



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Om verschillende redenen is het gebleken wenschelijk te zijn dat ons blad niet meer den 1<sup>sten</sup> en den 15<sup>den</sup> van elke maand maar den 7<sup>den</sup> en den 21<sup>sten</sup> verschijnt. Dientengevolge verschijnt het e. k. Nr. niet 15 maar 21 Januari, en de verdere op de dagen boven aangegeven.

REDACTIE.

## „MIJN VERBOND VAN DAG EN NACHT”.

De viering van gedenkdagen is geen willekeur. Alle dagen zijn niet aan elkander gelijk. In het leven der enkele menschen; in dat der volkeren; ja in dat der menschheid in haar geheel; komen gebeurtenissen voor; droevige zoowel als blijde; zóo belangrijk, zóo ingrijpend, dat men niet nalaten kan ze te gedenken. Wel is waar heeft men altijd sommigen aangetroffen en leven er ook nu, die opzettelijke herdenking van blijde gebeurtenissen afkeuren; maar bij dieper onderzoek naar hun min of meer zonderlinge afkeuring der onuitroeibare gewoonte, zal men niet zelden bevinden dat deze menschen door dieper lijdenswegen dan de meesten geleid zijn en in zeker opzicht daarbij, helaas, op een dwaalweg zijn geraakt. Onder den schijn van met alle recht evenals de wijze Prediker tot het lachen te zeggen: „Gij zijt uitzinnig!” hebben zij eigenlijk in het diepst hunner harten voor verloren verwanten, vervlogen idealen, verijdelde verwachtingen, een

praalgraf van bitterzoete mijmering opgericht, waar ze vertoeven in stille vereering van het verloren schepsel; een stille vereering die gevaar loopt over te slaan in openbare vereering van zichzelf. Ze zijn en houden zich in een toestand, die van God *niet* gewild is. En hoe teeder en eerbiedig men ook met zulke lijdenden moet omgaan, toch eischt Christenplicht dat hun — immers indien ze hun God als hun Vader kennen — met vastheid herinnerd worde hoe de Apostel wel verlangt: „Verblijdt u met de blijden en weent met de weenenden”; hoe de Prediker wel vermaant: „Het is beter te gaan in het klaaghuis dan in het huis der maaltijden”; maar hoe door alles heen voortdurend de *eisch* van Godswege tot ons komt: „Verblijdt u *ten allen* tijde; *wederom* zeg ik u: verblijdt u!” Wilt ge in droefheid omdolen, laat het niet *uw eigen* droefheid zijn! Acht ge zelf al het aardsche verloren te hebben, zie in elk geval niet op anderen, die nog geen droesem uit den lijdensbeker dronken, neer als op zulken die lager staan!

Vierdagen zijn van God gewild. Reeds op de eerste bladzijde des Bijbels lezen we dat de lichten aan het uitpansel niet alleen dienen om scheiding te maken tusschen dag en nacht, maar ook „*tot teekenen en tot gezette tijden*, en tot dagen en jaren.” God, die een God van orde is, heeft de vaste verdeling der tijden ingesteld dadelijk toen Hij schiep. Niet de tijdsorde, maar de vergankelijkheid — het over-

gaan van de toekomst in het tegenwoordige en van het tegenwoordige in het verledene — staat tegenover de eeuwigheid. De geheele menschelijke maatschappij ordent en regeert de Schepper door die indeeling van dag en nacht, dagen en jaren. Op zichzelf ligt hierin nog niet de aanwijzing tot gedenkdagen. Maar zoodra de Heere God Israel uit Egypte roept en het tot een volk vormt, stelt Hij gedenkdagen en feestdagen in; die bepaald dienen moeten om zijn volk tot de bedoelde geestelijke en maatschappelijke hoogte op te voeren. Ieder mannelijk lid van het volk wordt onder de *verplichting* gelegd om den *verjaardag* van het volk mede te vieren. Het verwaarloozen van dien plicht wordt met den dood gestraft. Op den veertienden der eerste maand is *het volk jarig*. En het past geen redelijk wezen, dat zijn Schepper en Onderhouder kent — het past geen volk „welks God de Heere is” — dien verjaardag van zijn ontstaan, den gedenktag zijner geboorte, te laten voorbijgaan zooals het redeloze vee zijn verjaardagen doorleeft. Ook hier is de slagschaduw der zonde die alles bederft. De *prikkel des doods* verwoest de blijheid der verjaardagen. Sommigen, die al hun verwanten reeds ten grave droegen, ontbreekt de lust om van hun eigen jaardag een dag des herdenkens te maken. Anderen die geen — tenzij een troosteloze — eeuwigheid kennen, verlamt de schrik bij het klimmen hunner jaren. Maar wie met Christus gestorven en opgestaan *is*, *moet* zich aangrijpen, en ondanks alle beproevingen, met dankbaarheid de genade zijns Gods herdenken, dien het behaagde vóór zoo en zooveel jaren hem te doen geboren worden als een uitverkorene en verlost. En wanneer er nóg ergens in de nabijheid voor zulk een beweladigde een hart in een menschenborst klopt, dan is het niets anders dan zoete plicht der dankbaarheid om ook op *dít* punt gemeenschap der heiligen te oefenen en te vragen: Kom, en herdenk met mij Gods trouw en liefde te mijwaart. Een trouw en liefde, die zich misschien het meest verheerlijkt hebben in de diepe afgronden, onder de watergietende wolken, waarvan mijn leven getuige was.

Zeer bepaald heeft de Heere God aan zijn volk Israel ook den nieuwjaarsdag als *feestdag* aangewezen en hun het gebod gegeven dien plechtig en vroolijk te houden. „In de zevende maand, op den eersten der maand (den eersten dag des burgerlijken jaars) zult gij eene rust hebben, eene gedachtenis des geklanks, eene heilige samenroeping. Geen dienstwerk zult gij doen; maar gij zult den Heere vuuroffer offeren” (Lev. XXIII : 24, 25). In Num. XXIX : 1 wordt dit gebod herhaald. Dit gebod? Voorzeker, dat is het. Maar is het niet veel meer een heerlijke gave, een genadige vrijstelling van arbeid in den vorm eener wet? Aan de hand der Schrift kan het antwoord op die vraag niet anders dan bevestigend luiden. „Zingt vroolijk Gode, onze sterkte; juicht

den God van Jakob! Heft eenen psalm op, en geeft de trommel, de liefelijke harp met de luit. Blaast de bazuin in de nieuwe maan, ter bestemder tijd, *op onzen feestdag*. Want dit is eene inzet in Israel, *een recht van den God Jakobs*.” Zoo juicht Asaf in zijn nieuwjaarspsalm (LXXXI : 2—5).

Ook Asaf noemt overigens redenen te veel op die hem zouden kunnen leiden tot den raad: „Blaas de bazuin maar niet meer! Vroeger ging dat nog, maar nu is alles bedorven. Het volk heeft Gods stem niet gehoord en Israel heeft zijner niet gewild. We zijn levend dood. Er is geen reden tot feestvieren!” Maar al die overwegingen zijn voor hem van nul en geener waarde en moeten zwijgen voor deze éene, die alle andere tot zwijgen brengt: 't Feestvieren van zijn volk is *een recht van den God Jakobs*. Indien God eens losliet van tijden en gelegenheden, zooals soms zijn volk of een deel zijns volks doet, wat zou er van het menschelijk geslacht worden? En daarom, wijl dien chaos niet in te denken is, past juist als de horizon *niet* helder is, juist als alles *tegen* schijnt, *feestelijk* herdenken. Want dan herdenkt men het best: „Het zijn de *goedertierenheden* des Heeren, dat wij niet vergaan zijn.” Dán kan er iets in het hart komen van den bijna ongelooflijken juichtoon van Habakuk: „Alhoewel de vijgeboom niet bloeien zal, en geen vrucht aan den wijnstok zijn zal, dat het werk des olijfbooms liegen zal, en de velden geene spijzen voortbrengen; dat men de kudde uit de kooi afscheuren zal, en dat er geen rund in de stallingen wezen zal; zoo zal ik nochtans in den Heere van vreugde opspringen; ik zal mij verheugen in den God mijns heils.”

Maar God *zal* de tijden en gelegenheden niet loslaten. Met Noach heeft God een verbond gesloten, en in hem met het geheele menschelijke geslacht; „Voortaan al de dagen der aarde zal en zaaiing en oogst, en koude en hitte, en zomer en winter, en dag en nacht, niet ophouden.” Dit woord ging uit zijn mond toen Hij in den liefelijken reuk van Noach's brandofferen rook” en in zijn harte zeide: „Voortaan zal Ik den aardbodem niet meer vervloeken om des menschen wil.”

En dit heerlijke beloftewoord staat niet op zichzelf. Het is een zaad, dat honderdvoudig vrucht voortbrengt. Het groeit en gedijt tot het de onwankelbaarheid der eeuwige verlossing in Christus Jezus aan 't licht brengt. In deze belofte dat voortaan de jaargetijden en andere tijdregelingen niet meer afgebroken zullen worden, zolang de wereld bestaat, schuilt de belofte, waarop aan het einde der Schrift Johannes den jubelkreet als echo laat hooren: „Hij heeft ons liefgehad en ons van onze zonden gewasschen in zijn bloed, en heeft ons gemaakt tot koningen en priesters Gode en zijn Vader!” (Openb. I : 5, 6). Want zoo spreekt de Heere Heere door den mond van zijnen knecht Jeremia:

„Alzoo zegt de Heere: Indien gijlieden mijn ver-



bond van den dag, en mijn verbond van den nacht kondt vernietigen, zoodat dag en nacht niet zijn op hunnen tijd, zoo zal ook vernietigd kunnen worden mijn verbond met mijnen knecht David, dat hij geen zoon hebbe, die op zijnen troon regeere; en met de Levieten, de priesters, mijne dienaren. Gelijk het heir des hemels niet geteld, en het zand der zee niet gemeten kan worden, alzoo zal Ik vermenigvuldigen het zaad van mijnen knecht David, en de Levieten, die mij dienen. Voorts geschiedde des Heeren woord tot Jeremia, zeggende: Hebt gij niet gezien, wat dit volk spreekt, zeggende: De twee geslachten, die de Heere verkoren had, die heeft Hij nu verworpen? Ja, zij versmaden mijn volk, zoodat het geen volk meer is voor hun aangezicht. Zoo zegt de Heere: Indien mijn verbond niet is van dag en nacht; indien Ik de ordeningen des hemels en der aarde niet gesteld heb, zoo zal Ik ook het zaad van Jakob en van mijnen knecht David verwerpen, dat Ik van zijn zaad niet neme, die daar heersche over het zaad van Abraham, Izak en Jakob; want Ik zal hunne gevangenis wenden, en mij hunner ontfermen."

Zoo is dan de feestdag des nieuwen jaars ons een onderpand voor de *eeuwige verlossing* door den Zone Davids teweeggebracht; en voor de *eeuwige uitverkiezing* van de gemeente die Hij zich verworven heeft „tot een geestelijk huis, tot een heilig priesterschap om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus” (1 Petr. II: 5). Het koningsgeslacht en het priestergeslacht staan in eeuwigheid en zijn onvernietigbaar, zoo waarachtig als de Almachtige gezworen heeft dat er geen zondvloed meer komen zal en dat dag en nacht niet zullen ophouden. Geen mensch kan dat verbond vernietigen, al doen de menschen in dolzinnigen opstand er alle pogingen toe. De vaste indeeling des tijds blijft. De eenige, die haar vernietigen kan, heeft zich verbonden het niet te zullen doen. En evenzoo staat zijn verbond met den Middelaar en diens gemeente. Dat verbond kan niet vernietigd worden, omdat Hij, die zwoer het te zullen handhaven, het zelf, het alleen gesteld heeft. Wie zou er dus kunnen aanraken? Zoo heeft ook *Hij* den Middelaar gegeven; en *Hij* diens gemeente tot *gegevenen des Vaders* gemaakt. Wie zou de offerande van Christus dan onkrachtig maken? Wie zou zijne schapen uit zijne hand rukken?

Heeft de Christen dus geen reden om nieuwejaar te *vieren*? Is de grondtoon van dit feest wel een andere dan deze:

„Want ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onzen Heere” (Rom. VIII: 38, 39).

W.

## DE LOSPRIJS.

EEN HISTORISCH VERHAAL UIT DEN TIJD  
VAN LEYCESTER

DOOR

P. J. KLOPPERS.

I.

TE DUUR BETAALDE HULP.

De Vader des Vaderlands was niet meer. Oranje was dood. Dat kon niet alleen man en vrouw, dat had elk kind op de straat u wel kunnen vertellen. En mocht ge het, om uwe onwetendheid te verbergen, zelfs niet aan een kind willen vragen, dan zei de toestand der Nederlandsche gewesten u genoeg, ja, meer dan genoeg. Ook de heeren van den Staat zaten er niet weinig mede in. Want 't ging hun als wezenlijke kinderen: hadden ze vader ook bedild en beknibbeld in zijn leven, hadden zij het den braven Willem vaak mooi lastig gemaakt: nu hij dood was, misten ze hem eerst recht. Terstond na dat sterven hadden ze zich tot Frankrijk gewend en aan koning Hendrik III de souvereiniteit aangeboden, „dewijl men,” zoo heette het, na den dood van Oranje, „de noodige orde, autoriteit en directie niet kon houden.” Eene verklaring, niet alleen weinig vleierend voor de Staten zelve, maar welke daarenboven weinig vertrouwen uitsprak in den jeugdigen Maurits, dien men toch onmiddellijk na 's vaders dood aan het hoofd van den Raad van State gesteld had. Koning Hendrik had echter geweigerd den desolaten boedel te aanvaarden. Eenigszins beter was men geslaagd in een nieuwe poging bij Englands koningin. Wel aanvaardde Elisabeth de vereerende opdracht evenmin als koning Hendrik, doch als altijd weigerde zij Englands invloed op de zaken hier te lande prijs te geven. Zoo beloofde zij dan eene legermacht van 5000 man voetvolk en 1000 ruiters over te zenden, onder aanvoering van een bekwaam veldheer, die haar tevens zou vertegenwoordigen in de gewesten. Daartegenover zouden Brielle, Vlissingen, Veere en het fort Rammekens haar in pand worden afgestaan, terwijl twee Engelschen zitting zouden nemen in den Raad van State. Voorwaar, de Staten hadden nu reeds de hulp, hun door Elisabeth verstrekt, duur genoeg betaald.

Toch schenen we waar naar geld te zullen krijgen. Elisabeth had beloofd „een personaadje van qualiteit” te zullen zenden en zoo mocht voorzeker Robert Dudley, graaf van Leycester, geheeten worden. Zijn geslacht toch was een van de adellijkste uit Engeland. Hijzelf was door Elisabeth met eer en gunst overladen en mocht de wispelturige koningin ook reeds vele gunstelingen er op na gehouden hebben, nog nimmer had één harer gunstelingen het zoover bij haar gebracht of zoolang in hare genegenheid gedeeld. Algemeen rekende men

er dan ook op, dat Leycester de meest onneembare veste van Europa veroverd had: het hart en de hand van Englands koningin.

Doch bij dat al was Leycester een ijdel en eerzuchtig hoveling, die ten eenenmale alle beleid en standvastigheid miste, om zooveel verschillende belangen, als de opgestane Nederlandsche gewesten telden, uiteen te houden en tot hun recht te doen komen. Daarbij werd hij hierheen gezonden als onderdaan van koningin Elisabeth en om, bij ondersteuning der Nederlanden, allereerst de belangen van Englands vorstin te bevorderen. Elisabeth was onverstandig genoeg, dit reeds vóór zijn komst te laten blijken, zoodat zij bij al de hinderpalen, welke hem op zijn weg wachtten, zelf een niet gering struikelblok aan den ingang van dien weg wierp: het wantrouwen des volks.

Dit wantrouwen vond in Johan van Oldenbarneveld, advocaat van Holland, een man, die zich eerst in den krijg, maar daarna en veel meer als uitnemend staatkundige had onderscheiden, een argus oog en een voorzichtige hand. Nog vóór Leycesters komst drong hij er op aan, dat de Staten van Holland den jeugdigen Maurits tot stadhouder zouden benoemen. Zij deden dit dan ook en hun voorbeeld werd spoedig door die van Zeeland gevolgd. Zoo vond Leycester niet slechts in den Raad van State een machtig tegenwicht in den jeugdigen prins, doch deze trad daarenboven niet onder maar naast hem op, en het bleek weldra, dat Leycester soevereine macht zou bezitten over alles en allen, behalve over Hollands Staten, Oldenbarneveld en Prins Maurits.

Voorts kende men aan Maurits den titel toe van *geboren Prins van Oranje*, een titel, welke hem in geen geval toekwam, aangezien Oranje's oudste zoon, Filips Willem, nog altijd, in Spanje, in leven was. 't Was een onrecht, dat men in goed Hollandsch zelfs niet verdedigen kon en tot welks redding men de Fransche en Duitsche talen als bij de haren er bij sleepte. Tot spitsvondigheden van dergelijken aard scheen zich het Oud-Hollandsch niet genoeg te leenen en 't was er nu eenmaal om te doen nog een Prins in eigen huis te hebben boven een graaf uit den vreemde.

Wel werd de Graaf bij zijn aankomst te Vlissingen luisterrijk ontvangen en met vreugdebetoon in de Nederlandsche steden binnengehaald, doch al spoedig bemerkte de overigens tamelijk oppervlakkige Leycester dat men hem zijden strikken spande en dat al de vriendschapsbewijzen der heeren Staten slechts moesten dienen, om zijne oogen te verblinden voor de beperking, welke men zijn gezag aanlegde. Hij was tegen een staatsman als Oldenbarneveld niet opgewassen, liet zich tevreden stellen en — aanvaardde de landvoogdij.

Kerksch als hij was en aan godsdienstvormen streng gebonden, wist hij zich weldra bemind te

maken bij de predikanten en bij de goede gemeente. Zijne krijgsbedrijven en zijn politiek beleid daarentegen gaven tot minder gunstige beoordeeling stof. Wijn hij te Utrecht zijne meeste aanhangers telde, vestigde hij daar zijn zetel, ofschoon de Staten van dit gewest hem juist niet al te zeer genegen waren en hem alle gebreken in het bestuur der provinciën, zoowel als elke mislukking op oorlogsterrein, gaarne tot schuld rekenden.

Toch werden door Leycester sommige goede maatregelen genomen, die alleen daarom minder gewaardeerd en zelfs gewraakt werden, wijn zij zich kantten tegen het beginselloos en kleinzelig winstbejag der Hollandsche kooplieden. Zoo onder anderen zijn verbod om den vijand van mond- en krijgsbehoefden te voorzien, een zedeloze handel, die den Spanjaarden de wapenen in handen gaf om eigen landgenooten te benauwen en waarvoor het niet al te teedere geweten van de kooplieden dier dagen het schijnschoone argument had uitgevonden: „als wijn de Spanjaarden niet van wapenen voorzien, doen anderen het; 't mag licht, dat we er de winst nog van halen!”

Terwijl de graaf de Staten en hunne aanhangers hoe langer zoo meer van zich verwijderde, maakte hij de ontevredenheid nog grooter door zijn vertrouwen en gunsten te schenken aan personen, die dit niet waardig waren en voor wier onbetrouwbaarheid men hem vergeefs waarschuwde. Hoe het zij, de spanning nam meer en meer toe, en de landvoogd besloot naar Engeland terug te keeren, naar het heette, om eene parlamentszitting bij te wonen, in werkelijkheid echter om zich bij zijne meesteres te beklagen over de krenking, welke men hem had aangedaan.

Koningin Elisabeth was gansch niet gesticht over de mededeelingen, welke zij van haren gunsteling ontving en liet haar misnoegen tamelijk duidelijk blijken, waarop de Staten eene verdediging van hunne handelwijze indienden, waaraan niet weinig klem bijgezet werd, door de gebeurtenissen, welke tijdens Leycesters afwezigheid plaats grepen.

Sir William Stanley, een jong en aanzienlijk Engelschman, de dapperste onder de dapperen, doch een onvertrouwbaar persoon, ijverig Roomschgezind en nu eens de eene dan de andere partij te velde dienende, had een groote rol gespeeld bij de verrassing van het machtige, bloeiende Deventer. Deze stad was door zijn besliste houding voor de Staten gewonnen en zoover had hij zijn Papistisch karakter verloochend, dat hij de Roomschgezinde overheid voor een goed Calvinistische had doen wijken. Toch, den man kennende, hoorde het gansche land met ergernis, dat Stanley tot bevelhebber der stad benoemd was. Tot overmaat van verbittering en ge-gronde bezorgdheid had de landvoogd aan Rowland York, een man van nog slechter antecedenten, die

slechts door een toeval aan de galg ontsnapt was en tot vóór korten tijd zich in Spaanschen dienst had onderscheiden, de bewaking van de schans bij Zutphen toebetrouwd, ondanks de ernstige betoogingen daartegen bij Leycester ingebracht. Als altijd was Leycester doof voor welgemeende waarschuwingen. Stanley zou hij bij zijn afwezigheid het bevel over het geheele Engelsche leger durven overgeven en, toen men hem op het vorig leven van den beruchten York wees, stond hij voor York's trouw in als voor die zijns broeders.

Leycester begaf zich naar zijne koningin, van de trouw van Stanley en York verzekerd, doch hij liet de harten der ingezetenen aan allerlei booze vermoedens ten prooi. Tassis, de Spaansche bevelhebber, lag met een sterke legerafdeeling in het oosten. Niet alleen had het zoo den schijn, alsof de jarenlange strijd tusschen Spanjaarden en Nederlanders eindelijk door een vredegerecht zou worden opgelost, maar ook schenen Tassis en York met elkander te wedijveren in ridderlijken zin. York toch zond dagelijks manden met wild en gevogelte aan den Spaanschen bevelhebber en deze beantwoordde deze geschenken met fijne wijnen en uitmuntend bier. Ook scheen Tassis, die in Zutphen lag, er gansch geen bezwaar in te zien, dat de Ieren van York zich nu en dan binnen de stad begaven en dezen vonden zelfs bij zijne krijgslieden een welkom onthaal. De dagen, waarin men den vijand zonder beding neus en ooren afkapte of rug aan rug gebonden in 't water wierp, waren voorbij. Toch waren de ernstige lieden hierop niet al te gerust en vertoog op vertoog werd aan Stanley en York toegezonden, doch men ontving onbevredigende antwoorden op hoogen toon. Algemeen verwachtte men een aanslag als die van Anjou en zelfs Norrits, aan wien Stanley bij zijn vertrek het bevel over het geheele Engelsche leger opgedragen had, met de overige bevelhebbers deden al, wat in hun vermogen was om Leycester van de billikheid der klachten over de beide mannen te overtuigen. Te Rotterdam werden twee personen aangehouden, die verdachte briefwisseling van de beide mannen met zich voerden en mocht het hun gelukken te ontsnappen aan de handen hunner belagers, toch had men genoeg gegevens om hunne schuld te bewijzen, indien men maar niet gevreesd had de koningin en den landvoogd te beleedigen, door het verraad hunner knechten openlijk tentoon te stellen.

Mochten de Staten hiertegen opzien, Stanley en York schenen er minder bezwaar in te vinden, het purper, dat Elisabeth zoo preutsch bewaarde, alsof daarop nog geen enkele vlek kleefde, schaamteloos te bezoedelen.

Het was de 28<sup>ste</sup> Januari 1587. Stanley had aan zijn gastmaal de Calvinistische overheid van Deventer vergaderd en hij had er wel voor gezorgd, dat zijn avonddich in luister niets te wenschen over-

liet. Hoezeer de vroede mannen hun zetel in de vroedschap ook eenig en alleen aan hun gastheer te danken hadden, toch konden zij niet nalaten de geruchten ter sprake te brengen, die allerwege in omgang waren en den goeden naam van hun gastheer in opspraak brachten. Het viel echter Stanley alleszins licht in hunne gestreelde harten zijne verzekering te doen ingang vinden, dat hij de koningin van Engeland met onkreukbare trouw wenschte te dienen en de verdrukke Nederlanders in hem een warm vriend gevonden hadden.

Geheel ontwapend door den toon van oprechtheid, waarop hun deze verklaringen gegeven werden, leêgden de gerustgestelde vaders der stad nog menigen beker op hun voortdurende vriendschap met den gastheer en op zijne onwrikbare trouw en verlieten zij eindelijk diep in den nacht Stanley's verblijf, waar hunne harten door den wijn verlicht waren.

Maar wie er ook zorgeloos het hoofd op zijn legerstede ter ruste leggen mocht, Stanley gunde zich nog geen rust.

Tegen twee uur stelde hij zich aan het hoofd van drie honderd Ieren en begaf hij zich met hen naar den Noorenbergschen toren, een sterk bolwerk, dat de poort bestreek. Hier liet hij ze postvatten en daarna zond hij eenige afdeelingen zijner krijgsmacht uit om de wachten der burgerij te verrassen, terwijl hij den toegang tot de voornaamste straten der stad door sterke ruitersafdeelingen bezetten liet. Vervolgens liet hij zijne officieren, die van dit alles onkundig waren, tot zich verzamelen. Hij deelde hun mede, dat de onrustige toestand der burgerij gedurende de laatste dagen hem levendige bezorgdheid inboezemde, en hij zich daarom gedurende eenige uren wenschte te verwijderen, teneinde de noodige versterking in de stad te brengen. De bedoelingen, die hun bevelhebber in het schild voerde, gansch niet peilende, lieten de argelooze krijgslieden hem kalm ter poorte uit rijden en roemden zijne voorzichtigheid.

't Was een donkere, mistige Januarinacht en koud genoeg om de zorgeloozen weder naar hun leger te drijven, zeker als men was, dat de bevelhebber toch niet vóór het aanbreken van den dag wederkeeren zou. Doch óf zij hadden zich in Stanley's snelheid van handelen misrekend, óf wel hij had de versterking al zeer na in den omtrek der stad gevonden. Hoe het ook ware, nog waren geen twee uren verstreken, of andermaal werden zij in hunnen slúimer gestoord. Stanley naderde en trok met eene macht van duizend musketiers en een driehonderdtal ruiters de poort binnen. Bij kleine afdeelingen trokken zij door de straten der stad en eindelijk stroomde alles op de groote markt tezamen. Hier werden ze in slagorde geschaard. Van vier zijden werd het gansche plein ingesloten en binnen in de leege ruimte stond Stanley, de verrader, en gaf zijn nadere bevelen. Naast hem reed Tassis, de Spaansche

bevelhebber, door Parma gemachtigd om den laaghartigen Engelschman het loon van zijn verraad bij welslagen toe te tellen.

't Was half zeven in den morgen, toen Deventers eerste burgemeester de vakerige oogen verschrikt opende. Waakte hij of droomde hij? Benevelde Stanley's uitnemende wijn nog zijne zinnen of was dit de nawerking van een gastmaal à la Anjou? Maar, neen, — 't was geen begoocheling. De trommel werd geroerd door de straten der stad en te oordeelen naar het geluid der voetstappen en de verwarde kreten op de straat, moest er in het vroege morgenuur iets buitengewoons plaatsgrijpen. Ontsteld rees de burgervader van zijn leger en zond een knecht af om te vernemen, naar de aanleiding tot deze vreemde beweging. Weldra keerde de bediende weder met de mededeeling, dat de burgers bij trommelslag opgeroepen werden, zich allen naar het stadhuis te begeven en de wapenen af te geven. Onmiddellijk deed de burgemeester een kapitein der schutterij tot zich roepen en beval hem Stanley te vragen wat hem toch bewegen mocht de rust der burgerij in het vroege morgenuur en op zoo vreemde wijze te storen en wat de afkondiging beteekenen mocht.

't Was een zeldzaam tooneel, dat zich aan de oogen des kapiteins voordeed. In stede van de gulle gelaatsrekken zijner schutters vond hij op alle hoeken en straten, woeste, havelooze Ieren geposteerd, die maar al te zeer geneigd schenen, zelve de burgerij te wekken. De markt was met vreemde benden opgevuld, die luide gromden en morden over den aanhoudenden regen, waaronder ze moesten verblijven. Hier verdrongen zich vreemde krijgslieden rondom de smeulende vuren der zoetelaars en daar bewogen zich burgers met vrouw en kind voort, op wier somber gelaat zich de bange verwachting afteekende van de dingen, die komen zouden.

't Werd den braven kapitein maar al te duidelijk dat de stad verraden was en weldra werd hij in zijn vermoeden gesterkt, toen hij het stadhuis naderde, dat hij tot aan de puien met vreemde soldaten bezet vond. Niet weinig verbaasde hij zich, toen de verraderlijke Stanley plotseling op hem toetrad, hem bij de hand door eenige gelederen soldaten leidde en hem aan den vreemden bevelhebber voorstelde met de woorden:

„Kolonel Tassis, deze wakkere krijgsman is een mijner beste vrienden. Gij zult mij verplichten alles voor hem te doen, wat in uw vermogen is.”

„Och, is het Tassis!” riep de kapitein verschrikt uit, „dan zijn wij verraden!”

„Verraden!” zeide Tassis, geraakt door het slechte vertrouwen, dat de kapitein in zijn naam stelde, „dat mogen zij verantwoorden, die u verraden hebben. Ik doe mijn taak en dien mijn meester, den koning van Spanje.”

„En ik heb getracht den keizer te geven, wat des

keizers en Gode wat Gods is!” stamelde de verrader op huichelachtigen toon.

Hierop gaf Tassis aan den kapitein te verstaan, dat Stanley op eigen gezag en bij volkomen vrijheid van handelen de stad aan haar oorspronkelijken en wettigen vorst had teruggegeven, doch dat men de strengste voorzorgen nemen zou, om de burgerij aan leven noch bezitting te krenken. Voorts gelastte Stanley hem de vroedschap uit te noodigen zich ten raadhuize te begeven, ten einde de noodige mededeelingen te ontvangen.

Daar verschenen nu in droeven optocht de gasten, nog nauwelijks bekomen van den invloed van Stanley's uitnemende wijnen. Ze bewogen zich schreiende en klagende over het marktplein en het kluchtigste van het tooneel was, dat Stanley met hen begon te weenen en onder snikken en tranen betuigde, dat hij het „waarlijk niet gedaan had om rang of geld en evenmin om er loon mede te verwerven, maar dat de liefde Gods hem er toe had bewogen en het al ter eere Gods uitloopen zou.”

Zoo was de nieuwe vroedschap deerlijk bedrogen door hem, die ze op het kussen geholpen had en deze laadde den smaad van zijn verraad op hun hoofd. Onmiddellijk begaven zich enkelen der bij de bezetting der stad door Stanley afgezette raadsleden met eenigen der meest invloedrijke burgers in een bijzondere woning en verzochten van Tassis en Stanley eenige ophelderingen te mogen ontvangen.

Waarlijk, na hetgeen ze gezien en gehoord hadden, viel er niet veel opheldering meer te geven. Stanley ging in gemoede voort de meest afdoende verklaringen zijner belangeloosheid te geven op een toon, die den ronden Tassis weldra begon te vervelen.

„Ge deedt beter voor mijne soldaten te zorgen, die den halven nacht onder het slechtste weder hun marsch hebben gemaakt, dan hier te pleidooien en te lamenteeën over dingen, die niet te veranderen zijn. Ik heb immers mijn woord gegeven, dat niemand schade lijden zal aan leven of goed. Wat geeft het der burgerij dan of ze Engelsch of Spaansch is!”

En de wakkere bevelhebber wist woord te houden. Nog dien eigen dag werden vele Ieren, die zich aan het plunderen begeven hadden, met den koorde gestraft.

Zoo was dan Deventer andermaal in de handen van de Spanjaarden gevallen en Parma stelde de aanwinst van de bloeiende stad op hoogen prijs. Doch gelijktijdig mocht hij zich nogmaals verheugen in nieuw verraad der Engelschen, die ons hun weinig betekenenden steun maar al te duur lieten betalen.

York, die in dit alles de groote hand had, daar Stanley zich grootendeels aan zijn invloed overgaf, reed den volgenden morgen uit de hem toevertrouwde schans bij Zutphen naar Deventer. Alsof

het een gewone zaak ware, onderzocht hij aan de poorten der stad of Tassis de veste vermeesterd had en toen het antwoord bevestigend luidde, rende hij in vollen draf terug, riep zijne soldaten uit de schans en beval hun de Engelsche banieren te verscheuren en hem naar Zutphen te volgen.

Twee vendels weigerden en besloten de schans te verdedigen. Doch weldra werden op een gegeven teeken de poorten geopend en een afdeeling Spanjaarden uit de stad snelde York ter hulp, zoodat alle weerstand gebroken was. Tot hun eere zij gezegd dat deze vendels Staatsch waren. De Staten stelden een prijs op het hoofd der beide verraders. Stanley wist echter naar Spanje te ontkomen, waar den geveinsden verrader het loon voor zijn wandaad met milde hand uitbetaald werd. Later zou hij, naar men wil, krankzinnig geworden zijn.

York hield zich onder de bescherming van Parma, die hem rijkelijk den hem bewezen dienst vergold. Hij mocht zich echter niet lang in het bezit van zijn loon verheugen, daar hij het volgend jaar plotseling overleed. Sommigen beweerden, dat hij door de Spanjaarden zou vergiftigd zou zijn. „Dit verraad”, zoo sprak Parma, „moet noodzakelijk groot wantrouwen zaaien tusschen de Engelschen en de opstandelingen, die voortaan in het geheel niet meer weten zullen, opwien zij veilig hun vertrouwen kunnen vestigen.”

En Parma had recht gezien.

### EENS VORSTEN VERBLIJF.

Over weinig onderwerpen loopt misschien het oordeel zoo uiteen als over de Geschiedenis.

Volgens den een is zij de leerschool der menscheid, volgens den ander een boek met zeven zegelen; de derde acht haar een „afgesproken leugen”. Zeker is in elk geval, dat een nauwkeurig onderzoek der Geschiedenis menige illusie, menig denkbeeld soms dat ons lief was, wegvaagt.

Vraag iemand waardoor Zaandam in heel Nederland bekend is, waarom de vreemdeling „Saardam” bezoekt, men zal u zeggen, dat het vooral is om het eenvoudig huisje op bijgaande plaat afgebeeld, waar „Czaar Peter de Grootte heeft gewoond toen hij als knecht op de sloopstimmerwerf arbeidde.”

Dat hebben we allen als kinderen gehoord en mooi gevonden en er allerlei bij gedacht. Doch nu komt de nuchtere, koele geschiedenis en zegt u dat de Czaar te Zaandam „gewoond” heeft acht, zegge acht dagen, van 17—25 Augustus 1697, dat hij, die er *incognito* als Peter Michailoff vertoefde, in die acht dagen zoo veel bezoeken en tochtjes deed, dat er voor arbeid op de timmerwerven, al beoefende hij dien ook, niet veel tijd overschoot. Voorts dat de Czaar elders in Nederland even lang of veel langer vertoefde dan te Zaandam (b. v. te 's Hage; en te Amsterdam, waar

hij bij tussehenpoozen achttien weken werkte aan een fregat) enz. enz.

De Czaar kwam te Zaandam om er den zeer ontwikkelde scheepsbouw, de molens en de fabrieken te zien. Hij werkte, ging uit, maar kreeg al gauw last van de straatjongens — een naar slag wezens overal. Nu maakte Peter zich aan 't stadsbestuur bekend, doch natuurlijk daagden nu nog meer nieuwsgierigen op. Dit verdroot den Keizer zoo, dat hij, schoon 't hevig stormde, den 25<sup>sten</sup> Augustus in een boeier naar Amsterdam vertrok waar hij een woning vond, door tussehenkomst van zijn vriend, burgemeester Witsen.

Het huisje, dat de Czaar een week in huur had gehad, werd na hem weer door anderen betrokken. Blijkbaar vond men niet veel merkwaardigs in het feit — dat toch wel de aandacht verdiende. Eerst nu een 100 jaar geleden vestigden vorstelijke bezoeken de aandacht op het huisje, dat eindelijk door een kastelein voor weinig geld gekocht en te kijk gesteld werd. Later kwam het aan 't huis van Oranje, en koningin Anna Paulowna, zelf een geboren Russische vorstin, en gemalin van koning Willem II, liet om het huisje een overdekking bouwen, zonder welke het zeker reeds zou zijn ingestort. Thans behoort het aan den keizer van Rusland.

Het gebouwtje staat in een achterbuurt en is eigenlijk een soort van hut uit planken getimmerd, die tamelijk scheef staat. Het bevat twee vertrekjes en een zolder, een tafel en een paar stoelen. De Czaar had werkelijk een eenvoudig verblijf.

De woning prijkt echter met vele later aangebrachte versieringen, opschriften, gedenkteekenen, platen, portretten, alles in betrekking tot Peter den Grootte en zijn nazaten en vereerders. Toen keizer Alexander I in 1814 Zaandam bezocht, liet hij boven den schoorsteen een wit marmeren plaat stellen met de woorden *Aan Peter den Grootte; Alexander*. Hijzelf plaatste den steen in den wand. Ook onze vorsten plaatsten er gedenkteekenen. Een Russisch vers dat men er leest, is van den Staatsraad Schukowski. Kortom, 't is een kleine maar belangrijke verzameling van gedenkstukken. Hij die hier, hoe kort dan ook, woonde, houdt echter ook bij al deze herinneringen den geest 't meest geboeid.

De groote daden van Peter den Grootte zijn velen niet of weinig bekend. Maar dat hij in dit nederig kluisken heeft gewoond, weet ieder.

„Daar schuilt een overdiepe zin, een magazijn van leering in”, zou Bilderdijk zeggen.

H.

### OP DEN EUPHRAAT.

Niet allen zal 't bekend zijn, dat een man van Nederlandschen bloede, de WelEerw. heer Zwemer, een Holl.-Amerikaan, thans als zendeling arbeidt in het land van Nineve en Babel. Voorwaar geen lichte



taak. Uit zijn belangrijk reisverhaal deelen we hier iets mee, hopen de voort te zetten.

Ik verliet Busrah, met de stoomboot „Megedick,” zoo schrijft hij, om te gaan naar Bagdad, en, indien mogelijk, van daar te gaan naar Hillah aan den Euphraat, en langs die rivier terug te keeren.

Het doel was te onderzoeken of op de dorpen, aan den Tigris en den Euphraat, geschikte stations voor prediking gevonden worden.

De Tigris is de gewone weg van Busrah naar Bagdad. Op reis had ik gelegenheid eenige bijbels aan Mohammedanen te verkoopen en met hen te spreken.

Te Bagdad bleef ik een poos in het zendingsstation, mij gereed makende voor de reis overland. Het Britsche Consulaat raadde mij de reis niet te doen, voordat de Moharama voorbij was, omdat in dien tijd de Shiah bevolking, met wilden godsdienstijver, feestelijk den marteldood van Ali en Hussein herdenkt. Ik verkreeg echter een paspoort door tusschenkomst van den Britschen resident met het voorrecht van geleide door een wacht, indien dit noodig mocht zijn. Hoewel steeds het reizen in Arabie met veel moeielijkheden en gevaren gepaard gaat, worden die vaak toch overdreven voorgesteld door vreesachtige reizigers.

Te Bagdad bezocht ik Jacob, onzen helper als colporteur en bijbelverkooper, door ons uit Bagdad naar Busrah gebracht — doch ons weer ontvoerd naar Bagdad, en daar gevangen. Ofschoon streng bewaard en bewaakt, heeft hij toch gelegenheid gevonden twee Mohammedanen in het Evangelie te onderwijzen — een van wie ik heb meegenomen om tot gezelschap en onze dienstknecht te zijn op den weg tot Hillah.

Den 27<sup>sten</sup> Juli vertrokken wij uit de stad der kaliefen, in gezelschap van een karavaan naar Herbela reizende. De eerste nachtrust hielden wij op dekens en onder de sterren. Een uur na middernacht zett'en we onze reis voort. Een gemengd hoopje volks was het: Arabieren, Perzen, Turken — kooplieden naar Hillah, en Pelgrims naar hun heiligdom reizende. Onder die ook vrouwen in met gordijnen behangen draagstoelen, die op groote vogelkooien geleken, vastgemaakt aan iedere zijde van het lastdier, dat geduldig zijn dubbelen last droeg. Voorts eenige Derwischen (priesters), die wonderlijke gebaren en schor geschreeuw maakten, en — om de zeldzaamheid te volmaken — een aantal in doodkisten gesloten lijken, van bijzondere geloovigen, om die in den heiligen grond van Heff te begraven. De karavaan reisde door die woestijn meestal in den nacht en vroegen morgen om voor de vreeselijke middaghitte in een khan te kunnen schuilen.

Niets kan meer eentonig zijn dan de weg door de lage vlakke tusschen Bagdad en Babylon. (Hillah ligt in de nu woeste streken van het oude Babel. Zie Jes. 14 : 22, 23).

De grond dezer vlakke schijnt uitnemend goed te zijn: maar „er is geen mensch om den aardbodem te bouwen.” Hier en daar tusschen vermolmden ruinen der oudheid groeien lage struikgewassen, eenige leemen huizen, uitgebleekte kameel-beenderen, en somtijds een troep gazellen (herten), haastend in hunne vlucht naar de rivier, dat is het eenige dat de ontzagelijke woestheid verlevendigt, totdat men de met palmboomen begroeide oevers van den Euphraat nadert.

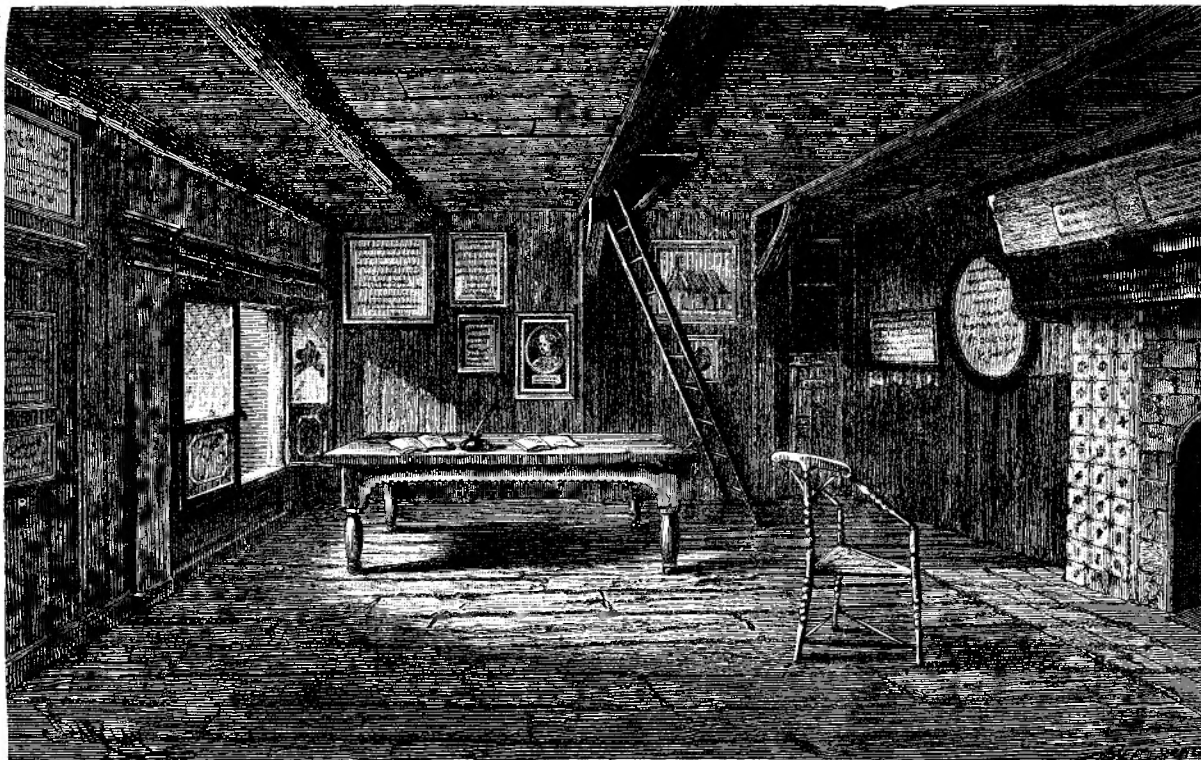
Den dag na de afreis rustten we in den khan Mahmoshdreh. Deze khan kan een model van alle andere zijn: een ruimte, omsloten door een muur van in de zon gedroogde steen. Door de poort binnengegaan zijnde, ziet men in het midden een waterwel, en een ruim plat om op te knielen bij het gebed. Rondom zijn tegen den muur, onder een afdak, open afdelingen van 10 bij 12 voet, gelijkende op paardenstallen, waarvan de vloer drie of vier voet hoog is. In deze open kamers kan men zijn eigen pot koken en eten, rusten en slapen tot middernacht, wanneer de reis weer voortgezet wordt. De overige binnenruimte is voor de lastdieren en bagage. De houders van de khans hebben eenige levensmiddelen te koop — doch alles zeer Arabisch, ongeriefelijk en duur. Khan El Haswa, waar wij den volgenden dag kwamen, is 't middelpunt van een klein dorp van omstreeks 300 inwoners. Ik kwam hier in gesprek met den Sheik van het dorp, een ouden Arabier, die midden onder zijn jachthonden op den grond neerzat. Met die eerwaardige oude overheid ging ik een der van matten gemaakte hutten binnen, waar een zieke was, aan wien ik koortsverdrivende geneesmiddelen gaf. Eer wij uit dien khan gingen, had ik gelegenheid te spreken met een Turkschen soldaat, die lezen kon, en een N. Testament kocht.

Te drie uren, den volgenden morgen, verlieten we Haswa en omtrent den middag bereikten wij den Euphraat.

Over een bouwvallige brug, op booten liggende, bereikten wij Hillah, aan de westzijde der rivier, ruim vier mijlen ten zuiden van de plaats, waar eenmaal stond dat „Grootte Babel,” waar overheen Nebukadnezar, van zijn koninklijk dak, met zelfroem neerzag. Na onzen tol betaald te hebben vonden we plaats in den khan Pasha, een nauwe, vuile plaats, doch midden in de stad, en nabij de rivier.

Hillah is de grootste plaats aan den Euphraat, noordelijk van Busrah. Schoone dadelpalmboomen omringden de stad, en die ziet men aan de oevers zoover het gezicht reikt. De voornaamste handel der stad is in tarwe, gerst en dadels.

Van de Moslemsche bevolking behooren twee derden tot de Shiah's, de overigen tot de Sunni's, welke meest Turken zijn. Er zijn vele Joden, en, naar men zeide, ook een of twee Christenen in de stad. Soms schat men de bevolking der drie dis-



HUISJE GZAAR PETER TE ZAANDAM.

tricten aan den Euphraat en den Tigris op ruim een millioen. Getalsopgave van de bevolking hier is echter meer gissen dan tellen: er zijn geen statistieken — ook geen vaste uitgangspunten voor berekening. De Moslem telt het vrouwelijk geslacht, zelfs van zijn eigen huisgezin, niet mee.

Ik ben twee en een halven dag te Hillah geweest en nam dien tijd waar om de gelegenheid der stad en de toegankelijkheid van het volk te kennen, zoover ik kon. Burgerlijk en zedelijk is de bevolking zeer gezonken. Gelegen aan een hoofdweg der pelgrims, heeft Hillah een zeer vloeiende en gemengde bevolking van vreemdelingen uit Azië en Perzië. De bezetting van Turksche soldaten in zulk een afgelegene plaats — en der Shiah's „leering der duivelen” van hun „contract huwelijk” leiden hiertoe. Ik zocht werk te doen in de drie kawah's en in het „café”; ik las daar overluid in den Bijbel, en sprak met die welke rondom mij kwamen. Met een Jood ging ik in hun synagoge een dienst bijwonen, en hoorde Rabbi Ishak een geestelooze verklaring geven in de Arabische taal van een Targum-tekst.

Eer ik Hillah verliet en niet buiten mijn verwachting, werd ik voor den Serai (rechtbank) geroepen om mij te verantwoorden over het boeken verkoopen en prediken. Ik verwachtte moeite of gevangenschap. Doch toen ze mijn paspoort gelezen en mijne verklaring gehoord hadden, werd ik beleefd behandeld.

Toen ik het raadhuis verliet, gaf ik aan elk dier

raadsheeren een Nieuw Testament in het Arabisch, en aan den Secretaris dier vergadering, die een Jood was, den Brief aan de Hebreëen in het Hebreuwsch.

H.

(Wordt vervolgd.)

## VOORUIT!

### VII.

#### NAUWKEURIGHEID.

Eenigen tijd geleden stond ik achter op een tramwagen, die van het Rijnspoorwegstation naar den Dam te Amsterdam reed. Een bejaard heer met een jongeren reisgenoot stapten er bij op; zóo uit den trein komende. Ze waren in druk gesprek en de eerste scheen nogal een babbelaar te zijn.

„Kom je uit Deventer?” vroeg de jongste.

„Regelrecht hoor!” was 't antwoord. „Je weet wel, ik houd van de Gelderschen.”

„Deventer ligt, als ik me goed herinner, in Overijsel”, hervatte de eerste.

„Nu ja, *ik* zeg altijd maar in Gelderland; 't is zoo dichtbij.”

„Maar er toch niet *in*!”

„Nu ja, maar 't kon er evengoed inliggen. 'k Heb je vader ook nog gesproken.”

„Mijn schoonvader”, verbeterde de jongste.

„Nu ja, *ik* zeg altijd maar: je vader;” 't scheelt zoo veel niet, hè? Van jou of van je vrouw.”

„En hoe ging het den ouden heer?”

„Opperbest hoor! Dat 's te zeggen, hij wordt erg doof en had het pootje; maar verder een krasse man voor een tachtiger.”

„Hij is pas twee en zeventig.”

„Nu ja; *ik* zeg altijd maar het ronde cijfer; zie je. Twee en zeventig of tachtig, dat 's nu zoo'n machtig groot verschil niet!”

Zoo ging het gesprek voort, en letterlijk geen enkele zaak van eenig belang werd door den snapper juist meegedeeld. Eindelijk op 't Rokin sprong hij van den wagen af met de woorden: „Daar zijn we aan den Dam!”

„Nog niet!” riep de andere.

Maar we verstonden onder 't voortrijden van 't antwoord niets meer dan: „Nu ja, *ik* zeg altijd maar...”

Deze vriend is niet zulk een zonderling als men wel denken zou. Menigeen die hem hartelijk en welverdiend uitlacht, is zijn dubbelganger. En menigeen heeft zich dat ook reeds met bitter berouw — maar te laat — beklaagd.

Men kan wel goede eigenschappen hebben, die noodig of hoogstgewenscht zijn om in de wereld vooruit te komen, maar wanneer men onnauwkeurig is en alle dingen „zoo ongeveer” en niet stipt behandelt, zal het ten slotte blijken dat die onnauwkeurigheid de doode vlieg is, die al de kostelijke apothekerszalf doet opzwellen en stinken. Of meent ge dat ik handelszaken zou toevertrouwen aan dien vriend van wien 'k zooveel verhaalde, die „het altijd maar zóo of zóo zegt”, maar toevallig nooit zooals 't wezenlijk is? Of dat iemand, die op zijn zaken past, een bediende zou houden die van 't zelfde karakter is? Iemand, die niet zijn best doet om alles met de meest mogelijke nauwkeurigheid te verrichten, is geheel onbruikbaar. Ge kunt evengoed aan een dronken man als aan hem een boodschap toevertrouwen. Die zal er ook allicht wel zoo iets of wat van onthouden en oververtellen; juist genoeg om u in de war te brengen.

Evenals onnauwkeurigheid veel schitterende goede eigenschappen onbruikbaar en nutteloos maakt, evenzoo heeft nauwkeurigheid het vermogen om menschen van zeer middelmatigen aanleg en met weinige, volstrekt niet buitengewone talenten begaafd, tot nuttige en zeer begeerde leden van de maatschappij te vormen. Wat helpt het mij of mijn bediende allen menschen de baas is in 't *vlug* rekenen, wanneer ik er niet staat op maken kan dat de sommen ook *uitkomen*? Wat geef ik om de welbespraaktheid van mijn boodschapper, wanneer 't bijna zeker is dat hij den menschen heel wat anders vertelt dan ik hem gelast heb? 'k Heb een jonkman gekend, die een zeer goede betrekking had gekregen, maar binnen 't jaar broodeloos op straat stond. Hij kon vrij vlug werken, schreef een nette hand, was in geldzaken te vertrouwen, in zooverre dat hij zich niets onrechtmatig toeëigenen zou; maar van nauwkeurigheid

was weinig of niets te bekennen. Ontdekte zijn patroon dat hij een post op een verkeerde rekening had geboekt, dan verheugde hij zich er over dat het bedrag gelukkig niet groot was; in plaats van verschooning te vragen. Kwam zijn patroon er achter dat een rekening verkeerd was afgesloten, dan — in stede van schuld te bekennen — wenschte hij hem geluk dat het nog bijtijds bemerkte was! En toen eindelijk bleek dat hij op verschillende hoofden samen wel voor twintig gulden aan briefport vergeten had te boeken, zoodat zijn patroon die schade kon lijden, vond hij het tamelijk ongemanierd dat hem daarover de waarheid gezegd werd. Over zoo'n bagatel! Wat was *f* 20 om daar drukte over te maken! Wel, *f* 20 was zooveel dat zijn patroon hem beduidde dat iemand die van niets begint en er zóo over redeneert nooit fatsoenlijk *f* 20 bij elkaër zal zien, die hij ongestoord zijn eigendom kan noemen; en dat iemand die het wat verder in de wereld gebracht heeft, nog vóór hij het zelf vermoedt, zijn laatste *f* 20 naar de zakken van vreemden zal zien verhuizen, wanneer hij zijne zaken aan zulk een bediende toevertrouwt. En daarmee ontsloot zich de voordeur voor hem, om zich voor goed achter hem te sluiten!

Jongelui die een strengen, nauwkeurigen patroon hebben, mogen van „een lotje uit de loterij” spreken, wanneer ze ten minste niet dwars zijn, maar zich door hem laten vormen. Een der grootste winkeliers van New-York, Alexander T. Stewart, zond steeds onmiddellijk iederen bediende weg, dien hij op onnauwkeurigheden betrapte en die zich niet gewillig daarover liet onderhouden. Hij was gewoon te zeggen: „Iemand die niet nauwkeurig is en het niet de moeite waard acht alle krachten in te spannen om het te zijn, kan mij niet dienen.” Hij trok dit zoover dat hij verscheidene bepalingen maakte en zijn personeel voorlegde, met betrekkelijk zware boeten bij overtreding. Natuurlijk in het belang van zijn eigen zaak, maar niet minder in hun eigen voordeel. Want het gevolg werd dat een jongmensch die na slechts korten dienst bij Stewart ontslagen was, moeilijk een andere, en nooit een betere betrekking kon vinden. Terwijl daarentegen iemand die een goed getuigschrift uit Stewart's winkel meebracht, wanneer hij zijn diensten kwam aanbieden, geen moeite had om geplaatst te worden. Ieder wist dat de nauwkeurige Stewart niet maar losjes weg een goed getuigschrift afgaf.

Reken er verder op dat de man die nauwkeurig in zijn zaken is, ook nauwkeurig zal zijn in kennis en in gedrag. Hij mag niet *veel* weten; niet van alles wat, maar 't geen hij weet dat weet hij *goed*. En dat is natuurlijk meer waard dan de kennis, die over alles meepraat en van niets het fijne van de zaak beseft. Ook zal hij, die gewetenshalve in zaken nauwkeurig is, daarin reeds eenigen waarborg bieden voor een goed gedrag.

Wilt ge „vooruit”, gewen u dan aan nauwkeurigheid zóo, dat ze u een tweede natuur wordt. De voordeelen daaraan verbonden laten zich niet overzien. W.

### TWEE NATUURWONDEREN.

Bij Newcastle, in Colorado viel onlangs 's morgens om negen uur, een groote meteorsteen, wegende ongeveer tien ton uit de lucht op aarde. Er waren geene ooggetuigen, zoover bekend is, van den val, doch het feit, dat de steen in den grond gezonken lag en zelfs, toen men hem vond, nog heet was, laat geen twijfel vanwaar hij gekomen is, zoodat groote opgewondenheid heerschte. De kleur van den steen is ook geheel vreemd voor het volk in den omtrek, eene soort leikleur. Men meent zelfs dat de steen uit de zooveel besproken komeet gevallen is!

Hij is ontzaggeijk groot in omvang. Zoo hij verplaatst moest worden, zou dit alleen kunnen geschieden door middel van buskruit. Niet minder dan 1000 personen, mannen, vrouwen en kinderen, hebben den steen in oogenschouw genomen, en allen verklaarden verbaasd te zijn. Het schijnt, alsof hij door vulkanisch vuur zwartgebrand is. Velen, die eerst geen geloof aan de geschiedenis wilden slaan, leggen nu groote belangstelling aan den dag. Een groot aantal nieuwsgierigen komt den steen bezichtigen.

Een der zeldzaamste „afwijkingen” in de natuur, is verder de Duivelstoren, of, zooals de Sioux Indianen hem noemen, de Mateo tepee (berenwoning) die zich aan de oevers der La Fourche rivier in N. O. Wyoming bevindt. Het land bestaat vijftig mijlen in 't ronde uit hoogvlakten, afgewisseld door kleine dalen.

De toren is een reusachtige kolom, een groote obelisk van lava, die de hoogte van 1727 voet, — bijna de dubbele hoogte van den Eiffeltoren! — bereikt. Aan den bodem is de oppervlakte 356 voet in middellijn. Groote gekristalliseerde rotsblokken, van een tot drie voet middellijn en van vulkanischen oorsprong, zijn tot verbazende hoogte opgestapeld, en de toren is op veertig mijlen afstands zichtbaar.

Hoe kwam hij daar? Hoe is hij ontstaan? Nu en dan hooren wij in de tegenwoordige eeuw, dat de bodem des oceaans op zekere plaatsen door vulkanische uitbarstingen opgerezen en er een nieuw eiland, dat vroeger op de kaarten niet voorkwam, ontdekt is. Eeuwen geleden had, meent men, hetzelfde plaats in den oceaan, die eens was, waar nu het „Noordwesten” is. Deze gesmolten massa nu, door een vulkanische uitbarsting ontstaan, brak niet, toen zij het water bereikte, maar stolde of bevroor, zooals men het noemen wil. Die afkoeling had uiterst langzaam plaats, duurde waarschijnlijk jaren, en maakte het der massa mogelijk die groote kristallen te vormen, die heden aller verbazing wekken.

### EEN KORT BEZOEK.

Komt het leed? — och! 't is een gast,  
Die een oogenblik zijn last  
In ons huis wil nederleggen,  
Om ons weêr vaarwel te zeggen,  
Als hij met den dageraad,  
Verder voort op reize gaat.  
Zoudt gij hem de deur dan sluiten?  
Hoor! hoe vreeslijk stormt het buiten!  
Geeft hem een'ge rust op reis,  
Slechts vernoegdheid is zijn eisch.  
Waar hij 't pak weêr saâm zal binden,  
Zult gij diamanten vinden.

### HAVELOOZE JEUGD.

Onder de trekken uit het leven, welke de heer P. van Eik <sup>1)</sup> (medestichter van de Haveloozen school te Amsterdam, thans onder 't Bestuur der Vereeniging Tot Heil des Volks alhier, in de Bloemstraat) tijdens zijn jarenlange werkzaamheden ten nutte der havelooze jeugd opmerkte, zijn er, die getuigen van den grooten eenvoud van het jonge volkje, maar ook van den invloed dien het Christelijk onderwijs en de Christelijke opvoeding op hen uitoefenen.

Twee meisjes, jodinetjes, bevonden zich voor eenigen tijd op Talitha-Kumi bij Steenbeek. Mevrouw van E. bezocht gezegde Inrichting. Beide meisjes sprongen vroolijk haar tegemoet, uitroepende: „Hé Mevrouw! ben jij daar?” Op de vraag: „Kent ge mij nog?” klonk het antwoord: „Wel zeker! Je bent de Mevrouw van de school met den meester met de bril.” (Mr. Feringa).

„Mag ik voor je dragen?” zeide een jongen tot den heer van E., toen deze met een reiszakje van den spoortrein kwam. „Neen, jongen!” was het antwoord. „Wel meneer, ken je dan Arie niet meer? Ik wil geen dubbeltje voor het dragen hebben, maar 't voor niemendal doen, en dan ook wat met je praten.” 't Was een gewezen, dankbare scholier; hij schelde aan, na onafgebroken, op koddige maar hartelijke wijze, te hebben geredeneerd.

De heer van E. vergezelde eens de eerste klasse op een wandeling. Bij de cellulaire gevangenis komende, vroeg hij aan een der knapen:

„Weet ge welk gebouw dit is?”

Antwoord: „Of ik het weet: dáar zit mijn neef.”

In Juli 1855 werd er een zoogenaamde „buitenpartij” gegeven in „Stadlander”; 244 Haveloozen waren tegenwoordig.

Op chocolade met dikke beschuiten werden zij getraceerd. Jantje zeide: „Nou, ik heb er heel wat aangedaan!” terwijl hij op kluchtige wijze op zijn buik trommelde! — Een meisje had een dubbeltje

<sup>1)</sup> Ook bekend als medestichter van het Nederlandsch Jongelingsverbond.

opgeraapt, dat zij dadelijk aan den meester bracht. Mr. Feringa sprak na afloop van de pret: „Kinderen! dit feestje hebben wij naast God aan eene lieve mevrouw te danken: Wat wilt gij nu voor haar doen?” Vele stemmen lieten zich aldus hooren: „Voor haar bidden.” Toen ging gezegde hoofdonderwijzer voor in den gebede.

Kaatje, een Roomsche meisje, las gaarne in den Bijbel. Op zekeren avond hield ze er zich in de schamele woning, in „De onbedachte gang” ook mee bezig. De pastoor kwam binnen en op diens zeggen, dat ze in den Bijbel niet mocht lezen, antwoordde Kaatje koeltjes weg:

„Meester zegt dat het een kostelijk Boek is, en daarom lees ik er in.”

Den 26<sup>sten</sup> Augustus 1867 bezochten vier vreemdelingen, tijdens de 5e Algemeene Vergadering der Evangelische Alliantie alhier de Inrichting. Een hunner gaf f 10 om daarvoor de jeugd een kleine versnapering te verschaffen.

Na hun vertrek vroeg Mr. Feringa waarop getraceerd zou worden. Een paar knapen zeiden: „Op boterhammen met ham en koffie.”

„Dat kan niet, want dat zou wel zesmaal meer kosten.”

De jongens antwoordden: „Dat is waar ook.”

De onderwijzer: „Maar wat dan?”

Na eenig stilzwijgen sprak een andere knaap: „Meester! geef het geld voor de zending onder de heidenen.”

Toen riepen *velen*: „Ja, ja, dat is best.”

't Was aandoenlijk dien wensch uit den mond van zulke hulpbehoevende kinderen te vernemen! —

Grietje kwam ter school zonder iets te hebben gegeten. De hoofdonderwijzer gaf op zijne kamer het hongerige schepseltje een flinken boterham. Meester Feringa ging even uit de kamer, en toen hij terugkwam vond hij haar *biddende*, alvorens ze het brood nuttigde.

Ziedaar enkele trekken „uit het leven”. Zij zijn ons in elk opzicht een spoorslag om voort te gaan, zegt het maandblad der Vereeniging „Tot Heil des Volks”, *De Wijngaard*, waaraan we, er de aandacht op vestigend, deze bijzonderheden ontleenden.

H.

## UIT HET LEVEN.

*Beschamend.*

Tot een der gemeenten in Kanazawa, Japan, behoort een man die een van de rijkste der provincie geheeten wordt. Hij houdt zich bezig met onderscheiden zaken, doch is voornamelijk veehouder. Hij heeft 110 schoone koeien, waarvan sommige van Amerika ingevoerd zijn, ook een zijde- alsmede een zeepfabriek. Benevens dit alles heeft hij een boekwinkel om Bijbels en godsdienstige boeken te ver-

koopen. Hij is ouderling in de gemeente en onderwijzer in de Zondagsschool. Hij heeft ongeveer honderd personen in het werk, met wie hij elken dag huiselijke godsdienstoefeningen houdt, en voor wie hij elke week een predikdienst doet houden. Hij staat ook aan het hoofd van twee scholen en stelt daarin veel belang.

Een ander is een man van 33 jaren, die zooveel onderwijs heeft ontvangen dat hij zelf onderwijzer werd in een kinderschool. Ook bewerkte hij een tuin, om de tafels der zendelingen met de noodige vruchten te voorzien.

Hij kenmerkte zich door eenvoudig vertrouwen op God. Hij gevoelt zijne verantwoordelijkheid voor God in alles en is beslist in zijn doel, om alle ziel die hooren wil van Christus te vertellen.

Ook gaat hij prediken gedurende den zomer. Iemand vroeg hem eens, hoe het ging waar hij predikte. Hij zeide in zijne eenvoudigheid: „Het is inderdaad wonderlijk hoe gaarne het volk komt; ik geloof dat de vreeze Gods is in 't midden van ons.” Toen hem gezegd werd dat hij te veel werkte, omdat hij in zijn tuin arbeidde, zes uren per dag; onderwijs gaf, en 's avonds de Engelsche school bezocht, benevens zijn predikdienst en Zondagsschoolwerk, antwoordde hij slechts: „De Heere zegende mij met een sterk lichaam, daarom kan ik ook veel werk doen.”

Als het geld schaarsch was, verminderde hij zijn eigen salaris van 18 tot 8 dollars per maand. In alles was hij een voorbeeld van oprechte toewijding. En hij staat niet alleen.

Inlandsche bekeerlingen, met een dagelijksche verdienste van 62½ cent, brachten in 1891 f 58,000 bijeen voor de zending!

Zulke voorbeelden worden er in heidenlanden gevonden. Zijn ze bij ons veelvuldig? H.

### *De laatste uren van Frederik de Grootte.*

De kamerdinaar Heise deelt daaromtrent eenige bijzonderheden mede. „Toen ik,” zoo verhaalt hij, „in den laatsten nacht bij den stervenden koning waakte, verlangde hij, als uit een zwaren droom ontwakende, te drinken. Frederik was zoo zwak, dat hij zich niet meer kon oprichten. Met mijn rechterarm hief ik hem met het hoofdkussen zachtens op, terwijl ik hem met de linkerhand een glas limonade voorhield. Maar zijn hoofd zonk op mijn linkerarm en onmachtig sliep hij, zonder te kunnen drinken, weder in. Mijne houding was hoogst ongemakkelijk, ik durfde mij niet verroeren, uit vrees dat de beminde vorst mocht ontwaken. Een half uur hield ik het zoo uit, en toen ik niet langer kon, trok ik mijn rechterarm terug. De koning kwam weer bij en zeide; „Heise, gij wilt mij toch wel wat drinken geven?” Ja, Uwe Majesteit, maar terwijl ik u met mijn rechterarm in de hoogte hief, zijt gij



op mijn linkerarm, met het glas voor den mond weer ingeslapen. „Hoe lang heeft dat geduurd?” Wel een half uur. „Arme jongen, dan hebt gij een moeilijke houding gehad. Hoe hebt gij dat uitgehouden! Ik dank u!” Toen hij gedronken had en mij het glas teruggaf, streek hij met zijn reeds koude hand, mij zacht over de wang en zeide: „Geef mij mijne pantalon.” Toen ik hem die toereikte, beval hij mij, er zijne beurs uit te nemen. Hij schonk mij die, alsmede een zijner zak-uurwerken tot een aandenken. „Die flesschen Kaapsche en Hongaarsche wijn zijn ook voor u. Ik heb niets van het aardsche meer noodig.”

Eenige uren daarna stierf de koning.

—

*De kamerdienaar van Frederik de Grootte.*

Frederik had, gelijk dikwijls geschiedde, aanhoudend gearbeid, en zat nog aan zijn lessenaar te schrijven toen het uur van middernacht reeds geslagen had. De binnentredende kamerdienaar Heise, die het vertrouwen des konings genoot, herinnerde hem, dat het reeds laat en tijd was, om zich ter ruste te begeven. De koning antwoordde: „Ik heb daar een gewichtig werk onderhanden, dat geen uitstel lijden kan. Maar ga ik nu naar bed, dan moet gij mij morgen vroeg, op zijn laatst te vier ure, weder wekken. Ik zal dan wel slaperig zijn, niet willen opstaan en u weer wegzenden, maar ik beveel u, dat gij u niet laat afwijzen en geef u de vrijheid, ingeval ik mocht weigeren, het dek van het bed af te trekken; hoort gij, op verbeurte van mijn genade!”

Met klokslag van vier trad de trouwe, onbevreesde dienaar binnen. De koning sliep. Met een luide stem wekte hij hem. Toen de koning de oogen opsloeg, zeide hij: „Ik heb berouw gekregen, ik moet nog twee uren slapen, kom te zes ure terug. Nu voort, de kamer uit!” „Uwe Majesteit herinnere zich het gegeven bevel en de bedreiging!” „Maloor,” riep Frederik, „gij hoort het toch, ik wil niet!” „Uwe Majesteit, gij moet,” en Heise trok de dekens weg. Nu stond de koning op, en terwijl hij nog dronken van slaap geeuwde en zich uitrekte, riep hij uit: „Mijn hemel, was ik toch maar een krijgsraad geworden!”

Tot toelichting van dit antwoord diene het volgende. De landscolleges van tegenwoordig werden destijds krijgs- en domeinkamers genaamd en hunne raden krijgsraden. De koning verkeerde omtrent hen in de meening, dat zij het zich gaarne gemakkelijk maakten.

—

*Een zonderlinge begrafenis.*

In den zomer op een zijner lustsloten te Schönbrunn vertoevende, ging Frans I, keizer van Oostenrijk, eens tegen den avond met zijne gemalin naar

het naburige, stille dorp. Hier kwam hem een behoefstig gekleede man tegen, die op een door hem voortgeduwden kruiwagen eene doodkist vervoerde. Daarnaast liep een treurende hond. De keizer vernam bij het ondervragen van den daglooner, dat het lijk van een arme zich in de doodkist bevond. Daarna vroeg hij, of de afgestorvene geene vrouw, kinderen, betrekkingen of vrienden had, die hem naar het graf volgden? „Ach,” antwoordde daarop de arme man, „om hem heeft zich niemand bekommerd, hij is in zijne ellende omgekomen, en eindelijk door den dood verlost; slechts zijn trouwe hond hier heeft het bij hem uitgehouden, en hij wil niet van zijnen meester, die hem liefhad, scheiden.”

„Nu,” zeide de keizer, „dan wil ik medegaan.” En de aanzienlijke vorst volgde met zijne gemalin en zijn gevolg de doodkist naar het kerkhof; ernstig en nadenkend stond hij aan het graf, en verliet het eerst, nadat de doode ter aarde besteld was en hij met ontbloot hoofd stil een „Onze Vader” gebeden had.

—

*De man met het ijzeren kruis.*

Een man van hoogen rang reed, met een extra postwagen van Dresden gekomen, van Bealitz naar Potsdam. De chaussée was destijds nog niet geheel gereed en de postiljon moest dientengevolge verder dan een half uur door het dikke zand rijden. Daar dit den reiziger te langzaam ging en hij haast had, dreef hij den voerman tot meerderen spoed aan. Deze verontschuldigde zich door te wijzen op den slechten weg en verzekerde dat hij weldra op den goeden weg het verzuimde spoedig weder zou inhalen. Daarmede was de passagier echter niet tevreden, voer hevig tegen den postiljon uit en dreigde hem met een duchtig pak slaag als hij niet ophield met tegenspreken en niet sneller reed. De postiljon, hierdoor geraakt, hield zijne paarden in, draaide zich op den bok om, sloeg zijnen mantel open en zeide met een dreigenden blik: „Hier, mijnheer, gelijk gij ziet, *het ijzeren kruis, heb daar eerbied voor, sla mij nu eens!*” En de voorname heer, die dit eereteken voor be-toonden moed niet bezat, sloeg niet, maar werd en bleef verder stil.

—

\* \* De landraad Von Ziethen had eens prins Karel van Pruisen, die met zijn gevolg naar Wustrau op reis was, ten middagmaal genoodigd. Er werd gespijsd in eene zaal, welker wanden met de betekenisvolle beeltenissen van den grooten generaal, zijne officieren en huzaren, die onder zijn kommando in den zevenjarigen oorlog uitgeblonken hadden, versierd waren. Bij den feestdronk, welke aan den koning werd gebracht, werden kanonschoten gelost. De hevige knal kwam geheel onverwachts, zoodat de meeste gasten schrikten. Op de vraag van den

heer Von Zietzen: „Niet waar, Uwe koninklijke Hoogheid schrikt niet voor kanonnen?” antwoordde de destijds elfjarige prins kalm en vol tegenwoordigheid van geest, terwijl hij op de beelden van zijn groote vadersen wees: „*Het minst in zulk gezelschap!*”

In het opvoedingsgesticht van de vrije Schotsche kerk te Lovedale (Zuid-Afrika), dat het vorige jaar zijn 50jarig bestaan heeft gevierd, is een jaarcursus voor Inlandsche Evangelisten geopend. Ook is hier eene jongelingsvereniging ontstaan, waarvan de leden, 30 in getal, in onderscheidene afdeelingen elken Zondag naar de naburige plaatsen gaan, om den Heidenen de goede boodschap te verkondigen. Te Blythswood, eene filiaal van Lovedale, is een dergelijke inrichting, die 226 leden telt, en belangrijk vergroot is geworden, wat 20000 mark heeft gekost, waarvan de Fingukaffers de helft hebben bijgedragen.

#### Stijlbloemen.

1. De hoogst gestegenen en de diepst gezonkenen ontmoeten hier elkander.
2. De ridder liet zijn vlamme oogen in de zaal blikken.
3. Deze pillen bezitten een bewezen werkdadigheid tegen ziekten.
4. N. N., levert fruit en groenten, benevens zeer billijke kalkoenen en eenden.
5. Als meid-huishoudster vraagt een bejaard heer een juffrouw, zijnde klein maar net behuisd enz.
6. Blind voor het naderend gevaar, ging hij met open oogen zijn verderf tegemoet.

### ONZE BOEKENTAFEL.

**Herfstbladeren en Lentebloemen** is een nieuwe dichtbundel van S. en A., reeds zoo gunstig bekend. Terecht zegt de heer Wormser, die 't boekje inleidt, dat wie echten eenvoud bemint, met genoegen dit bundeltje zal lezen. De schrijfsters hebben eer van haar werk, dat tevens strekt om den bouw van een nieuw kerkje te Nootdorp te steunen. Men vindt hier gewijde liederen, zangen op feestdagen en plechtige gelegenheden, verscheidenheden, tot raadsels toe. De uitgevers de H. H. HÖVEKER & ZOON zorgden voor een passend, net en stevig gewaad. De uitvoering is goed.

Bij dezelfde uitgevers verscheen: **Op witte vleugelen**, door A. T. DUDOK VAN HEEL, met een groot aantal fraaie illustraties van A. J. HOOGWERFF-VAN STOLK. Omslag, uitvoering, alles is even keurig. De inhoud is: fantasie, luchtig en fijn, vlinderachtig en toch met niet te loochenen ernst; minder in de diepte dan in de breedte. Niet allen zal dit boek bevallen: smaak en levensrichting beslissen hierover. Maar wel zijn er genoeg menschen, die noodig hebben

eens een paar zulke boeken te lezen, om gelijke redenen als waarom zwaarlijvige menschen soms aan gymnastiek doen.

**Christophilus**, zoo luidt de titel van het jaarboekje ten dienste der Christelijke Jongelingsverenigingen in Nederland, dat nu reeds zijn twintigsten jaargang intrad. Het boekje dat een 100 bladzijden telt en er zeer net uitziet, verscheen met medewerking van de heeren: Ds. C. S. Adama van Scheltema, P. van Eik, Ds. L. H. F. A. Faure, Dr. F. van Gheel Gildemeester, Prof. Dr. A. H. de Hartog, A. J. Hoogenbirk, Ds. D. J. Karres, Ds. P. J. Moeton, Ds. J. J. A. Ploos van Amstel, J. J. Visser, Ds. P. van Wijk Jr. en anderen, en is versierd met een keurigen lichtdruk: Christus en de rijke jongeling, naar de beroemde schilderij van Hoffman. Het bevat de gewone kalender-opgaven, alle gegevens over onze Jongelingsverenigingen, Bijbelstoffen en voorts een zeer rijk mengselwerk in proza en poëzie, gelijk trouwens bij medewerking van zooveel zijden was te wachten.

We bevelen het zeer ter lezing aan. Jammer dat het niet in den handel is. Het is echter verkrijgbaar bij den heer Gerretson te Rotterdam, zolang de voorraad strekt à 30 cts. bij meer dan drie ex. (1 ex. 45 cts.). Ook dit boekje bewijst weer dat in Neerlands jongelingschap nog een geslacht gebleven is dat God vreest.

### PRIJSVRAGEN.

#### ANTWOORDEN.

#### DE ONRECHTVAARDIGE RECHTER.

Daar was eens een rechter zoo boos en zoo wreed,  
Die spotte met God en zijn woorden;  
En nooit smolt zijn ziel voor de klachten van 't leed,  
Die andren het harte doorboorden.

Daar was ook een weduw', zoo arm en gering,  
Die 't onrecht eens boozen moest dragen;  
Tot ze eind'lijk van smarte overstelpt henenging,  
Om hulp bij den rechter te vragen.

Zij komt bij den rechter en valt voor hem neer,  
En luide verhief zij heur klachten;  
Maar, klonk ook haar bede hartroerend en teer,  
Zij mocht geen verhooring verwachten.

Dit griefde haar diep, ach! waarheen nu gevluht?  
Zij peinst, maar geen weg staat meer open;  
Dies sprak ze — Ik ben weerloos, mijn vijand geducht,  
Mij blijft . . . op den rechter te hopen.

Nu zag men voortaan hoe de vrouw elken dag  
Naar 't huis van den rechter zich spoedde;  
De smeek'linge tart met heur eind'loos geklach,  
Des rechters bedreiging en woede.

In 't eind sprak de rechter uit bitter gemoed:  
Hoewel ik de Godheid niet vreeze,  
Geen mensch ooit ontzag noch het meelijden voed  
Voor de klacht van de weeuw of de weeze,

Nochtans wyl deez vrouwe mij moeielijk valt,  
 Geschiede haar recht op haar smeeken;  
 Want de klacht harer mond, die mij 't leven vergalt,  
 Zoude in 't eind mij het hoofd mogen breken.

Kindren Gods, let op de woorden  
 Die den boozen rechter spreek!  
 't Bang geklach der weduwvrouwe  
 Niet zijn steenen harte breekt.  
 Maar zij wijkt niet; zij bezwijkt niet;  
 In „t volharden" licht haar kracht  
 Tot in 't end deez boozen rechter,  
 Wordt bewogen door haar klacht.  
 Zou dan God zijn lieve kind'ren,  
 Die Hem smeeken dag en nacht,  
 Niet verhooren, wen het onrecht  
 Hunne ziel ontperst een klacht?  
 'k Zeg u, sprak eenmaal de Heiland,  
 Haastig zal hun recht geschien!  
 Houdt dan aan in den gebede,  
 En gij zult Gods heil nog zien.

Dit is het naastbeste der dichtelijke antwoorden op de jongste prijsvraag. Dat in reg. 7, reg. 30, reg. 31 en reg. 35 iets mis is, gelijk een „het" te veel in reg. 23, zal de maker, hopen we, opmerken. Hem raden we zeer aan lezing b. v. van Beets' gedichten en — oefening.

RED.

Zeer aardig is de volgende proeve, ook als antwoord op een der prijsvragen, van *provincialismen*.

Brengen we in onze gedachten een bezoek aan boer Jawik (Jacob) op een dorpje in Noord-Hollands noorderkwartier. Zijn huis staat *geneven* (naast) dat van *meester* (den dokter). Voor zijn huis ligt een ruime *werf* (erf), waarop ge ginds een *boetje* (schuurtje) ziet, waarin hij zijn *handwerk* (gereedschap) bewaart, zijne *graaf* (spade), zijn *klauw* (ijzeren hark) enz. Daar voor u bemerkt ge zijn land, honderd *snees* groot, (een snee is 18 passen in het vierkant), door slooten in onderscheiden akkers verdeeld. Is eene sloot te *vloek* (ondiep) dan wordt zij flink *uitgeslikt* (uitgebaggerd) en de modder over het land gebracht. Met den *kloet* (lange stok) beweegt hij zijn schuittjes, zijn klein, *middelbaar* of groot door de slooten voort. In die slooten zwemmen de eenden gaarne met hare *pullen* (jonge vogels).

Treden we nu Jawiks huis binnen. De meid komt u tegen. Wat heeft ze een *niemijtig* gezicht! (weinig be-duidend). En toch heeft ze verleden week nog een vrijer weggestuurd, die bij eene kennis van haar een blauwtje had geloopt. Ze wilde niet voor *meugebet* zitten. ('t Woord *meugebet* is moeilijk door een Hollandsch woord weer te geven; 't komt zoowat overeen met noodhulp, plaatsvervangster).

Hier in de gang staan eenige paren *hatten* (klompen) van de kinderen, netjes geverfd. — Wees zoo goed den vloer niet te bevuilen door er *barrelkes* (vodjes, papier-tjes enz.) op te werpen, want moeder de vrouw houdt van zindelijkheid. Zij kan het dan ook volstrekt niet verdragen, dat haar man in het achterhuis soms gaat *kwatten* (spuwen).

In de kamer ziet ge Jawiks kinderen. De oudste is *te wasschip* (uit logeeren bij haar *peet* Grietje (tante G.); de jongste staat daar in een hoekje *te guiten* (schreien). Kijk eens wat een *gnap toetje* (knap gezichtje) dat aardig meisje daar heeft, dat met snaak haar *slik* (boterham) opet. De oudste jongen maakt het moeder wel eens

lastig; hij is zoo *klimmig* (geneigd tot klimmen) en komt daarom dikwijls met een gescheurde hes thuis. Zijn jongere broer is *puur* (vrij) wat bedaarder; deze is daarentegen erg *beestig* (verzot op beesten. De jongens (want het is najaar) dragen eene *krol* (muts) op 't hoofd, de meisjes eene *harsenlap* (klein smal kapertje); de laatste hebben *hangers* (belletjes) in de ooren.

Neem nu de woonkamer eens nader op. Onder de bedstede merkt gij de *kruipin* (de ruimte tusschen den vloer en de onderlaag der bedstede), waarin 's winters de aardappelen geborgen worden. Onder den schoorsteen staat de ouderwetsche vuurpot, waarboven aan een *hengel* (hangijzer) de *konkelpot* (waterketel) hangt.

't Gaat tegen zes uur en 't wordt dus tijd om *kopke te doen* (een broodje met eene kop koffie te gebruiken). De *kom-en bakjes* (koppen en schoteltjes) staan reeds op tafel, moeder zet nu het brood op; de meid, die we straks ontmoetten, haalt een *sleepje* (kan) melk. De kinderen krijgen ieder een *endje* (stukje) bol met een *endje swisser* (lang tarwebrood) of, willen zij liever, een *endje* eingebakken stoet met een half *franschje* (kadetje).

Gij hebt bemerkt, dat Jawiks knecht intusschen binnengekomen is; heel *suukker* (schrand) is hij niet, waarom Jawik hem wel eens *oftig* (menigmaal) meedeelt, dat hij een *stoetel* is. Op een anderen keer vereert hij hem met de liefelijke bijnamen van *loeter* of *dreutel*. (De beteekenissen der drie laatste woorden komt vrij wel met die van „lomperd" overeen). Aan werken heeft onze knecht een broertje dood; heel spoedig is hij *loovig* (moê); in de edele eetkunst is hij beter bedreven; hij past er wel voor op, dat er geene *leschjes looven* (klikjes overblijven). Vooral is hij een liefhebber van een *balke frik* (balletje gehak). Gelukkig voor hem slacht zijn baas 's najaars een *toet* (varken), die het begeerde gerecht levert. Ook van *troot* (meel in melk gekookt) met een stukje *bors* (gezouten varkensvleesch) is onze knecht een liefhebber. *Zangerig* (aangebrand) eten is hem een gruwel.

Morgen, zoo hooren we van Jawiks vrouw, zal zij op reis naar een *snaartje* (schoonzuster) gaan, die te D. woont. Zij gaat met de *snip* (trekschuit). Het gezegde *snaartje* heeft een *popke* (kraamkinder) gekregen en de *kraamvervoarster* (baker) is onverwachts vertrokken. Een fleschje *lodderein* (eau de cologne) neemt zij meê in haar *diesek* (denkelijk eene verbastering van dijzak); dan kan zij onderweg eens *luchten* (ruiken). Zoodra zij terugkomt, wordt het noodig tijd om te *schaken* (schoonmaken van t huis); want dat moet *metterhaast* (gauw) eens gebeuren. Den zolder neemt zij dan af met *wapeling* (zeepsop). Verleden jaar met het schaken is zij zoo *verschoten* (verschrikt) door het uitglijden van de trap, waar zij stond. We hopen van harte, dat het dit jaar beter mag gaan.

Nu we Jawiks huis bekeken hebben, danken we hem voor zijne vriendelijkheid en vertrekken, nadat zijne vrouw ons eerst de *pronkkamer* (pronkkast) nog heeft laten zien.

Belangrijk zijn de antwoorden op de vraag:

„Is het wenschelijk den geheelen Bijbel achtereenvolgens in het Huisgezin, de School, de Jongelingsveren., enz. door te lezen, of is zekere volgorde wenschelijk?"

Hoewel het moeilijk is, op zulk een gewichtige vraag een juist antwoord te geven, is het toch nuttig hierover van gedachten te wisselen.

Omtrent de methode van Bijbellezen bestaat nogal verschil. Er zijn streken in ons vaderland waar men een-

voudig het Oude Testament terzijde stelt, omdat we thans in de Nieuwe Bedeeling leven. Ik voor mij geloof, dat zulk eene methode niet is aan te bevelen; want hoewel het waar is dat het tijdperk der schaduwen heeft plaats gemaakt voor dat der vervulling, zoo is nochtans het lezen er van niet nutteloos, veeleer noodzakelijk.

Immers *daarom*, dat het profetieën zijn, is het kennen ervan zoo nuttig, omdat zij ons versterken in het geloof aan datgene, wat we nu ontvingen. M. i. wordt ons in het Oude Testament bijzonder het bestaan van God, *den Vader* ontvouwd, als Schepper en Koning. In het Nieuwe Testament meer bijzonder dat van den tweeden persoon in het heilig Goddelijk Wezen, Jezus Christus en wel als den Middelaar Gods en der menschen, alsmede dat van den Heiligen Geest. Het Nieuwe Testament dekt dus het Oude, het wordt er m. i. door geopend, terwijl dit op zijn beurt de waarde van het Nieuwe Testament verhoogt. Om nu evenwel het Oude en Nieuwe Testament achtereenvolgens te lezen, zou ik minder wenschelijk achten. Juist waar we in de Nieuwe Bedeeling leven, en we in het Boek des Nieuwen Verbonds (het beknopte en vergeestelijkte Oude?) de bijzondere aanwijzingen vinden, voor de Nieuw Testamentische kerk, acht ik het beter de *voorkeur* te geven aan het Nieuwe Testament en dan in de tweede plaats het Oude. Bijvoorbeeld 's morgens en 's avonds het Oude, en des middags het Nieuwe Testament(?) tot recht verstand van beide, wijl zulks *noodzakelijk* is en we dan toch altijd het Nieuwe nog tweemaal gelezen hebben, tegen het Oude eens (gerekend volgens de hoofdstukken).

Verder in den geest van de „Eerste Beginselen” van Ds. de Jonge.

Voor kinderen slechts lezen wat voor hen eenigszins verstaanbaar is; geen onbekende geslachtsregisters, wat, helaas, somwijlen de oneerbiedigheid opwekt. Zoo ook in school en Jongelingsveren., hoewel er rekening mag genomen worden met de bevattings hoorders. Dan krijgt men m. i. een genoegzame kennis van het Oude, om met meer vrucht voor verstand en harte het Nieuwe Testament te lezen en te onderzoeken.

Moet de Bijbel achtereenvolgens gelezen worden of niet?

In de vraag is natuurlijk slechts sprake van het Bijbel lezen, dat ten doel heeft ons de geschiedenissen, profetieën en geloofswaarheden der Heilige Schrift, in hun oorspronkelijke eenvoudigheid — opdat zij het eigendom van onzen geest zouden worden — gedurig voor oogen te stellen, tot onze leering, vermaning en vertroosting.

't Is duidelijk dat het nut grooter zal zijn, naarmate 't gelezene gemakkelijker te verstaan en te onthouden is. Nu wordt de voorstelling van elk feit, van iedere openbaring, het helderst gezien in het licht van haar eigen tijd en in het rechte verband met voorgaande en volgende gebeurtenissen. Derhalve zullen we bij ons Bijbel lezen de Historische volgorde in acht hebben te nemen.

Nu vinden we in Genesis—Koningen een doorlopend verhaal der voornaamste wereldgebeurtenissen, inzonderheid der geschiedenis van Israel: van af de schepping tot de wegvoering der Joden naar Babel; in KRONIEKEN, met nog verscheidene aanvullingen, een overzicht van 't voorgaande, terwijl EZRA en NEHEMIA de herstelling van den Joodschen staat en den openbaren Jehova-dienst melden. Dan zwijgt de gewijde historie 400 jaar, om daarna in de 4 elkaër aanvullende Evangelieën Mattheüs, Markus, Lukas en Johannes het leven des Zaligmakers, en in Handelingen de vestiging der Christelijke Kerk te verhalen. De geschiedkundige boeken zouden we dus

achter elkander kunnen doorlezen, want RUTH (en RICHT. 17—21) op zichzelfstaande gebeurtenissen uit den tijd der Richteren en ESTHER een uit dien van EZRA en NEHEMIA bevattende, zijn als aanhangsel van RICHTEREN en EZRA—NEHEMIA onmiddellijk daarachter, niet misplaatst. De andere boeken evenwel zijn om vorm en inhoud (poëzie, geloofs-, zedeleer en profetie) tot afzonderlijke afdeelingen gebracht, alhoewel ze alle afkomstig zijn van personen uit den tijd waarover de geschiedboeken handelen en kunnen dus op de plaats, welke hun chronisch toekomt, tusschen deze gevoegd worden. We willen in het kort de wenschelijkheid met eenige voorbeelden ophelderen.

Vooreerst dan JOB, handelend over zekeren JOB (misschien Jobab. 1 Kron. 1:44) die volgens de meeste deskundigen even voor Mozes leefde. We plaatsen het dus achter GENESIS en ziet: zonder nadere verklaring herkennen wij in Job: — behalve zijn rampen, godsvrucht en eindelijk voorspoed — een onbekende, een patriarch als de in onze verbeelding levende aartsvaders Abram en Jakob, hun gelijk in stand, levenswijze en geloof; tevens werpen zijn woorden een helder licht op de leerstellige kennis der kerk in haar eerste kindsheid.

De PSALMEN zijn zangen ontleend aan gebeurtenissen, die vaak typen waren van geestelijke zaken. We krijgen dus door ze daarachter te plaatsen, type en toepassing bij elkander en daardoor een klaarder besef van de beschikking der aardsche en den aard der hemelsche zaken, bijv.: In Kon. 3 lezen wij Salomo's huwelijk met een Egyptische prinses, dit gaf aanleiding tot het vervaardigen van Ps. 45, waarin het blijkbaar op Christus en zijn kerk wordt toegepast; evenzoo zal Salomo hieraan de beelden ontleend hebben voor zijn HOOGLIED. Beide worden dus achter het bijbelboek 1 Kon. 3 gelezen. (Aanwijzingen voor de PSALMEN zijn te vinden in „Gids voor den Bijbellezer” door T. M. Looman). SPREUKEN en PREDIKER moeten als beschouwingen van het practisch leven van dien tijd, uitteraard achter Salomo's levensgeschiedenis gelezen worden. Ook de PROFETEN dienen in de historie gelascht te worden, want daar hooren wij hunne woorden: waarschuwing bij afval, vertroosting, en vervloeking der vijanden, bij verdrukking, als de omstandigheden waaronder en waarom ze gesproken werden ons nog levendig voor den geest staan; en de indruk ervan moet daardoor noodwendig juist en treffender zijn. (Aanwijzing waar ze te lezen zijn is in de bovengenoemde „Gids” te vinden.) Alleen wil ik dus nog maar opmerken: Dat we door ze *in* de historie, liefst niet in de KRON., om dit overzicht niet noodeloos te verlengen, te rangschikken, het Ninevé uit JONA gemakkelijker zullen herkennen als de stad van Sanherib en Salmanasser, dat we Jeremia's profetieën dan vernemen vóór hun vervulling (Kores), dat Jeremia's KLAAGLIEDEREN, EZECHIEL en DANIEL ons de toestanden tijdens de Babylonische ballingschap doen kennen en alzoo het geschiedverhaal dáar aanvullen.

Wat de BRIEVEN en de OPENBARING, de leerstellige en profetische boeken des Nieuwen Testaments betreft, deze kunnen gerust alle als aanhangsels achter de geschiedkundige boeken blijven staan; want de vermelde feiten oefenen geen invloed op hen uit, die verplaatsing wenschelijk zou maken. Bovendien zou hun invoegen in een verhaal over een zoo korten tijd loopend, als de HANDELINGEN, dit verbrekken en daardoor meer verwarring aanrichten dan het ook maar eenigszins nut zou kunnen doen. Alleen zou men om hun groote overeenkomst EFEZE en COLOSSENSEN achter elkander kunnen lezen.



geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlandsche Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

### „NIET VERKORT, MAAR.....”

Wanneer Gods kinderen in nood en ongelegenheid komen, helpt God hen dikwijls niet onmiddellijk. Het uitblijven der redding kan zeer onderscheiden oorzaken hebben.

Somtjds komt over de Godvreezenden druk en benauwdheid ter wille van hunne belijdenis van den naam des Heeren. Merkwaardige, wondervolle uitreddingen uit die doodsgevaaren zijn niet zeldzaam. Maar wie zal de duizende en duizende keeren tellen, waarin schijnbaar geen verhooring des gebeds plaats had; waarin God oogenschijnlijk den Satan en al diens engelen de vrije hand liet, om alle denkbare gruwelen over de liefhebbers des Heeren uit te gieten? De innerlijke vertroosting bleek echter in al die verzoeken zoo sterk te zijn, dat de martelaren ook onder de felste folteringen juichend ontslieden.

Ook in de gewone beproevingen, waarvan de wijze koning Salomo zegt: „Eenerlei wedervaart den rechtvaardige en den goddelooze”, is voor de kinderen Gods groote verscheidenheid op te merken. Daar zijn er die met den psalmdichter moeten zeggen: „Mijne straffing is er allen morgen”. En ook vindt men er — maar niet velen — van wie soms twijfelend andere kinderen Gods vragen: „Zijn ze wel zonen en geen bastaarden?” Bij sommigen geldt het woord: „Eer zij roepen zal ik antwoorden”; en anderen die klagen moeten: „Gij verbergt uw aange-

zicht voor mij”. Dan heeft God zijn kind diepe lessen te leeren, waarvoor het afgezonderd wordt in de school des lijdens. Dan doorleeft het dagen en uren, waarop het na de uitredding met het innigste, teederste welgevallen terugziet.

Maar eindelijk kan Gods volk zich ook de beproeving op den hals halen waarvan gesproken wordt in Jesaia 59:1 en 2: „Ziet, de hand des Heeren is niet verkort, dat zij niet zou kunnen verlossen; en zijn oor is niet zwaar geworden, dat het niet zou kunnen hooren. Maar uwe ongerechtigheden maken eene scheiding tusschen ulieden en tusschen uwen God, en uwe zonden verbergen het aangezicht van ulieden, dat Hij niet hoort.”

Maar al te veel wordt alleen het eerste vers aangehaald als een troostgrond. Dat is wel waarheid, maar een waarheid die *daar* niet staat. Het geheel houdt daarentegen geen troost, maar een ernstige bestraffing, een dieptreffende oproeping tot zelfonderzoek in. God kan verlossen evenals vroeger. Hij blijft eeuwig dezelfde. Ook is zijn hart voor zijn volk even vol innerlijke barmhartigheid als zijn arm vol kracht. Maar.... er is iets dat Hem belet om te helpen. Er staat iets in den weg, zoodat Hij zijn volk niet bereiken kan. Er is scheiding tusschen Hem en zijn volk. Hun ongerechtigheden maken eene scheiding. Hun zonden verbergen Gods aangezicht. Die trekken als een nevel op, en God kan niet hooren. Hij kan niet hooren, niet omdat Hij doof is.



„Zou Hij, die het oor geplant heeft, niet hooren?” Maar omdat zijn *heiligheid* het belet. Hij kan niet hooren, omdat het geroep niet zuiver is. Er is een roepen om verlossing uit de *gevolgen* der zonde, maar niet van de *smet* der ongerechtigheid. En indien de gevolgen der zonden werden weggenomen zonder dat de kastijding haar doel bereikt had en een gansch zeer uitnemend gewicht van eeuwige heerlijkheid had gewerkt, zou ze slechts het tegenovergestelde bereiken en verharding in het kwaad veroorzaken.

Wat Jesaja in het aangehaalde hoofdstuk zegt, heeft betrekking op het *volk* Juda. Maar dat volk bestaat uit *personen*. En die personen hebben hun *eigen* zonden, maar ook *solidaire*, gemeenschappelijke, overtredingen. Ja geen enkele zonde wordt bedreven, zonder dat ze in den diepsten zin inwerkt op het geheele volk.

In tijden als die wij beleven is deze waarheid van het grootste gewicht. Gods tuchtroede is over ons volk, ja over ons werelddeel, opgeheven. De staf des broods is wel niet gebroken, maar geknakt. De scherpzinnigste is buiten machte om de oorzaak van het gebrek aan werk en brood op te sporen en uit te vinden. Geld is er in overvloed, maar het rolt niet. Er is benauwdheid onder de volken. Niemand durft iets wagen. Geen mensch kan beweren dat er geen overvloed van vruchtbaren grond is. Maar niemand weet hoe het komt dat de duizenden handen die gereed zijn om hem te bebouwen, niet aan 't werk kunnen gezet worden. De ware oorzaak wordt niet erkend. Men heeft gezondigd tegen God, die *geen rekenschap geeft van zijn daden*. En men zoekt de oorzaak in economische toestanden, maar keert zich niet tot Hem die slaat. Men zoekt overal maar vindt niet. En eindelijk komt de toestand waarin de rijke zich opsluit, of op zijn best alleen kruimels van het brood geeft, en de arme, den hemel gesloten en de aarde versteend bevindt en in zijn honger zijn koning en zijn God vervloekt; dat is tegen zijn overheid en ten slotte tegen God zelf in opstand komt.

Dan volgt eindelijk dat „God omziet of er ook iemand is, die voor de gerechtigheid spreekt, en ondervindende dat Hij alleen staat, zichzelf recht verschafft”, door kastijding en straf. Door *kastijding* over zijn kinderen; door *straf* over zijn tegenstanders.

Maar dan — want Hij is de onveranderlijke — dan „zullen zij den naam des Heeren vreezen van den nedergang en zijne heerlijkheid van den opgang der zon.” Als dan de vijand komt gelijk een stroom, helpen de menschen niet, maar „richt de Geest des Heeren de banier tegen hem op.”

En dat „om Christus wil.” „Er zal een Verlosser tot Zion komen, namelijk voor hen die zich bekeeren van de overtreding in Jakob, spreekt de Heere.” Die Verlosser komt voor hen „die zich bekeeren van de overtreding in Jakob.” Eerst moet terugkeer van

Gods volk komen. Want de Verlosser is van eeuwigheid; de verlossing is gereed.

Voor hen *die* zich bekeeren geldt het troostwoord: „Mij aangaande, dit is mijn verbond met hen, zegt de Heere: Mijn Geest, die op u is, en mijne woorden die Ik in uwen mond gelegd heb, die zullen van uwen mond niet wijken, noch van den mond van uw zaad, noch van den mond van het zaad uws zaads, zegt de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid toe.” God sluit zijn verbond met *geslachten*.

Dat wij, dat ons volk dit bedenken, eer het te laat is!

W.

## DE GOUDSTROOM.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Een goudstroom van eene el diepte zou, zoo had Alva zijn meester beloofd, van den dag zijner aankomst in de Nederlanden af, van Brussel naar Madrid vloeien en Spanje's dorstigen bodem drenken.

En nu, reeds bij den aanvang moest het blijken, dat hij niet te veel beloofd had. Zoo moesten dan belastingen geheven worden, belastingen, niet, zooals men die in de Nederlanden gewoon was, in den vorm van vrijwillige beden en schoorvoetend, met de meest zuinige hand geïnd en uitbetaald, maar op de wijze, zooals een Spaansch hertog die den onderworpen steden als bloedschatting afperste. Edoch, sedert de troebelen onder de laatste jaren van Margaretha's bewind, sedert de bloedplakkaten zooveel welgestelden naar het buitenland gedreven hadden, vooral sedert de ijzeren hertog alle rechten en privilegiën schond en vertrad, mocht men niet meer van de *rijke bruid* spreken, mocht men van in- en uitvoerrechten zich althans geen gouden bergen beloven. Hier, in Brussel, ginds te Antwerpen en overal, waar vroeger eene woelende en jagende menigte zich verdrong om de handelswaren naar magazijn of haven te bezorgen, heerschten nu sombere stilte en doodsche gedruktheid op de met gras begroeide straten. Daarenboven, een sneller werkend middel moest aangewend, want Alva kende zijn meester genoeg, om te weten, dat de eerste indruk zijne beloften moest bevestigen, of Philips zou reeds bij den aanvang ontuchtend zijn. Zoo het goud niet vloeien wilde, dan moest het althans geschept kunnen worden uit een stroom van bloed en om daartoe een bedding te graven, daartoe had de hertog immers al de handteekeningen des konings op blank papier in zijne koffers medegenomen. Hij was immers heer van leven en dood van elken Nederlander, zoo had zijn koning gewild. Hij had daardoor de gratie Gods aan anderen uitbestede en hiermede het geduld, waarmede die Nederlanders den schijnkoning nog dertien jaren gehoorzaamden, bijna belachelijk gemaakt. Welnu, deze *blanc-seigne*

zouden de bedding graven, waarlangs de bloedige golven het goud der Nederlanden naar het Escuriaal voeren zouden. En al stond de handel stil, al was de pees der nijverheid verlamd, daar waren nog adellijke geslachten genoeg in de gewesten, rijk in onroerende en burgers in overvloed, rijk aan roerende goederen, om de bedding van dien stroom met bloed en tranen te vullen en er hunne bezittingen als parelgoud daarboven te doen drijven, een begeerlijke buit voor hem, die goud visschen wil uit zulk een water.

't Mocht voorzeker eene buitengewone rechtbank heeten, welker rechters zich bereid verklaarden om ook vonnis te vellen over misdaden, *welke nu juist niet bewezen konden worden*. Toch lieten zich ook Nederlanders vinden om in den Raad van Beroerte zitting te nemen, ook al hadden zij er weinig in te brengen en al was het stemrecht slechts aan twee Spanjaarden, del Rio en de Vargas verbleven en al mocht Alva zelf ten allen tijde hun vonnis casseeren, Was het wonder, dat het volk, welsprekend in zijn eenvoud, het heilig gerecht, dat de bedding voor den bloedstroom indiepen moest in Hollands bodem, aldra den eernaam van *Bloedraad* gaf? In een omzien was de moeilijke taak om de rechtbank saam te stellen, volbracht. Alva had wel Spanjaarden voor het grijpen om ze als blinde werktuigen te gebruiken. Viglius, de oude raadsheer, schoon zelf de gevaarlijke eer afwijzende om er zitting in te nemen, bracht de noodige Nederlanders saam, die aan het schandelijk ding een glimp van onpartijdigheid moesten geven. Noircarmes, Barlaimont, Hessels en anderen, gretig naar de eer den hertog te mogen dienen en den koning bewijzen van hun ijver te mogen geven, haastten zich om zitting te nemen en de slimme Viglius wreef zich in de handen, wyl hij er zich buiten had weten te houden en nog een hartroerende dankbetuiging van den koning zelf ontving voor de de dienstvaardigheid, welke hij in dezen en altijd voor 's Vorsten belangen had betoond. Hij wist het niet, dat Alva gelijktijdig met de dankbetuiging voor den raadsheer nog een ander schrijven van den koning ontvangen had, waarin deze zijn dienaar raadde een wakend oog op den oude te houden, welken hij als een ketter, een dief, en een verkooper van ambten kende. Zóo werd de oude raadsheer in zijne slimheid door zijn meester nog overtroffen.

Twee mannen slechts vereeuwigen hunne namen bij het bloedig handwerk; de overigen deden louter dienst als stroopoppen. Hessels, een Vlaamsch raadsheer, aan wien Alva zich bijzonder gebonden gevoelde, omdat hij zoo wreed was en geen prooi versmaadde, maakte zich op een gansch bijzondere wijze vermaard. Hij had de gewoonte zijn middag-dutje uit te stellen, totdat hij te midden van den raad in zijn zachten leunstoel gedoken zat, hoorde of wist niets van de schuld of onschuld der aan-

geklaagden, sliep door den ganschen loop van het korte geding heen, en als men hem met groote moeite gewekt had, om hem zijne meening te doen zeggen, gromde hij, verstoord, dat men zijn zoeten droom afgebroken had: „Naar de galg er meê!” Daarna dommelde hij weer rustig voort.

Wakkerder en wreeder was de Spanjaard Juan de Vargas, Alva's schaduw, een man, die reeds uit Spanje had moeten vluchten, wyl een door hem gepleegde misdaad zijn dood eischte, en die geen ander genoeg kende dan moord. Aler de vonnissen den hertog ter bekrachtiging werden voorgelegd, moest Juan de Vargas ze goedgekeurd hebben. Hij had de leus uitgevonden: de kettters hebben de kerken geplunderd, de overigen hebben het niet belet, allen hebben de galg verdiend; was het wel vreemd, dat Alva slechts weinig af te dingen had op het eindoordeel van zijn trouwen handlanger? Voor hem liepen al de Nederlanders met een strop om den hals; hij ging er op uit als een demon om zijne prooi te verstrikken, en als hij ze gevangen had, dan schertste hij met hunne wanhoop en lachte met hun pijn, als ware hij de gevelesde duivel.

De eerste zitting had den 20<sup>sten</sup> September in Alva's bijzondere vertrekken plaats. Een dubbele dure eed van geheimhouding werd gezworen; men beloofde niets te verraden van hetgeen gedurende de zittingen werd behandeld en ieder der leden zou den ander in staat van beschuldiging stellen, indien deze ook maar het geringste deel der beraadslagingen daarbuiten bracht. Zeven uren van den dag werkte de hertog zelf als opperrechter in deze nieuwe soort rechtbank. De commissarissen van den raad, door alle provinciën verspreid, om misdadigers op te sporen, — en de grootste misdaad was wel rijk te zijn — brachten dagelijks stapels rapporten aan de Vargas en deze, na ze ingezien te hebben, bracht ze in wagenvrachten aan den hertog. Alva had nauwelijks den tijd ze te doorbladeren. Waartoe zou het ook dienen? Voor hem bestonden noch rechten noch privilegiën. Een kort geding en de dood volgde met verbeurdverklaring van goederen ten bate van 's Konings schatkist. Zóo hadden eindelijk de beulen nog meer te doen dan de rechters; immers in éene zitting, in één stuk werd vaak over het lot van honderd slachtoffers tegelijk uitspraak gedaan. Zij, die geen stemrecht hadden, maakten het vonnis op. Waagden ze van vrijspraak te reppen, dan ontvingen ze hun rapport onder een stormvloed van scheldwoorden en bedreigingen ter herziening terug. Spraken ze het doodvonnis uit, dan waren de veroordeelden binnen tweemaal vier-en-twintig uur door den beul behandeld. Dagelijks ontvingen de gemeentebesturen geheele lijsten van de voor dien dag ter dood verwezenen. Persoonlijk verhoor was minder noodig; het vonnis stond immers reeds vast en onveranderlijk. Ontvluchten, dat gelukte slechts een enkele; den schipper of voerman

toch, die willens of onwillens, bewust of onbewust, een ketter geholpen had te ontsnappen, dien wachtte de strop.

Op één dag werden vier en tachtig burgers van Valenciennes, op een anderen vijf en negentig bewoners van Vlaanderen, op een derden zes en veertig stedelingen van Mechelen terechtgesteld. Vastavond zou eene schoone gelegenheid bieden om tal van onnoozelen te verstrikken. De Nederlander is nu eenmaal zijn leed spoedig vergeten en men hield hier van Vastavond houden. Men zou zich overgeven aan spel en wijn en terwijl men den roes van den avond uitsliep, konden de handlangers van den bloedraad de vreedzame woningen binnensluipen, de slachtoffers van het leger lichten en duizenden tegelijk vangen. Helaas, te vroeg werden velen gewaarschuwd en slechts een vijfhonderdtal kon men als vrucht van den met duivelsche slimheid overlegden arbeid ter gerechtplaats sleepen.

Eenige dagen later zat de hertog in zijne geheime vertrekken. De man, die met het lot en het leven van duizenden speelde, hield zich bezig met het samentellen van bedragen, welker montant hij straks den koning zenden kon als vrucht der verbeurdverklaringen. Het eindcijfer scheen hem niet mede te vallen. Met gefronste wenkbrauwen wierp hij den staat ter zijde. Wat nood? Dáár voor hem op de tafel lag immers weder een gansch magazijn van eindvonnissen, welke hij slechts te bekrachtigen had en het verschil tusschen het cijfer zijner verbeelding en dat op het papier was aangevuld. Hij wierp de stukken dooreen, nam een enkel ter hand en doorvloog den inhoud met een vluchtigen blik. Zijne stroeve trekken plooiden zich tot een grijnslach, toen men het waagde hem te storen. Onheilspellend rustte zijn blik op den bediende, die hem bezoek meldde, doch toen hij vernam, dat het de Vargas was, verhelderden zijne trekken zich.

„Breng den heer de Vargas tot mij,” beval hij kort. Nauwlijks was de aangemelde het vertrek binnengekomen, of de hertog ging hem tegemoet en bood hem een zetel aan.

„Zeg mij eens, de Vargas, waarom hebt ge dat vonnis van Wouter Woutersz. geweigerd?”

„Excellentie, we kunnen den armen drommel slecht ten tweeden male onthalzen. De kerel is sinds zes weken het hoofd reeds kwijt. Dat schijnt den heeren ontgaan te zijn.”

„Den slaapmutsen, zeg liever,” viel de hertog in, „wat was zijn misdrijf?”

„Uwe Excellentie weet, dat dit eene vraag is, even ondergeschikt als lastig, doch hier zou het antwoord moeilijk te geven zijn. De man blaakte van ijver voor de kerk en had niets op zijn geweten.”

„Waarom werd hij dan gevonnist?”

„Och, Excellentie, bederf uwe nachtrust niet! Als de kerel onschuldig stierf, zal hij er ongetwijfeld bij het oordeel in de andere wereld vrij wat goedkooper

afkomen. Heeft Uwe Excellentie de laatste rapporten reeds ingezien?”

„Ik zal ze straks teekenen en morgen te uwer beschikking stellen.”

„Zoo langzamerhand beginnen de schouten van ijver te branden. De schout van Mechelen deelde mij straks mede, dat hij geoordeeld had, ook de dienstbode van mevrouw Jurriaensz, die, zooals Uwe Excellentie zich herinneren zal, het beeld van Onze Lieve Vrouwe met een pantoffel sloeg en daarvoor geëxecuteerd werd, insgelijks haar straf te doen lijden. Zij had toch de misdaad harer meesteres sinds den jare 1566 verborgen gehouden. Gisteren heeft hij haar op het schavot doen plaatsen en ten aanschouwe van de halve stad in een vat met water doen smoren.”

„Overbodige ijver,” zeide Alva meesmuilend.

„De man was gansch niet in zijn luim. Eén zijner gevangenen toch, zekere Egbert Meijndertszoon, die eene collecte hield in eene ketttersche vergadering, voegde tot zijn misdaad nog deze toe, dat hij in de gevangenis waterzuchtig werd en ondanks de versterkende middelen welke hij hem toediende, overleed.”

„Welnu, dan was hem immers moeite bespaard?”

„Zoo heeft de schout het niet begrepen, al ligt de gedachte ook voor de hand. Hij heeft den doode tusschen de andere veroordeelden op de markt laten brengen, op het schavot op een stoel doen plaatsen en in allen vorm doen onthalzen.”

Dit onderhoud, waarvan wij de rest volgaarne aan onze lezers besparen, kan hun eenigszins een denkbeeld geven van de wijze, waarop de Bloedraad oordeelde en vonniste. Weldra waren de schavotten onvoldoende in aantal, om de veroordeelden te ontvangen. Doch ook hierop was raad. De palen in de straten, de deurposten der eigen woningen, de boomen in de gaarden waren geschikte plaatsvervangers voor de officiële galgen. De lijken der geworgden, der onthoofden, der verbranden werden overal gezien en verpestten de lucht. De doodsklok luidde dag aan dag en uur aan uur. De gewesten schenen één open graf.

Is het vreemd, dat de nazaat na drie eeuwen nog de nagedachtenis vloekt van den man, die zich ten taak scheen gesteld te hebben een land en volk van de aarde uit te roeien?

## DE KORTSTE DAG.

Die ligt, 't zal den meesten niet spijten, al reeds weer eenige weken achter ons.

Men heeft dien tijd van het jaar op de eene of andere manier doorgaans eene aandachtige viering waardig gekeurd, en de menschen hebben in vervlogene eeuwen soms zonderlinge voorstellingen daarmede verbonden.

Onze voorouders, die nog onder het heidendom leefden, schreven den gestadigen omloop van zon en

maan in hun banen toe aan een vervolger, dien zij zich als een wolf voorstelden, en die, volgens hun meening, genoemde hemellichten gestaag op de hielen zat en ze wilde verslinden. Zij dachten, hoe lang het ook nog mocht duren, dat het dien vervolger toch eindelijk eens gelukken zou.

Inzonderheid aan het einde van het jaar scheen dit gevaar grooter; en men wachtte angstvallig de uitkomst der zaak af. Wanneer, na den winterzonnestand, de zon haar baan weer ging verlengen, dan scheen zij den vervolger ontkomen, en men ademde weer vrijer.

Wij zijn nu wijzer dan onze voorouders in die heidensche tijden; maar, wat ons gevoel betreft, in dit gedeelte van het wintergetij, gaat het ons eenigermate gelijk hen. Wanneer over het reeds dorre landschap, vol teekenen der stervende natuur, eindelijk zich ook nog het licht des hemels zoo intrekt, dan wordt het, met de toenemende donkerheid, ook somberder in onzen geest. Ernstige gedachten klimmen in ons op. 't Is alsof de legende onzer voorouders de waarheid aankondigt. Er zit de zon inderdaad een vervolger op de hielen. De snelle tijd zal eens zon en maan in haar renperk achterlaten, onvermoeide loopsters als zij ook schijnen, en haar licht aan den hemel uitdooven. Het einde van het jaar voorspelt ons het einde der wereld.

Er is in die voorstelling van vroege eeuwen soms iets, dat stof tot nadenken geeft. Wel was het een vreemde voorstelling van de Noorsche volken om de machten, die de natuur sloopen zullen, bij wolven te vergelijken. Toch, als wij er over nadenken, is dat niet zulk een ongepast zinbeeld van het alverblindend, vraatzuchtig verderf; en het is in overeenstemming met den aard der landstreken, vanwaar die voorstellingen oorspronkelijk schijnen gekomen te zijn, waar men van dit soort gevaar zooveel heeft uit te staan.

Troepen van wolven achtervolgen den reiziger, die soms al den spoed van zijn paard of rendier noodig heeft om aan hun opene muilen te ontkomen. In zulke streken wordt de verderver dus natuurlijk in de gedaante van een wolf voorgesteld. Zulk een wolf stelde men zich achter den zonnwagen voor.

Eene soortgelijke voorstelling van de macht des verderfs vinden wij in een ander gedeelte der godenleer. De „Fenries-wolf” heeft, volgens de voorstelling zijn muil zoo wijd open, dat de bovenste kaak tot aan den hemel reikt, terwijl de onderste zich tot den grond toe uitstrekt, terwijl hij die nog wijder openen zou, als er maar meer ruimte ware. Die vraatzuchtige verderver kon evenwel nog niet alles verslinden, omdat hij voor tijd en wijle gebonden is. De band, die hem weerhoudt, wordt beschreven als een draad zoo zacht als zijde, lichter dan een spinneweb, en fijn genoeg om onzichtbaar te zijn; nochtans duurzamer dan een diamant. Deze band is het onverbreekbaar Godsbesluit.

Maar eenmaal komt het tijdstip, hetwelk voorspeld is, wanneer de maat der ongerechtigheid op aarde vol geworden is, en de wereld rijp geworden voor het verderf.

In zulk een tijd breekt de „Fenries”-wolf los, en verslindt eerst het licht der zon; dan verslindt hij het licht der maan; eindelijk de sterren. En in zulk eene algeheele verduistering vindt dan de wereld haren ondergang.

De vraag waaraan onze voorouders, in heidensche eeuwen, dergelijke voorstellingen van het einde der wereld hebben ontleend, is niet met volstrekte zekerheid te beantwoorden. Zons- en maansverduisteringen kunnen hun wellicht het denkbeeld van een zonverlinder of maanverzwelger (zij noemden hem Maanes-arm) ingegeven hebben. Wij stellen ons de aandoening voor, waarmede zij, bij gelegenheid van een eclips, de lip van den verlinder van lieverlede de lichtende schijf zagen bedekken.

Waren zij onwetend in de sterrekunde, zij hebben toch uit het boek der natuur de waarheid gelezen; en het was eene zinrijke gedachte, die hen in zons- en maansverduisteringen het bewijs deed zien, dat de macht van den verderver en de wet van de vergankelijkheid zich zelfs tot aan het hemelgewelf en zijn lichten, ja, tot aan de sterren toe uitstrekt. Het komt overeen met de gedachte van Paulus, dat het gansche scheepsel aan de ijdelheid onderworpen is. Waarschijnlijk echter hebben die volken de eene of andere overlevering gehad, die hun de gedachte eerst ingaf, die zij naderhand in de teekenen en verschijnselen der natuur verder uitgedrukt zagen.

Het groote voorspel van den ondergang der wereld, de zondvloed, was aan hen bekend, en waarschijnlijk had hun, in verband daarmede, eene oude profetie van een tweeden ondergang bereikt (zie den Zendbrief van Judas, vs. 14, 15.) Althans, de bestemming der wereld om door vuur te vergaan, was hun bekend, want die is duidelijk door hen uitgesproken, en daarin stemmen zij overeen met de overlevering van andere volken, en met de uitspraak der geschrevene openbaring.

Het wordt terecht als een bewijs van den ernst en de diepzinnigheid der noordelijke volken aange-merkt, dat zij over dit ontzaggelijk onderwerp zooveel hebben nagedacht. Tegenwoordig is de geest der menschen weer anders. Hoewel door het vaste woord der profetie met deze dingen bekend, is men geneigd er de oogen voor te sluiten; die is hun te ernstig. Men stelt zich liever voor dat de wereld altijd in stand zal blijven. Dit is eene dwaling, door godspraak en natuur beide weersproken; en dit is een rede te meer om, gelijk Petrus doet in zijn zendbrief, door herinnering het oprecht gemoed der Christenen op te wekken; — te meer, omdat het feit dat menschen in de laatste dagen daaraan zullen twijfelen, ook mede voorspeld is.

Aan de andere zijde, daar de heidenen de waar-

heid, die ze nog wisten, van de vreesverwekkende zijde slechts beschouwd hebben, verheugen wij ons dat het Evangelie haar van eene meer hoopvolle zijde voorstelt. Wanneer de kortste dag des jaars voorbij is, dan verheugt ons de terugkeer van het licht niet alleen, maar nog blijder herinnering brengt ons die tijd van de komst in de wereld van dat Licht, hetwelk niet meer onder gaat. Dat verblijdt ons, omdat het de komst van het waarachtige licht is; want licht is blijdschap.

#### EEN LEERRIJKE GESCHIEDENIS.

vermelde onlangs een Amerikaansch blad, waaraan we haar onveranderd ontleenen. Zij kan in onze dagen dienst doen.

Men herinnert zich, zoo schreef dit blad, de opspraak door Bellamy's boek: „Terugblik,” eenige jaren geleden, veroorzaakt. De geestvolle Yankee toonde den Amerikanen in een verwonderlijk boeiende beeldengalerij de heerlijkheden van het communisme. Armen en rijken, onontwikkelden en ontwikkelden werden ontvlamd voor zijn idealen. In vele steden vormden zich nationale vereenigen, die door middel van de politiek den noodigen invloed wenschten te erlangen, om het geheele land op zijn Bellamy's om te smeden. Anderen besloten het voorhands op kleine schaal te beproeven. De schipbreuk echter van een der voornaamste proeftochten is ons zoo pas ter oore gekomen.

Kawah, een plek in Californie, was tot het Eutopia uitverkoren. De Bellamianen, die zich derwaarts begaven, waren geen domooren, geen armen en begonnen hun werk onder de gunstigste omstandigheden. En toch waren zij verre van voorspoedig, ondanks de voortreffelijkheid van hun woonplaats en de onovertroffenheid van hun stelsel. Die onspoed was niet toe te schrijven aan eene daar aanwezige verscheidenheid van rassen. Die er samenwoonden waren allen Amerikanen. De Duitsche socialist en de Fransche communard waren volstrekt uitgesloten.

Over verschillende dingen dachten de meesten zeer verschillend; maar verscheidenheid van gevoelens wordt immers ook door Bellamy niet verboden? Er waren er, die het heil der menschheid zochten in hervorming van kleedij, anderen meenden dat een verbeterde spelwijze meer dringend noodzakelijk was, terwijl een derde partij van de onthouding van alle vleeschspijzen alleen heil verwachtte, enz. Iemand die dit hoopje van geestdrijvers en dweepers gadesloeg, zeide: „Het was een dolle, dolle wereld, en omdat de gemeente zoo weinig talrijk was, kwam die dolheid nog meer uit.”

De hoofdlieden meenden, dat zij in staat waren om zoowel de armoede te vernietigen, als den arbeid zonder schade te doen, te beperken.

Het land kregen zij van de regeering ten geschenke; het was zeer vruchtbaar en boschrijk en onmiddellijk

in de buurt was een markt, waarop hun waren konden worden afgezet, zoo goed als zij het ooit maar wenschen konden. Men begon met een harden weg aan te leggen, die de stad met de kolonie zou verbinden. Al wat maar handen en voeten had, arbeidde aan dat reuzenwerk; maar juist die overmate van inspanning putte naar het schijnt alle werkkraft en geestkraft uit.

De kleine maatschappij loste zich op in tal van groepen. De een wilde bidden, de ander zingen, de derde dansen. Zeer veel werd er gedaan om de gemeente verstandelijk te ontwikkelen, maar niemand had lust om aardappels te poten. Was er boonensoep gekookt, dan verlangden sommigen erwten of kool. Daarbij ontbrak het aan een doortastend hoofdman. Werd er aan eenige kolonisten opgedragen om handwerk te doen, dan spraken allen van hun „verhevener levenstaak.” Een landschapschilder deed dienst als kok, terwijl een schooljuffer zich met pastelschilderen bezig hield. Hier stond een vrouw in het zweet haars aanschijns hout te hakken en ginds stond een hoopje mannen om een redenaar, die boven op een stomp van een boom over politiek handelde.

Dat kon niet duren. Dat gebouw moest kraken en ineens storten. En toen het ineens stortte, toen zagen de meesten toch duidelijk in, dat die kolonie, die voor hen een paradijs zou geweest zijn, inderdaad tot een hel was geworden.

Zelfs Royes, de leider der Oneida-gemeente, die toch een oneindig beter gevolg gehad heeft, sprak het uit: „Onder het stelsel van werken om loon brengt de mensch voort. Hij moet arbeiden zal hij niet verhongeren. Daarbij komt nog dat hij meestal onder goede leiding staat. Onder het coöperatiestelsel is er van zulk een aandrift tot werken geen sprake, zulke liedslieden zijn onmogelijk en 't menschedom is nog niet genoeg ontwikkeld, om goed te doen alleen ter wille van het goede.”

Zoo moet dan wel met treurige noodzakelijkheid elke poging om door communisme de maatschappij te hervormen, mislukken.

Wie wijs is lette er op!

H.

#### GAAT HET MEER ZOO?

Te N. leefde een gezin, bestaande uit man en vrouw en de dienstmeid. Zij waren alle drie Christenen, maar, gelijk alle Christenen waren en zijn, onvolmaakt.

De vrouw vooral had een lastig karakter; zij werd licht boos. Daarbij vertoonde zich in haar de trek van nog niet gebroken hoogmoed. Zij had het gedurig te kwaad met haar dienstmeid. En meestal lag de oorzaak aan hare zijde. Maar de meid moest het altijd ontgelden.

Van tijd tot tijd maakte deze hare klachten aan



den huisvader bekend. Deze, zijn vrouw kennende, trachtte de dienstmeid te sussen en tot kalmte te bewegen. Zoo werd dan telkens de storm bezworen.

Op zekeren dag misdroeg zich de vrouw weer tegenover de dienstmeid. En in weerwil van haar fout, wilde zij gelijk hebben. De dienstmeid zweeg. Maar geen kans ziende zoo voort te leven, zeide ze haar dienst op. Vóór zij evenwel aan haar voornemen uitvoering gaf, hield de huisvader een gesprek met haar.

„Zie,” zeide de dienstmaagd, „dat de juffrouw licht driftig is en boos en ontevreden, daar zou ik nog overheen kunnen, maar dat ze daarna nimmer in de schuld valt, daar kan ik niet mee voort.”

De huisvader, als ik boven zei, kende zijn vrouw.

Terwijl hij met de dienstmaagd aan 't spreken was, had hij zijn vrouw juist in haar kamer hooren gaan. En hij wist wel zoo ongeveer met welk doel.

„Voor wij verder gaan,” ga eens even met mij naar boven,” zeide hij „maar wees zoo stil mogelijk.”

Zij gingen naar boven en bleven stil staan bij de deur van juffrouws kamer.

Zij luisterden, zij hoorden de stem der huismoeder; zij was biddende. Er was toon in haar bidden, ge-roerdheid in haar stem.

Maar dat was niet alles. Zij hoorden dat zij de moeite te berde bracht, die ze met haar dienstmeid had gehad. Zij beleed voor God, hoe zij zelf de eenige oorzaak was geweest. Daarbij smeekte ze om genade, om haar hoogmoed te overwinnen, ten einde ook voor hare dienstmeid schuld te erkennen.

De dienstmeid hoorde dit en — weende. Zonder eenig gedruisch te maken verwijderde ze zich, ging naar haar kamertje, wierp zich op hare knieën en bad. Zij gaf aan haar voornemen om weg te gaan geen uitvoering. De dienstmaagd kan nu van haar juffrouw gelooven, wat zij voorheen haast niet had kunnen gelooven. De juffrouw behaalde de overwinning op de fouten in haar karakter. God werd gedankt.

## UIT HET LEVEN.

### *Een blinde Evangeliste*

is Fanny J. Crosby te New-York. Menig schoon bekend lied is vervaardigd door deze merkwaardige vrouw. Eene van hare eerst opgestelde en geliefkoosde liederen is „Veilig in Jezus' armen”. Hare liederen die tot een getal van 3500 zijn geklommen, ademen alle geloof, liefde en hoop. Mej. Crosby was blind van een kind van zes weken af; hare vroolijke natuur gaf haar somtijds wel begeerte tot spelen en vermaak, maar op andere tijden onttrok zij zich aan hare speelgenooten en schreef gedichten. De volgende regels schreef zij toen zij slechts acht jaren oud was :

„O hoe gelukkig ben ik toch,  
Al zijn mijn oogen blind;  
Daarom wil 'k leven te allen tijd  
Als een tevreden kind.

Wat missen and'ren toch niet veel,  
Daar ik zooveel geniet.  
Te treuren wijl ik niet kan zien  
Dat kan en wil ik niet.”

Zij ontving haar onderwijs in een Instituut te New-York; na hare schooljaren gaf zij zelf elf jaren onderwijs in het Blinden-Instituut:

Steeds was haar geest helder, zij was „vol dichtkunst en kennis”, daar zij met haar vijftiende jaar onderscheiden boeken van den Bijbel in haar geheugen had geprent, wat haar zeer te stade kwam toen de beroemde muziek-opsteller W. B. Bradbury haar verzocht eenige Zondagsschoolgezangen op te stellen, wat zij gewillig op zich nam. Hare eerste pogingen slaagden zoo wel, dat zij voortaan haar leven wijdde aan het maken van gezangen en zoodoende zelve in haar levensbehoeften voorzag. Zij is zeven-en-wintig jaren alzoo werkzaam geweest, „en nog heeft de grijze dame van vijf-en-zestig jaren, gekleed in 't zwart, met gerimpeld voorhoofd en een donkere bril, welke hare blinde oogen bedekt,” haar werk niet voltooid.

Zoo nu en dan gevoelt zij zich wat somber gestemd en heeft „een hemelsch heimwee, om tehuis te zijn”. Iemand, haar toestand bemerkende, schreef haar, indien zij wist hoeveel goed hare gezangen alreede gedaan hadden, zou zij nog meer en geheel voldaan zijn. Fanny Crosby kent haar weg naar huis in New-York zeer goed. Zij speelt op de piano en gitaar, en naait en breid. Zij werkt met geduld en volharding, en geeft door haar groote geestesgaven nog sterkte aan menige ziel.

(De Wijngaard.)

### *Een schuurtje.*

Onder de vele kostbare schuren voor paarden en vee, door grillige kapitalisten in oostelijk Staten van Amerika opgericht, verdient die van den milonair-kruidenier D. Edger Crouse, New York, wel de eerste vermelding. De schuur, een waar paleis voor dieren, prijkt als een der kostbaarste inrichtingen van dien aard in de wereld. Het gebouw met toebehooren heeft een millioen dollars gekost. De opening of inwijding van de schuur bracht beroemde paarden- en veehouders uit alle oorden des lands daarheen om de feestelijkheid bij te wonen.

Het gebouw is 90 voet breed en 80 voet lang. Het is niet minder dan drie verdiepingen hoog. Het bij den bouw gebruikt materiaal is roode zandsteen, tegels en terra cotta. In het midden van het gebouw is de groote ingang voor paarden en rijtuigen, alsmede een voetpad voor menschen. Aan de noordzijde is een „yard” of open plaats en een hoefsmederij. Er

zijn badkamers en alle gemakken in het gebouw, waarin groote weelde is tentoongespreid. Alles is getimmerd met kunst en smaak van de kostbaarste houtsoorten. Daar is mahoniehout van San-Domingo, ebben, California roodhout en eiken.

Beneden zijn de bergplaatsen voor rijtuigen, verwarmingstoestellen, brandweer en electriciteits-toestellen, enz. Op de eerste verdieping zijn de stallen der paarden en een overdekte langronde baan (beneden) om de paarden af te rijden bij ongunstig weder. De wanden zijn afgezet met kostbaar hout en tegels; de ramen zijn voorzien van kostbaar glas; de ontvangst-zaal is „een vereeniging van pracht en weelde”, kostelijke tapijten spiegelglas en andere versierselen, die het oog doen duizelen. Er is een eetzaal en een wijnzaal voor de bezoekers van den eigenaar, een keuken en een biljart-zaal en bronzen vazen en andere versierselen die een matig fortuin op zichzelf vertegenwoordigen. Er is een klok, die 1200 dollars kost en een muziekdoo van 800 dollars. De eigenaar stierf eenige weken geleden.

#### De reuzenworst.

In een oud geschiedkundig werk over Pruisen bevindt zich een bericht, dat in het jaar 1601 op den 1<sup>sten</sup> Januari de slaggers van Köningsbergen in Pruisen in feestelijken optocht door de stad droegen een worst, die 1005 ellen lang en 885 pond zwaar was! Er waren 103 slaggersknechts noodig om de monsterworst te dragen. De vorst aan wiens weetgierigheid wij de opgave te danken hebben, ontving er 130 el van ten geschenke!

Tot het vervaardigen werden gebruikt 81 hammen à 118 Mark 10 groschen; 1½ ton zout à 3 Mark 5 groschen; 1½ ton bier à 3 Mark; 18½ pond peper à 24 Mark 13 groschen. De 3 meesters en 87 gezellen welke de worst vervaardigden, dronken bij hun werk, dat 1½ dag duurde, voor 480 Mark bier. Hierbij kwam nog 112 Mark, 16 groschen en 3 pfennige voor 109 kransen om de worst te versieren. In het geheel kostte de worst volgens het toenmalige geld 412 Thaler, 16 groschen en 3 pfennige, dus de som van f 730.—

De bakkers, welke ook hun aandeel van de worst bekwamen, bakten daarop 8 groote krakelingen en 6 kleinere. Van de eerste waren 2 stuks elk 4¼ el lang, die aan den vorst als brood bij het eindje worst van de slaggers werden vereerd. Het is te hopen dat het hem goed is bekomen. H.

#### Leerrijk.

Een Indische zendeling bezocht onlangs een „opium-hol” in den meest afgelegen hoek van de stad Bombay. Buiten aan de deur stond een Mohamedaansche vrouw met haar zoon. Hoewel slechts een-en-twintig jaren oud, scheen de jongeling een afgeleefde grijsaard, zoo had het slaafsch gebruik van het vergif hem de krachten geroofd. „Hij kan

niet werken,” zeide de moeder, „zijn vader geeft hem vier anna's (het vierde deel van een rupee) 's daags om opium te rooken; hij eet niet meer dan een theekop vol rijst den geheelen dag; het is alles aan dezen vervloekten handel te danken.”

De zendeling maakte haar ernstiglijk duidelijk, dat niet de zendingen maar goddelooze Europeanen dezen handel toelieten en beschermden, en dat de Christenen in Engeland alles deden om er een einde aan te maken.

De vrouw luisterde aandachtig en toen hief zij hare handen omhoog als ware zij een profetes en zeide: „Neen, menschen kunnen dezen handel niet stuiten. Alleen God Almachtig kan aan dit vreeselijk onheil een einde maken!”

De vrouw sprak waarheid. God kan, God wil, God zal er een einde aan maken. Hij wacht op het gebed van het Christendom.

### ANTWOORDEN OP DE PRIJSVRAGEN.

Welke woorden kent gij, die in enkele streken van ons land gebruikt worden? enz. enz.

<i>rad</i>	voor vlug.	<i>bragge</i>	voor boterham.
<i>stoer</i>	„ moeielijk.	<i>eerdaimke</i>	„ krekkel.
<i>raggen</i>	„ schelden.	<i>snoarske</i>	„ schoonzuster.
<i>schienvat</i>	„ lantaarn.	<i>gaagel</i>	„ tandvleesch.
<i>laug</i>	„ dorp.	<i>groede</i>	„ bos stroo.
<i>buutse</i>	„ zak.	<i>peuter</i>	„ slag.
<i>dommee</i>	„ straks.	<i>eelsk</i>	„ aanhalig.
<i>assmis</i>	„ soms.	<i>sneu</i>	„ teleurstellend.
<i>potje</i>	„ klein kind.	<i>een hibbel</i>	„ een gek.
<i>reeren</i>	„ schreien.	<i>dontje</i>	„ iets dat in elk-
<i>zetje</i>	„ poosje.		„ ander zit.
<i>beune</i>	„ zolder.	<i>frenskan</i>	„ hinneken.
<i>doedel</i>	„ muts.	<i>rieppe</i>	„ voetpad.
<i>tuwdln</i>	„ knutselen.	<i>hemmele</i>	„ schoonmaken.
<i>koldrn</i>	„ rollen.	<i>luusterlap</i>	„ oor.
<i>maat</i>	„ leelijk.	<i>schontje</i>	„ drafje.
<i>swiet</i>	„ hevig, erg.	<i>bensln</i>	„ jagen.
<i>vrgeld</i>	„ woedend.	<i>doffln</i>	„ met vuisten
<i>puut</i>	„ zak.		(slaan.)
<i>in toeze</i>	„ in de war.	<i>snaren</i>	„ pochen.
<i>diggel</i>	„ scherf.	<i>scheuvel</i>	„ schaats.
<i>iemme</i>	„ honigbij.	<i>jeuzlen</i>	„ klagen.
<i>miettrig</i>	„ suf.	<i>giebbln</i>	„ lachen.
<i>sièpel</i>	„ ui.		

Een ander schrijft:

In 't Overijselsch komen de volgende woorden voor:			
<i>lippen</i>	voor schreien.	<i>mudder</i>	voor molenaar.
<i>hellig</i>	„ zeer boos.	<i>foekopot</i>	„ rommelpot.
<i>magge</i>	„ voorschoot.	<i>eek</i>	„ van edik, voor
<i>slief</i>	„ potlepel.		<i>azijn.</i>
<i>kamp</i>	„ weide.	<i>veulenmeer</i>	„ merrie, die een
			veulen heeft.

<i>knapper</i>	„ klapbus.	<i>mot</i>	„ zeug.
<i>morgensterretje</i>	voor sneeuwkllokje.		
<i>beun</i>	voor bovenkamer in de kerk.		
<i>schol</i>	„ ondiep; de o uitspr. als in rok.		
<i>brummel</i>	„ braambes.		
<i>brummelen</i>	„ braambessen zoeken.		
<i>spij</i>	„ speksel.		
<i>schink</i>	„ schenkel, voor ham.		
<i>slachtje</i>	„ een slachtje, stukje boter.		
<i>sloffen</i>	„ groote boonen.		
<i>varen</i>	„ rijden, b. v. de diligence vaart te 6 uren.		
<i>balg</i>	„ rug, in de uitdrukking iemand op zijn balg		
	geven.		

geen verlet van iets hebben, iets niet noodig hebben.

*höfte* voor hoerenerf; *tuk* voor zak, in Twente.

In Groningen zegt men:

*skienvat* voor schijnvat, voor lantaren; *bossem* voor schoorsteen; *'t lutje potje* voor 't kleine kind; *reren* voor schreeuwen.



geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlandsch Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Zion, de verkondigster van goede  
boodschap.

O Zion, gij verkondigster van goede  
boodschap! klim op eenen hoogen berg;  
O Jeruzalem, gij verkondigster van  
goede boodschap! hef uw stem op met  
macht, hef ze op, vrees niet, zeg der  
steden van Juda: ziet, hier is uw God!

Jesaja 40 : 9.

Evenals Jesaja eens de koningen van Juda en hunne raadsheeren had bestraft, en er niet voor was teruggeschrikt om de kronkelpaden der staatkunde van het hof met betrekking tot Egypte op het scherpst te gispren, en Gods oordeelen aan te kondigen, zoo houdt hij later aan het volk de verlossing voor, die zijn profetische blik aanschouwt en schrijft het groote troostboek, in de hoofdstukken 40—66 vervat.

Terecht wordt dit gedeelte van Jesaja een troostboek genoemd. Het begint met: „Troost, troost mijn volk”, en in het laatste hoofdstuk zegt God, dat Hij zijn volk zal troosten, gelijk eene moeder hare kinderen troost terwijl er in geen gedeelte van den Bijbel zoo menigmaal het woord „troost” voorkomt.

De profeet ziet de verlossing in den geest als één geheel voor zich, hoewel zij duizenden jaren omvat. Want voor zijn blik is het verste even nabij als het naaste. Hij ziet wel trappen, maar de tijdsruimten, die deze van elkander scheiden, geeft hij niet aan. Gevolgen, die eerst na jaren en eeuwen

uit hunne oorzaken zouden voortspruiten, ziet hij met deze saam. Vandaar dat hier en daar zijne profetieën den schijn hebben van zonder verband en orde te zijn uitgesproken en neergeschreven.

Maar dit is slechts schijn. Bij een nauwkeurig lezen van dit heerlijke troostboek ontwaren wij een schoon en merkwaardig verband, dat ons Jesaja's woord zal doen verstaan, dat wij boven dit opstel plaatsten.

Het eerste gedeelte van dit troostboek (de hoofdst. 40—48) heeft *Kores*, den gezalfde der Heeren (45 : 1) tot middelpunt. De profeet beoogt met dit gedeelte allereerst de voorspelling van een held uit het Oosten, die Israel naar zijn land zou doen wederkeeren, en die zelfs met name genoemd wordt. Maar verder is dit vooral zijn doel, dat Israel met de ervaring, die het achter zich heeft en de voorzeggingen, die het volk de naaste toekomst melden, eindelijk toch na de vervulling dezer profetieën, eens voor goed mocht erkennen, dat Jehova God is, de eenig ware en waarachtige, en dat de afgoden geen goden zijn, omdat zij niet voorspellen kunnen. Het vooruit weten toch der dingen, die in de geschiedenis der volken zullen plaats grijpen, doet besluiten, dat de Voorspeller Jehova, ook de Heer en Bestuurder der omstandigheden en gebeurtenissen is en dus de Heere der gansche aarde moet zijn.

Met deze eerste 9 hoofdstukken bedoelt hij dus: aankondiging der lichamelijke verlossing van het

volk uit de Babylonische gevangenschap door *Kores*, om door middel van deze aankondiging zelve de tweede, geestelijke verlossing van den afgodendienst mogelijk te maken. Daarom laat de Heere de verlossing door *Kores* sterker dan ergens elders in de geschiedenis duidelijk uitkomen als zijn werk en tevens als een overwinning van Hem over de afgoden.

Maar bij deze beide doeleinden, die hand aan hand gaan, voegt zich nog een derde, en wel dit: *Kores* en *Israel* zijn typen, die op een hogere zaak wijzen, t. w. op de verlossing door den *Messias*. En *Kores* zoowel als *Israel* stellen elk een zijde voor van het leven desgenen, die eenmaal de volkomen geestelijke verlossing zou teweegbrengen.

*Kores* vangt slechts de verlossing aan, doet alleen de ballingschap eindigen; hij is de *ontsluiter*, maar ook niets meer dan de *ontsluiter* van het tijdvak des heils. En het heil, dat hij persoonlijk aanbrengt, is slechts een flauwe afschaduwing van dat, hetwelk de *Christus* eens bewerken zou. Op zichzelf echter als persoon, is hij grootsch en verheven, een heerlijke verschijning! Hij schittert (niet alleen in *Jesaja's* profetieën, maar ook in de ongewijde geschiedenis) als de zon aan den hemel, die door geen wolken verduisterd wordt. In zooverre is bij de afschaduwing van de heerlijkheid, welke eens zou te voorschijn treden in den eigenlijken Verlosser, dien wij als onzen Zaligmaker eeren.

Van geringheid smaadt en lijden wordt bij *Kores* echter niets gevonden. Deze zijde des Verlossers stelt *Israel* voor, de geringe, verachte, en lijdende *knecht* des Heeren, die echter in zijn zwakheid sterk en in *Jehova's* hand een machtig werktuig is om de heidenen deels te straffen en deels te redden. Deze vermaardheid komt eerst volkomen tot zijn recht in den *Christus*, die in één Persoon de *gezaalfde* des Heeren, maar ook de *knecht* des Heeren is, die de Koning is, maar in *knechtsgestalte* rondwandelt.

Wat in deze eerste 9 hoofdstukken in *Kores* en in het volk *Israels* was afgebeeld, wordt nu in de volgende hoofdstukken nader ontvouwd. De *knecht* des Heeren is in deze hoofdstukken (49—57) niet meer het volk *Israel*, maar de Persoon van den *Messias* zelf in zijn *knechtsgestalte*, die door zijn lijden *Israels* zonden zal verzoenen. En evenals in het eerste gedeelte *Kores* hoe langer hoe duidelijker wordt aangeduid, totdat hij (in 44:28) met name wordt genoemd, zoo wordt ook hier de *knecht* des Heeren steeds scherper geteekend, totdat Hij (in de hoofdst. 52 en 53) optreedt als de verachte en onwaardigste onder de menschen, verwond om onze overtreding, verbrijzeld om onze ongerechtigheden, zooals wij Hem kennen in de ure toen *Pilatus* het aandoenlijke „zie den mensch” uitsprak.

Nadat de profeet nu nog van zijn graf heeft gesproken, breekt hij plotseling af, en schildert het heil, dat *Christus* zal aanbrengen. Wel vormt het daarop volgende daarmee een schrille tegenstel-

ling, omdat de profeet zijn oog laat rusten op den tegenwoordigen toestand, en nu zooveel treurige dingen ziet bij de leiders van het volk en bij het volk zelf; maar hij kan ook dit gedeelte weer niet besluiten zonder eerst de troostvolle verzekering te hebben gegeven, dat het tegenwoordige diepe bederf de vervulling der heilsbeloften niet zal verhinderen. Alleen de goddeloozen, die hardnekkig weerstreven, zullen dit heil niet zien, „want de goddeloozen, zegt mijn God,” zoo eindigt hij, „hebben geen vrede.”

In de hoofdstukken 58—66 schetst hij nu hoofdzakelijk de nieuwe schepping. De dag des heils breekt aan, een nieuwe zon, de heerlijkheid des Heeren gaat op, en de heidenen zullen tot dat licht komen. *Die* zon zal zich betoonen een nieuw levensbeginsel te zijn, zoowel van het natuur- als van het persoonlijke leven. Die zon, dat middelpunt des nieuwen levens, zal persoonlijk zijn. Hij ziet Hem niet duidelijk, maar als in nevelen gehuld; doch hij aanschouwt toch in dat persoonlijke middelpunt reeds de drager der profetische, priesterlijke en koninklijke macht en waardigheid. Dit middelpunt zal allen om zich vereenigen, terwijl *Israel* een nieuwen naam zal ontvangen, en gericht oefenen over de heidenwereld, die hier onder den naam van *Edom* optreedt.

Na deze schildering komt de profeet weer terug in den tegenwoordigen toestand der ballingschap, welker ellende hij zich indenkt, en dan het volk in een vurig gebed den Heere laat smeeken, dat Hij zich over hen ontfermen moge.

Als een „Ja” des Heeren op dit gebed des volks volgen nu de beide laatste hoofdstukken. Het gebed ging op voor gansch *Israel*, maar God antwoordt, dat noch gansch *Israel* gered, noch gansch *Israel* verloren zou gaan, maar dat zijne gerechtigheid een ieder zou geven wat hem toekwam. Den vrome zal een nieuw leven ten deel vallen, want er zal een nieuwe hemel en eene nieuwe aarde zijn en de vorige dingen zullen niet meer gedacht worden en zullen in het hart niet meer opkomen, en God zal hem troosten, als een moeder hare kinderen troost. Maar over de goddeloozen zal Hij een vreeselijk gericht oefenen, „en de dag komt, spreekt de Heere, dat Ik vergaderen zal alle heidenen en tongen en zij zullen komen en mijn heerlijkheid zien.”

De geheele menschheid zal een nieuw *Israel* worden. „Want gelijk als die nieuwe hemel en die nieuwe aarde, die Ik maken zal, voor mijn aangezicht zullen staan, spreekt de Heere, alzoo zal ook ulieder zaad en ulieder naam staan. En het zal geschieden, dat van de eene nieuwe maan tot de andere, en van den eenen nieuwen sabbat tot den anderen, alle vleesch komen zal, om aan te bidden voor mijn aangezicht, zegt de Heere.” Maar daartegenover staat, dat bij de goddeloozen de worm niet zal sterven en het vuur niet zal uitgebluscht worden, en zij allen zullen eene afgrijzing zijn.

## DE LOSPRIJS.

EEN HISTORISCH VERHAAL UIT DEN TIJD  
VAN LEYCESTER

DOOR

P. J. KLOPPERS.

II.

VREEMDE GASTEN IN EEN VREEMD VERBLIJF.

Thans verzoeken we onzen lezers ons te vergezellen binnen de stad Leiden.

Op een schemeravond in de maand September waren in de gelagkamer van een minder aanzienlijke herberg te Leiden een tweetal mannen bijeen, wier uiterlijk en kleeding zeer verschilden. De een toonde in alles een krijgsman te zijn, terwijl zijn bruine gelaatskleur en donkere haren hem als den zoon van het Zuiden deden kennen. De ander, wiens kleeding den dienaar der kerk uitwees, verried door stijfheid van beweging en bolrond gelaat den eerzamen Hollander van die dagen.

„Ga zitten, eerwaarde Heer. Ge moet het een krijgsman vergeven, zoo hij u, die waarschijnlijk nimmer uit eigen beweging een voet in een huis als dit zetten zoudt, hierheen troonde. Doch, ge weet, vader Volmar, de muren hebben maar al te vaak ooren en we zitten hier op eene plaats, waar men mannen als u en mij zeker niet bespieden zal.”

„Dat zal ik u nog zoo gaaf niet toegeven, heer hopman, en ik wil niet verbloemen, dat mij de plaats voor ons onderhoud niet voorzigtiglijk gekozen schijnt. Althans of mijn invloed als diaken er niet onder lijden zou, wanneer de een of ander wist te berichten, dat ik 's avonds wel eens in „de Donderkloot” te vinden was, zie, daarvoor zou ik mijn hoofd niet geern geven.”

„Spaar uw hoofd, eerwaarde heer, dat hebben wij, ja, wat meer zegt, dat hebben uw land en uw kerk te zeer noodig, om er roekeloos meê om te gaan. Doch, ik heb alles reeds beschikt. Hier in de gelagkamer zou het voor ons minder goed zijn. Ik heb den kastelein voor heden avond zijn optrekje gevraagd. Hé daar, kastelein!”

„Wat wenscht de heer hopman?” vroegde de herbergier, in nederige houding de heeren naderende.

„Breng eens twee potten bier en geleid ons, zoo ge wilt, naar het besproken vertrek.”

„Willen de heeren mij maar volgen!” vroegde de herbergier, een trap opstijgende. Toen hij een zestal treden afgelegd had, wendde hij zich ter linkerzijde, opende een deur en liet de gasten binnen.

„Zou 't hier gaan, heeren?”

„o Ja,” antwoordde Volmar, „dat zal best gaan.”

„Breng nu bier, kastelein,” hernam de krijgsman ongeduldig. De kastelein vertrok en keerde een oogenblik daarna weder met de gevraagde bekers bier, die hij voor de vreemde gasten neerzette. De hopman nam terstond een teug.

„Ik dacht niet, dat ge in „de Donderkloot” zulk voortreffelijk bier schonkt,” zeide de krijgsman.

„Och, heer hopman, bij ondervinding zou hier veel meer goed blijken, wat men zoo, naar geruchten der luiden, kwaad heet. Als de heeren mij recommandeeren kunnen, mijn wijn is ook voortreffelijk.”

„Daarover spreken we later wel eens, kastelein,” antwoordde de hopman op een toon, die elke nadere verklaring voor den herbergier overbodig maakte. „Hoor nu! ge sluit de deur, en laat hier niemand binnen. Tegen negen uur zal er een kapitein komen en naar mij vragen. Dien brengt ge tot ons, niet waar?”

„Dan mag ik uw naam wel vragen, heer hopman!” merkte de herbergier aan.

„Waartoe woudt ge dien weten?” vroegde de krijgsman droogjes.

„Men zou immers naar u vragen, heer hopman!”

„Welnu, ge hebt toch geen zes hoptienden in uwe woning, anders zou ik meenen, dat de luiden nog niet half genoeg kwade geruchten van „de Donderkloot” uitstrooien.”

„Wenschen de heeren nog iets?” vroegde de herbergier, alsof hij de laatste opmerking niet had gehoord.

„Dank, kastelein,” antwoordde de hopman.

De herbergier deed, alsof hij zich verwijderde, doch bij de deur keerde hij zich nog eens om:

„De heeren zullen toch niet . . . Er loopen zulke vreemde geruchten in ons goede Leiden en . . . ik . . . zie, ik . . . zou mijn leven . . . !”

„Wat pevelt ge, man? Ge verliest niets dan wat hier, dat we u deugdelyk als eerzame burgers betalen zullen, en nu moest ge ons alleen laten!” zeide de hopman ongeduldig.

De herbergier vertrok.

„'t Kost waarlijk moeite dien man kwijt te worden. Laat ons aan onze zaken gaan, heer diaken! Ge ziet, dat ik ten minste kapitein de Maulde hierheen gelokt heb. En gij, zijt gij te Utrecht geweest?”

„Ik kon gelukkig gisteren weg, doch hoe stond ik verbaasd, een goed getal heeren en voorname lieden ter bijeenkomst te vinden. Ik dacht onwillekeurig aan hetgeen de Schrift van David zegt, toen hij vluchtende was voor Saul: „Alle man die benauwd was van ziel en al wie een schuldeischer had, voegde zich bij hem.” En het versterkte mij in mijn geloof, dat Zijne Excellentie onze kerk van den vloek der ketterij en den invloed der Papisten verlossen zal. Ja, is 't niet hemelsgend, heer Cosmo, dat niet alleen twee Roomschen in onze vroedschap zitting hebben, en dat in eene stad, die toen ze in doodsnood was, de leuze aannam: „Liever Turksch dan Paapsch!” maar dat zelfs onze van der Werf ook al zoo met den papistischen zuurdeesem besmet is, dat hij zijn eigen zoon, o gruwel, op de Papenschool zendt? Is 't niet een schande, hopman, een



Paap, die onze jeugd leeren zal en dat in dagen, waarin de strijd tusschen Papen en Calvinisten veelmeer dreigt uit te loopen op totale vernietiging van al, wat de Hervorming ons heeft aangebracht. Ja, we beleven hier vreemde dingen, heer Cosmo. De onzen gaan zich aan de zijde der vijanden scharen, en, indien uwe doorluchtige koningin, die God moge zegenen, en Z. E., de graaf van Leycester, onze rechtmatige heer, zich niet over de ware religie ontfermden, waar moest het heen! Ik heb het toch met mijn eigen ooren gehoord, hoe onze leeraar van den kansel verklaarde, dat hij „nog liever de Spaense Inquisitie dan de Geneefse discipline,” volgens hem, „eene pockige hoere” zou willen ingevoerd zien.”

„Kom, kom, heer Volmar, drink eens en vertel mij dan liever, wie gij bij Zijne Excellentie ontmoet hebt,” viel Cosmo den vurigen Calvinist in de rede. „Hoe onbesuisd dergelijke redeneeringen zijn mogen en hoe ze ook allerminst in deze landen, veelmin in uw goede stad moesten geduld, zooveel is zeker, dat ze juist door hare heftigheid de goede zaak bevoordeelen en het volk de oogen openen. Ik zou enkele uitdrukkingen met goud willen betalen, als....”

„Hum,” prevelde de diaken. „Als 't maar op rekening kon gaan, niet waar, heer hopman?” vroegde hij met een veelbeteekenenden glimlach.

„Natuurlijk!” antwoordde Cosmo, in een schaterlach uitbarstende. „Op rekening tot wij onzen slag geslagen hebben. Thans zou ik het nog met geen koper kunnen doen. Maar komaan, wat zaagt ge te Utrecht?”

„Verbeeld u, heer hopman, benevens vele mannen van uw en mijn stand en onderscheidene leeraars, trof ik daar den heer van Meetkerke.”

„Juist, Adolf van Meetkerke! Ik vermoedde het wel, dat hij tot de onzen behooren zou. De man is in zijn eigenliefde gekrenkt. Handigheid van uwe Staten, heer Volmar, niets anders. Als ge niet precies aan hun leiband loopt, dan zijt ge verloren, man. Ge moet uw eigen hoofd en hart wegmoffelen en er een Statenhoofd en een Oldenbarneveldshart op na houden, of ge wordt uit de Synagoge gebannen. Van Meetkerke was vroeger President van Vlaanderen, zooals ge weet. Z. E., onze graaf, heeft hem toen zitting gegeven in den Grooten Raad, maar ge begrijpt, hij moest er uit. Doch ga voort!”

„Voorts doctor Savaria, hoogleeraar aan onze school, benevens onzen leeraar Van der Wouw en een menigte anderen.”

„Nu, ge zijt spoedig ten einde, heer Volmar, doch zeg mij nu, want onze tijd roept, wat heeft Z. E. u over onze plannen nader gezegd?”

„Z. E. keurt uw plan in zijn geheel goed, doch oordeelt het wijs, tot de onderneming de hulp in te roepen van kapitein Heraugière, die, zooals ieder wel weet, evenmin tevreden was over den gang van zaken te Sluis als de Maulde. Hij ligt thans te Delft in bezetting.”

„Hum!” mompelde Cosmo. „Vele varkens maken dunne spoeling, heer Volmar; doch sprak Z. E. u over kapitein de Maulde?”

„Z. E. meende, dat men zonder hem niet slagen kon, doch dat hij ook gemakkelijk te winnen zou zijn. Intusschen wil Z. E. niet, dat in de onderhandeling met de Maulde zijn naam genoemd worde.”

„'t Zij zoo!” zeide de hopman. „Wij zullen zien. Ik heb de Maulde hier bescheiden en wacht hem zoo aanstonds. 't Zou mij niet verwonderen, of hij is reeds dáar: ik meen zijne stem te herkennen.”

Op dit oogenblik liet zich een zacht geklop op de deur verneemen.

Doch eer we naar de oorzaak der stoornis vernemen, gaan we even met onze herinneringen terug en trachten ons onder meer een weinig nader bekend te maken met de personen, die we in de herberg ontmoetten, welke den zonderlingen naam van „de Donderkloot” voert en voorzeker den roem van Leiden niet verhoogd hebben zal.

Leycester was in het begin van Juli 1587 weer-gekeerd, naar het scheen met het vaste voornemen, aan de mederegeering der Staten, aan den invloed van Oldenbarneveld en de voorliefde, welke men voor Maurits koesterde van stonden aan een eind te maken. Doch hij vergat, dat hij niet de man was, om de genegenheid van een volk of te verzetten of wel te dwingen. Daarentegen waren Hollands Staten wel verre van tot onderwerping te neigen, vast besloten, het gezag van den landvoogd tot een schaduw te beperken.

Reeds beklagde zich Leycester bij den aanvang, dat hij niet behoorlijk verwelkomd was. Hij wist wel, zooals hij verklaarde, dat Maurits, Willem Lodewijk, Hohenlo en Nieuwenaar tegen hem samenspannen, doch hij weet het minder aan Maurits dan aan Oldenbarneveld. Het werd hem toch wel geboodschapt dat de pensionaris, zoodra hij het plan tot terugkeer van Leycester vernomen had, zijn ontslag had ingediend en zich alleen had laten bewegen te blijven, op voorwaarde, dat hij volkomen vrij zou mogen handelen. Leycester had echter zijn woede verkropt, daar Parma het beleg voor Sluis geslagen had en zoo hij slagen mocht, Sluis te ontzetten, zoo zou dit wapenfeit, trouwens ook het eerste, wat hij tot heil der gewesten zou mogen verrichten, hem des te meer recht bijzetten om zich krachtig tegen de Staten te verzetten.

En waarlijk, ware het slechts om den moed en de volharding der bezetting van Sluis te loonen, dan ware het verhaasten van zijn overkomst alleszins billijk geweest. Vergeefs drongen echter Groeneveldt, de dappere bevelhebber der vesting, Francis Vere, die zich aan het hoofd zijner Engelsche troepen, vooral hier een onsterfelijken naam verwierf, kapitein de Maulde en zoovele andere partijgangers, waarbij Cosmo de Pescarengio, een Genueesch hopman, die

met zijn bekenden moed en dapperheid en vooral met zijn rijke ondervinding de Staten diende, bij Leycester en de Staten voortdurend op hulp aan; men liet den kostbaren tijd en de schoonste gelegenheden schandelijk voorbijgaan. Toch had Leycester een aantal troepen, groot genoeg om, indien de leiding aan betere handen toevertrouwd ware, drie steden te ontzetten. De landvoogd maakte plan na plan en overlegde met Maurits, met Hohenlo en met ieder, die hem op staatkundig terrein ontmoette.

Eindelijk, toen men in Sluis het uiterste had afgewacht, sloeg hij zijn legerkamp in de nabijheid der stad op. Terwijl Maurits en Justinus van Nassau de stad aan de zeezijde zouden bestoken, zou hijzelf trachten, Sluis van de landzijde te ontzetten. Nauwelijks had Parma echter een paar vendels krijgsvolk op de Engelschen afgezonden, of Leycester keerde overhaast terug, in den waan, dat de gansche legermacht van Parma op hem afkwam. Sluis moest zich overgeven en Leycester wist op behendige wijze al de schuld op de Staten en op Maurits te werpen, eene beschuldiging, die te meer klemde, omdat de Sluische bezetting zich zoo moedig gedragen had, dat zelfs de vijand eerbied had voor zulk een moed en volharding en haar vergunde uit te trekken bij eerlijk verdrag, met vliegende vaandels en de kogels tusschen de tanden.

„Deze lage kerels,” de Staten van Holland, wilden hem tot hun werktuig maken, om hunne dwaasheid en gemeene handelwijze te bementelen en vol te houden, terwijl prins Maurits en diens verachtelijke broeder te jong en te onervaren waren om op eigen gezag te handelen. Deze beschuldigingen hadden maar al te zeer geloof gevonden bij de krijgslieden, die Sluis verdedigd hadden. Daarenboven was er eene gisting in al de gewesten tegen het gezag der Algemeene Staten, die hen versterkten in hun misnoegen.

Niet weinig werd de klove tusschen Leycester en Hollands Staten verwijd, toen de eerste de Staten-Generaal te Dordrecht bijeenriep, doch dezen niet verschenen, maar integendeel een vertoog indienden, dat waarlijk niet zeer geschikt was, om Leycester als een wijs, voorzichtig en goedertieren vorst alle misverstand in eeuwige vergetelheid te doen begraven, daar het alle geschil- en twistpunten vannieuws aan oprakelde.

Ten einde raad en tot elken beslissenden stap de noodige veerkracht missende, beraamde Leycester het onnoozele plan, Maurits en Oldenbarneveld op te lichten en gevankelijk naar Engeland te voeren. Midden in den nacht drongen de vrienden van den pensionaris in diens slaapvertrek en waarschuwden hem, dat reeds een bende ruitery zich op weg bevond om Leycesters bevelen uit te voeren en dat hij tijdig de vlucht had te nemen, indien hij zich alsnog aan zijne belagers wenschte te onttrekken. Oldenbarneveld begaf zich in allerijl naar Delft, weraar prins Maurits hem volgde.

Hoemeer de orthodoxe predikanten de zijde van den graaf hielden en van den kansel tegen de Staten en den prins uitvoeren, des te meer hielden dezen tot een niet zoo gansch onschuldige verdraagzaamheid over en versterkten zij de goede gemeente in den waan, dat zij hoe langer zoo meer onverschillig waren voor de zuivere prediking des Woords.

Men vreesde, dat Leycester het voetspoor van Don Juan volgen en met geweld nemen zou, wat men hem goedschiks niet wilde geven. Te Amsterdam werd een aanslag ontdekt, die ten doel had de regeering in handen van 's graven aanhangers te brengen. Zelfs zeide men een lijst gevonden te hebben, waarbij veertien der aanzienlijkste burgers tot het schavot verwezen werden. Gelijksoortige plannen had men ontdekt te Enkhuizen en te Utrecht, en thans lag Leiden aan de beurt, dat wel de meeste kans tot slagen gaf.

Doch keeren we tot het optrekje in de herberg terug.

### III.

#### ONBETAALDE REKENINGEN.

„Ha! Zijt ons welkom, kapitein. We begonnen reeds te vreezen, dat ge verhinderd waart,” zeide Cosmo, terwijl hij den kapitein zijn ruwe krijgsmanhand bood. Deze beantwoordde zijn groot met dezelfde gemeenzaamheid, doch wierp tegelijkertijd een wantrouwend blik op Volmar.

„Vader Volmar,” vervolgde Cosmo, den diaken aan de Maulde voorstellende, „een onzer vrienden en, wat ongetwijfeld meer gewicht voor u heeft, een vertrouwing van Z. E.”

Nog scheen de Maulde niet geheel met den diaken of met den vertrouwing van Leycester verzoend en hij begroette Volmar slechts met een stijve buiging, terwijl hij Cosmo schertsend toeduwde:

„De plaats is niet gunstig gekozen, om kerk en staat bijeen te brengen, hopman. Bestemming noch naam van deze woning beloven veel goeds.”

Cosmo deed, alsof hij den kapitein niet begreep.

„Ga zitten, de Maulde, en sta mij toe, dat ik u eerst van een potteke bier voorzie!”

Tevens stampte hij eenige malen met den voet op den grond, eene beweging, welke bijna in hetzelfde oogenblik door de komst van den kastelein gevolgd werd.

„Kastelein, breng dezen heer een pot bier en vul de onze nog eens!”

Kapitein de Maulde was een jonkman van goeden huize. Zijn vader, de heer van Mansart, die zich in de eerste jaren van den krijg zeer had onderscheiden, was een van Oranje's boezemvrienden geweest. Meermalen had hij Oranje aanzienlijke geldsommen verleend tot de uitvoering van diens bevrijdingsplannen. Reeds waren de Maulde's beide broeders in den strijd voor de republiek met eer gevallen en hijzelf had zich bij het beleg van Sluis zoo roemvol onder-

scheiden, dat zelfs de Britsche bevelhebber zijn heldenfeiten had toegejuicht, maar boven dien lof geïgden voor zijn ridderlijken krijgsmansmoed de litteekenen der nauwelijks gesloten wonden, bij de uitvallen in menigen strijd op leven en dood bekomen. Deze en de roem van zijn naam en de beminlijke eigenschappen van zijn mannelijk rechtschapen karakter, waren de lauweren, die het jeugdig hoofd van de Maulde sierden.

„Ge zoudt mij niet naar dit ongelukkig verblijf gelokt hebben, Cosmo, indien dominee van der Wouw mij in dezen niet op mijn plicht gewezen had,” zeide de Maulde, toen de kastelein het vertrek verlaten had.

„Uw hart schijnt meer geopend voor den invloed van dominee van der Wouw, dan voor dien van den krijgsmakker, die het waarlijk wel met u meent,” antwoordde Cosmo in bijtende scherts. „Ik wenschte, dat dominee van der Wouw er u eveneens toe brengen kon, mejuffrouw Uittenbroek uwe hand aan te bieden.”

„Ge wenschet dan zeker, dat we op onze bruiloft uw gezamenlijke crediteuren verzochten en tot belooning van uw koppelen de zaak onder een glas wijn met hen termineerden,” antwoordde de Maulde glimlachende. „Ik wil u echter vooraf in bedenking geven andere middelen te bedenken, om u van de goede burgers te ontslaan.”

„Dat is reeds eenigen tijd mijn streven,” hernam Cosmo, „doch aangezien het een mensch niet recht is, zich ten laste van anderen te helpen, zoo mocht het mij gelukken de wezenlijke belangen van Leidens burgerij aan de mijne te huwen.”

„Dat huwelijk zal waarlijk eer ter algemeene kennis gebracht zijn en ook meer stof tot vreugde aan de Leidsche leveranciers geven dan het mijne met mejuffrouw Uittenbroek.”

„Ik vlei mij althans met goede bruidsdagen, de Maulde, en mag dit vrijelijk. Immers, we bewijzen de kerk en den staat dezer desolate landen . . .”

„Spaar mij de rest, Cosmo. Ge meent, dat het slim van u overlegd is, twee vliegen in één klap te slaan. Nu, ik beken gaarne, dat het maar half werk is, zich uit de schuld te helpen, als men niet tevens beproeft er zich buiten te houden.”

„Wat zal ik daartegen inbrengen? Ware ik de Maulde, mejuffrouw Uittenbroek zou geheel Leiden voor mij vertegenwoordigen . . .”

„Spreek toch niet langer over haar. Ge weet, al zat ik op den dood, ik zou nooit kunnen besluiten . . .”

„Spreek niet te boud, kapitein! Dat zijn zaken, die ik in den regel juist anders zag uitkomen, dan belanghebbende partijen zich voorstelden,” waagde Volmar op te merken, „doch als de heeren zoo goed wilden zijn aan onze zaken te denken, het zou mij aangenaam zijn. Een dienaar der kerk vindt zich in eene woning als deze minder op zijne plaats.”

„Ge hebt gelijk, heer Volmar,” zeide de Maulde, „zelfs een krijgsman vertoef hier niet tot zijne eere!”

„Dominee van der Wouw heeft u de zaak medegedeeld?” vroegde Cosmo fluisterend.

„Met een enkel woord!” antwoordde de Maulde droogjes, „maar vóór alle dingen, een eerste vraag: handelt gijlieden op gezag en in naam van den graaf van Leycester?”

„Z. E. heeft ons bepaald bevolen ook u in de zaak op te nemen, evenals kapitein Heraugière, die te Delft in bezetting ligt. Z. E. meent, dat de behandeling, die gijlieden te Sluis van de heeren Staten ondervonden hebt, voldoende zal zijn om u te bewegen, zijne plannen te steunen,” sprak Cosmo.

„Men heeft ons schandelijk aan ons lot overgelaten; doch dat zou mij nog niet bewegen de verachtelijke rol van eenen verrader te spelen. Indien gij mij dus geen schriftelijk bewijs kunt toonen, dat gijlieden deze ontwerpen smeedt op last van Zijne Excellentie, houd ik mij buiten de zaak en gij moogt toezien.”

„De graaf wilde aan niemand eenig schrift ter hand stellen, doch heeft ons aanbevolen, u in geval van twijfel naar den heer van Meetkerke en tot den hoogleeraar Savaria, ja, ook ten langen leste tot hemzelve te verwijzen.”

„Aan Meetkerke! Savaria!” riep de Maulde verbaasd.

„Ach, kapitein! Onze onderneming telt reeds veel meer aanhangers dan ge vermoedt. De willekeurige wijze, waarop de Staten het gezag, dat ze eenmaal aan Z. E. verleend hebben, weder aan zich trekken, de onverantwoordelijke miskenning van den waren Calvinistischen godsdienst, het wantrouwen, waarmede 's Lands advokaat en zijne genooten 's Graven schoonste ontwerpen verijdelen en de schandelijke veronachtzaming van het belang der goede steden tegenover den vijand . . .”

„Genoeg, heer Volmar!” zeide de Maulde, „over al deze dingen heeft uw leeraar mij reeds gesproken en mijn nog brandende wonden, bij Sluis opgedaan, herinneren mij genoeg aan mijnen plicht tegenover onzen wettigen heer, den graaf van Leycester, en aan de waarde, waarop de heeren Staten het leven van eerlijke krijgslieden schatten.”

## De Beduïnen der wereldgeschiedenis.

Bij de oude heidensche Grieken was de stelling in eere: „de mensch nadert temeer tot de goden en is te gelukkiger, naarmate hij minder behoeften heeft.”

Wanneer deze stelling waar is — en er ligt zekere waarheid in — dan zouden de menschen bovenbedoeld, de Heidens of Zigeuners, zeer gelukkig moeten zijn. Gods hemel maakt hun dak uit; een paar

paarden en een kar van de ruwste soort, een gemakkelijk verplaatsbaar aanbeeld, benevens eenige hamers en tangen en eene tabakspijp, dat is hun geheele rijkdom. Het laatste is daarbij niet het geringste en wordt ook door de vrouwen niet verasmaad. De ouderen vergenoegen zich met eene kleeding, waarvoor de uitdrager geen cent zou geven; het jongere volkje is nog bescheidener in zijne aanspraken in 't leven en doet voorts maar wat het wil. Van leeren en van schoolgaan is er nooit sprake.

Hoe bekoorlijk de dorpen, hoe prachtig de steden mogen zijn, hen bekooren zij niet. De Heidens gaan er hoogstens heen om te bedelen of om eene pan of een ketel te halen om te herstellen, en als de rijke boer, met grazige weiden achter zijn huis, met zijn grooten veestapel en zijne volle schuren met hen zou willen ruilen, zouden zij er toch de voorkeur aan geven, rusteloos en voortvluchtig, arm en zonder behoeften, de wereld rond te trekken. Zij gevoelen zich in hun staat gelukkig en zien zonder nijd op de „huisbewoners” met hunne ontelbare gereedschappen en behoeften, zorgen en wenschen neer.

En wij bewoners van huizen? Wij stedelingen?

Niet waar, lezer, gij kijkt immers tienmaal liever naar zulk Zigeunergepeupel dan naar den boer of de stedeling en zijne volle zakken geld? Gij doet het niet met wangunstige blikken, maar met dezelfde nieuwsgierigheid, waarmede gij eens uw Robinson verslonden hebt. Evenals deze door de wereld komt, op zichzelf staande en van de maatschappij afgescheiden en in zijn onderhoud voorziet, zoo trekt ook hier een volk rond, zonder vaderland en zich niet bekommerende om de voordeelen van opvoeding, om de geriefelijkheden van woningen, om de genoegens onzer samenleving.

Waarheen? Zij weten het zelf niet en willen het niet weten.

Wien gaat het dan niet als den dichter Lenau, die de Zigeuners zoo dikwijls in hun oorspronkelijken toestand kon gadeslaan in zijn steppenrijk vaderland, en zingt:

„Drie zigeuners vond ik eens  
Liggen op een weide,  
Toen mijn wagen met moeite slechts  
Schoof door de zandige heide.

Een was er die voor zich alleen  
Zacht de vedel streelde,  
En bij den avondzonneschijn  
Vroolijk een liedje speelde.

Een tweede blies kalm uit zijn pijp  
De rook in blauwe kringen,  
En keek, als wenschte hij zich niets meer  
Van alle aardsche dingen.

De derde sliep vast en gerust,  
Terwijl zijn gitaar aan een boom hing;  
En door de snaren blies de wind,  
Gelijk door zijn hoofd een droom ging.

De kleeren waren bij alle drie  
Vol lappen, gaten en scheuren,  
Maar 't was hun tamelijk eenerlei,  
Zij zouden er niet om treuren.

Nog lang zag ik naar de heidens om,  
Ook toen wij verder waren,  
Naar die gezichten, donkerbruin,  
En die zwartlokkige haren.”

Van waar zijn zij?

In Europa dringt opeens, tegen 't begin der 15e eeuw een groote, vreemde troep volk binnen. Dat zwarte, glanzende haar, die dichte, zwarte baard, die olijkleurige huid, welke niet de minste roode kleur toont, die fijne gespletten lippen, die parelwitte tanden, die slanke lichaamsbouw, die gebaren vol bevalligheid en uitdrukking, kortom, het geheele voorkomen geleeek op niets dat men tot nu toe in Europa gezien had. Maar nog meer! Zonder huis en hof, zonder God, zonder orde en recht, zonder wetenschap en kunst, zonder schaamtegevoel en eer, zonder dichtkunst, (die anders den wilden volkeren 't minst ontbreekt) ja, zonder eenige overlevering, weet dat volk niets anders omtrent zichzelf te zeggen, dan dat zij de „Roma” zijn, over een groot water gekomen zijn en niets kennen dan ketelmaken, paarden beslaan, dansen, muziekmaken, waarzeggen en voeg er bij — stelen, waarin zij meesters zijn. In het jaar 1417 vindt men hen in het vorstendom Moldavië, dat zich toen nog tot aan de Zwarte Zee uitstreckte. Zij zeggen, dat zij pelgrims zijn, wien een zevenjarige bedevaart als boete is opgelegd, omdat hunne voorvaderen Moeder Maria en het kind Jezus op onbarmhartige wijze water en brood geweigerd hebben, toen ze op hunne vlucht naar Egypte waren, en dat zij gedurende dien tijd niet op een bed slapen mogen. Dit wekt medelijden bij het volk op. Daarenboven laten zij vrijbrieven zien, die zij van keizer Sigismund en zelfs van den paus zeggen ontvangen te hebben. Dat maakt, dat men eerbied voor hen heeft.

Met onbegrijpelijke snelheid verspreiden zij zich, evenals ongedierte, over Europa. Eene bende van 300 volwassenen (zonder de kinderen) trekt, te voet en te paard, tot aan de Noordzee, onder het bevel van een hertog en van een graaf. De vrouwen en de kinderen zitten op de kar, bij de pakken. Zij zijn getooid als tooneelspelers en voeren jachthonden als teeken van edele afkomst met zich mede; als zij echter inderdaad op jacht gaan, doen zij het zonder honden en zonder geruisch.

Een jaar later verschijnt eene bende onder het opperbevel van een „hertog Michael van Klein-Egypte”, voor Zurich, waar eene samenkomst van verscheidene horden moet geweest zijn. Zij tellen daar over de duizend en hebben twee hertogen en twee ridders. Zij zeggen door de Turken uit Egypte verjaagd te zijn; zij hebben veel geld bij zich, eten en drinken goed, betalen ook goed en „hebben zich

nergens meer zoo gedragen." In hetzelfde jaar zijn er reeds 14000 in Italië. Andere groote massa's trekken naar Polen en dringen diep in Rusland binnen, tot bijna naar Azië terug. Weer anderen (steeds met troepen bij elkaar blijvende) richten hun marsch naar Duitschland en Frankrijk. Den 17<sup>en</sup> Augustus trokken een aanvoerder — graaf genoemd — en tien mannen, allen te paard met ongeveer tachtig vrouwen en kinderen, Parijs binnen, door eene gapende menigte volks omringd. Nog anderen gaan zuid-westwaarts naar Spanje, totdat de Oceaan zegt: „Tot hiertoe en niet verder."

Men stelle zich de verbaasde blikken van de ontstelde burgers voor, die vreedzaam woonden. In het eerst had men de vreemdelingen voor onschadelijk gehouden, spoedig kon men zich nauwelijks meer tegen hen weren. Vroeger reeds waren talloze horden vreemde volkeren, Hunnen en Mongolen, als een stortvloed over Europa gekomen, met het zwaard in de hand. Maar ook het zwaard had hen tot den terugtocht genoodzaakt. Het toenmalige Europa, met zijn mirakelgeloof, zijn bijgeloof en kettergerichten, was evenwel niet opgewassen tegen dat stille en langzame binnendringen der Zigeuners. Aan den eenen kant bekoorde de fantastische verschijning der oosterlingen, aan den anderen kant had men zooveel te kampen tegen binnen- en buitenlandsche vijanden, dat men geen tijd en geen kracht had, zich veel te bekommeren om die hier en daar verspreide horden, die immers toch verder trokken.

Toen echter later de oogen opengingen en men de vagebonden leerde kennen, was het te laat. De verworpelingen waren tot eene landplaag geworden, en het lag in den geest des tijds, dat men alle middelen die men bedenken kon, te baat nam, om zich van de plaaggeesten te ontdoen. De Zigeuners werden bijna overal, zonder omslag vogelvrij verklaard. Zij werden gejaagd als wild, men hing ze bij menigte op, diende hun zweepslagen toe en verbrandde hen. Nog in het begin van de vorige eeuw werd in een klein vorstendom aan den Rijn „onder ander gedood wild" eene Zigeunerin met haar zuigeling genoemd. Tot omstreeks 1750 werd in Oostenrijk evenals in Duitschland van regeeringswege bevolen, alle volwassenen of tenminste de mannen op te hangen en den vrouwen een oor af te snijden. Alles tevergeefs. Niemand kende zooals zij alle schuilhoeken van ieder land, (waarom Wallenstein en later ook de Zweden ze bijzonder graag als spionnen gebruikten); niemand kon alle weer zoo trotseeren, honger, dorst en iederen nood zoo verduren en bij de minste opwelling van geluk zoo talrijk optreden als zij. Kortom, ofschoon hunne hand tegen ieders goed gekeerd en ieders hand tegen hen gekeerd was, — zij bleven en zijn er nu nog; taal als het Israelietische volk, dat

de verschrikkelijke vervolgingen en onderdrukkingen in de middeleeuwen verduurd heeft.

Vanwaar kwamen de Zigeuners? Zij weten het zelf niet, ook de geschiedenis spreekt er niet van. Gelukkig dat hun taal tenminste eene vingerwijzing geeft. De taalkenner Pott in Halle heeft onderzocht, om met ongeloofelijke scherpzinnigheid en vlijt eene spraakkunst en een woordenboek van de Zigeunertaal te schrijven. Eerst door dezen arbeid, van welks bezwaren wij, gewone menschen, in het geheel geen begrip hebben, is licht gekomen over de afkomst der Zigeuners.

Pott heeft eerst gevraagd: „Hoe noemen de Zigeuners zich toch zelf?" En waarlijk! de namen die zij zich zelf geven, zijn blijkbaar uit Indië afkomstig. Zij noemen zich *manusch*, (*manuscha*, Indisch woord voor mensch), of *dschehl* = menschenkinderen, of *romans* of eenvoudig *rom* of tezamen gevat *romnimanusch*, *romnitschehl*, wat weer niets anders is dan mensch, (eigenlijk: mensch-mensch). *Handume romnitschehl*? (Zijt gij een van ons?) zoo luidt de over de gansche wereld verbreide stamvraag, op de bevestiging waarvan het gelag en de dans begint. Zij noemen zich zelf met het Indische woord *caló*, zwarte, in tegenstelling van alle niet-Zigeuners, die *pani*, d. i. blanken, heeten. Een verdere naam: *sinte*, doet ze kennen als bewoners van den Sind, als wonende aan den Indus. De meest algemeene naam is: Zigeuners, wat echter niet, zooals een geleerde in allen ernst meende van „Ziehgauer" (rondtrekkende gauwdieven) afkomt, maar van het Indische *zinkaló*, zwarte. Reeds deze namen laten geen twijfel over dat zij komen uit Hindostan, en als eene verachte kaste, misschien daartoe genoodzaakt door vijanden van buiten, uit hun land weken.

Buiten deze namen heeft men den Zigeuners nog vele andere gegeven, gedeeltelijk naar hun vermoedelijk vaderland, gedeeltelijk naar hun ambacht. De geringe man in Noord-Duitschland noemt ze *Tatern*, d. i. Tartaren; de Engelschen, Spanjaarden en Grieken noemen ze: Egyptiërs; de Hongaren *Pharao nepek*, d. i. volk van Pharao; de Franschen: Boemiërs; de Zweden: *spókoering* = waarzeggers; de Schotten: *tinkler* = ketelboeters; de Denen: *kjelbring* = gespuis. De Nederlanders: *heidens*. Elders heeten zij smeden, goochelaars, roovers enz.

Van meer gewicht dan hunne namen is hunne taal. Vroeger hield men die eenvoudig voor eene dieventaal. Dat is ze niet. Zeer zeker hebben de Zigeuners zich behalve de gewone landtaal, ook de dieventaal, het zoogenaamde „Kockenerloscher", d. i. slimme taal, eigen gemaakt en hebben dan deze dieventaal weer met Indische brokstukken verrijkt. Hun eigenlijke taal is echter eene zuster van de heilige taal der Indiërs, het Sanskriet, evenwel zeer ontaard en vervormd, zooals het altijd gaat bij zulke volkeren, die hunne taal slechts spreken en niet tegelijk schrijven. Alles wat van de Zigeunersche



geschriften voorhanden is, bepaalt zich tot de vertalingen van het Nieuwe Testament, die door eenige Zigeuner-zendelingen, inzonderheid door den beroemdsten er van, den Engelschman Barrow, die voornamelijk in Spanje een uitgebreiden werkkring had, gegeven zijn. Zooals Barrow kende niemand misschten het Zigeunervolk. Van hem weten wij ook, dat tengevolge van de groote verstrooiing, de taal in verschillende tongvallen gesproken wordt, en dat tengevolge daarvan, Zigeuners uit verschillende ver vaneen gelegen oorden, nauwelijks elkaar verstaan. Een woord echter is voor allen hetzelfde, dat voor water: *páni*.

De taal der Zigeuners is zeer welluidend, heeft eene rijke verbuiging en veel aantrekkelijks voor den taalkenner. De telwoorden van een tot tien zijn: *jek, dui, trien, stuhr, pansch, schob, efa, ochdo, ennia, desch*. „Onze Vader, die in de Hemelen zijt,” is in het Zigeuners: „*Maredad, kon tu hal andro bollepusti*.” Voor vele dingen; zooals b.v. „woning”, „hebben”, „bezitten”, „moeten”, „plicht”, „wel”, heeft de taal geen woord — dat zegt zeer veel.

Ik heb daar juist de groote verbreiding van de Zigeuners alom genoemd. Men zegt dikwijls, dat men overal in de wereld Duitschers vindt. Men zou dat evengoed van de Engelschen kunnen zeggen; met nog meer recht van de Zigeuners, tenminste, als wij ons bepalen tot de Oude wereld. In Azië treft men ze aan van Tobolsk, in Siberië en de steppen der Kirgiezen tot in Indië, Perzië, Voor-Azië, Anam, Siam, China, Japan; in Europa bijna in alle landen; in Afrika, in Nubië, Abessynië, Soedan, en Barbarië. Het minst talrijk zijn zij — dit spruit voort uit hun heele wijze van trekken — in Amerika. En hoeveel van deze werelddrondtrekkers zijn er dan? Ja, dat is moeilijk te zeggen. Wie zal en wie kan ze tellen. Vele boeken geven 5000000 op, maar vanwaar zouden die komen? De opgaven voor den Oostenrijkschen staat wisselen tusschen 93000 en 150000; voor Turkije rekent men 80000, voor Rusland 48000, voor Walachije 120000, voor Spanje 45000. In Engeland waren er in 1836 nog 18000, nu zullen er wel niet eens de helft zijn. In Frankrijk, Italië, Pruisen, Nederland, Scandinavië is hun aantal verbazend klein; velen spreken van 2000. Voor Europa komt men, als ik alles te zamen reken wat vertrouwbare bronnen aangeven, niet hooger dan een half millioen.

Is dat niet genoeg, meer dan genoeg? Want wat doen eigenlijk deze dagdieven? Nomaden mag men ze niet noemen, dat zou een te groote eere naam zijn. Met zeer geringe uitzonderingen, die betrekking hebben op de verschillende landen, zijn hunne zeden en hun karakter, of liever hunne zeden- en karakterloosheid, hunne levenswijze overal gelijk. Een uitmuntend beeld schetste de Russische dichter Puschkin van hen; eenige trekken er van volgen hier:

De morgen brak aan;  
Het volk stroomt woelig toe,  
't Raakt alles in beweging;  
De wagens gaan vooruit,  
De trein gaat door de vlakte.  
In manden, op de ruggen  
Der ezels, spelen kindren;  
Man, broeder, meisje, vrouw,  
't Loopt, oud en jong, dooreen;  
Geschreeuw, gezang, geweld,  
't Eentonig beergebrul,  
Het rammelen van de ketens,  
De bontgekleurde lompen,  
De bijna naakte grijzen,  
De kleerenlooze kindren,  
't Geblaf, 't gehuil der honden, —  
't Is alles een verwarring;  
't Is alles wild en arm,  
Maar levendig en zorgloos,  
Gelijk ge 't nooit bij weelde of rijkdom vindt.  
(Slot volgt.)

### WAT AL TE KRAS.

't Is wel bekend, hoe wijlen Mr. Willem Bilderdijk bij vele loffelijke eigenschappen ook enkele gebreken bezat, die hem soms ver van beminnelijk maakten. Daartoe nu mag zeker ook gerekend zijn soms werkelijk onverstandig uitvaren tegen wat hij meende te moeten afkeuren.

Als Bilderdijk b. v. beweert dat het tientallig stelsel uit den duivel is of van de Fransche taal zegt:

„Verfoeilijk Fransch alleen den duivel waard,  
Dat met uw aangeprijns zich meester maakt van  
de aard”,

dan maakt hij zich eenvoudig belachelijk.

Minder is dat het geval met wat hier volgt. Toch is het nog verschrikkelijk overdreven, gelijk vooral zij vinden zullen, die 't lezen onder 't genot van een Gouwenaar, een krommertje of een, meer nieuwerwetsche, sigaar. Het stuk heet:

### HET TABAKKROOKEN.

Die heb, met Godvergeten hand,  
Zijns grijzen vaders nek gebroken,  
Die 't eerst dat heilloos stinkend rooken  
Heeft ingevoerd in 't Vaderland.  
Hy gaf 't verachtlijk wormgebroedsel  
Der laffe en vuile luiheid voedsel,  
In breinbedwelmings tooverrust:  
Hy was 't, die vlijt en spierkracht doofde,  
En 't menschedom 's levens waarde roofde,  
Voor dronkenschap der zwijmellust. —  
Waar ben ik? in wat Hel van rampen?  
Op ieder voetstap waar ik treë,  
Omwalmt my 't walglijk onkruid dampen,  
En doet my borst en longen wee.  
Hoe keert my 't hart en de ingewanden,  
Wanneer dit stinkende oliebranden

Zijn gif door heel de lucht verspreidt,  
In 't lichaam om met pijnlijk wringen!  
En geldt dit voor versnaperingen,  
Voor feestonthaal en lieflijkheid? —

O, gouden tijd van onze Vadersen,  
Toen de ouderwetsche goede cier  
Vernieuwde krachten stortte in de aderen,  
In 't smaaklijk voedzaam garstenbier!  
Doch, Frankrijk! ja, by uw venijnen  
Van aangezette valsche wijnen  
Heeft ook dit gif zijn rechte plaats.  
Welaan, het moog wien 't lust vermaken,  
Voor my zal nooit die wierook blaken:  
Voor my geen stinkend dampgeblaas!

De heeren rookers kunnen het hiermee stellen.

In het zeer lezenswaardig blad *De Wereldstrijd*, dat krachtig den strijd tegen de drinkgewoonten onzes volks blijft voeren, doch zeker meer steun verdiende, leest men dit:

### De oorsprong van den naam „Teetotaler”.

Geheel-onthouders dragen in het Engelsch den ietwat vreemden naam „teetotaler”. Ook aan dezen naam begint zich reeds eene sage vast te knopen, die op zichzelf niet onaardig is, maar toch geen geloof verdient. Gewoonlijk verklaart men het ontstaan van het woord aldus. In eene vergadering van een afschaffingsgenootschap trad in 1832 *Dickie Turner* op; hij trachtte de vergadering de onvoldoendheid der afschaffing te betoogen; meer dan afschaffers moeten wij wezen, zeide hij, wij moeten daarin (en in 't vuur zijner rede stotterde hij) *te-te-tee-total* zijn. De stotterende uitspraak van total zou het woord „teetotal” in de wereld hebben gebracht.

Nog eens, dit verhaal is niet onaardig, maar het is onjuist. Het is een niet juiste voorstelling der zaak, ontleend uit eene rede door Joseph Livesey in 1862 te Glasgow gehouden; alleen de phantasie van den een of ander heeft Turner aan 't stotteren gebracht.

In zijne „*Reminiscences of early Teetotalism*” zegt Livesey: „Men heeft wel eens gezegd, dat het woord „teetotal” gebruikelijk was in Lancashire: dit is niet bewezen. Men heeft het ook wel eens op rekening geschoven van het stotteren van Turner en dat is beslist *onwaar*. De waarheid is, dat Dickie nooit om een woord verlegen was. Kwam het juiste woord hem niet voor den geest, dan maakte hij een nieuw woord; vele van die woorden zouden wij hebben kunnen bewaren, hadden wij het de moeite waardig gekeurd.

Turner heeft krachtig den nadruk daarop willen leggen dat de leden „*geheel-onthouders*” „*total*” moesten wezen, daarom heeft hij de eerste letter

van het woord een paar maal herhaald. Wie van het ontstaan der onthoudingsbeweging in Engeland meer wil weten, leze het Meinummer van het *Internationale Monatschrift* jaargang 1892. Schiedam.  
Joh. W. Pont.

Richard (verkort Dickie) Turner was een eenvoudige vischventer. Hij was een der eersten, die door de nieuwe beweging van overmatig drankgebruik tot geheelonthouding bekeerd werden. Met beeldspraak nam hij het niet nauw. Zoo liet hij het schip „Geheelonthouding” „door de pas geploegde voren van den wereldakker in de haven des behouds binnen zeilen”. Het volk hoorde hem om zijn geestdrift en overtuiging gaarne.

Vergeefs trachtten later meer ontwikkelden den naam, waarmede Dickie de beweging gedoopt had, door een beteren te vervangen. Die van Professor Miller „*Nephalism*”, aan 1 Thess. 5: 8 ontleend, was de eenige, die nog weerklank vond, maar niet genoeg, om het woord uit het volk door een uit de studeerkamer te vervangen. Dickie's karakteristieke naam heeft in alle woordenboeken eene plaats en door Prestons geheel-onthouders is op het graf van hun eenvoudigen medebroeder een hoog verheven wit marmeren gedenksteen geplaatst met het opschrift: „Hier rust Richard Turner, die het woord Teetotalism als naam der geheel-onthouding heeft in gebruik gebracht.”

C. S. A. v. S.

### VERKEERDE IJVER.

Zekere dame, meenende een hoogen graad in het geestelijk leven bereikt te hebben, nam gedurig deel in wat men noemt Christelijken arbeid. Zelfs leidde ze dikwijls vergaderingen, waar het onderwerp van betrekkelijke volmaakbaarheid besproken werd.

Op zekeren dag moest ze een vergadering bijwonen, waar zij de mogelijkheid van boven de zonde te leven, betoogen zou. Ze had zich goed voorbereid. Ze zou haar bewijzen ontleenen aan de Schrift, aan de geschiedenis en aan hare eigen ervaring.

Hare bewijzen aan de Schrift ontleend, gevoelde ze wel, waren zwak. En die welke de geschiedenis haar aan de hand deed, waren niet zeer talrijk. Haar voornaamste bron zou derhalve hare eigen ervaring zijn.

Gelukkig nu, of ongelukkig — al naar men het noemen wil — was deze dame gehuwd en had ze verscheidene kinderen. Deze kinderen — welke mooie gebeden en teksten en liederen hunne moeder hun ook geleerd mocht hebben — waren geen engelen. Zij waren menschen, zondaars. (De kleinste was nog geen twee jaar.)

De dame had geen dienstmeid. Voor zij naar de vergadering ging moest haar huis opgeruimd en de kleine behoorlijk gekleed en gewasschen zijn. De tijd

naderde. Moeder was haastig. De zaken liepen tegen. Ze werd ontevreden. . zenuwachtig... driftig... boos! En hoe driftiger zij werd, hoe meer tegenspoed zich opdeed. De kleine scheen maar niet het handje in de mouw van het jurkje te willen steken. De moeder gloeide van drift en woede. Ze kon zich niet bedwingen. Zij greep het kleine wicht aan beide armpjes, en terwijl ze 't geweldig schudde, zeide ze: „O, duivelskind!”

Na haar werk verricht te hebben, ging ze naar de vergadering. Haar spreken ging niet vlot. Zij kondigde aan, dat zij zou spreken over de mogelijkheid om boven de zonde te leven. Hare schriftuurlijke bewijzen waren zwak, uiterst zwak. Hare historische bewijzen, aan eigen ervaring ontleend, waren ellendig.

Iedereen gevoelde, dat er iets aan haar haperde. De dame gevoelde het zelve ook. 't Was haar laatste redeneering over dat onderwerp. Zij leerde later dat zij een arme zondares was. En sedert werd ze een betere moeder voor haar kinderen. Zij had nu minder tijd om allerlei vergaderingen bij te wonen. Zij vond nu in haar kinderen het veld van haren arbeid.

#### LUTHERS LAATSTE DAGEN.

Luther begaf zich, den 28<sup>sten</sup> Jannari 1546, naar *Eisleben*, ter volbrenging van de moeielijke taak om de graven van *Mansfeld* met elkander te verzoenen, en woonde, schoon reeds ziek zijnde, de onderhandelingen bij tot den 17<sup>den</sup> Februari. Ook predikte hij aldaar nog viermalen, en herzag het kerkelijke reglement van het graafschap *Mansfeld*.

Op den 17<sup>den</sup> was hij zoo ziek, dat de graven hem verzochten niet uit te gaan. Onder het avondeten sprak hij veel over zijn dood als aanstaande, en toen iemand hem vroeg of wij elkander in de andere wereld zouden herkennen, antwoordde hij zulks te gelooven. Met Mr. Coelius en zijne twee zonen in zijne kamer terugkeerende, trad hij aan het venster, en bleef daar lang bidden. Daarna zeide hij tot Aurifaber, die binnenkwam: „Ik bevind mij zeer zwak, en mijn pijn vermeerderd.” Men diende hem een geneesmiddel toe, en trachtte hem door wrijvingen te verwarmen. Hij sprak eenige woorden tot graaf Albrecht, die mede binnengekomen was, en strekte zich op een rustbed uit, zeggende: „Indien ik slechts een half uurtje mocht sluimeren, ik geloof dat mij dat verlichten zou.” Ook sliep hij werkelijk in, en werd eerst anderhalf uur daarna tegen elf ure wakker; als wanneer hij tot de omstanders zeide: „Zijt gij daar nog bij mij blijven opzitten; wilt gij uzelf ook niet ter rust begeven?”

Daar begon hij te bidden, en zeide vurig: »*In manus tuas commendo spiritum meum; redemisti me, Domine, Deus veritatis*, (in Uwe handen beveel ik mijnen geest, Gij hebt mij verlost, Heere! Gij God

der waarheid!”) Ook zeide hij tot de omstanders: „Bidt, mijne vrienden, bidt allen voor het Evangelie van onzen Heer, bidt dat Zijn koninkrijk kome; want het wordt door het *Concilie van Trente* en den paus grootelijks bedreigd.”

Daarop sliep hij weder in tot één ure, en toen hij ontwaakte, vroeg Dr. Jonas hem, hoe hij zich bevond.

„O, mijn God!” antwoordde hij, „ik voel mij zeer slecht; vriend Jonas, ik denk dat ik hier, te *Eisleben*, waar ik geboren ben, wel blijven zal.”

Hij wandelde nog een weinig in de kamer op en neer en ging toen weder op zijn rustbed liggen, terwijl men hem met kussens toedekte. Zijne huisvrouw kwam toen bij hem met den graaf en twee geneesheeren. Luther zeide tot hen: „Ik sterf, ik zal hier te *Eisleben* blijven.”

Dr. Jonas gaf hem zijne hoop te kennen dat zweeten hem wellicht verlichting zou aanbrengen, maar hij antwoordde: „Neen; waarde Jonas! het is een koud en klam zweet; de kwaal verergert.”

Hij begon weder te bidden, en zeide: „O, mijn God, Vader van onzen Heere Jezus Christus! Gij zijt de Vader van alle barmhartigheid; ik dank U dat Gij mij uwen eigen' geliefden Zoon hebt doen kennen, in Wien ik geloof. Dien ik gepredikt en beleden heb, Dien ik liefgehad en verheerlijkt heb, en Wien de paus en de goddeloozen vervolgen. Ik beveel mijnen geest in uwen handen, o mijn Heer Jezus Christus! Ik ga dit sterfelijk lichaam, dit leven verlaten; maar ik weet dat ik eeuwig bij U blijven zal. Vervolgens herhaalde hij tot driemaal toe de woorden: »*In manus tuas commendo spiritum meum; redemisti me, Domine, Deus veritatis*;” en daarop viel hij plotseling in eene flauwte. Zijne huisvrouw, de graaf en de geneesheeren brachten hem alle hulp toe, en behielden hem daardoor nog even in het leven. Dr. Jonas zeide toen tot hem:

„Eerwaarde vader! Sterft gij volhardende in het geloof, hetwelk gij geleerd hebt?” Hij beantwoordde dit nog duidelijk met „ja,” en sliep weder in. Vervolgens verbleekte hij, werd koud, haalde nog eenmaal diep adem, en stierf.

Zijn lijk werd in een tinnen kist naar *Wittenberg* overgebracht, alwaar hij den 22<sup>sten</sup> Februari plechtig in de slotkapel, aan den voet van den kansel begraven werd.

#### OPWAARTS.

Zie, lijnrecht stijgt naar 's hemels boog  
De kleine leeuwerik omhoog;  
Hoe zwak, 't is hem gegeven  
In hooger lucht te leven;  
Eén doel, één wit bestuurt zijn vaart,  
't Gaat enkel, enkel hemelwaart.

Geen dwarlen kent zijn vlucht, hoe wijd;  
 't Is of zijn zucht geen uitstel lijdt:  
 In meer verheven kringen,  
 Zijn lieflijk lied te zingen;  
 Of: wat dien lust in hem verwekt,  
 Hem ijlings, lijnrecht opwaarts trekt?

De trotsche valk, van vleuglen sterk,  
 Bereikt allengskens eerst het zwerk,  
 Langs bocht op bochten stijgend.  
 En vaak weer aardwaarts neigend;  
 Geen stouter vlucht hem ooit gelukt,  
 Door eigen zwaarte neergedrukt.

Zoo, door geleerdheids trots bezwaard,  
 Stijgt ook de ziel nauw hemelwaart.  
 O, wijze in eigen oogen!  
 Vergeefsch blijft al uw pogen,  
 Schudt niet uw hart de kluisters af,  
 Die eigen deugd en kracht het gaf.

Maar 't nedrig hart, hoe zwak, hoe klein,  
 Zie, hoe het stijgt, door liefde alleen;  
 Niets gaat zijn vlucht te boven;  
 't Aanschouwt reeds door gelooven;  
 Het voelt de liefde van zijn God;  
 Het kent der vroomheid heilgenot.

(Naar bisschop Hall.)

### Pauselijke zegen en zijne gevolgen.

(Op dringend verzoek van een geacht vriend ruimen we aan het volgende een plaatsje in.)

In het welbekende blaadje: „Het Evangelie in Spanje” leest men daaromtrent het volgende:

De Paus gaf zijn zegen aan keizer Maximiliaan, toen deze naar Mexico ging, en die vorst werd ter dood veroordeeld te Queretaro.

De Paus zegende keizerin Charlotte, Maximiliaans gemalin, en nog vóór dat zij het Vatikaan verliet, had zij reeds haar verstand verloren.

Hij gaf zijn zegen aan Koningin Isabella II van Spanje en kort daarna verloor zij haar kroon.

Hij schonk dien aan Frans Jozef, den keizer van Oostenrijk, en weinige dagen later onderging hij de vreeselijke nederlaag te Sadowa.

Hij zegende Napoleon III en daarop volgde diens onttroning en gevangenneming te Sedan.

Hij zegende de Engelsche stoomboot Santa Maria, omdat zich elf liefdezusters aan boord bevonden, en het schip ging verloren op zijn eerste reis, daar het strandde op het eiland S<sup>ta</sup> Maria.

Hij schonk zijn zegen aan een ander stoomschip la America, een van die drijvende paleizen, die tusschen Monte-Video en Buenos-Ayres varen, en den 24<sup>sten</sup> December 1871 verbrandde het prachtige vaartuij, terwijl het meerendeel der 400 passagiers, die aan boord waren, omkwam.

Hij zegende den arbeid der Jezuïeten te Buenos-Ayres, en kort daarop was hun klooster een prooi der vlammen; voorts werkte die zegen zoo krachtdadig, dat de spuitgasten, die water meenden te pompen, tot hun eigen en aller schrik ontwaardden, dat zij petroleum spoten, zoodat er aan geen blusschen meer te denken viel.

Hij zegende de prinses van Brazilië vóór haar eerste bevalling, en de jonge prins kwam ter wereld met een verlamden arm.

Hij zegende de keizerin van Brazilië, en kort daarop brak zij haar been.

Hij zegende prins Napoleon vóór zijn vertrek naar Zululand, en niets dan zijn lijk kwam vandaar terug.

Hij zegende prins Rudolf van Oostenrijk, die niet lang geleden een einde maakte aan zijn leven.

Hij zegende koningin Mercedes van Spanje, die drie dagen later stierf.

Hij zegende de bisschoppen van Para en van Pernambuco, die een maand later beiden te Rio de Janeiro tot 4 jaren gevangenisstraf en dwangarbeid veroordeeld werden.

Hij zegende koning Alfonso XII, en kort daarna stierf deze op nog jeugdigen leeftijd.

Hij zegende den aartsbisschop van Peru, en drie en veertig dagen daarna stierf hij door zulk sterk vergif, dat in den avondmaalskelk was geworpen, dat hij plotseling neerviel, terwijl hij nog voor het altaar stond.

Hij zegende het huis der liefdezusters te New-York, en na veertig dagen was het geheel afgebrand.

Hij zegende de republiek van Columbia, en deze is de meest ellendige van alle republieken.

Meermalen schonk hij zijn zegen aan Ierland, en niets evenaart den schier hopeloozen toestand op maatschappelijk en godsdienstig gebied, waarin dit ongelukkige land sedert zoo lang verkeert.

Laat ons thans de keerzijde van dit tafereel beschouwen.

De Paus deed koning Victor Emmanuël in den ban, en kort daarop hield deze zijn intocht in Rome, — vroeger het pauselijke Rome, maar thans de hoofdstad van zijn Rijk. — Thans regeert aldaar Humberto I, de zoon van hem, dien de Paus in den ban deed.

In vroeger tijden werden het protestantsche Engeland en zijn koloniën in den ban gedaan, en thans zijn Engeland en de Vereenigde Staten van Amerika de twee machtigste Staten der wereld.

Garribaldi werd in den ban gedaan, omdat hij het pauselijke Rome had ingenomen; doch vóór zijn sterven smaakte hij de vreugde, van de eenheid van Italië te zien verwezenlijkt en den zetel van het gouvernement in de eeuwige stad te helpen vestigen. Hij werd tot afgevaardigde voor het Parlement gekozen en na zijn dood werd een monument te zijner eere opgericht in datzelfde Rome, vanwaar de banvloek tegen hem gericht was geweest.

Ziehier eenige historische feiten, waaraan wij werden herinnerd, toen Leo XIII zijn pauselijke zegen toezond aan de Koningin-Regentes van Spanje en aan het geheele Spaansche volk, en van harte hopen wij, dat er op die daad geen soortgelijke rampen zullen volgen als die, waarop wij thans een vluchtigen blik hebben geslagen.

## UIT HET LEVEN.

### *Een getuigenis.*

Bekend is de bewering der Roomsche zendelingen van Bagamoho, waarbij ook de Rijkskanselier zich heeft aangesloten, dat de Negers in Afrika zoo diep gezonken zijn, dat voor de bekeering van ouden van dagen volstrekt geen uitzicht bestaat, en men daarom met de kinderen moet aanvangen, om dezen aan het Christendom te gewinnen en zoo tot Christenen te maken.

Wij hebben tegen deze beweringen, voorzover zij door Roomsche priesters is uitgesproken, volstrekt niets in te brengen. Het ontbreekt de Roomsche kerk nu eenmaal aan de macht, om op den innerlijken kern der zonde in den mensch in te werken, en haar Christendom brengt het daarom niet verder dan tot het aanleeren.

„Aan het Evangelie heeft de Heere echter eene macht verbonden, waardoor het Woord een hamer wordt, die de rotsen te morsel slaat, en ook gestorven menschen weder levend maakt. Daarvoor leveren de volgende berichten uit Br. Reuters dagboek het bewijs:

De oude moeder van *Paul Sefopane*, de schoonzoon van *Schahu*, hield op de catechisatie weder eene bezielende rede: hoe zij zich verheugde, nu uit de duisternis te zijn gered. Die gansche familie van *Morodia* schijnt werkelijk met den Geest Gods vervuld te zijn. Men moet toch verbaasd staan, wanneer men zoo'n oud moedertje, die bijna 70 jaar oud moet zijn, krom en gebukt met een stok in de hand, strompelend ter catechisatie ziet komen, om onvermoeid naar de blijde boodschap des kruises te luisteren. Haar gansche leven heeft zij in zonde en schande doorgebracht, en nu strekt de genadevolle Heiland nog zijne handen naar haar uit, om haar uit loutere goedheid te redden. Hoe duidelijk zichtbaar is de werking des Heiligen Geestes aan zoo'n oud en zwak schepsel; vroeger bleef zij stom en afgemat met strakken blik in den hoek zitten, wanneer men tot haar in de hut kwam; en nu stralen niet alleen hare oogen van vreugde, maar zelfs de vele rimpels op haar oud gelaat schijnen te gaan herleven, wanneer men met haar spreekt.

Behalve deze heb ik nog drie andere oude vrouwen in cathechetisch onderricht. De eene is eene tante van den helper *Petrus Stuurman*, die in *Tfoale*

gestationeerd is; hij heeft haar hier op de schouders heen gedragen. Ook zij voelt zich recht gelukkig, en ik heb groote hoop, dat zij door de genade des Heeren zal worden gered.

(*Missionsblatt.*)

Als een voorbeeld van gewilligheid en overgave voor 's Heeren werk wordt ons een man in Australië voorgesteld. In de stad Melbourne waren twee zendingvergaderingen gehouden. Na afloop daarvan kwam deze met de handen werkende man en gaf de eigendomsbewijzen van 93½ acres lands, een waarde hebbende van \$ 2400, om die te verdeelen tusschen de zendingen in Indië en Nieuw-Guinea. Toen tot hem gesproken werd over de grootte van zijn gift, zeide hij: „Aldus zijn mijne gedachten hieromtrent; in geval ik een jongen ware en mijn vader gaf mij een vijf-dollarstuk, doch naderhand zoude hij een gedeelte er van terug begeeren om hem te helpen in een en ander werk, en ik zoude hem dan een vijf-centstukje geven, wat zoon zou ik dan zijn!”

Een ander is een arme kleurling op de West-Indische eilanden. Hij kwam tot een der zendelingen en bracht hem de som van 13 dollars ter verspreiding van het Evangelie. Hem werd gevraagd, of dat voor hem niet te veel was, doch hij antwoordde: „Gods werk moet gedaan worden, Massa, en ik kan gaan sterven.”

### *Kanselredenaars en tooneelspelers.*

Het is bekend dat op het laatst der vorige eeuw het Christelijke volk, naar men zeide, door het licht der rede moest verlicht worden — en och, of men zeggen konde, dat men bij het einde der 19e eeuw er van genezen was!

Ook in Berlijn was men destijds daarmede ijverig in de weer. Daar vond men in alle standen hoogst lichtvolle verlichters en ook bijna alle leeraars wilden zich en het volk niet meer door het ware licht des Heiligen Geestes, maar door het schemerlicht der eigen rede laten verlichten. In dien zin werkte met onvermoeiden ijver o. a. Wilhelm Abraham Teller, die in 1804 als opperkonsistoriaalraad stierf. Hij vervaardigde te dien einde eene reeks van geschriften voor geleerde en voor ongeleerde lezers. In zijne predikatiën trad hij zonder verschooning tegen alles op, wat met zijne rede en verstand niet overeen kwam. Zijne leerredenen muntten, naar het getuigenis van een zijner geestverwanten, uit door de grondstellingen, de zedelijke strekking en de overtuigende, lichtvolle leering. Predikte misschien deze verlichte prediker met zulke predikingen de kerk vol? Och neen, lieve lezer! Zijne kerk werd hoe langer hoe lediger.

Eens predikte hij voor nauwelijks twaalf toehoor-



ders, en eindelijk voor stoelen en banken, zoodat hij ten laatste voor altoos van den kansel afzag. Intusschen smartte het hem toch dat de menschen te minder naar de kerk gingen, naarmate zij meer verlicht werden. Ieder eenvoudig Christen wist wel wat daarvan de oorzaak was, maar de hoogverlichte doctor in de theologie kon maar niet uitvinden wat de reden mocht zijn. Het werd hem echter nog duidelijk gemaakt, en dat wel door een der grootste tooneelspelers. Toen hij dezen namelijk de vraag voorlegde: „Hoe komt het dat onze kerken hoe langer hoe leêger, uwe schouwburgen daarentegen hoe langer hoe voller worden?” — kreeg hij ten antwoord: „Dat komt daarvandaan dat *wij* de verdichting als waarheid geven, maar gij daarentegen *de waarheid als verdichting* geeft.” Deze tooneelspeler was August Wilhelm Iffland.

Eens kwam er een man bij een leeraar in Parijs om uit Gods woord leering en troost te zoeken, wyl hij om zijner zonden wil zwaar werd aangevochten. Deze leeraar was echter maar een kanselredenaar, geen zielverzorger. Hij wist dezen aangevochten man niets anders te zeggen dan: „Dat zijn grillen. Ga maar eens naar de vertooningen van den bekenden schouwspeler, (dien hij noemde) daar zult gij spoedig weer opgeruimd worden.” Maar de aangevochten man antwoordde: „Deze tooneelspeler ben ikzelf, en ik verzeker u, mijnheer! dat juist die vertooningen, waardoor ik anderen zooveel plezier verschaft, mij tot gewetenskwellingen worden. Maar ik zie, dat ik bij u niet bij den rechten man gekomen ben.” — Of die leeraar zich inwendig geschaamd heeft, weet ik niet.

#### *Ootmoed bij de wijzen.*

Johannes Keppler, een natuurkundige, met wien maar zeer weinigen uit den ouden en den nieuwen tijd kunnen vergeleken worden, die tot de zeldzaam hoogbegaafde mannen Gods behoorde, was tevens een zeer vroom, Evangelisch Christen. Toen omstreeks het jaar 1600 de Protestanten in Oostenrijk zwaar vervolgd werden, schreef hij aan iemand, die zich bij de Jezuïeten aansloot: „Zal ik in Stiermarken blijven, of zal ik het verlaten? Ik wil u mijn hart bloot leggen; waarover gij u wellicht verblijdt, dat moet mij het bitterste smarten. Ik ben een Christen; de Augsburgsche belijdenis was ik van ganscher harte toegedaan, door het ouderlijke onderricht, uit herhaaldelijk overwogen gronden, en in dagelijkschen strijd met verzoeking; deze belijdenis houd ik vast. Huichelen heb ik niet geleerd, ik meen het ernstig, en loop in zaken van godsdienst er niet licht overheen; vandaar dat ik ook ernstig over den godsdienst en het gebruik der sacramenten denk.”

Aan een ander schreef hij: „Ik had niet gedacht dat het zoo zoet ware, voor den godsdienst en voor de eer van Christus met een kleine gemeente van

broederen schade en smaad te lijden, huizen, akkers, vrienden en vaderland te verlaten. Groeit bij het martelaarschap en het verlies des levens de vreugde met het leed aan, dan valt het ook licht voor den godsdienst te sterven.”

Zijn groote werk, de „*Harmonice mundi*” sluit hij met het volgende gebed: „Zoo blijft mij dan nu over, dat ik eindelijk oogen en handen van de bewijstafel naar den hemel heffe en den Vader des lichts aandachtig en ootmoedig aanroep. O, Gij! die door het licht der Natuur in ons het verlangen naar het licht der Genade verwekt, opdat Gij ons door hetzelfde in het licht der Natuur in ons het verlangen naar het licht der Genade verwekt, opdat Gij ons daardoor in het licht der Heerlijkheid verplaatst, U zeg ik dank, Heer en Schepper! dat Gij mij verblijd hebt door uwe schepping, want ik ben verrukt geworden over de werken uwer handen. Zie, hier heb ik een werk van mijn beroep voltooid door zooveel geestkracht als Gij mij hebt gegeven; ik heb den roem uwer werken aan de menschen geopenbaard welke deze bewijzen zullen lezen, zoo veel als mijn beperkte geest van zijne oneindigheid kon vatten. Mijn gemoed poogde zoo waar als mogelijk te denken; is er iets van mij in zonden geboren en opgewassen worm bijgebracht wat Uwer onwaardig is, leer Gij mij dat ik het verbeter; ben ik door de bewonderenswaardige schoonheid uwer werken tot vermetelheid verleid geworden; of heb ik eigen eer bij de menschen gezocht, bij het leveren van een werk dat voor uwe eer bestemd is, vergeef het mij genadig en barmhartig. Eindelijk, schenk mij de genade, dat dit werk tot uwe heerlijkheid en het heil der zielen gedij en nimmer schade.”

Ook de natuurkundige Izaak Newton, de buitengewone, rijk begaafde man, van welken Leibnitz verklaarde: „Van alles wat de wiskundigen van den aanvang der wereld geleverd hebben, komt de betere helft op Newton!” — was een oprecht Christen. Van zijn studiën zegt hij bescheiden: „Ik kom mijzelf voor als een kind, dat aan den oever der zee speelt, en er zich mede vermaakt dat hij nu en dan een gladder steentje, een schoonere schelp dan gewoonlijk vindt, terwijl de groote oceaan der waarheid ondoorzoekt voor hem ligt.” — Bij de studie der lichamelijke wereld voegde hij die der Heilige Schrift, en hij heeft over de profetieën van Daniël en Johannes een werk van veel scherpzinnigheid en geleerdheid geschreven; zijn grafschrift zeide van hem († 1727): „De majesteit des almachtigen Gods verheerlijkte hij in zijne wijsbegeerte, den eenvoud des Evangelies toonde hij in zijnen wandel.”

#### **PRIJSVRAGEN.**

De laatste wedstrijd heeft zeer zeker bewezen, dat het aantal kamplustigen groot is, al trof ons alweer dat uit de groote steden zoo weinig komt en het platteland de kroon blijft spannen.

We zullen ditmaal weer een drietal prijsonderwerpen geven, op dezelfde wijs als de vorige maal. 't Zijn:

1. Een beknopt overzicht der uitbreiding van den arbeid der zending onder Mahomedanen en heidenen in deze eeuw, of liever in de laatste honderd jaren.

(Niet grooter dan 4 bladz. Excelsior.)

2. Een verhaal in verzen.

3. Op welke wijs werd in Israel het volk geregeerd vóór de tijden der Koningen?

Elk stuk moet geteekend zijn met een spreuk of kenmerk, dat ook vermeld staat op een gesloten omslag, waarin de schrijver naam, ouderdom en woonplaats meldt, en bij wien hij is ingeteekend.

Wie alle drie de prijsvragen goed beantwoordt, ontvangt een exemplaar van

**J. H. GUNNING Jr.,**

**Het leven der menschheid en der menschen, eene Divina Commedia.**

(waarde f 2.25).

Wie op twee van de drie vragen goede antwoorden inzendt, ontvangt een exemplaar van

**C. VAN KOETSVELD C.Ez.,**

**DE HUID VAN DEN MOORMAN.**

Een oorspronkelijk verhaal. (waarde f 1.40).

Wie een der drie goed beantwoordt, ontvangt een exemplaar van

**D. ALCOCK, De vreemdeling der valleien.**

Een verhaal uit de vervolging der Waldenzen.

(waarde f 0.60).

De antwoorden moeten ongeteekend zijn, maar gemerkt met een teeken of een spreuk. Dit teeken of deze spreuk moet herhaald worden buiten op een gesloten briefje, dat het antwoord begeleidt en waarin naam, ouderdom en woonplaats van den inzender vermeld wordt.

De inzending der antwoorden moet geschieden vóór of uiterlijk op den 30<sup>sten</sup> April 1893, aan het adres van de uitgevers van Excelsior.

### ANTWOORDEN OP PRIJSVRAGEN.

Welke woorden kent gij, die in enkele streken van ons land gebruikt worden? enz. enz.

<i>aafsch</i>	voor linksch.	<i>berennen</i>	" insluiten,
<i>aars</i>	" achterste.		(eene stad).
<i>achterbaks</i>	" heimelijk.	<i>betten</i>	" bevochtigen
<i>actie</i>	" aandeel.	<i>ben</i>	" moede.
<i>ageeren</i>	" koopman-	<i>bils</i>	" boosaardig
	schap drijven.	<i>circa</i>	" ongeveer.
<i>agro</i>	" goodspen-	<i>censuur</i>	" terechts-
	ning, opgeld.		wijzing.
<i>alooi</i>	" gehalte,	<i>duimkruid</i>	" geld.
	inhoud.	<i>dossen</i>	" kleeden.
<i>averechts</i>	" omgekeerd.	<i>dodderig</i>	" droomerig.
<i>bakbeest</i>	" lomperd,	<i>dreumes</i>	" klein ventje.
<i>belabberd</i>	" ongelukkig,	<i>driest</i>	" onversaagd.
	ellendig.	<i>dunsel</i>	" sla, salade.

<i>eremiet</i>	voor kluienaar.	<i>grabbelen</i>	voor grijpen.
<i>ebben</i>	" afnemen.	<i>gratie</i>	" genade,
<i>eggig</i>	" prikkelbaar,		gunst.
	gevoelig.	<i>greb</i>	" goot, grep-
<i>enteren</i>	" aanklampen.		pel.
<i>fabel</i>	" verdichtsel.	<i>griet</i>	" tarbot.
<i>farizeër</i>	" huichelaar.	<i>grif</i>	" snel, haastig.
<i>feeks</i>	" slecht	<i>hannekemaaiër</i>	" grasmaaiër.
	meisje.	<i>harmonie</i>	" eendracht.
<i>flets</i>	" flauw, sma-	<i>harrewarren</i>	" kijken,
	keloos.		twisten.
<i>fooi</i>	" drinkgeld.	<i>hassebassen</i>	" schreeuwen,
<i>gading</i>	" neiging, lust.		tieren.
<i>gevemel</i>	" gebabbel.	<i>helleveeg</i>	" duivelswijf.
<i>grijbelen</i>	" heimelijk	<i>hellig</i>	" boos, toornig.
	lachen.	<i>hotten</i>	" stollen,
<i>ginnegappen</i>	" onbeschaamd		stremmen.
	lachen.	<i>jengelen</i>	" lastig zijn.
<i>graaf</i>	" goot, schop,	<i>joelen</i>	" juichen
	spade.	<i>juttemis (te Sint)</i>	" nooit
<i>kanalje</i>	voor heffe des volks,		gepeupel.
<i>keilen</i>	" met platten steen over het water werpen.		
<i>kippig</i>	voor bijziende.	<i>risico</i>	voor gevaar.
<i>kniesoer</i>	" brompot,	<i>roezmoezen</i>	" leven maken.
	knorrepot.	<i>ronken</i>	" snorken.
<i>kwansuis</i>	" onder voor-	<i>sammelen</i>	" drentelen,
	wendsel.		treuzelen.
<i>kwaps</i>	" onpasselijk.	<i>schabberig</i>	" kaal, vrekking.
<i>kwibus</i>	" spotvogel,	<i>scharminkel</i>	" geraamte.
	gek.	<i>scheutig</i>	" mild, vrij-
<i>labbekak</i>	" babbelaar.		gevig.
<i>lanterfantien</i>	" luieren.	<i>schransen</i>	" gretig eten.
<i>loerres</i>	" lummel.	<i>schrobbeering</i>	" verwijt, be-
<i>mennen</i>	" sturen, leiden.		risping.
<i>mep</i>	" slag, stoot.	<i>sijpelen</i>	" druppelen.
<i>ninnen</i>	" zuigen,	<i>sinpel</i>	" eenvoudig.
	drinken.	<i>slabakken</i>	" afnemen.
<i>oon</i>	" schaaap.	<i>slampampen</i>	" brassen,
<i>oorlam</i>	" slokje.		zwelgen.
<i>oplaveeren</i>	" voor den	<i>slinks</i>	" listig.
	wind komen.	<i>stuursch</i>	" onvriendelijk.
<i>opperen</i>	" iets voor-	<i>temen</i>	" vervelende
	slaan.		rede voeren.
<i>paai</i>	" oude man.	<i>teuten</i>	" talmen.
<i>paander</i>	" teenen mand.	<i>totebel</i>	" slordig wijf.
<i>parmantig</i>	" trots.	<i>tullen</i>	" zuipen,
<i>partuur</i>	" van gelijke		drinken.
	partij.	<i>tureluursch</i>	" luimig,
<i>paskwilt</i>	" smaad, spot-		grillig.
	schrift.	<i>uitheemsch</i>	" buiten-
<i>plecht</i>	" scheeps-		landsch.
	zoldering.	<i>uitschoften</i>	" uitzoeken.
<i>pooven</i>	" zuipen,	<i>van de handsch</i>	" buiten-
	drinken.		waartsch.
<i>poover</i>	" arm.	<i>veeg</i>	" houw, slag.
<i>popelen</i>	" sidderen,	<i>veete</i>	" twist, strijd.
	beven.	<i>verbouwereerd</i>	" verbluft,
<i>praaien</i>	" een schip		verlegen.
	aanroepen.	<i>verbroddelen</i>	" verknoeien.
<i>preutsch</i>	" koel, hard.	<i>verkwanselen</i>	" verkwissen,
<i>priegelen</i>	" aflossen, een		verspillen.
	pak slaag ge-	<i>veet</i>	" menigte.
	ven.	<i>voorhands</i>	" voorloopig.
<i>reggen</i>	" een mast	<i>vunzig</i>	" beschim-
	nederlaten.		meld, dof.
<i>relletje</i>	" grap.	<i>waag</i>	" weegschaal,
<i>ringelooren</i>	" plagen, sar-		balans.
	ren.	<i>weepsch</i>	" smakeloos.

<i>widsch</i>	voor statig, deftig.	<i>zerp</i>	voor wrang, zuur,
<i>wetering</i>	„ uitwatering.		scherp.
<i>wiswasje</i>	„ kleinigheid.	<i>zenkous</i>	„ onnoozele
<i>wispelturig</i>	„ ongestadig.		babbelaar.
<i>wroeging</i>	„ knaging.	<i>zieden</i>	„ koken.
<i>wuft</i>	„ lichtzinnig.	<i>zeigen</i>	„ doorzeigen,
<i>zaniken</i>	„ dom praten.		filtreeren.
<i>zegen</i>	„ treknet.	<i>zoeteleaar</i>	„ marketenter.
<i>zemelknooper</i>	„ vitter, klein-geestig mensch.	<i>zoor</i>	„ dor, schraal,
		<i>zwoetsen</i>	„ grootspreken.

(Ettelijke dezer woorden zijn te algemeen in gebruik om hier op hun plaats te wezen.)

Het volgende betreft de vraag over het onderzoek der Schrift:

Dat de Bijbel voortdurend gelezen moet worden, staat voor alle Christenen vast. Dat hij in het huisgezin, de school en in de jongelingsvereniging enz., achtereenvolgens gelezen worde, is voor die verschillende plaatsen van opvoeding volstrekt niet hetzelfde.

Nemen wij eerst het huisgezin.

Dit moet beschouwd worden als de allereerste en alerbste plaats voor de opvoeding der kinderen. In het Christelijk huisgezin moet den kinderen van der jeugd aan alles wat in den Bijbel staat, en het beste is achtereenvolgens, worden voorgelezen. Zoo hooren ze niet alleen, maar ze hooren *alles* en van hetgeen zij hooren, blijft nu en dan wat in hun geheugen vast. De kinderen in een Christelijk gezin, mogen verondersteld worden, met eerbied te hooren. Hooren ze minder voor kinderen passende zaken en geschiedenissen; ze zullen indien ze die van jongsaf gehoord hebben, zich daaraan minder stooten, want vader of moeder leest hen die voor. Zoo worden zij aan waarheid gewend. Groeien ze op, en komen er onder hen broeders of zusters voor, van uit elkander loopend karakter en minder eenvoudig of kinderlijk in hun aard en opvatting, dan kan altijd het een of ander minder kiesche, maar toch ware, worden overgeslagen of met de noodige toelichting worden voorgelezen, verzwijgt men later iets dan is hun Bijbelkennis veelal reeds van dien aard, dat ze *weten* wat ze overgeslagen en dan is stil onderzoek af te keuren, omdat dan met een verkeerde begeerte en zucht naar iets minder passends, wordt gelezen.

Van het achtereenvolgens lezen der gansche Heilige Schrift, is dus voor de huisgezinnen de meeste vrucht te verwachten.

Wij hebben niet te verbergen wat God ons in zijn Woord heeft geschonken.

Het is goed dat kinderen, jongens en meisjes, met *alle* zaken bekend worden gemaakt, in de *eerste* plaats in het huisgezin en door Gods Woord. En het is af te keuren, dat sommige zaken, waarvan de Heilige Schrift spreekt, door de ouders uit misplaatste vrees voor bederf des harten, worden verzwegen, en zij die eerst door onderling verkeer komen te hooren.

Hoe flinker de Bijbel in alles wordt gehoord, gelezen en verstaan, hoe meer wij van hem zullen genieten, en hoe degelijker onze kinderen, zonen en dochteren, zullen worden gevormd voor hetgeen hun in dit leven wacht. Laat hen *alle* waarheden, al wat in dit leven voorkomt, allereerst uit Gods Woord leeren kennen en hooren.

Wat de school betreft:

Zij is wel een goede plaats voor de opvoeding, maar niet gelijk te stellen met het huisgezin.

Daar dient meer gevormd.

De onderwijzer staat daar voor eene klasse met kinderen van den meest uiteenloopenden aanleg, aard en karakter, uit allerlei huisgezin.

Op de school dient meer te worden gekozen. Er behoort meer omzichtigheid in keuze der stoffen van *wat* gelezen wordt.

De school werkt terug op het gezin. Wat de eene huisvader omtrent de orde van lezen uit den Bijbel goedkeurt, zal een ander, voor zijn kinderen, minder passend achten. Daarmede moet op school worden gerekend, opdat niemand der ouders zich aan het gelezene op school, bij navraag aan de kinderen, stoote.

Ook diende op school vooral naar het meest begrijpelijke en aantrekkelijke voor het kind, naar geschiedenis, te worden omgezien. Daarin biedt ons de Bijbel een rijke keuze. Strengte volgde behoort daarbij te worden losgelaten. Met de Christelijke Feesten behoort rekening gehouden. Ook kan het zoo voorkomen, dat men met veel vrucht eene gelegenheidsgeschiedenis zal behandelen.

Dat breekt de eenvormigheid, en onderhoudt, ja vermeerdert de frischheid bij de Bijbellezing en bespreking; want dat dient gepaard te gaan, zal de meester vrucht voor het kind, en de aangenaamste wijze van werken voor zich vinden.

Worden onder de oudere leerlingen der school kinderen aangetroffen, wier vatbaarheid verder reikt dan voor geschiedenis, men behandelde nu en dan met hen iets van dat andere, vele goede, dat den ganschen Bijbel door wordt aangetroffen.

Eindelijk, wat de jongelingsvereniging aangaat:

De leden dezer vereenigingen komen op kleine plaatsen, maar eenmaal 's weeks te zamen. Stel dat iedere week, behalve de *lezing* van den Bijbel, ook *Bijbel-bespreking* gehouden wordt, dan zal dit meestal voortvloeien uit gebrek aan krachten, om óók andere nuttige onderwerpen ter bespreking aan de orde te stellen.

Is nu eene vereeniging klein en zonder veel leven of opgewektheid, dan blijft men lichtelijk op de bijbelbesprekingen alléén steunen.

Die bespreking komt óók weer meest op één of twee personen neêr.

Wordt nu de Bijbel achtereenvolgens gelezen of besproken, dan komt men niet dan na een te groot tijdsverloop daarmede ten einde. Daar komt hij, dat niet alle onderwerpen even vruchtbaar zijn, om zonder *uitstekende leiding*, in den boezem der jongelingsvereniging te worden besproken.

Over *alles kán* niet, door in hun oog soms hoogwijze jongelui worden geredekaveld.

Daarom dunkt het ons zeer prijselijk en geboden, óók om alle eentonigheid te breken, dat minstens en in dezen nog niet eens te streng — dan een gedeelte van het Oude-, dan een deel van het Nieuwe Testament worde besproken.

Aan een geregeld onderzoek en bespreking van den geheelen Bijbel in eene jongelingsvereniging, is wel niet veel aantrekkelijks; leeftijd, gehalte, geaardheid en nog zooveel meer der meeste jongelingen in aanmerking genomen; daargelaten nog het gedurig wisselend personeel.

Chr. J. V. te Biggekerke.



geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HOEKER & ZON te Amsterdam.

#### DE SCHATTING.

Alle moeite, die de Farizeën in de laatste week van Jezus' omwandeling op aarde, er aan besteedden om Hem in zijne rede te verstrikken, was vergeefs. Veeleer wisten zij Hem niet één woord te antwoorden. Het was dus noodig om hulp troepen te zoeken. In den regel waren zij en de Herodianen water en vuur; maar nu het er op aankwam een onschuldige, tegen wien zij het niet konden volhouden, voor hen en hun aanzien onschadelijk te maken, was hun hulp niet te versmaden. Derhalve verstonden zij zich met hun bitterste vijanden en zonden tot den gehaten Jezus van Nazareth een gemengde commissie, die Hem ten aanhoore van al het volk in den voorhof des tempels een hoogst belangrijke vraag moest voorleggen, een vraag die twee zijden had, welke beide even gewichtig waren: een politieke en een godsdienstige zij. Ze kwamen als menschen, die waarlijk omtrent een netelig punt inlichting verlangden. 't Was hun schijnbaar niet om een twistgesprek te doen, maar Jezus moest in den waan gebracht worden dat men Hem als scheidsrechter begeerde. En daarom werd de kwestie niet ingeleid met een beroep op zijn rechtzinnigheid; ook niet met eene erkenning van zijn scherp staatkundig doorzicht; maar met een loftuiting op zijn onkreukbare, boven allen lof en vrees verheven, onpartijdigheid en onafhankelijkheid. „Meester, wij weten dat Gij waarachtig

zijt, en den weg Gods in der waarheid leert, en naar niemand vraagt; want Gij ziet den persoon des menschen niet aan.” Schooner lofspraak kon men niet bedenken. Naar alle waarschijnlijkheid — zoo meenen ze — zou Jezus daar inloopen. Want er zou een vraag op volgen, die zoo maar niet dadelijk met ja of neen was te beantwoorden. En dan zou het eens duidelijk, ook voor den eenvoudigsten hoorder aan 't licht komen, hoe deze rechtvaardige man, die niets gaf om het oordeel van zijn medemenschen, toch ook wel een slag om den arm wist te houden.

„Zeg ons dan: wat dunkt U? is het geoorloofd den keizer schatting te geven, of niet?”

Dat was werkelijk een van de moeilijkste en ingewikkeldste vragen, die men bedenken kon. Wordt van een overwonnen volk rechtmatig belasting geheven? Is een natie als Israel, het vrije volk Gods, genoodzaakt den overwinnaar als wettigen vorst te erkennen? Of gaat de eere Gods en handhaving van zijn uitgedrukten wil bovenal? En is het Gods wil niet dat Israel *Hem* als souverain zal erkennen, en Hem alleen? Al deze vragen waren naar hunne meening, in die éene vraag opgesloten.

Hoe zuiver stond nu de kwestie; hoe eenvoudig! Welk rechtgeaard Israeliet moest niet erkennen: God gaat boven alle mogelijke keizers? En toch was de vraag enkel „boosheid”. Jezus *bekende* hunne boosheid. Onmiddellijk doorzag de Heere Jezus welk een schandelijke strik Hem in die vraag gespannen

werd. Wat er gevraagd werd scheen eene waarheid te bevatten die onweersprekelijk was. Maar 't was een halve waarheid. En een halve waarheid is een geheele leugen. 't Was een waarheid zooals een mensch zonder armen en beenen wel een mensch is, maar toch niet als type mag gelden.

De geheele vraag was er op aangelegd om den Heere Jezus tot eenzijdigheid te verlokken, tot wat de Duitschers noemen „Principienreiterei”. Er was veel kans dat een rechtschapen Jood zou antwoorden in 't vuur van zijn verontwaardiging over der Romeinen dwingelandij: „Mannen broeders, ge weet dat de onbesnedenen het land onzer vaderen niet mogen ontheiligen; en dat onze God, de God Abrahams, den zegen beloofd heeft op trouw aan Hem. Keert dus dadelijk terug uit de slavernij! Weigert den heidenschen vorst, die God naar de kroon steekt, de afgedwongen belasting.” Maar ook bestond er mogelijkheid dat een voorzichtiger man met allerlei „ja” en „maar” zou aankomen en minder uit het beginsel dan uit de praktijk zou redeneeren. En in beide gevallen zou het doodvonnis door den onder-vraagde zelf geteekend zijn. Bij het eerste antwoord kon men Hem aanklagen bij den stadhouder, die Hem wegens oproer zou laten terechtstellen; en in het tweede geval zou Hij voor het Sanhedrin veroordeeld zijn tot steeniging wegens godslastering.

Maar al doorziet men volkomen duidelijk hoe het antwoord op zulk een strikvraag moet zijn, daarom is men nog niet dadelijk met den rechten vorm gered. Een antwoord, waarin beide zijden van het vraagstuk in hun eigen licht werden gesteld, was ingewikkeld en zou natuurlijk tengevolge gehad hebben, dat men het voor onduidelijk had uitgekregen en dadelijk aangedrongen op een beslist woord, waar ook de minder ontwikkelde omstanders wat aan hadden. En ziet nu de volmaakte, aanbiddelijke wijsheid van onzen Heiland, die zelf geen antwoord geeft, maar henzelven in den strik laat loopen, dien ze Hem gespannen hebben. Zij moeten zelf het antwoord geven. Doch niet in woorden, maar in een daad.

De wedervraag van den Heere was dood eenvoudig. Maar toch niet zonder dat eerlijk eene waarschuwing voorafging. „Gij geveinsden, wat verzoekt gij Mij?” Eenvoudig moest de vraag zijn die er op volgde; doch ze mocht niet schijnen onnoozel te zijn. De verzoekers moesten weten dat ze ontdekt waren. En meer nog, ze moesten ontmaskerd worden voor de omstanders. Zij waren huichelaars. En dat werd hun publiek aangezegd. Zij vroegen niet om inlichting te krijgen, maar om een onschuldige te vangen. En ook dit werd wereldkundig gemaakt. Maar daarop volgde het zeer eenvoudig verzoek: „Toont mij den schattingpenning.” „Laat mij eens een geldstuk zien”. Nu, 't zou al zeer onwellevend geweest zijn wanneer aan die onschuldige vraag geen gehoor gegeven was. Die heeren hadden toch wel eenig geld in den zak! Ze brachten dus een penning.

„Wiens is dit beeld en het opschrift? Welken muntslag draagt die penning?”

„Des keizers,” is het antwoord; gegeven blijkbaar zonder dat men vermoedt wat met de eenvoudige vraag bedoeld wordt.

„Geeft dan den keizer wat des keizers is, en Gode wat Gods is,” herneemt de ondervraagde.

Daar is niets tegen te zeggen. Dat antwoord is geen oproer tegen den keizer en geen afval van God. Heeft de keizer iets van u te eischen, geef het hem dan. En evenzoo ten opzichte van God. Er wordt niet gezegd *dat* een van beiden iets vorderen kunnen, maar *indien* het zoo is, betaal hun dan ieder wat ge schuldig zijt.

„En zij, dit hoorende, verwonderden zich en, Hem verlatende, zijn zij weggegaan.”

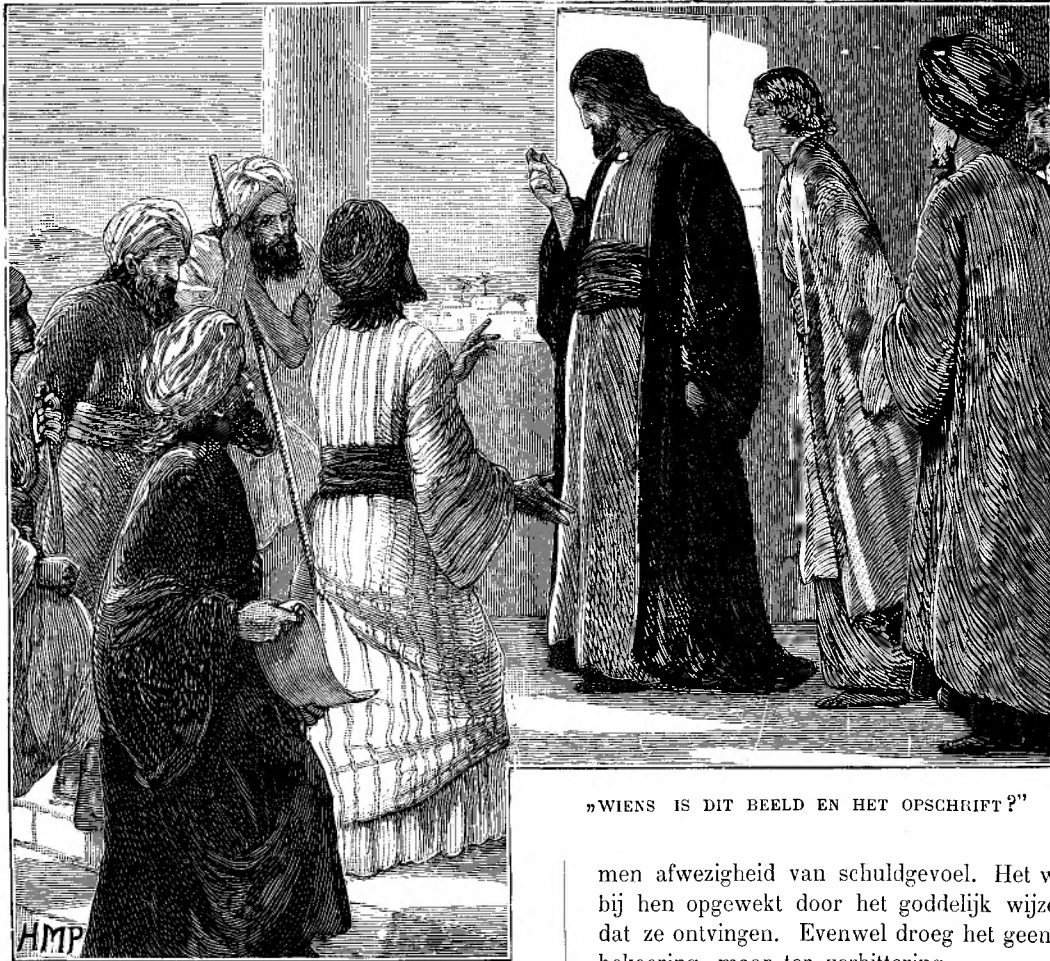
Waarom verwonderden zij zich? En waarom gingen ze stom heen?

Omdat dit schijnbaar zeer oppervlakkig woord den diepst mogelijken zin had door de omstandigheden waaronder het gesproken werd.

De vragers konden den schattingpenning toonen. Hij behoorde tot hun *geld*. Maar gemunt geld beteekent beschaving, orde, beveiliging. De wilden hebben papiertjes, kralen, vischgraten voor geld. Beschaafde volken munten goud en zilver. Maar niet ieder mag geld munten. Dat is het recht der overheid. Wie als gewoon handelsartikel goud of zilver, door eene overheid gemunt, in huis of bij zich heeft en het dagelijks gebruikt, *erkent daardoor* die overheid als de zijne. Hij stelt zich onder hare bescherming. Maar ook onder hare rechtspraak. Dat geld is het bewijs dat hij door haar geregeerd en beveiligd wordt. Kan ze dat doen zonder onkosten te maken? En indien neen: is het dan niet billijk dat degene, ten wiens behoefte die uitgaven gedaan worden, ze zelf terug- of vooruitbetaalt? Het *bezit* van penningen, waarmede de schatting betaald wordt, was het overtuigend bewijs dat de bezitters aan den keizer „schuld hadden”. Wilden ze hem niet als overheid erkennen, dan behoorden ze ook niet *zijn* beeltenis en opschrift als waarde bij zich te hebben. Dan moesten ze met niets in aanraking willen komen wat zoo rechtstreeks op hem doelde. Dan moesten ze de voordeelen ook niet aanvaarden, waarvan dat geld het teeken was. Ze hadden dus door het enkele vertoonen van den penning hun *verplichting* om aan dien keizer schatting te betalen volmondig beleeden.

En *waar* toonden ze dien penning? Immers in den tempel Gods. Immers op de plaats, die door geen heiden mocht betreden worden. Het voorrecht om daar te mogen komen wees ook op *verplichting*. Die daar mocht komen, mocht dat alleen omdat hij besneden was; omdat hij in een verbond met dien God stond, die daar woonde. Hij was dus verplicht dien God te geven wat Hij eischte. Wat het geld met des keizers beeltenis wereldlijk, staatkundig was,





„WIENS IS DIT BEELD EN HET OPSCHRIFT?”

dat was de tegenwoordigheid in den tempel in geestelijk opzicht.

Betrad iemand dus die heilige plaats met Romeinsch geld bij zich, dan erkende hij daardoor stilzwijgend dat hij onderdaan was van God en van den keizer.

Toch bleef de vraag schijnbaar nog open, of die toestand voor een Israëliet wel gewettigd was. Mocht de Jood een vreemde overheid huldigen? In de praktijk was de vraag opgelost. Maar in beginsel? Dat was juist wat de waarheid, die in de vraag opgesloten was, verminkt had. Wiens schuld was het, dat Romes keizer hen regeerde? Hadden niet zijzelf en hun voorvaderen door hunne zonden het er naar gemaakt, het veroorzaakt, dat vreemden over hen heerschappij voerden? Wanneer de beloften Gods aan de voorvaderen niet vervuld werden, hadden zij het zelf onmogelijk gemaakt. Reeds bij hun meest vereerden profeet Jeremia konden ze zien dat God na zulke afwijking van zijn geboden onderwerping aan zijne kastijdingen eischte. De dubbelzinnige toestand waarin ze verkeerden kon volmondig erkend worden. Maar daarbij moet dadelijk uitgesproken dat zij zelf zich er ingebracht hadden. Hun strikvraag aan den Heere Jezus gericht, was dus het teeken van volko-

men afwezigheid van schuldgevoel. Het werd echter bij hen opgewekt door het goddelijk wijze antwoord dat ze ontvingen. Evenwel droeg het geen vrucht ter bekeering, maar ter verbittering.

De Heilige Schrift heeft ons dit verhaal echter niet bewaard, alleen om ons te laten zien met welke strikken, verzoeking en beproevingen onze Heiland om onzentwil te kampen had. Ook voor iederen lezer heeft het zijn eigen beteekenis en leering. Het maant ons tot zelfbeproeving wanneer we in ongewenschte omstandigheden komen. Het leert ons onderwerping aan Gods kastijdingen, wanneer Hij de tuchtroede heeft opgeheven. Het spoort ons aan tot eerbied en gehoorzaamheid jegens de over ons gestelde macht. En het drijft ons uit tot oprechtheid en ootmoed voor het aangezicht des Heeren Heeren.

W.

## STORMVOGELS.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Door het luiden van de doodsklok heen klonken de hamerslagen van de werklieden en binnen enkele maanden verhief zich daar boven den wijden kerkhofgrond der Nederlandsche gewesten de vermaarde citadel van Antwerpen. Zij stond daar als het beeld

van de macht, waarmede Alva de onderworpen steden in voortdurende vreeze trachtte te houden. Tweeduizend werklieden hadden dag en nacht gearbeid om in den kortst mogelijken tijd een sterkte te grondvesten, welke niet slechts de Nederlanden van dien tijd, maar zelfs het Europa van later tijd in ontzag wist te houden. De burgers van Antwerpen hadden de eer gehad om de veertien honderduizend gulden, welke tot den bouw vereischt werden, te mogen dragen: eene belasting op den erfelijken eigendom in de stad was hiertoe meer dan voldoende gebleken. De sterkte vormde een volkomen vijfhoek, waarvan twee punten naar de stad, twee naar het land gericht waren en één de Schelde bestreek. Uit de namen dier punten las men de namen van Alva, don Ferdinand, zijn zoon en den bouwmeester Pacheco. Ongelukkige profetie, voorzeker! Waren de vijf punten, als in de gezichten der profeten, vijf jaren? Binnen vijf jaren zou Pacheco's vleesch den roofvogels tot aas strekken aan den mond der Schelde en Alva en don Ferdinand zouden de gewesten verlaten hebben, door den vloek des volks achtervolgd, door den ondank en wrevel van hun koning tegemoet gereisd.

Doch 't was niet slechts er om te doen de poorters der steden in onderwerping te houden. En was 't slechts om hen in vreeze te houden, dan moesten de edelen, de belhamels van den opstand, vallen. Egmond en Hoorne waren reeds in den val, maar „dit baatte niets,” zoo had Granvelle gezegd, „zoolang men Oranje niet had.” Nauwelijks had Alva dan ook zijn zegevierenden intocht in de citadel gedaan, aldus reeds zijne lauweren plukkende, eer hij ze verdiend had, of hij daagde, als voorzitter van den *Bloedraad*, den prins van Oranje, diens broeder Lodewijk van Nassau, den graaf van Hoogstraten, van Culemborg en van den Berg, benevens den baron van Montigny voor zijne vierschaar.

Natuurlijk lieten de heeren zich wachten. Wat Oranje betreft, deze beantwoordde de uitdaging met een openlijke, minachtende weigering. Hoe, hij, erfelijk prins, van geboorte vorst des Duitschen rijks, door verdiensten ridder van het Gulden Vlies, zoo hij geoordeeld moest worden, hij wilde voor den keizer verschijnen of voor de keurvorsten. Zijne zaak mocht door zijne mederidders en evenboortigen onderzocht worden en voor zulk eene rechtbank gedaagd, onder waarborg tegen alle schending van zijn wettelijke rechten zou hij komen en zijne onschuld bewijzen. Een hertog van Alva met zijn Raad van Beroerte zou hem tevergeefs wachten.

Zoo bleef er dan den tegenover Oranje machteloozen tiran niet anders over dan den prins in het zijne te treffen. Zijne goederen werden verbeurd verklaard, zijne eer door het slijk gesleurd, ja, men zou ook tegen het schandelijkst middel niet opzien. Kon men den grooten leider niet vangen, men zou den vader het hart breken. Nimmer er aan denkende, dat koning Filips zich tot zóo lage handeling zou

laten verleiden, had Oranje zijn zoon Filips Willem rustig te Leuven laten verblijven, om er zijne studiën voort te zetten. Den 13en Februari 1568 reed de heer de Chassy aan het hoofd van vier officieren en dertien boogschutters de poort van Leuven binnen. Aan de hoofddeur der hoogeschool gekomen, steeg de aanvoerder met een drietal officieren af en gelastte den portier, die hem opende, hem toe te laten in de tegenwoordigheid van den jongen graaf van Buren en diens leermeester. Weinige oogenblikken later verscheen de president der hoogeschool en vraagde den heer de Chassy naar zijn lastbrief. Hierop was echter evenzeer gerekend als op den indruk, welken het vertoon van een schriftelijke volmacht namens den Bloedraad, door de Vargas geteekend, op den angstigen geleerde teweegbrengen zou. En waarlijk, men had niet verkeerd gezien; sidderend vertrok de man en keerde weldra terug met de ingedaagden, den jeugdigen graaf en diens onderwijzer.

Een ander schrijven was voor den jongeling bestemd. Het was een vriendelijke noodiging van den koning, om zich tot Zijne Majesteit in Madrid te begeven, waar men hem voor 's konings dienst opvoeden zou. Tevens werd den jeugdigen graaf verzocht het volste vertrouwen te hebben in den overbrenger van den brief, die alle mogelijke zorg voor hem dragen zou en ook zijn leermeester vriendelijk noodigen zou hem op de reis te vergezellen, teneinde toch de studiën niet te zeer lijden zouden. Zooveel veinzerij mocht met recht overbodig heeten, waar de valscheid het er op toelagde een argeloos kinderhart te verschalken. De jonge graaf was zeer ingenomen met het denkbeeld van de verre reis naar het schoone land van het Zuiden, waar hem zooveel vriendelijkheid van de zijde eens konings wachtte. Oranje had zijn zoon nog niet geleerd den man te verafschuwen, wiens naam hij droeg en zoo aanvaardde de zoon van Oranje de reis naar het land, waar men hem vervreemden zou van vaders hart en huis, van al wat dat huis liefhad, om hem na lange jaren terug te zenden als een echten Spanjaard, met donkere, neergeslagen blikken en een Jezuïetenhart.

Voorzeker, Oranje had recht den verwaten tiran den handschoen toe te werpen, den lagen wreedaard, die hem den zoon van het harte stal! En mocht iemand zeggen, dat het toch ook roekeloos van den scherpzienden Oranje heeten mocht, dien zoon niet mede te nemen in ballingschap, dien antwoorden we: hoe kunt ge het den oprechte euvel nemen, dat hij niet al de sluipwegen nagegaan is, waarop de valscheid zich durft wagen! En zij het zoo: God had het alzoo gewild! Oranje, een trouw dienaar des konings, vol ontzag voor de majesteit der vorsten, moest alzoo door den dwazen Filips tot in de ziel gegriefd worden, opdat hij ook in dezen gelijk lot zou deelen met Neêrlands volk en met dat volk gemeene zaak maken zou.



JOODSCHE EN ROMEINSCHE MUNTEN.

Na het gebeurde begaven zich de president en eenige hoogleeren der school tot de Vargas, om dien man aan het verstand te brengen, dat de uitvoering van zijn last in strijd was met de rechten en privilegiën der school.

„Non curamus vestros privilegios” <sup>1)</sup>, was het ruwe antwoord, dat men trouwens van den man niet anders kon wachten.

't Was er dan ook de tijd niet naar, over voorrechten en vrijheden te spreken. Men kon ze toch moeilijk hopen van lieden, die zelfs door niemand of niets tot genade te bewegen waren. Toen de vroedschap van Antwerpen het waagde in plechtige bezending bij den hertog zelven om genade te smeeken voor eenige ter dood veroordeelden, viel deze in scheldwoorden en verwenschingen tegen hen uit en dreigde de gansche stad man voor man te zullen ophangen, indien zij zich weder tusschen hem en zijn gevonnenisten plaatsten.

Een gansche stad, man voor man? Maar dat was den dweepzieken tiran nog niet genoeg. Alva had niet buiten den waard gerekend, toen hij de overheid van Antwerpen verzekerde, dat de koning liever het gansche land tot eene wildernis stellen, dan één enkelen ketter in zijne staten bij het leven houden zou. Den 16<sup>en</sup> Februari 1568 verscheen er een formeel vonnis van de Inquisitie, mede door den koning onderteekend, waarbij alle inwoners der Nederlanden, eenige enkelen uitgezonderd, die met namen genoemd waren, als kettters ten doode verwezen werden. De kettlers hadden den beeldenstorm verwekt, de Katholieken hadden hen niet teruggelaten: allen waren des doods schuldig. Voorzeker, van zulk een eenvoudige

rechtspraak zoekt de geschiedenis vergeefs de weder-gade! Drie millioen menschen met een pennestreek van de aarde gebannen. En de man, die dit vonnis door zijne handteekening kracht van executie verleende, zeide als koning te handelen bij de gratie van dien God, die regent over boozen en goeden en zijne zoon laat opgaan over rechtvaardigen en onrechtvaardigen! Voorwaar, men mag het taai geduld bewonderen van een volk, dat dezen dwingeland nog dertien jaren draagt, en hij zou een oproerling zijn, die zich nog evenveel jaren stedehouder van een vorst noemt, die hem in zijn heiligste rechten heeft gekrenkt?

Was het wonder, dat op zulk een met bloed gedrenkten grond gifplanten wiesen; dat van de onbegraven lijken kwade dampen oprezen en de atmosfeer verpestten? Als stormvogels, door den naderenden orkaan uit hunne schuilhoeken opgejaagd, dien vooruitvliegend en met hun klappende wiek aankondigend, zoo liepen de Wilde of Boschgeuzen het platteland af. De kloosters werden platgebrand, den monniken werden neus en ooren afgesneden, de priesters aan de staarten der paarden gebonden, nadat men ze verminkt had. Men had het vooral op de geestelijken en hunne verblijven gemunt, doch 't is te denken, dat men bij gebrek daaraan, 't ook met leeken voor lief nam.

Als een brieschende leeuw stelde de hertog zich tegen hen. Aan ieder werd vrijheid gegeven, neen, ieder werd tot plicht gesteld den Boschgeus onmiddellijk ter aarde te slaan, waar hij dien mocht ontmoeten. 't Bevel was gemakkelijk te geven, de uitvoering minder licht. Wie zijn leven liefhad, richtte het zóo in, dat hij geen Wilden Geus op zijn weg tegenkwam en wie er toevallig een ontmoette, dacht

<sup>1)</sup> Wij storen ons niet aan uwe privilegiën.

er eer over verdedigend dan wel aanvallend te werk te gaan. Zoo groeiden dan de benden dier vermerten, totdat Alva, eindelijk het dwaze van zijne vogelvrijverklaring inziende, zijne oudgedienden in geregelde patrouilles door het platteland zond, om het van dit onkruid te zuiveren.

Toen verstrooiden zich de Wilde Geuzen. Hier vielen zij onder het wrekend zwaard van Alva's soldenieren, dáar zwierven zij als wilde dieren voortgejaagd, door de bosschen, ginds zochten ze op den wijden oceaen eene wijkplaats, die de vaste grond hun weigerde. Straks zouden ze als Watergeuzen wederkeeren, andermaal stormvogels der vrijheid, maar nu in edeler strijd den haat tegen Spanje botvierend.

Het voorbeeld van verzet was gegeven. Daaraan dacht Alva niet. In zijn oppervlakkigheid meende hij nu reeds het spel gewonnen te hebben, alsof ge met de zwermen stormvogels uiteen te jagen en neder te schieten, ook den orkaan bezworen hadt, welks nadering zij voorspelden. Wilde, onbeholpen lieden waren den Spaanschen reus te lijf gegaan; waarom zouden wijze en vroede lieden den nek buigen onder zijn voet? Temidden der moedeloosheid was althans de gedachte aan verzet geboren.

Ha! Daar komt reeds nieuw werk. De Nassauer is in Groningen gevallen. De dans begint. De storm moge slechts bij afgebroken vlagen winnen in kracht, maar te heviger zal zijne werking zijn. Ook Alva gevoelt het. De pilaren van het geweld moeten gestut door nieuwen schrik.

## De Beduïnen der wereldgeschiedenis.

Slot.

„Verward is alles, wild en arm” — en toch, de Zigeuner wil het niet anders hebben. Hij is gezellig, maar houdt slechts van één slag menschen — zijns gelijken. Een instinctmatige, onverzoenlijke, dierlijke haat tegen niet-Zigeuners leeft onuitroeibaar in zijne ziel. Men leest hier en daar, dat zij een *busné* (niet-Zigeuner) in hunnen kring hebben opgenomen. Dat moet echter wel bijzondere oorzaken hebben, gelijk de Zigeuner, ook misschien om des voordeels wille iederen landsgodsdienst belijdt. Hij bekent zelf:

„Toen ging ik tot een priester;  
Hij zoch voor mij een peetoom  
Voor 't kind dat ik liet doopen,  
En gaf mij twee dukaten.  
Het is nu zeker tienmaal  
Dat 't Christen is geworden;  
Voorwaar, dat is geen schade!”

Wie zou bij zulk een volk van zedelijkheid kunnen spreken? Niets bepaalds doen, aan geen vaste plaats, geen tijd en geen beroep gebonden zijn, is hunne eerste levensvoorwaarde; gestadige, geregelde bezig-

heid een gruwel. Zoo blijft muziek maken, beren leiden, wat smidswerk, paarden beslaan, scheren en dokter spelen de lievelingsarbeid der mannen; waarzeggen, den kwaden blik verdrijven, bloed „belezen” en volgens Barrow, „iedere duivelskunst” die der vrouwen; bedelen en stelen die van allen zonder uitzondering.

Niet overal is de toestand der Zigeuners even elendig. Wij zien op onze jaarmarkten en volksfeesten afzonderlijke Zigeunerfamiliën evenals andere goochelaars in wagens, die ingericht zijn als woningen, voorttrekken. De verschillende toestanden hangen in het algemeen samen met het land waar zij zijn. Op den laagsten trap staan zij in Turkije, in den besten toestand zijn zij in landen, waar hun leven niet te grillig afsteekt bij de beschaving van het volk en niet ieder plekje grond en ieder boschje heidegrond hun misgund wordt. Zoo b. v. in Hongarije met zijne uitgestrekte Puschtsa's (steppen), die rijk aan paarden zijn; in Spanje, dat in zijne sierras (puntige rotsen en kloofgebergten) ontelbare toevluchtsoorden biedt, en in het onmetelijke, dunbevolkte Rusland. Hunne levenswijze is echter daar ook eenvoudig. Zij leven in tenten, in kuilen en in holen, in een wilgenbosch aan de beek, op de open heide, waar het maar even gaat; zij eten wat er voor de hand is: vossen, eekhoornpjes, konijnen, katten, honden, ratten, muizen, egels (voor hen eene lekkernij), en wat de boerenhofsteden opleveren; zelfs dood of zooals zij zeggen „door God geslacht” gedierte wordt niet altijd versmaad. Maar voor alles houden zij van — brandewijn en tabak.

Zij gehoorzamen aan een *Krallis*, in Hongarije *Vada* genoemd, een soort koning, die echter afgezet wordt, als zijne ondernemingen mislukken. Zij trouwen zeer vroeg, en de bruiloften zijn de eenige gelegenheden waarbij zij *busné's* in hunne tenten laten. Het daarbij gebruikelijke stuk werpen van potten hebben vele volken aan hen ontleend. Daar zij meestal rijk met kinderen gezegend zijn, zoo is de beschuldiging, die men vroeger dikwijls tegen hen inbracht, dat zij graag kinderen rooven, wel geheel ongegrond, tenzij dat zij het op een groot losgeld gemunt hadden. De vrouwen worden dikwijls zeer hard behandeld. In het algemeen is de Zigeuner wreed en — dit gaat immers meest met de wreedheid hand aan hand — laf; voor soldaat deugt hij niet; voor flinken arbeid gewoonlijk evenmin. Daartoe is zeer zeker meer moed noodig dan tot landlooperij.

Er is maar één gebied, waarop de Zigeuner den beschaafden mensch verbazing, ja bewondering afdwingt: dat is de muziek, waarvoor hij eene verwonderlijke gave heeft. Hunne instrumenten: de tamboerijn (trommel met schellen), de triangel, de groote trommel, de kleine fluit, de doedelzak, de cymbaal, de mondtrompet, de castagnetten (klappers) en de Turksche bekkens worden wel is waar

thans voor bedelmuziek gehouden, omdat er geen virtuoosen op deze instrumenten zijn, maar toch is de muziek der Janitsaren daaruit ontstaan. Buitendien hebben de Zigeuners merkwaardige gezangen en zangers, vóór alles echter groote kunstenaars op de viool. Men moet ze bij de viool hebben hooren zingen en klagen, juichen en weenen, lispelen en losbarsten om de tooverkracht van hun muziek te verstaan. Op de laatste Parijsche tentoonstelling gaf eene kapel van Zigeuners, die geheel nieuwmodisch gekleed waren in rokken en witte dassen, uitvoeringen: de plaats voor hunne tribune is van 's morgens tot 's avonds niet leeg geweest.

Merkwaardige menschen, die Heidens der wereld-historie, aan wier verzenen een Kainsvloek schijnt te kleven. Onbestendig en voortvluchtig moeten en willen zij in alle oorden zijn. Van waar komt gij? Waar gaat gij heen? Op deze vraag hebben zij als antwoord steeds dezelfde sage gereed:

Er was eens een groot koning, met name Farao, die groote legers had, waarmede hij alle landen aan zich onderwierp. En toen hij de geheele wereld veroverd had, werd zijn hart treurig gestemd, daar hij alleen van oorlogvoeren hield. Zoo kwam hij eindelijk op het denkbeeld om met *Undebel*, met God zelf, strijd te voeren, en zond herauten tot Hem met de uitdaging: dat Hij van den hemel neerkomen zou met alle engelen om met Farao en al zijne heirscharen te strijden. Maar God zeide: Ik wil mijne macht niet meten met die van een mensch. Toornig op Farao geworden, besloot Hij hem wegens zijnen hoogmoed te straffen. Hij maakte eene groote spleet aan de zijde van een grooten berg, een hevige storm stak op, die Farao met zijn leger naar den ingang dreef; de afgrond omving hen allen en de berg sloot weder boven hunne hoofden. Maar wie er zich op St. Jans-nacht heen begeeft, die kan ze daarbinnen hooren zingen en tieren. Alle onderworpen koningen en volkeren stonden tegen Egypte op, dat nu zonder koning en verdediger was. Zij overweldigden het volk van Farao en verstrooiden het over de geheele aarde, en — met deze woorden eindigen de Zigeuners altijd hunne sage — nu drinken onze lastdieren uit de Guadiana (rivier in Spanje), dat wil zeggen, zoo zijn wij in zoo verre landen gekomen. Zoo weinig weten zij, van waar zij zijn.

Maar waarheen? Daaromtrent weten zij geheel niets. Dit volk heeft geene toekomst, evenmin als eene geschiedenis. Dat zij in Europa in aantal afnemen, valt niet te bestrijden en is natuurlijk. Daartoe zijn geen vervolgingen noodig. Evenals voor de Indianen wordt hun 'de Christelijke beschaving ook zonder „vuurwater" (brandewijn) en besmettelijke ziekten een terdoodveroordeeling. Het heeft evenwel niet aan pogingen ontbroken, om de Zigeuners tot ordelijke menschen te maken. De eerste poging werd gedaan door de edele keizerin Maria Theresia. Zij vaardigde in 1768 een bevel uit, dat alle Zigeuners,

waarvan in hare staten zooveel aan den beneden-Donau waren, vaste woonplaatsen zouden kiezen, zich op een ambacht toeleggen en hunne kinderen naar school sturen. Vele hunner walgelijke gebruiken werden hun verboden en er werd zelfs bevolen, dat men ze niet meer Zigeuners, maar nieuwe boeren (Uj-Magijar) moest noemen. Tevergeefs. Ook strenge maatregelen bleven zonder gevolg. Vóór honderd jaar begon Joseph II nog eens met hervormingsplannen, maar richtte ook niets uit. De kinderen, die naar school moesten, moesten door de beambten, evenals gemzen door de alpenjagers, opgevangen worden of met touwen gebonden naar den schoolmeester gebracht worden, terwijl de moeders er wekladend bijliepen, alsof men hare kinderen naar de slachtbank wilde brengen, en den goedhartigen keizer een tweeden Herodes noemden. In onze eeuw heeft Rusland 12000 Zigeuners in gemeenten op de domeingronden verzameld. Maar met weerzin gingen zij in de bewoonbare hutten en sloegen in de tuinen van de hun aangewezen woningen hunne tent op. In Spanje weerstonden de Zigeuners alle pogingen tot beschaving. In 1827 was er in Engeland eene vereeniging ontstaan (in Southampton) tot beschaving der Zigeuners en werden 1200 geplaatst als kolonisten. Ook dezen liepen na eenigen tijd weg en vol vertwijfeling noemden de Engelschen het Zigeunervolk „een koekoeksel", waarover zelfs eene broedende paradijvogel hare vleugelen tevergeefs zou uitbreiden.

Eene der merkwaardigste pogingen deed Pruisen. De regeering stichtte van 1774—1777 in Friedrichslohre bij Nordhausen eene Zigeuners-volkplanting. Nog van 1830—1837 bestond daar eene zoogenaamde „Sittigungsanstalt", die ten doel had, de dertig Zigeuner-families, die toenmaals daar woonden, te beschaven en te gewennen aan eene geregelde, arbeidzame levenswijze. De instelling ging echter ten gronde; van het jaar 1853 af, verwijderde zich de eene familie na de andere in het geheim. Van lieverlede keerden echter van 1855—1860 vijftien families naar Friedrichslohre terug, maar niet om te blijven, maar bijwijze van bezoek voor eenige dagen. Zij komen sedert dien tijd alle jaren eens of meermalen, om dan weer de wijde wereld in te gaan. Waarheen?

Het geduld van de regeeringen is verlamd en ten einde. Eén ding echter houdt nooit op: de Christelijke liefde. Zij heeft ook tot deze harde harten hare zendelingen doen gaan. Een van dezen, zekere heer Hillard uit Engeland, die in Zevenbergen werkzaam is, berichtte voor een paar jaren: „De bijbelzelingen worden door velen bezocht, die er zich slechts over verwonderen, hoe iemand naar verstoelingen, zooals zij, kan vragen. Menig scherp, donker oog heeft geflikkerd en zeker ook menig hart geklopt." Want ook zij zijn met ons uit éenen bloede en de Heiland kwam ook voor hen.



## ANTWOORDEN OP PRIJSVRAGEN.

Welke woorden kent gij, die in enkele streken van ons land gebruikt worden? enz. enz.

Alfabetisch lijstje van Provincialismen uit Walcheren:  
*angel* voor hangijzer in den schoorsteen.

*achtendeel* voor maat, 36 liter.

*ant-aeve* (handhave) voor handvat.

*babbe* voor jager voor de opening van een schoorsteen.

*baemisse* voor Herfst (Volgens Hofdijk voor St. Bavooms. 1 October).

*bagge* voor langwerpige ronde mand voor paardenvoedsel.

*ballontje* voor ronden hoed, gelijk de landlieden op Walcheren dragen, des Zondags of bij bijzondere gelegenheden.

*beuk* voor vrouwenkleed, soort slabbe.

*berg* voor soort zwijn.

*beier* voor bes, in 't bijzonder kruisbes.

*biezen* voor hard loopen van koeien bij groote hitte. (Stellwagen gebruikt ergens „bizzen”).

*boetje* voor kind.

*bucht* voor prullen (geen meervoud).

*bul* voor blok.

*bijte* voor ooi, vrouwelijk schaap.

*deefelen* voor trappelen, overbodig loopen in slijk of vuilnis.

*deeg* (grondwoord van degelijk) voor 1e. flink uitgegroeid, bijv. een deeg kind; 2e. prat, grootsch, hoogmoedig, bijv. hij is deeg op zijn mooie kleeren.

*dekkebord* voor deksel voor een ijzeren pot.

*drieveure* voor de derde „voore” van een akker.

*drieh* voor dijkje.

*duvelsbrood* voor paddestoel.

*dulve* voor sloot.

*eeeren* voor aren, koorndairen.

*enderm* voor plant, soort Veronica, onkruid.

*ensentende* (van) voor van eind tot eind.

*ertepikker* voor zicht.

*fakkel* voor lap, vod.

*fuit*

*siekfukkerietje* voor nietigheidje.

*fluwine* voor kussensloop.

*frinze* en *frenjes* voor aardbei (z. Fransch).

*frommes* voor vrouw of vrouwmensch.

*gekappeld* zegt men van zuur geworden melk, en van de

lucht, wanneer zij met dunne, smalle wolkjes bedekt is.

*gelte* voor soort zwijn (dit woord komt voor in Smijte-gelt, op wiens wapen een man een „gelte” „smeet” (sloeg).

*h* komt in 't Walchersch alfabet niet voor, wordt nooit

uitgesproken. Evenals in Gouda, eten de Walchersche

hoeren de „aring (aering) met uid en aar” op. Zij kun-

nen dit niet te peerd, gelijk te G., maar doen dat te

paerd. Zij eten daarbij echter geen boterham uit hun

„stikkezak” gelijk de Zuidhollandsche scheepsjagers.

Onze boeren doen dat tuus (thuis).

*ieval(l)ig* voor koud, kil weer.

*iezenen* voor ijzen.

*jachtig* voor driftig, als men haast heeft.

*jeniever* voor aalbes.

*jent* voor gelukkig. (Me bin *jent* deu(r) 't mennen voo(r)

de regen. We zijn gelukkig klaar met „mennen” voor

den regen.

*jent* voor een jente, voor harde bui regen.

*jente* voor vlug, sterk, (een vlugge, sterke jongen).

*kacheltje* voor veulen.

*klaffersien* voor hand.

*klafveure* voor soort voor in 't bouwland.

*klauwstok* voor springstok, pols.

*kermietelig* voor kniezig.

*kasse dikke* voor zoo dik (dicht) als sterke kers.

*kelf* voor netjes, schoon, zindelijk, glad. Bijv. zij is kelf.

Ze ziet er kelf of kelfjes uit. De weg is kelf.

*keus* voor vrouwenrok (keu:s), de naam is van het eene

kleedingstuk op 't andere overgegaan.

*kiet* voor gelijk (we staan kiet zeggen de jongens).

*kokkiene* voor habbelaar (taal van Arnemuiden). De Ar-

nemuidenaars en de Westkappelaars beweren:

„Onze taele (*Waskappelse* en *Erremusche*)

Is de beste van aolemaele.”

(Beide plaatsen hebben een eigen, veel overeenkomend

dialect).

*koppespinder* voor raagbol.

*koppespin* voor spin of spinnekop.

*koppespinnet* voor spinneweb.

*kort* voor haksel voor veevoeder.

*kortemaand* voor Februari.

*kouseliengevoeten* voor iemand die op zijn kousen loopt.

*kneu* voor wollen handschoen (want).

*knoppen* voor knoopen (zelfst. nmw.)

*klusje* voor beetje.

*krienten* (schot en-) voor kaf en aren met nog enkele

korrels, die bij 't „mennen” (binnenhalen) van 't graan,

bij 't dorschen en zuiveren overblijven.

*knul* voor stevige jongen.

*kus(ch)en* voor zuiveren, reinigen, schoonmaken.

*kwaelijk* voor misselijk.

*kwalaje* voor iemand die sukkel, is aan de kwalaje.

*kwaeweveugel* voor zeemeeuw.

*krullen* voor gouden en geel koperen (onmishaar) hoofd-

siersel bij de vrouwelijke sekse.

*kloetlienk* voor spit aarde, bij 't graven.

*klokje* voor teeltje, waschkom.

*legette* voor vrouwenmuts (naar de stof).

*leitjes* voor vierkante verglaasde tegeltjes.

*linze* voor spie op een wagenwiel.

*louw* voor groote kruik.

*maete* voor maat van 18 liter.

*meisen* voor meisje.

*meisen* voor meisjes (de).

*mekken* voor samen een boereninspan gebruiken.

*merbel* voor marmieren knikker, merbel ook voor marmier.

*meulenaer* voor meikever.

*melkwied* voor paardebloem, ook voor melkdistel (geen

meervoud).

*miestertje* voor kleinigheidje.

*mikke* voor gaffel.

*nip(jes)* voor bijkan(t)s in letterlijken zin.

*noozel* voor mensschuw, of wat verlegen van kinderen.

*noom* voor oom.

*oensmoes* of *oezemoes* voor muurplant een soort onkruid.

*ombocht* voor breede sloot, waarin twee slooten bij elkaar

komen.

*opreeë(n)* voor zich wasschen, aankleeden, opknappen.

*óf* voor hofstede.

*ovenieróf* voor hovenierhof, moestuin, ook oveniering.

*oüvemansbeuze* voor oudemansbeurs; een taschvormig na-

tuurprodukt, op 't strand veel voorkomend, waarschijn-

lijk haaieneieren, of van de rog afkomstig.

(Slot volgt.)

Chr. Jong. Vereen. te Biggekerke.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## „HET IS GENOEG!”

Onmiddellijk vóór zijn vertrek uit de paaschzaal naar den hof Gethsémané, bereidde de Heere Jezus zijne elf jongeren voor de laatste maal voor op de dingen die aanstaande waren. Reeds had Hij aan Petrus voorspeld dat deze Hem driemaal zou verloochenen eer de haan tweemaal zou gekraaid hebben. Maar de waarschuwing was vergeefs geweest, en niet alleen voor Petrus, maar ook voor de tien anderen verloren gegaan; — ten minste voor 't oogenblik. En daarop vroeg de Heiland hun alleen: „Als ik u uitzond zonder buidel, zonder male en schoenen, heeft u ook iets ontbroken?” Meer dan eene reis hadden zij gemaakt in zijn dienst en naar zijn opdracht ter verkondiging van het Koninkrijk der hemelen, dat nabij gekomen was. Niets had Hij hun medegegeven dan het rechte woord in den mond, de macht om wonderen te verrichten ten bate van anderen en de aanwijzing hoe ze zich tegenover hunne hoorders te gedragen hadden, wanneer dezen welwillend waren en indien ze de predikers onvriendelijk bejegenden. Maar overigens had Hij hun rondweg — inplaats van hun gemak te bezorgen — gezegd: „Ik zend u als schapen in het midden der wolven”; volkomen weerloos, schijnbaar ten prooi. Een buidel met geld konden ze niet meenemen, want er was geen geld. Een male kregen ze niet, want er waren geen reisbenoodigheden te dragen. Ja, zelfs sandalen

(de Oostersche schoenen) moesten ze ontberen, ofschoon het ver van zeker was dat de voeten behoorlijk gereinigd zouden kunnen worden. Hun Heer en Meester had hen dus aan volslagen gebrek blootgesteld; geen bedelaar kon meer ontbloot dan zij zijn voetreis aanvaardden.

En toch waren ze zonder bedenking gegaan. Meer nog: toch waren ze „verblijd” en boven alle verwachting voldaan teruggekeerd. Eén ding had Hij hun gegeven: *geloof*. En het geloof wordt nooit beschaamd. Hij had hen gezonden; ze gingen dus voor zijne rekening. Zijne eer zou er meê gemoeid zijn geweest, indien ze hunne zending niet hadden kunnen volbrengen. En voortdurend — maar hóe, dat wisten ze niet — was in al hun behoeften voorzien. Een buidel was onnoodig geweest; een male zou gebleken zijn een last te wezen; en telkens was een huis open geweest, waar de bezoedelde voeten reiniging hadden gevonden, ook al waren ze soms genoodzaakt geweest het stof van een ongehoorzame plaats zich van de voeten te schudden. Hun had nooit iets ontbroken; nooit in zijne nabijheid; nooit wanneer Hij hen uitzond. Had Hijzelf hen niet voordat ze gezonden werden, geleerd: „Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en al deze dingen zullen u toegeworpen worden”; gij behoeft ze niet te zoeken; ja, indien gij ze zoekt, zoo zult gij ze *niet* vinden?

Deze heerlijke leiding wordt hun dezen oogenblik niet alleen herinnerd, maar het geschiedt zoo dat ze

zelf het antwoord moeten geven. Hun wordt niet gezegd: „U heeft niets ontbroken”, maar gevraagd: „Heeft u ook iets ontbroken?” En zonder bedenken, is het ronde antwoord kortweg: „Niets!”

Ofschoon het woord, dat de Heiland daarop volgen laat, bij oppervlakkige beschouwing dit niet laat vermoeden, moest toch juist deze herinnering dienen tot *versterking van hun geloof*. Volkomen was toen in al hun behoeften voorzien, ofschoon het den schijn had dat hun belangen ten eenemale verwaarloosd waren. Thans wordt hun duidelijk gemaakt dat die wijze van handelen onder meer ten doel had gehad hun te toonen dat de lichamelijke tegenwoordigheid des Heeren geen vereischte is voor het welzijn zijner discipelen. Ze was de voorbereidende oefening geweest om het woord te kunnen verstaan: „Het is u *nut* dat Ik wegga.”

Op der discipelen antwoord: „Niets!” laat de Heiland volgen: „Maar nu, wie een buidel heeft, die neme hem; desgelijks ook eene male; en die geen heeft, die verkoope zijn kleed en koope een zwaard. Want Ik zeg u, dat nog dit, hetwelk geschreven is, in Mij moet volbracht worden, namelijk: En Hij is met de misdadigers gerekend. Want ook die dingen die van Mij geschreven zijn, hebben een einde.”

Deze woorden waren den jongeren zoo duister, dat zij ze volkomen verkeerd begrepen. Alles wat ze er van verstonden was dat er dadelijk zwaarden ter verdediging noodig waren. En ze hadden er niet genoeg! Daar waren er slechts twee! Jammer genoeg! Maar zij wilden ze toch aanbieden: „Heere, ziehier twee zwaarden.” Ze geven wat ze hebben, met een soort van verontschuldiging. Zou het genoeg zijn om Hem te verdedigen? En Jezus zegt: „Het is genoeg!” Men gevoelt zoo: met weemoedige ironie breekt Hij het gesprek over dat onderwerp af. Ze zullen wel „na dezen” verstaan wat Hij hun gezegd heeft. Eer een paar uren verlopen zijn zal Petrus ondervonden hebben, dat twee zwaarden niet slechts genoeg is, maar dat één zwaard een te veel is. „Allen die het zwaard nemen zullen door het zwaard vergaan.” Wanneer een zijner jongeren een tegenstander met het zwaard te lijf gaat, moet Jezus door een wonder de wonde heelen. En wanneer Petrus niet in den roes van „Ik zal U nimmermeer verloochenen!” verkeerd had, dan zou hij toen wel gemerkt hebben, dat de uitspraak zijns Heeren geheel en al door hem misbegrepen was.

Maar wat bedoelde Jezus dan wèl?

Dit: Buidel, male en schoenen waren onnoodig toen Hij hen uitzond. Want Hij regeerde den toestand en zorgde voor hen onzichtbaar. Maar nu werd alles anders. Nu zouden ze Hem een korten tijd niet zien; nu zou de wereld verblijd worden en zij zouden droefheid hebben.” Want nu was de ure gekomen, waarin dit Schriftwoord aan Hem zou vervuld worden: „Hij is met de misdadigers gerekend.” Een misdadiger heeft de gewone maatschappelijke

rechten en voorrechten verbeurd. De overheid, geroepen om den onderzaat te beschermen, heeft ook den plicht den *misdadigen* onderzaat de wrake van het recht te doen ondergaan. Zij ontnemt hem buidel, male en schoenen. De Man van smarten, met de misdadigers gerekend, was geen man, maar een worm, die in het stof zich kromde en vertreden werd. Was er dus een zwaard *voor Hem* noodig? Ja, maar niet zulk een dat Hem verdedigde, maar een zwaard dat Hem trof en doodde. Straks zou Hij zich stemmeloos aan zijne rechters overgeven, als een schaap aan den scheerder. Nog slechts éens zou Hij zijne discipelen verdedigen tegen zijne en hunne vijanden, door... hun de gelegenheid te openen om te *vluchten*.

Thans was dus schijnbaar de tijd gekomen dat de discipelen voor zichzelf moesten zorgen. Thans zou men zeggen: neem wèl een buidel; zorg vooral voor een male. Ja, erger nog: van schoenen was geen sprake. 't Zou mooi zijn zoo men barrevoets het gevaar kon ontkomen. Zóo bang was de ure, en zóo dreigend het gevaar, dat men zelfs zijn opperkleed, dat op reis 's nachts ook voor beddeken diende, zou verkoopen om zich een zwaard aan te schaffen.

Want *alles* wat van den Heere Jezus geschreven staat, moet volbracht worden. En nu wordt de Herder geslagen, en de schapen raken verstrooid. De verzorger wordt als oproerige slaaf naakt uitgeschud en aan den vloekdood prijsgegeven. Indien er dus ooit voor een zijner volgelingen een oogenblik kon aanbreken waarin hij zich geroepen zag om dan maar voor zichzelf te zorgen, dan was het toen. Maar zulk een oogenblik is onmogelijk en kwam dus ook toen niet. De Herder *blijft* niet verslagen; het rekenen met de misdadigers duurt niet eeuwig. En indien hun geloof levendig ware geweest, ze zouden zich vastgeklampt hebben aan de woorden waarmee Jezus besloot: „Want ook die dingen, die van Mij geschreven zijn, hebben een einde.” Derhalve ook *dit* ding. En dus is Jezus' uitspraak geen vleeschelijke raad, waarvoor zij haar houden, maar een beedspraak, een woord waarmee in één forsche trek de gewichtigheid van 't oogenblik als 't ware wordt geschilderd.

Indien ooit, dan toen zou een zwaard gevoegd hebben in de vuist van Jezus' jongeren. Maar daarom ook: indien toen zelfs niet, dan nooit. Waartoe zou een zwaard dienen? Om *Hem* te verdedigen? Maar Hij had immers slechts zijnen Vader te bidden en die zou Hem twaalf legioenen engelen bijzetten! Om zijn jongeren te verlossen? Maar geldt dan niet tot het einde der eeuwen Gods Woord: „Wreekt uzelf niet, beminden, maar geeft het over aan Hem die rechtvaardig oordeelt?” Ook nadat Hij met de misdadigers gerekend is geweest; met de rijken in zijn dood was; van den Vader een naam boven allen naam ontvangen heeft; ziet de zaak des Heeren op aarde er gedurig uit alsof twee zwaarden waar-

lijk niet genoeg zijn! Hoe gaarne zou ook nu een strijdvaardige Petrus haar verdedigen en in plaats van een oor des vijands zijn hart treffen! Maar Hij, die in zijne vernedering twaalf legioenen engelen tot zijn dienst kon krijgen, heeft nu alle macht in hemel en op aarde. En daarbij, al wil men het zwaard niet ten *eigenen* bate gebruiken, hoeveel broeders en zusters worden verdrukt en vertreden, zoodat waarlijk wel eens een harde les aan de verdrukkers mocht gegeven worden! Zoo zou men zeggen. En *die* het zeggen zijn soms beter in liefde, in elk geval dikwijls vuriger dan zij die het kalm kunnen aanzien. Maar Hij, wien alle macht in hemel en op aarde gegeven is, *zal* wederkomen op de wolken als Rechter. En de Rechter der gansche aarde *zal* recht doen wanneer... de tijd der genade verstreken is.

Dat alles wordt ook nu dikwijls nog zeer weinig begrepen, en nog minder nageleefd; ook door wie het zeer duidelijk weet te zeggen. Allerminst past het dus om uit de hoogte neer te zien op de discipelen, die er toen niets van verstonden. Eén ding kan ons echter duidelijk worden, want dat is zonder omwegen of beeldspraak door den Heiland gezegd: *Ieder* heeft wel eens een zwaard in de hand, gereed om toe te slaan. Is dat het geval, dan geldt het geval: „Steek uw zwaard in de scheede.” Daartoe is *geloof* noodig. Dat geloof is te *verkrijgen*. Laat ons er dus voortdurend om vragen.

W.

## EEN GELDVORST.

Wat onder dien naam verstaan wordt, is 't zeker onnoodig hier te zeggen. Amerika's spoorwegkoningen, die millioenen bij millioenen bezitten, zijn geen onbekenden. Evenmin zijn het huns gelijken in Europa, (dat Amerika in dezen, al was 't op andere wijs, vóór was) wier ontzaglijk vermogen zulk een groote rol speelt op nagenoeg elk gebied der maatschappij.

Wie kent in Europa niet het beroemde huis Rothschild, dat, klein begonnen, thans door zijn vele vertakkingen de grootste geldmacht in de oude wereld is. Zien we wat man een der voornaamste onder de leden van dat huis is geweest.

De hoofdfirma van het huis Rothschild was gevestigd te Frankfort aan de Main, door Mayer Amschel Rothschild. Zij bleef dit tot 1798, toen Nathan zich in Engeland vestigde en spoedig een huis te Londen opende. Nog vóór den dood van zijn vader, opende de jongste broeder James eene zaak te Parijs in 1812, Salomon in 1816 een huis te Weenen en Carl in 1820 een te Napels.

Al deze huizen bestaan nog, al voeren thans kinderen en kindskinderen der vijf gebroeders den sceppter, met uitzondering van het Napelsche huis, dat na den dood van Carl, in 1855, ophield.

De opkomst en bloei dier huizen is nauw verwant

met de politieke gebeurtenissen. Mayer Amschel Rothschild, zegt een schrijver, was even goed een kind der fortuin als Napoleon Bonaparte. Naarmate Napoleons star zonk, verrees die van het huis der Rothschilds. Bij Waterloo ging de eerste voorgoed onder, terwijl diezelfde dag voor de Rothschilds een Austerlitz mag genoemd worden. Had Napoleon dien Junidag gezegevierd, was het tweede Keizerrijk niet een naam, doch een werkelijkheid geworden, naar alle waarschijnlijkheid had de wereld nimmer meer iets van de Rothschilds gehoord.

Thans bracht die eene dag, dank bijzondere koeiers en postduiven, millioenen in hunne koffers.

Van nu aan nam het huis de eerste plaats in als geldelijke bondgenoot van alle regeeringen. Het bereikte zijn toppunt met de Fransche revolutie van 1830, en al taande de star na 1848, toch ook in de laatste jaren is de hand der Rothschilds meer dan eens gevoeld. James de Rothschild was de raadsman der Bourbons, der Orleansen en van den derden Napoleon. De Fransche schrijver Weill zegt: „Er is maar één macht in Europa en die macht is — Rothschild. Zijn ministers zijn een dozijntal bankiershuizen, zijn leger bestaat uit al de groote handelsmannen en kooplieden en zijn zwaard is... speculatie. Rothschild was een noodzakelijkheid, een natuurlijk gevolg van den politieken toestand dier tijden. Rothschild had de gouvernementen noodig om een Rothschild te worden. Thans heeft hij den Staat niet meer noodig, doch de Staat nog altijd een Rothschild.”

Anselm Mayer von Rothschild, het hoofd der firma te Frankfort, was bij den dood van zijn vader de oudste der Europeesche Nabobs. Men geeft de volgende beschrijving van hem:

„Zijn gelaatstrekken hebben geheel het type van echt Oostersche afkomst; hij is een man, sterk gehecht aan de gewoonten en voorschriften van het geloof zijner vaderen. Hij gaat altijd te voet en iedere bedelaar dien hij ontmoet, is zeker van een gave. Zijn vrijgevigheid is wel bekend — de arme Joodsche familiën te Frankfort worden meestal door hem onderhouden. Het nieuwe Israëlietische hospitaal is grootendeels door hem bekostigd. Zijn huis in de Fahrgasse heeft uiterlijk maar een armoedig voorkomen, waarin men geenszins de woonplaats zoude vermoeden van een der rijkste kooplieden der wereld.

Op zijn kantoor zit Anselm Mayer gelijk een Pacha te midden zijner klerken; eenigszins lager zitten zijne geheimschrijvers, terwijl een stroom van makelaars komt en gaat. Met enkele woorden geeft hij op alle vragen bescheid, dikwijls een eenvoudig: Ja of neen! dat beslissend is en waarna niemand het zal wagen zijn tijd langer in beslag te nemen.

Bijzondere gesprekken staat hij zelden of niet toe, alle zaken worden openlijk besproken.

Zijne kantooruren houdt hij gestrenger zelfs dan zijne klerken, en gunt zich in werkelijkheid minder uitspanning dan een van hen, daar het dikwijls gebeurt,

dat hij in de opera of aan den maaltijd geroepen wordt om aangekomen dépêches te onderzoeken. Daarom heeft hij in zijn huis een afzonderlijk kantoor ingericht, juist naast zijn slaapkamer, waar hij de zaken kan afdoen, welke het dadelijk zenden van een koerier naar zijne broeders te Parijs, Weenen, Londen, enz. vereischen.

Hij is de bezitter van tal van ridderorden; het lintje der Hessische orde echter draagt hij alleen in het knoopsgat.

Zijne feestmalen ter eere van hooge bezoekers, zijn werelberoemd. De groote financier zet echter zelf geen mond daaraan, daar zijne geloofsovertuiging hem verbiedt iets aan te raken dat niet volgens de voorschriften der orthodox-Joodsche leer, is toebereid. Hij wordt dan ook beschouwd als de vroomste Israeliet van Frankfort."

Al zijne tijdgenooten komen hierin overeen, dat Anselm Mayer een man was van bekwaamheid, begaafd met een aangeboren menschenkennis, die hem instaat stelde met een oogopslag een persoon te doorgronden. In zijne spreekwijze nam hij dikwijls een vertrouwelijk toon aan, welke echter gemeenzaamheid buitensloot, terwijl hij dikwijls gebruik maakte van prettige en geestige gezegden, welke somtijds dienst deden om zekere personen op hun plaats te zetten. Een der fijnste complimenten ooit door Thorwaldsen, den grooten Deenschen beeldhouwer, ontvangen, kwam uit den mond van Anselm Mayer von Rothschild.

Thorwaldsen was een man van buitengewone mannelijke schoonheid, en toen hij op zijn doorreis te Frankfort aan Rothschild werd voorgesteld, zeide deze tot hem: „Ridder, wanneer ik het niet beter wist, zoude ik zeggen, dat gij uzelf hadt geschapen."

Geestig zelf, had hij bovendien het buitengewoon geluk geest in andere personen te kunnen waardeeren. Iemand schreef hem: „Heer Baron, zend mij duizend gulden en — vergeet mij." Rothschilds antwoord was: „Vindt ingesloten duizend gulden — ik heb u vergeten."

Van de zonderlinge manier waarop men hem bedelbrieven of verzoekschriften liet toekomen, bestaan tal van anecdoten. Somtijds werden ze hem op straat stilletjes in zijn roszak gestopt; een ander maal sprongen lieden als bandieten uit boschjes of donkere plaatsen te voorschijn, het stuk voor zijn gezicht zwaaiende of wierp men het hem door het open venster op tafel.

Dit laatste gebeurde bij gelegenheid van een feestmaal en de zender had zoo goed gemikt, dat het pak op Anselms bord viel. Tot niet geringe verbazing der gasten trok Rothschild een goudstuk tevoorschijn, stopte het tusschen de vouwen van het pakket en zond het den weg terug, welken het gekomen was. Ongerust echter of het wel in de rechte handen zoude gekomen zijn, ontschuldigde hij zich een oogenblik bij zijne gasten, begaf zich naar het venster, keek

uit en nam toen eenvoudig weder plaats, zeggende: „placirt." (geplaatst).

Met politiek bemoeide hij zich in het geheel niet.

Zijne opvoeding had veel te wenschen overgelaten; doch hij had de wijsheid dit niet onder lompheid te verbergen, maar door innemendheid vooral jegens de dames zooveel mogelijk te vergoeden. Zijn taalkennis was slecht; zelfs Duitsch sprak hij het slechtst van alle talen.

Hij was gelijk zijn vader een kenner van munten en oude kunstwerken, en een hartstochtelijk liefhebber van bloemen.

Met al zijn rijkdom en invloed bleef hij toch altijd voor het oog der wet een Jood, zoodat de wereld het merkwaardig schouwspel zag van een man, die met zijn vinger het lot van staten en vorsten kon beslissen, en die toch het burgerrecht niet bezat, ja, niet kon bezitten, van de stad tot wier befaamdheid zijn naam zooveel toebracht.

Behoorende tot de strikt rechtzinnige Israelietische partij, verhinderde dit hem toch niet meer liberalen geloofsgenooten hulp te verleen, ja, ook niet om op den Sabbath geld in ontvangst te nemen. Toen hij te Aken het congres bijwoonde verviel, zegt men, op Zaterdag een wissel van 160.000 thaler, welken hij op tijd ter betaling aanbood. Opmerkelijk gemaakt op den Sabbath antwoordde hij: „'t Is niet elken dag dat men 160.000 thaler heeft te ontvangen" — en na het geld nageteld te hebben, streek hij het op.

Baron Anselm Mayer was nimmer gehuwd en bij zijn dood ging de zaak over op twee zijner neven, Wilhelm en Carl von Rothschild. De laatste overleed in 1887, sedert welken tijd baron Wilhelm von Rothschild het hoofd is der Frankfortsche firma.

Het fortuin van Anselm Mayer werd bij zijn overlijden geschat tusschen de 50 en 60 miljoen gulden. Aan de Joodsche gemeente te Frankfort vermaakte hij 1.200.000 gulden, terwijl talrijke legaten werden beschreven ten voordeele van de armen der stad, die hij, en wel terecht, gewoon was zijne „hovelingen" te noemen.

Er is van den rijkdom vaak veel kwaads gezegd. Wij weten echter uit de Schrift dat het de Heere is die arm en ook rijk maakt. Doch zeer ernstig dient bedacht wat diezelfde Schrift zegt: „die rijk willen worden vallen in vele verzoeking", en wederom: „De geldgierigheid is een wortel van alle kwaad. Rijkdom brengt een ontzaglijke verantwoordelijkheid. Maakt echter de zegen des Heeren iemand rijk, dan „voegt Hij er geen smart bij." Het kwaad schuilt niet in de bezitting, maar in den bezitter, doch het gevaar dat de eerste den laatste bederft is zoo groot, dat het gebed van Agur in Spr. 30 : 8 op aller lippen past, terwijl we het den Heere overlaten als zijn wijsheid ons meer wil beschikken.

**DE LOSPRIJS.**  
EEN HISTORISCH VERHAAL UIT DEN TIJD  
VAN LEYCESTER.

III.

„Gij zijt dus onze man, de Maulde, niet waar?”  
vraagde Cosmo, die zwijgend het gesprek gevolgd  
had en nu zijn krijgsmakker de hand bood. De  
Maulde drukte de hem toegestoken hand en ant-  
woordde:

„Ik ben uw man, Cosmo, en mogen onze bedoe-  
lingen verschillen, we gaan één weg.”

„Nu ja,” zeide Cosmo. „De graaf zeide mij een  
regiment van twaalf vendels toe, eene belooning,  
die waarlijk niet te groot heeten mag, als men in  
zijn dienst lijf en leven waagt. Bovendien zal wel  
niemand onzer iets voor niets doen.”

„Geen woordenstrijd, heeren!” viel Volmar hem  
in de rede. „Heer hopman, zoudt ge niet liever de  
bevelen van Z. E. aan den heer de Maulde mede-  
deelen?”

„Z. E. vond het best, indien ge u op een dag, die  
daartoe geschikt heeten mocht en welks vaststelling  
de Graaf geheel aan ons overlaat, met uw vendel  
buiten de stad woudt begeven. Aangezien dit meer-  
malen geschiedt en ge gerustelijk zeggen kunt op  
last van hooger hand te handelen, zal men daarbij  
niet den minsten argwaan koesteren. Kapitein He-  
raugière is geheel vóór ons en wacht slechts op een  
bericht van onzenwege, om den volgenden dag zijne  
soldaten mede uit Delft te doen oprukken en u te  
ontmoeten. Gij rukt dan gezamenlijk de veste bin-  
nen en maakt u van het stadhuis meester, terwijl  
we de vroedschap met van der Werf inkluis in ver-  
zekerde bewaring nemen. Zoo kan de aanslag in  
eenige uren met goed gevolg be kroond zijn, eer  
nog de burgerij eigenlijk weet, wat er gaande is.”

„Ik vrees, dat men zich de onderneming wat al  
te gemakkelijk en te rooskleurig voorgesteld heeft.  
Z. E. kent onze goede burgers nog niet genoeg; ik  
denk, dat we geweldigen tegenstand zullen ontmoet-  
ten. Ik wenschte niet gaarne de bloedige gruwel-  
en van Antwerpen hier te zien hernieuwen; zij  
zouden de namen van eerlijke krijgslieden voor altijd  
schandvlekken,” verklaarde de Maulde.

„Ja!” antwoordde Cosmo op gerekten toon, „een  
aanslag, waarbij geen bloed gestort wordt, zou een  
zeldzaam verschijnsel zijn in de geschiedenis dezer  
landen.”

„Indien men zich slechts niet tot nevendoel stelt  
bij deze gelegenheid eenigen uit den weg te rui-  
men . . . .”

„De Graaf heeft zelf den wensch uitgesproken,  
dat de aanslag zoo mogelijk zou geschieden, zonder  
dat men een druppel bloeds vergoot. Ook heeft Z. E.  
onze veiligheid aldus gewaarborgd, dat hij ons bij  
mogelijke ontdekking krachtig zal beschermen, en in  
geval van arrestatie ons loskoopten zal, ging het dan

ook met opoffering van zijn vermogen en zijne  
waardigheid.”

„’t Is stout gesproken!” prevelde de Maulde. „De  
hemel geve, dat wij er niet meer bij verliezen dan  
één dag van vrouwengunst. Als de onderneming ge-  
vaarlijk wordt, laat de Graaf ons, waar we zijn en  
Z. E. weet van niets. Indien ik niet meer overtuigd  
was, dat de zaak slagen zou, ik zou mij door de  
plechtige geloften van groote heeren gewis niet  
laten bewegen.”

„Een goed aantal burgers staan aan onze zijde,”  
zeide Volmar.

„Dat is beter waarborg!” hernam de Maulde.  
„Welnu, laat mij tijd mijn plannen te beramen en  
trachten we elkander heden over acht dagen weder  
te ontmoeten.”

„Ge zijt haastig, de Maulde!” zeide Cosmo, „moet  
ge reeds gaan?”

„Als ik bij de mijnen geen argwaan opwekken  
wil, is het tijd voor mij te vertrekken. Doch hebt  
ge nog meer?”

„Neen! . . . Ja! . . . Och, we kunnen dat ook wel  
samen even afhandelen, Volmar, en het den ka-  
pitein nader mededeelen. Blijft ge nog een oogenblik?”

„Een oogenblik nog,” antwoordde Volmar, die er  
juist niet op gesteld scheen de woning in gezelschap  
van de Maulde te verlaten.

Nauwelijks had de laatste de beide heeren gegroet  
en de woning verlaten, of Cosmo haalde een stuk  
papier uit zijn mantel, ontvouwde het en reikte het  
aan Volmar.

„De Maulde is te weekhartig en daarom besloot  
ik dit schrijven maar terug te houden. Ik heb aan  
Z. E. eene naamlijst van burgers gezonden, die in-  
staat zouden zijn ons werk geheel en al teniet te  
doen. De goede zaak eischt nu eenmaal ten eeuwi-  
gen dage hare offers. Bovendien zijn het allen lieden  
die door hunne woorden en gedragingen den dood  
verdiend hadden.”

De diaken hield de lijst onder de stralen der lamp,  
die het vertrek spaarzaam verlichtten. Het duurde  
geruimen tijd, eer hij aan het einde was, want iedere  
naam scheen hem gewichtig genoeg, om zich daarbij  
in overpeinzingen te verdiepen. Bij enkele schudde  
hij het hoofd, als keurde hij hunne plaatsing op de  
lijst der ten doode opgeschrevenen geheel af. Zwijgend  
reikte hij ze eindelijk aan den hopman over.

„Wat meent gij?” zeide Cosmo, „kunnen er wel  
minder op? ’t Zou mij natuurlijk aangenaam zijn, zoo-  
min mogelijk het bloed uwer medeburgers op te of-  
feren.”

„Ik kan niet beslissen, heer hopman, of er na den  
dood van deze menigte nog mannen overblijven zul-  
len, die u om betaling van een of ander manen zou-  
den, doch gij zult daarover best kunnen oordeelen.  
In ieder geval wensch ik, dat ook deze zaak met  
den leeraar en met kapitein de Maulde besproken  
worde.”



„Ik heb er vrede mede,” gromde Cosmo, „doch ik laat mij niet beledigen, Volmar.”

De diaken deed, alsof hij de laatste woorden niet verstond en hernam: „Ik wenschte u niet tegen te spreken, doch de Graaf heeft ons geen recht gegeven zijn naam te noemen in de onderhandelingen met de Maulde en gij hebt dat toch gedaan, hopman.”

„We zouden den kapitein anders niet overgehaald hebben en daarbij, als Z. E. er belang bij heeft, zijn naam te verzwijgen in deze zaak, mijn belang brengt het mede, dien te noemen, heer Volmar. Als de zaak slaagt, zal hij de Maulde gaarne beloonen, naar ik mij voorstel, en mochten we falen, welnu, dan is het niets meer dan billijk, dat de graaf van Leycester, die zoo mild was met het waarborgen van zijn geld en zijn post, een weinig minder karig zij met zijn naam. Ik neem dat op mij!”

„We wachten dus nadere berichten van den kapitein en ontmoeten elkaër weder hier,” zeide Volmar.

„Akkoord!” riep Cosmo uit, verheugd als hij was, de aandacht des diakens van zijne lijst afgeleid te hebben. Haastig stak hij het papier bij zich en de beide mannen begaven zich naar de gelagkamer, nadat zij zich overtuigd hadden, dat de kastelein zich daar alleen bevond. De diaken nam afscheid en vertrok, terwijl ook Cosmo de herberg verliet, na den kastelein het gelag betaald te hebben.

Vreemder bezoek was de herberg nimmer tebeurt gevallen.

#### IV.

##### NOODLOTTIGE MISVATTING.

Engel Meeuwsen had zwaar werk, om er met vrouw en kind door te komen in deze moeilijke tijden. Voor een ambacht deugde hij niet en zoo was hem dan geen andere keuze overgebleven dan hier en daar bij de voornaamsten der stad op bepaalde uren huisdiensten te verrichten. In 't eerst ging dit uitstekend en het schoenpoetsen bij den raadsheer van Wamel, het verrichten van loopwerk bij den hoogleeraar Savaria, het tafeldienen bij de familie Van der Werff en anderen, al deze baantjes brachten Engel genoegzaam op om aan het inrichten van een eigen huishouden te denken. In het huis van den hoogleeraar had hij Catharina Hoek leeren kennen en hij had reeds lang genegenheid voor de trouwe dienstbode opgevat, die bij alle deugden, welke aan een trouwe dienstbode eigen zijn, nog een gebrek had, dat in de oogen van Engel hare waarde voor hem zeer verhoogde. Als hij uitging om zijne boodschappen te verrichten, had zij steeds een goed woord voor hem en van één werden het er honderd en zelden kwam er een einde aan den stroom harer welsprekendheid, eer de dochter des huizes zelf eens kwam kijken, met wie Katrien het toch zóo druk hebben mocht en of ze er wel aan dacht, dat de morgen toch zoo gauw om was. Voor hem stond het dan ook als een paal boven water, dat hij een toestemmend antwoord

krijgen zou, als hij Katrien vraagde, of ze lust had met hem in het huwelijksbootje te stappen en ditmaal had Engel Meeuwsen niet buiten den waard gerekend.

Zooals gezegd is, in de eerste jaren ging het opperbest. Maar de tijden waren drukkend. De staatkundige verhoudingen deden hun invloed sterk op het burgerlijk leven gelden. Vele familiën bezuinigden zich en daar stonden slechts weinigen tegenover, die zich nieuwe weelde durfden veroorloven. Zoo kwam 't, dat Engel Meeuwsen, die overigens zijne zaken goed verrichtte, hier en daar gedaan kreeg en waar hij zich weleer reppen moest om van den een naar den ander te komen, nu meer dan hem lief was zijn ledige uren slijten moest in de huiselijke woning. Geen wonder, dat Engel Meeuwsen bij zoo veel vrijen tijd aan de politiek ging doen en den teruggang van zaken, gelijk dit gemeenlijk gaat, aan 's lands hooge regeering toeschreef. Doch regeering en regeering waren in die dagen twee en wie voor zijn maatschappelijke teleurstellingen een zondenboek koos, moest of de heeren Staten, met prins Maurits en Oldenbarneveldt inkluis tot wrijfpaal zijner ergernis kiezen, of den graaf van Leycester alle ongelukken wijten, welke de menschheid moest dragen. Nu hebben staatkundigen van het slag van Engel Meeuwsen niet veel noodig om hun oordeel bij een moeilijke keuze te vestigen. Het weinige, dat daartoe bij Engel ontbrak, deed zich spoedig voor. Engel was een trouw kerkganger. Mocht de zorg voor het huishouden Katrien al eens van den morgengodsdienst verwijderd houden, Engel was steeds op zijn plaats te vinden onder het gehoor van dominee Van der Wouw. Deze sprak dan ook juist naar 't hart van onzen man, waar hij nu ongeveer vier weken geleden het terrein der Schriftbeschouwing verliet om zijne hoorders te stichten met de meest heftige beoordeeling van de handelingen der heeren Staten en zijn gansch bitteren alsem schonk voor Oldebarneveldt en den jeugdigen prins, terwijl hij den graaf van Leycester als een toonbeeld van godsvrucht, moed en voorzichtigheid teekende. Meer was eigenlijk niet noodig om den staatkundige, Engel Meeuwsen, voor de gelederen der Engelschgezinden te werven. Opdat echter de balans van Engels genegenheid geheel ten voordeele van den Graaf zou overslaan, leidden de omstandigheden er toe, dat Katrien juist besloten had, na de kerk haar oude mevrouw een bezoek te brengen, om zich te vergewissen, of de familie welvarende was en tevens haar nood eens aan mevrouw te klagen. De vrouw van den hoogleeraar ontving haar vroegere dienstbode met de haar eigen hartelijkheid en wyl de verzekering van den toestand der familie in weinige woorden gegeven was, vond Katrien al spoedig gelegenheid om haar eigen klaagtonen te uiten over Meeuwsens gebrek aan werk en de slechte tijden. Haar vroegere meesteres was veel te verstandige, veel te aanzienlijke vrouw om niet aan de politiek te doen,

en toen Katrien haar mededeelde, welken indruk Engel dien morgen uit de predikatie van dominee Van der Wouw naar huis medegebracht had, zuchtte de eerzame dame erg zwaar en zeide, dat ze er niet veel van zeggen wilde, omdat de tijd daarvoor nog niet gekomen was, maar dat 't zóo was en niet anders. Als men den edelen graaf van Leycester maar niet voortdurend tegenwerkte, als men hem de handen vrij liet, dan zou alles er wel anders uitzien, maar daar was hier althans geen kijk op, zoolang de vroedschap zich aan de zijde van de Staten hield. Hoezeer de beide vrouwen nu ook in stand mochten verschillen, hierover waren ze het spoedig eens, dat men niet langer onder een juk behoeft te leven dan men zelf wil, en dat dus de heeren Staten met Oldenbarneveldt en dien Nassouwer zoo spoedig mogelijk opgeruimd en in onderdanige dienaren van den Graaf moesten omgesmeed worden, terwijl hun bij de gratie het leven en de onderdanigheid gegund werd. Hierover waren ze het insgelijks eens, dat hare mannen niet doortastend genoeg waren en het toch eigenlijk mannenwerk was, om kort en goed een einde te maken aan den misstand en dat ze eigenlijk nog beter deden er in stilte over te zuchten, dan er hunnen wederhelften veel verwijt van te maken.

Zoo was 't dan besloten, dat de staatkundige, Engel Meeuwsen, een warm voorstander van Leycesters belangen zou zijn. Hij kon het vuur van binnen dan ook niet belctten, nu en dan naar buiten uit te slaan, al veroorloofde hij der vlam slechts dan buitengewone speling, wanneer hij met professor Savaria of diens vrienden sprak, terwijl hij het vuur zorgvuldig onder de asch rakelde, als hij zich naar de familie Van der Werff of Van Wamel begaf. De hoogleeraar Savaria was door zijne gade in kennis gesteld van de verovering, welke zij op Katrien en door deze op haar man had gemaakt, en al duldde de trots van den hoogleeraar nu niet veel gespreks met Engel Meeuwsen, toch liet hij dezen gevoelen, dat zijn staatkundige voorliefde voor de Engelschen hem aangenaam was en wees hem den weg naar de geheime bijeenkomsten, welke Leycesters aanhangers hielden, teneinde de goede stad Leiden onder 's Graven gezag te brengen. En toen het eenmaal zoo ver was gekomen met de staatkunde van Engel Meeuwsen, kon 't wel niet anders, of er moest meer vertrouwelijkheid geboren worden tusschen den hooggeleerde en diens eenvoudigen bediende, en beiden glimlachten tevreden als ze aan de betere tijden dachten, die binnen weinige dagen over het gansche vaderland en de zaken van Engel Meeuwsen stonden aan te breken. Meermalen had deze in den laatsten tijd voor den hoogleeraar boodschappen moeten doen bij kolonel Cosmo de Pescarengio, denzelfden krijgsman, met wien we in de herberg reeds kennis maakten. Een paar dagen nadat we hopman Cosmo in de „Donderkloot" aantroffen, deelde de hoogleeraar aan Engel mede, dat

de hopman hem in dienst wilde nemen. De hopman had iemand noodig, op wien hij vertrouwen kon en die hunne zaak van harte toegedaan was, teneinde aan de leden der samenzwering de noodige orders te doen toekomen en meer vertrouwelijke mededeelingen over te brengen. Engel, die genoeg doorzicht had, om reeds lang te begrijpen, dat de hopman een van de hoofdleiders van den aanslag was, gevoelde zich niet weinig gestreeld zulk een man in zóo belangrijke aangelegenheid te mogen dienen en betuigde den heer professor hartelijk dank voor diens aanbeveling. Nadat hij zijne zaken bij den hoogleeraar verricht had, begaf hij zich naar zijn woning, om zijne vrouw het heuglijk nieuws mede te deelen en zijn beste plunje aan te trekken, teneinde zich voegzaam bij den kolonel te vertoonen en daardoor in diens oogen nog meer in waarde te stijgen.

Een half uur daarna was hij op het pad, terwijl Katrien hem met rechten vrouwen trots over de onderdeur nastarde en oordeelde, dat mevrouw Savaria toch wel recht gezien had: als de Graaf de zaken maar in handen kreeg, dan kwam ieder wel tot zijn recht. Dat zag men nu immers wel aan haar man; nooit had ze durven denken, dat er zooveel verborgen talenten in haar Engel staken en toch, wanneer mannen als de hoogleeraar en de kolonel hem zooveel vrouwen schonken, dan zat er toch meer in haar echtvriend, dan ze vroeger wel eens voorondersteld had. Engel koesterde waarschijnlijk dezelfde gedachten aangaande zijn eigen persoon, en toen hij zich voortbegaf, eer hij den hoek der straat omsloeg, oordeelde hij evenzeer, dat de partij der Engelschgezinden het waarachtig heil des lands voorstond en dat zijne staatkunde niet gefaald had, toen hij zich bij hen voegde: immers nu reeds zag zijne Katrien hem een halve straat na; iets waartoe ze zeker niet geraakt zou zijn, als hij de partij der Staatschen had gekozen.

„Hola, Engel! Ge zoudt over uw oude vrienden heen vallen, eer gij ze groettet! Wat hebt ge een haast! Hoe gaat het jou en Katrien en je jongen?"

Zoo sprak een man, in de uniform van een gevangenbewaarder onzen Engel aan, toen hij nog nauwelijks zijne Katrien uit het oog verloren had. Een weinig verlegen met zijn overijde haast, zocht Engel zich het voorkomen van kalmte te geven.

„o Opperbest, vriend Gerrits, opperbest en hoe maakt gij het toch in uwe eenzaamheid?"

„Eenzaam! Nooit eenzaam! Zoolang de tien geboden nog in den Bijbel blijven en de menschen er nog honderd andere bij doen, heeft Gerrits een gezellig leven, al zou hij weleens ander gezelschap wenschen. Maar, kom, als ge geen haast hebt, laat ons hier in de taveerne een pot bier drinken. We hebben elkaër in zoo'n langen tijd niet ontmoet, dat ik inderdaad niet weet, waarnaar ik meer verlang, een oogenblik met jou te praten of een goed glas bier."

„Haast.... haast nu juist nog niet, Gerrits, doch al

te lang kan ik mij niet ophouden, want mijn dag begint nog eerst recht en gij hebt waarschijnlijk reeds vrij!"

"Vrij! Reeds vrij!" herhaalde Gerrits spottend, terwijl ze beiden de taveerne binnentraden en, nadat Gerrits een paar potten bier besteld had, tegenover elkaër aan de tafel plaats namen. „Mijne vrijheid moogt ge wel hebben. Ik ben vrij, als ik voor een uurtje wat orders van hoogerhand uitvoeren moet; anders ben ik wel de zwaarste gevangene uit het huis. Maar zie je, we hebben van morgen een grooten sinjeur ingerekend en dat geeft gewoonlijk nog al werk."

„En wie is dat?" vroegde Engel nieuwsgierig.

„Wel, ge kent dien Italiaanschen kolonel wel; 'k geloof, dat hij de rechterhand van dien vermaledijden Engelschen graaf is: zoo'n langen zwarte? Hier kastelein!" ging Gerrits in één adem voort, toen de herbergier de potten bier voor de beide vrienden op tafel plaatste, „'k zal u meteen het gelag betalen!"

Engel Meeuwsens gelaat was betrokken, toen hij bespeurde, dat de staatkunde van Gerrits een andere richting uitging dan de zijne en hij gevoelde eenige lust hem daarover te kapittelen. Doch hij werd weerhouden door een onbepaald gevoel van angst, dat zich van hem meester maakte, en half aarzelend vroegde hij: „Toch niet kolonel Cosmo de Pescarengio?"

„Juist, die is 't.... Maar, wat wordt ge bleek, man? Wat hebt ge?"

„Niets, niets! 't Zal van het bier zijn. Dat 's een lekker, maar een zwaar potteke, Gerrits," zeide Engel met gemaakten glimlach. „Ik ben niet gewoon zoo vroeg wat te drinken."

„Hm!" prevelde Gerrits, die het vreemd vond, dat Engel bij den eersten dronk reeds zulk een uitwerking gevoelde. „Kent ge dien sinjeur misschien?"

„Kennen nu juist niet," zeide Engel, die zich een weinig over zijn ontroering heen gewerkt had en zich toch maar aan een tweeden dronk van het bier waagde. „Maar de zaak is, dat ik heden of morgen, bij hem in betrekking komen zou. Weet ge niet waarom ze hem achter slot gebracht hebben?"

„Nee," antwoordde Gerrits, „maar ik zou me voorloopig om de betrekking bij hem maar niet ophouden, want die heer schijnt zware dingen op zijn kerfstok te hebben."

Schijnbaar kalm dronk Meeuwsen zijn pot tot den bodem ledig, terwijl hij met een half oor de mededeelingen van vriend Gerrits over den tegenwoordigen toestand van het huis ontving. Nadat ook Gerrits zijn dorst gestild had, verlieten de vrienden de taveerne en na een vriendelijk afscheid aan het einde der straat ging ieder zijns weegs.

„'k Weet het niet recht," bromde Gerrits in zichzelf, „'t is met dien Engel niet zuiver. Wat heeft hij te ontroeren, als zoo'n vreemde sinjeur gearresteerd wordt. Ik hoop maar, dat hij zich niet in moeilijkheden gestoken heeft, doch wat gaat het mij aan? Gerrits, zeg ik altijd: ze mengen je al genoeg in eens anders zaken!"

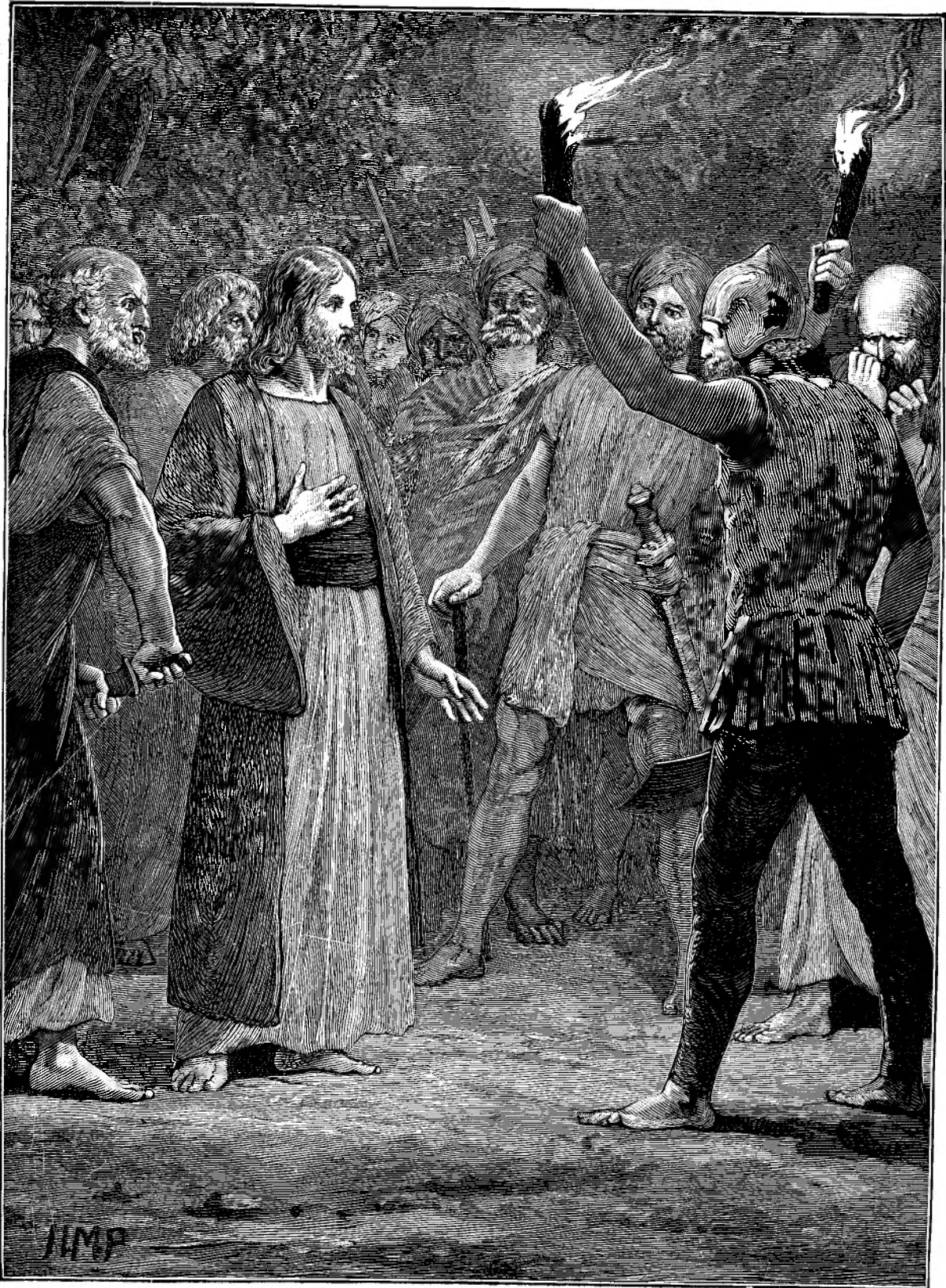
Engel Meeuwsen was intusschen lang zoo spoedig niet gereed met het zich verdiepen in anderer zaken. De schrik was hem om het hart geslagen. Hij wist niet, dat de schuldeischers van hopman Cosmo geweigerd hadden langer uitstel van betaling aan te nemen en hem in gijzeling hadden laten brengen. Nee, hij wist niets en daarom schreef hij het alleen hieraan toe, dat men de plannen der Engelschgezinden ontdekt en den hoofdleder alvast tot meerdere veiligheid voor de stad achter de tralies gebracht had. Hij twijfelde er niet aan; Gerrits kon het immers weten, en waarom zou het anders zijn? Reeds wenschte hij zijne staatkunde en zijne waardigheid en zijn vertrouwen bij de grooten daarnaast zich in de gracht zonder eenig medelijden voor den kwaden dood, welken zijne troetelkinderen van daareven sterven zouden. En toen hij over den dood dacht.... Maar hij wilde zich toch eerst overtuigen, want overijling was volgens Meeuwsen in alle dingen verkeerd. Hij snelde gejaagd naar het verblijf van den kolonel en verzocht, dat men hem bij den heer Cosmo aandienen zou. De hospita zag hem met een verontwaardigd gelaat aan en zeide, dat hij dan maar naar de Burcht moest gaan; daar was mijnheer te spreken sedert van morgen, en ze wierp den ontroerden Engel de deur voor den neus dicht.

„Zou zij er ook al van weten?" dacht Engel, die nog altijd den slag hoorde, waarmede de hospita van den kolonel de deur dicht geworpen had. „Zeker wel, want waarom zou ze mij anders zoo afjakkeren? Ja, er moet wel wat ernstigs aan de hand zijn en zij weet, dat ik de boodschappen van den professor aan den hopman overbracht. Als ze dus zoo woedend tegen mij is, moet het daarom wezen. En nu wenschte hij zijne staatkunde weer in de gracht en hij dacht weer aan den dood en 't was hem, als zag hij heer Cosmo al op het schavot en al de anderen er voor en hij zag zichzelf, Engel Meeuwsen, vlak vooraan, omdat hij zooveel boodschappen voor de heeren had verricht en zoo groot vertrouwen bij hen had bezeten.

## S A G A R.

(Een legende.)

Der Denen koning Sagar  
 Staat stil in zich gekeerd;  
 Hij roept zijn trouwste vrienden:  
 Wat is het, dat hem deert?  
 Zijn hoofd is neêrgebogen,  
 Zijn mond omzweeft een klacht,  
 Thans opent hij zijn lippen,  
 En spreekt met ernst en kracht:  
 „Ik ben een oude koning,  
 'k Heb veel gewerkt, gēstreefd,  
 'k Heb lang met tal van menschen,  
 Als mensch gedwaald, geleefd;



„HEERE, ZULLEN WE MET HET ZWAARD SLAAN?“

'k Heb rustloos willen vorschén;  
 Doch wat ik dacht of las.  
 Nog weet ik niet te zeggen,  
 Wie 'k ben of wie ik was.  
 De zee liet ik bevaren,  
 Zoo ver het ooit geschiedt;  
 De bergen liet ik oopnen,  
 Zoo ver het oog maar ziet;  
 Voor alles vond ik beelden,  
 Een licht dat nog me omspeelt;  
 Maar 'k zoek nog altijd vorschend  
 Vergeefs voor *mij* een beeld.

Wat is de mensch? een droomer?  
 Waakt, werkt of slaapt hij nog?  
 Wat is de mensch? een schaduw?  
 Doch 'k leef *mijn* leven toch.  
 Te groot zijn wij voor dieren,  
 Voor eng'len veel te klein;  
 Te ruw zijn wij voor bloemen,  
 Te zacht ook weer voor steen.  
 Zijn beeld is niet te vinden,  
 In al wat ik hier ken, —  
 Zoo sta ik, oude, droevig:  
 Ik weet niet wat ik ben.  
 Ga, roep mij thans mijn zanger,  
 Hij dronk uit wijsheids bron,  
 Och! dat hij 't beeld des *menschen*,  
 Getrouw mij geven kon!"

Den zanger ziet men komen,  
 Hem wordt het beeld gevraagd.  
 Hij grijpt terstond zijn griffel,  
 Die hij aan 't heupsnoer draagt;  
 Hij treedt naar een der muren,  
 Met diepgestemden zin,  
 En trekt een grooten cirkel,  
 Een kleiner binnenin.  
 En allen zien 't en staren  
 Op 't vreemde schilderij.  
 „Dit is de mensch, o koning,  
 (Dus sprak hij), dit zijt *gij*.  
 Ziet gij dien grooten cirkel?  
 Hij toont het lichaam aan,  
 't Spoedt al naar zijn beginsel,  
 Het stof moet weer vergaan.  
 Ziet gij dien kleinen cirkel?  
 De ziel in u is meer.  
 't Spoedt al naar zijn beginsel,  
 Zij keert ten hemel weer.  
 Zij keert ten hemel weder,  
 Waar ootmoed en gebed  
 De hand dier Godheid aangrijpt,  
 Die ziel en lichaam redt.”

De koning hoort het zwiĳgend,  
 En drukt des wijzen hand,  
 En wischt dan met zijn mantel  
 De cirkels van den wand.

Naar J. G. SEIDL.

## SPREKENDE STEENEN.

Op het te Londen gehouden Congres van Oostersche geleerden, dat door Max Muller met eene redevoering over de oudheid der taal geopend werd, sprak ook de Engelsche oudheidkundige Boscawen, die veel werk gemaakt heeft van Egyptische en Assyrische studiën, en door verscheidene reizen bekend is met Palestina, Syrië, Mesopotamië en Egypte.

Hij heeft oude tafelen gevonden met berichten aangaande de geschiedenis van Kanaän, die opgeteekend zijn ten minste 150 jaren vóór de terugkomst der Joden uit de Babylonische ballingschap. Jeruzalem wordt daarin een heilige stad genoemd, die door priester-koningen, als Melchizedek, geregeerd werd. Zulk een priester-koning werd, zoo zegt het verhaal, telkens weer door de godspraak van den grooten God gekozen. Ook wordt gesproken over de ontmoeting van Melchizedek met Abraham, waarover Mozes ons bericht. Hebben velen juist de waarheid van dit verhaal betwijfeld, nu is zij door deze ontdekking weer op schitterende wijze bewezen.

Ook over Abraham en zijn reis uit Ur der Chaldeën, spreekt de steen. De tijdsbepalingen, die er in opgeteekend zijn, wijzen, volgens de berekening van Boscawen op het jaar 2230 vóór Christus. „Overal”, zoo betuigt deze geleerde, „is mijn geloof aan de geschiedkundige waarheid der H. Schriften door mijne ontdekkingen bevestigd en dieper geworden.”

Wanneer men nagaat, hoe wereldsche wijzen zich den groei van Israels godsdienst voorstellen, zou men bijna op de gedachte komen, dat een moderne schoolmeester, die eerst bij een pre-historischen Darwin ter school heeft gegaan, de leidsman van Israels volk geweest is, die hen uit het polytheïsme, door nog een „isme” geleid heeft tot het monotheïsme en tot „Onzen Vader.”

Gelukkig worden er nu en dan bommen geworpen in dit trotsche gebouw der moderne „reconstructië” der geschiedenis, die eerlang geheel het gebouw omver zullen werpen. Want de steenen beginnen welsprekend getuigenis af te leggen voor de waarheid der geschiedenis, zoo als zij ons in den Bijbel wordt verhaald.

## DE VOORLOOPER DER PHOTOGRAPHIE.

Evenals de warmte, zoo bevordert ook het licht door de schommelingen welke het mededeelt, de scheikundige vereeniging der atomen van onderscheiden zelfstandigheden. Op dit beginsel berust b. v. het bleeken en verschieten. Onder de werking van het licht namelijk verbinden zich de kleurstoffen der zelfstandigheden met de zuurstof der lucht en vormen koolzure lucht, die door den wind wordt medegevoerd.

Nu is het klaar dat, indien het mogelijk ware, een doek die licht verschiet, lang genoeg bloot te



stellen aan het licht dat in de „donkere kamer” de beelden vormt, men van laatstgenoemde meer of minder duidelijke afdrukken verkrijgen zoude. Vele natuurvorschers, dit beginsel volgende, hadden dan ook reeds, maar zonder het gewenschte gevolg, proeven genomen met een aantal stoffen die voor de scheikundige werking van het licht bijzonder gevoelig zijn, tot eindelijk de Fransche schilder Daguerre er in slaagde een voldoende handelwijze te ontdekken. Zijn ontdekking verzekerde hem fortuin, een grooten naam én een ridderlint.

Omstreeks het jaar 1839 hield Daguerre zich onledig met het vertoonen van een „panorama” in Regent's Park te Londen. Ongelukkig — of gelukkig — werd zijn kunstwerk bij gelegenheid van een zwaren brand vernield, en onze schilder was te gronde gericht. Door den nood gedrongen wellicht, schonk hij bij vernieuwing zijne aandacht aan het verkrijgen van afdrukken door middel van het licht, en ziet, eindelijk in het genoemde jaar, mocht het hem gelukken het lang gezochte geheim te ontsluiëren.

Gelijk men uit de asch van zekere stoffen potasch verkrijgt, zoo bereidt men uit de asch van zekere zeeplant (onkruid dat op den bodem der zee groeit, en daarna op de golven drijvende gevonden wordt) eene stof die onder den naam van jodium bekend is, en in elke apotheek aangetroffen wordt. Misschien heeft deze of gene lezer zijn huid wel eens met die bruinachtige, sterk riekende zelfstandigheid bestreken.

Van deze nu maakte Daguerre tot zijn doel gebruik.

Een koperen plaat werd verzilverd en daarna met groote zorg gepolijst. Na deze voorbereiding werd die in een kastje geplaatst, op welks bodem zich jodium bevond, hetwelk zeer vluchtig zijnde en uit zichzelf verdampend, spoedig de verzilverde oppervlakte met een gele laag overdekte. De plaat werd daarna in de donkere kamer in het brandpunt der lens geplaatst, alwaar het licht tot een scheikundige verbinding van zilver en jodium aanleiding geeft. Na eenige minuten uit den toestel genomen, vertoonde de plaat nog geene indrukken. Zij werd echter afgewassen met een kokend heete oplossing van keukenzout, die al het jodium verwijderde dat niet door het licht getroffen was. Als zij daarna eenigen tijd boven kokend kwikzilver gehouden werd, dan sloeg dit alleen daar neder, waar het jodium zich met het zilver verbonden had, en zoo traden eindelijk de beelden tevoorschijn. Door verhitting als anderszins werd vervolgens de beeltenis tegen verschieten en verweeren verzekerd.

In dezer voege werden de zoogenaamde *daguerreotypen* vervaardigd, die bejaarde lezers zich nog wel herinneren zullen. Om het blinkende kwikzilver wel in het oog te krijgen, was het steeds noodig aan de plaat een bepaalden stand te geven: men moest die doorgaans eenigszins van ter zijde bezien.

Uit deze kunst nu heeft zich de photographie of

lichtdruk ontwikkeld, die het thans mogelijk maakt voor zeer weinig geld afbeeldingen te leveren, die in nauwkeurigheid weergaloos zijn. De photographie is een der wonderen van onzen tijd.

#### UIT DE STILLE ZEE.

Het Australisch eilandrijk Hawaï wordt, althans zoo scheen 't nog pas, wellicht bij de Vereenigde Staten ingelijfd.

De omwenteling is, naar men meldt, geschied buiten toedoen der Vereenigde Staten, en ontstond uit den afkeer, dien de staatkunde der koningin wekte, als nadeelig voor de vreemde ingezetenen. Het koninklijk gezag was niet meer; zelfzuchtige personen voerden het bewind. Herstel der monarchie, zegt de boodschap van president Harrison, is niet wensche-lijk, zoo niet onmogelijk. Het is noodzakelijk dat het in het bezit nemen der eilanden door andere mogendheden voorkomen worde, als strijdig met de belangen der Vereenigde Staten en gevaarlijk voor den wereldvrede. Niet éene regeering heeft bezwaren geopperd, en een milde staatsregeling, zoowel tegenover inboorlingen als vreemdelingen, beveelt zich vanzelf aan.

In het tractaat-ontwerp wordt bepaald, dat alle bestaande wetten van kracht blijven, doch onderworpen aan het oppergezag van de regeering te Washington. Een commissaris van de Vereenigde Staten zal het *veto* uitoefenen over alle besluiten van het Hawaï-bewind. De handels- en internationale wetgeving blijft vooreerst onveranderd. De staatsschuld (3,250,000 dollars) wordt door de Unie overgenomen. Koningin Lilliuokalani krijgt een jaarlijksch pensioen van doll. 20.000; de kroonprinses Kajulani doll. 150,000 in eens.

Het „koninkrijk”, waarover de gewezen koningin Lilliuokalani haar schepter zwaaide, bestaat uit 80.000 onderdanen, benevens een staand leger van 80 (zegge *tachtig*) soldaten. Het inkomen van de thans zooveel besproken ontroonde vorstin bedroeg... per maand twaalfhonderd en vijftig dollars. Waarlijk, indien die eilanden niet zoo wat een „halfweg herberg” midden in den oceaan, tusschen Amerika, Japan en Australië waren, waar de vermoede zeereiziger of een vloot een weinig kan uitrusten en zich van het noodige voorzien, dan was het niet om er zooveel beweging over te maken.

De naam van de gewezen koningin der Sandwich-eilanden, Lilliuokalani, is nog kort en eenvoudig, in vergelijking van dien harer dochter, de prinses, die Victoria Kawekiu Kaiulani Lunalilo Kalaninuihila-palapa heet.

Het stoomschip „Australia”, dat dezer dagen te San Francisco kwam, bracht de tijding mede, dat de Amerikaansche gevolmachtigde Stevens, den 1en Februari met de gewone daaraan verbonden ceremoniën, in tegenwoordigheid van den Comman-



dant van het in de haven liggend Amerikaansch oorlogschip „Boston”, benevens de leden van het voorloopig bestuur, enz. enz., de Amerikaansche vlag van het Gouvernementsgebouw op Hawaï deed wapperen.

Dit is slechts een voorloopige stap, de goedkeuring van het Gouvernement te Washington zou, dacht men, wel niet lang uitblijven.

Toen de sterren en strepen zich vertoonden, werden deze met gejuich door de bevolking begroet, terwijl van de „Boston” het kanongebulder zich deed hooren.

Slechts éene stem van „lang leve de Koningin!” hoorde men onder de menigte, en toen men trachtte den man, die dezen uitroep deed, op te sporen, was hij in de groote volksmassa verdwenen.

Alles bleef zoo rustig, alsof er niets bijzonders was voorgevallen.

Naar het schijnt hebben echter de tegenstanders in de Unie van de annexatie van Hawaï de overhand behouden. De Senaat heeft toch met geringe meerderheid geweigerd, nog eene zitting te houden tot behandeling van internationale aangelegenheden. Hiermeê vervalt de laatste hoop van de voorstanders der annexatie, dat het voorstel tot inlijving der Sandwich-eilanden nog zal behandeld worden. De *Herald* zeer ingenomen met deze beslissing vertrouwt, dat van de annexatie nu niets meer zal komen, daar alle democratische senatoren tegenstemden.

De bevolking der Sandwich-eilanden wordt aldus opgegeven:

Oorspronkelijke of geboren eilanders, 34.000; Engelschen, Duitschers en andere Europeanen, 5.000; Chineezzen, 15.000; Japanneezzen, 20.000. De laatsten zijn huurlingen meest voor den suikerverbouw. Van de aldaar verblijf houdende Amerikanen wordt hierbij niet gesproken.

## IETS NIEUWS.

De commissie voor de „spelling-Kollewijn” is met haren arbeid gereed gekomen en heeft in een geschrift de voorstellen tot vereenvoudiging van het stelstel-De Vries en Te Winkel en de in de schrijftaal gebruikelijke verbuiging nader toegelicht.

Zij noodigt nu ieder voorstander van vereenvoudiging onzer spelling en woordbuiging uit, om vóór 15 Maart aan Dr. R. A. Kollewijn te willen mededeelen, of hij met de voorstellen kan meegaan of niet. Later zou dan een vereeniging gevormd en bevorderingsplannen kunnen besproken worden.

De commissie wil niet een nieuw spellingstelsel, maar een *vereenvoudiging* van de spelregels, door de spelling te regelen naar de beschaafde uitspraak.

Van de voorgestelde vereenvoudigingen worden o. a. medegeedeeld:

De *e* en de *o* worden op het eind van een lettergreep niet verdubbeld: *bleken, lopen, zo*.

Men schrijft *ie* in open lettergrepen: Januarië en ook in het achtervoegsel *ies, wetties, Pruisies*.

De stomme *ch* en de stomme *h* vervallen in Nederlandsche woorden: *vis, dorsen, tans*.

In bastaardwoorden wordt *ph* door *f* vervangen: *fotografie*.

Omtrent de geslachten wordt voorgesteld *mannelijk* te noemen de namen van mannelijke personen en dieren, wanneer er een afzonderlijke naam voor het wijfje bestaat. Mannelijk zijn ook: *mens* en *hond*.

*Vrouwelijk* zijn: de namen van vrouwelijke personen en dieren, wanneer er een afzonderlijke naam voor het mannetje bestaat.

*Tweeslachtig* (mannel. en vrouwel.) zijn de niet-onzijdige stofnamen.

Alle overige zelfst. naamwoorden hebben een *gemeend* geslacht.

Ook zou de verbuiging van het lidwoord en het bijvoegelijk naamwoord anders worden: *een, zijn, uw*, in plaats van eene, zijne, uwen, enz.

In de vervoeging der werkwoorden wordt geene verandering voorgesteld.

De commissie is overtuigd, dat met de door haar voorgestelde wijzigingen de groote meerderheid onzer landgenooten zal worden geriefd; zij voornamelijk, die eenvoudige taalregelen, zonder veel uitzonderingen, behoorlijk kunnen toepassen.

Wij hopen hier nader op terug te komen.

H.

## UIT HET LEVEN.

### *Nieuwe spoorwegen.*

De Turksche Regeering houdt zich bezig met drie zeer belangrijke taklijnen. 1. Die van Constantinopel, midden door Klein-Azië loopende, en vandaar door de Tigris-vallei en Bagdad naar de Perzische Golf; 2. die de Zwarte Zee met de Middellandsche Zee zal verbinden; 3. die de Middellandsche Zee door Damaskus en de Ephraat-vallei met de Perzische Golf verbinden zal. Een gedeelte van deze lijn wordt reeds gebouwd door een Engelsche Maatschappij, en wanneer de heele lijn klaar is, zal zij een gedeelte uitmaken van den kortsten weg naar Indië. Zij begint bij Acre, en gaat over of nabij de rivier Kison, den berg Karmel, de vlakte van Esdraelon, Jizreël, de zee van Galilea, den berg Gilboa, en over de rivier de Jordaan, door middel van een brug, 60 voet lang. Zij zal dan de bergvlakten van Bazan bestijgen, vanwaar zij naar Damaskus zal gaan, zijnde de volle lengte naar deze stad 135 mijlen. De vertrekplaats, de baai van Acre, vormt de beste ankerplaats langs de Syrische kust, en het is mogelijk dat een haven er bijgevoegd, en Acre een zeer belangrijke plaats worden zal, de militaire sleutel van het land. Een van de gevolgen van dezen spoorweg

zal zijn de herleving van de visscherij op de zee van Galilea, omdat de Maatschappij gemachtigd is booten voor dat doel aldaar te plaatsen. Er bestaat geen twijfel of deze spoorweg zal veel bijdragen tot de wederbevolking van Palestina, en de herleving van zijn handel.

De Jaffa-Jeruzalem-spoorweg wordt reeds gewaardeerd wegens het voordeel dat de spoorweg Jeruzalem en den pelgrims zal aanbrengen. De afstand is 54 mijlen, ietwat langer dan de oude weg, vanwege de noodzakelijkheid om een gemakkelijker weg te vinden van Bal-al-Wadeh, opgaande naar de stad, dan die welke daartoe gedurende vele eeuwen gediend heeft. Ik heb een levendige herinnering, zegt een correspondent, van een rijden van 12 uren te paard om den afstand af te leggen, die voortaan gedaan zal worden binnen 3 of 4 uren. De spoorwegrijtuigen zijn van het nieuwste maaksel en werden te Philadelphia gemaakt. Is men daarin gezeten, en vindt men 6 stations langs den weg, dan worden vele van de moeielijkheden voorkomen, die tot hertoe vele reizigers hebben afgeschrikt de reis te ondernemen.

Australië heeft een oppervlakte van omstreeks 3.000.000 vierkante mijlen. Omstreeks honderd jaren geleden werd de inlandsche bevolking op 100.000 zielen geschat; thans zijn zij bijna allen verdwenen.

Wat de reden is van deze schielijke verdwijning wordt duidelijk uit de navolgende woorden aangaande den toestand van het eiland Tasmania, ten zuiden van Australië.

„In 1876 stierf de laatste van de inboorlingen. Dit is een van de volkassen, waarover de vijanden der zending spreken als uitgestorven. Zij zijn echter niet uitgestorven, maar uitgemoord. Gelijk wilde dieren werden ze door de beschaafde blanken vermoord, als waren ze geen plaats op den aardbodem waardig. Bij zekere gelegenheid ging een leger van 300 soldaten en ongeveer 3500 man van de kolonisten op de jacht, en toen zij terugkeerden was er weder een stam van de gehate inboorlingen verdwenen.”

#### *Arabië.*

Kort geleden gaven we ettelijke mededeelingen over de zoogenaamde Geneeskundige Zending die in Arabië is begonnen. Tot haar behoort o. a. een Amerikaan van Nederlandsche bloede, de eerw. heer Zwemer.

Het arbeidsveld, Arabië, heeft een oppervlakte van 1.230.000 vierkante mijlen en een bevolking van minstens 10.000.000 zielen. De bevolking bestaat voor het meerendeel uit Arabieren (Mohammedanen); ook zijn er vele Joden en nog meer slaven.

Voor laatstgenoemden hoopt deze zending in 't bijzonder te arbeiden. De eenige zendingspost in Arabië is die van de Vrije Schotsche Kerk te Sheikh Ottoman, nabij de stad Aden. Thans zijn aldaar drie

arbeiders. Voor het overige is Arabië een land zonder Evangeliearbeid, en zonder zendelingen.

De Am. Arabische Zending werd den 1<sup>sten</sup> Augustus 1889 georganiseerd. Zij is niet kerkelijk.

Den 1<sup>sten</sup> October 1889 vertrok James Cantine als eerste zendeling van Amerika naar het land van Ismael. Nog geen jaar later ging Zwemer, die onlangs o. a. het oude land van Babel heeft bereisd.

#### *Smakelijk eten!*

Tusschen Corinthe en Patras (Griekenland) groeit aan de wingerden der zeekusten een zeer zoete druif met kleine, donkerroode, dicht op elkander liggende bessen, die, versch gegeten, niet zeer aangenaam smaken en daarom niet voor de wijnbereiding gebruikt worden. Daarentegen vinden deze druiven gedroogd gretig aftrek, en komen onder den naam van krenten en rozijnen in den handel.

In iederen wijnberg vindt men op een geschikte plaats een open vlakte; tijdens den oogst wordt daar een laag paarden- en ezelsmest gelijkmatig uitgespreid tot een hoogte van 30 cM.; in dezen mest worden de rijpe druiven gelegd; het drogen doet alsdan de zon. Wat de mest daarbij te doen heeft, laat zich gemakkelijk verklaren. Dit warme bed zuigt overdag de heete zonnestralen op en geeft des nachts slechts zeer langzaam de warmte weder af. Bij gunstig weer is de druif op deze mestlaag in 10 of 12 dagen gedroogd. Een regenbui of een onweer veroorzaakt belangrijke schade.

Is de droogtijd afgeloopen, dan worden de druiven uit den mest gevischt en van de trossen in de gebruikelijke zakken van geitevel gedaan, de haren naar binnen gekeerd. Dat daarbij niet enkel rozijnen en krenten, maar ook vele bestanddeelen van de mestlaag in de zakken komen, behoeft niet gezegd. De gevulde zakken worden op lastezels geladen en aldus naar de havenplaatsen vervoerd, waar de wijngaardeniers hun producten verkoopen aan de tusschenverkoopers, die ze weder leveren aan den Europeeschen groothandel. Bij dezen overgang worden de zakken van geitenhaar op den grond leegggeschud en de krenten of rozijnen worden, na gewogen te zijn, overgepakt in langwerpige houten kistjes. Ook dit geschiedt alles behalve zindelijk, want om er zooveel mogelijk in te krijgen, worden de krenten of rozijnen door de werklieden met de laarzen er ingestampt.

Het is noodig, dit te weten, opdat men niet verzuime de krenten of rozijnen te wasschen, al is het ook algemeen bekend, dat vooral krenten met veel vuil vermenigd zijn. Ook bakkers dient dit te worden aanbevolen.

Een zendeling, nu in Indië, vertelt, hoe een onbekeerde Zulu „Jim,” een buitenlandsch zendeling van hem gemaakt heeft.

„Ik was aan het einde van mijn studiën in het seminarie te New-York,” verhaalt hij, „en was in twijfel omtrent de buitenlandsche zending. Ik werd door naar het scheen onoverkomelijke moeilijkheden en ook door beroepen in het vaderland bijna bewogen niet naar de Heidenen te gaan. Op een maandelijksche bijeenkomst las Dr. Hitchcock een brief van Mrs. Lloyd, dochter van Dr. W. Parker, waarin zij den inhoud van een gesprek meedeelt, dat ze met Jim had gehad, die toen nog onbekeerd was. Op hare vermaningen, hernam hij als volgt: „Was uw vader een Christen?” Antwoord „Ja.” „Was zijn vader een Christen?” „Ja.” „En zijn vader?” „Ja.” „Wel, mijn vader en mijns vaders vader, en mijns vaders grootvader waren Heidenen en gij zegt dat de Heidenen verloren gaan. Waarom is dan uw grootvader mijn grootvader niet van den weg der zaligheid komen verhalen als hij geloofde, dat de Heidenen verloren gaan?”

De geheele brief was zeer treffend en krachtig. Na de lezing er van was er doodsche stilte in de vergadering der studenten. Ik stond op en zeide: „Ik zal gaan. Als ik weigerde na wat ik nu gehoord heb, dan zou de aarde onder mijne voeten beven en de hemelen boven mijn hoofd zwart worden.” Ik twijfelde niet meer. Het was de Zulu Jim die mij tot beslissing bracht.”

De geheele bevolking der aarde wordt op 1448 millioen zielen geschat. Hiervan bewonen 791 millioen Azië, 331 millioen Europa, 210 millioen Afrika, 103 millioen Amerika en 6 millioen Australië.

Jaarlijks sterven ongeveer 35.693.350 menschen en worden 38.252.000 kinderen geboren. Zoo groeit elk jaar de menschheid aan met ongeveer 2.558.650 zielen. Vooreerst behoeft echter nog niet voor overbevolking te worden gevreesd.

Op dit oogenblik wonen in Europa 331 millioen menschen; hoevelen zouden dus in het bijna even groote Australië, dat slechts 6 millioen bewoners telt, nog plaats kunnen vinden! In Afrika (achtmaal zoo groot als Europa), wonen slechts 210 millioen menschen; Amerika, dat twaalfmaal de oppervlakte van Europa heeft, telt nog 228 millioen zielen minder.

Als de geheele aarde even dicht bevolkt was als Europa, dan had zij 12.978 millioen, dus 11.530 millioen bewoners meer. Daar, de menschheid elk jaar met ongeveer 2½ millioen zielen aanwast, zouden er, als de toeneming voortduurde, nog 4600 jaren moeten verlopen, voor de aarde even dicht bevolkt is als Europa op het oogenblik. Daar die toeneming evenwel voortdurend grooter wordt, zal het wat vroeger gebeuren, doch vooreerst is er nog plaats.

Het afgelegen eiland Pitcairn, in den Stillen Oceaan, wordt onbewoonbaar. Het schijnt geheel en al te verdrogen. In twee jaren is er geen druppel regen

gevallen, en de vulcanische grond is zoo heet, dat de honden en katten (de eenige dieren daar) op vele plaatsen de pooten verbranden. De bewoners zijn afstammelingen van 9 oproerige Engelsche matrozen, die daar in 1788 met eenige Tahitische mannen en vrouwen een kolonie vestigden. Zij zullen nu een andere woonplaats moeten zoeken.

#### *Vruchtbare zeevisschen.*

Volgens Dr. Wemyss Fulton, zijn meer dan honderd soorten zeevisschen onderzocht, die groote vruchtbaarheid bezitten. Van alle visschen brengt de leng het grootste aantal eieren voort: van middelmatige en groote exemplaren schat men het aantal op 20 tot 30 millioen per jaar.

De zeehaan brengt slechts enkele honderden voort; het mannetje broedt de eieren uit in een soort van zak aan het achterlijf. De kalbeljauw levert er van twee of drie tot zeven of acht millioen. De schelvisch brengt twee of driehonderd duizend, zelfs wel eens een millioen eieren, de wijting 4, 5, 7 of 8 millioen voort.

Bij den haring bedraagt het aantal 20 tot 50 duizend; van zestien exemplaren, die men onderzocht was het gemiddelde cijfer meer dan 30 duizend.

De tarbot is zeer vruchtbaar; zij brengt van 3 of 4 tot 9 of 10 millioen eieren voort. Minder vruchtbaar is de schar, die van 30 tot 60 duizend eieren legt. Naar hare grootte brengt de bot er meer voort dan alle andere; haar aantal eieren verschilt van 500 duizend tot 7½ millioen.

Als men nu weet, dat visschen zeer oud kunnen worden, behoeft men niet bevreesd te zijn, dat de zee ooit uitgevischt zal worden.

Het volgende, ons meegedeeld, geven we, zonder voor de waarheid der cijfers in te staan. Ieder kan het dus narekenen.

De Bijbel bevat 3,566,480 letters, 773,746 woorden, 31,173 verzen, 1189 hoofdstukken en 66 boeken. Het woordje EN komt er 46,227 maal in voor. Het woord HEER 1,855 maal, het woord EERWAARDE echter maar eenmaal, en dat wel in het 9de vers van den 111den Psalm. Het middelste vers van den geheelen Bijbel vindt men in Psalm 118:8. Het 21ste vers van het zevende hoofdstuk van Ezra bevat alle letters van het alfabet, met uitzondering van J. Het langste, in den Bijbel voorkomende vers is het 9de vers van het achtste hoofdstuk van Esther. Het kortste Joh. XI:35. „Jezus weende.” Geen enkel woord vindt men in den Bijbel dat langer is dan 6 lettergrepen.

Waartoe is deze kennis nuttig?

#### *Om de wereld per rijwiel.*

Zekere Mr. Sachleben van Fulton en Mr. Allen van Ferguson, kwamen onlangs te San Francisco, na een reis om de wereld, gedaan op het rijwiel.

Den 23sten Juni 1890 vertrokken zij van Liverpool en trokken vandaar door Engeland en Frankrijk. Te Athene hielden zij de eerste lange „pauze”. Zij gingen door Klein-Azië, beklommen den Ararat en hielden zich van Nov. '91 tot Mei '92, in Turkestan op. Daarna ging het dwars door China, waar zij, tot verbazing der diplomaten, hoegenaaamd niet lastig gevallen werden, en voorts naar huis.

### BOEKBEORDEELING.

Een uitgaaf ziet dezer dagen het licht, die we met evenveel belangstelling als voldoening welkom heeten. We bedoelen een nieuwe, goedkoope uitgave der werken van **Walter Scott**, met fraaie platen.

Volkomen terecht wordt in een prospectus omtrent **Walter Scott** gezegd, dat tal van vaderlandsche schrijvers van historisch-romantische werken slechts navolgers zijn van een grooten voorganger, die in het begin dezer eeuw de baan opende, **Sir Walter Scott**, de groote Schotsche schrijver, de eerste, die het plan opvatte en ten uitvoer bracht, de geschiedenis te dossen in het kleed der romantiek en tevens de vele oudheidkundige overblijfselen van zijn land onder het bereik zijner landgenooten te brengen.

„**Waverley**”, de eerste novelle van een machtige reeks, welke het ontstaan aan zijn vruchtbaren geest danken, werd met warmte door het Engelsche publiek ontvangen. Weldra volgden „**Guy Mannering**”, „**Rob Roy**”, „**the Heart of Mid-Lothian**”, „**the Bride of Lammermoor**” en „**Ivanhoe**”, welke des schrijvers roem niet alleen in Groot-Brittannië vestigden, maar zijn naam door de gansche wereld deden weerklinken.

In Scotts werken wordt de geschiedenis — en niet alleen die van het Britsche rijk, maar ook die van andere landen en verschillende tijdperken — met rijkdom van gloed en kleur geschetst. Zijn vruchtbare geest weet aan de karakterschildering leven bij te zetten, waardoor de belangstelling des lezers voortdurend geboeid wordt. De „**Waverley Novels**” — zooals de schrijver zijne reeks novellen betitelde — kunnen zich meten met de meest gezochte romans uit vroegeren of lateren tijd.

**Sir Walter Scott** paarde aan een vruchtbaren geest een groote mate van lust voor studie, en daaraan is dan ook de nauwkeurigheid te danken, welke in zijne werken wordt aangetroffen. Al wat hij in zijne boeken beschreef was te voren een onderwerp van studie geweest, vandaar de groote natuurlijkheid en onovertroffen levendigheid, welke zijne werken kenmerken.

**Dr. M. P. Lindo** heeft indertijd een uitstekende vertaling geleverd van de meesterwerken van den schrijver der „**Waverley Novels**”. Thans heeft in de vertaling **Prof. Dr. Jan ten Brink** de noodzakelijke verbeteringen van stijl en taal aangebracht en er verschillende aantekeningen tot opheldering bijgevoegd. Zoo zullen dan de meesterwerken geïllustreerd verschijnen en wel allereerst „**Ivanhoe**”, versierd met 157 illustratiën bij den heer **D. Bolle**, te Rotterdam. Andere werken volgen.

Gelijktijdig verschijnt een andere uitgaaf van Scotts werken bij de heeren **Gebr. E. en M. Cohen**, Arnhem. Heeft de heer **Bolle** nog niet bepaald welke werken volgen zullen, de heeren **Cohen** stellen zich voor te geven: „**Ivanhoe**, de **Talisman** of **Richard Leeuwenhart**, **Waverley** of 60 jaar geleden, de **Oudheidkenner**, het **Hart van Mid-Lothian**, de **Verloofden** of de **Kruisvaarders**, **Guy Mannering**, de **Bruid van Lammermoor** of de geschiede-

nis van **Montrose**, **Robert Roodhaar**, de oude **Pelgrim**.” De heer **Gerard Keller** nam deze nieuwe bewerking op zich. Zijn naam waarborgt iets goeds. Ook deze uitgaaf heeft vele fraaie platen.

Het zou moeilijk zijn te zeggen, welke dezer uitgaven de voorkeur heeft. Beide verdienen om uitvoering, platen enz. allen lof. Royaler van uitvoering, fraaier van platen en druk is wat de heer **Bolle** aanbiedt; daarentegen zijn de heeren **Cohen** lager, wat betreft prijs, met hun uitgaaf. 't Verschilt 5 ct. per aflevering, doch „alle waar is naar zijn geld.” Beide uitgaven zijn en fraai en goedkoop. Een vergelijking tusschen de vertalingen valt nog moeilijk te maken.

**Walter Scott** is in het Engelsch niet gemakkelijk te lezen; het best is hij ten onzent nagevolgd door **Van Lennep**. Wij hopen dat deze uitgaven slagen mogen — de ondernemende uitgevers verdienen het! — al ware het slechts als heilzaam werkend middel tegen de wilde, gejaagde literatuur onzer dagen. **Scott** gaat kalm, rustig zijn weg, soms haast al te breed in het opzetten van zijn verhaal, maar altijd boeiend en — leerzaam.

**Walter Scott** was een **Christen**, gelijk we uit vele getuigenissen weten. We zouden wel gewenscht hebben dat het ook in zijn veelgelezen werken uitkwam, doch het is niet zoo; al bevatten ze ook niets dat tegen de eischen van zedeleer en wat dies meer zij, strijdt. Dat een beslist geloovig man zich zoo geheel niet uitsprak in zijn vele werken zal echter ieder begrijpen, die de toestanden in de Engelsch-bisschoppelijke kerk, nu een eeuw geleden, kent. Over hen die buiten die kerk stonden, de dissenters, oordeelt **Scott** ook vaak onjuist. Zijn tijd was niet in Engeland alleen een van doodigheid op kerkelijk gebied.

Doch hiermede rekening houdend, zal men in deze werken een schat van geschied- en menschenkennis kunnen opdoen, de moeilijke kunst van vertellen leeren, de bedaarde ontwikkeling die niet vermoeit, maar den blik verrijkt; en zich tevens op aangename, degelijke wijze uitspannen. De tegenwoordige leesstof op dit gebied is vaak vijandig tegen het geloof, spotziek, de waarheid ondermijnend, anti-christelijk, om van veel plats en onzedelijks niet te spreken. Van dat al hier geen spoor. Zoudt ge als **Christen** iets meer wenschen, toch leest ge **Walter Scott** gelijk ge **Van Lennep** leest en herleest en er u wel bij bevindt.

Mogen de beide uitgevers wel slagen! De eerste aflevering staat elk ten dienste.

### Boekbeoordeeling en nog iets.

**Revolutie en Evangelie** is de titel van „een zang aan het einde der 19e eeuw” door een der redacteurs van dit tijdschrift, den heer **J. A. Wormser**.

Wij wenschen op dit gedicht bij **Höveker & Zoon** alhier verschenen, de aandacht onzer lezers te vestigen, zonder meer. Waarom: dat zullen we zeggen.

De nauwe betrekking, waarin de dichter tot ons blad staat, maakt uiteraard een bespreking door ons moeilijk. Doch nu weten we hoe er onder onze lezers velen zijn die de letterkunde liefhebben. Welnu, hun vragen we allereerst, dat ze dit gedicht nu eens als een toetssteen gebruiken, door eens meê te deelen wat ze er schoons en niet schoons misschien in vinden; wat hen 't meest trof, hoe zij zich den gedachtengang voorstellen. Kortom: wij willen onzen lezers eene beschouwing vragen, die voor hen uiterst leerzaam is en volkomen objectiviteit, onpartijdigheid onzerzijds waarborgt.

Aan hetgeen we ontvangen wordt dan zooveel doenlijk — met of zonder naam des schrijvers, naar verkiezing — openbaarheid gegeven, waarbij we dan onze opmerkingen voegen. De dichter verklaart zich bereid alle overige opheldering te geven, en aan- en opmerkingen te beantwoorden.

Men zal toestemmen — beter kan 't niet!

H.

### ANTWOORDEN OP PRIJSVRAGEN.

Welke woorden kent gij, die in enkele streken van ons land gebruikt worden? enz. enz.

Alfabetisch lijstje van Provincialismen uit Walcheren:

(*Vervolg en Slot.*)

*peul* voor hauw (van koolzaad bijv.)  
*piempampoeintje* ) voor lieveheershaantje of onze lieve pampoenebeestje.) Heersbeestje.  
*poelje* voor jonge kip.  
*palemusje* voor kleine kindermuts.  
*profieter* voor soort blaker om kleine eindjes kaars totaal op te branden.  
*pulle* voor kruik.  
*puzze* voor bus.  
*rabat* voor schoorsteenbekselsel.  
*raggen* en *rakken*; 't eene een' verscherping van 't andere; raggen doen kinders, die bijv. in boomen klimmen, slootje springen enz.; rakken doen stroopers.  
*ree* voor greppel of voor grip.  
*riek* voor mestvork.  
*rieve* voor hark.  
*rik* voor rug; pien in me rik, pijn in mijn rug.  
*roenkel* voor meikever.  
*rozewied* voor klapproos (geen meervoud).  
*rut(h)* voor den toestand van iemand die alles verspeeld heeft, (wordt almede gebezigd door de jongens).  
*ruzebuzig* voor ruw (van 't weer).  
*sagriën* voor verdriet (zie 't Fransch).  
*scheule* voor peul (van peulvrucht).  
*schut* voor schutting, heining.  
*scheermuus* voor spitsmuis.  
*schute* voor schip.  
*schot* voor zie krienten.  
*schouw* voor schoorsteen.  
*sek* voor cypergras, zegge.  
*siepen* voor 't geluid dat men hoort, als men door drassige weiden loopt.  
*slechten* voor eggen, gelijk en fijn maken van 't bouwland. De zeelieden zeggen voor effen, kalm water ook *siecht* water.  
*staek* voor stok.  
*staekte* voor een tak van bloedverwantschap.  
*staesen* voor soort hopen of slobkousen.  
*stooop* voor maat van 2 liter.  
*spint* voor maat van 9 liter.  
*stikken* voor groote, platte zilveren sierknoopen op de broek.  
*strikken* voor gouden hoofdsiersels der vrouwen; worden door enkelen uit ootmoed of vroomheid afgelaten.  
*strang* voor strand.  
*stuken* voor saamgezette schooven („hokken“).  
*spekje* voor babbelaar.  
*spinde* voor etenskast.  
*staoven* voor handvatsels, aan eene zijde vastgespied door:  
*slekken* voor ijzeren gebogen wiggen, verbonden aan eene zeise.

*toeterman* voor muzikant (straat).

*toeters* voor pijpkruid (plant).

*tollemaer* voor meikever.

*tintel* voor tonder, bewaard in een

*tintelkot* voor tonderdoos.

*to(w)ter* voor schommel.

*tunne* voor (ton) hooge hoed.

*uuchank* voor (uilgang) voor voorjaar, als alles uitloopt, uitbot. Sommige oude menschen zeggen: „uitwaert komme” voor 't uitwaerts komen.

*uulkoeteren* voor iemand met eenige moeite uit bed halen of wekken.

*uulpeuteren* of *uulkoeteren* voor schoonmaken van tanden of pupe voor pijp.

*umerig* of *eumerig* voor (van brood gesproken) onsmakelijk, bedorven, ook in reuk.

*urjel* voor orgel.

*vacte* voor (wed) gegraven helling, toegang gevende tot een sloot, waaruit 't vee moet drinken.

*vulte* voor voor 't eerst na „'t rooven van den oest voor oogst” ploegen.

*vuzze* voor graszode.

*veurrood* voor dwarse akker op 't eind der andere akkers. (voor-hoofd).

*vier in de pit* voor vuur in den haard.

*vooi* voor schoorsteenmantel.

*vlaeke* voor rechte zeis, om watergangen van planten te zuiveren.

*vluï* voor dorschvlegel.

*vrouwiengen* voor vrouwen.

*waeterkoene* voor groote waterkever.

*waggelienge* voor in de „waggelienge” wezen, aankomen.

*wak* voor nattig, veranderlijk „los” weer.

*woutervent* (of veint) voor vogelverschrikker.

*wogeleng* voor blind eindje weg — een wegje dat „dood” loopt.

(in de) *waschte* (zitten) — in moeielijkheid zitten, eigenlijk: met de paarden op de eene of andere wijze in de war zitten.

*wisse* voor teen of twijg om te binden.

*zak* voor maat, 72 L.

*zomppe* voor drassige grond.

*zuren* voor valsch of onrecht doen en knoeien bij 't spel.

*zwanme* voor luifer.

*zwatte* voor laag of rol hooi. Meervoud (volgens Hofdijk) zwaden.

Enkele der bovenstaande woorden behooren wel tot 't algemeen Nederlandsch, maar zijn of zeer onbekend, of hebben in 't Walchersch dialect een gewijzigde betekenis.

Eigenaardig is de overeenstemming van een aantal woorden in de dialecten van Kennemerland en Walcheren. Bij Beets en Hofdijk treft men vrij wel woorden aan, die men ook in Walcheren, maar zelden elders verneemt. 't Walchersche dialect is vrij regelmatig gevormd en wordt duidelijk uitgesproken.

Nog sta hier de onvolm. tegenw. tijd van het werkwoord „zien” (scherp, vlug uitspreken) zijn: in 't Walchersch:

ik bin(me) (we)	wilder of wulder bin(ne)
je bint(je)	julder bin(ne)
ie is(ze)	zulder bin(ne).

*Chr. Jongelingsvereen. te Biggekerke.*

### V R A G E N B U S.

J. V. te A. vraagt ons, in het blad op te geven welk werk men het best kan gebruiken ten einde door zelfonderricht het Italiaansch of dubbel boekhouden te leeren.

Ons antwoord op die vraag is, dat daarvoor meestal, en met goed gevolg, gebruikt worden:

**C. KNAPPER Kz., Leerboek van het dubbel boekhouden.** J. RINKES Jz. te Arnhem, f 3. — en

**C. KNAPPER Kz., Het boekhouden in de praktijk.** Bij denzelfden uitgever, f 0.90.

Die boeken behooren bij elkander.

Druk van P. Groenendijk.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
 Nederlands Jongelingschap en Volk  
 onder redactie van  
 A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## DE MORGEN VAN DEN STRIID.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Ginds, in het hooge Noorden van ons land, waar de Dolle Aard der Noordzee den bodem spleet, de Wadden-eilanden vormde en diep in Groningens kust woelde, lag ten tijde, van welken wij spreken, een holle, moerassige veenstreek. Ze was in de geschiedenis van het oude Germanië welbekend. Hier had eenmaal het dappere opperhoofd der Duitschers, de trotsche Herman, drie Romeinsche legioenen binnen de onherbergzame wouden met hun drassigen bodem gelokt en met behulp zijner dappere en wraakgierige Germanen den trots geknakt van Varus, den stedehouder van den machtigen keizer Augustus. En slechts weinigen waren aan het slagzwaard der Duitschers of aan den dood in het moeras ontkomen, om den machtigen beheerscher der wereld te Rome aan te zeggen, dat de Duitscher vrij wil zijn. En toen later Germanicus andermaal hierheen getogen was, om de fiere Duitschers onder Rome's juk te doen buigen, toen was, zooals Tacitus verhaalt, de schim van Varus voor zijne oogen opgestegen uit het moeras, om zijn landgenoot te waarschuwen, dat hij toch het vrijheidsgevoel der stoere Germanen mocht ontzien.

Hier, op de eenige hoogte, welke zich tusschen de venen verheft en waarschijnlijk door vrome mon-

niken opgericht werd, om daarop hun woning te bouwen en hun akkers te ontginnen, in de onmiddellijke nabijheid van Heiligerlee, had een ander Duitscher zijn tenten opgeslagen. Wel bestaat zijn leger slechts uit muitende huurlingen, maar ook hij strijdt voor de vrijheid van geweten en vrijheid van bestaan tegen een Romaansch dwingeland, die grooter rijk beheerscht dan Augustus ooit mocht besturen. Op dezen historischen grond zal de strijd geopend worden, de bange strijd van tachtig jaren, die den tirannen leeren zal, dat de oude heldengeest der Germanen in hunne nazaten gevaren is.

Oranje had den handschoen opgenomen, hem door den trotschen Alva toegeworpen. De Protestantsche vorsten in Duitschland hadden hem hulp toegezegd; de Fransche Hugonoten, die in zijn broeder, den fieren Lodewijk, hun toekomstigen leider zagen, beloofden zich met hem te zullen vereenigen, zoodra zij rust in hun eigen land hadden bekomen. In Engeland had hij verbintenissen weten aan te knopen met de hoogste mannen van staat en gansch in stilte gingen zijne werwers overal rond door de Nederlandsche gewesten. De staten der provinciën, die hij weleer als stadhouder des konings had bestuurd, getrouw aan hun oude voorzichtigheid, hadden hem geldelijken bijstand gewaarborgd, zoodra hij met een leger in het veld verscheen. In het holst van den nacht kwamen zijne eedgenooten in bosschen en verborgen plaatsen bijeen en zelden ging eene



samenkomst voorbij of ieder hunner kon de mededeeling doen, dat hij een drietal nieuwe leden voor het heilige doel gewonnen had. Dan verschenen de boodschappers des prins in de geheime vergadering om den aanwezigen zijne berichten over te brengen en om de offers op te eischen, die zij voor de heilige zaak der vrijheid op het altaar des vaderlands wenschten neêr te leggen.

Nu of nooit moest de kans gewaagd. De prins had een openbaren lastbrief uitgegeven, waarin hij zijn broeder Lodewijk van Nassau, gemachtigd had troepen te werven „om onze liefde voor Zijne Majesteit te toonen, de verwoesting te voorkomen, die het land vanwege de wreedheid der Spanjaarden over het hoofd hangt, om de privilegiën, door Zijne Majesteit bezworen, te handhaven, om de uitroeiing van allen godsdienst door de plakaten te beletten, om de zonen en dochteren des lands van verachte slavernij te redden.” 't Was voorzeker een vreemd stuk, waaruit slechts te meer blijkt, hoe noch de prins, noch iemand hier er aan dacht den koning de gehoorzaamheid op te zeggen. Tweehonderd duizend kronen waren noodig, zoo rekende Oranje, tot de uitrusting en het onderhoud van het leger. De Hollandsche en Zeeuwsche steden hadden hem de helft der som toegezegd. Aanzienlijke personen droegen bij naarmate van hun vermogen. Zijn broeder Jan van Nassau had zijne goederen verpand om te meer te kunnen geven en hij, Oranje zelf, had alles te gelde gemaakt; juweelen, tapijten, meubelen, alles wilde hij op het spel zetten om dezen eenen, dezen eersten zet te winnen.

Nadat het stoutte, maar vermetele plan om Brussel bij verrassing te bezetten en Alva zelven gevangen te nemen, mislukt was, beraamde de prins dat het leger, door hem verzameld, op vier plaatsen tegelijk in het land zou vallen. De Fransche Hugenen zouden Artois binnenrukken, Hoogstraaten zou tusschen Maas en Rijn de vaan des oproers planten, Lodewijk zou in Friesland den kamp bestaan en hijzelf zou met een legerafdeeling bij Kleef verschijnen. Maar het begin was rijk aan teleurstellingen. Juist, wjl de verschillende pogingen niet gelijktijdig aangewend werden, had Alva gelegenheid ze ieder afzonderlijk te verijdelen. De Franschen werden, nauwelijks in het land verschenen, over de grenzen teruggejaagd en de driehonderd Nederlanders, die zich bij hen hadden aangesloten, moesten hunne „trouw aan den koning”, zooals Oranje het zou uitgedrukt hebben, op last van 's konings stedehouder met den dood aan de galg boeten. Hoogstraaten was verhinderd en in zijne plaats trok Villers over de Maas, maar om straks door de Spanjaarden geslagen te worden en zijn geheele leger vernietigd te zien, terwijl hijzelf slechts door de vlucht aan den krijg dood ontsnapte, om zijn leven op het schavot te eindigen, ook al had hij zelfs getracht door verraad, aan Oranje gepleegd, Alva's wraakgevoel te verzachten.

„Nil desperandum” was Lodewijk van Nassau's leuze en hij trok met zijn leger Groningerland in en nam het kasteel Wedde, waar de nu te Brussel vertoevende stadhouder Aremborg gewoonlijk zijn verblijf hield, bij verrassing in. Van hier rukte hij voort, om zich met de benden te vereenigen, welke zijn broeder Adolf hem toevoeren zou. Op drie plaatsen in Groningerland plantte hij zijne vanen met het opschrift: „Vrijheid voor vaderland en geweten!” en dagelijks groeide het getal dergenen, die onder zijn banier de kans wilden bestaan. De stad Groningen, opgeëischt om voor zijn leger de poorten te openen zond hem een som gelds. Maar zie, reeds rukten Aremborg en Megen aan, om, zooals zij snoefden, den Geuzenoorlog binnen zes dagen te eindigen. Vergeefs waarschuwde Alva zijne bevelhebbers, den vijand toch niet al te licht te achten en slechts met vereende kracht tegen hem op te rukken. Aremborg beantwoordde dien goeden raad met de belofte aan den hertog, dat hij hem binnen weinige uren goede tijding zou doen brengen.

Wel hadden de Spanjaarden een vermoeienden dagmarsch achter den rug, maar nauwelijks hebben zij *den heiligen heuvel* in het gezicht en daarmede de legerplaats des vijands, of zij branden van verlangen, tegen hem op te rukken. Lodewijk heeft zijne voorposten voor de moerassen geplaatst en achter de moerassen houdt de kern van zijn leger stand. De Spanjaarden vallen op die voorposten aan. Deze geven al spoedig gewonnen terrein en slaan ter linker- en rechterzijde op de vlucht. 't Is slechts lokkespel, doch de Spanjaarden zien het voor ernst aan en, verheugd over hun aanvankelijk welslagen, storten zij zich op den ginds standhoudenden vijand. Maar neen, gelid achter gelid stort voor de oogen van Lodewijks benden in het moeras en wie er zich uit weet te redden, wordt door hen opnieuw daarin gedreven. Nu rukt de andere afdeeling van het leger der Nassauers uit zijn hinderlaag voorwaarts en stort zich op de achterhoede des vijands. Weldra is de vlucht in het Spaansche leger algemeen. Slechts Aremborg, zijne roekeloosheid althans door een eervollen krijg dood willende uitwisschen, houdt met weinige ruiters stand in het midden van den strijd. In het heetst van het gevecht ontmoet hij den nog jeugdigen Adolf van Nassau. Zij begroeten elkaer met musket en zwaard. Adolf is doodelijk getroffen. Ook Aremborg zinkt van het paard en sleept zich met moeite voort tot onder een boom, waar een minder edelmoedig ridder uit Lodewijks leger hem den genadeslag toebrengt. Weldra verschijnt Megen, maar slechts om zich te overtuigen, dat de slag verloren en er niets meer te herstellen is.

De woede van Alva kende geen grenzen, toen hem de door Aremborg beloofde „goede tijding” gewerd. Hoe, dezen eersten welgeordenden slag moesten zijne keurtroepen verliezen tegen een troep halve wilden! Maar deze schande moest hij persoonlijk herstellen!

Hij moest naar Groningen, hijzelf! Doch als hij in Groningen is, kan men hier in het Zuiden oproer zaaien, vooral nu het volk gezien heeft, dat ook zijne keurbenden niet onoverwinnelijk zijn. Eerst moet de vermetelheid door panischén schrik onderdrukt Een schok van louter vreeze moet door al de Nederlanden gaan: de ketters moeten sidderen voor zijne wraak.

Ongeveer vier weken zijn verlopen sinds de tijding van het slagveld van Heiligerlee de stad Brussel bereikte. Op den morgen van den 5<sup>en</sup> Juni was de markt aldaar afgezet door een schare van drieduizend Spaansche soldaten. In hun midden verheft zich een schavot, met zwart laken bekleed en waarop zich twee fluweelen kussens, twee ijzeren spiesen en een tafeltje met een zilveren kruisbeeld bevinden. Brussel is in de laatste dagen weer gewoon aan zulke tooneelen. Na den slag van Heiligerlee heeft Alva reeds een achttiental adellijken doen onthoofden. Doch de nieuwsgierigheid of misschien in dit geval wel de belangstelling, ja, de deernis dreef weder duizenden naar de markt om het bloedig schouwspel bij te wonen, dat opnieuw zal worden vertoond. Wien moet het nu gelden?

Stil, daar nadert Juliaan Romero en dringt zich met zijne soldaten door de menigte. Wie mag de veroordeelde zijn in hun midden? Nog wendt hij zich tot Romero met de vraag, of er misschien nog genade te hopen zij. Niet, dat hij den dood vreest, maar hij is echtgenoot en vader. Doch Romero haalt de schouders op. Geen genade voor den overwinnaar bij St. Quentin en Grevelingen! Egmond beklint het schavot. Hij wandelt eenige malen op en neder en betuigt zijn spijt, dat het hem niet vergund wordt met den degen in de hand voor zijn koning te sterven. Hij werpt den tabbaard terzijde, neemt de orde van het Gulden Vlies van den hals, knielt neder en kust het crucifix, dat de bisschop van Yperen hem toereikt. Daarna roept hij luide: „Heere, in uwe handen beveel ik mijnen geest!” En de scherprechter komt tevoorschijn en scheidt met één zwaardslag het hoofd van den romp. En gansch Nederland — Alva had wèl gezien — trilde bij dien slag van verontwaardiging en smart.

Nauwlijks was het lijk door een zwart laken gedekt, of een nieuw slachtoffer verschijnt. Het is de graaf van Hoorne, Egmonds kerker- en lotgenoot. Toen hij een bevestigend antwoord ontvangen had op zijne vraag, of het lijk van zijn vriend onder dit laken verborgen lag, prevelde hij eenige woorden in het Spaansch. Als een goed Hervormde weigerde hij het kruisbeeld te kussen. Weinige oogenblikken later had de scherprechter zijn taak verricht. De menigte was niet te weerhouden. De lieden drongen door de gederen der gewapenden heen en doopten hunne zakdoeken in het bloed der vermoorden. Het geweld had gezegevierd over de ridderlijkheid.

En nu naar Groningen! De schrik reisde Alva

vóór, de vreeze hield de achtergeblevenen een tijd in bedwang, maar Gods gerechtigheid volgde den geweldenaar op de hielen. Reeds nu waren velen verontwaardigd, die tot nog toe meer aan de zijde van den hertog dan aan die der ketters gestaan hadden; en tot zelfs Duitschlands keizer, die vergeefs voor de beide gevangenen tusschenbeiden getreden was, gevoelde zich door zóo verregaande gestrengheid beleedigd.

## DE NOOD VAN CHINA.

China is een groot en rijkbevolkt land, een wonderland om zijn oudheid en veelbeteekenende geschiedenis. Niemand kan het den Chinees kwalijk nemen als hij roem draagt op zijn rijk, hoewel hij zeker te ver gaat door de vreemdelingen — de zendelingen — „uitlandsche duivelen” te noemen. Doch die vreemdelingen zijn daar niet zonder vrucht, en al is hun getal vergelijkenderwijze nog klein, toch is het nu reeds te zien, dat de Chinees voor de kracht des Evangelies gaat bukken.

De Protestantsche Zending in China dagteekent van 1807. De zendeling Robert Morrison werd in dat jaar uit Engeland naar Canton in China gezonden. Rechtstreeksch zendingswerk kon hij niet doen, doch hij zocht een Chineesch woordenboek te vervaardigen, en begon met het vertalen des Bijbels in die taal. Zes jaar later kreeg hij een medewerker; één jaar daarna doopte hij den eersten bekeerling (in 1814.)

Wat de hinderpalen en moeilijkheden zijn in de bekeering der Heidenen tot het Christelijk geloof kan het best van een Chinees door een Chinees gezegd worden. De leeraar Y. K. Yen verklaarde op een vergadering hieromtrent: „Wij moeten het bijzonder karakter van de Chineezen wèl verstaan. 1. Zij hebben zeer duistere denkbeelden omtrent God. (Aan een Chinees, die naar Amerika gegaan was, werd door zijn vader geschreven, dat zijn zesde moeder wèl was. Hoe kan een man, die zes moeders heeft iets weten van *eener* moeder liefde?) 2. De Chinees heeft duistere denkbeelden omtrent zonde. 3. Hij heeft evenzoo duistere denkbeelden omtrent een toekomstig bestaan.”

Een ander inlandsch prediker zegt omtrent China: „Een enkele provincie van China tot het Christendom te bekeeren is gelijk aan een natie in een ander deel der wereld. Indien gij een van zijne 18 provinciën hebt, dan hebt ge meer dan geheel Brazilië en Mexico. Zooals China gaat, zoo gaat Azië. Heden is China de burcht des Heidendoms. Win dit land voor Christus, en gij hebt ook Tibet, Turkestan, Mongolië, Mantsjoerije en Korea gewonnen. Verbreek zijne afgoden, en gij stoot het grootste deel des Heidendoms van den troon!”

Als we aan China denken, een land, hoewel roeun-

rijk in vele opzichten boven andere landen, maar toch in de duisternis en zonde des Heidendoms verzonken, denken we vanzelf aan dat lichaam- en zielverwoestend vergif, dat de millioenen verteert, aan het gebruik van opium. Hoe zal, werd onlangs gevraagd, Engeland het ooit verantwoorden, dat 't de groote oorzaak van deze deerlijke ellende voor China was, en tot op heden geen vaarwel zegt aan den boozen handel?

Dr. Douglas te Washington zei onlangs: „Laat elken tijger uit de bosschen van Indië los; laat de pestilentie los, die in de duisternis wandelt en het verderf dat op den middag verteert; laat los dat drietal van verwoestingen, hongersnood, aardbeving en oorlog, toch is geen, noch al deze saam gelijk aan dat vreeselijk werktuig van verwoesting, dat door Warren Hastings onder de millioenen van China is losgelaten.” Deze man beval den verbouw van de papaverplant in Britsch-Indië. Eerst waagde hij het 2000 kisten, die afgezonden werden met een goed bemand schip, op te dringen aan de Chineezzen. Sedert is de handel aangegroeid, totdat nu jaarlijks ongeveer 80,000 kisten van Indië naar China worden verzonden. Tachtig duizend kisten! Wie kan een berekening maken van de vreeselijke betekenis dezer cijfers? Volgens deskundigen doet elk 4 grein van Indisch opium den sterksten man, die er niet aan gewoon is, in een slaap vallen, waaruit hij nimmer ontwaakt. Elk pond kan 1600 levens verderven; elke kistvol (153 pond) kan tweehonderd duizend menschen voor altoos op aarde doen zwijgen. Zes duizend van deze kisten vol van dit kruid zouden de geheele bevolking der aarde kunnen verderven. De aantrekkelijkheid en verwoestende kracht van dit kruid gaat die van het alcoholisch vergif onder ons ver teboven.

Een Amerikaansch reiziger, die, door nieuwsgierigheid gedreven, een keer of drie aan een opiumpijp getrokken had, verklaarde, dat hij het voor de geheele wereld niet zou willen herhalen. Een welopgevoed Chinees zeide onlangs in een lezing te San Francisco, dat men in China 50 millioen opiumrookers vindt, terwijl 25 millioen „geruïneerde slaven” er van zijn, onherstelbaar.

„De opiumrooker,” zegt een zendeling, „kan temidden van anderen onmiddellijk herkend worden. Zijn weggezonden oogen, zijn holle wangen, zijn ingevallen borst, zijn uitgeteerde vorm, de nietsbeteekenende blik zijner oogen, verhalen ons zijn treurige geschiedenis.

En opium moet hij hebben. Hij zal alles doen om het te verkrijgen. Geneeskundige zendelingen zeggen, dat van honderd opiumzieken, die men dacht te herstellen in de hospitalen, er tachtig of negentig terugvallen en ten laatste ten verderve gaan. Hudson Taylor zegt, dat er tegenover elken bekeerling tot het Christendom duizenden zijn, die door het opium zedelijk verwoest worden.”

Er is voorwaar reden om aan het ongelukkig China te denken als wij belang stellen in het Koninkrijk onzes Verlossers, en voor dit land in zijn bijzondere nooden te bidden.

De keizer en keizerin, die nog jong zijn, schijnen gelukkig het Zendingswerk genegen. Men weet overigens wat vijandige geest zich nog kort geleden onder het volk tegen de vreemden uitte.

Een der merkwaardigste, maar min opgemerkte verschijnselen in het land van Confucius is zeker wel het sterk vertegenwoordigd Islamisme.

Van den dag zijner geboorte, uit de woestijnheuvelen rondom Mekka, is de godsdienst van Mohammed een zendingsgodsdienst geweest. Woord en zwaard gingen, wel is waar vaak tezamen, en somtijds zelfs ging 't zwaard den Koran vooraf, maar zij gingen de wereld in om de wereld te overwinnen. Andere vormen van dwaling en afgoderij waren tevreden met tehuis te blijven, in engen kring, waren nationaal; het Islamisme was niet tevreden met Arabië, maar wilde *wereldgodsdienst* worden. En die halve-maan, tooverlicht en dwaallicht tegelijk, ging met haar gestolen glans over een halve wereld op. Azië, Afrika en Europa, met de eilanden der zee, werden ten deele na zijn dood buit van den Arabischen profeet.

Geen land levert hiervan zulk een treffend en tevens noodlottig bewijs als China. Mohammedanen in China? vraagt gij. Ja, en niet een klein verstrooid getal, maar volgens de beste opgaven, meer dan *twintig millioen*; meer volgenden van den Valschen Profeet in het land der opgaande zon, dan in geheel Perzië en Arabië tezamen!

De distelzaden van den Islam waren vele en de wind waaide ze wijd henen. Doch hoe kwamen zij daar? Welke is hunne geschiedenis? hun sterkte?

In het vierde jaar na de vlucht van den Profeet, zond men gezanten naar alle richtingen met de welbekende drievoudige boodschap: Islam, het zwaard, of schatting. Van dit jaar dagteekent volgens sommigen de zending der Mohammedanen in China. Op zekere Chineesche gedenkteekenen leest men, n. l., dat de apostel van het Islamisme, te Canton, Wan-ke-che heette. Dit is denkelijk Wahab abu Kabsha, een der gezanten (628). Volgens deze geschiedenis ontmoette Wahab den Chineeschen keizer en ontving verlof om in Canton te blijven. Na drie jaar keerde hij terug naar Arabië, vond dat Mohammed gestorven was, en ging toen later met den Koran in schrift naar China terug. Dit is echter overlevering. Doch de inschriften op een Moskee in de stad Canton en de 800 familiën Mohammedanen thans aldaar woonachtig, getuigen dat er zeer vroeg een Moslemsch gezant moet geweest zijn.

Dozy gaat niet zoo ver terug, maar geeft in de volgende woorden zijne gedachten over den oorsprong van het Islamisme in China: „Intusschen was er op het vasteland van Azië een gewichtige verandering voorgevallen. Evenals in de zevende eeuw de Ara-

bieren, was er ook in de dertiende een volk uit onbekende woestijnen op het wereldtooneel verschenen en had in weinige jaren nog uitgestrekter landen veroverd dan eenmaal de Arabieren. Het waren de Mongolen; hun opperhoofd was Djengis-kaan. Wel dra werd hij de geesel voor het Oosten en het Westen. . . . Geen vorstengeslacht is in godsdienstzaken zoo cosmopolitisch geweest als het geslacht van Djengis-kaan. Maar het geheele rijk was cosmopolitisch. De veroveringen der Mongolen hadden, als het ware, de uiteinden van Azië bij elkander gebracht. Korpsen Alanen en Kiptjaks voerden oorlog in Tonquin en Chineesche ingenieurs arbeidden aan de oevers van den Tigris. Aan het hof van Ta-toe zag men Perzische sterrekundigen over wetenschappelijke onderwerpen spreken met mandarijnen. Menschen, uit een twintigtal natiën, die vóór de dertiende eeuw elkander nauwelijks bij name kenden, schreven of rekenden thans in hetzelfde vertrek. Vandaar dan ook dat de groote Muzelmansche — d. i. Mohammedaansche — immigratie in China van den tijd der Mongoolsche heerschappij dagteekent. De Mohammedanen bekleedden daar hooge posten, niet alleen in het burgerlijke, maar ook in het militaire leven. „In elke stad,” meldt de reiziger Ibu Batoe ta, die in 't midden der veertiende eeuw China bezocht, „is een afzonderlijke wijk, waar de Muzelmannen wonen en waar zij hunne moskeeën hebben; zij worden geëerd en ontzien.” Ook aan bekeeringsijver ontbrak het hun niet; zij trokken zich de kinderen aan, die door hunne ouders waren verlaten, en voedden hen in het Islamisme op.”

Tot zoover Dozy. De latere geschiedenis van de Mohammedaansche veroveringen, hun strijd met en tegen zekere keizers, de houding van de regeering jegens den vreemden godsdienst, altijd toegelaten, maar nooit door de regeering omhelsd, de Mohammedaansche invloed in het Tay-ping oproer, — dit alles is te breedvoerig om hier beschreven te worden. Maar dat de „zieke man” in Constantinopel door den arm van den godsdienst zelf hier invloed uitoefent, is niet zoo onzeker. Het Islamisme en Rome zijn hierin gelijk, dat beide een heilige stad en een paus hebben; en beiden zijn *semper eadem*, altijd dezelfde, zoo zij kans hebben.

De Thiersant geeft de volgende getallen aangaande de Mohammedaansche bevolking van China. In de provincie Kansuh 8,350,000; Shensi 6,500,000; Yunnan 3,500,000; Shansi 50,000; Chilli 250,000; van de laatsten leven 100.000 in de nabijheid van de stad Pekin, alwaar elf moskeeën zijn, enz. allen tezamen meer dan twintig millioen!

Groeit de Islam in China in getalssterkte? Zijn er bekeerlingen uit hun getal onder de Christenen van het nieuwe China? Welke rol speelt deze groote schaar in de toekomst op het gebied der zending of van den staat? Niet één dezer vragen kunnen we beantwoorden. Een ding is zeker. Er zijn millioenen

Mohammedanen in China en er is niet één zendinggenootschap dat hoofdzakelijk onder hen en voor hen werkt; niet één zendeling zelfs, schijnt het, die onder hen heeft getracht te werken. En toch, land der opgaande zon! Beter deel is door God voor u weggelegd dan de Koran.

## EEN BEKEERING.

Graaf John van Rochester was een man van vele begaafdheden, een bekwaam schrijver en dichter, maar tegelijk een spotter met God en zijn dienst. Doch op zijn krankbed, dat hem een sterfbed werd, kwam hij tot de overtuiging: *dat er geen andere naam onder den hemel is, die onder de menschen gegeven is, door welken wij moeten zalig worden, dan die van Jezus Christus.*

Den 26<sup>sten</sup> Mei 1680, bezocht hem voor de eerste maal de godvruchtige predikant Pearson, dien hij met groote blijdschap ontving. Aan dezen beleed hij dat hij reeds vóór eenige jaren, toen hij eene redevoering gehouden had, welke den geopenbaarden godsdienst voor een gedichtsel verklaarde, een zekeren angst gevoeld en tot zichzelf gezegd had: „Hoe kan toch een mensch, die de wonderwerken van God aanschouwt en die het gebruik van zijn verstand en zinnen heeft, die zoo misbruiken dat hij zijn Schepper durft trotseeren?”

Doch dit was een voorbijgaand gevoel geweest. Thans smachtte zijn ziel naar rust en troost. Langen tijd was hij nu nog ongerust over het behoud zijner ziel, doch bijzonder het 35e hoofdstuk van Jesaja, maakte een zichtbaar geruststellenden indruk op hem. Hij liet het zich meermalen voorlezen, en maakte er zelf op zekeren tijd vers voor vers de toepassing van op zichzelf. Met diep berouw over zijn vorig leven en met verwerping van zijn vroegere denkwijze, betuigde hij alleen de rust zijner ziel te vinden in de oneindige genoegdoening van Christus, en zijne behoudenis in het gekocht zijn door den losprijs van Christus' bloed.

In dezen tijd ging zijn vrouw die Roomsche was, tot de Protestanten over, hetgeen hem zeer verblijdde. Hij zorgde ook nu voor de Christelijke opvoeding zijner kinderen, en wenschte dat zijn zoon mocht bewaard blijven voor die verlichting, die hem zoo lang verblind had. Hij beval ook dat zijn ergerlijke geschriften, alsmede eenige zijner schilderijen, die de zedelijkheid kwetsten, verbrand wierden. Voorts vermaande hij zijne vrienden schriftelijk en die bij hem kwamen mondeling, om niet verder voort te gaan in het bestrijden der waarheid, en eindelijk schreef hij eigenhandig eene belijdenis, welke hij door zijne vrouw en den predikant Pearson als getuigen mede liet onderteekenen, en welke hij beval dat na zijn dood zou worden openbaar gemaakt. Zij luidt als volgt:

„Ten behoeve van allen, die ik door voorbeeld of woord tot zonde heb verleid, verklaar ik aan de wereld in de tegenwoordigheid van den grooten God, die de verborgenheden aller harten kent, en voor wiens rechterstoel ik mij gereed houde te verschijnen: dat ik uit den grond mijns harten mijn vorigen goddeloozen levenswandel verafschuw en veroordeel; dat ik geloof, nooit genoeg de goedheid Gods te kunnen verheffen, die mij een waar inzicht gegeven heeft in mijn schadelijke grondstellingen en slechte handelingen, door welke ik tot hiertoe zonder hope en zonder God in de wereld geleefd heb, een openbaar vijand van den Heere Jezus Christus geworden ben, en den Heiligen Geest der genade op het uiterste bedroefd heb. Daarom moge het als het grootste bewijs mijner liefde jegens allen die mij kennen strekken, dat ik hun in den naam van God waar-schuw om, zoo lief hun het heil hunner zielen is, niet meer het bestaan van God, noch zijne voorzienigheid te ontkennen, noch zijne goedheid te verachten, noch met zonden den spot te drijven, noch gering te achten den eenig heerlijken godsdienst van den eeuwig hooggeprezenen Verlosser en Ontfermer, door wiens algenoegzame verdiensten alleen, ik genade en vergeving hope te ontvangen, als een der grootste zondaren.

„19 Juni 1680.

J. ROCHESTER.

ANNA ROCHESTER.

ROBERT PEARSON.”

### DE MACHT DER GENADE.

Niet ik, maar de genade Gods die met mij is.

1 Cor. XV : 10%.

Gelukkig hij, wien Gods genâ

Geleidt, bezielt, regeert.

Hij slaat zijn weg met wijsheid gâ,

Hij wandelt niet verkeerd.

Toen ik U kennen leerde, Heer,

En rusten in uw bloed,

Ontviel mij straks de zucht naar eer,

Naar 's werelds geld en goed.

Door Christus naar zijn naam genoemd,

Werd zijn genâ mijn lof,

En al waarop de wereld roemt,

Vergankelijk blinkend stof.

Door Christus van een doemeling

Verheven tot Gods kind,

Schat ik thans ook heur smaad gering,

Ben voor haar schatten blind.

O Gij, wiens stem de dooden wekt,

Door wien de doove spreekt,

Die snoode zondaars tot U trekt,

En 't hardste hart verbreekt!

Uwe englen, levend in het licht,

Maar wie gelooft, nabij, —

Zij zeggen, 't oog op mij gericht:

„Welk ander mensch is hij!”

O ja! mijn ziel was doodlijk krank,

Doch nu herstelt zij weer.

O Jezus! U zij al de dank,

En uw genâ al de eer!

Naar NEWTON.

### UITKOMST.

Dat we hierboven schreven „Uitkomst”, zal ieder kunnen begrijpen, die las wat we in vroeger jaargangen over onze taal schreven. We poogden toen vooral hen te helpen, die — begrijpelijkerwijs — in dezen telkens struikelen en het „uitkomst” hierboven ziet op de poging der heeren Kolléwijn c. s., in 't vorig No. vermeld, om ons althans een spelling te geven, die aan de huidige, groote bezwaren te gemoet komt.

Hoedanig toch is de toestand?

Antwoord: zoo, dat verreweg de meerderheid, zelfs van hen die goed onderwezen zijn, ja de „gestudeerde” geen brief of stuk schrijven kan zonder fouten te maken. Zelfs het gebruik van hulpboeken helpt lang niet altijd. Voorts — en hierin ligt juist een deel der kwaal — is zelfs de meest beschaafde *spreektaal* nog mijlen ver van de *schrijftaal* verwijderd. Daarbij is het onmogelijk van zeer vele woorden de spelling of het geslacht naar regels te weten — en met hoeveel uitzonderingen — tenzij men ettelijke levende en ettelijke doode talen kenne. En eindelijk is de kennis van deze geslachten en spelregels enz. bijna geheel *zonder eenig praktisch nut*.

We hebben er reeds meer op gewezen, dat onze taal al lang deze richting neemt: zij kort af, verwaarloost de uitgangen, krijgt meer en meer losheid. De afstand tusschen haar en het Hoogduitsch met zijn tallooze regels en wetten wordt steeds grooter; de richting die de taal in Engeland nam, ook bij ons steeds meer heerschend. (Trouwens ook onze letterkunde neigt veel meer naar den Engelschen dan den Duitschen geest, en een Nederlander leert met evenveel gemak Engelsch als hij met veel moeite Duitsch leert.)

Met dezen huidigen geest en de tegenwoordige richting moeten we rekenen. De taal nu is wat *gesproken* wordt. Het geschrevene is daarvan slechts *afbeelding*, er aan ondergeschikt.

En nu moge een wetenschappelijke spelling voor den *geleerde* hooge waardij hebben; het moge (voor een deel) waar zijn dat de *geleerde* aanstonds weet waarom hij *rozen* met één *o*, *boomen* met twee schrijft; waarom *beenen* twee *ee*'s heeft en *lezen* één; ons volk bestaat meerendeels niet uit geleerden. Het weet ook niet

waarom het schrijven moet: in *de* kachel, en in *den* tuin; daar toch ieder altijd „de” zegt.

Wij juichen daarom wat de heeren Kolléwijn c. s. doen in menig opzicht toe. Het is niet wetenschappelijk, niet volmaakt, maar het is *praktisch, bruikbaar*.

Het spaart reeds de schooljeugd veel lastig en *nutteloos* werk en den onderwijzers niet minder. Het belet dat een beschaafd man altijd ettelijke boeken noodig heeft, wil hij niet telkens „fouten” schrijven. Het verhindert dat menigeen allerlei „bokken schiet”, die eigenlijk weinig beduiden. Kortom, het breekt het lastig keurslijf en geeft vrijheid.

Thans schrijft iedereen — in wanhoop, daar de regels toch niet zijn te onthouden — er maar op los. We krijgen haast geen brief zonder „fouten”. Dat nu moet uit zijn en de heeren K. c. s. openen den weg daartoe.

We hopen dat elk het zal inzien. Conservatisme komt hier niet te pas. Juist wijl we onze taal liefhebben, spreken we zoo. Moge weldra een bruikbare spelling algemeen zijn!

Niet ongegrond is echter, bij het streven der heeren Kolléwijn c. s. de vrees dat men door den eenvoud heen bij het platte terecht kome. Er zijn bezwaren.

Er ware weinig bedenking tegen, indien men tweërlei taalvorm kon schrijven en zorgen dat ieder die beide begreep bij het lezen. Maar nu zal misschien het deftige, statige aan den eenvoud worden opgeofferd. Meermalen hebben Friezen ons verhaald, dat niemand in Friesland, wien de heilichheid van Gods Woord ter harte gaat, den Bijbel in de Friesche taal zal lezen. En daar is toch sprake van een *taal*, niet van een dialect. Maar waar blijft nu de deftigheid wanneer men de Nederlandsche taal maakt tot een samensmelting van de meest voorkomende verbasteringen, die den dialecten het burgerrecht te danken hebben. Die laatste zinsnede schrijven we met opzet *zoo*. Wanneer men haar schrijft volgens de manier van Dr. Kolléwijn, dan kan niemand uitmaken wat ik eigenlijk bedoel. Want dan staat er één *n* te veel; maar een *n* die de geheele uitdrukking duidelijk maakt.

Het stelsel Kolléwijn is volgens sommigen ook inconsequent. Zij zeggen wanneer men schrijven zal zooals men spreekt, dan vervallen duizenden bij duizenden n's. B. v. „Toe de mense gegete<sup>1)</sup> hadde, ginge ze na de tuin om wat frisse lucht te krijge want et was erg benoud<sup>2)</sup> geworde en ze ware warm. Eerst hadde ze hete soep gehad so as 't hoort” enz.

Waar blijft het onderscheid tusschen *noch* en *nog*; *slepen* en *sleeppen*; *geene* en *gene*?

De spreektaal schrijven? 't Heeft zijn groote gevaren voor een volk, dat schrijven kan! Men heeft

<sup>1)</sup> waarom niet „gegeete”?

<sup>2)</sup> hoe weet men dat hier niet „beenoud” gezegd moet worden? Door altijd slechts een *e* te schrijven aan 't eind der lettergrepen, is werkelijk veel vergissing mogelijk.

niet uitsluitend daagsche kleeren omdat een best pak verwaand *kan* staan. Men schaft de viering van zijn verjaardag niet af omdat de andere dagen des jaars even goed zijn!

Met dat al echter blijft verbetering en vooral vereenvoudiging onzer spelling noodig, vooral bij schrijfwijzen wier verschil tot niets nut.

Dit nu kan het plan van Dr. K. ons brengen, dat zeker nog gewijzigd kan worden.

Een volgende maal komen we er, zoo 't noodig is, op terug.

H.

## UIT HET LEVEN.

### *Ur der Chaldeën*

is onlangs ontdekt en deze ontdekking herinnert ons opnieuw de nauwkeurigheid der bijbelsche geschiedverhalen.

Op honderd vijftig mijlen ten noordwesten van de Perzische Golf, in de landstreek van het oude Chaldea, of, zooals het in Genesis heet, het land der „Chaldeën” ligt Ur. Het is opmerkelijk, dat, schoon geleerden deze ontdekking eenige jaren geleden hadden bekrachtigd, de oude dwaling, dat men bij Ur te denken heeft aan Urfah, zeshonderd mijlen ten noordwesten, nabij Armenia, nog bij velen bestaan blijft. Gelijk de Assyrioloog George Smith zeide, er is geen bewijs, dat er ooit een ander Ur bestaan heeft, dan deze stad in oud-Chaldea. Urfah, of juist nog Oerfah, ligt geheel buiten het gebied van Chaldea; maar wijl de naam eenigszins gelijkkluidend is met Ur en de plaats een overlevering aangaande Abram bezit, legde men beslag op Oerfah en heeft het bij Schriftverklaarders dienst gedaan als de stad Ur.

Genesis meldt, dat de oude stad lag in het land der Chaldeën, en Chaldea lag tusschen Babylon en de Perzische Golf, gelijk de gedenkteekenen aantoonen. Maar Oerfah ligt vierhonderd zestig mijlen ten noordwesten van Babylon, in het oude Paddan-Aram der Schrift. De oude tempel van Ur, met zijn naam op de steenen, in gezelschap van de herinnering aan een ouden koning, bestaat nog. De jaartallen bewijzen, dat Ur een oude stad was ten tijde van Terah, den vader van Abraham. Er woonden aanbidders van de maan, en de tempel was gewijd aan den maangod Sin. Ur was een groote begraafplaats en men vermoedt, dat vele vermogende inwoners van Babylon langs de Euphraat stroomopwaarts werden gevoerd, om rondom de heilige stad Ur begraven te worden. De stad is omringd met een onnoemelijk aantal graven; op enkele dezer ziet men de versieringen en gereedschappen, op welke de overledene in zijn leven het meest prijs stelde. Meest liggen de lijken op hun linkerzijde, alsof de dood hen had overvallen, toen zij vóór vierduizend jaar gerust lagen te slapen.



*Elk voor zich.*

Twee jeugdige Christenen woonden en werkten samen. Zij waren van zeer uiteenlopend karakter. De eene leed aan hoogmoed. Hij wist het, hij was twistziek, hij had altijd gelijk. De andere was driftig. Als hij, in de dikwijls en niet altijd met heilig vuur gevoerde redetwisten zijn vriend geen meester kon worden, ontvielen hem wel eens woorden, die hij later moest terugnemen.

Op een Zondagmorgen waren ze samen in de kerk. In zijne predikatie had de leeraar de eigenaardige trekken van een hoogmoedig karakter blootgelegd. O, dacht een der vrienden, wat ben ik blij, dat M. in de kerk is. Het had nimmer beter voor hem klaargemaakt kunnen zijn. Ik hoop dat hij het begrepen zal hebben. Toen ze, uit de kerk thuisgekomen, elkaar ontmoetten, zeide J.:

„Hebt ge genoeg gehad van morgen?”

„Ja,” was het antwoord, „bijzonder veel genoeg.”

„Hebt ge den leeraar goed begrepen?” zoo vervolgde J.

„Ik denk het wel,” zeide M.

„Welaan, wat was het dan toch, dat het meest uwe aandacht trof?”

„O,” zeide M., „toen de leeraar bezig was over de verkeerdheid van aan drift toe te geven, dacht ik: Ik hoop dat J. dit goed moge verstaan.”

„Wel, wel, hoe is het mogelijk,” zeide J. „En ik dacht, toen de leeraar over hoogmoed sprak: Mocht toch broeder M. hier eens goed naar luisteren.”

De beide broeders hadden niet voor zichzelf, maar voor *elkander* geluisterd. Zij kwamen tot het besluit, dat het 't beste was voortaan elk voor *zichzelf* te luisteren.

*Overdrijving.*

„In 't jaar 1730,” zegt Rotterdam, „ontdekte zich een zonderling gewormte, 'tgeen de paalwerken der dijkagiën zoodanig doorknaagde, dat dezelve voor den slag van het zeewater ten eenenmale onbestand werden en omver vielen.” Dit „zonderling gewormte” was de gevreesde paalworm, die onze zeeveringen geducht bedreigde. De strenge vorst van 't jaar 1740 richtte gelukkig een groote slachting onder de kleine vijanden aan en door 't inslaan van zware spijkers in de palen, gelukte het deze althans gedeeltelijk tegen den paalworm te beveiligen.

De ramp liet zich aanvankelijk ernstig genoeg aanzien; maar buitenlanders, die hunne fantasie wat al te vrijen teugel gunden, stelden het voor, alsof Nederland bijna aan den rand van zijn ondergang gekomen was.

Zoo vertelde de Neurenberger courant van die dagen aan hare lezers, dat de paalworm druk bezig was de palen onder de huizen van Amsterdam te doorknagen, waarom de aanzienlijkste kooplieden al vast hunne goederen en koopwaren naar elders zon-

den. Ook zouden de bewoners van niet minder dan 12 steden en 200 dorpen van regeeringswege aanschrijving gekregen hebben om zoo spoedig mogelijk hun boeltje te pakken en op veiliger bodem hunne tenten weer op te slaan.

De „Courantier van Keulen” voegde hier nog bij, dat Amsterdams stadhuis reeds de reis naar het middelpunt der aarde ondernomen had en om het treurig tooneel recht aanschouwelijk voor te stellen, werden er te Hannover platen verkocht, waarop de instorting der huizen van Amsterdam afgebeeld werd.

Gelukkig kwam het niet zoo ver!

Er zal spoedig een aanvang worden gemaakt met de grootste spoorwegbrug in de Vereenigde Staten. Zij zal worden gebouwd over de Mississippi-rivier bij New Orleans, 2½ mijl lang zijn, en \$ 3,000,000 kosten. Het werk zal binnen drie jaar voltooid moeten zijn.

**BOEKBEOORDEELING.**

Een belangrijke uitgave zag dezer dagen 't licht bij den heer J. A. WORMSER. 't Is „**Een jaar op reis in dienst der Zending**” door F. LION CACHET, predikant te Rotterdam, in 10 afleveringen à f —.45.

In 1891 en 1892 maakte de schrijver als afgevaardigde der Voorloopige Synode van Ned. Gereformeerde Kerken en der Gereformeerde Zendingvereeniging een reis, die een jaar duurde. Op zijn terugreis maakte hij een uitstap door Egypte en naar het Heilige Land. Rijk aan allerlei ervaring keerde hij huiswaarts, en zette zich om dit reisverhaal samen te stellen. Men vindt hier dus de laatste en beste berichten omtrent den Zendingarbeid op Midden-Java; een schat van land en volkenkunde uit Insulinde en een schets van zeden en gewoonten van Palestina, uit de pen van een der zonen Abrahams.

De schrijver heeft uit een schat van afbeeldingen een ruime en nauwkeurige keuze gedaan, zoodat het werk versierd wordt door een zestigtal afbeeldingen, alle ter plaatse zelf genomen, en een schetskaart. Van de fraaiheid der illustratiën, zoowel als van den boeienden vorm kan elk zich overtuigen. 't Is een flink, mooi werk, te oordeelen naar wat we er van zagen.

Ter drukkerij der Weezen-Inrichting te Neerbosch, bij den heer P. J. Milborn te Nijmegen, kwam van de pers het door H. J. K. vrij uit het Duitsch vertaalde werk van Ludwig Schneller, „**Kent gij Hem?**” een levensbeeld van den Heiland, aan de hand der Evangelien en in het licht van het Beloofde Land. Het is een vervolg op het vroeger door dien schrijver uitgegeven en gewaardeerde werk: „**Kent gij het Land?**” en heeft een zeer aanbevelende voorrede van Ds. J. P. G. Westhoff, Herst.-Luth. Pred. te Amsterdam. Prijs f 1.90 ingenaaid en gebonden f 2.50.

Al zal men hier of daar een vraagteeken zetten, we raden de lezing van dit boek sterk aan. Men zal er niet weinig voor verstand en hart in opdoen en zijn geestelijke kennis vermeederen. Uitvoering, platen enz. zijn fraai.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Aangelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## „MIJ DE WRAKE!”

De wrake op zichzelf is niet iets zondigs. Integendeel: indien er geen zonde ware, er zou geen plaats zijn voor wraak. De zonde heeft aan de wraak het bestaansrecht gegeven. Wrake is goddelijk.

Velen stemmen dit niet toe, maar veroordeelen alle wrake. De gevolgen van het verkeerde inzicht in deze zaak zijn belangrijk. Ze zijn in de eerste plaats een scheeve opvatting van de eigenschappen Gods. Men gewent er zich aan om zich God voor te stellen als louter liefde en goedheid; wel te heilig om het kwaad te aanschouwen, maar.... derhalve voor het kwaad de oogen sluitend; inplaats van het van voor zijn oogen verdelgend. Dat gaat zoover dat men zelfs niet geschroomd heeft uit een der schoonste zangen van onzen dichter Beets de kern weg te snijden toen men het aannam voor de openbare Godsdienstoefening. In het lied, dat als No. 193 van den Vervolgbundel opgenomen is, zong Beets:

„De God, die recht en waarheid *wreekt*,  
De God, die van genade *spreekt*  
In 't hart van alle vromen.”

De Commissie voor de Gezangen ontnam aan den eerstgenoemden regel alle kracht en bovendien alle poëzie, door dien te schrijven:

„De God, die recht en waarheid *spreekt*.”

Zoo werd met één pennestreek de uitdrukking

van den heerlijken troost, dat „de *Rechter* der gansche aarde ook recht *doet* en het recht *handhaaft*” veranderd in de matte betuiging dat God altijd de waarheid spreekt! Maar wanneer in dit verband Gods spreken zóo wordt opgevat, dan wordt dat spreken *praten*, en meer niet. Want men weigert te erkennen dat Hij ook, bij dat spreken van waarheid, recht en waarheid *herstelt*.

In de maatschappelijke verhoudingen heeft deze dwaling de noodlottigste gevolgen gehad, die nog bij lange na hun grens niet hebben bereikt. Indien God zelf geen recht en waarheid wreekt, dan is eene overheid, die dat doet, niets meer dan een moordnares. Dan is ze niet „Gods dienaar, eene wreekster tot straf dengene, die kwaad doet.” En zoo verviel uit de wetboeken van het grootste deel der beschaafde, eigenwijze menschheid, het artikel der doodstraf.

Daarbij kon het echter niet blijven. Want niet alleen de doodstraf, maar ook gevangenis, verbanning en boete dragen het karakter van wrake, en zijn uit dat oogpunt gezien ook afkeurenswaard en verwerpelijk. Derhalve gaat men uit van het denkbeeld dat er geen straf moet bestaan; maar slechts kastijding. Wat vroeger rechtsherstel door wrake van onrecht was, moet nu slechts middel ter verbetering zijn. Hoe komt de beleedigde partij dan tot haar recht? Ze komt er doodeenvoudig in 't geheel niet toe.

Doch ook dit was slechts de tweede schrede op den verkeerden weg. Men moest door het valsche beginsel gedreven, komen tot de ontkenning van het bestaan der zonde. Ten minste de zonde is geen afval van God meer, maar slechts een afwijking van het normale. Geen onzedelijkheid, maar een ziekte. En dus komt er bijna geen misdadiger meer voor den rechter of men beijvert zich om aan te toonen dat hij krankzinnig is en dus niet kan geacht worden toerekenbaar te zijn. Zorgvuldig vermijdt men echter te onderzoeken of die krankzinnigheid ook zijn schuld is. Zoo wordt dronkenschap als verzachtende omstandigheid gerekend, maar het zich dronken drinken niet strafbaar gesteld.

't Is thans echter niet meer voldoende krankzinnigheid te pleiten, want men kan toch niet alle menschen voor gekrenkt in de hersenen verklaren. En daarom komt thans aan de orde dat niemand uit eigen beweging en op eigen verantwoordelijkheid misdaden pleegt, maar als bewezen moet aangenomen worden dat elk, die zich misdraagt, gehypnotiseerd is. Zoo komt de schuld wel voor den hypnotiseur, maar 't moet nog bewezen worden ('t geen wel altijd zal blijken onmogelijk te zijn), dat deze de door den ander gepleegde misdaad bedoeld en gewild heeft. Wie weet of binnen niet al te lang tijdsverloop de gevangnissen dus ook niet meer verbeterhuizen zijn mogen, maar louter inrichtingen, waar men uit pure menschlievendheid de gehypnotiseerden aan den voor hen noodlottigen wil van sterkere geesten onttrekt.

Zoo begint men met een God, die over recht en waarheid slechts *spreekt*, om te eindigen met de vernietiging van alle rechtsbesef en de volkomen uitwischung van alle grenslijn tusschen goed en kwaad. De eenige, op wien ten slotte nog wraak mag toegepast worden, zal dan hij zijn, die onrecht wreken wil.

Gods Woord leert ons echter juist het tegenovergestelde. En het natuurlijk rechtsbesef, ons ingeschapen; dat overblijfsel van Gods beeld in den mensch; stemt met Gods getuigenis overeen. De Heilige Schrift leert ons dat ieder, die verongelijkt is, recht heeft op herstel, op wrake. Dat recht gaf de Schepper aan ieder zijner schepselen, omdat Hij ieder dier schepselen zijn eigen kring schonk, waarin een ander schepsel niet naar recht, niet ongestraft mag binnendringen. Dat recht verleende God in gansch bijzonderen zin aan den mensch, omdat deze Gods beelddrager is en dus wie den eigen kring van zijn naaste overtreedt God zelf aantast. En de overheid is niet alleen Gods beelddraagster, maar ze is door Hem met een deel van zijn macht en waardigheid bekleed. Daarom staat wie haar aanrandt schuldig aan *majesteitsschennis*.

Een rechtmatig verlangen naar wraak is ons dus evenmin verboden, als het gevoel van verontwaardiging bij 't zien of ondergaan van onrecht ons ontzegt is. „*Wordt toornig, maar zondigt niet*”. „Geeft

den toorn *plaats*”. Maar wèl verbiedt de Heere dat „de zon onderga over onze toornigheid”. Want wanneer ze urenlang duurt, wordt de toorn nijd en kwaadaardigheid. Het gevoel: hier komt wrake tepas, het verlangen naar wraak, is evenmin verboden. Maar wèl klinkt Gods bevel: „*Wreekt uzelfen niet!*”

Waarom? Omdat we niet mogen gewroken worden? Geenszins! Maar omdat de Almachtige *zich-zelfen* het oefenen van wrake voorbehouden heeft èn omdat Hij, bij dat voorbehoud, zijne wrake beloofd heeft. Hij heeft gezegd: „*Mij is de wrake!*” Dat niet alleen, maar daarbij: „*Ik zal het vergelden.*”

Alle zonde is in den diepsten grond opstand tegen *Hem*. Dus komt het Hem toe ze te wreken. Hij is echter niet *wraaklustig*; dat zijn wij wel. Hij is *rechtvaardig*; dat zijn wij niet. Wanneer wij onszelfen wreken, zijn we onze eigen rechters en hakken er ruw en onrechtvaardig op in. Maar Hij *vergelt*; dat is: Hij betaalt precies de waarde uit; niet meer, niet minder. Want Hij is alwetend en ziet er dus geen der drijfveeren bij over 't hoofd, en Hij is volkomen wijs en weet dus alle factoren volmaakt juist te beoordeelen.

De afdoende reden voor Christenen, waarom zij zichzelf niet mogen wreken, is echter deze, dat zij „*beminden*” zijn. Zijn ze dat in zichzelf? Ach neen! Van nature: zondaars gelijk ook de anderen. Ze zijn beminden in Christus Jezus, die den toorn Gods tegen het gansche menschelijke geslacht in zijn lichaam gedragen heeft op het hout. Dus komt Christus de wrake toe. Er is een „toorn des Lams.” God zal eens de wereld rechtvaardiglijk oordeelen, *door een man*, dien Hij daartoe gesteld heeft, daarvan verzekering doende aan allen doordien Hij Hem uit de dooden opgewekt heeft. Alle zonden van het geheele menschelijke geslacht liggen dus voor zijne rekening. Van degenen, die in Hem gelooven, heeft Hij ze verzoend; van hen, die de aangeboden verlossing niet aannamen, zal Hij ze verhalen. Een derde soort van menschen bestaat niet. Wat tegen ons misdaan wordt, overkomt ons van eene dier twee soorten. Maar zijn we werkelijk *in* Christus Jezus, dan wordt ook *niets* tegen *ons*, maar *alles* tegen *Hem* misdaan. Beledigt ons een geloovige, dan is er voor wrake geen plaats, want die wrake *is* reeds ondergaan, die zonde *is* reeds verzoend in Hem, die ook *ónze* zonden droeg. En is het een ongeloovige, dan is tweërlei mogelijk. Of hij zal eenmaal nog in den tijd der genade met al zijn zonden de toevlucht nemen tot het dierbaar bloed van Christus, waarin die zonden gewroken *zijn*; óf hij zal eenmaal met zijn zonden voor den rechterstoel van Christus staan, „die een iegelijk zal vergelden, hetgeen in het lichaam geschied is, hetzij goed, hetzij kwaad.” Dus blijft ons ook in dát geval geen plaats voor eigen wreking.

De „beminden” weten wel dat nooit iemand met hen in aanraking kwam, die geen overvloedige reden kreeg om ook over hen wraak in te roepen. Der-

halve weerhoudt, wanneer ze in de rechte stemming zijn, ootmoed reeds van wraakneming. Maar als „beminden” beroepen zij zich met vrijmoedig geloof op hetzelfde dierbare bloed, dat hier de wrake verhindert.

In één woord dus: u komt de wrake nooit toe, want het lijden en sterven van Christus Jezus was *borgtochtelijk*.

W.

## DE LOSPRIJS.

EEN HISTORISCH VERHAAL UIT DEN TIJD  
VAN LEYCESTER.

### IV.

Zie, dat alles toonde zich zoo klaar voor den geest van Engel Meeuwzen, nu de staatkundige nevel daarvoor weggetrokken was en zijne verbeelding maalde hem dit zoo levendig en duidelijk, dat hij hoe langer zoo sneller liep en den tijd, welken hij noodig had om tehuis te komen, gebruikte om zichzelf rekenschap te geven, hoe hij, 'n eenvoudig oppasser, er toch toe gekomen was, om zich met de politiek te bemoeien. 't Was natuurlijk de schuld van Katrien en van dominee Van der Wouw en van Mevrouw Savaria en den professor. Nu, die zouden er zeker ook niet zonder kleerscheuren afkomen, maar 't zou wel gaan, zooals 't altijd bij die dingen ging: de grooten liet men loopen en hij en zijns gelijken zouden 't gelag moeten betalen.

„Allerschrikkelijkst, Engel, wat ziet ge bleek! Wat is u overkomen?” riep Katrien uit, toen ze het ontstelde gelaat van haren echtgenoot aanschouwde.

„'t Ergste, wat ons overkomen kan,” antwoordde deze, „gijlieden hebt mij op den verkeerden weg gesleept, gij en uwe mevrouw en de professor. Ja, ze wagen er de geringen maar aan! Of die aan galg en rad verzeild raken, wat deert het hun, indien zij maar vrij blijven!”

„Maar, om 's hemels wil, wat is 't dan toch, Engel?” zeide Katrien, die geen eind zag komen aan haar mans jammertonen en toch begreep, dat er iets ernstigs moest plaats gehad hebben.

„Wat er gebeurd is? Wel, dat ze dien heer de Cosmo van morgen naar de Burcht gebracht hebben en dat ze de geheele zaak van den aanslag bij het gerecht al lang weten en dat de geheele stad weet, dat je man er in betrokken is, omdat hij de boodschappen van den hoogleeraar aan dien verwenschten kolonel overbracht. Je zult het maar zien: na dien sinjeur is Engel Meeuwzen aan de beurt, en dan laten ze den kolonel loopen en den kleinen Engel Meeuwzen hangen.”

De schrik sloeg Katrien om het hart, toen zij de zaken vernam, en daar de ontstelde verbeelding van haar man haar alles kleurde, zooals 't wezen moest, als 't op zijn ergst liep en de angst, waarin hij verkeerde, haar trachtte te overtuigen, dat het niet an-

ders kon, zoo was zij diep terneergeslagen evenals hij, en bittere tranen vloeiden langs hare wangen. Zwiggend zaten ze geruimen tijd tegenover elkaar en eindelijk sprak ze:

„Beste Engel, 't is nu eenmaal zoo en niet anders. Maar we moeten raad schaffen. Ga dadelijk uit de stad en laat niemand weten waarheen. Ge zoudt bij mijne nicht in Bodegraven u een tijdlang verborgen kunnen houden, totdat....”

„Neen, dan kan ik me nooit weer in Leiden vertoonen, en eens ontdekken zij mij toch en brengen mij hierheen. Nu Katrien, en gij en het kind dan, wie moet daarvoor zorgen? Neen, dat gaat niet!”

„Maar wat wilt ge dan? Als ge lang wacht, ge kunt het niet weten! De schout is er misschien gauw bij.”

„Lang wachten, ook niet! Hoor eens, Katrien, ik ga naar mijnheer Van Wamel. Dat is een goeder-tieren man en hij heeft veel invloed; ook houdt hij van mij en dat is veel waard. Ik zal hem eerlijk alles bekennen en vragen, of hij medelijden hebben wil zoo dan niet met mij, dan met u en ons kind!”

„Ja, Engel, doe dat!” zeide Katrien, „ga dadelijk, want ge mocht u later eens verwijten, dat het te laat is. Foei, zoo iets had ik van den professor toch niet gewacht, dat hij er arme menschen, als wij zijn, zoo schrikkelijk zou laten inloopen. Zoo'n groote heer weet toch wel, dat op zulke dingen de gevangenis en de dood staat. Kom, beste man, ga gauw heen! Ik zal naar den professor gaan en mevrouw eens duchtig de les lezen. Ja, hooren zal ze het van me, of ze wil of niet. Heb ik ze daarom twaalf jaren lang trouw en eerlijk gediend en mezelf voor de familie opgeofferd dag en nacht?”

De muts diep over de oogen getrokken, met gebogen hoofd en looden schreden, begaf Engel zich naar de woning van den raadsheer Van Wamel, dien hij ongelukkiger wijze tehuis treffen moest. Daar hij verzocht den raadsheer alleen te mogen spreken, werd hij in diens bijzonder vertrek toegelaten. Deze verbaasde zich niet weinig, toen Engel Meeuwzen voor hem op de knieën viel en stamelend onder heete tranen genade vroegde voor vrouw en kind en hem in weinige woorden mededeelde, dat hij maar een eenvoudig man was en als de predikatiën van dominee Van der Wouw en de gesprekken van professor Savaria hem er niet toe verleid hadden de geheime samenkomsten bij te wonen, hij dien kolonel de Cosmo nooit zou hebben gezien.

Was 't wonder, dat de raadsheer de ooren spitste, Engel verzocht op te staan, hem beloofde, dat hij alles voor hem doen zou, wat in zijn vermogen was, maar als voorwaarde eischte, dat hij alles mededeelen zou, wat hij wist? Immers de heer de Cosmo was nu wel gevangen en de gansche zaak ontdekt, doch 't gerecht stelde prijs op volledige en nauwkeurige inlichting en zou zeker zeer verschoonend handelen tegenover hem, die de overheid van goede inlich-

tingen voorzag. De slimme raadsheer zorgde wel, dat hij voor Engel zorgvuldig verborgen hield, dat de Cosmo de Pescarengio slechts ten verzoeken van zijne schuldeischers gevangengenomen was en dat elke mededeeling van den oppasser hem en allen leden van overheid en gerecht gansch nieuw was. Hij nam een vel papier, ondervraagde Engel en schreef elk zijner antwoorden zorgvuldig op, de plaatsen der bijeenkomst, de namen van hen, die er gezien werden, den inhoud der boodschappen, welke Engel voor den hoogleeraar bij de Cosmo doen moest, kortom alles, wat bij het onderzoek maar eenige waarde hebben kon. Ten slotte raadde hij Engel met niemand ook maar één woord over de zaak te reppen en beloofde hem, dat hij zorgen zou, dat de zaak geen nadeelige gevolgen voor hem had, mits hij zich stipt aan zijne beloften hield, niemand iets mededeelde, dan wanneer hij straks als getuige voor het gerecht komen mocht en nooit meer zich in dergelijke snoode en gevaarlijke stukken wikkeld. Onder zulk een zware verantwoordelijkheid, doch van een goed deel van zijn angst lverlost en tevreden over zichzelf, dat hij maar kort en goed den wijsten weg gekozen had, begaf Engel zich naar huis.

„Waar is moeder, jongen?” vroegde hij zijn zoontje, toen hij Katrien niet ontdekte.

„Moeder zei, dat ze er op uit was, u wist wel waarheen. Dat moest ik maar zeggen, als u te huis-kwaamt.”

Engel, die geheel vergeten was, dat het bezoek zijner vrouw in lijnrechte tegenspraak was met de belofte, welke hij straks aan den raadsheer had gedaan, gevoelde zich voldaan bij de gedachte, dat Katrien haar mevrouw eens de les zou lezen, omdat de hoogleeraar haar man er zoo leelijk had laten inloopen. Katrien had het zich goed voorgenomen, doch toen zij door hare meesteres, die niets kwaad vermoedde, zoo recht vriendelijk ontvangen werd, was haar gevoel sterker dan hare verontwaardiging, en snikkende verhaalde zij de gansche toedracht der zaak. Bleek van ontroering hoorde de gade des hoogleeraars hare mededeeling aan. Eindelijk vloog zij de kamer uit en beval de dienstbode den hoogleeraar te roepen, die zich op zijn studeervertrek bevond.

„Wat is er, lieve?” vroegde deze bij het binnentreden, toen hij het ontstelde gelaat zijner gade en de schreiende Katrien tegenover haar zag.

„Savaria, weet gij, dat kolonel de Cosmo van morgen op de Burcht is gevangengezet!”

„Ja”, antwoordde de hoogleeraar op geruststellenden toon. „Wat zou dat? De man is door zijne schuldeischers in gijzeling gezet en zal wel moeten blijven, totdat we zijne crediteuren voor hem bevredigd hebben, eene zaak, die natuurlijk met de grootste omzichtigheid van onze zijde moet geschieden.”

„Maar wat hebt gij, vrouwen, daarmee uitstaande, dat ik u zoo ontroerd vind?”

„Och lieve man!” snikte zijne echtgenoot, „uwe omzichtigheid komt te laat. Gij zijt verraden! Wat doet ge u ook met zulke menschen als Engel in te laten! Alles is ontdekt, en wat moeten we doen?”

„Ja, mijnheer, 't is waarlijk niet schoon van u, om er lieden als mijn man in te laten loopen en ze aan de galg te helpen en mij en mijn kind aan schande en armoede!” stotterde Katrien.

Verstijfd van schrik stond de hoogleeraar daar en eischte, dat men hem onmiddellijk zou zeggen, wat er gebeurd was, doch toen hij vernam, dat de vreesachtige Engel reeds naar den raadsheer Van Wamel gegaan was, snelde hij de kamer uit, sloeg zijn mantel om, trok zijn hoed diep in het gelaat en vloog de straat op. Hij nam zijn weg langs de woning van den raadsheer, en toen hij Engel onderweg niet ontmoette, begaf hij zich naar diens woning. Nauwelijks had hij den oppasser in het gezicht, of hij greep hem bij den schouder en vroegde op woesten toon:

„Zijt gij bij Van Wamel geweest?”

„Ja”, antwoordde Engel, die al zijn moed verzamelde, „wat zou dat? Meendet gij, mijnheer, dat ik lust had, voor u en uws gelijken aan de galg te bengelen?”

„En weet hij alles?” vroegde de hoogleeraar verbleekende.

„Alles!” antwoordde Engel en haalde de schouders op.

„Schurk! Dwaashoofd!” schreeuwde de hoogleeraar en stormde de woning uit.

„Dat is me een angst!” zeide Van Wamel tot zichzelf, toen Meeuwens zijne woning verlaten had. „De heeren van den gerechte kunnen zich op drukke dagen voorbereiden! Die Savaria en die Van der Wouw! Doch kom, ik zal terstond burgemeester Van der Werf waarschuwen. Daar moet hedenavond nog raadsvergadering zijn. Reeds morgen moeten de heeren schadeloos gemaakt worden, of 't is te laat!”

## V.

### IN DE VAL.

Thans voeren wij onze lezers in de woning van den predikant Van der Wouw. Wij treden met het onbetwistbaar recht onzer verbeelding gewapend, het studeervertrek van den leeraar binnen en vinden dezen verdiept in de stof, die hij zich voor de predikatie op den komenden Zondag gekozen heeft. Na den glorieijken aanslag, die op overmorgen plaats hebben zal en de veste onder het gezag van haren rechtmatigen heer, den graaf van Leicester, benevens onder den invloed der ware religie terugvoeren zal, past wel een triomftoon, en in ietwat opgewonden stemming, hooren wij den redenaar luide spreken:

„Gij zijt opgestaan, Heere, en hebt uwe wederpartijders gevangengenomen. Het goddeloos gebroed.....” Daar wordt op de deur geklopt. Kennelijk is de

predikant over de stoornis in zijne bezigheden minder gesticht en een grommig en luid „ja!” geeft den onverwachten bezoeker slechts noode toegang.

„Wat wilt ge, Anna? Ge weet, dat ik niet gestoord moet worden, als ik mij voorbereid.”

„Heer, een onbekende wenscht u terstond te spreken en geeft voor, dat gijzelf het hoogste belang hebt bij zijne mededeeling.”

„Breng den man hier, Anna!” antwoordde de predikant, zichtbaar ontsteld. Weinige oogenblikken later trad een man, die naar zijn uiterlijk en zijne kleeding te oordeelen, tot den geringen stand behoorde, de studeerkamer binnen. Zijn voorkomen teekende de grootste gejaagdheid.

„Ga zitten, vriend! Wat hebt ge mij mede te deelen?” vroegde de predikant, terwijl hij den man een zetel toeschoof. Deze scheen allerminst genegen van des leeraars gastvrijheid gebruik te maken, doch den blik naar alle zijden van het vertrek latende dwalen, vroegde hij zacht:

„Kan men ons niet beluisteren?”

„o Neen; spreek, vriend!” zoo stelde Van der Wouw, die zelf zich niet op zijn gemak bevond, den onbekende gerust. „Wat is er gebeurd?”

„Het ergste, dat ons overkomen kan: we zijn verraden”, zeide de vreemdeling.

„Wie?..... Wie?.....—Wat bedoelt gij?.....”

„Ik bedoel, dat gij, dominee, en ik en allen, die in den aanslag op de stad betrokken zijn, best zullen doen, haar onmiddellijk te verlaten of... het verderf is over ons besloten.”

Van der Wouw werd doodelijk bleek, doch waneende, dat men hem een booze part spelen wilde, hield hij zich, als begreep hij den vreemdeling niet.

„Welnu, vriend, dan mogen zij zich haasten, die de gevolgen van dat verraad hebben te duchten,” zeide hij oogenschijnlijk kalm.

„Heer,” hernam de vreemdeling op een toon van verontwaardiging, „gij deelt beter deze rol te bewaren voor den rechter, niet voor een vriend, die opperbest weet, welk een deel dominee Van der Wouw gehad heeft in deze gansche zaak, en die niet anders beoogt dan door een tijdige waarschuwing uw leven te redden.”

„Dank! Waarlijk hartelijk dank, beste vriend!” zeide Van der Wouw, begrijpende, dat hij dwaas deed zich voor dezen man te verbergen. „Doch zeg mij, hoe weet gij dit?” vervolgde hij, terwijl hij angstig de hand van den vreemdeling in de zijne drukte, „wie is de onverlaat, die ons verraden heeft?”

„k Wist wel, dat gij een andere noot kraken zoudt, eerwaarde heer, als we elkander maar eerst kenden. Wie ons verraden heeft? De lafhartige Engel Meeuwse. Dominee weet, dat hij zooveel als huisdiensten bij het raadslid Van Wamel verricht.”

„Ja, en voorts!” zeide Van der Wouw ongeduldig.

„Wel, hij vernam in de taveerne dat hopman Cosmo gevat was. Hij wist gansch niet, dat het

recht zijn loop gehad had wegens de vele schulden, welke de hopman maakte. De schrik is hem om het hart geslagen en, meenende dat de aanslag ontdekt en de andere medeplichtigen den kerker met Cosmo zouden moeten deelen, heeft hij alles aan zijn heer medegedeeld.”

„De ellendeling!” zeide de predikant. „Is de hoogleeraar gewaarschuwd?”

„Mijne poging om mij te vermommen schijnt dus wel geslaagd,” zeide de onbekende, een kap afwerpende en een paar valsche baarden verwijderende.

„Doctor Savaria!” riep de leeraar uit.

„Savaria, en anders niemand! Ga met mij, Van der Wouw! Mijne maatregelen zijn genomen en ge hoeft niet te vreezen, mits we ons haasten.”

„Laat mij een oogenblik, om van mijn gezin afscheid te nemen.”

„Doe het schriftelijk! Men zal u te lang ophouden en ge zult pijnlijke oogenblikken hebben. Bespaar ze u en den uwen!”

„Ge hebt gelijk, doctor!” zeide Van der Wouw. Hij nam een stuk papier en schreef met bevende hand:

„Lieve Jakoba, lieve kinderen! Een ellendig man heeft onzen aanslag verraden. Ik moet vluchten om aan kerker en dood te ontkomen.

De Heere behoede u en mij en brenge ons in vrede tot elkander weder. Zoodra ik een vast verblijf vind, meld ik het u. Maakt u om mijnentwil niet bezorgd.”

„Haast u, Van der Wouw!” zeide Savaria ongeduldig.

De leeraar eindigde het schrijven. „Moet ik mij onkenbaar maken?” vroegde hij angstig.

„'t Is niet noodig. Een rijtuig wacht ons hier in de nabijheid en ik hoop dat we buiten schot zullen zijn, eer men ons naspoot.”

Onlangs deze geruststellende verzekering hulde Van der Wouw zich diep in zijn mantel, drukte zijn hoed in zijn oogen, en de beide mannen verlieten de woning.

„Zeg aan mijne vrouw, Anna, dat ik wellicht laat terugkom,” zeide de leeraar tot de dienstbode, die hun de deur opende. „Op mijn tafel ligt een papier, waarop ik eenige woorden schreef. Laat haar dit lezen en..... troost haar zooveel.....”

„Kom, dominee!” riep Savaria ongeduldig.

„Och, heer! Blijf.....” smeekte de dienstbode, doch reeds hadden beide mannen zich verwijderd en den hoek eener straat omslaande, waren zij weldra uit het gezicht.

Intusschen had er in de herberg „de Donderkloot” een ander tooneel plaats. Daar vinden we den diaken Volmar en kapitein Nicolaas de Maulde met een drietal burgers in het vertrek vereenigd, waar we eenige dagen geleden reeds de beide eersten met de Cosmo samen vonden.

„Waar blijft heer Cosmo toch? Anders is hij gemeenlijk het eerst van ons allen hier. Zou hij nog



niet gereed zijn met Héraugière?" vroegde Volmar.

„We behoeven op den hopman niet te wachten, eerwaarde heer. Hij heeft het dezer dagen te volhandig met het quitteeren zijner rekeningen. Ge wist waarschijnlijk nog niet, dat zijne crediteuren hem achter slot hebben gebracht."

„Daarvan wist ik niets, kapitein. Dat is voorwaar een slechte voorbode bij onze onderneming."

„Och, zoo ieder zich houdt aan zijne voorschriften, zie ik niet in, dat we de zaak niet beter zonder hem zouden klaren. Hoogstens kan hijzelf zijne twaalf vendels bij den graaf verbeuren. Bovendien schenen er bij de Cosmo geheime plannen te bestaan, waarin ik niet gaarne zou gedeeld hebben. Ik geloof, dat zijne schuldeischers juist tijdig hun man..... Doch wat is dat?" vroegde hij eensklaps verschrikt.

Daarbuiten deed zich eenig rumoer hooren. Men hoorde den kastelein de trap opstormen. De deur vloog open.

„Redt u, bergt u, heeren!..... De schout komt..... Gij zijt verraden!"

Met een geweldigen ruk vloog de deur weder in 't slot en de kastelein snelde naar de gelagkamer, waar hij zich oogenschijnlijk bedaad aan het buffet plaatste en eenige flesschen inwendig reinigde. De beide heeren intusschen stonden een oogenblik verbluft elkander aan te staren. Toen echter een der burgers het raam opende en naar buiten sprong, vonden weldra allen denzelfden uitweg. De diaken, aan dergelijke gymnastische toeren minder gewoon, bracht het er het slechtst af. Terwijl de kapitein en de burgers door het hofje snelden, de achterdeur openden en zich haastig in de steeg achter de herberg verwijderden, was Volmar tamelijk onzacht op den grond terechtgekomen. Wankelend had hij zich voortgesleept tot achter in den hof, toen hij zich verbeeldde, ook daar reeds de stemmen van den schout en zijne dienaren te onderscheiden. Hij meende dus niet beter te kunnen doen, dan zich in een hoek achter eenige struiken te verbergen en op den grond neergehurkt, wachtte hij zijn noodlot af.

Weinige oogenblikken later trad de schout met de zijnen de gelagkamer binnen.

„Wat mag u zoo laat in den avond tot mij voeren, heer schout?" vroegde de kastelein met geveinsde nieuwsgierigheid.

„Waar zijn uwe gasten, heer kastelein?" vroegde de schout op gestrengen toon.

„Gasten, heer schout! Bij dit weder en op dit uur herbergt „de Donderkloot" gewoonlijk geene gasten, of het mocht zijn, dat de heer schout....."

„Kastelein, gij drijft een verkeerd spel hedenavond. In naam van het gerecht beveel ik u, mij het vertrek te wijzen, waar gij zekeren heeren herberg verleend hebt op dit uur!"

„Met genoegen, heer schout, doch zoo gij dezen bedoeld, ze zijn ongeveer een kwartier geleden vertrokken."

„Dat kan zijn, doch niet door den hoofdingang."

„Ik wist waarlijk..... ik ben geheel onschuldig....."

„Hierheen mannen!" beval de schout, terwijl hij de opkamer openstootte. „Ah zoo, de vogels zijn gevlogen," zeide hij, het geopende raam ziende. „De kooi is nog open. Doorzoek hier alles nauwkeurig!"

De gerechtsdienaren verspreidden zich door de woning en doorzochten alle hoeken. Juist wilden zij zich verwijderen, toen een hunner, zich nog eens willende vergewissen, door den tuin ging en meende eenig geschuifel in de struiken op te merken. Hij bukte, hield zijn toorts naderbij, scheidde de struiken en zag onzen Volmar, die vergeefs trachtte zijn geelaat te verbergen.

„Gij zijt mijn arrestant!" riep de dienaar uit. „Mannen, hier hebben we althans wat. Help mij een handje!"

Het duurde niet lang, of de arme diaken werd gekneveld door de dienaren van den schout weggevoerd. Ook kapitein de Maulde was in de handen des gerechts gevallen. De dienaren van den schout hadden hem zien voortijlen door de steeg en waren hem gevolgd. Vergeefs had hij getracht te ontkomen, door allerlei zijwegen in te slaan. Minder met deze wijk bekend, was hij weldra ingesloten, en nog dien eigen avond berouwde beiden heeren in den kerker hun stoute onderneming.

#### EEN MERKWAARDIGE BRIEF.

Zoo mag heeten de „Open brief aan zijn Heiligheid, Leo den dertiende," geschreven door Signor Bonghi.

De schrijver is een der ernstigste en geleerdste mannen van Italië. De waarheden in dezen brief vervat, komen ook niet van een Evangelische, maar van een die zich teekent met den grootsten eerbied: „Uwer Heiligheids nederige dienstknecht," en die verder van zichzelf zegt: „Ik zal nimmer een plaats nemen onder de godsdienstige sekten, die Italië nu bewegen. Ik wil sterven als lid der Kerk waarin ik gedoopt ben."

Doch wat zegt verder diezelfde man?

„Gij zijt nu vijftien jaren paus geweest, en het uur, dunkt mij, is daar om ons af te vragen, of het godsdienstig gevoel van Italië door u versterkt is of niet. Het schijnt mij toe dat het verzwakt is. Het bewijs dat het godsdienstig gevoel gesterkt is behoort te liggen in een beteren staat van de geestelijken; beide zedelijk en geestelijk."

Dan gaat hij voort om te bewijzen dat zulks het geval niet is.

„Gij en de geestelijken van Italië blijft door uwe ophitsing aanhoudend zuchten naar een verleden, hetwelk voor altijd voorbij is. Ik heb gelezen van priesters in het Oosten, die nooit moede werden van op hun ster te staren; zij werden daardoor opgevoerd tot een staat van verrukking, die niet

ophield, zelfs niet terwijl Konstantinopel door de Turken genomen werd. Het schijnt mij toe, dat deze geschiedenis zichzelf herhaalt. Het priesterschap, hoog en laag, blijft aanhoudend staren op de tijdelijke macht van den paus, welke macht voor altijd verdwenen is.

„Heilige Vader, het geweten van het volk van Italië begint te ontwaken. De natie verlangt, indien ik mij niet vergis, godsdienstig te leven. Het volk is dorstende naar de fontein des levenden waters, waarvan Christus de Samaritaansche vrouw gaf te drinken. Daar zijn velen, die meenen dat deze fontein in wat nu de Roomsche kerk heet uitgedroogd was op het einde van de vijftiende eeuw, ten minste voor de meerderheid van het Christendom. De Hervorming was de verlevendiging van een verlangen naar God en Christus. Het is niet onmogelijk, Heilige Vader, dat, indien gij voort blijft gaan in denzelfden weg, datzelfde verschijnsel zich wederom zal herhalen.”

Hij kenmerkt verder de godsdienstige bladen van Italië als volgt:

„Daar zijn vele slechte bladen, uitgegeven door leeken en door geestelijken, maar de palm (met betrekking tot de slechtheid) is zonder twijfel behaald door de geestelijken. Zij zijn aanhoudende schuimende uit hun mond, zonder billijkheid, liefde noch verstand, en gretig om te liegen. Sommigen zijn beter, maar geen onbestraffelijk.”

„Wij moeten bekennen,” vervolgt dan Bonghi, „dat de evangelische bladen, die in Italië uitgegeven worden, ofschoon zwak, waardiger zijn dan de roomschgezinde. Iemand kan in de evangelische bladen ontdekken den geur der leer, waarvan hun naam afkomstig is. Want zelfs in dezen tegenwoordigen tijd, o Heilige Vader, niettegenstaande velen het betwijfelen, is het Evangelie de Blijde boodschap. Dring daarom bij de geestelijken aan om een beter leven te leiden; en om een ruimer en verscher waarheid te verkondigen.

„Beteugel of onderdruk zelfs die bladen, welke, terwijl zij zich beroepen op uw gezag, nochtans het minachten. Bedwing de Jezuïeten. Adem een vrije atmosfeer. Kom op de straten. Troost de armen en spoor de rijken aan. Dewijl gij de plaatsvervanger van Christus zijt, zoo volg zijn voorbeeld. Klaag niet, omdat u zoo weinig vorstelijke macht is overgelaten; klaag liever, omdat u nog zooveel gelaten is. Spreek woorden van vrede en nederigheid, niet van tweedracht en hoogmoed, tot uw Italië en tot het menschedom overal. Breng in beoefening de voorschriften vervat in het Evangelie, gelijk zij door Christus verstaan werden, die ze verklaarde.”

Het bovengenoemde is genoeg om aan te toonen, dat deze brief inderdaad een teeken des tijds is voor Italië. Hoe het den schrijver drie eeuwen geleden zou gegaan zijn?

Een Roomsche nieuwsblad zegt nu, dat de paus

zich den brief had laten voorlezen en er hartelijk over gelachen heeft. Woorden als deze behoorden eer een oud man als Leo tot weenen, of ten minste tot nadenken genoopt te hebben.

Sprekende van de priesters en van de evangelische leeraars zegt Bonghi: „Door hun leering (van de Roomsche priesters) heeft Christus, die de krachtadigste persoonlijkheid is, die ooit bestond, opgehouden zich te beroepen op het hart, en de ziel te verlevendigen. Hij is inderdaad dood, maar is niet opgestaan. Verwonder u daarom niet, dat het volk zich keert tot degenen (evangelische leeraars) die andere woorden van Christus spreken, ernstige, liefhebbende, ingrijpende, innige woorden, welke hun zielen vertroosten en verkwikken.”

Zoo is het. En God geve dat Italië het eindelijk inziet: zonder het Evangelie geen heil voor land en volk!

### CHRISTUS IN HET GRAF.

En zij legden Hem in een graf.  
Mark. XV : 46.

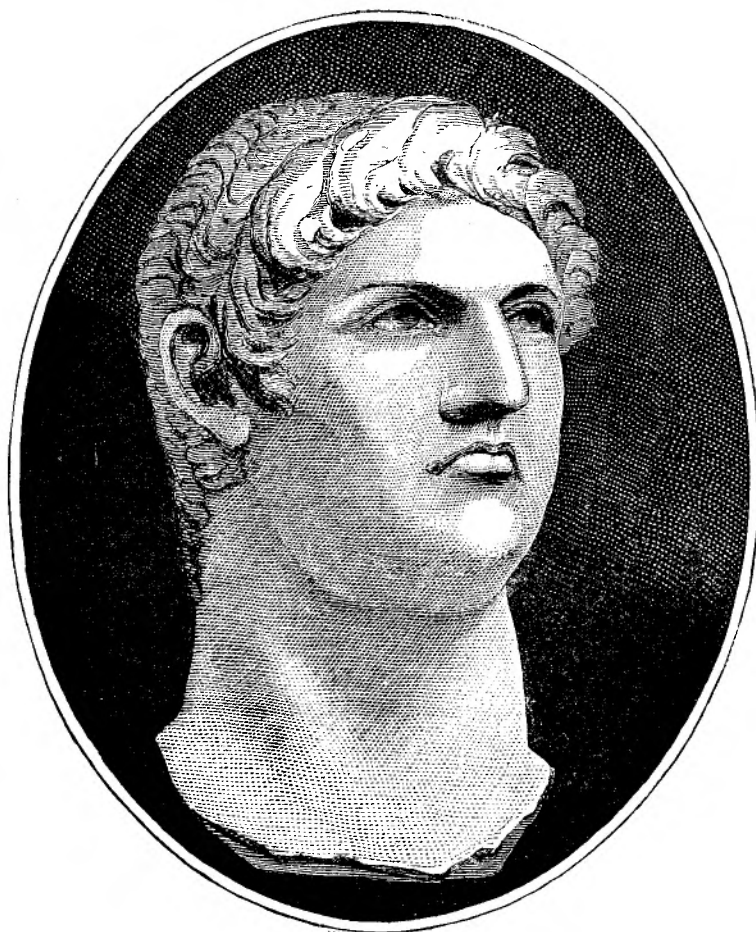
Keer naar dit stille graf uw oogen,  
O mensch! uit 's levens woest gewoel,  
En laat, van zooveel zorg bewogen,  
Uw harte rusten in 't gevoel  
Van stillen, zaalgen hemellust: —  
De Heere rust.

Hier ligt in 't graf die groote Doode,  
Die thans zijn heiligen Sabbath houdt.  
Zijn eeuw'ge Geest leeft eeuwig Gode,  
En toch, zijn lijk ligt roerloos, koud,  
Als in den zoetsten slaap gesust: —  
De Heere rust.

Treedt naar dit graf, discip'len, vrouwen,  
Gij grijze man en blonde knaap!  
Wie aan het kruis Hem mocht beschouwen,  
Zie, thans slaapt Hij den grooten slaap,  
Van smaad en smarten onbewust: —  
De Heere rust.

Zijn strijd heeft Hem die rust verworven,  
Hij streed met Satan, hel en dood!  
Hij overwon ze, ofschoon gestorven,  
Ja, schoon Hij ligt in 's aardrijks schoot,  
Toch is de hel ons uitgebluscht: —  
De Heere rust.

Zijn rust in 't graf maakt onze graven  
(Onze aarde is door zijn bloed gewijd)  
Na 's levens storm ter veilge haven,  
Ter zoete rustplaats na den strijd,  
Waaruit ons de engel wakker kust: —  
De Heere rust.



NERO.

#### DE NAAM DER GODDELOOZEN.

„De naam der goddeloozen zal *verrotten*”, zegt Gods Woord. Die naam vergaat niet alleen, zooals de naam des rechtvaardigen blijft. Neen, er is tuschen die beide veel scherper tegenstelling. De naam des rechtvaardigen blijft niet slechts, maar blijft *in zegening*. Evenzoo: die der goddeloozen laat het tegenovergestelde na: *verrotting*, dat is voortdurende ontbinding, walging en stank.

Van enkele goddeloozen is dat zeer duidelijk en voor ieder in 't oog loopend waarheid geworden. Welk ouderpaar zal zijn zoon Judas noemen, ofschoon die naam „Godlover” beteekent? Van den naam Judas gaat de stank des *verraads* uit. Maar duizende bij duizende vrouwen heeten Maria. En die naam blijft in zegening alhoewel hij „Bitterheid” beteekent. Pilatus is de verpersoonlijkte karakterloosheid en onrechtvaardigheid in de rechtspraak.

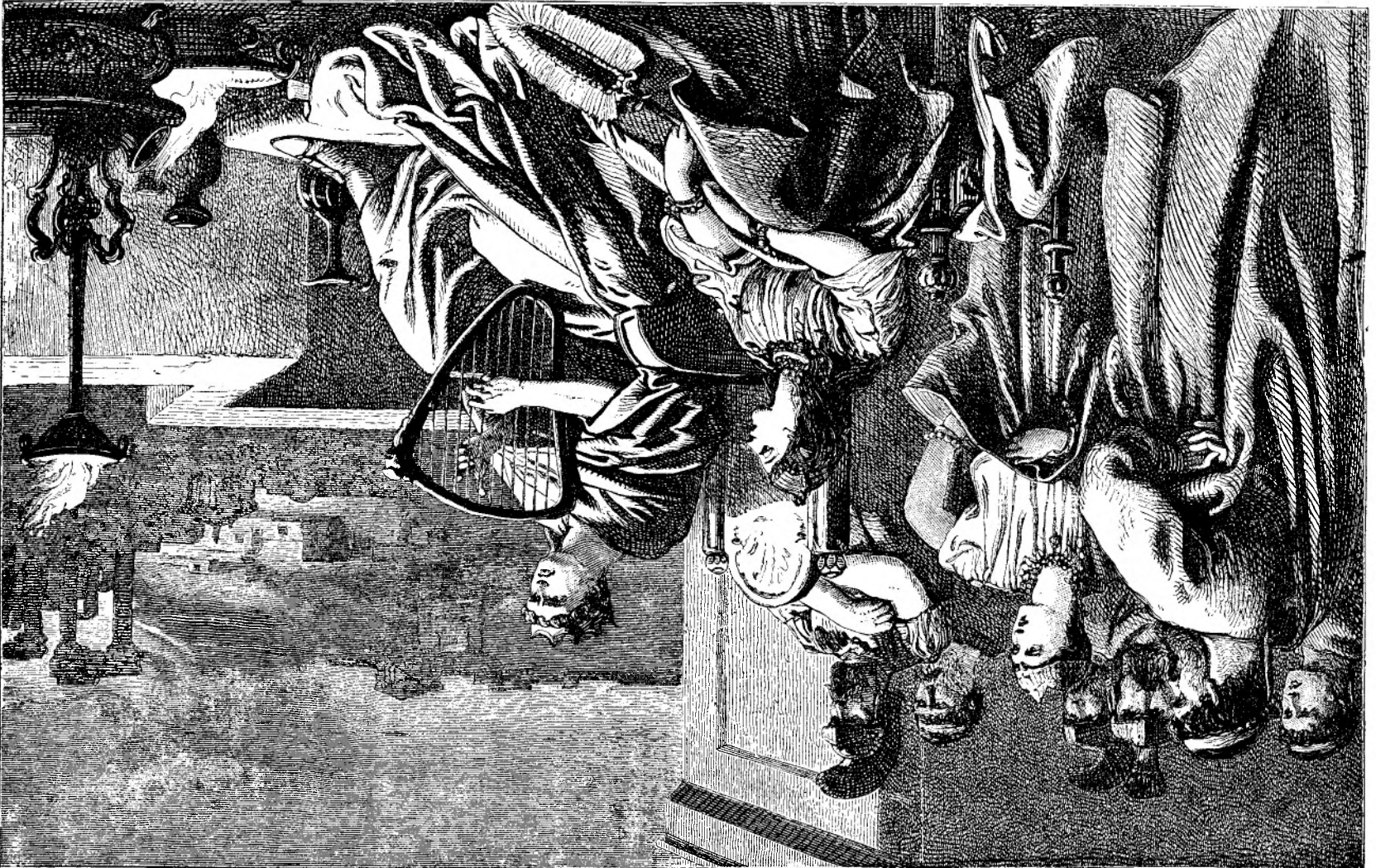
En zoo is de naam van den man, wiens portret we boven dit opstel plaatsten: Nero, het type van duivelsche wreedheid. En toch heeft hij als keizer verscheidene opvolgers gehad, die voor hem in wreedheid niet onderdeden.

Toen Nero kind was, kon hij in den letterlijken zin

des woords geen vlieg kwaaddoen. Zijne regeering begon goed. Zelfs was hij al te zacht. Eens toen hij een doodvonnis moest onderteekenen, riep hij uit: „Ik wenschte nu, dat ik niet kon schrijven!” Niet-tegenstaande dit alles is Nero op 36-jarigen leeftijd gewelddadig gestorven; in een verlaten huis nabij Rome om 't leven gebracht door een zijner dienaren op zijn eigen bevel, omdat hij te lafhartig was om de hand aan zichzelf te slaan; vervloekt door zijn geheele volk, behoudens enkele uitzonderingen. Die uitzonderingen waren de verwanten van velen zijner slachtoffers, die hij op het felst vervolgd en uitgemeord had: de Christenen.

Want dát maakt zijn naam tot een spreekwoord, en doet den stank der verrotting er van uitgaan, dat hij, overladen met euveldeeden, ze weet aan zijn beste en meest schuldellooze onderdanen, en bij voorkeur zijn moedwil den teugel vierde tegenover de belijders van Christus. De door hem gestichte brand van Rome is wereldberucht. Maar de brand, dien hij ontstak om dien eersten te doen vergeten is een gruwel bovenmate. Honderden Christenen liet hij vangen onder beschuldiging dat zij de brandstichters waren, in zijn tuinen op rijen plaatsen, met licht ont-

NERO BIJ ROMES BRAND.



vlambare stof bedekken en 's avonds, als hij wandelen ging, als fakkels aansteken.

Is het wonder dat zijn tijdgenooten, die den Heiland kenden, hem voor den Antichrist hielden?

Wie Nero noemt, noemt den persoonlijken haat tegen God en zijn Gezalfde. En ook voor hen, die van Christus niet weten willen, geldt niet de naam van Tiberius, Commodus, Caligula, Heliogabalus, maar die van *Nero* voor het type van onmenselijke wreedheid.

De wereldgeschiedenis is *niet* het wereldgericht. Maar wèl is het gericht, dat door de geschiedenis gaat, type van de rechtspraak, die aan het einde dezer bedeeeling volgt en haar sluit.

W.

## THUISBLIJVEN.

„Gaat gij naar de kerk dezen morgen, Suse?” vroeg Dr. C., die gemakkelijk in zijn armstoel zat met een nieuwsblad in de handen. „Van een dokter, die dag en nacht uit is, kan het niet verwacht worden.”

„Neen. Ik heb gisteren gelei gemaakt, en ik ben moe. Ik ben getrouw genoeg; ik kan dezen bewolken morgen wel eens thuisblijven.” De dame legde zich neder op de sofa met haar Bijbel in de hand, dien zij gedurende de week niet geopend had; doch spoedig liet zij hem vallen. Zij werd gestoord door een vreemde stem, zeggende:

„Nu, mijn goede geesten, wat hebt gij heden gedaan om het koninkrijk Gods te verzwakken?”

De stem was die van een met een wantrouwig uitzicht, gezeten op een troon van menschenschedels. Rondom hem waren vergaderd een aantal vreeswekkende wezens, gekroond met een kroon van vuur, waarin verschillende namen blonken, zooals: boosheid, nijd, hoogmoed, haat en van andere soortgelijke hartstochten.

„We zijn heden bezig geweest om ledige zitplaatsen in de kerken te doen ontstaan,” begon een hunner.

„Niets dat mij meer genoeg doet,” antwoordde hun koning.

„Ik heb een man overreed dat hij hoofdpijn had, en hield hem zodoende terug van een preek, die een verandering in zijn geheele leven had kunnen veroorzaken,” zeide een ander.

„Ik bewoog een braaf man, om weg te sluipen naar zijn winkel, om zijn boeken wat te regelen,” zeide een ander met een afschuwelijken glimlach.

„Goed zoo,” zeide de koning. „Hij zal den Zondag spoedig geheel opgeven.”

„Ik ben instaat geweest om een trouwen jongen man te bewegen zijn oude vrienden te bezoeken,” zeide een der geesten.

„Ik plaagde een goede zuster met haar ouden hoed, totdat zij besloot thuis te blijven tot zij een nieuwen zou hebben,” sprak er een, die den naam „Hoogmoed” droeg.

„En ik deed verscheidene arme vrouwen, die hongerden naar Gods Woord, thuisblijven om over haar beproevingen te klagen. Ik zeide tot haar: „Och, die rijke menschen bekommeren zich over u niet; gij kunt geen mooie kleeven dragen, daarom zou ik niet willen gaan, waar men met verachting op mij neer ziet.” Op deze wijze hield ik vele armen thuis, die de rijken gaarne hadden gezien.”

„Dat is een van de beste manieren, waarop men arme menschen uit den hemel houdt,” antwoordde de koning vol goedkeuring.

„Ik bewoog een aantal mannen en vrouwen om te denken, dat zij niet sterk genoeg waren om uit te gaan,” zeide een, genaamd „Onverschilligheid.”

„Zeker zijn al deze mannen morgen weer met hun beroep bezig, al gevoelen ze zich ook zieker. Doch naar de kerk gaan konden ze niet, waar zij zonder lichamelijke inspanning konden zijn. En de dames zouden wel aan het schoonmaken hebben kunnen gaan, of visite's kunnen maken, doch naar de kerk loopen konden ze niet, of ze moesten volkomen wel zijn.”

„Zeer goed,” zeide de koning met een zwaveligen glimlach. „Zondag-hoofdpijn zou dikwijls beteren als men in de frissche lucht kwam, en rugpijn zou men vergeten door gedachten naar hoogere dingen gericht. Maar gij, leugengeesten, gebruikt alle zwakheden des vleesches om maar ledige zitplaatsen te krijgen.”

Zij glimlachten allen, want in hun koninkrijk was „liegen” een groot compliment.

„Ik heb een manier om menschen thuis te houden uit de kerk, zoodat zij zich geheel onschuldig gevoelen,” zeide er een.

„Ik beweeg de menschen om 's Zondags visite te hebben, of aan anderen te brengen. Dit neemt hun gedachten weg van heilige dingen en bepaalt hen bij kleeding en eten. Dienstmeisjes, moeders en oudere zusters moeten thuisblijven om een groot middagmaal te bereiden. Velen der gasten kunnen niet ter kerk gaan, anders zijn zij te laat voor het eten.”

„Al goed wat maar ledige zitplaatsen maakt,” zeide de koning. „Deze menschen kunnen niet verleid worden met uitstapjes op Zondag, doch zij missen Gods huis juist zoo gemakkelijk op deze wijze.”

„Vrouwen te doen gevoelen dat hare dienstbaren geen zondagsrust behoeven, is ook goed,” merkte een hunner op.

„Dat is zeer waar,” zeide zijn meerdere. „Zoolang wij Christenmenschen daartoe kunnen krijgen, dat zij mannen en vrouwen gebiedten of veroorloven te werken gedurende de kerkuren, kunnen we vele ledige zitplaatsen hebben en menschen terughouden van God.”

„Ik ben de weergeest,” zeide een donker uitzierend wezen. „Ik ga rond om de menschen te overreden, dat het gaat regenen, of te koud is, of te vochtig, of te heet om zich naar de kerk te wagen. Het is zelfs om uw sombere majesteit te doen lachen,



als gij deze zelfde menschen den volgenden dag in alle weer en wind er uit ziet gaan. Men zou denken, dat het zonde was, een regenscherm naar de kerk te nemen of regenjassen te dragen."

"In vertrouwen," zeide de koning, „als ik een Christen zie, die niet meer zorg heeft omtrent het weder op Zondag dan op Maandag — beslist, om evenveel pogingen aan te wenden voor geestelijke winst als hij zou doen voor wereldsch voordeel — dan geef ik hem op. Het baat niet te trachten een man of vrouw terug te trekken, die in alle weder naar Gods huis gaat."

"Ik ben instaat om op de dames in de gemeente heel wat invloed uit te oefenen," zeide een, die genoemd werd „Mode dezer wereld." „Ik doe ze thuisblijven, omdat de nieuwe hoed niet gekomen is, of haar kleeren zijn niet naar den nieuwsten smaak, of ze hebben geen nieuwen mantel."

"Ik heb een beter plan," zeide een ander. „Deze menschen, die gij terughoudt, zijn onverschillig; gewoonlijk onbeduidend volk, nauwelijks waardig om ze voor het koninkrijk van zijne Satanische majesteit te winnen; doch ik heb een plan, dat de zitplaatsen ledigt van de werkers in de kerk."

"Dat is juist, wat ik begeer," zeide de koning.

"Ik beweeg deze menschen om zich des Zaterdag te overwerken. Bij voorbeeld, een goed man in wien de leeraar groot vertrouwen stelt of een godvruchtig zondagsschoolonderwijzer, beweeg ik, Zaterdag tot den druksten dag van de week te maken. Ik houd hem gestadig druk met verzuimde dingen tot laat in den avond, en dan verslaapt hij zich of gevoelt zich ongesteld den volgenden dag, of zoo hij nog gaat, is hij te moê en te slaperig om te luisteren of eenig werk te doen."

"Een uitnemend plan," riep Satan.

"Ja, het werkt zeer onder zwakkelijke vrouwen. Als zij aan 't schoonmaken zijn of een Zaterdagavondpartijtje hebben, kunnen zij thuisgehouden worden, zonder dat zij bemerken dat zij den Sabbat verwaarloozen."

"Gij doet wel, mijne geesten," sprak zijne majesteit op warmen toon — want zijn adem was een vuurvlam. „De predikers mogen arbeiden en de geheele week over hunne predikatiën bidden, doch het baat niet tot ledige zitplaatsen te prediken. Een van de meest belangrijke zaken, die wij hebben te bedenken, is de menschen terug te houden van de kerk op den Sabbat. Uwe plannen zijn uitnemend, doch ik zou u nog op een ander punt willen wijzen:

Alle leeraars hebben menschenlijke onvolmaaktheden. Maakt dat de Christenen hun leeraar in tegenwoordigheid hunner kinderen gaan beoordeelen. Dat houdt jonge menschen terug, zoodat zij zich van de gemeenschap der kerk onttrekken. Als gij den geest des berispens van den leeraar opwekt, of onder de leden van elkander, zal dit ledige zitplaatsen veroorzaken. Menschen, die boos op elkander worden,

begeeren niet met elkander ter kerk te gaan. Als de zitplaatsen ledig zijn, al is dan de leeraar ook een uitnemend man en kan hij prediken als een engel, het is vruchteloos.

Ziet op de uitkomst van uw werk in de N...straatkerk vandaag. De helft der zitplaatsen was ledig. Niet alleen misten die 200, die tehuisbleven, een zegen, maar elke ledige zitplaats deed haar werk tegen des Heeren koninkrijk. De leeraar had zich met ongewonen ernst voorbereid, hij ging met een warm hart naar de kerk, doch de ledige zitplaatsen maakten het koud, en hij preekte gebrekkig. Er waren ook vreemdelingen, die gekomen waren met het doel wellicht om zich bij de gemeente aan te sluiten, maar zij waren zoo teleurgesteld vanwege de geringe opkomst, dat zij het opgaven. Er werd ook een bijzondere collecte gehouden, doch de beste gevers waren niet tegenwoordig en het liep mis. Het is niet de uitstekende prediker, noch een rijke gemeente of een goede plaats, welke een kerk voorspoedig doen zijn. Het zijn de gemeenteleden, die altijd daar zijn, die de onbekeerden trekken en den leeraar welsprekend doen zijn. Zoodra er iemand thuis begint te blijven om de eene of andere verschooning, weet ik, dat ik een hypotheek op zijn ziel heb, welke ik, indien zij niet afgeschud wordt, in den oordeelsdag vastmaken zal."

"Gij zult mij niet hebben," riep mevrouw C., die geluisterd had met ingehouden adem: „ik ga naar de kerk, al is het alleen om u te beschamen.

"Wat scheelt er aan, lieve?" riep de dokter. „Hebt gij gedroomd?"

"Misschien wel; maar ik ga naar de kerk, al kom ik slechts bijtijds op mijn plaats voor het uitspreken van den zegen, Ik wil den satan op dezen dag een ledige plaats afwinnen."

En zij hield haar woord, en gebruikte haar invloed voor anderen, dat niet iets geringers hen van Gods huis verwijderd zou houden.

Geen ledige plaatsen, geen thuisblijvers dan die wettelijk verhinderd zijn — zoo is er winst voor het rijk des Heeren.

## DE VLOEKPSALMEN.

Onder dezen titel gaf Dr. E. Barger te Amsterdam onlangs een studie, waaraan wij een en ander ontleenen, dat licht verspreidt over een ongetwijfeld zeer moeilijk onderwerp. Zonder in elk opzicht daarom nog des schrijvers gevoelen te behoeven te deelen, zal men uit deze verklaring veel duidelijk zien worden, waaromtrent menigeen in twijfel verkeert; gelijk we vaak ervoeren, ook bij hen die aan 's Heeren wegen niet vreemd zijn. Voor dezulken is dit ook allereerst bestemd.

Wat wij te verstaan hebben onder vloekpsalmen, is, zegt Dr. B., niet onzeker. 't Zijn die psalmen, waarin



een toon klinkt als deze: „De rechtvaardige zal zich verblijden als hij de wraak aanschouwt; hij zal zijne voeten wasschen in het bloed des goddeloozen” (Ps. 58); of: „Men zal hen storten door het geweld des zwaards; zij zullen den vossen ten deel worden” (Ps. 63); of ook: „Hunne tafel worde voor hun aangezicht tot een strik, en tot volle vergelding, tot een valstrik; laat hunne oogen duister worden, dat ze niet zien, en doe hunne lenden gedurig waggelen. Stort over hen uwe gramschap uit, en de heftigheid uws toorns grijpe hen aan. Hun paleis zij verwoest; in hunne tent zij geen inwoner.” (Ps. 69)

Vooraf moeten als zoodanig genoemd worden de 35<sup>ste</sup> en de 109<sup>de</sup> psalm. Wat in den 7<sup>den</sup> psalm wordt geprofeteerd als een straf over den booze, wordt in den 35<sup>sten</sup>, in den 69<sup>sten</sup>, in den 109<sup>den</sup> psalm de inhoud van een wensch, een gebed tot God, in vurigen toon uitgesproken, en kan zelfs tot den toon der verwensching overslaan op eene wijze, die ons soms huiveren doet, indien wij zulk een taal hardop lezen, en er voor doet terugschrikken om die ooit als ons eigen woord op de lippen te nemen. Er is in de daargenoemde psalmen ten dezen opzichte bepaald een klimaks, en de ouden telden in den laatstgenoemden 109<sup>den</sup> psalm wel 30 anathema's of verwenschingen.

Hoe hebben wij nu over deze psalmen te oordeelen?

Deze vraag, die ons zeker belang inboezemt, kan terstond worden omgezet in een andere, nl. deze: *welken maatstaf* zullen wij gebruiken, als wij ons oordeel over deze psalmen bepalen?

Het natuurlijkst is zeker, dat wij de uitspraken van deze psalmen toetsen aan ons *menschelijk gevoel*. Zij spreken tot ons gevoel. Hoe is het mogelijk dat zulk een taal komt van de lippen eens menschen, tenzij hijzelf overwonnen is van het kwade, waartegen hij zoo heftig te velde trekt!

Is het nu het natuurlijkst om zoo te oordeelen, het is niet te ontkennen, dat wij hierin wel allermint een waarborg hebben van niet zeer scheef te oordeelen. Of is werkelijk de uitspraak van ons gevoel in dezen geheel te vertrouwen? Op den Javaan maakt de toorn van zijn meester altijd den indruk, dat deze niet wel bij het hoofd is. Naar den maatstaf van het gevoel oordeelende, heeft al menigeen het bekende woord van den Heer op de bruiloft te Kana: „Vrouw, wat heb ik met u te doen?” afgekeurd, en over de daad des Heeren van de reiniging des tempels door middel van den geesels van touw-kens den staf gebroken. En was het ook niet het gevoelig hart van een Petrus, dat hem bewoog den Meester in den weg te treden, toen deze zich tot het lijden te Jeruzalem gereed maakte, maar waarvoor hij de terechtwijzing, de scherpe terechtwijzing zich op den hals haalde: „Gij bedenkt de dingen, die des menschen zijn en niet die Godes zijn.” —

Een andere maatstaf moet dan gezocht worden, nl. in bepaalde uitspraken van Hem, die immers sprak

als machthebbende, en tegenover zoo menig „van de ouden gezegde” het: „maar Ik zeg u” durfde en mocht plaatsen. Druischen de woorden van wraak en vergelding, zooals die in de vloekpsalmen ons tegenklinken, niet in tegen zijn gebod van vergeving tot zeventigmaal zevenmaal toe, en tegen zijn eigen houding, als Hij niet wederschold die Hem schold en niet dreigde als Hij leed . . en wat met dezen geest niet is overeen te brengen, moet dat niet reeds daarom worden veroordeeld?

Op deze vraag is het antwoord niet twijfelachtig, maar ik waag het toch om een andere vraag daartegenover te plaatsen. Indien dit wordt toegestemd, is daarmede nu ons oordeel over de vloekpsalmen werkelijk opgemaakt? Zijn wij er allen van overtuigd dat hetgeen daarin ons hindert zoo in strijd is met hetgeen ons in het Evangelie der liefde, dat niet verwijt en zelfs de vijanden omvat, zoo weldadig aandoet?

Men wijst hierbij op des Heeren handelwijze met de inwoners van het voor Hem ongestrijde vlek van Samaria. Gij herinnert u, hoe de discipelen, in gloeienden ijver ontstoken voor de eer van hun Meester, van Hem begeerden vuur uit den hemel te mogen laten nederdalen, gelijk Elia gedaan had, en de Heer daarop ten antwoord gaf: „Gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt; de Zoon des menschen is niet gekomen om der menschen zielen te verderven maar om ze te behouden.” Het is waar, wij hebben hier een tegenstelling tusschen hetgeen den Heer bezielde en wat zijne jongeren wenschten, die zich op het voorbeeld van Elia beriepen, maar als des Heeren woord nu het woord zijner jongeren veroordeelt, sluit dit toch niet in, dat Hij ook het gedrag van Elia afkeurt. Hier is altijd nog plaats voor de veronderstelling, dat zij op het voorbeeld van den profeet zich niet beroepen mochten, omdat de gevallen niet gelijk stonden. Indien de Heer werkelijk het *gedrag* van Elia heeft afgekeurd, dan was daarin ook opgesloten een afkeuring van de *daad* van Elia . . en wat Elia deed, nl. het doen nederdalen van het vuur op den hoofdman met zijn vijftigen, was ten slotte niet zijn daad, maar een daad van God, en die zou dan door den Heer afgekeurd zijn.

Waar nu in dit bijzondere geval, dat nog wel zoo sterk spreekt, deze maatstaf niet voldoende blijkt, hebben wij daar wel recht om hem in het algemeen bij het beoordeelen van de vloekpsalmen aan te leggen en als alleen geldend te beschouwen?

Zoo zien wij nog naar een anderen maatstaf om, en het schijnt wel, dat zij gelijk hebben, die zeggen, dat het er alleen om te doen is, *den haat* te begrijpen *van den Israelietischen zanger tegen de vijanden van zijn volk*. Zeker voldoet dit eenigszins aan den eisch, dat men iedere zaak heeft te beoordeelen, niet naar hetgeen wij in haar zouden wenschen te zien — maar naar wat zijzelve wezen wil en ook in de gegeven omstandigheden alleen wezen kan, en het

is te verwachten dat men zoo op weg is om een in in alle opzichten billijk oordeel te vellen.

Maar voldoet het aan dien eisch nu ook geheel?

Zijn wij tevreden met een uitspraak, die deze liederen als echt Israelietisch kenmerkt, zonder ons een antwoord te geven op de vraag, hoe zij kunnen behooren tot de *gewijde* literatuur van dat volk, dat ook voor ons de drager der Godsopenbaring is?

Willen wij ze niet telkens uit dat oogpunt beschouwd hebben, om daaruit dan ook te besluiten omtrent het gebruik, dat wij er van *kunnen en mogen* maken, of misschien ook omtrent onze beschouwing van de Heilige Schrift in haar geheel?

Maar zoo is dan de maatstaf vanzelf aangegeven, waaraan wij deze liederen toetsen moeten: het karakter van den Oud-Testamentischen kanon als drager van de Godsopenbaring van het uitverkoren volk.

Dragen niet al de geschriften, die tot dien kanon behooren, een eigenaardigen stempel, die het volk, van welks geestelijke zijde zij de uitdrukking zijn, ook als onderscheiden van de andere volken doet kennen? Zijn geschiedschrijving is profetisch of priesterlijk, maar altijd met het bepaalde doel om Gods leidingen met zijn volk en de houding van dat volk tegenover zijn God te laten zien. Het woord der profetie, hetzij die in strafpredikatie of wel in troostredenen zich uit, brengt altijd hetgeen de Heer op dat oogenblik aan zijn volk te zeggen heeft, en als er wijzen zijn in Israel, die de vrucht van hun nadenken te boek stellen, dan willen zij van geen andere wijsheid weten dan waarvan de vreeze des Heeren het beginsel is. Maar zoo heeft ook het lied onder Israel zijn bepaald karakter. Het geeft uiting aan wat de geloovige heeft gevoeld van hetgeen God aan zijn volk deed verstaan op dat bepaalde oogenblik en onder die zekere omstandigheden, dat hij tot zingen gedwongen werd. Niet altijd in denzelfden vorm, in denzelfden toon; ook hier is onderscheid tusschen didactische en lyrische poëzie; niet overal bezingende hetzelfde onderwerp: nu eens is het de heerlijkheid der natuur, dan de wonderen Gods in de geschiedenis van zijn volk, dan weder de ervaringen van een van onrust verzadigd leven, maar altijd is het een godsdienstig lied, dat wil zeggen, het lied van den zanger, die hetgeen hij bezingt, ook ziet in een bepaald licht, en wel in het licht, dat de openbaring van God aan zijn volk voor zijn oog heeft doen opgaan.

Naar dezen maatstaf beoordeelen wij ook de andere psalmen en nemen wij b. v. zoo gaarne de tonen van den 42<sup>sten</sup> en den 84<sup>sten</sup> psalm op de lippen, al kan in letterlijken zin het nooit onze ervaring zijn, wat de dichters daar uitspreken met het oog op het verkeer in Gods huis, het wonen in zijne voorhoven. Zoo aarzelen wij niet om te getuigen, dat ook wat wij voelden, zoo schoon is uitgedrukt in de liederen Sions, al weten wij wel wat wij bij dat Sion hebben te denken, en hoe de kringen daarin getrokken en de profetieën daarin uitgesproken voor ons hun eigen

uitlegging hebben. Dit gaat dan ook wel, zoolang de woorden, die wij daarbij op de lippen nemen, eenigszins onbestemd zijn en wij zoo niet worden genoodzaakt, om ons geheel in den gedachtengang van den dichter te verdiepen, die ons anders zelfs bij de meest geliefde psalmen wel eens wat heel vreemd zou kunnen voorkomen.

Maar nu moeten wij toch niet anders handelen, als wij te doen hebben met die psalmen, waarin de woorden ons zoo geheel anders in de ooren klinken, omdat zij hetgeen zij uitdrukken, meer aanschouwelijk en in schrille kleuren voor oogen brengen, maar daarom nog niet van een gansch anderen geest getuigen.

Bij het beoordeelen van de vloekpsalmen naar den genoemden maatstaf is het allereerst de vraag of de dichter zijne vijanden ziet in het licht, dat de openbaring van God over zijn volk heeft doen opgaan. En nu moeten wij, om op deze vraag een antwoord te vinden, niet beginnen met ze af te meten naar enkele uitspraken in het *Evangelie* omtrent de liefde tot onze vijanden of aan den indruk, dien wijzelven ontvangen van de bede van onzen Heiland, die voor zijne vijanden vergeving vraagt, terwijl Hij recht had te oordeelen.

Het is waar, er ligt eenige schijn van waarheid in de bewering, dat de taal der vloekpsalmen niet kan behooren tot de vrucht der openbaring van dien God, die in de volheid des tijds in zijnen Zoon tot ons heeft gesproken, omdat toch uit eenzelfde bron niet het zoete en het bittere kan oprijzen — tegelijk het vloeken en het bidden kan worden aanbevolen — liefde tot de vijanden met wraak over de vijanden gepaard kon gaan. Is Christus het middelpunt der Godsopenbaring, is Hij de hoogste profetie, dan kan hetgeen met zijn woord en vooral met zijne handelingen in strijd is, ook niet profetisch zijn. De geest van den Zoon des menschen, die gekomen is om te zoeken en zalig te maken, wat verloren was, is een andere dan die van de Boanerges, die vuur uit den hemel willen laten nederdalen om de goddeloozen te verteren. En de vloekpsalmen, en met name de wraakpsalm uit de ballingschap, de 137<sup>ste</sup>, zijn dan veroordeeld, niet omdat zij tegen ons gevoel indruischen, niet omdat hun taal ons doet ijzen en sidderen, maar omdat ze in strijd zijn met den geest der openbaring van God gegeven. Op onze vraag: „Ziet de zanger zijne vijanden wel in het licht van Gods openbaring, als hij ze vervloekt en in de wraak die over hen komt een welbehagen heeft?” heeft dan ook het antwoord alle aanspraak van onze erkenning: neen, hij ziet ze alleen in het licht van zijn eigen wraak, in den rooden gloed van zijn eigen toorn, en daardoor wordt zijn hartstocht zoo fel en worden zijn woorden zoo geheel het tegenovergestelde van Hem, die als Hij gescholden werd, niet wederschold en als Hij leed niet dreigde, maar het overgaf aan Dien, die rechtvaardig oordeelt.

(*Wordt vervolgd.*)

## DRIJVENDE EILANDEN.

In Petermanns „Mitteilungen” wordt medegedeeld, dat sedert het einde van Juli 1892 een eiland op den Atlantischen Oceaan heeft rondgedreven. Men ontdekte dit eiland het eerst den 28<sup>sten</sup> Juli op 39½° N.Br. en 56° W.L. Het was ongeveer 1000 vierkante meter groot, p. m. 31 meter lang en breed, en dicht met struiken begroeid tot 30 voet hoogte, zoodat het op zeven zeemijlen kon gezien worden. Den 26<sup>sten</sup> Augustus werd het drijvende eiland op 41° N.Br. en 57° W.L. gezien, en den 13<sup>en</sup> en 14<sup>en</sup> September had het een zwaren wervelstorm te doorstaan. De golven echter waren niet instaat, dit natuurschip uit elkander te slaan, want den 19<sup>en</sup> September zag men het weder op 45° N.Br. en 42° W.L. Tot dien tijd had het eiland, zoover bekend is, 1075 zeemijlen in den oceaan afgelegd en scheen het op de Europeesche kust aan te drijven. Intuschen heeft men na dien tijd niets meer van den merkwaardigen zwerver vernomen. Het is waarschijnlijk dat de Octoberstormen de drijvende massa uit elkander geslagen hebben, zoodat het aan onbeduidende stukken verdween.

Dergelijke drijvende eilanden, hoe merkwaardig ook, zijn toch geenszins zeldzaam, al maken zij niet dikwijls zulke groote tochten door den oceaan. Plinius verhaalt reeds van drijvende eilanden met boomen er op, die in het land der Friezen, den Romeinschen schippers vrees aanjoegen. Bij het ontstaan van den Dollart moet een geheel stuk lands met vee er op, van de Groningsche naar de Oost-Friesche kust gedreven zijn.

In de lage veenlanden van Nederland, o. a. bij Giethoorn op de meren, komen in het klein nog drijvende eilanden voor, bestaande uit met riet of gras begroeide veenlagen, welke losraken van den bodem en wegdrijven. Men noemt deze vormingen *drijftillen*, (zie de studie van Dr. H. Blink in het Tijdschrift van het Aardr. Genootschap.)

In den zuidelijken Atlantischen Oceaan komen dikwijls zulke drijvende eilanden voor, welke door den Kongo of andere Afrikaansche rivieren naar zee worden gevoerd. Het bovengenoemde eiland is waarschijnlijk een stuk tropisch kustwoud van Amerika, dat door hoogen waterstand en golfslag is losgerukt en door stroomingen werd medegevoerd.

Door den tocht van dit eiland wordt aangetoond, op welke wijze planten en dieren van het eene werelddeel naar het andere kunnen verplaatst worden, ook al bestaat er geen landverbinding tusschen.

## [INGEZONDEN.]

*Oan de Scrieuwers fen „Excelsior.”*

„Excelsior” skient nog al te halden fen 't vergearjen fen „provincialismen”. Mei ik jimme ien staeltje oanbiede fen de riikdom fen uws Frysce tael?

Sjuch hjir den ien rigeltsje wirden, die 't allegjaarre sawhot *prate* betsjutte.

## Vertaling.

*Aan de Redactie van „Excelsior”.*

„Excelsior” schijnt nog al te houden van 't verzamelen van provincialismen.

Mag ik u een staeltje aanbieden van den rijkdom van onze Friesche taal?

Ziehier dan een lijstje woorden, alle met het begrip spreken tot grondslag.

P. S. Van de cursief gedrukte zou ik geene vertaling in 't Nederlandsch kunnen geven.

prate.	rabbelje.	<i>foeterje.</i>
babbelje.	mompelje.	uwtrache.
sprekke.	forhelje	<i>tsiere.</i>
preekje.	<i>krimmenearje.</i>	<i>uwt de lange washje.</i>
snetterje.	seure.	uwtmantelje.
kefje.	<i>aemelje.</i>	uwtfege.
teutje.	sanikje.	roppe.
kwaekje.	jeuselje.	kjibje.
rottelje.	tsjantelje.	<i>uwtsegenje.</i>
<i>tsjottelje.</i>	piepje.	klikke.
vertelle.	kwezjelje.	swetse.
bekje.	taemje.	<i>bekankelje.</i>
freegje.	kleije.	uwtbazuwjnje.
kletze.	<i>klieme.</i>	klappe.
uterje.	<i>aermoedsje.</i>	oerkrantsje.
sizze.	<i>tsjermje</i>	oerbringe.
dreune.	prevelje.	<i>knoopdraaie.</i>
fluwsterje.	prottelje.	beklädsje.
bletterje.	<i>sangerje.</i>	leugenje.
uwtblaffe.	uwtmeitsje.	<i>liege.</i>
beprate.	verhakselje.	flaaie.
snoffelje.	scelle.	narje.
<i>blebberje.</i>	opsnye.	plaegje.
kaekelje.	raze.	<i>krasse.</i>
stotterje.	balte.	flokke.
stammerje.	screeuwe.	
<i>rabje.</i>	<i>aurennelitte.</i>	

## UIT HET LEVEN.

*De biddende jongeling.*

Een Godvruchtig schrijver verhaalt het volgende van een twaalfjarigen knaap.

Uit arme, maar vrome ouders geboren, was deze jongeling, Frans genaamd, van zijn vroegste jeugd af een kind van God. Het liefst was hij in gezelschap van menschen, die over de woorden en wegen Gods spraken. Eenige jaren vóór zijn dood kreeg hij de tering; doch wel verre dat hij bedroefd was over het afnemen zijner krachten, verblijdde hij zich, zoo vroeg bij Jezus te zullen komen. Daar hij altijd zeer stil was, zeide zijn vader eens tot hem: „Bidt gij ook wel, Frans? Ik hoor u niet bidden.” — „Ja, vader!” antwoordde hij, „ik bid wel, maar dat kan alleen de hemelsche Vader hooren: want ik bid onophoudelijk, dag en nacht.”

Na eenige maanden kwam de waterzucht bij zijne kwaal; doch hij toonde geen de minste vrees voor

den dood. Ook hij liet hij zich geen enkel ongeduldig woord over zijn langdurige krankheid ontvallen. Op zekeren dag zeide hij met groote opgeruimdheid tot zijne moeder: „Lieve moeder! nu zal ik spoedig sterven, want mijne armen zijn al dood.” Hierop reikte hij allen aanwezenden de handen, die ijskoud waren en aan welke geen pols meer te onderscheiden was. Na een zachten slaap genoten te hebben, zeide hij tot zijn vader: „Vader! onze predikant kan zoo innig bidden; gij moest hem nog eens hier laten halen om met mij te bidden.” Toen dit geschied was, sliep hij weder in, en ontwakende was hij bijna sprakeloos geworden. „Help mij bidden, vader!” zeide hij, stamelend. Zijn vader bad met hem en zeide hem nog een paar verzen voor uit de schoone liederen:

„Jesus is voor mij gestorven”,

en

„Nu ga ik naar mijn Jezus heen.”

Toen zijn vader ophield met spreken, ontsliep hij, tegen middernacht.

#### *De dankdag.*

Toen de Protestanten uit Engeland verdreven werden gingen verscheidenen zich ter woon nederzetten in Nieuw-Engeland (in Amerika). Aldaar hadden zij aanvankelijk met vele bezwaren te worstelen, zoodat zij een Vast- en Bededag instelden. Daar de bezwaren echter niet weggenomen werden, zoo waren velen voornemens, om evenals de kinderen Israels uit de woestijn weder naar hun Egypte te keeren. Men kwam echter nogmaals bijeen om te beraadslagen, ten einde als gewoonlijk een dag van vasten en gebed af te zonderen. Bij deze gelegenheid stond een pachter, een man van raad en daad, in de vergadering op, en maakte de aanwezigen opmerkzaam, „dat de bezwaren niet zoo groot waren, als men meende; dat bij meerder bevolking meerdere voordeelen te wachten waren, en dat de akkers reeds aanvankelijk den arbeid beloonden; dat het hem daarom beter docht om een Dankdag in te stellen: naardien de Heere God geen behagen had in ondankbaarheid, maar in dankzegging.” Men vond deze opmerking zóo juist, dat men besloot voortaan ieder jaar een Dankdag te houden; en men had geen reden om zich hier over te beklagen: want de bevolking en de gemeente namen gedurig toe in bloei en welvaart.

#### *Strenge koude.*

In 1740 vroor het zoo hard, dat men over 't ijs van Holland naar Friesland kon komen. Den 25<sup>sten</sup> Januari arriveerden te Enkhuizen 160 sleden uit Stavoren en andere Friesche plaatsen. 't Geheele voorjaar bleef het weder zeer koud, zoodat er Juni bijna nog geen bladeren aan de boomen waren en er veel vee uit gebrek aan voedsel omkwam.

Een last boekweit werd verkocht voor 40 ponden (Vlaamsch) en een voer hooi van 1600 pond gold meer dan 100 gulden.

#### *Verblijd u te allen tijde.*

Wanneer de Christen toegeeft aan moedeloosheid of droefheid in zijne beproevingen, wanneer hij geene genade zoekt bij God om blijmoedig en manlijk te strijden tegen den tegenspoed, wanneer hij den hemelschen Vader niet vraagt om hem kracht en troost te verleenen, opdat hij instaat moge zijn te allen tijde zich in den Heere te verblijden, dan onteert hij de verhevene, krachtige en edele beginselen des Christendoms, die den mensch kunnen oprichten en hem gelukkig kunnen maken zelfs in tijden der diepste droefheid. De roem van het Evangelie is, dat Christus het harte verheft boven de smart; en het is eene eer van onzen godsdienst, dat wij kunnen zeggen: „Hoewel de vijgeboom niet bloeien en er geene vrucht aan den wijnstok wezen zal, zoo zal ik nochtans in den Heere van vreugde opspringen, ik zal mij verheugen in den God mijns heils.”

*Spurgeon.*

#### *Een geboren redenaar.*

In de stad Benton Harbor in Michigan, woont met zijne ouders een achtjarige knaap, Charlie Teetzel geheeten. De knaap is een geboren redenaar en verwekt tegenwoordig veel opspraak wegens zijn wonderlijke welsprekendheid.

Hij heeft niet minder dan omstreeks honderd voordrachten vanbuiten geleerd, waarvan de langste een politieke rede is, die drie kwartier tijds vereischt om voorgedragen te worden. Andere voordrachten zijn stukken, bepaald voor hem opgesteld, zoowel als uittreksels van redevoeringen, uitgesproken door Amerika's meest welsprekende mannen. De politieke redevoering is echter een der meest de aandacht trekkende. Deze werd gehouden bij den laatsten politieken kampstrijd, toen hij in het belang der republikeinsche partij in de „Opera” te Benton Harbor voor 1500 toehoorders optrad. De geheele rede was puntig en werd door allen duidelijk verstaan. Een opmerkelijkheid bij zijn spreken is de schoone uitdrukking der woorden, die hij nimmer verkeerd uitsprekt. Zijn geheugen is buitengewoon sterk. Hij heeft een rede slechts aan te hooren — onverschillig of die een uur inneemt of meer — om haar woord voor woord weer te kunnen geven. De knaap is thans reizende om met zijn zonderling talent geld te verdienen. Zijne ouders zijn achtbare burgers van Benton Harbor.

't Is knap — toch zou 't geen zegen zijn als er veel zulke jonge redenaars waren. We hebben er al zooveel!

### *Rendieren als voedsel.*

De kotter „Bear” heeft dezer dagen te Port Clarence in Alaska, N.-Amerika, 180 tamme rendieren aan wal gezet, welke het schip van de overzijde, uit Kamschatka in Siberië, heeft gehaald. Dit is gebeurd op last der regeering om deze zoo nuttige dieren, die niet op het vasteland van Amerika worden aangetroffen, daar te acclimatiseeren. Zij zullen tevens tot voedsel kunnen dienen, waaraan in Alaska meer en meer behoefte begint te ontstaan, nu de walrussen, walvissen, visschen en beren minder worden of voor de beschaving verdwijnen. Vier Siberische herders vergezelden de kudde om ze te verzorgen.

Voor Lapland en Siberië levert het rendier alles op. Melk en vleesch als voedsel, het vel voor kleeren, leder, touw, en de zenuwen, horens, hoeven en beenderen, alles wordt gebruikt. In Noord- en Midden-Alaska worden reusachtige velden, begroeid met mos en gras aangetroffen, welke uitstekend voedsel voor die dieren opleveren.

### *Een Tehuis voor millionairs.*

Onlangs is te New-York het prachtige Waldorf-Hotel, met een schitterend feest geopend, en bij die gelegenheid een concert gegeven ten behoeve van een hospitaal voor kinderen. De toegangskaarten kostten elk \$ 5.00.

Bovenstaand hotel met meubelen en alle andere toebehooren heeft de som van vier miljoen dollars gekost. Het hotel is dertien verdiepingen hoog en bevat niet minder dan 530 kamers, waarvan 450 slaapvertrekken zijn. Van dit getal zijn er 350, die ieder afzonderlijk met een badkamer in verbinding staan. Al de meubels zijn gemaakt naar patronen verkregen in Europa, uit vorstelijke paleizen. Het voornaamste slaapvertrek, wat men noemt de „Statebed Chamber”, bevat een ledikant, vervaardigd uit walnoten- en ander kostbaar hout, naar een patroon van het ledikant van Frans I. Deze legerstede heeft alleen \$ 3500 gekost. Ook is er in deze kamer een *prie dieu* — d. i. een soort van lessenaar, waarbij men nederknielt tot gebed — welk meubelstuk \$ 1000 kost.

Een groot aantal andere kamers bevatten geheel vergulde piano's, bepaald gemaakt voor dit hotel. De voornaamste eetzaal is 50 × 100 voet groot, en is vanbinnen afgewerkt naar een zaal in het paleis van den koning van Beieren. Beide zijden van deze zaal zijn bezet met zwarte marmeren pilaren, twee voet in doorsnede. De muren zijn gedeeltelijk versierd en behangen met groene zijden kleeden. Het houtwerk is geheel van mahonie, prachtig afgezet met snijwerk in koper.

Een ander schoon vertrek is de leeskamer. Hier zijn vele levensgrootte beelden, die dienen als kan-

delaars voor het houden van electriche lichten. Het snijwerk in hout in deze zaal heeft alleen \$ 38000 gekost. In dit hotel — of liever paleis — is ook eene kamer, geheel versierd en ingericht naar echt koninklijken, Nederlandschen smaak. De verzekering op het glas- en aardewerk alleen, bedraagt de som van \$ 35000. Kortom, het hotel wordt beschreven als het prachtigste en schoonste ter wereld. De architect is de heer H. J. Hardenbergh, vermoedelijk een Nederlander van afkomst.

### *Eene reuzin.*

Emma Pataillard, meer bekend als Aama de Fransche reuzin, is dezer dagen overleden. Zij was 16 jaren oud, 8 voet lang en woog 285 pond. Dit wondermensch was in Frankrijk uit arbeidslieden geboren. Zij overleed tengevolge van tering.

### *Verregeaande dronkenschap.*

Te Detroit is zekere Delia Miner voor de honderdste maal wegens dronkenschap gevangengenomen. De gemiddelde tijd, dien zij buiten de gevangenis op vrije voeten heeft doorgebracht, is zestien dagen. De ongelukkige vrouw is van Fransche afkomst, en hare bloedverwanten bekleeden voorname betrekkingen. Zij is 52 jaren oud.

### *Onverstandig.*

In Afrika doodt men 75000 olifanten per jaar. Als men nagaat, dat de voortplanting van den Afrikaanschen olifant slechts plaats heeft op zijn twintigste jaar, dat de dracht drie jaar duurt, dat er maar één jong tegelijk geworpen wordt, en nog slechts bij groote tusschenpoozen, dan moet men besluiten dat het ras de vernietiging tegemoet gaat.

In Indië doodt men den olifant niet; zaagt hem enkel de tanden af en gebruikt hem verder tot den arbeid; hiertoe is dit dier goed geschikt. In Afrika doodt men hem enkel uit zucht naar onmiddellijke winst.

## BERICHTEN.

Het *Nederlandsch Jongelingsverbond* hoopt op Hemelvaartsdag in zijn jaarvergadering te Dordrecht tevens zijn 40-jarig bestaan er den zegen en de groote uitbreiding in dien tijd ontvangen, in eenvoudigheid met dank aan God te gedenken.

Onder de sprekers die op zullen treden behoort de heer Van Oosterwijk Bruyn, medestichter van 't Verbond, die, uit een lange ziekte hersteld, de geschiedenis van het Verbond zal behandelen. Ongetwijfeld zullen vele jongelingen dezen ouden, beproefden vriend onzer jongelingschap willen hooren, nu hij uit zijn rijke ervaring spreekt.

Denzelfden dag houdt het *Gereformeerd Jongelingsverbond* zijn jaarvergadering te Amsterdam.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlandsche Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Warmser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## DOOR DONKERE DALEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Ruim een halfjaar was voorbijgegaan, nadat de edele Adolf van Nassau met zijn heldenbloed de overwinning van Heiligerlee had betaald. Helaas, zooals in het wispelturige voorjaar de morgenzon, nauw aan de kimmen gerezen, vaak na een enkel oogenblik weer schuilgaat achter donkere wolken, zoo was de eerste zege terstond door de nederlaag bij Jemmingen gevolgd. Lodewijk had zijn muitende troepen eerst toen het te laat was tot gehoorzaamheid kunnen bewegen, en Alva was als overwinnaar uit Groningen weergekeerd. Het gansche leger van den Nassauer had hij verstrooid, en ternauwernood had Lodewijk zich door zwemmen gered.

Doch er was meer gebeurd.

Rustig temidden van den tegenspoed, had Oranje zijne troepen gemonsterd en was Brabant als zegevierend veldheer binnengerukt. Alva was hem tegemoet getrokken, en weldra lagen de beide legers tegenover elkaër. Oranje verlangde vurig hem slag te leveren, doch de hertog ontging hem telkens en telkens weder. Hij wist den ijver zijner onderbevelhebbers te beheerschen en eischte van hen, dat zij evenals hij tuk zouden zijn, niet op de overwinning, maar op het welslagen van den tocht. Wat hij voorzien had gebeurde. Had Oranje den hertog

verrast door den meesterlijken tocht over de Maas, zoodat Alva verbaasd had uitgeroepen: „Zijn het dan vogels, dat ze over den stroom konden vliegen?” — Alva zou op zijne beurt den prins door zijne zelfbeheersching teleurstellen. Telkens en telkens weder noodzaakte hij zijn tegenstander van legerplaats te veranderen, totdat deze, zijne troepen niet langer kunnende onderhouden, genoodzaakt was zijn leger af te danken en als balling naar Frankrijk te trekken.

Zoo had de trotsche vreemdeling binnen een halfjaar tijds vier legers vernietigd en de laatste hope op verlossing van zijn ijzeren dwangjuk in het hart der Nederlanders doen vergaan. Van zijn terugkeer naar Brussel maakte hij een zegetocht; de onderdrukte, beangste Nederlanders werden gedwongen vroolijk te zijn en al het hunne te doen, om den geweldenaar te verheerlijken. Voor den man, die hen langs een weg van bloed en tranen gevoerd had, moesten ze bloemen strooien op het pad, waarlangs hij toog. Het groen sierde de woningen der adellijke familiën, wier hoofd door hem vermoord was. Op het plein, waar Egmond en Hoorne den fieren nek gekromd hadden onder het zwaard van den beul, werden nu luidruchtige steekspelen gehouden; en de klokken, welke de slachtoffers van den wreedaard ten doode uitgeluid hadden, galmde nu zijne glorie over stad en land uit.

Nog was zooveel eer voor zijn trotsche ziel niet genoeg. Uit het bij Jemmingen veroverde geschut



liet de hertog zich een standbeeld vervaardigen, dat hij in Antwerpens citadel eene plaats aanwees. Daar stond hij in volle lengte, met den voet tredende op een liggend beeld met twee hoofden en vier armen, het zinnebeeld van de tweedracht. Op het voetstuk las men: „Ter eere van Ferdinand Alvarez de Toledo, hertog van Alva, landvoogd der Nederlanden onder Filips II, omdat hij de partijschappen uitgedoofd, het oproer getuchtigd, den godsdienst beschermd, het recht hersteld, den vrede gegrondvest heeft; ter eere van 's konings trouwsten dienaar is dit gedenkteeken opgericht.” Zinnebeeldige voorstellingen onder aan den voet stelden den hertog nog eenigē malen in allerlei verheven gedaanten voor; nu eens als een herder, die zijne schapen zachtkens weidt, dan als een engel, den fakkel van den burgertwist uitdoovende, maar altijd — vloekende tegen de werkelijkheid.

Doch Alva gaf zich moeite voor niets om zijn naam op zijne wijze in de historie te vereeuwigen. Vijf jaren later liet zijn opvolger Requesens op 's konings last het trotsche beeld verbrijzelen, maar de geschiedenis heeft op hare wijze de droeve herinnering bewaard aan den wreeden trotschaard, wiens zeldzame talenten overschaduwde werden door zijn lage gruwelen.

En toch, een geheim hartzeer knaagde aan het geluk van den tiran. Er waren haast geene goederen van eenig belang meer verbeurd te verklaren, geen rijken meer te onthalzen en te verbranden. De bloedstroom vloede nog steeds, maar voerde slechts weinig stofgoud mede. Alva's troepen begonnen gebrek aan soldij te krijgen. Er moest een nieuw middel op gevonden worden; nu, een man als de hertog was niet zoo spoedig verlegen. Hij zou een nieuwe belasting invoeren, of liever drie voor één. Alle inwoners zouden terstond één percent van al hunne goederen opbrengen en daarenboven bij verkoop tien percent van alle roerende en vijf percent van alle onroerende goederen betalen. Van alle zijden ontwaakte weerstand tegen dit besluit. Legers werden uitgezonden om de weerbarstigen te dwingen; de vreeselijkste bedreigingen tegen de weifelende Staten uitgesproken. Voorloopig echter bleef het hierbij, nadat de Staten der gewesten aan den hertog eene som van twee millioen gulden toegestaan hadden, zoo hij voorloopig van de zaak wilde afzien.

Zooveel toegenuevheid verbaast met recht. Doch Alva meende voorzichtig te moeten zijn. Ook voor hem kwam het ongeluk zelden alleen. Terwijl hij alle moeite had, om zijne om geld muitende troepen tevreden te stellen, scheen Elisabeth, de wispelturige koningin van Engeland, met zijn ongeluk te spotten. Koning Filips had namelijk eenige Genueesche schepen naar Alva afgezonden met eene som van achthonderd duizend dukaten. Door Fransche vrijbuiters achtervolgd, liepen deze een Engelsche haven binnen,

en Elisabeth, die juist eenige Spaansche munt gebruiken kon, nam de vrijheid, beslag op de som te leggen. Vruchteloos waren Alva's vertoogen en de hertog meende nu de koningin te dwingen door den invoer van Engelsche goederen te verbieden en menig Engelsch schip voor goeden prijs te verklaren. Nauwelijks werd dit te Westminster bekend, of Elisabeth gaf den vrijbuiters verlof, in haar naam wraak te nemen. Welhaast stond de handel van Spanje met Engeland geheel stil en Alva betreurde het te laat, de trotsche koningin tegen zich in het harnas gejaagd te hebben.

Droeve dagen werden echter door Oranje in den vreemde gesleten. Door zijn broeder Hendrik en een drietal vrienden vergezeld, als landlieden verkleed, was hij Frankrijk ontvlucht en na vele gevaren doorgestaan te hebben, in Nassau aangekomen. Hij had zich geveleid, andermaal de Deutsche vorsten over te halen hem te helpen, doch hij klopte tevergeefs bij hen aan. Daarbij maakten de vele schuld-eischers, welke hij ten gevolge van den vruchteloosen tocht in Brabant telde, het hem zeer moeilijk. En wie zou hem troosten? Zijn eigen gemalin Anna van Saksen wendde zich van hem af en boette haar verboden lust in een onzedelijk leven, terwijl zij daarenboven de harten der Deutsche vorsten van hem vervreemde.

Toch gaf hij den moed niet op. Nacht en dag peinsde en zon hij op middelen om den krijg te hernieuwen, en krachtig werd hij in zijne maatregelen gesteund door de uitgeweken Nederlanders, die vaak met gevaar van hun leven van uit Dillenburg door Deutschland en de Nederlanden trokken, om de Nederlandsche steden te bewegen hem toch met het noodige geld tot uitvoering zijner plannen te steunen. En lang niet overal was men doof. De Overijselsche, Zeeuwsche en Hollandsche Staten lieten zijne boodschappers zelden met ledige handen vertrekken, terwijl hij door het verkeer, dat ze met hem onderhielden, geheel op de hoogte van den toestand der gewesten bleef. Maar beter hondgenoot nog vormde de zoogenaamde volksletterkunde. Mocht de taal ook ruw en plat zijn, de Geuzenliedekens voedden den weersin tegen de Spaansche dwinglandij en de hoop op het welslagen des prinsen. Zeker moet onder de schrijvers van invloed Marnix van St. Aldegonde, 's prinsen boezemvriend, wel het eerst genoemd worden. Liet hij aan het verste nageslacht zijn *Wilhelmus van Nassouen* als een echt nationalen zang achter, in zijn *Bijenkorf der H. Roomsche Kercke* hekelde hij de dwalingen en tekortkomingen der priesters benevens de vervolgingswoede van een Filips en zijne Spanjaarden.

En daarvoor was ook thans nog alle reden. Nog steeds rookte de houtmijt en rookte ook het schavot van het bloed der gevonniste kettters; en dat Alva niet verslaptte in het beschermen van de rechten der kerk, toont genoegzaam aan het kostbaar geschenk, dat hij van den paus ontving, nadat eindelijk de

bisschoppen, die reeds vóór vier jaren over de nieuwe bisdommen benoemd waren, in het rustig bezit van hunne bedieningen gesteld waren. Zie, zooveel ijver was den toenmaligen paus Pius V wel een gewijde, gouden eeredegen en een met diamanten versierden hoed waard.

En toch scheen het een oogenblik, als was de hertog zelf zijn bloedigen ijver moede. Na vele onderhandelingen tusschen Alva en Filips gevoerd, werden de Nederlanders den 16<sup>en</sup> Juli 1570 eindelijk verrast met de mededeeling, dat een algemeene vergiffenis zou worden afgekondigd. In plechtigen optocht trok Alva op den morgen van den 18<sup>en</sup> Juli naar Antwerpen. Den volgenden dag begaf hij zich reeds vroeg ter misse, waarbij de aartsbisschop van Antwerpen aan het einde in naam des konings vergiffenis toezegde aan allen, over wie de kerkelijke ban uitgesproken was, of die wegens ketterij verbannen waren; terwijl de aanwezigen vermaand werden, God van harte te danken voor zooveel goedertierenheid, als hun van 's konings zijde gewerd.

Na de mis begaf Alva zich naar het marktplein, waar een tribune was opgericht, met rood laken bekleed. Daarboven was een prachtige zetel geplaatst, door een troonhemel van goudlaken gedekt. Door een schitterenden stoet omgeven, plaatste Alva zich daaronder. Eene vrouw was op de trappen gezeten, ten teken dat liefde en goedertierenheid de strengheid zouden vervangen. Jammer slechts, dat op de roode treden van het stellaadje ook Spaansche soldaten geposteerd waren, wier uitgetogen zwaarden althans te bekend waren, om het geloof te wekken, dat men ze zoo spoedig tot sikkelen zou omslaan. Een monnik verhief toen luide zijn stem en las de schare op het plein het besluit des konings inzake de vrijverklaring voor. Jammer alweer, dat men zich binnen twee maanden aanmelden moest om de zoogenaamde *pardona* zelf in ontvangst te nemen. Men kende dit adres wel en het bleek dan ook spoedig, dat er zoovele uitzonderingen op de vrijpraak gesteld werden, dat men deze alhaast in moedwillige naamsverandering *pandora* betitelde.

De voog'laar, op bedriegen uit,  
Den vogel lokt met zoet gefluit.

En zoo bleef men tehuis en waagde zich niet aan een kennismaking met den trouwelozen koning of diens gewelddadigen landvoogd.

## DE VLOEKPSALMEN.

(Vervolg.)

Ik zeide: daar ligt een schijn van waarheid in deze redeneering, doch het is ook maar een schijn. Immers wie eenigszins een oog heeft voor de wijze, waarop God zijne openbaring heeft gegeven, weet wel, dat het licht dat zij verspreidt, niet aan een

enkele uitspraak is te ontleenen — al is deze ook door den mond des Heeren zelve tot ons gekomen niet alleen, maar al werd die zelfs van dat kruis vernomen, dat, ook zonder de woorden van des Heeren eerste bede, van vergeving en verzoening spreken zou.

Dit geldt vooral, waar het er op aankomt om iets uit Israel te beoordeelen, vóódat God zijne openbaring in Christus geschonken heeft. De vraag, hoe de Israeliet zijne vijanden beschouwen moest, wordt niet alleen, zelfs niet in de eerste plaats, op Golgotha beantwoord. Lang vóódat er een stem van Golgotha werd gehoord, werd hem op dit punt alle noodige voorlichting geschonken. En nu wil het ons voorkomen, dat de inhoud der vloekpsalmen niet in strijd is met het onderwijs, dat de geschiedenis en de profetie hebben gegeven.

Of behooren zij niet op de lijn, die begint met het oordeel, dat aan Farao wordt voltrokken, als hij zijn dood vindt in de golven van de Roode Zee, en het bevel des Heeren aan Israel om de volken van Kanaän uit te roeien, dat ook moet gepaard gaan met een uitmoorden en uitplunderen, waartegen ons gevoel nog menigmaal getuigt?

Op diezelfde lijn vinden wij ook een daad als van Jael door Debora bezongen; de oorlogen van David om zijn koninkrijk te bevestigen; de verwachting, die onder het volk wordt levend gehouden, als het wordt onderdrukt, dat zij weer over hunne vijanden heerschen en voor het oog van hunne vijanden verheerlijkt worden zullen; waarbij dan voor droefheid over het oordeel, dat die vijanden treffen zal, geen plaats is.

Bij de profeten zijn de vijanden van Israel tegelijk *de Godvergetenden*, die zich grootmaken tegen den Heere, en dus verdelgd zullen worden (Jer. 48 : 42), die zeiden: „Ik zal ten hemel opklimmen, ik zal mijn troon boven de sterren Gods verhoogen,” maar tot wie de Heere zegt: „Gij zult tot de hel toe nedergestooten worden,” (Jes. 14 : 13); —

het *ongoodertieren volk*, eerst een tuchtroede in de hand Gods voor de zonde van Israel, maar nu een wreede, onbarmhartige vervolger geworden van het volk des Heeren, die zich verheugd heeft over zijn ongeluk (Jes. 10); —

of zij vertegenwoordigen „*de wereld*,” de samenvatting van alle macht, die zich tegen het koninkrijk Gods stelt, en over wie het oordeel Gods wordt voltrokken: „Ik heb ze vertreden in mijn toorn, en Ik heb ze dronken gemaakt in mijne grimmigheid, en Ik heb hunne kracht ter aarde doen nederdalen” (Jes. 63 : 6).

Het is mij natuurlijk niet mogelijk om alle uitspraken van de profeten, niet alleen over de vijanden van het volk Gods in het algemeen, maar over *die* volken met name, waarmede het in aanraking kwam, onder uwe aandacht te brengen. Maar slaat hunne schriften op waar gij wilt, en leest wat zij profeteeren tegen Egypte, tegen Syrië, vooral tegen Assyrië en Babel, en zegt dan eens, of de kinderen des volks

hierdoor niet werden onderwezen in den haat tegen de Heidenen als vijanden Gods, in den afschuw, waarmede zij zich van hen moesten afkeeren, over wie zij de oordeelen Gods behoorden in te roepen en, als zij kwamen, ook met vreugde te begroeten.

Het koninkrijk Gods komt door den weg der genade én door den weg des gericht, maar wie zal tegenspreken, dat onder de Oud-Testamentische bedeeling het laatste vooral op den voorgrond treedt?

Wel treffen wij tegenover de Heidenwereld ook hier een zeer welwillende houding aan en een verwachting, die soms zou doen denken dat het particularisme met al zijn scherpe hoeken geheel is overwonnen, maar dat is dan ook ten opzichte van die volken, die tegen Israel niet vijandig zijn of waarvan men er op rekent, dat zij hun vijandschap zullen afleggen.

Hoe zou er niet van het volk des Heeren een invloed uitgaan op de hen omringende volken, die hooren van de gerichten Gods, waarin Hij zijne almacht openbaart; die zien de heerlijkheid van het heil des Heeren en moeten erkennen, dat dit ook hun heil wezen zal; die tot de erkenning moeten komen, dat geen volk van zijn goden wetten heeft ontvangen, als dit volk van zijn Heere, wien te dienen werkelijk een volk verhoogt!

Dat is dan ook de beteekenis van de profetie, die wij bij Jesaja en Micha beiden vinden:

„En het zal geschieden in het laatste der dagen, dat de berg van het huis des Heeren zal vastgesteld zijn op den top der bergen, en dat hij zal verheven worden boven de heuvelen, en tot denzelfden zullen alle Heidenen toevloeien. En vele volken zullen heengaan en zeggen: Komt, laat ons opgaan tot den berg des Heeren, tot het huis van den God Jakobs, opdat Hij ons leere van zijne wegen, en dat wij wandelen in zijne paden: want uit Zion zal de wet uitgaan, en des Heeren woord uit Jeruzalem. En Hij zal rechten onder de Heidenen en bestraffen vele volken; en zij zullen hunne zwaarden slaan tot spaden en hunne spiesen tot sikkelen: het eene volk zal tegen het andere volk geen zwaard ophieven, en zij zullen geen oorlog meer leeren” (Jes. 2 : 2—4).

Dat klinkt zeker anders dan de tonen van den vloekpsalm, maar de verwachting daarin uitgesproken geldt ook de Heidenen, die zich bekeeren en in het komen tot den heiligen berg tegelijk aan het heilige volk hun hulde brengen, terwijl de verwenschingen in de vloekpsalmen die vijanden van dat volk bedoelen, die weigeren het hoofd te buigen en de wapenen vrijwillig neder te leggen. En nu mogen wij toch vragen of de Israëliet, die aldus was onderwezen, zich de komst van het koninkrijk Gods met het oog op den tegenstand van dezen wel *anders* kon voorstellen dan door geweld; ja, wij gaan verder: indien hij het zich niet anders kon voorstellen en zich tegelijkertijd verheugen mocht over de komst van dat koninkrijk, of hij dan het vuur zal moeten zoeken te be-

dwingen dat in zijn binnenste begint te ontbranden, als hij zich geroepen voelt om door zijn eigen hand dat geweld uit te oefenen of door zijn woord daartoe aan te sporen, of door zijne verbeelding zich de tooneelen laat voortteekenen, die noodzakelijk met de uitoefening van dat geweld gepaard gaan, maar waarin hij dan ook de verlossing van zijn volk en zoo ook de verheerlijking van zijn God aanschouwt?

Wie ijvert voor den Heere, kan het niet anders doen dan met het zwaard in de hand.

Gij ziet het aan een Pinehas, die den man doorsteekt welke zich aan Baäl Peor gekoppeld had, en van wien de Heere zegt, dat hij des Heeren ijver geijverd heeft in het midden van zijn volk.

Gij ziet het aan een Elia, die de Baälpriesters doodt, en als hij daarna moedeloos klaagt: „Neem nu, Heere, mijne ziel,” de opdracht van God ontvangt om Hazael, Jehu en Elisa te zalven, die elk op hun beurt weder het zwaard zullen hanteeren.

Gij ziet het aan Jehu, die zeggen kon: „Zie mijnen ijver aan voor den Heere der heirscharen” en ook niet rust, voordat hij het gansche geslacht van Achab heeft uitgeroeid en aan den dienst van Baäl een einde heeft gemaakt; en wien alleen verweten wordt, dat hij in zijn ijver niet ver genoeg is gegaan, om ook af te wijken van de zonden van Jerobeam, te weten van de gouden kalveren, die te Dan en te Bethel waren.

Maar is het wel anders dan de taal van den ijveraar, die wij hooren in den psalm vol van vervloeking en verwenschingen over degenen, die de zanger zijne vijanden noemt? De dichter is geen man van het zwaard; hij brengt zelf de wonden niet toe; maar hij kan zich met zijne verbeelding wel in dien toestand verplaatsen, en als hij dat doet, ziet hij in veel levendiger kleuren de werkelijkheid voor zich dan de naar het bloed van zijn tegenstander dorstende krijgsheld en de op buit beluste vervolger van den door zijn hand op de vlucht geslagen vijand. Die werkelijkheid teekent hij dan af in zijn lied, dat én in de schilderingen die het geeft, én in den toon dien het aanslaat, het huiveringwekkende en, wilt gij, ook het zondige van elke daad des gewelds ons doet kennen, maar dat op zichzelf toch nog iets anders dan enkel zondige menschelijke hartstocht verraadt. Hij spreekt uit wat het woord der profetie zelf in zijn hart gewerkt heeft ten opzichte van zijne vijanden, die tegelijk de vijanden van zijn volk zijn, en hij doet het in een vorm als hem, behoorende tot den tijd waarin hij leeft en verkeerende onder de omstandigheden die hem tot zingen drongen, op dat oogmerk ten dienste stond.

De taal van de Christenen ten opzichte van hunne vijanden zal zeker een andere zijn, maar zij mogen zich dan ook verheugen in een licht, dat voor de kinderen der oude bedeeling nog niet was opgegaan. Of hebben zij het niet gezien, dat daar is een ijver voor het huis Gods, die zich niet keert tegen de vij-

anden Gods, maar tegen eigen leven — en tot een overgave dwingt, waarbij alleen langs den weg van volkomen zelfverloochening het voorgestelde doel zal worden verkregen? Is dat doel geen ander dan onder het O. V. werd nagejaagd, nl. de komst van het koninkrijk Gods, de weg om het te bereiken is wel een andere, en ook veel zekerder. Niet door overwinning tot heerlijkheid, maar door lijden tot heerlijkheid is nu de leus. De Heere verslaat zijne vijanden niet, maar geeft zich in hunne handen en beveelt daarbij, dat het zwaard om zijnentwille in de scheede zal blijven rusten; en als Hij van de aarde verhoogd is, dan toont Hij hun zijne heerlijkheid, door ze allen tot zich te trekken.

Hij overwint hun vijandschap tegen het koninkrijk Gods door er zelf het slachtoffer van te worden; en inplaats van hen den vloek te doen dragen, dien zij hadden verdiend, doet Hij dien op eigen hoofd nederkomen. Wat in geen menschenhart ooit kon opkomen, zoolang het nog eenigszins bekoord werd door de uiterlijke vormen van het Godsrijk, dat werd alzoo, niet in een eenvoudige prediking, die voor den onwedergeborene onverstaaenbaar zou zijn gebleven, maar in een daad, in de hoogste liefdedaad Gods te aanschouwen gegeven, namelijk dat het koninkrijk Gods komt, niet langs den weg van geweld, maar van het kruis; niet door de wet der wedervergelding, maar door de macht der liefde, die alles overwint. En hebben wij nu daarvan iets verstaan, dan stellen wij tegenover de praktijk, die door de dichters van de vloekpsalmen wordt gevolgd, de leus van den apostel: „Wordt van het kwade niet overwonnen, maar overwint het kwade door het goede,” d. w. z. wordt niet verbitterd door de vijandschap, die men u aandoet, maar laat uwe zachtmoedigheid over anderer vijandschap zegepralen en die tenietdoen; dan gelooven wij — in tegenstelling van de kinderen der Oude bedeeing, die geen andere uitbreiding van het koninkrijk Gods kenden dan door vernietiging van zijne vijanden — dan gelooven wij, zeg ik, aan hunne bekeering en willen daaraan arbeiden met al de kracht, die in ons is; dan zal daar geen macht ter wereld kunnen gevonden worden, die ons kan dringen den mond tot vloeken te openen, waar immers het zegenen alleen op onze lippen past, maar vindt onze stemming veeleer haar uitdrukking in het woord, dat wij nu aan den vloekpsalm ontleenen, die het overvloedigste is in zijn anathema's. . . .: „Voor mijne liefde staan zij mij tegen, maar ik was steeds in het gebed.” (Ps. 109:4).

(Slot volgt.)

## DE WALDENZEN.

Er bestaat verschil van gevoelen aangaande het ontstaan van deze belijders van den Heiland. Er zijn velen die meenen, dat zij hen in rechtstreeksch verband moeten brengen met de apostelen; voor die

meening pleiten ook de tegenwoordige Waldenzen het meest. Volgens dit gevoelen was de Kerk in Lombardije onder Ambrosius, Vigilantius en Claudius zuiver gebleven en had zij alle verzoeken en bedreigingen van Rome wederstaan.

Claudius stierf omstreeks het jaar 840, en Rome poogde andermaal de bisschoppen van Milaan onder het gezag van den paus te brengen, doch eerst in 1059 onder Nicolaas II slaagden Petrus Damianus, bisschop van Ostia, en Anselmus, bisschop van Lucca, er in den bisschop tot onderwerping te brengen.

Dit geschiedde echter onder hevig volksrumoer; ja zelfs de geestelijken verklaarden bij die gelegenheid, dat de Kerk van Ambrosius altijd vrij was geweest en nooit aan de wetten van Rome onderworpen was, en dat de paus geen gezag over hun Kerk kon hebben.

Het volk, dat in de hooge Berg-Alpen woonde, wilde zich echter niet onderwerpen. Sommigen vluchtten naar Duitschland, waar zij voor Manicheërs verklaard en naar den brandstapel verwezen werden. Anderen trokken naar de valleien der hooge Alpen terug en bewaarden aldaar hun geloof, dat naar de Schrift was, en hun oude onafhankelijkheid.

Een oud geschrift van hen, *Nobla Leycon* (voortreffelijke leering), verhaalt het bovenstaande en bevat tevens eene belijdenis van hun geloof tegenover de dwalingen van Rome. Ook heeft Rorengo, die hun oorsprong moest onderzoeken, in 1640 verklaard, dat zij door Claudius, bisschop van Turijn, in de negende eeuw van de Kerk losgemaakt werden.

Een ander bericht meldt, dat zij hun naam naar zekeren Petrus Waldus dragen. Deze was oorspronkelijk een rijk burger van Lyon. Hij was in het zuiver geloof bewaard gebleven door het lezen van een Nieuw-Testament, in het Romaansch geschreven. Omtrent het jaar 1170 stierf een zijner vrienden, en diens dood maakte een zoo geweldigen indruk op zijn gemoed, dat hij besloot, een Gode gewijd leven te leiden. Hij verdeelde al zijne goederen onder de armen, en stichtte een apostolische vereeniging om het Evangelie aan de landelijke bevolking te prediken. Toen de Roomsche Kerk dit prediken verbood en hen uit elkander dreef, was Waldus verplicht uit Frankrijk naar Italië te vluchten. Hij arbeide in Italië langen tijd. Toen in 1210 Innocentius III den mislag inzag, dien de Roomsche Kerk begaan had, trachtte hij te herwinnen wat verloren scheen te gaan; doch de Waldenzen hadden zich genoegzaam overtuigd van de dwalingen der Roomsche Kerk, om zich niet andermaal onder Rome te buigen. Zij beschreven Rome als het Babylon der Openbaring, den paus als den antichrist, de aanbidding der heiligen als afgoderij, terwijl de leer der oorbiecht, missen en van het vagevuur verworpen werden.

Welke dezer twee beschouwingen over hun oorsprong de juiste moge zijn, dit is zeker, dat zij

in een natuurlijk kasteel, bijna onneembaar voor den vijand, hebben gewoond. Als men 30 mijlen ten westen van Turijn bij de Alpenheuvelen komt, vindt men een groote bergpoort. Een Monolith — de Castelluzzo geheeten — schiet loodrecht bij den ingang op. Van deze plaats werden vroeger Christenbelijders in de diepten geslingerd om „als martelaren, aan den voet van den Castelluzzo verpletterd, te verbleeken.” Thans staat er een prachtige kerk ter getuigenis van vrijheid des geloofs.

De valleien der Waldenzen tusschen Pinerolo in het oosten en Monte-Viso in het westen zijn *zeven* in getal. De eerste drie heeten *Luserna* of vallei des lichts, *Rora* of vallei van dauw, en *Augogna* of vallei van zuchten. Ieder dezer valleien heeft haar eigen in- en uitgangen met verborgen rots-holten, als natuurlijke sterkten, waartegen de vijand niets vermag. In het hartje dezer bergen is eene vallei, door heuvels ingesloten, die tot aan de wolken raken en zoo tegen al de vijandelijke aanvallen beschermd wordt. Hier stond hun school, waar de Evangeliedienaren werden opgeleid. Hier werden hun algemeene kerkvergaderingen gehouden.

De *Nobla Leycon*, waarvan wij gewag hebben gemaakt, vermeldt, dat zij geloofden in de Drieëenheid, den val des menschen, de vleeschwording van Gods Zoon, het voortdurend gezag van de wet Gods, de onmisbaarheid der Goddelijke genade om goede werken te doen, de noodzakelijkheid van heiligheid, de instelling van het predikambt, de opstanding des vleesches en de eeuwige hemelsche gelukzaligheid. Voorts leerden zij, volgens de beschuldigingen tegen hen ingediend, dat er geen ware paus sedert de dagen van Silvester geweest is; dat tijdelijke ambten en waardigheden niet geschikt zijn voor den prediker van het Evangelie; dat de vergiffenis van een paus niets dan bedriegerij is; dat het vagevuur een fabel is; dat reliquieën eenvoudig verrotte beenderen zijn, die aan onbekende personen behooren; dat pelgrimstochten niets anders uitwerken dan het ledigen der beurs; dat men elken dag vleesch mag eten, als men er lust toe heeft; dat het wijwater niets meer uitwerkt dan regenwater. Men kan ook evengoed in een schuur bidden als in eene kerk. Ook werden zij beschuldigd, spottenderwijze van de leer der transsubstantiatie te hebben gesproken, en Rome de hoer der Openbaring te hebben genoemd.

Het is vrij wel bewezen, dat zij in het bezit waren van een Romaansche vertaling der Heilige Schriften. Deze werd door de jonge studenten afgeschreven, die, als kooplieden vermomd, afzakten naar de lagere gedeelten van Italië, en terwijl zij allerlei koopwaren, door de Waldenzen vervaardigd, te koop aanboden, ook somwijlen het zaad des Evangelies uit hun afgeschreven Bijbels wisten te verspreiden. Het gelukte hun ook wel eens, zoodanig afschrift in huizen of steden achter te laten, waardoor menige ziel die vroeger in duisternis gezeten was, de zalig-

heid werd geschonken. Zij waren zoo bekend met de Heilige Schrift, dat zij de Evangelieën en de brieven uit hun hoofd konden opzeggen, zoodat zij ook zonder Bijbel het woord des kruises verspreiden konden.

Rome nam eerst weinig notitie van deze vreemde kooplieden. Hun handelswaren bleken zeer geliefd te zijn bij de inwoners des lands. Het was paus Innocentius III, die voor het eerst gevaar bemerkte en die dan ook bloedige vervolgingen tegen hen begon. Men weet hoeveel zij leden, doch ook hoe zij thans de zendingskerk van Italië zijn.

#### VOOR JONG EN OUD

kan 't zijn nut hebben, met aandacht te lezen wat hier volgt. We ontleenden het aan een *buitenlandsch* blad, maar. . . . Doch men leze het eerst.

Wat ik ga vertellen, viel voor in een godsdienstig huisgezin. Daar was inderdaad veel goeds. De huisvader ging voor in 't gebed. De Bijbel werd gelezen op den dag des Heeren, en ook in de week werden de godsdienstoefeningen bezocht.

Het ongeluk was, dat beiden, vader en moeder, waren wat men noemt modeziek. De moeder en de dochters *moesten* met de mode meê. En dan wilden ze voor de bureu niet onderdoen. De meisjes mochten vooral geen werk doen. Foei, neen, dat scheen zoo dienstmeidachtig. Zij moesten fijne, mooie handjes hebben, piano spelen, romans lezen en — uitgaan. Dat was de voornaamste bezigheid.

Ongelukkig stonden ze er niet al te best bij, wat de geldmiddelen aangaat. De man moest hard werken, om zoo de dagelijksche onkosten te bestrijden. Er kon dus niet zoo heel veel voor kleeren worden uitgegeven. En wat dan voor dat doel werd besteed, ging weg aan wat in 't oog springt. Onder die prachtige jurken, naar den laatsten smaak gemaakt en gearneerd, zag het er uiterst povertjes uit. Eens trof eene der dochters op straat een ongeval. Zij werd bewusteloos binnengedragen. Toen, teneinde het lichaam van te groote drukking te ontheffen, de bovenkleeren werden losgemaakt, hadden de menschen de handen ineens geslagen, bij 't gezicht op de *vadden*, die er onder waren.

Kousen stoppen deden ze niet. Ze droegen die zoolang, totdat de zolen er uit waren; en dan naaiden ze de rest bij elkaër. Ze droegen natuurlijk hooge laarsjes; wat daarin zat kon niemand zien. De oudste der meisjes kwam te trouwen. Een groote, zeer kostbare bruiloft werd aangericht. Alles moest „eerste klas” wezen, en de bruid was prachtig uitgedost.

De jonge bruidegom was „een braaf mensch.” Om godsdienst bekreunde hij zich niet veel, maar hij was eerlijk en trouw. Edoch, hij was slechts een werkman. Zijn dagloon was zeer bescheiden. Zij begonnen met niets. Hij had enkele meubelstukken kunnen koopen, maar het meeste had zijne vrouw meêgebracht. Aan de meubileering van het huis moest

evenwel nog vrij wat gebeuren. En de jonge vrouw wenschte alles in orde te hebben. Immers, zij wilde niet, dat de vrienden, die kwamen, den neus zouden optrekken. Zij konden het echter niet koopen. En op crediet nemen wilde de man niet.

Dat verdroot de jonge vrouw reeds. Wie toch kon aangenaam zitten in een half gemeubileerd huis? Dan, ze moest nu aan 't werk. Ze moest op tijd het eten voor haar man klaar hebben. Ze moest aan 't wasschen en strijken en schrobben. Zij had het nooit geleerd, en ze had er een grooten afkeer van. Gedurig was het eten niet klaar; of, kwam de man 's avonds thuis, dan was alles overhoop. De man werd ontevreden. De vrouw werd verdrietig. Op zekeren dag, toen hij van zijn werk kwam, spraken beide de meubelverkooper en de modemaakster hem aan. De meubelen en de trouwjapon stonden nog onbetaald. Dat krenkte den jongen man, die nimmer gewoon was geweest, schuld te maken. Hij kwam thuis en daar was vrij wat ongenoegen. De vrouw werd er niet beter op.

De man werd moedeloos. Zijn huis miste alle aantrekkelijkheid. Helaas, hij zocht op den duur zijn troost in de kroeg. Hij werd een dronkaard. De vrouw kwijnende weg van verdriet.

Eens waren ze beiden bij hunne ouders. Daar kwam het tot hooge woorden. De vader wou den jongen man onder handen nemen. De schoonzoon weet de ellende aan zijn vrouw. „Indien ik geweten had,” zeide hij, „dat gij uwe dochter tot zulk een onbeduidende modepop hadt opgevoed, die letterlijk voor niets deugt dan zich te kleeden — ik had haar nimmer willen aanzien.” Gelukkig is de man later van zijn dronkenschap genezen en hebben ze samen nog een dragelijk leven geleid. Zelfs scheen het, dat ze den troost van den godsdienst vonden. Maar de ouders leerden de bittere les, ofschoon te laat, van op een gansch verkeerde leest de opvoeding hunner kinderen te hebben geschied.

Gelukkig is dit buitenslands gebeurd; hier is het natuurlijk met dat alles veel beter.

En toch — zie, we meenden, dat het niet kwaad was, het ook eens onder de oogen van Nederlandsche lezers te brengen.

## UIT HET LEVEN.

### *Wel beloond.*

Men herinnert zich, hoe onlangs het bericht de ronde deed van een groote erfenis, die een jonge Engelsche dame ten deel viel. Nader blijkt dienaangaande het volgende.

Bedoelde dame, mej. Burch van Ashford, Engeland, is in bezit gekomen van eene erfenis van 150.000 pd. st.

In Mei 1888, toen mej. Burch in South Kensing-

ton woonde, was zij mede één van de velen, die aldaar de aankomst wachtten van een aantal voorname personen, die hun intrek zouden nemen in het Buckingham Paleis. Onder de menigte was een oud man, die door de hitte overmand werd. Enkelen dachten, dat hij beschonken was, doch het meisje bemerkte dat hij ziek was. Zij geleidde hem terstond naar een bank in het lommer der boomen van het park, en zond een knaap om een glas water. Na een dronk waters en een weinig rust gevoelde de oude man zich geheel hersteld, zoodat hij zichzelf weder helpen kon. Hij bedankte het meisje zeer vriendelijk voor haar liefdebetoon jegens hem en vroeg haar om haar adreskaartje, hetwelk zij hem gaf. Sedert dien tijd heeft zij niets meer van hem vernomen, totdat enkele weken geleden een zaakgelastigde haar bezocht, die haar bekend maakte met het overlijden van denouden heer en haar verder in kennis stelde van de aan haar vermaakte som. — De overledene had geene bloedverwanten.

### *De kameel.*

In het gebied van den Oeral, in de gouvernementen Orenburg en Astrakan en in het zuidelijk gebied van den Don, wordt de kameel met goed gevolg voor den veldarbeid gebruikt. Op vele boerderijen vindt men dan ook, behalve kameelen, geen ander vee, en de grondeigenaars geven aan kameelen de voorkeur boven ossen en paarden. Bestand tegen felle koude, kunnen zij bijna in geheel Rusland leven, tot aan Archangel in het noorden toe. De omstandigheid, dat zij niet onderhevig zijn aan de veepest, brengt er zeker veel toe bij, dat zij tegenwoordig zooveel in Rusland voorkomen; men behoeft ze niet aan de quarantaine te onderwerpen en zij kunnen dus steeds van het eene gouvernement naar het andere overgebracht worden. In Orenburg, waar de kameelen vóór 30 jaren gebruikt werden om zout te vervoeren, bezitten de eigenaars van groote boerderijen er thans 100 en meer, waarmede al het werk op het land verricht wordt. De vroegere hooge prijzen voor kameelen zijn na de openstelling van den transkaukasischen spoorweg aanmerkelijk gedaald.

### *Al vlugger.*

In de werkplaats van een groote spoorwegmaatschappij in Engeland maakte men, tot verbazing van allen die het hoorden, eenige jaren geleden een locomotief in vijf en twintig uren kant en klaar. Dit wekte den najver der Amerikanen, die later hetzelfde werk in 17 uren verrichtten.

Thans is dit ontzettend vlugge werken nog overtroffen. De chef van de grootste werkplaats der *Great Eastern Railway*, te Stratford in Engeland, bepaalde een tijdruimte van tien uur, waarin een



locomotief met tender van stukje tot beetje vergaderd en in elkander gezet moest zijn. Vooraf hield hij tot de 187 werklieden, die hij voor den arbeid had uitgezocht, een opwekkende redevoering. 8 minuten over negenen des morgens begon men te smeden en te kloppen. 85 man arbeidden aan de locomotief en 52 aan den tender. Dertien minuten voor twaalf waren de verschillende stukken voor de locomotief kant en klaar, en onmiddellijk begon men aan het ineenzetten. Na een arbeid van 4 uur 37 minuten werd de ketel geplaatst, en 9 uur 47 minuten na 't begin van den arbeid liet de locomotief het eerste zegevierend gefluit hooren. Zij was namelijk ook reeds gestookt. Een paar minuten voor het verstrijken van het tiende uur stond zij reeds voor een goederentrein, om dien naar een nabijgelegen station te brengen. De verf — want de locomotief was reeds geschilderd ook — had onderweg tijd tot drogen.

#### *Oostersche pracht.*

Een buitengewoon feest is onlangs te Caïro, Egypte, gevierd ter gelegenheid van het huwelijk van Mahmoud Pacha, zoon van den oud-minister Riaz Pacha en gouverneur van Suez, met de dochter van den overleden staatsman Rassam Pacha Passim.

De feesten duurden zeven dagen. Gedurende dien tijd werden de twee duizend genoodigden, waaronder de voornaamste personen van Egypte waren, vergast op een reeks buitengewone feestmalen. Er werd gespijsd in een groote, zijden tent, 100 meter lang, 40 meter breed en verlicht door 1500 lampions, 1500 waskaarsen, 50 kristallen lichtkronen en 2000 electrische lampen. Ter wille van de vele Europeesche gasten, waaronder 200 dames, werden de feestmalen voor de helft naar Arabischen trant voorgediend. Den avond van den laatsten dag ging het jonge paar in schitterenden optocht, door al de gasten vergezeld, naar de Moskee voor een laatst gebed en daarna werden zij, onder begeleiding van een detachement soldaten en een muziekkorps, naar huis gebracht.

Tot besluit van de feesten — die als een verwezenlijking der sprookjes van de Duizend-en-een-Nacht waren — gaf Riaz Pacha den Europeeschen gasten een feest, dat alleen 50.000 gulden kostte.

De bruidsgeschenken, die door de Europeesche dames bezichtigd mochten worden in den harem, hebben een waarde van ruim een half millioen gulden.

#### *Een merkwaardige dag.*

De Vrijdag is een merkwaardige dag in het leven van stadhouder Willem IV geweest. Op dien dag werd hij geboren, stapte hij in 't huwelijksbootje,

werd hij stadhouder, kreeg hij een zoon, stierf hij en werd hij begraven.

Een „dichter” dier dagen, bezong deze bijzonderheid in de volgende regelen:

O wonderlijk geval, dat elk wel mag onthouden,

't Was Vrijdag, toen de prins het tijdelijk licht aan-  
(schouwde;

't Was Vrijdag, toen hij nam tot echtgemalin

't Juweel van Engeland, de schrandre kroonvorstin.

't Was Vrijdag, toen hij werd tot Neerlands hoofd  
(verkoren.

't Was Vrijdag, toen hem werd een heldezoon ge-  
(boren.

't Was Vrijdag, toen hij lag het dierbaar leven af.

't Was Vrijdag, toen deez' zon neerdaalde in het graf.

#### *Een kostbaar dier.*

Bij een publieke veiling van paarden te Cleveland, kocht onlangs zekere Hammond den beroemden hengst „Sidney” voor de niet geringe som van bijna f 70.000.

### **BOEKBEOORDEELING.**

Een in dubbel opzicht gewichtig pakket vormt de Catalogus van „CAPADOSE”, de bekende Vereeniging voor goedkoope Zondagsschool-Uitgaven, (bij HÖVEKER & Zoon, Amsterdam.)

Het lidmaatschap kost minstens vijf gulden 'sjaars; men kan ook lid zijn, voor een bedrag boven de f5 en het worden, wanneer men verkiest. Elk lid ontvangt gratis een exemplaar van den Catalogus en van de Kerstboekjes, welke de Vereeniging in den loop van het jaar uitgeeft. Ieder lid heeft het recht in den loop van het boekjaar aan boekjes of kaartjes *de dubbele waarde* te kiezen van het bedrag van zijn lidmaatschap. De uitgevers sparen kosten noch moeite, om te zorgen dat alle zondagsscholen zich uit dit fonds kunnen voorzien. Reeds is een aantal nieuwe Kerstboekjes ter perse.

De Catalogus bevat reeds meer dan 200 nummers. Er is dus zeer ruime keuze en wel uit de beste schrijvers en schrijfsters, o. a. D. Alcock; Betsy; Bungener; Bunyan; Emil Frommel; E. Gerdes; A. J. Hoogenbirk; G. C. Hoogewerff; Kloppers; de Liefde; T. M. Looman; Hesba Stretton; E. J. Veenendaal; A. Vollmar; Mev. O. F. Walton; J. P. G. Westhoff; J. Witmond; A. C. de Zwart.

De uitvoering is fraai.

De Catalogus geeft niet alleen een lijst der uitgaven, maar ook verscheiden schoone platen en een bijzonder fraaie verzameling van keurige en kleurige tekstkaarten, plaatjes, enz., en is reeds op zichzelf een braaf stuk werks. Niemand verzuime er kennis mee te maken.



geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

### GODS TOORN.

Want Hij plaagt of bedroeft de kinderen der menschen niet van harte. Klaagl. III : 33.

De volkeren, die buiten Gods openbaring leefden, verkeerden in een gedurige vrees voor *den toorn van booze geesten*. Zij geloofden aan wezens, die er een lust in hebben om de menschen te kwellen. De groote vraag bij hen was, hoe van hun kwellingen te worden bevrijd. Zij schreven droogte, ziekte en dood aan de booze geesten toe, of aan de goede geesten, die om de eene of andere hun onbekende reden boos op hen waren geworden, of aan booze menschen die tegen hen, die zij haatten, de hulp der booze geesten hadden ingeroepen. In den nood riepen zij de hulp in van menschen die, zooals zij geloofden, kennis hadden aan de geestenwereld en op de geesten door tooverijen invloed wisten uit te oefenen. De vrees voor die booze kwelgeesten heerscht nog heden ten dage, niet alleen onder de diepgezonden Heidenen, maar ook in vele streken van zoogenaamde Christenlanden, waar men aan bezweringen en allerlei toovermiddelen geloof.

De Heilige Schrift is een doorlopend protest tegen de vrees voor dezen toorn. *God eischt dat wij geen anderen dan zijnen toorn zullen vreezen*. De rampen die ons treffen, worden, naar de Schrift, door God over ons beschikt. 't Wordt niet aan het boos opzet van een of anderen kwaden geest, maar

aan den wil van God toegeschreven, dat Adam en Eva 't paradijs moesten verlaten om voortaan allerlei rampen te verduren. 't Werd later aan Israel gezegd, dat de krankheden, waaraan de Egyptenaren onderhevig waren, niet door booze geesten, maar door God over hen waren beschikt.

Er was niets waartegen God Israel nadrukkelijker waarschuwde, en dat Hij hun strenger verbood, dan de geesten te raadplegen en omgang met hen te zoeken. Dit te doen, was van den levenden God zich losmaken, en de betrekking verloochenen waarin Israel tot God als zijn verlosser stond.

't Is opmerkelijk, uit de psalmen te vernemen, hoe de vrome in krankheid en tegenspoed wel aan *Gods toorn*, maar nooit aan anderen toorn dacht; wel aan *Gods* beschikking, maar nooit aan die van booze geesten zijne ellende toeschreef.

Tegenover de vrees voor duivelen, waardoor de gevallen menschheid van haar rust en vrede werd beroofd, klinkt het majesteitelijk woord van God tot zijn dienaar: *VREES NIET, IK BEN MET U*.

Terwijl de Schrift ons leert, geen anderen dan den goddelijken toorn te vreezen, *werpt zij tevens een treffend licht over den toorn van God*. 't Is niet een toorn die, zooals de toorn van booze menschen en geesten, aan wrevel te danken is. God is niet een toornige God, omdat Hij een kwaadaardige God is. Hij is niet toornig, omdat Hij lust heeft in den toorn. Hij plaagt of bedroeft de kinderen der men-

schen niet van harte. Hij heeft er lust in om lief te hebben. Niet wat *buiten*, maar wat *in* Hem is, zette zijne liefde in beweging, toen Hij den mensch schiep. Maar zijn toorn wordt opgewekt door iets dat *buiten* Hem is, en wel door de *zonde*. Was er geen zonde, dan was er in God geen toorn.

Er is geen willekeur in Gods toorn. Hij toorn niet uit louter lust om te toornen, en onthoudt er zich niet van uit louter lust om zich er van te onthouden. Hij doet noch het een noch het ander zonder reden. Hij toorn alleen dan, als er zonde is. Aan den toorn van God, die Adam uit het paradijs verbande, ging Adams zonde vooraf. Had hij niet gezondigd, dan was Gods toorn niet opgewekt, en hij niet uit het paradijs verdreven.

*Maar waarom wekt dan de zonde Gods toorn op?* De menschelijke toorn wordt opgewekt, als iemand hem schade of lijden veroorzaakt. Toch is er een edeler toorn. Denk aan den rechtvaardigen vader, die 't ongehoorzame kind straft. Waarom doet hij dit? Omdat het kind hem schade of lijden aandoet? Neen; maar omdat het kind zondigt tegen de betrekking waarin het staat tot zijn vader, en die één is met zijn geluk. Hij wil, door zijn kind te kastijden, het terugvoeren tot de baan, die het heeft verlaten, en waarin het alleen gelukkig kan zijn.

Ziehier 't beeld van den goddelijken toorn. De *aard* van Gods toorn is één met Gods wezen. Hij is liefde. Omdat Hij liefde is, schiep Hij den mensch naar zijn beeld, en bestemde Hij hem om tegenover zijn God eene betrekking te bekleeden, die in de liefde wortelt. De zonde is de daad waardoor de mensch in strijd met deze betrekking handelt, en zich losmaakt van de liefde zijns Gods. De profeten vergeleken Gods toorn tegen Israel met den toorn van een liefhebbend man, die door zijn ontrouwe vrouw wordt verlaten. Had hij haar niet lief, dan zou haar ontrouw hem niet hinderen, maar zóo groot is zijne liefde tot haar, dat hij naar niets meer verlangt dan naar haar terugkeer, en zich onuitsprekelijk gelukkig gevoelt, als hij haar weer zijne vrouw mag noemen. Zoo gaf God Israel, dat Hem verlaten had, aan allerlei onheilen over, opdat het tot Hem zou terugkeeren. Denk aan 't woord der Schrift, dat nergens daarbuiten zijns gelijke vindt: „Dien de Heer liefheeft, kastijdt Hij.”

De mensch staat bloot aan allerlei lijden. Dit lijden komt van God. 't Is een goddelijke verordening, eene openbaring van Gods toorn, Gods mishagen tegen den mensch, veroorzaakt door de zonde. Het uiterlijk lijden is de aanduiding van een dieper lijden. De ziel is in de duisternis. God heeft over haar 't licht van zijn liefderijk aangezicht ingetrokken, gelijk de vader dit doet, als hij zijn kind eene daad van ongehoorzaamheid ziet plegen. Alleen de Schrift spreekt met klaarheid van dit licht, dat uit God den mensch bestraalt, in wien God een welbehagen heeft. Intusschen, gelijk de vader er naar

verlangt, dat het kind zijne zonden loslaat en tot hem terugkeert, om in zijne gemeenschap weer gelukkig te zijn, zoo verlangde God dat Israel tot Hem zou terugkeeren. De Heiland verheugde zich in 't vooruitzicht van den blijden dag, wanneer dit geschieden zou.

Gods toorn over Israel is 't beeld van zijn toorn over de zondige menschheid. Is 't beeld ook van zijn toorn over Adam en Eva. Niet zoodra hadden zij gezondigd, of zij waren ongelukkig. Maar God had niet, als een boosaardige God, een welgevallen in hun ellende. Hij had tegenover hen niet de liefde verloren, die Hem bewogen had hen naar zijn beeld te formeeren en hun 't schoone paradijs tot woonplaats te bereiden. Hij strafte hen in liefde. Hij strafte hen om hen te laten verstaan, wat bittere gevolgen de zonde met zich brengt. Maar niet zoodra waren zij tot Hem gekomen, of Hij herstelde de door hen verbroken gemeenschap, en nam als hun Verlosser, hunne geschiedenis in zijne hand. Hij troostte hen met de schoonste beloftenissen.

Hoe gansch anders is naar 't getuigenis der Schrift de toorn van God, dan de mensch zich dien denkt. Hij meent, dat een vertoornde God een harde en wreede God is. Zelfs de Christen, die van verlossing weet te spreken, heeft zulk een menschelijke voorstelling van Gods toorn, dat die een donkere sluier werpt over God, die louter licht is, in wien gansch geene duisternis is. Gods toorn is een heilige toorn. 't Is niet de toorn van een liefdeloozen, maar van den liefderijken God. 't Is de Heilige Schrift — en alleen de Heilige Schrift — die ons deze verborghenheid heeft geopenbaard.

## DE VLOEKPSALMEN.

(Slot.)

### III.

Maar al is dit zoo, dan hebben daarom de vloekpsalmen voor ons hunne beteekenis niet verloren. De lijn, waarop wij ze hebben aangetroffen, en die begint met het oordeel, dat aan Farao werd voltrokken en den last aan Israel betreffende de volken die woonden in Kanaän, die lijn wordt nog doorgetrokken. De zanger des O. V. kon niet gelooven aan de bekeering van de vijanden zijns volks, en daarom kon hij de verlossing van zijn volk uit hunne handen, waarover hij zich moest verheugen, niet anders voorstellen dan als een wraakneming over het geweld, dat zij hadden gepleegd. Al is nu *onze bede* voor hen, die vijanden en tegenstanders zijn van het koninkrijk Gods — omdat zij wordt ingegeven door de liefde, die alle dingen gelooft en met name gelooft aan hunne bekeering, — daarom behoeft toch *onze verwachting* omtrent hen geen andere te zijn, dan die

in de vloekpsalmen zich uitspreekt, *indien zij onbekeerlijk blijken te zijn*. Is het dan eene gedachte, zoo geheel vreemd aan het Evangelie van Jezus Christus en aan de bediening van dat Evangelie, dat zij die de komst van het koninkrijk Gods blijven tegenstaan, daarvan de straf zullen hebben te dragen? Klinkt zij niet door in het woord van den welgeboren man, die, nadat hij voor zichzelf een koninkrijk had ontvangen, aangaande de vijanden die niet wilden dat hij koning over hen was, het bevel gaf: „Brenge ze hier en slaat ze hier voor mij dood?” Hooren wij er niet de echo van in de klacht van den apostel, die over zijne lezers in Galatië bekommerd is, omdat zij gevaar loopen afgetrokken te worden van de vrijheid, waarmede Christus hen heeft vrijgemaakt: „Och, of zij ook afgesneden werden, die u onrustig maken?” Ligt zij niet ten grondslag aan de profetie van de dingen die geschieden zullen in de laatste dagen en die de groote crisis moeten voorbereiden, waardoor de Zoon des menschen zich zal betoonen de groote Overwinnaar, en het oordeel uit zijn mond ook al zijne tegenstanders teniet zal doen?

En die gedachte is het, welke in de psalmen, die wij thans voor u bespreken, voor ons wordt uitgesproken in een vorm, die ons verre van weldadig aandoet, maar die toch wel degelijk recht heeft om opgenomen te worden in onze levensbeschouwing; indien wij die althans willen inrichten niet naar een enkele uitspraak van de openbaring Gods, maar naar die openbaring in haar geheelen omvang.

En welk gebruik zullen wij dan nu van deze psalmen maken?

Dienaangaande vonden wij bij een ouden commentaar het volgende opgeteekend op Psalm 109. „Grootelijks is deze psalm, zoo in vroegere als latere eeuwen misbruikt geworden van Joden en Christenen. De eersten (de Joden) waren voormaals gewoon een vat met mosterd te nemen en daar water op te gieten, en drie dagen achter elkander dezen psalm daarover uit te spreken, en dat vat alsdan voor de deur van hun vijand uit te storten, met en onder bijgeloovige verbeelding dat de persoon alsdan omkomen zou.

Onder de Christenen van de Roomsche kerk is er dit misbruik van gemaakt, dat men Papen en Monniken, Nonnen en Kloppen aangesteld, bedongen of bekocht heeft, om dezen psalm een tijdlang te bidden tegen zulken, die hun vijandig waren, of op wie zijzelf een pik hadden, belovende zich een zeer goede en groote uitwerking van dat bidden.

Nog anderen onder de Christenen zijn tot het ongelooft vervalten, dat deze psalm, een jaar en negen dagen achtereen (de 109<sup>de</sup> psalm is het, waar wij het over hebben) tegen iemand gebeden zijnde, gewisselijk iemands dood veroorzaken zou.”

Het spreekt vanzelf dat wij zulk een gebruik niet aanprijzen. Het is zeker geheel in strijd met het

Evangelie om onze vijanden te vloeken inplaats van te zegenen, maar zelfs achten wij het niet geheel in overeenstemming met den geest van den dichter, die toch de beleediging, hem aangedaan, overal vereenzelvigd met de vijandschap die wordt getoond tegen zijn volk, en zoo ook tegen de komst van Gods koninkrijk.

Maar ook wanneer wij ze in dezen geest verstaan, dan nog behooren wij ze te lezen met toepassing op onszelven en niet op anderen.

Wij zijn niet geroepen om het oordeel te voltrekken aan de vijanden Gods, maar veeleer om onze eigen vijandschap af te leggen; over elken tegenstand, die er bij ons gevonden wordt tegen het werk Gods, ons te verootmoedigen, en de gerichten, die daarover worden uitgesproken in zijn Woord, ook over ons hoofd te laten henegaan.

Wij zijn daartoe geroepen als die roemen in het kruis van onzen Heere, en die niet met Hem verheerlijkt zullen worden, indien wij niet met Hem lijden en met Hem gekruisigd worden.

Het spreekt vanzelf, dat wie deze psalmen zoo leest, ze nooit zal kunnen zingen.

Hoe zou hij een lied kunnen aanheffen, als de gedachte aan het toekomstend oordeel, de gedachte aan God, wrake doende over al zijne vijanden, hem waarlijk heeft aangegrepen? Neen, hij heeft dan veeleer behoefte om zich zwijgend te verdiepen in het lijden dat op Golgotha geleden werd, en dat hem nog meer dan de heftige bedreigingen van den oosterschen zanger van den toorn Gods over al zijne vijanden spreekt, maar in een taal, die tegelijk de diepte van zijn ontfermende en vergevende liefde doet zien. En als hij zich daarin verdiept, dan kan het niet anders of hij zal niet meer *tegen*, maar *voor* hen bidden en hun best naar vermogen zoeken.

De vloekpsalmen zijn dus niet om door ons gezongen te worden; wij moeten ze niet opslaan, opdat zij ons woorden geven voor hetgeen ons hart begeert; indien dat begeeren zijn uitdrukking vindt in de taal van deze liederen, dan hebben wij onszelven te veroordeelen. Maar wij moeten ze lezen.

En dan hebben zij ons zeer ernstige dingen te zeggen door hun *inhoud* en door hun *toon* beide.

Door hun inhoud vertolken zij ons de wet der vergelding, en al hebben wij nooit te vergeten, dat het aan ons niet staat om haar toe te passen, het kan ons nooit genoeg herinnerd worden, dat zij bestaat.

De wet der liefde verbiedt ons, om ons te verheugen indien het kwaad aan anderen vergolden wordt, en daarom kan zoo menig woord uit de vloekpsalmen op onze lippen niet passen, maar daaruit volgt nog niet, dat een eindelijke vergelding van het kwaad niet bestaan kan met de liefde van God, zooals die voor ons in het kruis van Christus geopenbaard is.

In dit opzicht geldt wel degelijk dat de voorstellingen, die men zich onwillekeurig maakt door een eenzijdige toepassing van hetgeen in het N. T. op den

voorgond wordt geplaatst, uit het O. T. telkens weer moeten worden toegelicht en gecorrigeerd.

Als de rechtvaardige er zich over verheugt, dat hij gewroken zal worden (Ps. 7), dan mag het ons hinderen dit uit *zijn* mond te vernemen, wij moeten ons toch wel wachten daarom de waarheid van zijne uitspraak te ontkennen en alzoo het toezicht op onszelven te verzuimen in hoeverre die wraak ook ons zou moeten treffen.

Als de psalmist zich beklagt dat zijn vijand zonder oorzaak de groeve van zijn net voor hem verbergt, en nu toort: „Zijn net, dat hij verborgen heeft, vange hemzelve” (Ps. 35), dan is het niet voldoende zich van zulk een „kwaad met kwaad vergelden” af te keeren, het is ook noodig zichzelf te onderzoeken of, en zich te wachten dat, men dat kwaad als vergelding van het kwaad niet heeft verdiend.

Als de benauwde van ziel hoopt op den tijd des welbehagens, dat God hem verhooren zal door de getrouwheid zijns heils, en dan tegelijk bidt voor zijne benauwers: „Laat hunne oogen duister worden, dat zij niet zien; doe hunne lenden gedurig waggelen, stort over hen uwe gramschap uit, en de hittigheid uws toorns grijpe hen aan,” dan hebben wij niet in de eerste plaats zulk een gebed te veroordeelen, maar moeten onszelven de vraag voorleggen, in hoeverre wij wellicht aanleiding kunnen geven, dat aldus ook tegen ons gebeden wordt.

Dit bedoel ik wanneer ik zeg: wij moeten de vloekpsalmen lezen met toepassing op onszelven; de wet der vergelding is er; hoe zal ik er voor kunnen zorgen dat zij mij niet treft?

Bij de vloekpsalmen komt echter niet enkel de inhoud in aanmerking, ook de toon.

Die toon spreekt ons van een ijvervuur, dat in het hart van Gods kinderen steeds moet branden.

Gij zegt misschien, dat gij den zanger van de vloekpsalmen niet benijdt om hetgeen hij in zijn ijver uitspreekt.

En gij denkt om het slot van den 137<sup>sten</sup> psalm, waarin de weenende Sioniet als balling in een vreemd land, door zijne tranen van oprechte droefheid heen, opeens uitroept, zich verlustigende in de oordeelen die aan Babel, zijn vijand, zullen voltrokken worden: „Welgelukzalig zal hij zijn, die u uwe misdaad vergelden zal, die gij aan ons hebt misdaan; welgelukzalig zal hij zijn, die uwe kinderens grijpen en aan de steenrots verpletteren zal. . . .”

Het is niet te ontkennen, dat hier aan de liefde tot Jeruzalem, waarover de zanger is te prijzen, een harts-tocht zich paart, die moet worden afgekeurd; en niet elke vorm, waarin de ijver zich uit onder het O. T., zal voor de kinderen der nieuwe bedeeing aanbevelenswaardig zijn.

Maar voorzoover zich daarin uitspreekt een innige verontwaardiging over alle geweld, dat aan het volk Gods wordt gepleegd en alzoo den luister van zijn

koninkrijk in den weg staat, treedt ook zulk een taal beschuldigend op tegen zoo menige openbaring van onverschilligheid en flauwheid bij degenen, die zich toch ook Gods kinderen noemen. Indien er iets tot stand gebracht zal worden van blijvende waarde, dan is daarvoor groote kracht en volharding noodig. Van al wat behoort tot de vestiging van het koninkrijk Gods op aarde, lezen wij telkens: „De ijver van den Heere der heerscharen zal zulks doen.” En nu moge het standpunt van het O. T. een overwonnen standpunt heeten, wat betreft de openbaring van dien ijver, dit is het toch alleen voor hen, die werken met al het vuur, dat in hen is, voor het koninkrijk Gods; die toonen het kwade te willen overwinnen door het goede, en brandende zijn van een liefde, die allen omvat, die niemand kwetst, en volhardt, totdat zij over alle bezwaren heeft gezegepraald.

Is dat ons standpunt? Welnu, laat ons dan toezien, dat de ijver van de kinderen der oude bedeeing, zooals die zich op hun standpunt wel moest betoonen, ons niet beschaamd maakt!

En hebben wij zoo de beteekenis en de waarde der vloekpsalmen voor ons in het rechte licht gesteld, dan maken wij liefst deze toepassing ten opzichte van dat volk, uit welks midden zij zijn voortgekomen:

Laat ons de Joden liefhebben en ook hun onze liefde toonen, opdat wij hen winnen mogen.

## DE LOSPRIJS.

EEN HISTORISCH VERHAAL UIT DEN TIJD  
VAN LEYCESTER.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

VI.

HET VOORGENOMEN HUWELIJK.

De aanslag, tegen Leiden gepleegd, werd door Hollands Staten zeer kwalijk opgenomen. Nauwelijks was het verraad van Stanley en York een weinig in vergetelheid geraakt, of andermaal had men hier met eene poging van Engelsche zijde te doen, welke een van Hollands oudste steden aan het gezag der Staten zocht te onttrekken. Weer waren het mannen, door Leycester met zijn vol vertrouwen vereerd en in hooge bedieningen gesteld, en 't werd dus tijd, den graaf te beduiden, dat zijn lichtvaardigheid in de vergadering der Staten zeer ernstig opgenomen werd. Men zou ze in de schuldigen gestreng straffen. Daarenboven, 't was maar al te spoedig duidelijk, dat de gansche onderneming van Leycester uitging en deze gaarne de rol van een Don Juan en een Anjou spelen zou. Immers elk der drie schuldigen had op zijn beurt bekend, op ingeving en last van Leycester gehandeld te hebben. Gaarne had

men daarvan eenig schriftelijk bewijs in handen gehad, doch de graaf was sluw genoeg geweest, om alles mondeling met de ondernemers te behandelen: allen ontkenden immer één regel schrifts over deze zaak van Leycester ontvangen te hebben.

„Dan zal Zijne Excellentie uw getuigenis ongetwijfeld logenstraffen!” zeiden de rechters tot Volmar.

„Helaas, dan ben ik om hals!” riep de ongelukkige diaken uit, en waarlijk, de rechters bedrogen zich evenmin in den graad van 's graven oprechtheid als Volmar dwaalde in zijn droevige vooruitzichten. Leycester ontkende steeds alle medeplichtigheid en nam den schijn aan, alsof hij zijne eer beleedigd rekende door de bloote vooronderstelling van zijne deelneming. Toch twijfelde niemand aan 's graven aandeel in den aanslag, en dit bewustzijn strekte waarlijk niet tot verzachting van het lot der gevangenen. Immers men zou nu in hen den graaf straffen voor zijn dubbelhartige staatkunde.

De Staten van Holland hadden in overleg met het Hof de zaak aan een bijzondere rechtbank toevertrouwd en daartoe gemachtigden uit de meest aanzienlijke personen der staatspartij onder voorzitterschap van prins Maurits bijeengeroepen. Eenparig spraken dezen het vonnis des doods over de drie gevangenen uit. Mocht men dit oordeel voor den verkwistenden Cosmo rechtvaardige straf rekenen en zich uiteraard koel betoonen voor het lot van den diaken, die zich met zijn kerkelijk drijven te zeer gewaagd had in den kring der wereldsche zaken, de uitspraak over de Maulde wekte algemeene deelneming, daar het bij alle partijen vaststond, dat hij eer door overdreven gevoel van riddereer dan door baatzuchtige oogmerken zich in de onderneming had laten medeslepen.

Temidden van het algemeene mededoogen bracht de Maulde sombere dagen in den kerker door. Zijn ridderlijk en open gemoed was verontwaardigd over des graven dubbelhartigheid, welke zijne dienaren ondanks zijn plechtige verklaringen aan hun lot overliet en het gansche gewicht der schuld op hunne schouders laadde. Terwijl hij op zekeren dag zich bezighield brieven aan de zijnen te richten, werd de deur zijns kerkers geopend en de gevangenbevaarder leidde een zijner vroegere krijgsmakkers binnen. Het was Adolf van Meetkerken, de zoon van den voortvluchtigen Adriaan. Na de overgave van Sluis hadden beide mannen elkander niet meer ontmoet.

„Gij hier, Adolf?”

„Verwondert u dat, de Maulde? Ik kan mijne tegenwoordigheid alleen verklaren door de uwe.”

„Gij hebt gelijk. Het verheugt mij u nog eenmaal te zien, Adolf. Gij weet alles: mijn einde is nabij. Ik sterf als het slachtoffer mijner al te groote lichtgeloovigheid. Vertrouw toch nooit ofte nimmer op prinselijke beloften, Adolf!”

„'k Wenschte, dat ik vroeger hier geweest ware, om u en mijn goeden vader denzelfden raad te geven. Doch hoe het zij, de Maulde, en of gijlieden een roekeloze onderneming uitvoerdet of niet, wij laten een oud kameraad zoo maar niet door die Hollandsche kaaskoopers onthalzen, zonder een laatste poging beproefd te hebben.”

„Wat mij betreft, Adolf, ik ken uw eerlijk soldatenhart, doch begeef u om mijnentwil niet in nieuwe moeilijkheden, die mijn noodlot toch niet zouden kunnen veranderen. Men heeft nu eenmaal besloten den graaf van Leycester in ons een gevoelige les te geven, en Maurits noch de Staten zullen toegeven. 't Is vast besloten: wij moeten vallen onder de handen van den beul.”

„Knielen onder de zegenende hand van den predikant, meent ge, Nicolaas.”

„Wat bedoelt ge, van Meetkerken?”

„Nu, neem het maar zoo ernstig niet op. Een ander middel is er niet.”

„Dan?”

„Dan een huwelijk. Ge weet, hoe het tot de overoude kostumen des lands behoort, een veroordeelde in vrijheid te stellen, zoodra eene vrouw hem ten huwelijk begeert.”

„En wie zou mij voor zich tot heer gemaal wenschen?”

„Gij schijnt u slecht op het vrouwenhart te verstaan, de Maulde; anders zoudt gij mij dit niet vragen.”

„Jonkvrouwe van Uitenbroek?”

„Wie anders?”

„Nooit!”

„Wees niet dwaas, de Maulde. Een slechte partij is het waarlijk niet, en als ge uw leven redden kunt door haar te huwen....”

„Hoor eens, Adolf! Gijlieden meent het goed met mij; daarvan ben ik overtuigd. Uw troostgrond echter geeft mij weinig hoop. Ik was slechts eenmaal met haar in gezelschap, en evenmin als het mijn doel was, haar jonkvrouwelijk gemoed voor mij te overerven, kan ik mijzelf wijs maken, eenigen indruk op haar hart gemaakt te hebben. Zij zal zich hiertoe in geen geval leenen. Wie zou haar bewegen een man met haar hart en hand van het schavot los te koopen, in wien zij niet het minste belang stelde, toen hij vrij en in eere was?”

„Zij heeft haar woord gegeven en begeert u ten huwelijk.”

„En ik stel haar goede bedoelingen, of liever ulieder overredingskracht op hoogen prijs, doch men zal haar eenvoudig afwijzen.”

„Dat zal men niet. Zelfs Alva had eerbied voor de oude rechten en veroorloofde zulk een beroep wel aan vrouwen, die te kwader naam en faam bekend stonden.”

„'t Recht is zoo oud, dat het verouderd heeten mag, en ieder zal zulk een beroep wanhopig rekenen.”



„Laat het aan ons over, de Maulde! Uwe zaak is in goede handen.”

„Een huwelijk en — met jonkvrouwe Uitenbroek. Ik zal liever mijn hoofd aan den beul dan mijn hand aan een meisje geven, waarvoor ik niets gevoel.”

„Wees toch wijs, de Maulde; ik bezweer het u. Stel uwe vrienden niet teleur!”

„Ik zal mij dan aan u overgeven, om uw arbeid tot mijn behoud niet te verijdelen.”

„Bravo!” riep van Meetkerken uit; en daar het onderhoud meermalen gestoord was door de verschijning van den cipier, nam hij haastig afscheid en liet de Maulde met zijn overpeinzigen alleen.

't Was 26 October. Er heerschte een meer dan gewone beweging in de oude academiestad. En bij de poorten der stadsgevangenis en op het marktplein stonden duizenden nieuwsgierigen, om getuige te zijn van het waarlijk hartverheffend schouwspel, dat drie mannen hun hoofd onder het zwaard der gerechtigheid zouden buigen. Nu, dat is trouwens niets vreemds. Ook het vreeslijkst treurspel vindt zijne toeschouwers. Toch zou deze terechtstelling niet onder de gewone tooneelen van dien aard kunnen gerangschikt worden. Ter linkerzijde van het schavot en in de onmiddellijke nabijheid er van stond eene vrouw in bruidstooi gehuld en het gelaat met een sluier bedekt.

Twee mannen, waarvan de een het gewaad van een krijgsman droeg en waarin onze lezers Adolf van Meetkerken herkennen, spraken fluisterend met haar.

Het drietal trok ongetwijfeld de algemeene aandacht tot zich, want onophoudelijk waren de blikken der schare op hen gericht.

Plotseling werd deze echter afgeleid. Er ontstond gedrang op het plein; de menigte scheidde zich. De veroordeelden naderden. Voorop ging de scherpreechter, met de teekenen zijner treurige waardigheid behangen, terwijl zijn knecht het groote slagzwaard achter hem droeg. Daarna volgde Leidens vroedschap in pontificaal, benevens de leden van het Hof van Holland. Toen kwamen de veroordeelden, van een leeraar vergezeld en door hellebaardiers omringd, terwijl eindelijk eenige afgevaardigden der Staten den treurigen optocht sloten.

Cosmo's gelaat droeg de sporen van verregaande onverschilligheid. Volmar scheen zich gesterkt te hebben en staarde rustig voor zich heen, als beschouwde hij zich een martelaar voor de zaak der ware religie. De Maulde liep, in sombere gedachten verzonken, met het hoofd ter aarde gebogen. Plotseling scheen echter de menigte terzijde zijne aandacht te trekken. Hij blikte op en zag Meetkerken met de jonkvrouw aan zijne zijde. De veroordeelde verbleekte en trad wankelend voort.

Cosmo was de eerste, die het schavot beklom. Nadat het vonnis was voorgelezen, zwaaide de scherpreechter het zwaard, en de hopman was niet meer. Daarna volgde Volmar, wien men eenig langer oponthoud toestond, wjl hij zich vooraf in het gebed begaf. Eindelijk was de beurt aan Nicolaas de Maulde. Nauwelijks was het vonnis voorgelezen en bereidde hij zich om het hoofd op het blok te leggen, of de beide heeren, die zooeven naast het schavot stonden, drongen de hellebaardiers terzijde en begaven zich, door de gesluisde jonkvrouw gevolgd, in de open ruimte voor het schavot.

De voorzitter van het hof gaf den beul een wenk, zijn werk te staken. Pijnlijke stilte heerschte onder de duizenden op het marktplein. De jonkvrouw plaatste zich voor de leden van het Hooge Gerecht, sloeg den sluier op van haar gelaat, en riep luide:

„Ik begeer dezen man tot mijn wettigen heer en gemaal, en bid van zijne rechters, dat zij mij zijn leven schenken!”

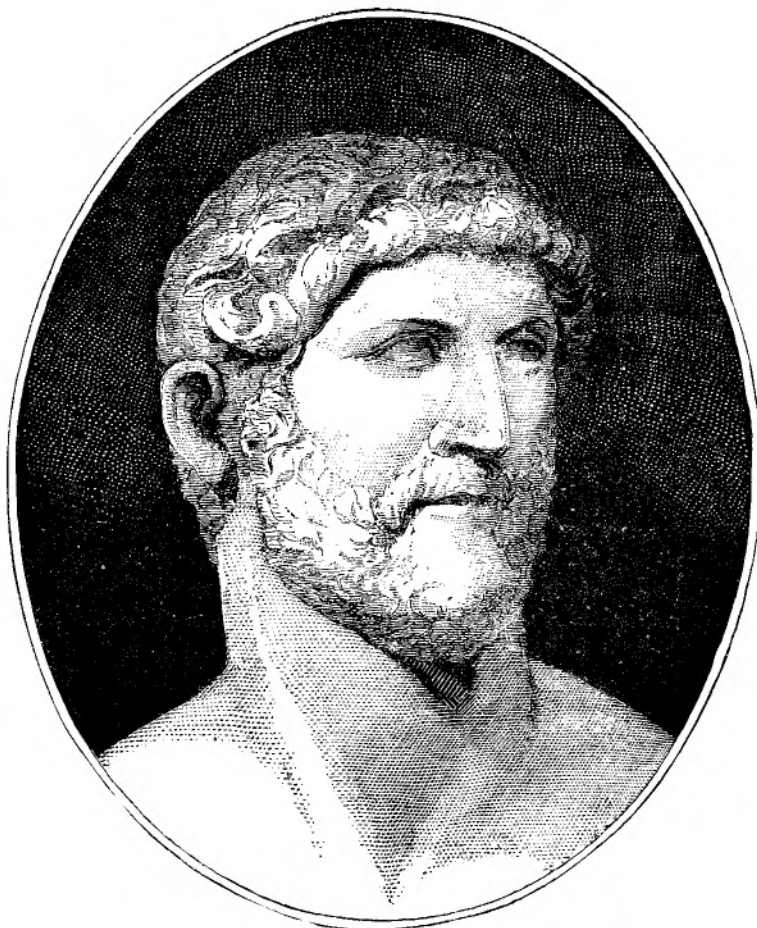
Nicolaas de Maulde stond daarboven op 't schavot met bleeke trekken het schouwspel aan te staren, koud en gevoelloos, alsof het hem niet gold. De menigte daarentegen wachtte met spanning de beslissing van het Hof af. Dit was echter, hoe geheim het plan ter redding was aangelegd, op dezen stap voorbereid. De voorzitter rees van zijn zetel op en sprak:

„Schaamt een adellijke jonkvrouw zich niet, een verrader ten huwelijk te begeeren, en een misdadiger, die zich tegen de veiligheid van al hare medeburgers bezondigde, voor zich aan de handen des gerechts te onttrekken?”

„Ik begeer een man het leven te redden, wiens riddereer hem dwalen deed. Men zal mij toch geen bedde weigeren, die een Alva aan de meest goddeloozen uit mijn geslacht toestond?” hernam de jonkvrouw fier.

„Het hof kan niet terugkomen op zijne beslissing. De veroordeelden ontvangen hun rechtvaardige straf. Jonkvrouw, verwijder u van hier. Uw bedde kan niet worden toegestaan!”

Met wankelende schreden, door haar getuigen gesteund, verwijderde zich de jonkvrouw door de menigte, die eerbiedig ruimte voor haar maakte. Toen zij buiten het gedrang waren, keerde Adolf van Meetkerken zich nog even om. Het schavot was ledig; ook Nicolaas de Maulde, zijn vriend en strijdmakker, was gevallen. Ook de losprijs, door de jonkvrouw aangeboden, was onvoldoende gebleken, om den haat tegen Leicester te betoemen.



HADRIANUS.

### EEN DER BESTE KEIZERS VAN ROME.

Eenige nummers vroeger gaven we onzen lezers het portret te zien van een Caesar, wiens naam spreekwoordelijk geworden is door wreedheid en Christenhaat. De kop, die hierboven staat, is het afbeeldsel van keizer Hadrianus, een der opvolgers van Nero. Hadriaan is zeker een der beste keizers geweest, die Rome geregeerd hebben. Zijn volken waren werkelijk veel aan hem verplicht. Wie iets van zijn handelwijze en karakter wil leeren kennen, leze den schoonen roman van George Ebers: „Der Kaiser”, die ook in onze taal verschenen is.

Hadrianus heeft geregeerd van 99 tot 139. Hij was een Heiden; en zijn leven heeft getoond wat dat zeggen wil. Ofschoon zijne regeering over 't algemeen uitnemend mag genoemd worden, zou men toch in een maatschappij als de onze in een onme-zientje volslagen oproer hebben, wanneer het volk onder zulk een regent stond. Deze schrijver was tevens een der voornaamste schrijvers van zijn tijd en een goed dichter. Met wichelarij hield hij zich veel op.

Tot zware vervolgingen van de Christenen heeft

hij zich niet verlaagd. Zelfs mag men aannemen dat hij hunne terechtstelling niet wilde toelaten, tenzij eenige schuld in hen bewezen was. In elk geval wilde hij het geheime aanhangen van het Christendom wel veroorloven. Een verlot dat voor een waar Christen geene bekoring heeft of hebben mag. — Maar hoe het zij, tooneelen als de tweede plaat, die we bij dit korte woord over Hadrianus voegen, voorstelt, kwamen onder zijne regeering niet — ten minste niet op zijn bevel — voor. Betrekkelijk mocht dus zijne regeering een tijd van verademing voor de jongeren van Christus heeten.

W.

### PHILIPP JACOB SPENER.

Philipp Jacob Spener werd geboren te Rappoltsweiler in den Boven-Elzas, den 13<sup>en</sup> Januari 1635. In zijn vroegste jeugd leerde hij den Heere kennen, en wel door een edele vrouw, gravin Agatha van Rappoltsweil. Na vele voorbereidende studiën kwam hij in 1651 aan de universiteit te Straatsburg, en oefende zich aldaar in meest alle talen en vak-

ken van wetenschap met een ijver, die zelfs in dien tijd, in welchen de studiën grondig waren, bovenmatig geroemd werd. Daarna werd hij leermeester van de broeders Christiaan en Karel, Paltsgraven aan den Rijn. In deze betrekking deed hij belangrijke reizen zoo binnen- als buitenslands, en leerde hij de wereld kennen, zonder haar lief te krijgen.

In 't jaar 1663 verkreeg hij zijn wensch en werd predikant te Straatsburg. Hij huwde alstoen met eene vrouw naar zijn hart. In 1666 werd hij tot deken (eerste predikant) te Frankfort a/M. beroepen, alwaar hij twintig jaren met zeer veel zegen bleef. Hij vergenoegde zich niet met de gewone predikatiën, maar hield daarenboven ook samenkomsten bij zich aan huis; want hij was een man van een rusteloozen ijver, in wien bijna geen andere gedachte woonde dan Christus' zaak, Christus' belang! Evenwel tegen zijne bedoeling moest hij ondervinden, dat de bijeenkomsten te zijnen huize het opgaan ter kerk bij velen deed verslappen. Dit smartte hem meer dan de onrechtvaardige beschuldiging, die men deed, nl. dat hij er de oorzaak van was. De oorzaak van deze afwijking was geestelijke hoogmoed en diens zuster traagheid; en van beide had Spener niet eens een begrip, want hij was een zeer nederig, van zichzelf kleingevoelend mensch, en daarom was hem in andere menschen geestelijke hoogmoed onbegrijpelijk, ja ongelooflijk. Ook was hij, zooals we zagen, een vijand van alle gemakzucht.

In 1686 werd Spener opper-hofprediker te Dresden en de geestelijke leidsman en raadsman van den keurvorst Johan George III; edoch vanwege zijne vrijmoedigheid verwijderde deze vorst Spener van zich en kwam niet meer onder zijn gehoor, zonder evenwel iets beslissends tegen hem in het werk te stellen. In 1691 beriep Frederik III, keurvorst van Brandenburg, Spener tot consistoriaalraad en tevens proost naar Berlijn, welk ambt hij aanvaardde met de prediking over Lukas XIV vs. 24: *Want ik zeg ulieden, dat niemand van die mannen, die genood waren, mijn avondmaal smaken zal.* Hij arbeidde alhier met veel vlijt en getrouwheid tot het jaar 1705, toen zijn einde naderde. Op zijn sterfbed betuigde hij aan zijne ambtgenooten nog spijt te hebben, dat hij zich in eene predikatie over de valsche profeten, welke hij 30 jaren geleden te Frankfort uitsprak, zoo scherp had uitgedrukt, dat ook vele rechtzinnige predikanten zich beleedigd achtten; doch deze predikatie was buiten zijn toedoen gedrukt. „Ik heb mij (zeide hij op een anderen tijd) reeds van mijn vroegste jeugd af bevlijtigd, een stil leven te leiden, en ik ben wel eens als een voorbeeld in dit opzicht geprezen; doch ik acht al het mijne niets beter dan Paulus zijne Farizeërsgerichtigheid, en verlaat mij geheel op de barmhartigheid Gods in Christus; want van al het goede, dat door

mij geschied mocht zijn, behoort mij niets dan het gebrekkige dat er aan kleeft.”

Opmerkelijk is het dat Spener, die bijna nooit ziek geweest was, bij het berichten van den dood eens dierbaren vriends aan een anderen vriend plotseling door een ongewoon smartelijk gevoel werd overvallen, zoodat hij den brief niet kon eindigen, maar zulks den vrijheer van Kannstein (zijn vriend) verzocht te doen. Van dien tijd af naderde zijn einde. De 13<sup>de</sup> Januari 1705 was zijn 70<sup>ste</sup> geboortedag en de laatste, dien hij beleefde. Toen gedacht hij met dankbare vreugdetranen aan de menigvuldige weldaden Gods, hem bewezen. Den 27<sup>sten</sup> daaraanvolgende nam hij geen spijs meer tot zich, en zeide hij: „Ik ben de eeuwigheid zeer nabij.” Daarna verzocht hij, dat men enkele geestelijke liederen voor hem zong. Den avond vóór zijn dood liet hij zich het 17<sup>de</sup> hoofdstuk van Johannes' Evangelie voorlezen, hetwelk hij altijd zeer had bemind, ofschoon hij er nooit uit gepredikt had: „Want (zeide hij) de wezenlijke inhoud van Jezus' voorbede overtreft de mate des geloofs, welke de Heere gewoon is in deze vreemdelingschap aan de zijnen mede te deelen.” Nu werd zijn stervensvreugde gaandeweg grooter. „Ik heb (zeide hij) dikwijls in mijn leven getreurd over de Kerk op aarde; doch nu ga ik tot de triomfeerende gemeente.” Hij ontsliep den 5<sup>den</sup> Februari 1705.

### EEN DAG IN 'T HARZGEBERGTE.

Een luid en herhaald kloppen aan mijn kamerdeur deed mij geuwend ontwaken. „Kwartier voor drieën, mijnheer!” hoorde ik op eenigszins gedempten toon door het sleutelgat roepen, en toen ik door een onverstaanbaar gebrom te kennen gaf, dat de wekker het beoogde doel bereikt had, hoorde ik hem met sloffenden tred langzaam zich in de gang verwijderen, bij enkele deuren zijn geklop herhalend, aan een onweder gelijk, dat met herhaald maar steeds zwakker wordend gerommel afdrijft. „Kwart voor drieën!” herhaalde ik zacht, en terwijl ik de dekens voor hun bewezen dienst een schop gaf, die ze aan het voeteneinde deed terechtkomen, richtte ik mij op, trok mijn wit linnen pantoffels aan en schoof de gordijnen, die de kamer in een naargeestig duister hulden, uit elkander, waarna ik mijn reismakker, die nog steeds lag te slapen, deed ontwaken.

Daarbuiten was echter weinig te zien, daar slechts het eerste morgenlicht aan den hemel gloorde, en een lichte, koude nevel onzen gezichtskring tot op hoogstens tien meter inkortte.

We begonnen ons dus met eenige haast te kleeden, daar wij den vorigen avond vernomen hadden, dat de zon ongeveer kwartier over drieën zou opkomen. — Spoedig waren wij gereed, en ons in



CHRISTENEN VOOR DE WILDE DIEREN GEWORPEN.

onze overjassen hullende, daar wij terecht vreesden dat de morgenlucht koud zijn zoude, openden wij de deur, en de gang doorgaande, daalden wij de trap af, die ons naar de buitendeur geleidde.

't Was een heerlijke, frissche morgenlucht, die wij met volle teugen inademden. De nevel was reeds opgetrokken en verhinderde ons niet langer het landschap, dat zich aan onze voeten ontrolde, op te nemen.

En 't was een heerlijk en prachtig schouwspel, dat ons de morgen van den 5en Augustus van den top van den Brocken, den hoogsten berg in het Harzgebergte, gaf te aanschouwen. Langzaam, als door een onzichtbare hand opgerold, werden de nevelen van de aarde opgeheven, alsof zij een nachtkleed vormden, dat des avonds over 't veld uitgespreid, aan den morgen weder opgerold werd, om tot den avond als in een onzichtbare bergplaats bewaard te worden.

De bergen namen vaster vormen aan; dorpen en steden, die in de dalen of tegen de hellingen gebouwd waren, vertoonden zich, door hun roode daken als roode, sappige vruchten tusschen het groen der boomen uitkomende; sombere rotskegels verhieven zich rechts om ons; 't grauwe gesteente glinsterde van de ontelbare zilveren dauwdruppelen, en links van ons lagen diep aan de voeten der bergen malsche weiden, door tallooze kleine riviertjes en beekjes als met zilveren randen omzoomd.

Niet lang echter vergastten wij ons aan dit onvergelijkelijk schouwspel, want wij haastten ons den toren te bereiken, die op eenigen afstand van 't hotel gebouwd was. — En ziet, nauwelijks hadden wij de spits bereikt, of een lichtstreep kondigde ons de komst van de dagvorstin aan, en

Ziet, daar rijst een heldre lichtstreep,  
 Waar de duisternis voor vlood,  
 En omgiet de luchte wolkjes,  
 Met een krans van rozerood!  
 Nu niet meer die stomme worstling,  
 Tusschen 't deinzend licht en grauw:  
 Duizend stralen stoeien vroolijk  
 Met het jeugdig hemelsblauw.  
 Purpren pluimen, vuurge vedren  
 Wuiven vriendlijk van den trans  
 't Welkom aan de ontwakende aarde,  
 Die zich baadt in gouden glans.  
 Statig stijgt de dagvorstinne,  
 Spiegling van Gods aangezicht,  
 De eeuwen oude, de eeuwig jonge,  
 Bron van leven, vreugde en licht!

Een kreet van verbazing en bewondering ontsnapte aan onze lippen.

De geheele aarde scheen van nieuw leven te tintelen, ja zelfs 't koude, sombere, gevoellooze rotsgesteente scheen bezielde te worden, toen de rozerode gloed de dauwdruppelen als parelen deed glinsteren.

Langzaam en statig steeg de purperen hemelbol boven de bergketen, die hem straks voor onze oogen verborgen hield, overal waar zijn licht doordrong

nieuw leven scheppend; en de aarde, in die omhelzing zwijmende, zond een loflied, een morgenzang door duizende vooglenkelen aangeheven, ten hemel.

De runderen en schapen, aan de kooien en stallen ontvloten, trokken in lange reien naar de hooger liggende grasvlakten, en het eentonig maar toch zoo welluidend geklep van hunne klokken verbrak op harmonische wijze de stilte, den morgenstond eigen.

Maar de dag, zoo schoon begonnen, scheen op andere wijze te zullen eindigen. Want nauw hadden wij eenige uren met den ransel op den rug het pad, dat ons door een nauwe „Felsenschlucht" naar lager beemde voerde, gevolgd, of grauwe, donkere wolken, in het westen opgestapeld en als een ontzagelijke heirmacht aanrukkende, waarschuwden ons tot meerderen spoed.

De frissche morgenkoeite had voor een drukkende, loodzware hitte plaats gemaakt, en reeds menigmaal hadden wij onzen tred vertraagd en met onze zakdoeken 't zweet, dat ons rijkelijk langs de slapen gutste, afgewischt.

„Zwaar weer op til", zeide een kloek gebouwde bergbewoner, dien wij op onzen weg ontmoetten, terwijl hij bedenkelijk 't hoofd schuddende ons aanraadde, vóór 't losbreken van 't meer en meer naderende onweder te pogen het naastbijzijnde dorp of in ieder geval de vlakke te bereiken.

En waarlijk, wij hadden geen nadere verklaring zijner woorden noodig, om ons de noodzakelijkheid van zijn raad te doen begrijpen.

Want het zonlicht, dat 's morgens zoo lachend en vroolijk de aarde bescheen, was in een hard, geel getint licht overgegaan, dat aan 't landschap een dreigende uitdrukking gaf.

De koeien stonden twee aan twee naast elkander, de koppen gebogen en een enkele maal somber loeiende. De vogelen, zoo straks nog als in wedstrijd hun zangen kweelende, zaten in 't loover verscholen en zwegen.

't Was stil, maar angstig stil; zoo geheel anders dan de stilte in dien eigen morgenstond. In de verte rommelde het onheilspellend, en een enkele groote regendruppel spatte op 't loover uit elkander.

Met vluggen tred zochten wij 't bosch, waar zoo straks nog de zon duizenderlei grillige vormen op 't wollige tapijt getooverd had, maar dat nu in een somber duister gehuld was, te verlaten om een schuilplaats in een van de huisjes, die men zoo dikwerf op de open vlakten vinden kan, te zoeken.

Maar plotseling deed een korte, hevige rukwind de boomen overbuigen en de bladeren in woeste vaart over den grond vliegen of ze hoog in de lucht opdarrelen; groote regendruppelen vielen zwaar neêr en spatt'en in honderden kleine druppelen uit elkander.

Een nieuwe rukwind, maar krachtiger en langer, deed de toppen der boomen wiegelen en zweepte de dunne pijnboomen heen en weder.



't Werd hoe langer hoe duisterder, zoodat wij met moeite onzen weg konden vervolgen.

Nauwelijks hadden wij echter den zoom van 't woud bereikt, of een felle bliksemstraal deed ons verschrikt terugspringen, en een hevige donderslag volgde, door de rotsen honderd- en duizendvoudig herhaald als een machtige echo.

En de regen, zoeven nog slechts bij druppels nederspattende, daalde nu bij stralen van den hemel, doormengd met groote hagelsteenen, die de wagensporen vulden en den weg onbegaanbaar maakten. De wind gierde door de toppen der boomen, herhaaldelijk door de verweg rollende donderslagen overstemd. Bijna onafgebroken volgde de eene bliksemflits de andere, telkenmale den geheelen omtrek fantastisch verlichtende.

En onderwijl de wind eenige minuten stil lag, gelijk iemand die zijn laatste krachten uitgeput heeft en versche krachten verzamelt tot een nieuwen aanval, hoorden wij het borrelen en suisen van 't water, dat overal plassen schiep, waarin de nederstortende regen blinkende waterbellen vormde, en het kabbelen van de beekjes, die door den grooten aandrang van water hun loop versnelden en buiten hun enge oevers traden.

Maar „strenghe heeren regeeren niet lang” plachten onze voorouders steeds te zeggen, en ook hier werd hun spreekwoord bewaarheid.

Langzamerhand volgden de bliksemstralen elkander minder snel op; de donderslagen namen in hevigheid af, de regen verminderde en weldra brak de zon tusschen de wolken door, die uit elkander dreven en ons weder 't heldere blauw des hemels zien lieten.

Wij waren onderwijl op de vlakte aangekomen, en hadden doornat, zonder eenige schuilplaats te vinden, het einde van de bui afgewacht.

Vroolijk begroetten wij dan ook de wederverschijning van 't zonlicht, dat den top van den Brocken als in vlammen deed staan, terwijl de witte wolken langzaam als machtige rookzuilen opstegen en ons een indruk gaven, als stond de geweldige bergtop in brand.

En aan de andere zijde teekenden zich over de geheele breedte van de vlakte de zeven kleuren van den regenboog tegen de donkere lucht af.

En terwijl wij in verbazing dit prachtige, onvergelykelijke natuurverschijnsel aanschouwden en de groote, heerlijke werken van den machtigen Schepper loofden, mompelde mijn vriend de schoone woorden van den bekenden zang der aartsengelen:

Und Stürme brausen um die Wette,  
Vom Meer auf's Land, vom Land auf's Meer;  
Und bilden wüthend eine Kette,  
Der tiefsten Wirkung rings umher.  
Da flammt ein blitzendes Verheeren  
Dem Pfade vor des Donnerslags.  
Doch deine Boten, Herr, verehren,  
Das sanfte Wandeln deines Tags.

en voegde ik er bij:

Der Anblick gibt den Engeln Stärke,  
Da keiner dich ergründen mag,  
Und alle deine hohen Werke  
Sind herrlich wie am ersten Tag.

J. A. W. JR.

## DE REISCENOOT.

De eerwaarde W., predikant te ..... in *Engeland*, wordt door den geestigen dichter Cowper op de volgende naïeve wijze beschreven:

„Beschouwt,” zegt hij, „dit welgelijkend afbeeldsel; hoe vindt gij het? Het is dat van een predikant, die de trappen van den kansel al dansende opgaat, en hem later even luchtig afklimt. Die, als hij zijn tekst heeft voorgelezen, eens hoest; daarna in vijftien minuten tijds eene preek voorleest, die een ander maakt,— het overige van den dienst aframmelt als wierd hij gejaagd, en zijn werk met een vroolijk glimlachje besluit.”

Toen de heer W. de hoogeschool van *Oxford* verliet, bezat hij slechts een oppervlakkige kennis van die kundigheden, welke tot een behoorlijke bediening van het leeraarsambt noodig zijn; echter bekwam hij door den invloed zijner ouders, die van aanzienlijke geboorte waren, een voordeelige plaats. Het jaarlijksch inkomen aan deze bediening verbonden, gevoegd bij zijn eigen fortuin, verschaftte den heer W. de middelen, om aan zijne neiging tot vermaak ruimschoots te voldoen.

Jagen en visschen waren zijn geliefkoosde bezigheden. Des voormiddags zag men hem wandelen met zijne jachthonden, en des avonds vond men hem in de gezelschappen aan ijdele vroolijkheid gewijd; maar in den huiselijken kring en bij de leden zijner gemeente zag men den heer W. het minst.

Intusschen, dit alles belette niet, dat hij geroemd werd wegens goeden toon en beschaafde manieren, terwijl hij een ieder innam door zijne vriendelijkheid en voorkomendheid; ook de armen spraken met lof van hun predikant, niet (zooals men wel kan denken) om zijn herderlijk vermaan en de getrouwe behartiging van hun geestelijke belangen, maar om de aalmoezen welke hij gaf.

Een kerkelijke aangelegenheid riep den heer W. met zekeren kapitein Arnold, lid zijner gemeente, naar een nog al verafgelegen plaats. Zij reisden tezamen. Den avond van den eersten dag kwamen onze reizigers in een klein stadje, alwaar zij zouden overnachten. In het logement vraagde elk hunner eene kamer voor zich afzonderlijk, maar zij ontvingen ten antwoord, dat men slechts éene kamer, doch met twee ledikanten, meer over had.

Daar het den heer W. eerst niet beviel om met hun beiden op éene kamer te slapen, trachtte kapitein Arnold deze zwarigheid weg te nemen, zeg-



gende: „Waarde heer W.! ik weet er wat op: ik zal een kussen nemen en mij daarmede in dezen ruimen armstoel plaatsen; dat zal mij geen hinder doen — ik heb het in mijn leven wel erger gehad — en gij behoudt dan de kamer voor u.”

De heer W. was al te beleefd om dit vriendelijk aanbod niet af te wijzen, en zeide: „Nee, kapitein! dat zal niet gebeuren; wij zullen beiden van de kamer gebruik maken en ons dan maar schikken zoo goed als het kan.” Daarop spoedde de predikant zich naar bed, maar zijn vriend bleef nog zitten: er was iets waarover hij nadacht, namelijk, of hij volgens zijne gewoonte zou lezen en bidden vóór hij naar bed ging; dit toch deed hij tehuis met zijn gezin, en op reis liet hij die gewoonte niet na. Het nu te doen in tegenwoordigheid van den predikant, die zonder dat was gaan slapen, stelde hem bloot om voor schijnheilig te worden gehouden, en het niet te doen zou den vrede van zijn gemoed verstoren. Na een korten strijd hierover, zette hij alle bedenking welke menschenvrees hem ingaf terzijde, en las en bad; latende het oordeel over aan Hem, die alleen de roerselen onzer daden kent.

Toen hij 's morgens ontwaakte, had zijn reisgenoot, hoewel het nog vroeg was, reeds de kamer verlaten. Hij kleedde zich, las en bad weder, en ging naar beneden.

De kamer binnentredende waar het ontbijt gereed stond, zag hij den predikant met zichtbare onrust op en neêr loopen, terwijl het scheen, dat hij een slapeloozen nacht doorgebracht had. Op de vraag van kapitein A. hoe hij had geslapen, gaf hij ten antwoord: „Geslapen! Wie kan slapen als er gelezen en gebeden wordt?” en bleef voorts in dezelfde onrustige beweging, terwijl zijn vriend hem zijn leedwezen betuigde; er bijvoegende, zich niet te herinneren hardop te hebben gelezen en gebeden; en inderdaad had kapitein A. zulks ook niet gedaan. De heer W. liet dit onbeantwoord, maar zeide, hem met drift in de rede vallende: „Ik bid zoowel als gij, doch zonder al die uitwendigheid; maar laat ons het nu hierbij laten, het is genoeg.”

De kapitein, bemerkende dat het oogenblik niet gunstig was om het gesprek voort te zetten, schikte zich naar het humeur van den predikant, maar nam zich niettemin voor een gunstiger oogenblik af te wachten, om een ernstig gesprek aan te knooien.

Op den tweeden dag der terugreis begon de heer A. zich reeds te beschuldigen, uit vrees of zwakheid al meer dan éene gelegenheid tot spreken te hebben laten voorbijgaan, en hij dacht bij zichzelf: „Wie weet of zich wel ooit weder zulk een goede gelegenheid zal opdoen om hem eens ernstig te waarschuwen.” Hij besloot dus het gevoel van medelijden met en belangstelling in zijn lichtzinnigen vriend niet langer in zijn hart te smoren, en begon hem zijn denkwijze en gevoelens over den godsdienst mede te deelen. Dit scheen den predikant

niet te bevallen; althans er straalde in zijne antwoorden eerst zooveel onverschilligheid en gemeelijkheid door, dat de kapitein de hoop om zijn gemoed te treffen reeds begon op te geven, toen hij in zijne oogen tranen bemerkte; de predikant zocht die te verbergen, en de kapitein hield zich dan ook alsof hij ze niet zag, maar verheugde zich, terwijl hij den predikant aan zijne gedachten en gewaarwordingen overliet; want die gemoedsbeweging kwam hem voor als de morgenschemering van een schoonen dag.

Op de terugreis kwam men weder in hetzelfde stadje, betrok hetzelfde logement, en de eerste vraag van den heer W. bij het binnenkomen was, of de kamer met de twee ledikanten open was. Hierop: „Ja” tot antwoord bekomend, zag hij den kapitein veelbetekenend aan, en vraagde of hij er iets tegen had, nog een nacht met hem op die kamer door te brengen. „Niet alleen dat ik er niets tegen heb,” was het antwoord, „maar ik verkies het zelfs boven elke andere schikking, omdat het uwe keuze is.”

Na in de algemeene eetzaal het avondeten te hebben gebruikt, begaf men zich naar het bewuste vertrek. Daar bevonden de beide reizigers zich andermaal alleen, en reeds sprak men van te gaan slapen, toen de heer W. op eenmaal de hand van zijn vriend vatte, en op ernstigen toon tot hem zeide: „Vriend Arnold! gij bidt zoo getrouw voor uzelf; wilt gij ook wel eens voor mij bidden?” Door verwondering en blijdschap wist kapitein A. niet wat te antwoorden, maar drukte den predikant met hartelijkheid de hand en wenschte hem geluk met de heugelijke verandering, die in hem plaatsvond; daarop knielde de godvreezende krijgsman met zijn vriend neder en smeekte in de kracht des geloofs om geestelijken zegen over den leeraar. Onder dit bidden was de predikant sterk aangedaan; zóo zelfs, dat zijne aandoeningen van zenuwtrekkingen vergezeld gingen; alles getuigde hoe diep hij het plechtige en gezegende van dat oogenblik gevoelde. Van het gebed opgestaan, begaf men zich dan ook spoedig ter ruste, elk in zijn ledikant, maar..... geen van beiden kon slapen. De heer W. was vol; zijn hart moest zich ontlasten; hij verlangde te spreken en nog meer om te hooren; hij brak dan ook 't eerst het stilzwijgen af: „Wat is,” vraagde hij, „wedergeboren te worden? Zeg mij toch, wat is dat !)?”

1) Deze vraag kon wellicht misduid worden door diegenen, die tot de wedergeboorte steeds een bijzonderen samenloop van omstandigheden en meer plotseling bewerkte verandering eischen. Ten behoeve van dezulken merken wij aan, dat wij dit verhaal omtrent den predikant W... eenvoudig geven zooals het luidt, omdat wij het merkwaardig vinden als een voorbeeld van éen van de onderscheidene wegen, welke Gods liefde tot terechtbrenging van menschen gebruikt; en omdat het tot opwekking kan dienen van hen, die den predikant W... in lichtzinnigheid gelijk zijn.

Nooit werd wellicht met meerdere toegenegenheid onderricht gegeven, nooit met meerdere belangstelling aangehoord dan thans; en het onderhoud van dezen nacht had dan ook dit gezegend gevolg, dat de predikant vele zaken, die hem tevoren onverklaarbaar, ongerijmd en zonder belang voorgekomen waren, nu zeer duidelijk en hoogst belangrijk vond. Een nieuw, heerlijk, goddelijk licht bestraalde zijn verstand, en verruimde en verwarmde zijn hart.

De terugreis werd den volgenden dag voortgezet en ook ten einde gebracht; de kapitein vergezelde den predikant op diens verzoek naar zijn woning. Mevrouw W. kwam met een drietal lieve kinderen haar man tegemoet en heette hem hartelijk welkom; de heer W. omhelsde ze allen met ongewone hartelijkheid, en het eerste wat hij zeide was: „Lieve vrouw! hedenavond zullen wij huiselijke godsdienst-oefening houden.”

„Hoe? mijn goede man!” was het antwoord, „hoe komt gij daaraan? Dat meent gij immers niet?”

„Jawel,” antwoordde de heer W., „ik meen dit in oprechtheid voor God en menschen! Ik zal Gods Woord lezen, en hier onze vriend, die daar staat — op den kapitein wijzende — zal voor ons bidden, niet waar?”

Er werd aan mevrouw W. iets van het voorgevallene medegedeeld, en deze verblijdde zich over den gezegenden ommekeer in het hart van haar geliefden man. De predikant trok aan de bel — de knecht kwam binnen.

„Haal mij,” zeide de predikant, „den Bijbel, die op mijn studeerkamer ligt.”

De knecht meende, dat hij zijn heer verkeerd verstond, en bleef staan.

„Het verwondert mij niet,” zeide de predikant, „dat gij vreemd opziet; want tot hiertoe zijt gij wel gewoon, dat ik u naar mijne paarden en honden vraag, maar niet naar den Bijbel; ga! haal mij dat dierbare, door mij zoo verwaarloosde boek.”

De overige bedienden moesten ook binnenkomen, om oog- en oorgetuigen van een der aandoenlijkste plechtigheden te zijn. Inplaats dat zij, zooals niet zelden het geval was, berispt en hard toegesproken werden over eene kleinigheid, werden zij nu vriendelijk bejegend. „Gaat zitten!” zeide de heer W. Al de huisgenooten, aldus bij elkander zijnde, hoorden nu den man, vader en heer des huizes voor de eerste maal in den Bijbel lezen, hetwelk daarbij met ernst en grooten eerbied geschiedde. Daarna knielden allen neder, de kapitein deed het gebed, en de avond werd besloten met gesprekken, zooals in de woning van den predikant nog nimmer waren gehoord.

Hij ging in zijn studeervertrek, nam een stapel leerredenen, zag ze één voor één in, en zeide er van: „Die deugt niet; die is te koud; die deugt ook niet;” en zoo ging het tot de laatste toe. „Is dit nu het voedsel,” zeide hij al zuchtende, „waarmede ik

de aan mijne zorg toevertrouwde zielen heb gevoed? Ach! ik heb ze van gebrek laten omkomen; ander voedsel moet ik hun geven; ik wil mij niet langer aan plichtverzuim jegens de gemeente Gods schuldig maken.”

Overleggende wat tot de gemeente te spreken, besloot de heer W. geene predikatie te maken, maar zich deswege te verontschuldigen uithoofde zijner reis. De Zondag was daár, en de herder trad voor zijne kudde op. Hij las de liturgiën gansch anders dan tevoren, en in zijn gelaat en zijne manieren was iets nieuws en vreemds. Vervolgens beklom hij den predikstoel, en begon met te zeggen, dat de tijd hem had ontbroken om eene predikatie te maken, maar hij verhaalde tevens met de meeste eenvoudigheid de verandering, die bij hem was voorgevallen, het middel waarvan de Heere zich had bediend, en den aard en de uitwerking van zijne bekeering. Hij verklaarde tot hiertoe *een wolf in schaapskleederen* te zijn geweest, maar gaf tevens het voornemen te kennen, om door de genade Gods voortaan een getrouw herder, verkondiger en bedienaar van het Evangelie te zijn. Hij zeide, nu eerst het Evangelie te verstaan en te gelooven, roemde het voorrecht hiervan, en verbond zich, zijne gemeente met de hulpe Gods door woord en voorbeeld te stichten en haar het Woord Gods als het ware brood des levens voor te stellen.

Op dien toon sprak de predikant W. meer dan een half uur, en predikte zonder tekst voor de eerste maal Christus. Hij bemerkte niet, dat hij de predikatie, voor welker niet-vervaardiging hij verschooning gevraagd had, werkelijk uitsprak, noch dat hij zijn werk begon op het eigen oogenblik, dat hij voornam en beloofde het te zullen beginnen; ten laatste door zijn gevoel overstelpt, barstte hij uit in tranen. Toen hij van den stoel kwam, zeide een gevoelvolle en deelnemende handdruk van velen hem meer dan met woorden was uit te spreken.

Al ras ondervond de predikant W. zegen op zijn dienstwerk, en nog langen tijd daarna arbeidde hij met de meeste getrouwheid en ijver in den wijngaard van zijnen Heere, met alle blijdschap, niet ophoudende het oogenblik te zegenen, waarin hij den kapitein A. zag lezen en bidden.

## DE MENSCHENVANGER.

In de tijden toen de godvruchtige leeraren in Engeland uit hun gemeenten verdreven werden, het prediken hun werd verboden, en zij als wilde beesten verjaagd en gevangengenomen werden voor de waarheid en een goed geweten, predikte de beroemde Richard Baxter herhaaldelijk in afgelegen plaatsen, en was lang gelukkig genoeg zijnen vervolgers te ontkomen. Eenmaal had hij eene afspraak gemaakt om op een Zondag in een woest gedeelte

van het land te prediken, en wel in de woning van iemand die den Puriteinen wel genegen was. Des Zaterdagnamiddags ging Baxter op reis om naar die plaats te gaan; maar wijl hij daar niet bekend was, en de nacht inviel, verdwaalde hij en vond het noodig een onderkomen te zoeken. Hij zag een huis dat er deftig uitzag, en vroeg om nachtverblijf.

Hij werd gastvrij ontvangen en welkom geheeten. Men vroeg hem niet naar zijn naam, maar onder het gesprek vroeg de gastheer naar zijn beroep, en wat hem in dit gedeelte van het land voerde. „Ik ben een menschevanger,” zeide Baxter. — „Waarlijk?” hernam zijn gastheer, „dan zijt gij juist de man, dien ik hebben moet;” meenende dat Baxter een afgezondene van de politie was. Daarop vertelde hij, dat hem de Puriteinen reeds lang verveeld hadden, en vooral de beweging door zekeren Dick<sup>1)</sup> Baxter veroorzaakt, een prediker, zooals deze zichzelf noemde. Voorts dat hij gehoord had, dat Baxter eene vergadering tegen den volgenden dag bijeengeropen had in een huis, dat daar niet heel ver van af was, „en nu,” voegde hij er bij, „zult gij morgenochtend met mij gaan en wij zullen hem pakken en in de gevangenis zetten.”

Dienvolgens nam deze heer Baxter in zijn rijtuig en reed hem naar de bedoelde plaats. Daar was reeds veel volk bijeen, en nog kwamen er gedurig meer binnen. De heer Baxter was het volk van aangezicht onbekend, en hem door zijn gastheer ziende gebracht worden, dien zij maar al te wel voor een vervolger kenden, keken zij hen beiden achterdochtig aan, bevende voor de veiligheid van den geliefden leeraar, wiens komst zij ieder oogenblik wachtten.

De tijd ging voorbij, en geen leeraar verscheen, totdat eindelijk de gastheer zeide, dat hij geloofde dat Baxter de lucht had gekregen van zijn voorneemen om hem te arresteeren, en gevlucht was. Daarop zeide Baxter: „Het is Zondag, en hier is veel volk; en het is toch jammer, dat zij zonder eenige godsdienstoefening zouden heengaan.” Hij stelde den man voor, op te treden, het volk een of anderen goeden raad te geven, en hen dan in orde te laten vertrekken. „O neen,” zeide de gastheer; „in mijn leven heb ik nog nooit zoo iets gedaan; maar,” voegde hij er bij, „gij kunt het doen, en ik wenschte ook wel dat gij het deedt.”

Baxter nam de standplaats, die voor den prediker bestemd was, in, begon te spreken, en meer dan een uur lang verkondigde hij het Evangelie in de krachtigste bewoordingen, sloot met een vurig gebed, en ging daarna tot den heer, die hem gehuisvest had: „Mijnheer! ik ben Dick Baxter, en ben nu tot uw dienst.” — „Ga heen,” zeide de man; „met u wil ik niets te doen hebben.”

Zoo had de Heere zijn trouwen dienaar in de ure des gevaars behoed, en zijn vijanden overwonnen.

<sup>1)</sup> Verkorting van „Richard”.

## DE KRACHT DES GELOOFS.

Heb Ik u niet gezegd, dat zoo gij gelooft, gij de heerlijkheid Gods zien zult? Joh. XI: 40.

Wij strijden onder Gods banier,  
En daarom staan wij pal,  
En vlieden niet: want God is hier,  
Die ons verlossen zal.

Heft Israel, ontbloot van macht,  
De handen van 't geloof —  
Hij wordt een held in 's Heeren kracht  
En Amalek zijn roof.

Staan duizend om Eliza heen,  
Te paard, met pijl en boog —  
Gods gansche heirmacht staat meteen  
Voor zijn geopend oog.

Dan, ach! de handen hangen slap,  
Van menig die gelooft;  
En daarom wankelt elke stap,  
En al de moed verdooft.

En velen sluiten de oogen dicht  
Voor Gods genade en macht;  
En daarom staan zij buiten 't licht,  
En zien in enkel nacht.

Heeft God dit leed ons aangedaan,  
Die zorg ons toegepast?  
O trage! klaag uzelf toch aan,  
Gij maakt uw lust tot last.

Hef met uw handen 't hart omhoog,  
Waak, worstel in 't gebed,  
En open in 't geloof het oog, —  
Straks ziet gij u gered!

Neen! uw genade is ons geen roof,  
Maar ze is een groot gewin —  
O God! vermeerder ons 't geloof,  
Het voert ten hemel in.

## DE GETUIGENIS DES VADERS.

Deze is het, die met den Heiligen Geest doopt. Joh. I: 33.

Wie doopt ons met den Heiligen Geest,  
Wie geeft ons, machtelozen, krachten,  
Dat wij des Heeren wet betrachten;  
Wie geeft na 't Paasch- het Pinksterfeest,  
En na 't verzoenen onzer zonden,  
Ook de opening van onze monden?

't Is Jezus Christus; Hij alleen.  
Zoo door den Vader aangeprezen,  
Wordt gij en ik tot Hem verwezen.

Zoo doopt de Vader zelf niet, neen!  
Ook dit heeft Hij den Zoon gegeven;  
In Christus ligt des zondaars leven.

Hij, met den Heiligen Geest gedoopt,  
 Hij, eeuwig God in 't vleesch verschenen,  
 Hij schenkt den Trooster aan die weenen,  
 En zaligheid wie op Hem hoopt.  
 Hij doopt de zijnen met het zijne,  
 En zoo is wat Hij heeft, het mijne.

O rijkdom die in Christus is!  
 Gij vult een nimmer eindend leven:  
 Wat heeft de Godmensch niet te geven!  
 Hij geeft niet slecht vergiffenis,  
 Maar ook om zijn genaë te staven,  
 Den Geest met al diens goede gaven.

Ja, Jezus Christus is het Lam,  
 Waarop de schuld is aangeloopen,  
 Die met den Heiligen Geest kwam doopen.  
 Toen 't lieflijk feest van Pinkster kwam,  
 Toen liet Hij in het hart der zijnen  
 Het volle licht des levens schijnen.

Hij wilde uit een verdoemd geslacht,  
 Zich zelf een heilig volk bereiden,  
 Om 't door de helle heen te leiden  
 Tot hoven wereld, boven nacht,  
 Opdat ze als reine hemelingen,  
 Het eeuwig loflied konden zingen.

O Middelaar! die door uw dood,  
 Die door uw onbesefbre smarte,  
 Uw eigen leven schenkt aan 't harte,  
 Dat Ge U ter woning opensloot!  
 Sluit dan ook nu uw schat ons open,  
 En wil met uwen Geest ons doopen.

### NEEM DEN TIJD ER AF.

De meeste menschen zijn zóo overladen met bezigheden en bezorgdheden, dat zij zeer in verzoeking komen om de stille afzondering of de huiselijke godsdienstoefening te verzuimen, of den daarvoor benoodigden tijd te bekorten. Wij zijn maar al te zeer geneigd om te meenen, dat wij werkelijk geen tijd hebben om daaraan te geven. Omdat velen niet inzien, dat het gebed in nauwe betrekking kan en moet gebracht worden met onze beroepsbezigheden en huiselijke zorgen, loopen zij gevaar, het als een stoornis of tijdverlies aan te zien; zij denken dat alleen menschen, die niets of niet veel te doen hebben, tijd kunnen nemen om over godsdienstzaken te denken of dien daaraan te besteden. Dit is een groote dwaling. Het gebed maakt het werken gemakkelijk. Het brengt ons in overeenstemming met Hem, die ons werkzaam leven bepaalde, en geeft ons eenigermate de teugels der gebeurtenissen in de hand. Het verkwikt en versterkt den geest. Het verlost ons van de slavernij der wereld. Het verzacht ons gemoedsbestaan en verlost ons van gemelijkheid en

ontevredenheid. Het verspreidt als eene olie in de machine van het leven, waardoor zij zich gemakkelijk beweegt; het neemt de hardheid der wrijving weg en houdt het verlies van levenskracht tegen.

Wat zouden wij denken van den machinist, die de aan zijn zorg toevertrouwde zware machine uur aan uur onophoudelijk voort deed gaan, zonder haar ooit een oogenblik rust te gunnen en tusschen de voegen en spillen het noodige smeer te laten doen, om maar geen tijd te verliezen? Zou zijne verontschuldiging geldend of eerlijk geacht worden? Weet niet iedereen, die van werktuigkunde eenig verstand heeft, dat door zulk een verstandig opont-houd juist tijd gewonnen wordt? Zal er in een gegeven tijd niet meer werk gedaan worden, en zal de machine het niet langer uithouden? — om nu niet te spreken van de meerdere gemakkelijheid, waar-mede zij zal werken.

Bidden wint tijd. Het is werkelijk tijdwinst. Het is dan ook dwaas, onvoordeelig en roekeloos het te verzuimen. Wij moeten met overleg rusten en bidden, en genoeg tijd nemen voor de huiselijke en stille godsdienstoefeningen, om haar liefelijken en stichtelijken invloed op ons te laten werken. Gelijk de verstandige machinist, moeten wij de machine smeren, ook terwijl zij in beweging is. Terwijl hare armen heen en weer gaan, gebruikt hij het juiste oogenblik en druppelt de olie tusschen de voegen en op de schijven, vele malen op een dag. Zoo kunnen en moeten wij ook in het midden onzer zorgen, in drukte der bezigheden, onder al ons werk, onder smeden en bakken, onder raad geven en pleiten, onder ploegen en zaaien en maaien, den verzachtenden invloed van het gebed laten invloeden. Wel verre dan van het gebed alleen in zulke oogenblikken te doen, die de wereldsche bezigheden overlaten, behooren wij daaraan de eerste uren toe te wijden, en elk uur van den dag daartoe de toevlucht te nemen.

### DE KRACHT DES GEBEDS.

Een dame te New-York, die openlijk haar onge-loof aan de grondwaarheden des Christendoms placht te kennen te geven, werd gevaarlijk ziek, en aan den rand des grafs gebracht. Hoezeer zij en haar echtgenoot eigenlijk Deïsten waren, plachten zij toch ter kerk te gaan, en nu werd er om Ds. Mason gezonden, teneinde haar in hare ziekte bij te staan.

Dewijl zij echter aan dezen leeraar verklaarde, dat zij zichzelf niet voor een zondares hield, en ook niet in de leer der verlossing en aan het middelaarschap van den Heiland geloofde, moest hij haar deze taal doen hooren:

„In dat geval heb ik niet éen enkel woord van troost voor u. Er is niet éene plaats in den Bijbel, op welker gezag ik woorden van vrede kan spreken tot iemand, die den ons geschonken Middelaar

verwerpt; gij moet dan de gevolgen van uw ongehoofdraden dragen."

Hij stond gereed om te vertrekken, toen iemand tot hem zeide: „Wel, al kunt gij haar geene woorden van troost toespreken, zoo kunt gij toch voor haar bidden."

Aan dit verzoek gaf de volijverige, getrouwe, wel-sprekende dienaar van Jezus aanstonds gevolg; hij knielde naast het ziekbed neder, bad voor haar als een diep schuldige zondares, welke de hel verdiend had, en daarna oprijzende, verliet hij het huis.

Een dag of twee later ontving hij tot zijn groote verwondering eene boodschap uit naam van de dame zelve, waarbij hem verzocht werd haar onverwijd nogmaals te komen bezoeken. Hij ging terstond, en hoe aangenaam werd hij bij het binnentreden van de kamer verrast, toen zij hem de hand toereikte, en met een zachten glimlach zeide:

„Het is alles waar, — al wat gij zeidet is waar; ik heb mijzelve herkend als die ellendige zondares, gelijk gij mij in het gebed afschilderdet. Ik heb Christus leeren kennen als den algenoegzamen Zaligmaker, dien gij zeidet dat Hij was; en God heeft mij genadiglijk uit den afgrond des ongeloofs getrokken, waarin ik gezonken lag, en mij op de rots der eeuwen geplaatst. Daar ben ik veilig; daar zal ik blijven; Ik weet in wien ik geloofd heb!"

Aldus was het hartelijk gebed des leeraars het gezegende middel om een stervende tot overtuiging van zondenschuld te brengen; haar laatste oogenblikken droegen de kennelijkste blijken van ootmoedigheid berouw en ongeveinsde godsvrucht, en zij trad de eeuwigheid in met zulk eene gemoedgesteldheid, dat men de welgegronde hoop mocht koesteren op hare aanneming bij God, door de verdiensten van onzen gekruisten Verlosser.

## UIT HET LEVEN.

In het Russische gouvernement Tiflis woont een volksstam van 7000 zielen, de Chewsuren, die er geen munten op nahouden. Als eenheid bij waardeberekening geldt bij hen de koe (10 roebel). Vier koeien zijn een merrie waard.

De geldboete voor verwondingen (bij moord en doodslag wordt de bloedwraak toegepast) wordt vervangen door deze berekening: een ernstige schedelwond kost zestien koeien, een samengestelde beenbreuk vijf koeien, een eenvoudige beenbreuk drie koeien. Eene verwonding aan 't voorhoofd 3 rammes (7 roebel). Een hoogst vernuftige wijze van het boete berekenen heeft men bij aangezichtswonden. Zijn behaarde deelen van 't gelaat gekwetst, dan worden afwisselend korrels van witte en zwarte haver, de eerste korrels in de lengte, de andere in de breedte op de wonde gelegd, en daarbij twee derden van het aantal korrels terzijde gelegd. Zoo-

veel korrels als er overblijven, zooveel koeien moeten er worden betaald. Bij wonden op de niet behaarde deelen van het gelaat, wordt slechts één derde van het aantal korrels dat de wonde bedekken kan terzijde gelegd, en geen winter-, maar zomerkoren gebruikt. Een zware verwonding der hand komt den aanvaller op zestien koeien te staan; verminking van een vinger, wanneer het de duim is, kost vijf, de wijsvinger vier koeien, enz.

Het duurst is het verlies van een oog, dertig koeien. Bij twisten doet een scheidsrechter uitspraak.

## ONZE LEESTAFEL.

Voor ons ligt de **Stads- en Dorpsalmanak „Bethel” voor het jaar 1893**, onder redactie van H. PIERSON. Bij W. H. BESCHOR te 's Gravenhage.

Een almanak kan eigenlijk niet tot begin Mei wachten op eene bespreking. Toch is het voor dezen nog niet te laat. En dat heeft hij aan het degelijke mengselwerk te danken, 't welk het grootste gedeelte van 't boekje beslaat. De inhoud is voor een goed deel van blijvende waarde. De koper zal zich het bagatel dat hij er voor uitgeeft niet beklagen.

**Weinig geacht, toch groot van kracht.** Gesprekken over de opvoeding onzer kinderen, in verband met den toestand van Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij, door UJTEVIERE. Amsterdam, SCHEFFER & Co.

Het doel van den schrijver is in vier stukjes, waarvan dit eerste over „*Het Huisgezin*” handelt, praktische wenken, aan Gods woord ontleend, in populaireren toon ten beste te geven. De vorm van gesprekken is daarvoor een der beste, maar ook een der moeilijkste. De schrijver is, naar we meenen, goed geslaagd. Zonder elke uitdrukking en zienswijze over te nemen, raden we kennismaking met een aandachtige lezing van dit boekje ieder aan, die kinderen heeft op te voeden.

**Liederen voor onze soldaten op marsch.** Bijeenverzameld en gewijzigd door een Officier der Infanterie. Amsterdam, GEB. SCHRÖDER.

Een aardige verzameling liederen op oranjeleurig papier, voor vijf centen. Onze soldaten op marsch zingen zeker dikwijls minder geschikte liederen. Ook zijn hun van zijden, die het goed meenden, meer dan eens liederen aangeboden, die vrij wat minder voor hen deugden.

## BERICHTEN.

Iets zeldzaams en leerrijks tevens waren we dezer dagen in de gelegenheid te bezichtigen.

't Was ——— een stel *steenen*.

Maar zulk een waardoor men er in geslaagd is voor Bijbellezers het gemakkelijk te maken, om zich een voorstelling te maken van *die* steenen, die genoemd worden als door den hooge priester onder Israel op de borst gedragen.

Sierlijk in 4 rijen elk van 3 steenen gerangschikt, fonkelen deze gesteenten u toe en geven u een denkbeeld van het heerlijk schouwspel, dat ze moeten geboden hebben, prijkend op de borst van den zoo schoon gekleeden hooge priester. Op de kaart die de steenen draagt zijn de namen tevens aangegeven.

We raden ieder aan zich, 't zij voor zichzelf of ten gebruike bij 't Bijbelsch onderwijs op de zondagsschool of waar ook, zulk een verzameling aan te schaffen. Men kan dit doen bij de hh. Gebr. Barends, Rozengracht 67 te Amsterdam, die zulk een stel steenen leveren voor f 2. Een goed denkbeeld is hier schoon en practisch uitgevoerd.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlandsche Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## „MIJNE ZIELE DORST!”

„Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstroomen, alzoo schreeuwt mijne ziel tot U, o God! Mijne ziel dorst naar God, naar den levenden God!”

Deze kreet van verlangen en heimwee kan alleen opstijgen uit de ziel, die met den levenden God in aanraking geweest is en door die aanraking zelf levend geworden. De doode verteert door inwendige verbranding, maar gevoelt geen dorst. Maar de kranke, wien de koorts door het bloed woelt en gloeit; de vervolgte, die buiten adem gejaagd wordt door zijne vijanden; de dwalende in de woestijn, wien de felle zonnestralen schroeien; zij dorsten en schreeuwen om water.

Worden ze gedrenkt dan kunnen ze verder weerstand bieden. De zieke kan, wanneer de frissche teug zijn dorst verslaat, de crisis doorworstelen. Het gejaagde hert vermag, wanneer het een oogenblik de tong in den waterstroom kan steken, met nieuwe kracht en vlugheid den moordenden pijl te ontvliesen. De reiziger, die de levende regendroppelen opvangt en indrinkt, is bestand tegen verdere vermoeienis en afmatting, en kan zijn vaderland bereiken.

Die kranke wil niet onmiddellijk opstaan en aan den arbeid zich begeven; dat voortgedreven hert zoekt niet vóór alles een veilige kloof in de steenrots; die reiziger wenscht niet plotseling overgeplaatst te worden in het oord zijner bestemming. Neen, wat

ze vragen is kracht om het uit te houden, afdoende ondersteuning om het doel te bereiken.

En dáárom is de psalm, waaraan deze woorden ontleend zijn, sedert eeuwen het lievelingslied van al Gods kinderen, die diep genoeg ingeleid zijn in zijne wegen en in zijn wezen, om er iets van te voelen dat het ons niet te doen moet zijn om Gods gaven, maar om den levenden God zelf. Dáárom hebben Gods kinderen den zanger lief met al de kracht hunner ziel, omdat hij uitspreekt wat zij gevoelen, dat het doel van hun nieuwe leven zijn moet; omdat ze diep gevoelen dat ook de allerheiligste in dit leven daarvan slechts een klein beginsel heeft; omdat dat het rechte, de kern van de godsvrucht is. Dáárom is deze psalm, die getuigt van onvernietigbaar vertrouwen op „den God mijns levens”, een psalm voor het Pinksterfeest.

't Is het beeld van den Heiligen Geest, waaronder God zich hier door zijn profeet laat teekenen. Niet de almachtige God, die als een rotssteen, te hoog om alleen te bereiken, ongenaakbaar voor den vijand, de zijnen bergt; niet de verlossende God, die als een oude leeuw zijne en onze vijanden overwint. Maar de levende en leven gevende God, die als helder, frisch, zoet, levend water wordt ingedronken, en zóo leert jubelen: „Indien God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn?” „Alle dingen moeten medewerken ten goede dengenen, die naar zijn voornemen geroepen zijn.”

Regen op het droge, waterstroomen op het dorstige;



een fontein, die springt tot in het eeuwige leven; een rivier, die voortgaat uit den troon Gods, het land vruchtbaar maakt en zelfs der Doode Zee het leven schenkt; een rivier klaar als kristal, omplant met den boom des levens, welke elke maand nieuwe vrucht voortbrengt; water dat Christus Jezus te drinken geeft, zoodat zij die er door gedrenkt worden in eeuwigheid niet meer dorsten, maar zelf in hun binnenste een fontein van levend water zien en voelen ontspringen; — zietdaar het doorgaand beeld waaronder Gods Woord ons den Heiligen Geest schildert. En dus: wanneer we op den dag des Pinksterfeestes in de binnenkamer de knieën buigen om God voor deze heerlijkste aller gaven te danken, of in het bedehuis als gemeente des Heeren samenstemmen in het lofsied:

„Den Zeven Geesten voor den troon  
Zij met den Vader en den Zoon  
Aanbidding, lof en eere!”

en de vraag komt tot ons: „Wat *nut* u de uitstorting des Heiligen Geestes?” wat zal dan ons antwoord zijn?

*Dit*: „Wat buigt gij u neder, o mijne ziel, en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven; Hij is de menigvuldige Verlossing mijns aangezichts, en *mijn* God.”

De levende stroom vloeide uit den troon en wij drinken ten leven. Het gejaagde en afgematte hert laaft zich aan de waterstroomen waarnaar het schreeuwde, en het kan weer voort. Nu *zal* het ontkomen; nu *zal* het zijn wreedten jager te vlug af zijn. 't Heeft eeuwige levenskracht opgedaan. De verdorde en verdroogde ziel lag als een land uitgebreid dat op regen wacht, en ziet de sluizen des hemels openden zich en het dierbare, kostelijke vocht besproeide het. Nu *zal* het vruchten voortbrengen ten eeuwigen leven.

Alle watergoten, baren en golven donderden en bruisten over elkaër en over ons doodvermoeide hoofd heen, maar daar biggelden het weldadige nat uit de wolken en gaf kracht om tegen de zee in te zwemen en den tempel van Gods heiligheid te bereiken.

De ziel, die naar de waterstroomen schreeuwt, roept tot den levenden God zelf. Ze zoekt Hem om zijns zelfs wil. Daarin ligt de zekerheid dat zij het kan en *zál* uithouden. Het hert *zál* ontkomen aan den brieschenden leeuw die rondgaat, zoekende wien hij zou mogen verslinden.

o, Dat dan onze ziele zich niet nederbuige en onrustig in ons zij. De regen *daalde* neder, de waterstroom *klatert* ons tegen. Drink, vermoeide en voortgejaagde! drink en leef! Leef en vlucht verder om uws levens wil! En komt dan soms, ja dikwijls, de bange klacht boven: „Hoe lange nog, Heere!” dan is het antwoord: „*Hoop* op God, want ik *ZAL* Hem nog loven!” Dat is wel geen tijdsbepaling; maar de rotsvaste zekerheid van een *feit*.

„o God, mijn God! *mijne* ziel kleeft wel aan het stof!” maar *mijne* ziel dorst ook naar den levenden God. o God, mijn God, drink mij!”

W.

## EEN BEKENTENIS.

Ik was een gierigaard. Hieromtrent bestond geen twijfel. Ik woonde in een bouwvallig huis, hetwelk ik karig gemeubileerd had. Ik betaalde mijn knecht het laagste loon, en at het goedkoopste voedsel, wat ter markt kon gevonden worden. Ik gaf weinig tot onderhoud van den godsdienst, niets aan de armen, en hoopte geld op, slechts om het bezit er van te genieten. Ik hield hypotheeken op de helft der huizen in ons dorp, en betoonde geen medelijden jegens de arme schepselen, die met hun interest niet konden gered zijn.

Anders was ik een oprecht man. Ik was nog nooit bekend geweest als een leugenaar of dief. Ik was bang om in schuld te komen, nam den Sabbatdag waar, en was zelfs een diaken der kerk, welke ik geregeld bezocht; wat inderdaad prijzenswaardig was. Ik wist niet waarom ik voor dat ambt gekozen was, — ik vooronderstel, bij eene schaarschte van arbeiders — doch dit weet ik: ik was getrouw in betrekking tot alle plichten, welke niet in strijd waren met mijn eigen beurs.

Ons kerkgebouw was groot en fraai; zijnde slechts een of twee jaren vóór mijne aankomst in de plaats gesticht. De zondagsschool echter werd gehouden in een klein, oud gebouw, belendende aan de kerk, waarin vroeger ons volk had aanbeden. Dit gebouw was niet groot genoeg om al de kinderen te bevatten, en zoo werden zij des Zondags als haring in een ton geplaatst. Dan ook was de zolder zeer laag, en op warme dagen was het in de zaal bijna ondragelijk. Het was vanzelf niet mogelijk, om de kinderen te doen vergaderen in de kerk, en onze leeraar deed ook al wat hij kon, om gelden te verzamelen voor het bouwen eener kapel voor de kinderen. Doch het was een moeilijk werk. Vele der gegoede familiën waren uit de buurt verhuisd, en zij die overbleven in de kerk, waren er geen lieden naar om de onkosten van het bouwen zich te getroosten. Men was nog maar kort geleden met de kerk bezwaard geweest, zoodat men, voor dit oogenblik althans, geen gift voor dit doel zou kunnen afstaan.

Evenwel kon onze leeraar de gedachte niet van zich schudden betreffende een doelmatig gebouw voor de kleinen. De eene bekendmaking na de andere werd afgelezen, inhoudende, dat er eene vergadering zou gehouden worden met het doel om over die zaken te spreken, doch het volk was ontmoedigd; zeer weinigen gaven er gehoor aan, en zoo kon er niets gedaan worden.

Eindelijk bedacht hij een nieuw plan. Hij noodigde de gemeente uit om eens gezellig bij elkaër te komen in de zaal der zondagsschool. Daarop kwamen zij in grooten getale, en zoo had de leeraar gelegenheid om de zaak voor hen te bepleiten. Dra gevoelden zij zich dien avond met elkaër verlegen en konden nu ook wel begrijpen hoe onaangenaam de

plaats moest zijn voor de kinderen, omdat die nog veel meer in getal waren. Men kwam overeen dat een nieuw gebouw hoogst noodig was; niemand kon echter beslissen, hoe aan de middelen te komen. En wat nu het helpen van mijn persoon in deze zaak aangaat, zulks kwam in het geheel niet in mijne gedachten op. Mijn geld behoorde aan mij, en niet aan de kerk. Daarom was ik hoogst verontwaardigd, toen ik de aanmerking hoorde van een der broeders: „Wat scheelt er toch aan bij diaken Storrs? Is hij niet een gierige man? Hij kon alleen de zaal wel bouwen, want hij heeft daartoe genoegzame middelen.”

Ik was daardoor te zeer beleedigd, om langer in de zaal te blijven. Ik sloop weg van de vergadering en ging ongemerkt door een zijdeur de kerk in. Het gas was er nog niet in opgestoken, doch de maan weerkaatste haar licht door de gekleurde glazen der ramen, hetwelk het geheele gebouw liefelijk verlichtte. Ik nam plaats in een zijbank tegenover een groot raam, waarop ons volk hoogmoedig was. Het was van gekleurd glas en prachtig bewerkt. In het midden was een groote afbeelding van onzen Zaligmaker, met een lam in zijn schoot. Het was alsof ik daar een levend persoon zag staan, en alsof de Zaligmaker mij met een teederen en ontfermenden blik aanzag. Hoe langer ik er op zag, hoe meer levend de figuur voor mij werd, en ik werd er zoo gemeenzaam mede, dat ik geheel niet verrast zou geweest zijn, wanneer het zachtjes ware neergedaald van het raam en voor mij was komen staan, en het lam veranderd ware geworden in een levend kind. 't Was mij alsof Hij, zijne handen zachtjes op mijn hoofd leggende, mij vriendelijk doch bestraffend in mijn aangezicht zag, en met een liefelijke stem, die ik nooit vergeten zal, zeide: „Laat de kinderkens tot Mij komen, en verhindert ze niet, want derzulken is het koninkrijk Gods.”

Langzaam verdween de figuur naar het raam, en in een oogenblik was alles weder zooals het vroeger geweest was — dat is, alles, behalve mijzelf. Ik gevoelde dat ik een veranderd man was; mijne oogen waren eindelijk opengegaan en ik kon mijn grievende zonden zien in al haar verschrikkelijkheid. De woorden „verhindert ze niet” vertelden mij, dat ik het middel was geweest om hen te verhinderen.

Menschen aan wie ik dit wonderlijk voorval sedert dien tijd heb medegedeeld, verklaarden dat het alles een droom was. Wellicht hadden zij gelijk, doch ik was mijzelf niet bewust slapende geweest te zijn, of te zijn ontwaakt; terwijl ik daar in de bank zat met open oogen, scheen alles langzaam te veranderen. Ik geloof dat het een visioen was, door God gezonden om mijne oogen te openen voor mijne tekortkomingen. Bovendien vertoefde ik daar een langen tijd en peinsde diep, eerlijk, ernstig over mijzelf en mijne plichten. Eindelijk sloop ik naar huis, zonder oponthoud, om maar niemand te spreken.

Omtren een week later ontmoette ik een der diakenen, die mij aldus aansprak:

„Broeder Storrs, het meest bevreemdende heeft er nu plaatsgegrepen. De grond is opgebroken voor de nieuwe zaal voor de zondagsschool. Niemand weet wie het laat doen, zelfs de leeraar niet, en de aannemer wil het niet vertellen.

„Dat schijnt wel wat vreemd,” antwoordde ik, en in min of meer haast zijnde vervolgde ik mijn weg.

De volgende maand verrastte ik mijzelf, en mijne dienstbaren en vrienden, door in een huis te gaan wonen meer in overeenstemming met mijne middelen. Ik meubileerde het smaakvol, verrastte ook mijne dienstmeid, door haar loon te verdubbelen, en begon geheel en al te leven gelijk andere menschen.

Middelertijd ging de aanbouw der kapel met rasschen schreden voort, en niet lang duurde het meer, of de leerlingen onzer school hadden eene zaal, waarop ze niet weinig roem konden dragen.

„Al wat nu te doen overblijft is om den milddadigen gever te ontdekken,” zeide de leeraar op den dag toen men bezitnam van de kapel. „Laat ons onze hoofden buigen en God vragen, dat Hij over onzen onbekenden vriend stroomen van zegeningen uitgiete.”

Op zekeren avond kwam bijna de geheele gemeente op mij aanvallen in mijn nieuwe woning en groette mij op de volgende wijze: „We hebben 't nu gemerkt; wij hebben ten laatste bespeurd dat gij het zijt!” Nadat ik hun uitgenoodigd had om hun gemak te nemen, vroeg ik hun wat dit toch beteekende. Dit werd mij gezegd. De verandering ziende in mijne levenswijze, had onze leeraar het vermoeden geopperd dat ik het was, die de kapel gebouwd had. Natuurlijk had hij besloten de waarheid der zaak uit te vinden. Op zekeren morgen den aannemer ontmoetende, zeide hij: „Heeft Mr. Storrs zelf het plan van het gebouw gemaakt, of heeft —”

„O neen!” antwoordde de man, veronderstellende dat ik er eindelijk voor uitgekomen was, „hij had een architect.”

De zaak was nu spoedig algemeen bekend, en het eenig wonder was, dat ik er niets eerder van gehoord had.

Toen alle geheimen uitgelegd waren, gingen we voort om feest te vieren, en ik geloof dat ik veilig kan verklaren, dat er onder al de aanwezigen niet één blijder was dan ik. Ik had ontdekt dat het zaliger is te geven dan te ontvangen, en nu zou ik niet gaarne mijn vorig leven willen herhalen, zelfs niet voor het grootste fortuin op aarde. Mocht een gierigaard — man of vrouw — dit verhaal komen te lezen, dan raad ik hun aan mijn plan na te volgen. Zij zullen er geen berouw van hebben.

## VOORUIT!

## VIII

## TACT.

*Tact* is een vreemd woord, dat echter in onze taal burgerrecht verkregen heeft, omdat het moeilijk is een goed Hollandsch woord te vinden, dat juist uitdrukt wat het zeggen wil. Ook het van tact afgeleide woord *tactiek* wordt door ieder beschaafd mensch begrepen en is niet gemakkelijk te vervangen.

De beteekenis van het woord „tact” is echter wel te omschrijven. Kort en goed vindt men de uitlegging van het woord in deze spreuk van Salomo: »*De wijze kent tijd en wijze*”.

Dat is een groot voorrecht. Het is een bewijs dat men *wijs* is. Velen missen deze gave; en dat gemis veroorzaakt dat hun goede hoedanigheden niet half zooveel nut stichten, als het geval kon zijn wanneer ze wél tact hadden. *Wat is gemis van tact?* Een godvreezend barbier gevoelde zich in zijn geweten gedrongen om zijn klanten niet alleen behoorlijk te scheren, maar ook op hun hoogste belangen te letten, en zonder aanzien des persoons hen daarop te wijzen. Dat is een uitnemende zaak. Menigeen is reeds door „een pijl in eenvoudigheid geschoten” gewond, niet ten doode maar ten eeuwigen leven. Maar men moet met *wijsheid* aan deze roeping beantwoorden. Op zekeren morgen kwam een zeer voornaam heer in den winkel van onzen barbier, om door hem bediend te worden. De goede man zeepte zijn aanzienlijken klant in, en overwoog onderwijl hoe hij wel het best aan dezen hooggeplaatste het Evangelie zou verkondigen, want hij wist dat de heer midden in de wereld leefde. 't Inzeepen was afgeloopen en 't scheren moest beginnen. Om een oogenblik tijd te winnen zette de barbier het mes nog eens aan. Zijn consciëntie drong hem al meer en meer om den korten kostbaren tijd niet verloren te laten gaan. Eindelijk kon hij zich niet langer bedwingen, maar besloot in vredesnaam met de deur in huis te vallen. Terwijl hij met een forschen zwaai het mes van den riem lichtte en op zijn klant toetrad, vroeg — natuurlijk geheel onverwacht — de barbier bevende: „Mijnheer, is u bereid om te sterven?” Met een angstkreet stooft mijnheer op en vloog ingezeept den winkel uit de straat op, schreeuwende: „Moord! moord!”

Dat was volslagen gebrek aan tact.

Een Perzisch vorst had slecht geslapen en zwaar gedroomd. 's Morgens wilde hij van zijn waarzeggers weten of hij misschien ook binnenkort zou sterven. Hij liet twee van hen komen en legde hun een voor een de vraag voor. De eerste antwoordde: „o Vorst, ge zult een lang leven hebben; ge zult al uw kinderen vóór u zien sterven!” Een kwartier later was de ongelukkige onthoofd. De tweede kwam voor en sprak: „o Zoon der zon, uw lot is begeerlijk, ge zult al uw tijdgenooten, jongeren en ouderen, overleven!”

Onmiddellijk werd de man met prachtige geschenken als overladen. Dat had hij aan zijn *tact* te danken.

„Tact is gezond verstand in de practijk toegepast. Sommige menschen zijn verbazingwekkend geleerd; maar hebben er weinig wil van en stichten er nog minder nut mee. Hun geleerdheid treedt naar buiten in een vorm, dien weinigen begrijpen en dien nog minderen aangenaam is. En er zijn anderen, die niet het honderdste deel weten van 't geen in de hersens dier eersten een plaats vindt; maar die dat honderdste deel zoo goed, zoo practisch aanwenden dat ieder die met hen in aanraking komt er voordeel van trekt. Nu is er bijna geen vak in 't dagelijksch leven, waarin tact niet van groot belang is. Een winkelier zonder tact zal niet de helft verdienen van hetgeen zijn buurman in 't zelfde vak inkrijgt. Aan zijn uitstalling kan men reeds zien of hij tact heeft. Zijn de klanten eens daardoor binnengelokt, dan kunt ge zeker van zijn dat ze bij hem langer blijven zullen dan ze bij zijn tactloozen concurrent zouden doen. Heeft hij veel tact, dan zal de helft zijner bezoekers bij 't vertrekken iets gekocht hebben, waar ze geen van allen aan gedacht hadden toen ze binnenkwamen. Ofschoon de winkel van zijn concurrent even goed gesorteerd is, zullen de meeste klanten, die daar komen, heengaan met den indruk dat er eigenlijk niets te krijgen is.

Onschatbare lessen in tact vindt men in de Spreuken van Salomo, den koning die wereldberoemd werd om zijn wijsheid. Welnu, die heeft gezegd: „De wijzen heeft oogen in zijn hoofd,” dat is: „de oogen van een dwaas zouden overal even goed — of liever overal even nutteloos — geplaatst zijn. Tactiek komt niet alleen in aardsche zaken tepas. „Die zielen *vangt* is wijs,” leert ons dezelfde Salomo. In heilige tactiek was de apostel Paulus een meester. Te Philippi bracht de tactiek mee, dat Paulus zich den morgen na zijne geeseling maar niet zoo door de overheid liet verdonkeremanen. Neen, ze hebben hem — een Romeinsch burger — onverhoord gegeeseld en in de gevangenis geworpen, en zijn daardoor er eigenlijk leelijk ingeloopt. De eer van het Evangelie brengt mede, dat ze *hem* openlijk in zijn eer herstellen. Dus brengt Paulus het er toe, dat de stedelijke overheid bij volle daglicht komt en hem beleefd *verzoekt* om uit de gevangenis te gaan en te vertrekken uit de stad. Het blijkt nu voor de geheele bevolking, dat Paulus zich *vrijwillig* heeft laten geeselen en dus eigenlijk in de gevangenis *geologeerd* heeft. Daar was hij in een *Romeinsche kolonie* of volkplanting. Maar te Jeruzalem, onder zijn eigen volk, zoo trotsch op zijn afkomst van Abraham, doch toen *wingewest* van Rome, laat Paulus het zoover niet komen, maar doet, op 't punt dat de geeseling begint, de schijnbaar onnoozele en nuchtere vraag: „Moogt ge dat wel doen?” En zoo snel zijn beenen hem maar dragen kunnen, komt de overste vragen of hij soms zijn vingers branden

kan. Paulus heeft in de latere behandeling door dien overste overvloedig de vruchten van zijn tact geplukt. Toen hij eenige dagen later voor de kerkelijke autoriteit gebracht werd, wierp hij met uitnemenden tact het twistwoord in het midden: „Over de hoop van de opstanding der dooden word ik heden geoordeeld!” *wetende*, dat de helft der hoorders Fari-zeën en de andere helft Sadduceën was. Wie weten wil wat tact is, leze het hoofdstuk in de Handelingen waarin Paulus' scheepvaart en schipbreuk verhaald worden. Hij kon dan ook zonder grootspraak zeggen: „Allen ben ik alles geworden, opdat ik eenigen gewinnen zou.”

Dat is *tact*.

W.

### EEN REUSACHTIG PLAN.

Nu de groote onderneming door De Lesseps begonnen, die van het *Panama-kanaal*, zoo weinig hoopvol staat, richten zich de oogen der beschaafde wereld meer en meer op den nieuwen en toch, in zekere opzichten, ook ouden weg, dien van *Nicaragua*.

Het was de bekende Commodore Vanderbilt, die, toen de goudkoorts naar Californië in 1849 en 1850 op zijn hoogst was, daar in persoon een weg opende om in korteren tijd van New-York te Californië te geraken. Een diligencedienst werd aangelegd van Greytown aan den Atlantischen Oceaan naar het Nicaragua-meer, alwaar een stoomboot de reizigers verder bracht.

Dat het denkbeeld om van dezen, als het ware door de natuur aangewezen weg gebruik te maken, reeds lang in het hoofd van sommigen bestond, bewijst dat het reeds vermeld wordt door Antonio Galvano in het jaar 1550.

De ellendige politieke toestand echter, de geregelde revoluties en „pronun-ciamientos,” veelvuldig in de kleine Midden-Amerikaansche republieken, hebben altijd tot dusver een spaak in het wiel gestoken. Want wie wil zijn kapitaal wagen in eene zaak, van welke men niet zeker is ooit eenige renten te zullen verkrijgen, of, wat erger is, wier eigendom telkens aan de plunderzucht van partijen bloot zou staan.

Hoewel in 1855 de spoorbaan tusschen Panama en Aspinwall is geopend, kan deze alleen niet aan de behoefte voldoen. Zij toonde echter aan, hoe voordeelig het voor den wereldhandel zoude zijn, indien er een waterweg bestond, waardoor de ladingen, zonder overladen, van den Atlantischen Oceaan naar de Stille Zuidzee rechtstreeks konden worden vervoerd.

Slaat men het oog op de kaart, dan ziet men hoe de weg zou worden bekort tusschen New-York of New-Orleans en San Francisco. Inplaats dat de schepen den langen weg om Kaap Hoorn of door de straat van Maghelaen zouden hebben te nemen, of zooals thans het geval is voor de oostelijke havens van Amerika, zelfs de voorkeur geven aan het kanaal

van Suez om thee, zijde, enz. uit China te halen, zou men door van dit kanaal gebruik te maken aanmerkelijk vrucht uitwinnen, wat natuurlijk aan den inkoopsprijs ten goede komt.

De afstand van New-York naar San Francisco bedraagt nu om Kaap Hoorn, 15,660 zeemijlen; indien het Nicaragua-kanaal gereed is, slechts 4,907 mijlen; een afstand van 10.753 mijlen zou dus worden uitgewonnen.

Op de reis van New-York naar Hong-Kong in China zouden 3055 mijlen en op die naar Melbourne in Australië zouden 3878 mijlen worden bespaard.

Voor New-Orleans zou de weg naar San Francisco met 11853 zeemijlen worden bekort, zoodat het voordeel in dit opzicht bijna onberekenbaar is.

Wanneer men bedenkt dat 80 percent van den tarwenooft van de kustlanden aan de Zuidzee (in 1891 1,800,000 ton) dien langen weg moet nemen rondom de Kaap om de havens aan den Atlantischen Oceaan te bereiken, dan begrijpt men, welk een bedrag aan vrucht op dit graan had kunnen worden bespaard, indien het Nicaragua-kanaal had bestaan.

Ook voor Europa zal het kanaal een groote aanwinst zijn. Het zou een veel korter weg zijn naar China of Australië, dan de bestaande door het Suez-kanaal. Deze bespaart wel 3600 mijlen van den weg om de Kaap de Goede Hoop, doch de nieuwe weg langs het Nicaragua-kanaal zou dit tot 10,000 mijlen maken.

Of het kanaal geldelijk zou kunnen bestaan lijdt o. i. geen twijfel.

De ondervinding, bij het Suez-kanaal opgedaan, bewijst dit ten duidelijkste.

In 1870 passeerden dat kanaal 488 schepen en in 1891 4,206, terwijl de inkomsten in dien tijd van 4½ millioen francs tot 82½ millioen francs per jaar waren gestegen.

Uit een krijgskundig oogpunt beschouwd, is het kanaal van het grootste belang voor de Vereenigde Staten.

De jongste moeilijkheid b. v. tusschen de Vereenigde Staten en Chili had tot hoogst ernstige gevolgen kunnen leiden, indien Chili niet op tijd, zoo gelukkig voor de Groote Unie, zoete broodjes was gaan bakken. Voordat de Yankees het kleine landje door groote overmacht hadden kunnen overstelpen, hadden de Chileenen ongestraft met hun betere oorlogsschepen alle kustplaatsen kunnen bombardeeren en brandschatten.

Het is, zegt de Amerikaan, noodzakelijk, dat het geheele werk in handen van de Amerikanen komt en blijft. Is het in handen van een vreemde mogendheid, dan kan deze in tijd van oorlog bijna den geheelen wereldhandel stremmen.

Het werk op zichzelf is gemakkelijk genoeg en de moeilijkheid, zooals die zich bij het Suez-kanaal voordeed met zijn eindloos verschuivend zand, heeft men hier niet te vreezen.

De San-Juanrivier, die Greytown met het meer

verbindt, is slechts 26 $\frac{3}{4}$  mijl lang. Het meer zelf, dat 110 voet boven de oppervlakte van de zee ligt, is 110 mijl lang en 60 mijl breed, terwijl het op zijn diepste punt 250 voet diepgang heeft, eene natuurlijke haven vormende, waarin al de schepen ter wereld geborgen kunnen worden.

Verscheidene groote sluizen moeten aangebracht worden; drie in de San-Juanrivier, ongeveer 12 $\frac{1}{2}$  mijl van de monding, om de schepen op te brengen naar de oppervlakte van het Nicaragua-meer; en later bij het verlaten van het meer tusschen Rivas en Brito moeten wederom de noodige sluiswerken worden aangebracht om de schepen geleidelijk in de wateren van de Stille Zuidzee neer te laten.

Men stelt zich voor in vijf jaren het werk te voltooien, waarvan de kosten op \$ 100,000,000 zijn beaamd.

Men berekent, dat bij de ondervinding, welke men bij het Suez-kanaal heeft opgedaan, 6,000,000 tonnevrachten jaarlijks het kanaal zouden passeeren, wat volgens een kanaaltol van \$ 2 per ton (gelijk aan de frs. 10 van het Suez-kanaal) een jaarlijksch inkomen zou geven van \$ 12,000,000.

Voor onderhoud, salarissen, enz. berekent men \$ 1,000,000, zoodat men direct op een netto inkomen per jaar van \$ 11,000,000 zou kunnen rekenen, dat met den tijd natuurlijk zou aangroeien.

Men gelieve echter geenszins te meenen, dat men tot dusver stil heeft gezeten.

Reeds in 1884 werd er een verdrag gesloten tusschen de republiek Nicaragua en die der Vereenigde Staten, waarbij aan de laatste het recht werd gegeven een kanaal aan te leggen, doch omdat dit verdrag niet op tijd is bekrachtigd, zijn de bepalingen vervallen.

In Maart 1887 werd een nieuw contract geteekend tusschen Nicaragua en een vereeniging van kapitalisten uit New-York. Deze sloeg de handen aan het werk en heeft op zich genomen het werk te voltooien vóór het jaar 1900.

Reeds is te San Juan del Norte of Greytown een pier aangelegd bij den ingang van de haven, welke op hare beurt is uitgebaggerd, zoodat schepen van grooten diepgang ongestoord daar voor anker kunnen gaan. Werven, landingsplaatsen, barakken voor de arbeiders, enz. vindt men daar. Twintig mijlen ver inlands is een weg door de tropische bosschen gebaad, terwijl een spoorweg van 12 mijlen gelegd is. De grootste uitbaggeraar, welke bij het kanaal te Panama zulke goede diensten heeft gedaan, een geheel Fransche uitvinding, voor dit werk vervaardigd, is aangekocht om de San-Juanrivier uit te diepen, zoodat tot dusver reeds eene som van \$ 6,000,000 aan het werk is ten koste gelegd.

Dat het kanaal aan de groote, tot nu toe gebouwde schepen een doortocht kan verleenen, zal men niet betwijfelen, wanneer men weet dat het tot aan den bodem op zijn smalste gedeelte een breedte zal

hebben van 80 voet, en op enkele plaatsen zelfs van 120 voet.

De uitvoerbaarheid van de onderneming staat buiten twijfel. Haar voltooiing zal een van de grootste monumenten worden van de eeuw, welke spoedig achter ons zal liggen.

Generaal Grant zei in het jaar 1881: „Een Amerikaansch kanaal op Amerikaanschen bodem voor Amerikaansch gebruik, dat is het wezen en het doel van het nu in aanbouw zijnde „*Nicaragua-Kanaal*.” Dat zal ook wel het einde der zaak zijn.

### Gedenkdag van het Ned. Jongelingsverbond.

Aan den avond van 10 Mei, vergaderden te Dordt in het Evangeliesatiegebouw, de leden der Jongelingsvereenigingen *Eben Haëzer* en *Nathanaël* met bestuurders van het Nederlandsch Jongelingsverbond, afgevaardigden en belangstellenden tot eene ure des gebeds vóór de Algemeene Vergadering van den volgenden dag. Deze bijeenkomst werd geopend met gebed en eene toespraak door Ds. Loeff. Vervolgens trad op Dr. F. J. Los van Bruchem, lid van het Hoofdbestuur, die over de Chr. Jongel. Ver. sprak en de samenkomst sloot met dankzegging en gebed.

Op Hemelvaartsdag vergaderde in *Musis Sacrum*, het Nederl. Jongel.-Verbond. De jaarvergadering was tevens herdenking van het veertigjarig bestaan.

De smaakvol versierde zaal was goed gevuld en bevatte ongeveer 700 leden (volgens anderen 1000).

Bij den aanvang werd E en Welk om st gro et gezongen en namens de regelingscommissie door den heer Bouman den aanwezigen een „welkom” in de oudste Hollandsche stad toegeeroepen. Hij zeide met enkele woorden, dat hier veel herinneringen zijn aan de Geschiedenis, ook die der Protestantsche Kerk, en dat, mede door het in 1229 verkregen stapelrecht, de handel hier steeds heeft gebloeid, in hout, Rijnsche wijnen enz. en de Dordtsche tras steeds beroemd was.

Hij noemde de leden zand, machtig om de zee binnen haar perken te houden doch ook, door verschuiving, in staat gevaar te doen ontstaan en wanorde te scheppen.

De begunstigers, de kalk, onmisbaar, en zelfs noodig in beduidende hoeveelheid.

Het N. J. V. zij de tras, die hechtheid, sterkte en duurzaamheid geeft; in staat het doorsijpelen van water in de fundamenten te weerstaan, en tevens weerstand te bieden aan het breekijzer van den meest geoefende onder de sloopers. Hij gaf daarna de leiding der samenkomst over aan het Bondsbestuur.

Met begeleiding van het goed bezette Fanfarecorps der afdeling „Obadja” te Rotterdam werd gezongen Ps. 68: 10.

De heer Gerretson heette de vergaderden hartelijk welkom aan deze plaats. (Door ziekte was, helaas, de voorzitter, de heer Hoogenbirk, verhinderd). Zijn „Welkom!” was in de eerste plaats voor den waardigen oprichter en eerebestuurder, den heer W. van Oosterwijk Bruyn en verder voor den heer Helbing, agent van den West-Duitschen bond, de bestuurders, afgevaardigden, Ringagenten, Correspondenten, enz.

De heer J. L. Zegers van Heemstede vond van de bestuurstafel het een prachtig gezicht, die breede schaar van leden en vrienden van het Verbond; hij las Lucas

24:50-53 en wenschte dat ook deze samenkomst met blijdschap zal herdacht worden.

Nu werd het „Verbondslid” gezongen. De Penningmeester vermeldde dat de rekening sloot met een batig saldo van f 122. Eenige extra-bijdragen waren hem nu reeds gegeven en zelfs eene „collecte in den trein” door vrienden gehouden.

Nu werd den heer Van Oosterwijk Bruyn, van zware en langdurige krankheid hersteld, het Eere-Voorzitterschap aangeboden. Een sterk, algemeen applaus van de Vergadering was het bewijs van algemeene instemming, en werd beantwoord door den heer v. O. B. die, zichtbaar aangedaan, zijn onverzwakte liefde voor de jongelingschap betuigde.

De aftredende Bestuurders, de h.h. Hoogenbirk, Los, Van Dis en Zegers werden herkozen en tot plaats van samenkomst, in 1894, Zwolle gekozen.

De vraag of het wenschelijk is de Ver. op Amerikaanse leest te schoeien, werd door H.-I.-Ambacht teruggenomen, omdat zij overtuigd was dat zij dwaalde, toen zij meende dat het Bestuur zulks wilde.

De andere vraag: Kunnen onze Ver. medewerken om onze tegenwoordige kiezers voor te bereiden tot hun roeping op politiek gebied, werd ingeleid door den afgevaardigde van Montfoort. Aan de bespreking namen vele afgevaardigden deel en 't bleek, dat de politiek onder verschillende vormen er is; dat cursus houden af te raden is; dat persoonlijke aansluiting aan plaatselijke kiesverenigingen de eenige weg blijkt, en dat de vrees des Heeren ook in die roeping aan den kiezer den weg wijst.

Te 1.30 werd de vergadering met het zingen van Ps. 118:14 weer geopend en ging Ds. Laatsman voor in het gebed.

Ingekomen telegrammen werden voorgelezen van den heer Jonkhoff Az. Groningen, van matroos J. L. Vermaat H. Ms. oorlogsbodem *Tramp*, van Mr. H. Graaf van Hogendorp, den Haag, van het Friesche Jongelings-Verbond, van den heer T. M. Looman en van eenige afd.

De Heer Helbing uit Elberfeld zegt, dat bij hen een spreekwoord zegt: „Alle goede dingen zijn in drie”; de Duitscher zegt: „40 jaar oud is men man”; in Zwaben zegt men: „40 jaar oud is men wijs”; Spr. spoort aan een touw gereed te hebben om 't den jongeling toe te kunnen werpen, die den snellen stroom af een zeker verderf tegemoet gaat zonder de hulp van anderen, die op vasten bodem staan. Toont ook de muziek niet bij al het schoons dat de zaal doet aanschouwen, dat de godzaligheid tot alle dingen nut is?

Ds. Moeton van Haarlem, oud-bestuurder, spreekt zijn persoonlijke herinnering aan het Ned. J. V. uit en dankt het Verb. de warme vriendschap van en blijde herinnering aan Serné, Kemp, Schlitt, Homann, Shipton e. a. en heeft alleen vrees voor verbreking der zoo gezegende eenheid.

De heer J. J. Visser, van Goes, leidt ter bespreking in het punt: De Jongelingsvereniging en het Socialisme, en spoort aan tot het vasthouden dezer waarheid: God is de bestuurder van ons lot. Spr. herinnert aan het antwoord tot een jongeling, die bij afwezigheid van zijn patroon tot oneerlijkheid verleid, durfde antwoorden: „Mijn meester is altijd tehuis”, en hij vertrouwdde dat als de jongere leden geroepen zouden worden tot den militairen stand, zij houw en trouw zullen zijn aan onze geliefde, geëerbiedigde Koningin.

Hierop volgde een daverend applaus.

De agent v. d. Militairen Bond, de heer Koornstra, wees op de groote behoefte voor den militair aan een „tehuis” en wakte op tot steun voor deze noodige zaak.

Nog een drietal telegrammen werden gelezen van afgevaardigden die niet konden komen en door Ds. Beversluis werd gewezen op de groote behoefte aan gezonde, sterke, moedige jongemannen, die om des Heeren en des Evangelies wil, colporteeren willen in Drenthe.

Na het zingen van „Wij zegenen, o Heer! Uw goedheid al den dag” enz., werd deze Bondsvergadering met dankzegging gesloten door den heer Van Oosterwijk Bruyn. Aan den maaltijd werd onder toejuiching een telegram verzonden aan H. H. M. M. de Koningin en de Koningin-Regentes.

De avondbijeekoms in de Grootte Kerk werd met gebed en het zingen van Gez. 148:1 en 3 geopend.

Ds. Laan noemde het een hoogtij voor de gemeente des Heeren in een van haar onderdeelen. — De Jongelingsbond heeft niet bevreesd te zijn. De Heere heeft geen woord van ontbinding voor haar, er ligt een zegen in. Z.Ew. sprak vervolgens naar aanleiding van Matth. 5:13, en toonde het gebruik van zout en de onmisbaarheid van hetzelfde aan, alsmede de kracht van het Zoutverbond. Zij en worde het Ned. Jongel. Verbond steeds meer een Zoutverbond, dat eenheid in het noodige eischt, vrijheid in alle andere dingen en broedermin in alles!

Vervolgens trad de heer W. van Oosterwijk Bruyn op die, de geschiedenis nagaande, zeide, dat God met eeuwen rekest. De 16e was de eeuw der Hervorming, de 17e die van het Dogmatisme, de 18e die van verwerping van alles, de 19e die van „het Réveil.”

Wie weet niet hoe vreemd het klonk en dwaas het genoemd werd, toen William Cary, schoenlapper-schoolmeester, het denkbeeld opperde en verwezenlijkte de Heidenen te willen bekeeren. Wie weet niet van I. da Costa, den zanger, den profet, den man van het Réveil? In die dagen kwamen enkele jongelieden uit den koopmansstand bijeen om Gods Woord te lezen; dat was iets vreemds; misschien ook nu nog wel. De naam Jongelingsvereniging leek toen wel wat aanmatigend en daarom noemde men zich Vereeniging tot bevordering van Evangelisatie.

De heer Puttelaar, die er bij was, zei spoedig: „Dit is niet wat ik juist moet hebben”, en vereenigde den handwerkstand. Zoo ontstonden en de vereeniging voor jonge kooplieden en die onder den handwerkstand.

Spreker herinnert zich nog, hoe hij in 1848 eens een opstand te Amsterdam in de Leidsche straat heeft gezien. — Alles vluchtte, iedereen was bang. De schouwburg ledig, de kermis doodsch en dood. — Er waren toen ook gezelschappen waar de weegschaaltjes werden gebruikt. Een jongeling zeide eens van die menschen: „Ik vind ze wel lief; maar — ik heb ze niet lief,” en een ander zeide evenzoo, er bijvoegende: „al trapten zij mij ook.” Voor de jongelieden in die dagen was het bij elkaar komen hetzelfde als vrienden worden!

In Elberfeld komende en br. Homann ontmoetende, zag spreker het Verbond daar en zeide: „Zoo moeten wij ook een Verbond hebben,” en zoo ontstond in 1853 het Nederlandsch Jongelingsverbond met 7 vereenigingen.

In 1872 kon Amsterdam de Vergadering van het Wereldverbond ontvangen, waarop Prof. Van Oosterzee het een voorrecht heette, daar te zijn, waar die heerlijke eenheid werd gevoeld en Dr. Kuyper sprak over de Young Men Christian Association, jongelieden met mannelijke kracht, vereeniging bedoelende. De Conferentie van het Wereldverbond in 1891 heeft 500 afgevaardigden in Amsterdam gebracht en hoewel dit duizenden heeft gekost, is daarvan geen tekort gebleven.

Thans heeft Nederland 750 vereenigingen met 16000



leden, waarvan wij ruim 200 vereenigingen met 6000 leden tellen.

Wat nu alleen noodig is, is geestdrift, geld, gebedsgemeenschap. Er is geestdrift voor het rijwiel, voor de kermis, ook bij twist, maar niet dien geestdrift bedoelen wij, maar wel drift des Geestes. Geld is er voor rijwielen, voor kermis genoeg te vinden, maar is er, om maar één voorbeeld te noemen, in de rookers niet zooveel geestdrift om elke week een sigaar van 2 cent minder te rooken ten bate van het verbond? De niet-rookers konden het verdubbelen. Meer dan 3000 gulden zou het Verbond dan van u ontvangen, doch zonder gebedsgemeenschap moet het ten gronde gaan. Een weggeworpen Jericho-roos werd door een meisje opgeraapt en op het zeggen van een dominé: „Zet die roos in water, dan gaat ze weer bloeien”, deed het meisje dit. Weken later zei het meisje: „Dominé, de roos bloeit!” en op zijn ongeloovig: „Hoe is 't mogelijk” was het naïeve wederwoord: „En u hebt het toch gezegd!”

Hierna werd gezongen Ps. 103: 2 en de samenkomst met dankzegging door Ds. Moeton gesloten, die ook na het zingen van Ps. 72: 11 den zegen uitsprak. Een genotrijke dag was voorbij.

### De Vijfde Jaarvergadering van den Geref. Bond van Jongelingsvereenigingen

had op Hemelvaartsdag plaats te Amsterdam in den Huize Stroucken met een schare jongelingen uit verschillende provinciën en werd geleid door den heer J. van Oversteeg. De heer Ds. A. Brummelkamp Jr. leidde de bespreking in over de Christelijke Jongelingsvereenigingen en de anti-revolutionaire beginzelen. Een tweede referaat werd geleverd door Dr. A. G. Honig van Oudshoorn over „De Bond in zijne verhouding tot de kerken.” Voorstellen aan het *Friesche* Bondsbestuur, betreffende den overgang van het Friesch Jongelingsverbond in een Friesche *afdeeling* van den Gereformeerden Bond werden voorgelezen. De heer Van Munster, afgevaardigde van het Friesch Jongelingsverbond, bestreed deze voorstellen, en noemde ze eene oorlogsverklaring, wat door den voorzitter werd ontkend.

Tot leden van het hoofdbestuur werden herkozen: de heeren Ds. Buitenhuis, K. le Cointre, Joh. T. de Lange en C. J. van Dijk, en gekozen: de heeren H. Jager en L. F. Boersma.

Na de vergadering werd een gemeenschappelijke maaltijd gehouden.

## UIT HET LEVEN.

### *Zweedsche lucifers.*

De grootste lucifersfabriek der wereld is de *Vulcaan* te Tidaholm in Zweden. Er werken daar 1500 werklieden, die dagelijks 1.250.000 dozen lucifers afleveren. Voor het gebruik per jaar zijn noodig een millioen kubieke voeten hout, 785.000 ponden papier en 322.000 ponden stijf sel om de doosjes te plakken. In de fabriek is een machine,

die instaat is dagelijks een millioen doosjes te maken. Aan de eene zijde van de machine worden de ruwe blokken hout er in gedaan, om na korten tijd er aan de andere zijde uit te komen als lucifers, netjes in doosjes verpakt en gereed om naar alle gewesten der wereld verzonden te worden. Volgens de jongste statistieken bedraagt het jaarlijksch verbruik van lucifers bij benadering: voor Rusland 14.423.000.000, Duitschland 10.250.000.000, Engeland 12.235.000.000, Frankrijk 11.523.000.000, Italië 8.230.000.000. Men berekent, dat door de verschillende fabrieken in Europa, Azië en Amerika niet minder dan 150 milliard lucifers per jaar gemaakt worden!

### *Vlug.*

Zij, die haast hebben, kunnen tegenwoordig in 64 dagen de reis om de wereld doen. Het reisje kost maar 1500 gulden. Te Southampton gaat men op de stoomboot naar New-York, en vanhier reist men met den spoortrein over Montreal naar Vancouver. Daar ligt een stoomboot gereed, die de reizigers in 10½ dag naar Yokohama brengt. Hier stapt men over op een andere boot die naar Hongkong vaart, vanwaar een Suez-boot de reizigers naar Brindisi brengt. Van Brindisi keert men dan per spoor langs de lijn Calais-Dover naar Londen terug. De lengte van den weg bedraagt 21273 zeemijlen, dus iets minder dan de omtrek van de aarde langs den equator. Aansluitingen mogen natuurlijk niet worden gemist; anders loopt de reiziger gevaar nog iets te zien van de havens, waar hij van stoomboot verwisselt.

## CORRESPONDENTIE.

*Aan de Redactie van „EXCELSIOR”.*

*M!*

Mag 'k U een kleine opheldering vragen, naar aanleiding van 't stuk „Mij de wrake!” in 't no. van 7 April reg. 13 en vv.? Daar deelt U mede, dat de Comm. v. d. Gezangen voor

„De(n) God, die recht en waarheid *wreekt*,” in de plaats heeft gesteld:

„De(n) God, die recht en waarheid *spreekt*” en knoopt hieraan eene beschouwing vast.

Nevens mij ligt een Gezangboek, vanwege de Synodale commissie van toezicht gewaarmerkt, en daarin leest men in bedoelden regel niet „*spreekt*”, maar „*wreekt*.” Is de verknoeiing soms later hersteld? Nu dat mocht dan ook wel! 't Is al jammer genoeg, dat de „Lofpsalm” van Prof. Beets — en zooveel schoons meer — door de opneming in den Vervolgbundel — in zooveler oogen contrabande geworden is.

*A.*

W. K.

De *misvormde* regel vindt men in de uitgave van 1868. Maar in dien van 1869 is de verbetering aangebracht. 't Zou ons niet verwonderen wanneer de dichter krachtig protest had aangeteekend tegen zijn prozaïsche verbeteraars.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## DUBBEL GERED.

Velen, die bijna hun geheele leven laten voorbijgaan zonder één ernstige gedachte aan God, weten hartstochtelijk tot Hem te roepen, zoodra ze in nood komen. Dan moet God helpen. Dan zou het — zoo verwaand redeneert soms de mensch — niet anders kunnen, niet anders tepas komen, dan dat God, wien toch alle dingen onderworpen zijn en alle middelen ten dienste staan, het onheil keert en zegen gebiedt.

Zoo wordt niet de mensch de afhankelijke van God, maar omgekeerd God de gehoorzame dienaar van den mensch gemaakt. De mensch mag Hem vergeten, maar Hij moet aan den mensch denken. De mensch mag Hem beleedigen, maar Hij moet den mensch zegenen.

Dat wordt den Almachtige wel niet in zulke ruwe woorden als zijne verplichting voorgehouden, maar de lieve, vleierende volzinnen komen toch eigenlijk op hetzelfde neer. Gewoonlijk is de redeneering zóo: Mijn zonden waren zoo erg niet bedoeld en ieder struikelt wel eens. Daarentegen is de alwetende en alwijze God, „het Opperwezen,” zoo goed en zoo vriendelijk dat Hij het zoo onmogelijk nauw niet neemt. Toorn en straoefening zouden Hem ootteren, dus kan Hij niet anders dan redden.

Somtjids heeft het een schijn alsof deze verhardten van hart gelijk hadden, en alsof de God des hemels

en der aarde zich naar hun wil voegde. Er komt voor hen uitredding, en.... ze zetten het oude leven weer voort. En God laat hen geworden als toonbeelden van zijn onbegrijpelijke lankmoedigheid.

Een treffend voorbeeld van deze waarheid vinden we ons opgeteekend in Lukas XVII: 11—19.

„En het geschiedde als Hij naar Jeruzalem reisde, dat Hij door het midden van Samarië en Galilea ging. En als Hij in een zeker vlek kwam, ontmoeten Hem tien melaatsche mannen, welke van verre stonden. En zij verhieven [*hunne*] stem, zeggende: Jezus, Meester, ontferm u onzer. En als Hij ze zag, zeide Hij tot hen: Gaat henen, en vertoont uzelf den priesteren. En het geschiedde terwijl zij henen gingen, dat zij gereinigd werden. En één van hen, ziende dat hij genezen was, keerde weder, met groote stem God verheerlijkende; en hij viel op het aangezicht voor zijne voeten, Hem dankende; en deze was een Samaritaan. En Jezus antwoordende zeide: Zijn niet de tien gereinigd geworden? En waar zijn de negen? En zijn er geene gevonden, die wederkeeren om Gode eer te geven, dan deze vreemdeling? En Hij zeide tot hem: Sta op en ga henen; uw geloof heeft u behouden.

Tien mannen, beproefd door de vreeselijkste ziekte, welke men zich denken kan. Tien uitgestootenen uit de menschelijke samenleving, die nog gelukkig genoeg waren geweest, elkander te vinden, en dus niet volslagen eenzaam behoeften rond te dolen.

Tien ellendigen, die geen ander uitzicht hadden dan ongeneeslijk hun leven te moeten rekken, wie weet hoeveel jaren, tot eindelijk de ontbinding bij levenden lijve diep genoeg doorgevreten was om aan hun aardse lijden een einde te maken!

Ze staan van verre en zien den stoet naderen, die den algemeen bekenden Jezus van Nazareth op zijn weg naar Jeruzalem begeleidt. Daar ontwaakt geloof in hunne harten; geloof dat deze Jezus hen van hun ellende verlossen kan. Ze verheffen hun stem en roepen: „Jezus, Meester, ontferm u onzer!”

En Jezus zag hen aan, zonder een oogenblik te vragen naar het gehalte van dat geloof, dat Hem zeer goed bekend was. Immers niemand behoefde Hem iets te zeggen, want Hijzelf wist wat in den mensch was? Hij sprak tot hen: „Gaat heen, vertoont uzelfen den priesteren.”

De melaatsche, die meende dat hij genezen was, mocht niet zoo maar weer in het maatschappelijk leven terugkeeren, maar moest zich onderwerpen aan een onderzoek door de priesteren. Dezen waren van Gods wege aangesteld om uitspraak te doen. Zeer licht kon men zich in de kenteekenen van genezing vergissen. De maatregel was dus van groot gewicht voor den algemeenen gezondheidstoestand van het volk. En daarbij voegt het iemand, die uit zoo grooten dood gered is, niet om maar gewoon weg voort te leven. De reiniging en de offeranden in den tempel legden getuigenis af van de waarheid dat geen ongeval ons overkomt dan als gevolg van de zonde. De melaatschheid is het beeld van den geestelijken dood. De in de maatschappij weer toegelaten herstelde van de melaatschheid is type van den wedergeboren zondaar.

In de woorden: „Gaat heen, vertoont uzelfen den priesteren,” lag dus de belofte van genezing opgesloten. Zooals ze nú waren zouden ze zelfs niet onder de oogen der priesteren zijn toegelaten. De poorten van Jeruzalem zouden zich voor hen gesloten hebben. En iedere Jood zou met zijn leven den toegang tot den tempel tegen hen verdedigd hebben. Ze moeten dus genezen daar aankomen. Maar Jezus geneest hen niet eerst en zendt hen dan naar de priesteren. Zijne verlossingen geschieden nooit machinaal. We moeten altijd meêwerken; *niet* door iets te doen dat aan de verlossing helpt, maar door te toonen dat we haar begeeren en gelooven. Melaatsch op weg gaan om gereinigd aan te komen; dat is de wijze van behouden worden. Mits men niet eigenwillig op weg ga, maar op zijn bevel.

„En het geschiedde, terwijl zij heengingen, dat zij gereinigd werden.” Hun geloof was beproefd en werd beloond. Op zijn woord gingen ze heen, en ziet: plotseling wijkt de gloeiing van de koorts uit hun bloed; hun oog wordt helder; de vuile zweren verdwijnen; hun vleesch herkrijgt zijn rozekleur; een adem des levens vaart door hun aderen; de levenslust verjaagt het ellendige pessimisme, waaraan ze

ter prooie waren. Ze gevoelen zich weer gezond!

Nu eerst openbaart zich het verschil, dat tusschen deze tien mannen onderling bestaat. Negen hunner weten een zeer goed gebruik te maken van de versche levenskracht. Ze stappen wat vlugger aan, van den Redder af, naar Jeruzalem toe. Een van hen slechts doet het tegenovergestelde; hij keert voorloopig den priesteren, die hem keuren en rein verklaren moeten, den rug weer toe, en wendt zich tot den waren Hoogepriester, die zijne krankheid op zich neemt. Negen weten slechts van de *plichten* der priesteren in den tempel; één erkent de *genade* Gods, die zich in deze plichten der priesteren belichaamt.

Die eene keert weder, Gods heerlijkheid uitroepende met groote stemme. Hij valt op zijn aangezicht aan de voeten van Jezus, Hem dankende. En die dank was van de rechte soort. De Heere Jezus noemt dien dank „een eere geven aan God.”

Deze man was een Samaritaan. De anderen waren eigengerechtigte Joden, die er alles van wisten; die wel wisten wat God doen moest, en zich zeker al er over verwonderd hadden, dat de God van Abraham zoo slecht zijn woord hield aan Abrahams kinderen! Nu was de zaak in orde. Indien Jezus van Nazareth een buitengewoon profeet was, waar zou Hij dan anders voor dienen dan om door afstammelingen van Abraham gebruikt te worden! 't Was toch maar een goede inval geweest om dezen Jezus, toen Hij voorbijkwam, te sommeeren om even te helpen! Als iemand dankbaar mocht zijn dan was Jezus het, die zijn leven zoo nuttig besteden mocht. Dankbaarheid aan *God*, dat was wat anders. God had zelf den prijs, den vasten prijs, voor deze redding vastgesteld. Ze haastten zich om dien te betalen. De rekening was: twee vogels, twee volkomen lammeren, een jarig volkomen schaap, drie tienden meelbloem met olie gemengd en een log olie. Dat gingen ze brengen en dan had God ook niets meer te eischen. Zoo wordt God niet de almachtige en vrijmachtige Redder, maar een winkelier in uitredingen. Hadden niet naar het woord van den Heere Jezus, de Joden „het huis zijns Vaders tot een huis van koophandel gemaakt?”

Gelijk men van een solieden winkelier *geloofd* dat hij leveren zal wat men verlangt en vertrouwen zal dat de betaling volgt, zoo hadden ook *zij geloofd*. Hun geschiedde naar hun geloof. Hun lichaam werd gered. Voor hoelang? Niet langer dan tot het oogenblik waarop de innerlijke, eeuwige dood, de ware melaatschheid, uitbrak en ziel en lichaam verdiert in de hel.

Die negen, „kroost van Abraham,” waren kinderen van den vader der leugenen. Die eene, de vreemdeling, de Samaritaan, was een steen, dien God verwekte tot een kind van Abraham, een vader der geloovigen. Hij weet zeer goed dat niemand *verplicht* is hem te redden. Hij dankt dus voor aan hem bewezen genade. Bij hem staat dan nog iets hooger dan de verlossing

zijns lichaams, en dat is de eere zijns Gods. Hij alleen ontvangt dus den waren zegen. Hij gevoelde dat zijn ziel nog veel melaatscher was dan zijn lichaam. Ook zijn ziel werd genezen. De anderen waren „gezond” naar de ziel, en „hadden dus den medicijnmeester niet van noode.” Ze stierven derhalve aan hun kwaal. Ook bij de geestelijke melaatschheid geldt: „Ga, *melaatsche*, heen en vertoon u den priester.” Zal de mensch eeuwig leven, dan moet hij wedergeboren worden. Dat doet hij zelf evenmin als een zuigeling zichzelf baart. Doch de roepstem komt tot hem, *niet*: „Laat u bekeeren,” maar: „*Bekeert u!*” Doe het zelf, God heeft den priester gegeven, en de gezondmaking, en het schuldoffer, en het reinigingsoffer, en het dankoffer. Maar gij moet tot den priester gaan.

Tot dien Samaritaan komt dus het woord: „Sta op, en ga heen: *uw geloof heeft u behouden.*” Wat de genezing van zijn lichaam was zou hij straks te Jeruzalem ondervinden. Wat deze eigenlijke, ware behoudenis door het geloof beteekende, zou hij alle eeuwigheden door in steeds rijker mate smaken.

*Zijn* geloof had hem gezegd: „Wat is meerder: te zeggen: „uwe zonden zijn u vergeven,” of te zeggen: „sta op en wandel?” Die het laatste kan zeggen, spreekt ook, als Hij wil, met goed gevolg het eerste.” Aan het eerste had hij nog veel meer behoefte. Hem is die Jezus niet alleen „Meester,” maar ook „Zone Davids.” Hij vraagt dus van dien Gezalfde Gods een koninklijke gift. De genezing van het lichaam staat tegenover de redding der ziel als pasmunt tegenover vorstelrijk geschenk. Door dat geloof *vereert* hij God. En God is een belooner van die Hem zoeken. Zijn geloof heeft hem behouden.

In tijdelijken en geestelijken nood is deze gebeurtenis ons een onwankelbare troost. Maar er staat niet geschreven dat God bij de stoffelijke zegeningen ook de geestelijke geeft. Doch: „Die zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe: zal Hij ons *met Hem* niet alle dingen schenken!”

„Zoekt *eerst* het koninkrijk Gods, en al deze dingen *zullen* u toegeworpen worden.”

W.

## IN DEN KERKER VAN SIMANCAS.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Terwijl de hertog van Alva zich op weg naar de Nederlanden begaf, bevonden zich in een slaapvertrek van een der aanzienlijkste woningen te Madrid een tweetal edellieden saam. Kleur en trekken verrieden terstond dat zij geen zonen van het Zuiden waren. De een, op het ziekbed uitgestrekt, zou toch wel — zijn verbleekt en vermagerd gelaat, zijn holle, doffe blikken toonden het maar al te zeer — hier zijn graf vinden, verre van zijn geliefd vaderland, ver

van de zijnen. Spanjes koning had hem het hart gebroken. De spanning te ontvluchten, waarin de ballingschap en de voortdurende vreeze voor 's konings bedoelingen hem hielden, en in den schoot der zijnen op den dierbaren, Nederlandschen geboortegrond uit te rusten van zijne zorg, dat zou het eenige geneesmiddel geweest zijn, dat hem tot vóór weinige dagen nog uit de klauwen des doods had kunnen redden. Het eenige redmiddel, dat ook de geneesheer had weten aan te geven, en dat deze op verzoek van den kranke aan den koning had medegedeeld. Doch koning Filips had met zichtbaar welgevallen dat gelaat zien uitteren en verbleeken, die oogen steeds holler en doffer zien worden; hij had zich verblijd, dat het heimwee den heul onnoodig zou maken en daarom den markgraaf van Bergen tot heden de vergunning ontzegd tot de zijnen weder te keeren.

Aan de legerstede van den kranken vriend en reisgenoot gezeten, diens klamme hand in de zijne drukkende, spreekt de heer van Montigny met hem over zijn geboortegrond en hunne geliefden. Doch het woord stekt hem bijna in de keel. Ook zijn ziel is met weemoed en somberheid vervuld; ook hij gevoelt in zijn hart het knagen van het heimwee naar zijn jonge vrouw en hun eenig kind. Zou hij ze ooit weerzien? Maar neen, 't is nu geen tijd aan zichzelf te denken, en met deernis rust zijn blik op zijn vriend, wiens oog schijnt te breken, terwijl het voor zich uit staart, als zocht het in zijn laatsten droom zijn verloren Paradijs. Hij schuift den arm onder het kussen, waarop de kranke het matte hoofd laat rusten, richt dit op en geeft het een steun aan zijn vriendenhart.

Daar wordt geklopt. Zonder van houding te veranderen, geeft Montigny den buitenstaande verlot tot binnentreden. Een bediende kondigt bezoek aan. 't Is don Ruy Gomez, van 's konings wege afgevaardigd om den markgraaf naar zijn welstand te ondervragen. Koud en strak ontvangt de heer van Montigny hem, en met bezorgden blik staart hij op de trekken zijns vriends, als vreesde hij, dat de ontroering, welke hijzelf gevoelde, zich ook van dezen meester maken en zijn laatste levenskrachten sloopen zal.

„Ge voelt u dus tot mijn leedwezen niet beter, heer markgraaf?” zegt de bezoeker met geveinsde deernis. „Het zal Zijne Majesteit innig leed doen dit te vernemen. Doch kom, ge moest den moed niet zoo spoedig opgeven. De veranderde leefwijze, het verschildend klimaat.... doch ge zult hieraan gewennen.”

„Dat zal niet noodig; 't is met mij gedaan,” stamelt de kranke in afgebroken bewoordingen, doch op kouden toon. En daarop zich tot zijn vriend wendende, spreekt hij zacht: „Hier te sterven....”

Doch don Ruy Gomez liet hem niet uitspreken.

„Indien ik u nu toch eens namens Z. M. een afdoend geneesmiddel bracht, wat zoudt ge daarvan zeggen, heer markgraaf?”

Vorschend richtten zich zijn sluwe blikken op het gelaat van den kranke, om te zien wat indruk zijne woorden op dezen zouden teweegbrengen. Doch de bleeke trekken van den markgraaf verrieden niet de minste aandoening.

„Zijne Majesteit zond mij tot u om u mede te deelen, dat zij u verlof geeft naar de Nederlanden weder te keeren, zoodra uwe gezondheid dit toelaat,” bracht Ruy Gomez met moeite uit.

Een flauwe gloed kleurde de bleeke wangen des kranken. Langzaam wendde hij het hoofd om, en don Ruy Gomez met zijne reeds gebroken blikken aanstarende, sprak hij, terwijl een weemoedige glimlach om zijne lippen speelde:

„’t Is nu te laat! Zeg dat den koning!”

Verlegen met de verachtelijke rol, welke hij speelde, uitte don Ruy Gomez de beste wenschen voor den kranke en verliet de woning.

„Zijne Majesteit is een goed speler,” mompelde hij. „Ik kon den Hollander nu licht beloven, dat hij naar zijn land mocht gaan. Morgen is hij er niet meer, of ik moet mij zeer bedriegen. Nu, ware hij ook niet zoover heen geweest, ik zou mij wel duizendmaal bedacht hebben, eer ik hem in naam des konings zulke blijde hope gegeven had. Wat dien anderen betreft, ik zie hem in den eersten tijd nog niet afreizen.”

Dien eigen nacht ontsliep de markgraaf van Bergen in de armen zijns vriends.

Na den dood zijns vriends sleet de heer van Montigny droeve maanden in het vreemde land. Als hij aan zijn jeugdige gade dacht, met wie hij slechts vier maanden van huwelijksgeeluk had mogen doorbrengen en van wie ’s konings willekeur hem nu reeds meer dan een jaar gescheiden hield, dan werd het hem bang temoede. Welke pogingen hij ook had aangewend om naar de Nederlanden terug te mogen keeren, men wilde hem geen verlof geven en als hij er met den koning over sprak, dan verzocht Zijne Majesteit hem telkens weer te blijven, tot hijzelf met hem naar de Nederlanden gaan zou. Doch hoe noodig de koning deze reis ook oordeelde, ze werd telkenmale verschoven en, hoewel Filips zich steeds vriendelijk jegens hem gezind toonde, hij gevoelde zich temidden zijner vrijheid als een gevangene. Onophoudelijk zag hij al zijne gangen bespied, al zijne gesprekken beluisterd. Op zekeren dag had hij zich naar een dorp in de nabijheid van Madrid begeven. Eensklaps zag hij zich in het woud, waardoor zijn weg voerde, door een veertigtal ruiters omringd, wier aanvoerder voor hunne verschijning geen andere reden wist op te geven, dan dat de koning, van den tocht zijns vriends kennis gekregen hebbende en voor diens veiligheid vreezende, hun gelast had hem te beschermen.

Dit was te veel. De edelman, het spel doorziende dat men met hem speelde, bood aan zich vrijwillig

in hechtenis te begeven, indien men hem misschien van eenige misdaad verdacht hield. Gretig werd dit aanbod aangenomen. Alva was in de Nederlanden aangekomen, Egmond en Hoorne waren gevangen genomen, en nauwlijks had de tijdging hiervan het Escuriaal bereikt, of de heer van Montigny werd als een gevangene naar een toren in Segovia overgebracht, waar men hem slechts zijn jeugdigen page, die hem uit de Nederlanden had vergezeld, te zijner bediening overliet.

’t Was Juli 1568. Bange dagen, slapeloze nachten werden door Montigny’s echtgenoot te Brussel doorleefd. Egmonds hoofd was op het schavot gevallen, de broeder van haar gemaal, de graaf van Hoorne, had zijn lot gedeeld; zij vreesde het ergste voor haar geliefden echtgenoot. En terwijl Brussel zich in feestdos hulde, om de aartshertogin Anna van Oostenrijk, met wie de koning in den echt zou treden, op haar doortocht door de stad feestelijk te ontvangen, kromp haar ’t hart ineen van vreeze en rouw.

Straks is de aartshertogin aangekomen. Onder degenen, die zich om haar verdrongen, teneinde haar een gunst te vragen, bevonden zich twee vrouwen, diep in rouw gehuld, doch zwaarder rouw in het hart dragend. ’t Waren de moeder en de echtgenoot van den gevangene in Segovia. Zij smeekten de doorluchtige vorstin toch al haar invloed op den koning aan te wenden om den heer van Montigny, wiens inhechtenisneming haar ter oore gekomen was, het leven en de vrijheid te laten. Zij beriepen zich op het verleden van hun huis, op de volkomen onschuld van hem, voor wien zij pleitten, en baden, dat men haar hart, straks zoo pijnlijk gewond door de terechtstelling van den graaf van Hoorne, toch niet breken zou. Met tranen van mededoogen hoorde de vorstin de ongelukkigen aan en beloofde haar dat de eerste gunst, die zij van haar toekomstigen gemaal zou vragen, deze zou zijn, dat aan Montigny verlof gegeven werd tot de zijnen weder te keeren.

Helaas, eer de aartshertogin haar eerste gunst aan haar koninklijken gemaal vragen kon, had deze, in kennis gesteld van hetgeen van hem gevraagd zou worden, het gruwelstuk afgespeeld en de hand, die hij straks zijne bruid aanbieden zou, met het bloed van de Montigny bevekt.

De gevangene wist het niet, hoe trouwe harten hier voor hem worstelden en baden, en giste evenmin wat somber noodlot voor hem in ’s konings kabinet bereid was.

Op zekeren morgen treft een eentonig misgezag zijn oor. Een troep bedevaartgangers trekt vromelijk langs den toren. Hij luistert en... verbleekt. Dat is geen mis, maar een geheime mededeeling. Zijne haren rijzen ten berge, als hij het treurig uiteinde zijns broeders verneemt; en als de gewaande pelgrims hem straks zingende toeroepen: „Vlucht eer

het te laat is, want ook uw lot is bepaald," dan neemt hij zich vast voor, dit vreeselijk land vol geheimzinnig onheil te ontvluchten.

Nauwlijks is hij van zijne ontsteltenis bekomen, of hij overweegt de kansen van ontsnapping. Dagelijks door acht soldaten bewaakt, rest hem niet dan één hunner door geld voor zich te winnen. Gelukkig heeft men hem tot nog toe veroorloofd, zijne spijzen door zijn eigen kok te doen bereiden en door zijn eigen hofmeester zijn tafel te doen aanrechten. Dagelijks werd hem brood in zijne gevangenis bezorgd en dit middel werd gretig door de vrienden van de Montigny aangegrepen. Nu eens waren er vijlen in het brood verborgen, waarmede hij de traliën van het venster doorvijlen kon, dan weder gewerd hem een kunstig vervaardigde touwladder om zich langs den muur te doen afzakken; eindelijk vond hij brief op brief in het brood, waarin hem aanwijzing van het plan ter ontvluchting werd gedaan.

De dag, zoolang in spanning tegengezien, is reeds aangebroken. Als de zonnestralen morgen weder tuschen de doorgevijlde traliën door in den kerker zullen dringen, zullen ze dien ledig vinden. Nog dezen enkelen dag, en hij zal dat gehate, dat sombere land met al zijne kuiperijen ontvlucht hebben. Als de avond gevallen is, dan wacht hem buiten de veste een vriend met een fieren Spaanschen genet, die hem in weinige uren naar den oever der rivier brengen zal. Daar toeft een sloep reeds zijne aankomst om hem aan boord van de zeeboot te voeren, die den gevangene ver buiten het bereik zijner belagers brengen zal. Het morgenbrood bevatte al deze mededeelingen. Doch de schrijver had nog wat vergeten. Geen nood, dat kon den gevangene nog tegen den avond bericht worden. Hij moet zich scheren en zich zooveel mogelijk vermommen.

Helaas, dat ook dit schoone plan door de zwakheid van het mannenhart in rook moest opgaan; dat een dienaar één oogenblik van vrouwenliefde met het bloed zijns meesters betaalde!

De hofmeester, wiens taak het voor het laatst wezen zou, zijn meester het brood der smarte te brengen, vergat den ernst van het oogenblik in de armen van de vrouw, die hij in den vreemde liefgekregen had. Een ander nam zijn taak over en bracht het brood, in stede van aan den gevangene, aan den bevelhebber der sterkte. Deze kwam op de noodlottige gedachte het open te snijden en vond de laatste waarschuwingen voor de vlucht in het brood verborgen. In een oogwenk waren alle medeplichtigen gevangengenomen. Montigny zelf werd naar een ander vertrek overgebracht, de onvoorzichtige hofmeester boette zijne roekeloosheid onder de zweepslagen van den verwoeden bevelhebber en de bewaker, die zich aan de Montigny's belangen had gewijd, werd den volgenden dag met den dood gestraft.

(Slot volgt.)

Het Nederlandsch Jongelings-verbond, dat dezer dagen zijn 40-jarig bestaan herdacht, gaf daarbij een feestnummer in 't licht van hoogst belangrijken inhoud. We veroorloven ons daaraan o. a. 't volgende te ontleenen, dat door allen dient gelezen.

#### EEN LAATSTE WOORD VAN SPURGEON AAN KNAPEN.

Waarmede zal de jongeling <sup>1)</sup> zijn pad zuiver houden? Als hij dat houdt naar uw Woord.

Psalm CXIX : 9.

Over dezen tekst heeft de bekende en in zijn arbeid zoozeer gezegende Spurgeon eenige woorden geschreven in zijn almanak, dien hij het laatst voor het jaar 1892 mocht gereedmaken. Tot jonge mannen heeft hij, voorzoover ons bekend, geen toespraak meer gehouden of uitgegeven; men kan het dus als afscheidswoord tot hen beschouwen. Hij had ook voor jongelingen groote aantrekkelijkheid door de frischheid en pittigheid zijner preeken. Vinde dit zijn laatste woord in vele harten een goede ontvangst. Het luidt:

„Een veulen is een jong paard, en een knaap een jong man. Ik vergis mij dus niet, mijn jeugdige vrienden, als ik den bovenstaanden tekst op u toepas, en u verzoek ingevolge zijn inhoud uzelfen te onderzoeken. *Waarmede* kunt *gij* uw pad zuiver houden?

Ik houd mij verzekerd, dat *gij* goed van leven wenscht te zijn. *Gij* wilt geen dief, of luiaard, of slecht mensch worden. *Gij* huivert zelfs voor de gedachte daaraan. *Gij* wenscht zuivere paden te bewandelen en u niet met vuile daden te bemorsen. Hoe kunt *gij* er zeker van zijn, dat *gij* daartoe zult geraken?

De tekst leert ons, dat uw weg *zuivering* van noode heeft. Al zijn uw voeten bewaard voor de verkeerde wegen, op welke anderen wandelen, *gij* zijt nochtans een zondaar in Gods oog. Uitwendig zijt *gij* niet in zonde en misdaad vervallen; maar uw gedachten, uw woorden, uw daden bewijzen, dat *gij* tot een geslacht behoort, alle welks leden hebben gezondigd en de heerlijkheid Gods derven. Evengoed als koning David hebt *gij* te bidden: „Schepp mij een rein hart, o God! en vernieuw in het binnenste van mij een vasten geest.”

Uw weg zal niet vanzelf zuiver worden. Niemand wordt bij geval goed. *Gij* zult de zuivering van uw weg hebben te zoeken. Niemand kan dit voor u doen. Het ouderlijk huis en de school kunnen u veel helpen; ouders, onderwijzers en predikanten zullen het gaarne doen; maar als *gij* de wegen des verderfs verkiest, kunnen zij het niet beletten. *Gij* moet opletten en voor uzelfen toezien, anders zal uw weg spoedig verkeerd loopen, en uw makkers zullen u helpen om hem verder te verderven.

<sup>1)</sup> Eng. vert. *jonge man*,



De tekst leert ons, dat er twee dingen noodig zijn om uw leven zuiver te maken en te houden. Ten eerste, dat de weg *gehouden* moet worden. Let er op, denkt er over, ziet er naar uit, tracht het rechte spoor te vinden. Loopt niet zorgeloos voort, zeggende: „Wat gaat het mij aan!” neen *zorgt* er voor, gelijk een man betaamt. Let op misslagen, die gij begaan hebt, en vermijdt ze voor het vervolg; vangt de plichten van het oogenblik op en tracht ze te vervullen; ziet uit naar de toekomst en tracht er u op voor te bereiden.

Maar ten tweede leert ons de tekst den weg zuiver te houden *naar Gods Woord*. Niet uw eigen denkbeelden kunnen uw gids zijn; evenmin die der menschen, tenzij zij een echo zijn van Gods Woord. Laat de Bijbel de lamp zijn van uw weg en de standaard van uw gedrag. Leest hem aandachtig, overdenkt biddend zijne onderwijzingen. Hij leert u den rechten koers kiezen, door de vergiffenis uwer zonden te vinden en een nieuw hart en een vasten geest te ontvangen. Hij wijst u op Jezus, als uw Zaligmaker en Leidsman. Onderzoekt hem en handelt naar zijne voorschriften. Beproeft dagelijks uw leven aan dezen toetssteen, en uw weg zal zekerlijk zuiver gemaakt worden door de genadige werking des Heiligen Geestes.

Dit is de weg ten leven. Volgt hem, zoo zult gij blijdschap en vrede vinden. Een zuivere weg is veel beter dan een verstandige weg; heiligheid schenkt meer geluk dan gezondheid, overvloed, eer of gemak. Hoe zuiverder uw weg is, hoe meer hemelsche vreugd uw deel zal zijn. Zonder heiligmaking zal niemand den Heere zien; maar van zijne dienstknechten staat geschreven: „Zij zullen zijn aangezicht zien; en zijn naam zal op hunne voorhoofden zijn. . . . en zij zullen in eeuwigheid met Hem heerschen.” Moogt gij tot dezen behooren, geliefde lezer.

## DE NEDERLANDSCHE VLAG.

In *De Graafschapper* werden onlangs door een inzender de kleuren onzer nationale vlag besproken, ten betooge dat, aangezien deze *wettig* nimmer anders zouden geweest zijn dan *oranje, wit en blauw*, geen andere kleuren behooren gebruikt te worden. Tegen dit zeggen komt de heer Mr. P. A. J. van den Brandeler op.

Ten onrechte, zegt hij, wordt door den schrijver aangevoerd, dat onze vlag eerst bij den aanvang van den vrijheidsoorlog tegen Spanje zou tevoorschijn getreden zijn, en dat zij „*hare kleuren aan die van den Prins van Oranje ontleende* in haren ouden naam van Prinsenvlag het brevet van haren oorsprong” zou met zich voeren.

Over den oorsprong onzer vlag en het tijdstip van haar ontstaan zijn de meeningen uiteenlopende.

Tegen het gevoelen van sommigen, dat hare kleuren zouden ontleend zijn aan die van de grafelijke Huizen

van Beieren en Bourgondië, staat dat van anderen, dat zij eerst tijdens den opstand tegen Spanje zou ontplooid zijn, en wel door samenvoeging van de Oostenrijksche kleuren, rood en wit, met die van het Nassausche veld, blauw, en dit laatste voor weglating van de gele baan, welke kleur aan het Spaansche wapen ontleend was. De Oostenrijksch-Spaansche vlag toch was rood en wit, of ook wel rood, wit, geel, terwijl voor het behoud van de Oostenrijksche kleuren de omstandigheid pleit, dat in den beginne de strijd niet gericht was tegen den koning, maar wel tegen de *Spaansche* overheersching.

Een feit is, dat althans het rood en wit *niet* aan den prins ontleend kan zijn, wiens kleuren goud en azuur waren, en dat reeds onder Karel V het rood, wit en blauw door zeer vele koopvaardij schepen gevoerd werd. Gedurende den tachtigjarigen oorlog werd de koopvaardijvlag *algemeen* als uit *deze* kleuren bestaande erkend.

Aanvankelijk is ook door de Watergeuzen het *rood, wit en blauw* als vlag gevoerd, gelijk uit oude afbeeldingen uit die dagen blijkt. De mogelijkheid is echter niet uitgesloten, dat zij zich bij hun eerste optreden bediend hebben van schepen uit Veere, welker vlag oudtijds uit gezegde kleuren bestond, met het wapen van Borssele op de middenbaan.

Sedert het optreden der Watergeuzen werd intusschen de driekleur het herkenningsteeken voor de partij des prinsen, waarnevens ook enkele fantasievlaggen gevoerd werden, waarin Oranje voorkwam, door welke kleur men weldra, in de eerste opwelling van eerbied en geestdrift voor den prins, veelal de roode baan verving, terwijl van de gezindheid voor Oranje evenzeer blijk gegeven werd door een kleine oranjevlag, „de Prinsengeus” genaamd, aan het uiteinde van den boegspriet te doen wapperen.

Men houde echter in het oog dat beide vlaggen, zoowel die met de roode als die met de oranje baan, gelijktijdig bij krijgsondernemingen te land en te water gevoerd, en ook beide als de prinsenvlag erkend werden.

Waar intusschen het oranje gebezigd werd, daar was die kleur steeds roodachtig-, nimmer geel-oranje, in welke laatste kleur ten huidigen dage, als teeken van oranjegezindheid, het oranje verbasterd is.

Wegens de groote gelijkheid der kleuren rood en rood-oranje, waarmede de prinsenvlag prijkte, was het onderscheid zelfs zoo gering, dat Barend Pietersz., directeur van de Compagnies-negotie te Suratte, in 1634 den aankoop voorschreef van „vlaggedoek root oft oranje, wit en blauw.” Het baart dan ook geen verwondering, dat op de schilderijen uit dien tijd het rood dikwijls bezwaarlijk van het oranje te onderscheiden valt.

Eene afbeelding van het ontzet van Leiden, in 1588 bewerkt, vertoont op twee poorten der stad de *rood, wit en blauwe vlag*; op een gekleurde plaat van Noord-Holland van 1575 bevindt zich een schip met vlaggen

van *gelijke* kleuren; bij den slag op de Zuiderzee tegen den graaf van Bossu in 1573 voerden alle schepen der Watergeuzen *rood*, wit en blauwe vlaggen; daarentegen werd, blijkens eene schilderij van het beleg van Alkmaar in 1573, de oranje, wit en blauwe vlag gevoerd, waarmede ook de schepen van Rotterdam en Delft zich in de vaart vertoonden, terwijl de Zeeuwsche schepen meestal rood in hunne vlaggen ontplooiden. Genoeg voorbeelden ten bewijze dat geene regelmaat bij het gebruik der kleuren werd in acht genomen, en dat zeer zeker uitsluitend oranje het kenmerk van de prinsenvlag *niet* geweest is.

Eerst in 1587 werd officieel het vervaardigen van een aantal vlaggen van „orange, blanche ende bleu in dry velden voor de schepen van oorlog” voorgeschreven, welk besluit navolging vond bij de Admiraliteit van Amsterdam in 1596, alsmede bij de Staten van Holland, die bepaalden dat de vanen der garnizoenen moesten bestaan uit oranje, wit en blauw met den Hollandschen leeuw op de witte baan.

Doch ook na dien bleef het rood de overheerschende kleur in het oranje, en dit zelfs in zoo sprekende mate, dat, waar sprake was van oranje, menigmaal feitelijk rood gebezigd werd.

Uit eene aanschrijving in 1653, door de Admiraliteit van Amsterdam aan den admiraal van Wassenaar gezonden, om, ter voorkoming van oproer onder het scheepsvolk dat beslist oranjegezind was, de oude vlag en wimpel te blijven voeren, is door velen de gevolgtrekking gemaakt, dat de Staten de oranjebaan door rood hadden doen vervangen.

De heer d'Alblaing heeft echter een duidelijk beoog geleverd, dat die aanschrijving geenszins over deze kleuren maar over de oorspronkelijke statenvlag moet gehandeld hebben, welke vlag de Staten alléén geheschen wilden zien met weglating van de prinsenvlag of driekleur, wat tot zoo groot misnoegen bij velen had aanleiding gegeven.

De statenvlag bestond uit een gouden veld met een rooden leeuw en met zwaard en zeven pijlen van blauw; in lateren tijd vertoonde zij den leeuw met een zilveren zwaard en met pijlen van hetzelfde metaal, doch met azuren spitsen en vederen.

Deze vlag werd door een geschiedschrijver tijdens het tweede stadhouderlooze bestuur de vlag der *Staten-Generaal* genoemd, in tegenstelling van de „*Statenvlag, gemeenlijk de Prinsenvlag genaamd*,” welke onderscheiding evenzeer gemaakt wordt door een ander geschiedschrijver onder Willem III, in 1700. *Beiden* geven, als kleuren van de *Statenvlag*, *oranje, wit en blauw* aan, en niettemin vindt men bij *beide* schrijvers de bovenbaan rood, en niet oranje, gekleurd.

Het bestuur of het gemis van een stadhouder oefende derhalve geen invloed op de kleur uit. Dit blijkt ten overvloede nog uit het feit, dat, toen Willem III de Engelsche marine reorganiseerde, hij boven den koninklijken standaard een admiraliteitswimpel

invoerde, bestaande uit de witte eskadervlag, waaraan drie lange banen *rood*, wit en blauw.

Het vermoeden ligt alzoo voor de hand, dat, toen tijdens het eerste stadhouderlooze bestuur het niet gelukt was de prinsenvlag door die der Staten te verdringen, de prinsenvlag in statenvlag herdoopt is. Tromp, die gehecht bleef aan de oude tradities, weigerde nochtans dien nieuwen naam aan de driekleur gegeven te erkennen. Terwijl De Ruyter in zijne rapporten steeds van de *Statenvlag* sprak, bleef Tromp, zeer tot misnoegen der Staten, van de *Prinsenvlag* gewag maken. Dat deze laatste echter *dezelfde* was als de statenvlag, die, blijkens eene schilderij op het Mauritshuis te 's Gravenhage, in tegenwoordigheid van De Witt bij Chatham wapperde, mag wel als zeker aangenomen worden, daar hij het toch niet zal gewaagd hebben, in strijd met den uitgedrukten wil der Staten, een andere kleur in top te hijschen.

Tijdens de revolutie in het laatst der vorige eeuw werd aan de driekleur een hoekschild toegevoegd, bestaande uit de vrijheidsmaagd op een witten grond, terwijl onder Lodewijk Napoleon de oude vlag evenzeer gehandhaafd bleef als de rijksvlag, doch met den keizerlijken adelaar, gevierendeeld met den Nederlandschen leeuw, in het midden van de witte baan.

Ook onder het bestuur van Willem I als soeverein vorst werd de oude, nationale vlag, rood, wit en blauw, gehandhaafd, en bij de vestiging van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 met gelijke kleuren als Rijksvlag bestendigd.

De gespleten oranjewimpel, die thans algemeen bij het vlaggen gebezigd wordt, diende oorspronkelijk alleen als teeken van *oorlogsschip*. Bij de troonsbestijging van Willem II werd echter van het Departement van Marine de koninklijke standaard ter plaatsing op 's Konings paleis ter leen verstrekt, waaraan waarschijnlijk bij vergissing de oranjewimpel werd toegevoegd, wat toen door velen werd nagevolgd en sedert algemeen in gebruik geraakt is.

Moge het vorenstaande medewerken tot het vestigen van de overtuiging, dat, al zij in het laatst der 16e en de eerste helft der 17e eeuw *officieel* op de oorlogsbodems oranje inplaats van rood gevoerd, deze kleuren niettemin zoo weinig van elkander te onderscheiden geweest zijn, dat *beide* oranje genaamd werden. De *oorspronkelijke* kleur van de eerste baan onzer nationale vlag was echter *rood*, en door alle tijdsomstandigheden heen is *deze* kleur als die van onze volksvlag erkend geworden, als hoedanig zij ook thans bij alle mogendheden officieel bekend en erkend is.

Geve God, dat onze aloude driekleur nog lang als teeken onzer onafhankelijkheid in ons land en elders blijve wapperen en, nevens het oranje, bij het Nederlandsche volk geëerd blijve als leus van liefde tot het vaderland en gehechtheid aan het dierbare Oranjehuis.

## RIJMKUNST.

„Rijmen” en „dichten” zijn bij vele menschen twee woorden voor dezelfde zaak. Maar evenals de Génestet ons terecht toeroept:

„Proza, man, en Poëzie  
Zijn twee,”

zoo ook is 't met rijmen en dichten.

Voorals ons, Nederlanders, is 't goed daaraan herinnerd te worden. De massa onzes volks onderscheidt nog altijd zeer slecht, noemt den schoonsten psalm „een versie”, en vindt ook het leelijkst prul mooi, als 't maar rijmt, getuigen de vele verjaars- en bruiloftsverzen, waarvan 90 percent zijn, om met Huyghens te spreken:

„Dubbel weert in 't licht te komen,  
Ik meen in 't vuer of in de keers.”

Dat iets rijmt, maakt het volstrekt nog niet tot vers. Wie eenigszins vlug is in dezen kan elk oogenblik rijmen. Als ik zeg:

Daar gaat  
Mijn hond op straat,

of:

Onze kat  
Ving een rat,

dan rijmt dat, maar er is geen spoor van dichtkunst in.

Te Amsterdam liep voor jaren een man met zwavelstokken te koop, die altijd in rijmpjes sprak en dan ook Jan de Rijmer heette. Toch heeft hij nooit een plaats onder de dichters ingenomen. Was rijm genoeg voor een gedicht, dan kon ieder dichten, die maar een „rijmwoordenboek” kocht.

De verwarring van rijmen met dichten is te dwaazer, omdat van rijm, zooals wij dat thans kennen, d. w. z. rijm aan het slot, eerst sprake is gekomen nu een 800 jaar geleden.

Al de heerlijke gedichten des Bijbels, de schoone dichtgewrochten der Grieken, de zangen der Romeinen, de liederen ook tijden nog na Christus' geboorte rijmen *niet*. Toch zijn 't wel degelijk gedichten. Zelfs zijn in later tijd, toen het rijm al zeer in zwang was, nog zeer vele rijmlooze verzen gemaakt en dat geschiedt nog telkens. Vele groote meesterwerken van Milton, Shakespeare, Schiller, Klopstock e. a. rijmen niet en zijn toch dichtwerken.

Nu is echter ongetwijfeld het rijm iets lieflijks en schoons, dat treft en boeit, dat we niet willen missen en een gedicht vloeiend zangerig maakt. Zie dat b. v. bij meesters in de kunst als Ten Kate.

Maar ook is 't waar, dat het rijm al menigeen lastige oogenblikken heeft bezorgd. Wat hebben we niet allen wel eens ons zitten verpijnen om voor een nieuwjaarswensch, een bruiloftslied of een albumversje 't goede woord te vinden, dat rijmde op het andere. Ja, 't is zoo lastig, dat men haast bij sommige woorden vast weet wat er op rijmen zal, b. v.

op „wereld”, „bepereid”; op „liefde”, „griefde”, enz. Lang niet altijd tot bevordering der schoonheid.

Nu bestaat er wel is waar — altijd volgens mijn ervaring, schoon ik 't niet kan verklaren — een zeker verband tusschen de dichterlijke gedachte en het rijm, maar desniettemin blijft waar dat het vinden van een rijmwoord soms groote moeilijkheden veroorzaakt, en de behoefte er aan meer dan één schoonen regel bederft of de uiting eener gedachte beperkt. Boileau, een der keurigste Fransche dichters, zat niet weinig verlegen b. v. toen hij in zijn overigens misselijke lofdichten op Lodewijk XIV, die in 1672 ons vaderland benauwde, een rijmwoord moest vinden op Heusden — en hij klaagt daar bitter over. Trouwens Boileau liep, zegt men, soms urenlang in zijn tuin over rijmwoorden te denken.

Het meesterschap van een dichter blijkt o. a. ook uit zijn heerschappij over den *vorm*, waartoe het rijm behoort. En het is een eere voor ons volk, dat het ook in dit opzicht op zoo groote meesters wijzen kan.

Noemen we vooreerst slechts één: Bilderdijk. Wie kent niet zijn „Uitvaart”?

Bevloerste trom,  
Noch rouwgebrom  
Ga romm'lende om  
Voor mijn gebeente;  
Geen klokgebom  
Uit hollen dom  
Roep' 't wellekom  
In 't grafgesteente;  
Geen dichte drom  
Volg' stroef en stom:  
Festoen noch blom  
Van kremgefrom  
Om 't lijk, vermomm'  
Mijn schaamle kleente!  
Mijn jaartal klom  
Tot volle som;  
Mijn oog verglom;  
En de ouderdom  
Roept, blind en krom,  
Ter doodsgemeente.

Wat zoude ik thands,  
Beroofd der glans  
Van 's hemels trans,  
Op de aard begeeren?  
Geen moed des mans,  
Geen spies of lans,  
Geen legerschans  
Kan 't sterfuer keeren;  
Geen spel of dans,  
Geen dobbelkans;  
Geen lauwerkrans,  
Of rijkbeheeren.  
Een handvol zands  
Des grafkuilrands  
Is 't nietig gants,  
Dat de asch mag eeren;  
De beet des tands  
Des Aartstyrans  
Des menschenstands  
Zal 't lijk verteeren.



LUC DAY

DE GENEZEN SAMARITAAN.

Doch wat 's dit my,  
 Die, banden vrij,  
 In 't uitzicht blij,  
 Dat ik belij,  
 In 't noodgetij  
 Mag triomfeeren?  
 Ik juiche en strij',  
 Wat glippe en gij';  
 Hy staat me by  
 Die 't af kan weeren.  
 Geen dwinglandij,  
 Geen razernij,  
 Geen Helharpjij,  
 Van Sofistry,  
 Geen nood, dien wy  
 Aan Jezus' zij  
 Niet stout braveeren!  
 Zijn Englenrij  
 Verordent Hy

Ten wachters om ons hoofd. Geen onheil kan ons deeren.

Merk nu op hoe hier ten eerste een *drom* van woorden op *om* eindigen; *gansch* een groep op *ans*, en een geheele *rij* op *ij*: meer dan ik of gij er ooit vinden zouden.

Ten tweede hoe dat *om*, *ans*, *ij*; het *bom*, *bam*, *bei*, het luiden der klokken, nabootst.

Ten derde hoe dit al geschiedt in korte regels en toch volkomen juist en krachtig.

Een tweede voorbeeld.

Beproof eens lezer of lezeres, vóór ge verder gaat, een versje te maken, waarin vier rijmwoorden op „adert” voorkomen, en *niet* het woord „vergadert.” 't Zal u niet makkelijk vallen. Hoor nu Bilderdijk:

De winter heeft met kille hand  
 Den populier *outbladerd*,  
 En 't frisch tapeet van 't groenend land  
 Met gras en kruid en spruit en plant,  
 Met rooversklauwen aangerand,  
 Voor goeden prijs *benaderd*;  
 De bloem verplet, hoe zoet van geur,  
 Hoe ongemeen van stal en kleur,  
 Hoe wonderbaar *dooraderd*.  
 De zon verschijnt slechts om den sleur,  
 Door de een of andre nevelscheur;  
 Verlaat zijn bed naar willekeur,  
 En kijkt eens over de onderdeur;  
 Zijn rijtuig staat *ontraderd*.

Doe dat eens na als ge kunt. Merk op den keurigen rythmus van den 1en regel rijmend op den 3en, 4en en 5en, gelijk de 2e op den 6en; en dan weer de 7e en 8e rijmend op den 10en, 11en, 12en en 13en, gelijk de 9e op den 14en; een opklimming van 1 op 2 en van 2 op 4, telkens door andere regels afgewisseld.

Een waar kunststuk van rijmkunst ten slotte. 't Is een vers, op de feestviering van een Engelschen rechtsgeleerde Brewer geheeten en zijn leerling. Spreekt men de woorden behoorlijk uit, dan rijmt het Nederlandsche woord op het Engelsche.

Pluk rozen en peëon, oranje- en scheerlingbloesem,  
 Schakeer de glaskoraal door 't Oostersch parelsnoer;

Gaar wat de veldgrond teelt van 't aangename *Lewisham*,  
 En vlecht het om het hoofd van d' overachtbren *Brewer*!

Verheugt u, wet en recht! in 't voorbeeld van een' *Lawyer*,  
 Die nimmer wet verdraaide of Engelsch nam voor *Zweedsch*!  
 Zijn kunde zedig dekte in d' allerdichtsten *stuier*!  
 Nooit hooger eerezucht had, dan de *outside of the stage*!

Viert met hem, viert zijn feest! weërgalme huis en *kamer*  
 Van vreugde en dischgeschal, in spijt zelfs van den *Droes*!  
 Want *virtue* (zegt de spreuk) *is guarded without armour*,  
 En zonder 't ijs'ren hek der nieuwe *Marlborough Mews*.

Of is er in den kring van 't *honest English people*  
 Een enk'le, die uw vreugd, uw feestvreugd wraken *kan*,  
 Die iets te zeggen heeft op leeraar of *discipel*?  
 Voorzeker, brave twee! geen sterv'ling! neen, *not one*!

Veracht dan 't boos gelach van *haughty men or women*!  
 Uw geest is hun te vreemd: Ziedaar de gansche *kneep*!  
 En 't geess'len met de tong slaat niemand blauwe *striemen*.  
 Denkt: *Angels look on Pope, as Pope looks at an ape*!

Natuurlijk is dit maar een aardigheid. Maar toch, wie zoo rijmen kon, kon meer!

H.

## WEL BEGEERLIJK.

We zijn nooit voorstanders van landverhuizing geweest, vooral niet op de wijs als zij nu plaatsvindt, en allerminst naar Amerika.

Velen meenen dat Amerika het heil bevat; dat er niet beter is dan daarheen te trekken. Wat ons vooral verbaast is, dat er Calvinisten zijn die dat gelooven. Immers nergens houdt de Calvinist zoo spoedig op dat te zijn als in Amerika. Bovendien zal, als 't zoo voortgaat, ons vaderland 'al armer worden aan Gereformeerden, want onbegrijpelijkerwijs zijn juist dezen zoo blind uit te trekken. Roomschen b.v. gaan zelden. Ook de Socialisten zijn wel zoo wijs geen heil te zoeken in landverhuizing. Gelukkig begint onze pers 't gevaar in te zien.

Wij wijzen ditmaal slechts op zekere kerkelijke toestanden in dat hooggeroemd Amerika, een land dat we op zichzelf overigens hoogachten, en dat 't niet helpen kan dat Nederland zoo dwaas is om ten eigen koste Amerika met zijne burgers te verrijken. De Amerikanen varen eenvoudig wel bij ons eigenwillig verlies.

Wat we vertellen is niet onze eigen vinding, maar wordt gezegd door den Ned.-Geref. predikant Ds. Moerdijke te Muskegon:

„De *wereld* gaat vooruit”, zegt hij, „en de *Kerk* behoort gelijken tred met haar te houden. Levende in de „verlichte 19e eeuw” is het hoog tijd, dat de ouderwetsche Bijbelsche wijze van gelden te verzamelen voor godsdienst, tot bezoldiging des leeraars, tot onderhoud van kerk en pastorie, tot het bouwen van kerken en pastorieën, en afbetaling van schuld op deze, tot het verkrijgen van gelden voor opvoeding



en buiten- en binnenlandsche zending, enz. enz. afgeschaff, en een andere methode, beter geschikt voor deze verlichte eeuw, aangenomen wordt.

Schaft af het ambt der diakenen. Houdt op met kollekten te houden in de kerk, in verband met den godsdienst, voor kerk, school en armen.

Dat is ouderwetsch; dat schrikt vele menschen af, die anders naar de kerk zouden komen; ze kunnen of willen niet *geven*, en ze schamen zich om het zakje voorbij te laten gaan.

Er is een uitnemender weg ontdekt door de vooruitgangs-Christenen. Allereerst: houdt jaarlijks *koopdag in de kerk*, om de zitplaatsen te verkoopen aan den *hoogsten bieder*. Zorgt vooral dat ge een goeden vendu-meester hebt, die door zijn gladde tong weet de zitplaatsen tot hoogen prijs op te jagen. Daardoor bereikt ge drie dingen: ge verzekert u een goede som gelds, en de armen en rijken zitten niet bij en door elkaër in de kerk, en ge houdt vreemden uit de kerk.

Dan, verandert uw kerkgebouw. Eene kerk met eenvoudig een preekstoel voor den dominee en zitbanken voor de kerkgangers en eene consistoriekamer behoort tot de kerkbouworde van vroegere tijden. Bouwt bij of onder de kerk een *keuken*, eene provisiekast en een bezoekkamer. Zet in de keuken een groote kookkachel; vult de provisiekamer met blikken, aarden en steenen waar van allerlei aard, met vorken, messen, lepels, enz. Meubileert de bezoekkamer. Richt een kamer aan voor tooneelspel en dergelijke dingen.

Inplaats van diakenen, stelt aan een gemeentelijken kok, een ceremoniemeester en comité's van bedienden en vermaken.

Insteede van de geregelde Zondagskollekten, houdt wekelijks een oestermaaltijd, of aardbeziën- of roomijsfeest, of een zendingsmaaltijd of iets dergelijks. Drukt biljetten en maakt het publiek bekend, dat de bedienden op oud-Hollandsche, Zeeuwsche, Friesche en Turksche wijze gekleed zullen zijn.

Vraagt intreegeld genoeg, om te betalen voor alles wat de gasten zullen gebruiken, zoodat al wat ze verteren klare winst is voor de kerk of zending. Hebt watermeloenen, oranje-appelen enz. enz., alles op zijn tijd, er bij te koop. Zorgt voor bloemruiker-tjes voor de knoopsgaten, en voor dames met lieve gezichtjes en vleierende tongen, om ze te verkoopen en op de jassen der jongelingen te spelden. Laat er nu en dan eens gezellig gedanst worden voor zooveel het paar. Zorgt voor tafels en kaarten en dobbelspel voor de liefhebbers tegen goede betaling. Verkoopt loterijkaartjes en verloot al wat er overschiet, opdat alles tot geld gemaakt worde.

Zoekt een stuk of wat van de schoonste dames uit, die zichzelf verlooohenen om zich door liefhebbers te laten kussen voor 25 cents per stuk, ten voordeele der arme Heidenen.

Wisselt deze maaltijden af met een zakdoek- of

halsdoekfeest en verloot allerlei artikelen.

Bij de wekelijksche feesten moet ge een postkantoor hebben met een bevallige dame als postmeesteres, bij welke de heeren en dames brieven kunnen bestellen voor of ontvangen van elkaër tegen een goeden prijs, natuurlijk meer dan ons gouvernement vraagt. Schaft eene weegschaal aan, waarop de gasten zich kunnen laten wegen tegen 5 cents per stuk of zooveel per pond. Verkoopt pakjes klontjes voor de loterij. Doch ik moet u niet meer onderwijzen. Laat de comité's van vermaken gedurig andere gekke dingen bedenken.

Waarde lezer! denkt ge dat ik iets meen van 't geen ik daar gezegd heb? Dat zij verre. Ik zou krankzinnig moeten zijn om zoo iets aan 's Heeren gemeente aan te bevelen. Neen, ik ben ouderwetsch Bijbelsch en hoop het te blijven tot het einde toe. *Doch deze en dergelijke middelen worden tegenwoordig door vele Christelijke (?) gemeenten* gebezigd om gelden bijeen te krijgen, en nu en dan hoort men van een onzer Hollandsche gemeenten, die dit navolgt, hetwelk ons bedroeft. Daarom zullen we er tegen waarschuwen, door deze dingen in een zooveel mogelijk bespottelijk en verachtelijk daglicht te stellen.

Wat zijn de gevolgen van deze dingen? Gelooft iemand dat ze bevorderlijk zijn aan *geven* uit liefde en dankbaarheid? *Neen*. Zij drogen de fonteynen van liefdadigheid op. Zij leeren snoepen en verkwisten; ze wekken op en kweken een smaak voor *ijdele* vermaken. Zij onteeren God.

Dr. Gordon bestempelt ze met den naam van „Kookkachel-afvalligheid.”

Het is alsof ik Jezus gelijk weleer deze kerken zie intreden. Hij werpt een blik binnen hare deuren, doch keert oogenblikkelijk met verontwaardiging terug. Hij maakt zich een geesel van touwkens, en andermaal binnentredende, keert Hij de eettafels en de tafels der wisselaars en spelers om. Hij slaat de *kookkachel* en het eetgereedschap aan stukken. Hij jaagt met heiligen toorn *koopers en eters en allen* de kerken uit, en zegt: „Mijn huis is een huis des gebeds, maar gij hebt het tot een plaats van *koophandel*, tot een ijdelheidskraam gemaakt. Henen uit.”

## UIT HET LEVEN.

Een belangwekkend verslag is verschenen omtrent de opgravingen en vondsten in Italië.

Bij het graven van de grondslagen voor het monument van Victor Emanuel zijn voor den dag gekomen zeer oude muren van vroegere gebouwen, tot den bouw waarvan metselsteen en gehouwen steen is gebruikt. Enkele beeldhouwwerken waren belangrijk, vooral een voetstuk van marmor, waarop een inschrift van het jaar 259 vóór Christus ter eere van eene priesteres. Aan de straat Santa Maria



del Priora zijn de vloeren van twee prachtige zalen blootgelegd, geplaveid door verschillende marmer-soorten. Oude fondamenteen zijn ontdekt op het plein dell' Orologio, en op de plaats waar de Benedictijnen hun klooster bouwen.

Bij het uitbaggeren van een gedeelte van den Tiber kwamen voor den dag een stuk van een triomf-boog, eene opdracht aan den god der geneeskunde Aesculaap, en een grafschrift; ook werden de sporen ontdekt van den ouden burg Aelius. Dit alles te Rome.

Vele grafsteden werden gevonden en geopend in de provincies, waardoor tal van voorwerpen, bij de lijkplechtigheid gebezigd, konden worden opgenomen. Aan de oevers van het meer Bolsena werden op die wijze kostbare urnen opgegraven. Onder de voorwerpen munten uit snoeren van amber en gouden armbanden van uitstekend Phoenicisch werk, die een hoogen dunk geven van den kunstsmaak der Etruriërs, zoowel wat de vervaardigers betreft, als van de koopsters of draagsters.

Ook in en om Turijn zijn talrijke zaken het plaatselijk museum komen verrijken. O. a. vond men daar bij het leggen van riolen twee rijk ingelegde vloeren in mozaïek. Verder werden tal van graven geopend, en aan een der oevers van de Dora werd een grafsteen gevonden met oud Latijnsch opschrift. Verder in het land was het een ware oogst van urnen en vazen; sommige gebroken, doch alle wijzende naar den goeden tijd der kunstwerken in aarde en leem. Alle tijdperken en soorten van fabricage kwamen voor den dag. Er is bijna geen gedeelte van Italië of de opgravingen, toevallig of stelselmatig gedaan, leidden tot de meest verrassende ontdekkingen en vondsten.

#### *De grootste kaas ter wereld*

is die te Richland City, vervaardigd voor de werelttentoonstelling te Chicago. De kaas zal niet minder dan 25.000 pond wegen, en wordt op een spoorwagen, voor dit doel gebouwd, vervoerd.

#### *Een nieuwe schouwburg.*

Op de werelttentoonstelling te Chicago, aanstaande jaar, zal Edison, de bekende uitvinder, een poppenschouwburg hebben.

Levensgrootte poppen zullen er tooneelstukken spelen, loopen, spreken, roepen, lachen en weenen, naar dat de rollen het vorderen. Elken avond zullen opera's of tooneelstukken worden opgevoerd.

Zoo kunstig zijn deze poppen gemaakt, dat zij in geen enkel (?) opzicht van levende spelers verschillen.

Honderd poppen zullen medewerken: natuurlijk kan elke pop maar één rol vervullen. Edison regelt niet alleen haar taal, maar ook hare beweging en gebaren. Daarbij helpen hem eenige uitstekende kunstenaars en drie tooneelinstructeurs. De poppen, die hoofdrollen vervullen, worden gemodelleerd naar

het beeld van beroemde personen. Zoo zal b.v. een dier poppen op een haar Sarah Bernhard, de beroemde zangeres, voorstellen; hare stem ingesloten. Om de stem te verkrijgen, wordt een phonograaf naar Sarah Bernhard gezonden, die haar stuk in de phonograaf zingt, precies met pauzen enz., zooals zij optreedt. Nadat Edison de phonograaf terug ontvangen heeft, zet hij deze in de pop en nu begint hij de beweging en gebaren te regelen. De pop wordt inwendig voorzien van twee machinerieën. De eene bestuurt het gelaat, de andere armen en beenen. De groote moeilijkheid bestaat vooral hierin, om de machinerieën en de phonograaf nauwkeurig te doen samenwerken. Naar men verzekert, is dit evenwel met verscheiden poppen reeds volkomen gelukt.

Ook het orkest van Edisons poppenschouwburg zal kunstmatig zijn. In het orkest werken 40 poppen meê, die doen, alsof zij de verschillende instrumenten bespelen, terwijl de muziek in werkelijkheid wordt voortgebracht door de phonografen.

Alleen de directeur en de machinisten zijn geen poppen.

Men verwacht, dat Edisons schouwburg, die zitplaatsen voor 2000 personen bevat, den grootsten toeloop zal hebben. De prijzen der zitplaatsen bedragen dan ook ruim *f* 12.—. Trouwens deze schouwburg kost Edison ook veel. Hij berekent, dat elke pop, vóór zij kant en klaar is, hem op *f* 12.000 komt.

Hij moet de beroemde tooneelspelers en zangeressen, die als 't ware hem hunne stem afstaan, hoog betalen. Sarah Bernhard heeft voor het afstaan harer stem aan een dier poppen hem maar even de som van *f* 12.000 gevraagd!

Kon zulk geld niet beter besteed worden?

#### *Weelde.*

De *Westminster Gazette* heeft onlangs de aandacht bepaald bij de groote sommen gelds, in Engeland door hooggeplaatste personen aan de kleeding besteed. Het blad heeft na nauwkeurig onderzoek bevonden, dat meer daaraan uitgegeven wordt dan men denkt, en dat de scherpe artikelen, door Lady Jeune tegen de modezucht en de weelde geschreven, niet van grond ontbloomt zijn.

De redacteur heeft meer dan éene rekening van hofdames en andere aristocratische persoonlijkheden voor zich gehad. In het eerste geval werd bevonden dat de som van £ 1,430<sup>1)</sup> aan mantels en kleedingstukken in een jaar tijds werd besteed. Een andere firma opent hare rekening met £ 135 voor een kleed, en krijgt een totaal van £ 679 voor vier maanden. Van eene dame wordt gezegd, dat zij een nieuw kleed heeft voor elken dag der week; van een andere, dat hare hoeden voor negen maanden £ 40 hebben gekost. „Gij denkt misschien,” zei de

<sup>1)</sup> Een pond = *f* 12.

modemaakster, „dat onze winsten groot zijn, maar vergeet niet, dat de dames, die zulke hooge prijzen betalen, ons ook lang laten wachten naar ons geld.” Is het niet te betreuren, dat temidden van zooveel armoede in Engeland zooveel gelds wordt besteed aan kleederdracht? In het aloude Rome in de dagen van verval was het nog veel erger. Plinius vertelt ons, dat Lollia Paulina bij gelegenheid van een groot feest een kleed droeg, dat haar veertig miljoen sestertiën had gekost, dat is, naar de berekening van sommigen, £ 432,000. En met dit al gingen weelde en wreedheid hand aan hand.

Men mag wel schrikken, wanneer de weelde zoo toeneemt; aan den anderen kant dient wel bedacht, dat zij ook veel geld onder de menschen brengt. Overdrijving echter schaadt.

*Een merkwaardige reus.*

Te Frankfort, Ind., bevindt zich thans zonder eenigen twijfel de zwaarste mensch ter wereld. De persoon, hier bedoeld, heet John Hanson Craig. Hoewel hij Danville zijn tehuis noemt, is hij van kindsbeen reizende geweest.

Craig is thans 32 jaren oud en weegt 907 pond. Bij zijne geboorte woog hij 11 pond, doch toen hij elf maanden oud was reeds 75. Op den leeftijd van twee jaren, toen hij reeds 206 pond woog, behaalde hij in New-York in 1858, bij gelegenheid van „Barnum's Baby Show”, den prijs van \$ 1000, als het zwaarste kind. Toen hij 5 jaren oud was woog hij 302; met zijn 13<sup>e</sup> jaar 405; met zijn 20<sup>e</sup>, 601; op zijn 22<sup>e</sup>, 725; op zijn 27<sup>e</sup>, 758; op zijn 28<sup>e</sup>, 774; op zijn 29<sup>e</sup>, 791; op zijn 30<sup>e</sup>, 806; op zijn 31<sup>e</sup>, 836; en thans op zijn 32<sup>e</sup>, 907 pond.

Craig is 6 voet 5 duim lang. Hij meet 18 duim om zijn enkelbeen; 29 om zijn knie en 66 om zijn heup. Hij heeft niet minder dan 41 el laken noodig voor een pak kleëren en 3 pond garen voor een paar kousen.

Hoe ontzettend de wervelwinden in Amerika zijn, bewijst weer wat pas van daar wordt gemeld.

Akron, in den staat Iowa, een stad van 10,000 inwoners, werd onlangs door een cycloon getroffen en bijna geheel verwoest. Ongeveer te twee uur in den namiddag werd het zóo donker, dat de lichten ontstoken moesten worden; een uur later brak de storm los. Huizen en schuren werden omvergeworpen en boomen uit den grond gescheurd. Op den Chicago, Milwaukee & St.-Paulspoorweg werden een aantal vrachtwagens, geladen met steen, door den hevigen wind vierkant van het spoor en omvergeworpen. Een aantal menschen hebben het leven er bij verloren. Veel vee is omgekomen.

In den staat Kansas werden drie countys door denzelfden kringstorm bezocht. Het dorpje Parker werd geheel verwoest. Walnut, een dorp in Crawford

County, leed bijna evenveel schade. Ook werden verscheidene plaatsen in den staat Missouri getroffen. Te Strawburg, Rolla en Page City werd groote verwoesting aangericht, waarbij eenigen het leven verloren.

In zuidelijk en centraal Illinois leden ettelijke plaatsen groote schade aan gebouwen. Geen menschen kwamen om, doch veel vee ging verloren.

Nabij Lexington, Mo., werden twee woonhuizen geheel verwoest. Het eene woonhuis werd aan splinters geslagen; waardoor de man en de vrouw zoo ernstig bezeerd werden, dat men voor hun behoud vreest. Het andere woonhuis, van baksteen gebouwd, stortte geheel ineen. De vrouw en drie kinderen, benevens een knecht, werden onder het puin begraven. Twee der kinderen werden gedood.

Te Hawkins Band werden een mijningenieur en drie andere personen gedood. Een klein meisje werd door den cycloon opgenomen en weggeslingerd. Tot nog toe heeft men haar niet terug kunnen vinden. Men bericht dat het postkantoor vernield en vier mannen gedood werden.

Ook Michigan werd niet gespaard. Woensdagavond, ongeveer te half acht, werd Ypsilanti door een cycloon getroffen, waardoor een schade van ongeveer \$ 100.000 werd aangericht. Behalve verscheidene aanzienlijke woningen, werden het postkantoor, de opera en andere kostelijke gebouwen bijna geheel of gedeeltelijk verwoest. Het postkantoor was vol volk, toen het getroffen werd, doch als door een wonder werd niemand zelfs bezeerd. Verlies van menschenlevens heeft er gelukkig niet plaats gehad.

Te Royal Oak, Mich., had door den cycloon een buitengewoon droevige ramp plaats. Een woonhuis werd getroffen, met het gevolg dat de vader, zijne vrouw en drie kinderen bedolven werden. De kinderen wisten zich te redden, doch de vader en moeder konden zich niet van onder de ruïnen loswerken. Eer de kinderen tehulp konden komen, hadden de ruïnen brand gevat, en vader en moeder moesten levend verbranden ten aanschouwe der kinderen, die niet bij machte waren hen te redden.

*Een antwoord.*

Op het stuk over onze vlag is een antwoord gekomen, dat we meenen maar aanstonds uit de *Graafschapper* ter kennis onzer lezers te moeten brengen. De Heer S. ten Bokkel Hunink verklaart o. a.:

„Waar een beroep geschiedt op ervaren geschiedkundigen als Muller etc., daar is het een uitnemend voordeel op de schouders van een De Jonge, Guijot, Ter Gouw en Fruin te kunnen rusten, om met beslistheid — zonder den minsten twijfel — te kunnen zeggen: „Onze vlag *was* en *is*: oranje, wit en blauw. De vraag is slechts: „Welke kleuren had de vlag der Vereenigde Nederlanden?”

Immers, is men het eens dat de vlag van dien

Staat de onze is, dan is het onnoodig verder terug te gaan dan tot den tijd, waarin die Staat opkwam; want ieder zal toch toestemmen, dat de opstand der 7 Gewesten tegen Spanje zoo volledig met een gehaat verleden gebroken heeft, dat al ware er *vóór* dien tijd een vlag geweest, de nieuwe Staat haar toch niet zou gehouden hebben.

Indien het kenteeken onzer bezegelde onafhankelijkheid te Munster, door 's Lands regeering niet weder afgeschaff werd, dan is de vlag uit den 80-jarigen worstelstrijd met Spanje nog heden de onze, omdat zij die van den Staat der Vereenigde Nederlanden *gebleven* is en geen andere in 1813 hersteld kon worden. Alleen toch aan 's Lands Regeering en niet aan het welbehagen van bijzondere personen — zij mogen regenten, kooplieden, dichters, schrijvers, kunstenaars of schilders zijn — komt het recht toe, de kleuren van 's Lands vlag vast te stellen.

In mijn eerste schrijven zou *ten onrechte* beweerd zijn, dat onze vlag eerst bij den aanvang van den vrijheidsoorlog tegen Spanje is tevoorschijn gekomen en dat zij in haar ouden naam van prinsenvlag het brevet van haar oorsprong met zich voert. Oranje, wit en blauw waren de kleuren, die onze vaders, in den bangen strijd met Spanje, aan *Oranje* ontleenden; zij waren de kleuren van een prins, die langen tijd de eenige bezitting was, die zij in de wereld hadden.

De prinsenvlag, in spijt van haar latere en vreemde kleur, nog in onze eeuw zoo genoemd, ontstond — zegt Mr. J. C. de Jonge — in de eerste dagen des opstands tegen Spanje; zij woei welhaast van alle schepen, die 's prinsen zijde hielden; met haar werden Bossu, Sansio d'Avila en Romero overwonnen; door haar werd Leiden ontzet.

De heer De Jonge begint met het bewijs te leveren, dat wij onze vlag niet aan Frankrijk verschuldigd zijn, zooals men tijdens de Fransche omwenteling wel eens heeft gelieven te vertellen. „Aan geenens vreemden Vorst,” zegt de heer De Jonge, „is Nederland die roemrijke vlag verschuldigd, maar de stichter derzelve is de *grondlegger* der Nederlandsche vrijheid, de nooit genoeg geprezen Prins Willem I.” In Juli 1572, zegt de hoogleeraar Fruin, werd eene bende geuzen verslagen en hunne vaandels genomen: „desquels il y en avait trois de tattetaf des couleurs du Prince d'Orange.”

Bij Anjou's inkomst te Antwerpen waren 54 Nederlandsche schepen bijeen, „*met heur gewoonlike wimpelen, die den Spanjaarden groote vrees plegen aan te jaeghen, met des Princen van Orangien kleuren.*” De Nederlanders hadden toen dus een *eigen* vlag en voerden die in tegenwoordigheid van den Franschen hertog. Zij werd toen reeds de *gewone* vlag genoemd. Die kleuren waren *oraenge* en *blanche ende bleu*. Mede zag men die kleuren bij een feestelijken optocht te Gent, waar de pacificatie werd voorgesteld, die, door 17 rijk gekleede maagden (de

17 provinciën) omringd, onder een sluier van 's prinsen kleuren, oranje, wit en blauw, Katholiek en Protestant vereenigd hield. Het Geloof was in het wit, de Waarheid in het blauw en de Standvastigheid in het oranje voorgesteld. De heer De Jonge voegt hierbij, dat deze kleuren van het leger onder prins Willem I en de drie volgende Stadhouders der Republiek de nationale kleuren waren.

De heer Ter Gouw zegt in zijn werkje over de Nederlandsche vlag bl. 6 en 25: „Met den aanvang van onzen vrijheidsoorlog tegen Spanje treedt ook onze vlag tevoorschijn — vroeger kenden wij haar niet.”

Die vlag overwinterde op het barre Nova-Zembla en vestigde zich in het Paradijs der Oost-Indiën; zij werd gezien aan Afrika's zuidelijken hoek, en in het noorden, midden en zuiden van de nieuwe werelddeelen verkondigde zij Neêrlands grootheid. Het is nu ongeveer twee eeuwen geleden, dat de vlag van Nederland, o. a. om een Cromwell te believeen, de kleur verkreeg, die haar vreemd was, en waardoor zij ophield nationaal te zijn.

Het rood heeft de oranjekleur uit de vlag der Natie *verdrongen*; het protest onzer roemrijke zee-macht, daartegen gedaan, was hier en daar slechts bij overlevering bekend, totdat de achtingswaardige geleerde, Mr. J. C. de Jonge, het 60 jaren geleden ter algemeene kennis bracht. Wij kunnen nu toch niet langer achter onze onwetendheid schuilen, zonder de wetenschap te versmaden en op onkunde trotsch te zijn.

Het besluit van de Admiraliteit van Amsterdam, d.d. 6 April 1596, stuit alle tegenspraak en bewijst bondig, dat wij — het zij met eerbied gezegd — met alle recht er bij de Vorstin op zouden kunnen aandringen, om bij een koninklijk besluit opnieuw te bepalen, dat de thans in gebruik zijnde valsche vlag, door de echt Nederlandsche moest vervangen worden, te meer als men in aanmerking neemt, hoe Nederland onder hare echte vaan, uit oranje, wit en blauw bestaande, bloeide en steeds in grootheid en luister toenam; terwijl bij het strijken daarvan ons Vaderland veel van zijn ouden glans, — men zou haast zeggen *alles* — verloren heeft. Het is waar, de nieuwe vlag heeft ook hare eer gehad, maar zij is bij haar ontstaan reeds vernederd — zij zag Nederland van jaar tot jaar machtelooser en onbeduidender worden.

Dat de door mij aangehaalde feiten in het schrijven van 10 Mei ll. „*niet dan onder reserve als vaststaande mogen worden aangemerkt,*” niettegenstaande vertrouwbare geschiedkundigen ons dit meêdeelen, geef ik den onbevooroordeelden lezer gaarne ter beslissing over. Dat het bestuur of het gemis van den stadhouder geen invloed op de kleur der vlag uitoefende, zooals Mr. v. d. Br. schrijft, is m. i. niet aan te nemen: „In de vlagverandering die men den heer van Wassenaer voorschreef, is het voor ieder duidelijk te zien, dat in 1653 met het Oranjehuis ook de Prin-

senvlag verdwijnen moest" (De Jonge bl. 61—68). Het rood was de lievelingskleur van eene der staatkundige hoofdrichtingen, die het geheele leven van onzen vroegeren Staat door te zien zijn. In Holland was alles in rep en roer over het veranderen van 's prins-kleuren; in 1653 werd uit Holland aan Cromwell geschreven, dat al de boeren gewapend waren, maar *zonder* de prinskleuren niet wilden optrekken. Evenals ten platten lande was het in de steden gesteld: de oranjevlag woei overal en men eischte, dat het prinsje, hoe klein ook, stadhouder zou zijn.

De opmerking van Mr. v. d. Br., dat „rood en oranje niettemin zoo weinig van elkander te onderscheiden geweest zijn, dat *beide* Oranje genaamd werden en zelfs de koop van rood of oranje vlaggedoek werd voorgeschreven" is geen bewijs (men houde het mij ten goede) om het deugdelijk recht van rood te handhaven. Dat men in het moederland of bij de Nederlandsche landmacht omtrent de kleuren der vlag weifelende begrippen had, zoodanige stelling wordt door eene geschiedenis van twee eeuwen krachtig tegengesproken.

In het werkje van C. Allart, Nieuwe Holl. Scheepsb. Amst. 1695. I. 9. volg. — wordt duidelijk gezegd, dat men het rood wel zeer scherp van oranje wist te onderscheiden en — dat de *hoofdvlag* steeds uit de kleuren Oranje, wit en blauw bestond. Wat ons voor bewijs geldt, voert — zooals men wel eens zegt — dag en datum, en mag niet, zooals de kunstwerken nu en dan, verkleurd, overgeverfd of onzeker zijn.

Verlangt men echter een keurige afbeelding onzer vlag, die is nog heden op de afbeelding van prins Willem V in eene der zalen van het Binnenhof te zien, waar zij in de vorige eeuw dagelijks voor de hoogste regeeringspersonen te zien was en die alleen wellicht grooter en duidelijker is dan al de vlagjes van boeken en schilderijen tezamen; die vlag toont de kleuren: Oranje, wit en blauw.

Het zou een verblijdend teeken zijn, dat de anti-Nederlandsche vlag herschapen werd in de echte Nederlandsche, door bij de eerst voorkomende gelegenheid de vlag van Oranje, wit en blauw, als het kenmerk van den waren Nederlander, uit de woningen te doen wapperen!

Het moet, het moet Oranje zijn!"

#### ANTWOORDEN OP PRIJSVRAGEN.

Als antwoord op de prijsvragen van 7 Febr. l. l. ontvingen we o. a. het volgende vers, onder het motto: „Oefening baart geen kunst."

#### Uit het leven van M. A. De Ruyter.

Wie heeft nog nooit den naam gehoord  
Van Vlissinger Michiel?  
Hij, die als knaap reeds kwam aan boord,  
Schreed op de baan der eere voort,  
Tot hij als Vlootvoogd viel.

Doch in dien langen tusschentijd  
Van acht-en-vijftig jaar,  
Ligt menig roemrijk heldenfeit  
En menig blijk van wijs beleid  
Van Neêrlands Bestevaer.

Hij was een man die bidden kon;  
Dat deed hij dan ook trouw;  
Maar, als hij dan 't gevecht begon,  
Stak hij, opdat hij overwon,  
De hand ook uit de mouw.

En had de vijand overmacht,  
Dan dacht hij: „Beste maat!  
Ik kan 't niet winnen door mijn kracht;  
Wijl ik het daarvan niet verwacht,  
Neem ik dus list te baat."

Op zoek'ren tijd ('t was in den tijd,  
Toen Spanjes sterke hand  
Ons nog benauwde in den strijd,  
De zee ontrustte wijd en zijd)  
Was hij in Engeland.

Een lading boter was zijn vracht,  
Uit Ierland afgehaald,  
Die hij naar Zeelands havens bracht.  
't Gebrek aan boter maakt, zoo dacht  
Hij, dat men duur betaalt.

Maar in 't Kanaal, bij Eng'lands kust,  
Kwam er een kaper aan;  
Daarover was hij niet gerust,  
Dus moest hij, tegen zin en lust,  
Een haven binnengaan.

Duinkerken kaper bleef maar steeds  
Hem wachten voor de reë;  
't Bederf kwam in de boter reeds;  
Dat deed De Ruyter te veel leeds;  
Hij dacht: 'k Steek maar in zee.

In Zeeland wacht men mij reeds lang,  
De nood klimt meer en meer;  
Mijn plicht gaat boven mijn belang;  
Met God ben 'k voor geen kaper bang;  
Ik waag me in 't open meer.

Maar nu het slim ook aangelegd,  
En fluks het werk gedaan!  
Hij roept zijn volk op 't dek en zegt:  
„Maakt u gereed tot een gevecht;  
De stukken goed gelaen.

„Bijl, handspak, piek en roer en zwaard,  
En alles bij de hand.  
De slechte boter vlug vergaerd;  
Die is nu toch geen geld meer waard  
In 't lieve vaderland.

„Daarmee het dek maar goed besmeerd!  
Maakt alles glad als ijs!  
't Schip in een sullebaan verkeerd!  
Den vijand 't ijsvermaak geleerd  
Op nieuwerwetsche wijs.

„Uw schoenen trekt ge allen uit,  
En houdt u dan gereed!  
De vijand loert reeds op zijn buit;  
Houdt moed, dan nemen wij dien guit  
Eens mooi en aardig beet."

't Bevel wordt trouwelijk volbracht.

Het scheepje steekt van land;  
De Spanjaard heeft het opgewacht,  
Vertrouwend op zijn overmacht,  
En is nu bij de hand.

De stukken worden losgebrand;  
't Gebulder van 't geschut  
Klinkt tot de kust van Engeland,  
De kogels vliegen door het want,  
En doen dus weinig nut.

De Spanjaard geeft de volle laag;  
De Ruyters volk bukt neer,  
Doch is in 't schieten ook niet traag,  
En geeft aan 't Spaansch gebroed gestaag  
Zijn schot met rente weer.

De vijand wordt het schieten moè,  
Maakt zich tot ent'ren klaar;  
Hij zeilt alzoo op 't scheepje toe,  
Maar hij weet nog niet dat en hoe  
Hij zich brengt in gevaar.

Hij klampt De Ruyter dus aan boord,  
En 't Spaansch gebroed springt vlug  
Op 't vaartuig over, maar glijdt voort.  
Dat vinden zij toch ongehoord;  
Zij vallen op den rug!

Zij buit'len op en door elkaar;  
Zij zoeken een houvast;  
Maar (of het schip betooverd waar!)  
Vet, glad, glad, vet, is alles daar,  
Het touw, het dek, de mast.

De Zeeuwen snellen spoedig aan,  
En werpen ze overboord.  
Dat werk is spoedig afgedaan,  
De Spanjaards zijn teruggegaan,  
Of liggen daar vermoord.

Dat werk is netjes opgeknapt;  
De kaper, vol van schrik,  
Heeft snel de touwen doorgekapt  
En maakt, dat hij Michiel ontsnapt,  
Maar deze is in zijn schik.

De vijand vlucht; hij is voldaan,  
En van 't gevaar bevrijd.  
Hij laat den kaper dus maar gaan,  
En stuurt op Neêrlands kusten aan;  
't Is waarlijk meer dan tijd.

En weldra stapt de slimme held  
Op Zeelands kust aan wal.  
Men was daar eenigszins ontsteld,  
En vreesde reeds voor Spaansch geweld,  
Of ramp en ongeval.

En blijde wordt hij dus begroet,  
Na lang te zijn verwacht.  
Men prijst om strijd den heldenmoed  
En list van hem, die weer zoo goed  
Bekampt had 's vijands macht.

Dus paarde hij aan vroomheid moed,  
Aan slinheid wijs beleid,  
Dies zij hem, die, zoo vroom als vroed,  
Zoo wakker kampte op den vloed,  
Dit liedje toegewijd.

De maker van dit vers is de heer R. VAN MAARE B. Jzn. te Westbroek, p. a. den heer N. Bos te Achttienhoven. Onze vriend heeft eer van zijn werk. Met zijn motto zijn we het echter in zoover *niet* eens, dat we hem nog eenige oefening aanraden en daartoe op enkele dingen wijzen.

De laatste regel van het 1e versje heeft dit verkeerde dat men er ook iets treurigs uit lezen kan, terwijl de bedoeling juist anders is. Dit nu stoort den indruk.

„benauwde in” is een hiatus; het stoot wij twee klinkers saamkomen.

„Zoo dacht  
Hij dat” enz.

Dat rijmt wel, maar vloeit niet.

„tot een gevecht” — de nadruk valt op één; dus geen twee?

„ge allen” — een hiatus.

„De kogels doen weinig nut” — wat beduidt dat eigenlijk?

„Hij *sich* brengt in gevaar” — hier valt de klemtoon verkeerd.

„vermoord” is hier min gepast.

Eenige oefening blijkt dus nog wel noodig. Doch overigens is het „liedje” recht aardig en hopen we er meer zoo te ontvangen. Wie een gave heeft ontvangen, bestede die den Heer tot eere.

Op de twee andere vragen kregen we uitnemende antwoorden van de Chr. Jongelingsvereeniging te *Abbeva bij Ylst*. We vermelden die later.

Aan deze beide inzenders is de prijs toegekend, bestaande uit een ex. van J. H. GUNNING Jr., „**Het leven der menschheid en der menschen, eene Divina Commedia.**” De boeken zijn hun door de uitgevers gezonden.

## V R A G E N B U S.

Onze lezer G. J. H. Azn. te R. doet verschillende vragen rechtstreeks aan de Redactie:

1. Wat beteekent „Het is er *oremus* of *ouremus*?”
2. Een zaak op touw zetten.
3. Een vriend in den steek laten.

Op de 1e vraag zullen we al vast antwoorden, en afwachten of ook de lezers lust gevoelen aan de andere hun krachten te beproeven.

*Oremus* (en niet *onremus*) is Latijn en beduidt: Laat ons bidden. Een uitdrukking die de Roomsche priesters gebruiken als er gebeden zal worden.

Die uitdrukking wordt in de volkstaal gebruikt in: „'t Is er *oremus*,” d. w. z. alles is in de war, in 't honderd.

Nu kan men dit op twee wijzen verklaren. Oudtijds bad bij feesten enz. de priester aan de tafel der vorsten en grooten. Zijn „*oremus*” maakte dan een einde aan 't gepraat en gewoel, dat aan den maaltijd voorafging. Allen zett'en zich dan rustig neer. De uitdrukking zou dus beduiden: 't Is een staat van zaken als wanneer de priester zegt: „*Oremus*.”

Maar duidelijker achten wij een andere verklaring.

*Oremus* of het gebed kwam tepas als er nood, benauwdheid, verwarring was. Dan heette het in de kerk: „Laat ons bidden.” En daar 't volk „*Oremus*” niet verstond, vatte het dit op als een aanduiding van den verwarden, naren toestand zelf.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlandsch Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## IN DEN KERKER VAN SIMANCAS.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

(Slot.)

Niet slechts had het plan ter ontvluchting schipbreuk geleden, doch de toestand van den gevangene was er niet op verbeterd. Nauwer ingesloten en strenger bewaakt dan ooit, verviel hij tot doffe zwaar-  
moedigheid en zijn eenige hoop was, dat hij toch straks voor een raad van eer zou gedaagd worden, voor welken hij dan zijne onschuld glansrijk zou kunnen bewijzen. Doch de koning en zijn gewetenlooze hand-  
langer hadden andere begrippen van goed recht tegenover den Nederlandschen adel. Alva en zijn Bloedraad zouden rechten; in Spanje mocht hun vonnis ten uitvoer gebracht worden. De akte van beschuldiging was spoedig opgesteld: de gevangene zou deelgenomen hebben aan de samenzwering tegen Granvelle, aan de pogingen om het gezag van den Raad van State uit te breiden en aan verzet tegen 's konings bevelen in zake de ketterij. Hij zou de ketters in zijne staten begunstigd hebben en zelfs in 's konings tegenwoordigheid verklaard hebben, dat geen der Nederlandsche edelen de wapenen tegen de opstandelingen zou opvatten, eer de koning aan den wensch der verbondenenen zou voldaan hebben. En de eisch was natuurlijk: doodstraf met verbeurte

van goederen. Wyl men op het stoffelijk overschot van Van Bergen de doodstraf niet toepassen kon en toch het gemis zijner goederen den hertog een nagel in het vleesch was, zoo werd het tweede deel der straf op Montigny's overleden vriend, dat wil zeggen op diens verlaten weduwe toegepast.

Met de akte van beschuldiging, uit de Nederlanden overgezonden, begaf de alcade van 's konings huis zich naar het kasteel van Segovia. Hij trad de cel van den gevangene binnen en las dezen de beschuldigingen voor. De Montigny weigerde aanvankelijk te antwoorden; slechts de Vliesridders en de koning vermochten zijne rechters te zijn. Doch de alcade beduidde hem maar al te klaar, dat men èn te Brussel èn te Madrid geneigd zou zijn zwijgen als toestemmend antwoord te beschouwen. Zoo sprak hij dan en ontkende elke aantijging, hem in de akte gedaan. Wel had hij zich geuit, dat hij de invoering der inquisitie een misslag vond in een land, waar haar naam zóo gehaat was, maar wel verre van de ketterij te begunstigen, zou hij veeleer zijn eigen broeder aangegeven hebben, indien hij hem van ketterij zou verdacht hebben; de brandstapels voor de hervormden en hunne leeraars in zijn gebied opgericht konden het getuigen.

Een tweede verhoor volgde en daarna vergunde men den ongelukkige vijftig dagen tijd om zich te rechtvaardigen tegenover den Bloedraad. Hij mocht namen opgeven van personen, wien hij toever-



trouwde hem te verdedigen bij den hertog, doch de door den gevangene genoemde personen bedankten wel vriendelijk voor de eer, een man te verdedigen, wiens vonnis in optima forma reeds geteekend lag; terwijl zij zich overtuigd hielden, dat hun pogen zijn einde slechts verhaasten kon. Toen werd gerechtelijk een aan Montigny gansch onbekend rechtsgeleerde aangewezen, om den beschuldigde tot verdediger te strekken, doch onder den strengsten last, zich noch persoonlijk noch schriftelijk met zijn cliënt in aanraking te stellen. Wat mocht de gevangene van zulk een pleit niet hopen!

Het rechtsgeding werd aangevangen met eene dagvaarding namens Alva aan mevrouw de Montigny. Deze verscheen, doch weldra ziende dat hare verklaringen slechts gebruikt werden om de schuld van haar echtgenoot te verzwaren, beriep zij zich op den koning. In een hartroerend schrijven wees zij dezen op de trouw, waarmede de Montigny steeds Zijne Majesteit gediend had, op haar eigen jeugdigen leeftijd en op het korte huwelijksgeluk, dat zij hadden mogen smaken. Mocht haar echtgenoot, dien zij geheel onschuldig rekende, in een of ander toch onbewust misdään hebben, zoo riep zij om Christus' wil 's konings genade in. Helaas, zij wist niet, dat het kwaad over haar en haar gemaal reeds ten volle besloten was. Nauwelijks waren zes maanden voorbijgegaan, of de voorzitter van den Bloedraad sprak het vonnis uit: de heer van Montigny zou met het zwaard gerecht en zijn hoofd op een piek tentoongesteld worden. Weldra was het vonnis naar Spanje gezonden met den last aan het Spaansche gerecht om het uit te voeren.

Men was te Madrid niet verlegen met de gruwzame opdracht, doch men oordeelde het raadzamer langs anderen weg het doel te bereiken. 's Konings raadslieden stelden voor een langzaam werkend vergif in de spijzen van den gevangene te mengen, doch daarmede was het rechtsgevoel van den rechtvaardigen koning niet bevredigd. Wel stemde hij toe, dat men de fijngevoeligheid op het punt der terechtstelling van geliefde mannen bij de Nederlanders niet zoo herhaaldelijk moest trotseeren, maar, hoe ook, de Montigny mocht aan de hand van den beul niet ontkomen, al zou men hem dan ook in 't geheim... worgen.

Het huwelijk van den koning stond voltrokken te worden, toen Eugenio de Peralta, gouverneur van het kasteel van Simancas, een koninklijk schrijven ontving, waarbij hem gelast werd zich naar Segovia te begeven en den gevangene onder sterke begeleiding naar het kasteel van Simancas over te brengen. *Plus royaliste que le roi*, deed Peralta den gevangene in de boeien slaan, plaatste hem in een rijtuig tusschen twee gerechtsdienaars en vier boogschutters en gaf hem verblijf in het kasteel van Simancas. Hij werd met meer onderscheiding behandeld dan voorheen, zoodat den ongelukkige opnieuw de oogen verblind werden en hij zich vleide, dat de koning zijn huwelijk met een

daad van lankmoedigheid te zijnen opzichte bekrachtigen zou. Weldra zouden hem de schellen van de oogen vallen. Weinige dagen later ontving de gouverneur van het kasteel een nieuw koninklijk bevel, waarbij hem gelast werd den veroordeelde geheel ter beschikking te stellen van don Alonzo de Aranello, den overbrenger van 's konings last. Deze was door den koning geheel en tot de in de kleinste bijzonderheden ingelicht over hetgeen hij ten opzichte van Montigny te doen had. Allereerst moest deze geheel van den omgang met anderen afgesloten worden. Aanleiding was er niet en ze moest dus gezocht worden. Ook daarop wist men raad.

Op zekeren morgen trad don Peralta, schijnbaar geweldig geschokt, de kamer van den gevangene binnen. Op een toon van verontwaardiging en woede verweet hij dezen, dat hij van zijn goedheid en zijn vertrouwen misbruik maakte en dat hij hem nu van alles zou moeten berooven, wat zijne gevangenschap tot nu toe dragelijk gemaakt had. Het was hem verund geworden, zich binnen de muren van het kasteel als een vrij man te bewegen en ieder bij zich te ontvangen, dien hij wenschte te zien. Hij zou hem nu naar een afgelegen vertrek doen overbrengen en al zijne dienaren van hem verwijderen. Vruchteloos beproefde de Montigny den stroom der woorden van den oogenschijnlijk in drift ontstoken Spanjaard tot bedaren te brengen en van hem te vernemen, waarin hij dan toch opnieuw mocht gezondigd hebben. Eerst toen de gouverneur uitgeraasd had, ontving hij antwoord op zijn vragen.

„Zie dezen latijnschen brief, waarin ge opnieuw met uwe vrienden een plan tot ontvluchten beraamdet. Indien zij niet zoo dom geweest waren hem uit hun zak te laten vallen in de gang van het kasteel, zoudt gij over weinige dagen vrij, doch ik om hals en eere zijn.”

Bevend hield de Montigny het noodlottig schrijven in de hand.

„Ik ken noch dezen brief noch den schrijver, en heb niet over ontvluchten gedacht,” antwoordde hij, diep gekrenkt. 't Was ook, voorwaar, geen wonder. Het vinden van dien brief in de gang, welke naar de Montigny's vertrek leidde, was een van de maatregelen, welke op 's konings last aan don Alonzo voorgeschreven waren. Geen wonder dus, dat de Peralta woedend de deur sloot temidden van de verontschuldigungen, welke de gevangene inbracht, en oogenblikkelijk last tot diens overbrenging gaf.

Zooveel smaad was te veel. Reeds had het den edelman diep gekrenkt, dat men hem bij de reis naar Simancas in boeien gesloten had, doch nu, in een somber verblijf, van allen gescheiden, werd hij weldra ongesteld. Had hij zijne vijanden willen believen, hij had geen gelukkiger tijdstip kunnen kiezen. Vol vreugde over zijne bevinding snelde de Peralta naar den geneesheer van het stadje en gelastte hem dagelijks meermalen naar den kranke te komen om-

zien, als ware diens ongesteldheid van den ernstigsten aard geweest. Hijzelf werd, mede volgens 's konings aanwijzing, in het geheim ingewijd en schreef den zieke geneesmiddelen voor, als ware deze aan hevige koorts lijdende, zooals hij dan ook niet naliet te vertellen aan ieder, die het maar hooren wilde.

Den veertienden October, des avonds te tien ure, trad Alonzo den kerker binnen. Hij plaatste zich aan het leger van den kranke met eene deftigheid, welke dezen deed vermoeden, dat hij nu eindelijk zou vernemen, wat toch de drijfveer mocht wezen van zooveel buitengewone zorg voor zijn welstand. Met huichelachtige deelneming berichtte hij den gevangene, dat hij een koninklijk last ontvangen had, welken hij zich verplicht zag te zijner kennis te brengen. Hierop las hij hem het doodvonnis voor en sprak over de goedertierenheid des konings, die, zijn hoogen rang in aanmerking genomen, hem niet in het openbaar te schande wilde maken, doch bevolen had de terechtstelling zoo te doen plaatshebben, dat niemand iets anders gelooven zou, dan dat hij aan de koorts was bezweken.

De Montigny was geweldig geschokt. Steeds had hij op zijn goede zaak vertrouwd, steeds zich geveid, dat 's konings huwelijk hem de vrijheid hergeven zou. En nu deze uitkomst! Doch weldra vermande hij zich en vroeg om den bijstand van een priester. Deze kwam en was niet weinig verbaasd in stede van den verstokten ketter, welken hij meende te moeten bestrijden, een goed geloovig Katholiek te vinden, die hem een goed geschreven geloofsbelijdenis overhandigde, zóo rechtzinnig, dat zelfs de heilige Petrus er naar zijne meening niets tegen in zou hebben te brengen. De Montigny verklaarde, dat hij onschuldig was en zijn dood alleen het werk was van zijne vijanden, doch ook tegenover hen vertoornde hij zich niet, maar schonk hun gaarne vergiffenis. Toen hij er over sprak zijn testament op te maken, werd hem uit 's konings naam gelast, niet in het minst te zinspelen op zijne terechtstelling, maar zich uit te drukken als iemand, die onverwacht den nacht des doods over zich voelt komen. Men vergunde hem een lijst van zijne schulden op te maken, benevens eene van die personen, welke hij gaarne voor de aan hem bewezen diensten beloond zou willen zien; met opgave van de som, welke hij hun toedacht. Hij gevoelde maar te zeer, dat de beschikking over zijn geld en goed van nu af aan den koning en diens gewetenlooze stedehouders verbleef.

Met een gebroken hart reikte hij den priester twee ringen over, welke hij in gelukkiger dagen van zijne gade en zijne schoonmoeder ontvangen had, en verzocht hem, haar die terug te geven. Ook verzocht hij hem haar te schrijven, dat hij als een goed Katholiek gestorven was en haar in zijn naam aan te manen aan kerk, koning en voorouders getrouw te blijven.

Maandag, 16 October 1570, te twee ure in den morgen, waren de alcade, de griffier, de gouverneur,

de geneesheer en eenige weinige personen, die in den gruwel betrokken waren, in den kerker van Simancas rondom het leger van den gedwongen kranke vergaderd. Om aan het schandelijk stuk nog eenigen rechtsvorm te voegen, las de griffier met luider stem het vonnis van den Bloedraad voor. Toen trad de priester naderbij en bediende den ongelukkige. Na hem trad de beul toe en — verworgde den man, door Neêrlands volk en de Gouvernante tot den koning gezonden om verzachting van plakaten te vragen.

Men behoefde niet langer in dit huiveringwekkende oord te toeven. Don Alonzo herinnerde den aanwezigen nogmaals aan de bedreigingen des konings, waarin onherroepelijk de straf des doods uitgesproken werd over hem, die het wagen zou den sluier van dit geheim op te lichten, en voorts verstrooide men zich. Nauwelijks was de dag aangebroken, of de tijding werd verbreid, dat de Montigny aan de koorts overleden was en dat... terwijl de Peralta nog bezig was de uiterlijke kenteekenen van de oorzaak tot den dood des edelmans voor de wereld onzichtbaar te maken.

Maar de historie heeft haar eigen oogen en haar eigen stem. Zij heeft gerecht, en waar zij de feiten in het ware licht heeft gesteld, daar oordeelt zij den gevangene in den kerker van Simancas een onschuldig vermoorde, en zijn koning, dien hij in alle trouw en ridderlijkheid had gediend, een lagen, een afschuwelijken moordenaar.

En welk rechtschapene uit den ouden of nieuweren tijd wendt zich niet met weerzin af van zulk een monster, al draagt het ook een kroon!

## DE OLIJFBOOM.

Met bijzondere belangstelling beschouwde ik den olijfbom, omdat die in den Bijbel zoo dikwijls voorkomt. Spoedig merkte ik op, dat hij niet in vetten grond groeit, maar — op rotsen! Als er op de rotsen een dikke laag van aarde ligt, dat de wortels van den olijfbom den rotsgrond niet bereiken kunnen, dan kwijnt hij en de vrucht wordt klein en droog. Den rijksten voorraad van olie trekt hij uit rotsen en steenen. Daarom zingt Mozes in zijn loflied, Deut. 32 vs. 13: „God deed Israel honing zuigen uit de steenrots *en olie uit den kei der rots.*” En Job zegt van den tijd zijns voorspoeds: „*Toen de rots bij mij olie-beken uitgoot.*” (Job. 29 : 6.)

Toen ik op mijn rit door den Libanon op den rotsgrond de zwaar beladen olijfbomen zag, moest ik er aan denken, hoe ook de vrucht des Heiligen Geestes, die bij olie vergeleken wordt, slechts welig tiert op den steenachtigen bodem van tegenspoed en innerlijke aanvechting.

Geen boom bloeit zoo rijk als de olijfbom. Maar van de millioenen witte, sneeuwachtige bloesems zet nauwelijks één ten honderd vrucht. De anderen vallen af en bedekken den grond als een dikke sneeuwlaag. Daarom zegt Job van den goddelooze: „*Men zal zijn bloeisel afwerpen als van een olijfbom.*” (Job 15 vs. 33.)

Ook reed ik langs meer dan honderdjarige olijfbomen, wier stam geheel hol was, terwijl het hout geen leven meer vertoonde. Zulke stammen waren met steenen opgevuld en vanbuiten met kiezelaaarde omgeven, teneinde den wind weerstand te kunnen bieden. Maar de kronen waren frisch en krachtig en met edele vruchten beladen. Bewonderend bleef ik voor die boomen staan en verstond als nooit vroeger de heerlijke belofte, Ps. 92 vs. 14, 15: „Die in het huis des Heeren geplant zijn, dien zal gegeven worden te groeien in de voorhoven onzes Gods. In den grijzen ouderdom zullen zij nog vruchten dragen; zij zullen vet en groen zijn.”

Op een anderen keer zag ik oude olijfbomen, uit wier lang gestrekte wortels nieuwe takken ontsproten, die vrucht beloofden, als de oude stam toch eindelijk voor den tijd zou moeten zwichten. Natuurlijk kwam mij daarbij het Schriftwoord te binnen, Ps. 128 vs. 3: „Uw kinderen zullen zijn als olijffplanten rondom uwe tafel.”

De olijfbomen staan niet altijd alleen, maar zij vormen ook geheele bosschen. Aldaar heerscht ernstige, plechtige stilte. Slechts het eentonig, smachtend gekir der duiven treft uw oor, want de olijffboom is de bakermat en het tehuis der duiven. In de kruin der olijven bouwt zij 't meest en 't liefst haar nest, en rust gaarne in hunne schaduw. Olijffboom en duif behooren bij elkaër; zooals reeds in den ouden tijd, Gen. 8 vs. 11: „De duif kwam, en zie, een afgebroken olijffblad was in haren bek.”

De olijff is de voornaamste, ja de onontbeerlijkste vrucht voor den Oosterling. Met een paar olijven en een stuk brood op zak, gaat de Bedouïen 's morgens uit, en begeert den ganschen dag geen ander voedsel. In olijffolie worden alle spijzen gekookt; olijffolie wordt tot avond- en nachtlucht gebruikt. Olijffolie is de algemeene medicijn; ook wrijft men er de huid mee in, om tegen de hitte bestand te zijn. In één woord olijffolie is in 't oosten een levensvoorwaarde. Daarom kan ook de Geest Gods, de levensvoorwaarde onzer ziel, met niets beter vergeleken worden dan met olie.

Toen ik den olijffboom voor 't eerst zag, maakte hij niet zulk een verkwikkenden indruk op mij als ik verwacht had. Er is ook inderdaad iets sombers in die knoestige, dikwerf gespleten stammen; in dat lederachtige, diep getinte, grauwgroene loof. Maar toen mijn oog er aan gewoon raakte en vele Bijbelplaatsen mij duidelijk werden, begon de aanblik van een olijvenwoud mij lief te worden; ja zelfs het statige, altijd gelijke, effen loof scheen mij niet meer somber, maar kwam mij voor als het zinnebeeld van onwankelbare trouw en ernstige bestendigheid; terwijl de knoestige, maar door geen wormen aangevreten stammen mij den indruk gaven van diepe, onverstoorbare levenskracht.

Toen verstond ik Hosea 14 vs. 7: „Israels heerlijkheid zal zijn als des olijffbooms.”

J. DISSELHOFF.

## NOG EEN PROEFJE.

We spraken in 't vorig Nr. over „Rijmkunst” en ieder die 't las zal toestemmen, dat ons land ten dezen bij geen ander achterstaat. We hadden trouwens nog meer kunnen noemen, b.v. Van Lenneps beschrijving van den loop der rivier de Duse langs het hol van Neander, — een navolging van het Engelsch.

Doch hier wijzen we er op, hoe men reeds oudtijds ten onzent in de Rijmkunst sterk was. Een der merkwaardigste en weinigen bekende bewijzen hiervan is zeker wel de „Echo”, een vers door zekeren Heynszoon Adriaansz in 't jaar 1568 gemaakt, in welk stuk hij „het Papen-kraam onder Vragen en Antwoorden” openlijk bespote. (De lezer bedenke er bij, dat men te dier tijde wel wat platter en minder kiesch van uitdrukking was dan thans.)

Wat zijn nu Papen en Monniken die zongen als een Lyster?	<i>Bijster.</i>
Wat zullen zij nu moeten doen, die geleerde Klerken?	<i>Werken.</i>
Hoe zullen ze werken, zy konnen niet deze Heeren?	<i>Zij mogent leeren.</i>
Is dog haar leeringe van Godt, wel yet?	<i>Gants niet.</i>
Komd ook haar leering met Gods woord wel over-een?	<i>Neen.</i>
Wat zal men dan met haar geboden maken?	<i>Verzaken.</i>
Doen ook de Ziel-Missen den dooden profyt?	<i>Niet een myt</i>
Waar toe hebben de Papen dan de Ziel-Missen bereyd?	<i>Uyt gierighuyd.</i>
Waarom doen zy ze egter; my dog verteld?	<i>Om geld.</i>
Wat zullen de Ziel-Missen doen in 't Oordeel?	<i>Geen voordeel.</i>
Wat zyn dog Papen, Monniken en Jezuiten?	<i>Hypokryten.</i>
Hoe staat het met haar Vagevier! 'k wouw dat ik 't wist?	<i>'t Is uytgepist.</i>
Maar die deze Boeverye uytbragt; wat was 't voor een Ruyter?	<i>Martyn Luther.</i>
Waarmé bewees hij dat verzierzel? zegt het my eens puur?	<i>Met de Schriftuur.</i>
Wat was 't laatste Koncili? wild het my eens afprenten?	<i>Te Trenten</i>
Wat besloot men aldaar? zegt het my geringe!	<i>Veel beuzelingen.</i>
Wat was dog 't voornaamste? zegt me de konditie?	<i>De Inquisitie.</i>
Wie wil d' Inquisitie draayboomen als vroomme Reuzen?	<i>De Geuzen.</i>
Wie wil ze handhaven? Hertog Frederik?	<i>Neen Ederik.<sup>1)</sup></i>
Wat brengen de Predikanten, die daar buyten preken, voort?	<i>Gods Woordt.</i>
Van wien zyn ze gezonden? zegget eens zonder spot?	<i>Van Godt.</i>

Dusverre de Echo; waar de Auteur, niet buiten waarheid, deze Voorspelling onder zette:

Dit is ter eeren van Godt en de Geuzen gedaan;  
Maar ik zal' er van de Papen weynig dank af ontfaan.

<sup>1)</sup> Hertog Erik van Brunswijk, die last had hier de Inquisitie in te voeren.

## UIT HET LEVEN.

Dr. Farr heeft een statistiek opgemaakt volgens welke van één millioen menschen er 150000 sterven in het eerste levensjaar; 55000 het tweede; 28000 het derde; bijna 4000 het dertiende; 500000 in het vijf en veertigste jaar; 37000 in het zestigste; 97000 in het tachtigste; en slechts 223 in het vijf en negentigste. Een zeer enkele komt boven de honderd.

Zekere Price, gevangene, tevens helper in een der werkplaatsen in de gevangenis te Jackson (N.-A.), is uit die inrichting ontsnapt in een kist met goederen. Deze kist moest naar Australië vervoerd worden en Price moest haar vol pakken. Doch hij deed er wat minder goederen in en vulde de open ruimte met zichzelf. Het deksel had hij zoodanig ingericht, dat hij de schroeven van den binnenkant zou kunnen openen, en met behulp van een paar medegevangenen ging de rest heel gemakkelijk. De kist werd uit de gevangenis naar het station gebracht en toen het donker was geworden, opende Price zijn enge gevangenis en was weldra vrij man. De ontsnapping werd niet ontdekt vóór de kist in den wagen gezet werd; toen toch viel het deksel er af. Het verslag van het gebeurde kwam te laat bij den directeur der gevangenis.

### *Douglas Campbell,*

zeer bekend door zijn werk: „The Puritan in Holland, Engeland and America,” is te Schenectady, New-York, overleden.

Genoemd werk is voor Nederland een hoogst merkwaardig geschrift, waarin glashelder wordt aangetoond, dat al de instellingen, die de Vereenigde Staten groot hebben gemaakt, niet zijn ontleend aan het monarchale Engeland, maar aan de Nederlandsche Republiek.

Bij het begin van den oorlog tusschen Noord- en Zuid-Amerika trad Campbell als vrijwilliger in dienst; later wijdde hij zich aan de rechtsgeleerdheid.

Zonderling is het voornemen van een Fransch journalist, den heer Lardeux, die *te voet* van Parijs naar Chicago gaan wil. Naar gemeld wordt, wil hij 13 Juni Parijs verlaten, om over Weenen en Moskou door den Oeral naar Sibirië te trekken. Dan kiest hij zijn weg naar de Oostkaap, in de hoop over het ijs der Behringstraat Amerika te bereiken, vervolgens door Alaska en Noord-Canada en om de groote meren heen, Chicago.

Waarschijnlijk zal de man zich onderweg wel bedenken.

## ANTWOORDEN OP PRIJSVRAGEN.

### De uitbreiding der zending onder heidenen en Mohammedanen in de laatste honderd jaren.<sup>1)</sup>

Onze negentiende eeuw kan naast den naam van „de verlichte”, gelijk velen haar met voorliefde noemen, met meer recht den naam van de eeuw der zendingsvereeningen dragen. Het bevel des Heeren Jezus: „Predikt het evangelie aan alle creaturen” was in de drie eeuwen, die de onze voorafgaan, ten opzichte van heidenen en Mohammedanen slechts door weinigen opgevolgd. 't Waren in de 16e eeuw de volgelingen van Loyola, die ter uitbreiding van Rome's kerk zich met grooten ijver gingen wijden aan de zending onder Hindoes, Japanneezen en Chineezzen. Onder hen onderscheidde zich bijzonder Franciscus Xaverius, die naar men beweert een millioen Hindoes heeft gedoopt. Van die Jezuietenzending plukt Rome nu nog in Indië en China de vruchten.

Jammer, dat de heidenen voor hun afgoden de beelden der Roomsche heiligen in ruil ontvingen! Daar de paters Jezufeten zich gaarne met de politiek inlieten en even vurig het land voor hun koning als de zielen voor hunne kerk begeerden, maakten zij zich b.v. in Japan zeer gehaat, waarom in dit land alle Christenen werden vermoord. — In de vorige eeuw zijn het hoofdzakelijk de Moravische broeders, die zich met groote toewijding en zelfopoffering gewijd hebben aan de taak om het evangelie aan de blinde heidenen te brengen. Hun arbeid is bijzonder door den Heer gezegend en ook nog in onze dagen wordt de zending der Broedergemeente met eere genoemd. Eerst tegen het laatst der vorige eeuw kwamen de Christenen in Europa meer algemeen tot het besef van de dure roeping die zij, naar het bevel van den Heiland, te vervullen hadden tegenover de millioenen, die nooit van den eenigen naam ter zaligheid hadden gehoord. De Christelijke kerk, tot welke in de eerste plaats die roeping komt, verzuimde haar dikwijls en daarom sloegen leden der kerk de hand aan den ploeg en vereenigden zich tot zendinggenootschappen. Van Engeland ging de stoot tot het oprichten van zulke genootschappen uit. Daar ontstond in 1786 het Wesleyaansch, in 1792 het Baptisten-, in 1794 het Londensch, in 1796 het Schotsch zendinggenootschap, in 1800 gevolgd door de oprichting van het kerkelijk zendinggenootschap. Onder de zending van latere jaren is die der vrije Schotsche kerk vooral bekend.

Het eerste genootschap in Nederland kwam tot stand te Zeist in 1792 en ging uit van de Broedergemeente. Vijf jaren daarna werd het Nederlandsche zendinggenootschap opgericht te Rotterdam; toen dit later van de hoofdwaarheden onzer belijdenis afweek, werd in 1858 in dezelfde stad de Nederlandsche zendingsvereening in het leven geroepen. Het volgende jaar kwam te Utrecht de naar die stad genoemde vereening tot stand en werd te Amsterdam de Gereformeerde zendingsvereening opgericht. Door de bemoeiingen van Ds. Witteveen ontstond de Ermelosche zending. Behalve de genoemde vereeningen heeft men in ons land nog de zending der vroegere Christelijk Gereformeerde gemeente, het Java-Comité (1851) en de zendingsvereening der Doopsgezinden en Lutherschen.

Naast de reeds genoemde zending der Broedergemeente

<sup>1)</sup> Wegens de belangrijkheid van het onderwerp geven we hier een der pas bekroonde antwoorden (zie vorig nummer), dat alleszins de lezing verdient.

werden in het Duitsche Rijk verscheidene zendingseveningen gesticht, onder meer: in 1816 te Bazel het Evangelische zendinggenootschap, in 1823 het Berlijnsche, in 1829 het Barmer of Rijnsche, in 1849 het Hermansburger Zendinggenootschap (door den leeraar Claus Harms). De meest bekende zendinggenootschappen der Nieuwe Wereld zijn het Amerikaansche te Boston (1810) en het Amerikaansche-Baptisten (1814).

Gaan we na dit zeer onvolledige overzicht der verschillende genootschappen over tot de beschouwing van het arbeidsveld der zending, en beginnen wij daartoe met onze Oost-Indische bezittingen. De O. I. Compagnie had er jaren lang groote schatten verdiend, maar er wel wat weinig zorg voor gedragen om, „in ruiling voor d' ontvoerde schatten”, aan Maleier en Javaan den Christus te laten verkondigen. In 't begin dezer eeuw woonde in Soerabaia een Duitscher, Emde geheeten, meest onder den naam van vader Emde bekend, die na zijne bekeering in Soerabaia en de omstreken begon te prediken en zoo de voorlooper werd van de latere zending op Oost-Java.

Op oostelijk Java werkt tegenwoordig het Nederlands zendelinggenootschap. Midden-Java wordt bearbeid door de zendingen van de Nederl. Geref. zendingsevening, die in de Keucheniuschool te Poerworedjo eene opleidingsplaats voor inlandsche helpers hebben. West-Java is het arbeidsveld der Nederl. zendingsevening, die thans ook in Bantam een zendingspost zoekt. Het Java-Comité heeft te Depok bij Batavia haar Seminarie tot opleiding van inlandsche hulppredikers, door Ds. Schuurman gesticht (1881). Op Sumatra heeft vooral de Rijnsche zending met zegen gewerkt. In 1860 opende zij hare zending in 't land der menschenetende Batta's, die twee Amerikaansche zendingen, de eerste verkondigers der Blijde Boodschap in hun land, opgegeten hadden; in 1861 kwam de bekende zending Van Asselt hier werken, die veel vrucht op zijn arbeid mocht zien. Thans zijn daar vele Christenen. Ook werkt de Rijnsche zending op Borneo onder de woeste Dajaks, die zoo bedreven in het koppensnellen zijn.

Welk een vrucht de zending ook voor het maatschappelijk leven geeft, bewijzen de Alfoeren uit de Minahasse van Menado op Celebes, die hunne ruwe gewoonten hebben laten varen en zich zeer gunstig van hunne heidensche stamgenooten onderscheiden. Hier werkt het Nederl. Zendinggenootschap. De Zending Schwarz (gest. 1859) doopte niet minder dan 15000 Alfoeren.

De Molukken, de kleine Soenda-eilanden en andere kleinere eilandengroepen in onze Oost zijn door verschillende genootschappen tot arbeidsterrein gekozen; om niet te uitvoerig te worden zullen we deze niet noemen. Nieuw-Guinea, dat ons gedeeltelijk heet te behooren en welks binnenlanden nog zeer onbekend zijn, is van 1868 tot 1892 het arbeidsveld van den verleden jaar gestorven zending Woelders geweest (Utrechtsche zendingseven.); zijne standplaats was Andai. De Papoea's, die er wonen, zijn zeer woest en hebben in 1881 en ook een paar jaar geleden enkele Engelsche en Duitsche zendingen vermoord.

Gaan we nu in onze gedachten van Nederlandschnaar Engelsch-Indië.

Behalve door de Jezuïeten is de eerste zending in Voor-Indië begonnen door de zendingen Ziegenbalg en Pletschau (1706). Voor ongeveer honderd jaren landde de bekende William Carey in dit land en hij is de voorganger geworden van een aantal andere zendingen, die er niet ongezegend hebben gearbeid, al is het getal

Christenen klein in verhouding tot het aantal bewoners. 't Is vooral de strenge scheiding tusschen de zogenaamde *kasten* in Voor-Indië, die de zending groote hinderpalen in den weg legt. In Achter-Indië werkte zending Judson van 1812—1850 met zegen onder de Karenen, een volksstam, die overleveringen bezit, welke aan de Heilige Schrift herinneren. 't Getal gedoopten in Voor- en Achter-Indië en Ceylon bedroeg in 1881 ± 528,000, zeker een verblijvend getal; echter telt Voor-Indië alleen naar raming 250 miljoen zielen.

Engelsche, Duitsche, vooral Amerikaansche zendingen werken in Perzië, waar een 20-tal Christengemeenten zijn. In Klein-Azië, Syrië, Armenië en de omgelegen landen, alle staande onder heerschappij van den Turkschen sultan, wordt de boodschap des heils hoofdzakelijk door Engelsche en Amerikaansche zendingen verkondigd; de Grieksche kerk en de Halve Maan zijn daar hunne bitterste vijanden; alleen de vrees voor de westersche mogendheden houdt het Turksche fanatisme van gewelddadigen tegenstand terug. In 't algemeen maakt de zending onder Mahomedanen niet zooveel vorderingen als die onder de heidenen; dat leert ook de zending in deze landen. Alleen Klein-Azië, waar eenmaal het licht zoo helder op den kandelaar schitterde, heeft verscheidene Protestantsche gemeenten; Armenië telt nog afstammelingen van de Nestorianen, bekend uit de eerste eeuwen der Christelijke kerk, maar wier godsdienst zeer verbasterd is; onder hen werken zendingen der Nieuwe Wereld. 't Groote China, met zijne 400 miljoen bewoners, was lang voor de westerlingen geheel gesloten. Voor een dertigtal jaren dwong Engeland het, zijne havens voor Europeanen open te stellen. Zoodoende kreeg er de zending de handen ruimer; ongelukkig drongen de Engelschen den Chineezzen tevens een der grootste vijanden van de zending op, den ziel en lichaam verwoestenden opium. Robbert Morrison, een Schot, was de eerste zending der Protestanten, die in 1807 in het Hemelsche rijk doordrong, en zeer voorzichtig, als Chinees gekleed, zich de taal van dat volk langzamerhand eigen maakte, zoodat hij den Bijbel in het beschaafd Chineesch overzette. Een groot deel der Chineezzen kan echter deze vertaling niet lezen, omdat het Chineesch zooveel dialecten heeft.

Morrison stierf in 1834; voor zijn verscheiden had hij in den beroemden zending Karel Gutzlaff (1826) een uitnemenden steun gekregen. 't Getal gedoopte Christenen bedroeg in 1887 32000. Deze Christenen hebben van hunne landgenooten veel te lijden en worden niet zelden vervolgd, gelijk o. a. een paar jaar geleden nog gebeurde. Een dertigtal zendinggenootschappen hebben thans arbeiders onder de zonen van het Hemelsche rijk.

Evenals China was Japan tot het midden dezer eeuw voor vreemdelingen gesloten. Alleen de Nederlanders hadden vroeger het recht op Decima te handelen, onder beding zich in godsdienstzaken geheel naar de Japanneezzen te schikken en geene pogingen aan te wenden tot hunne bekeering. Zoo ging de winzucht boven het eigen zielenheil en dat der heidenen! Sedert 1853 is Japan voor Europeanen geopend en van dien tijd af heeft de zending er snelle vorderingen gemaakt. 200 zendingen en 100 inlandsche helpers prediken er het evangelie en velen hebben den christelijken godsdienst aangenomen; alleen in 1837 werden er 5000 gedoopt. Japan streeft er naar, in alles op een westerschen staat te gelijken; zoodoende is het Christendom er minder veracht en vindt het er veel minder tegenwerking dan in China. Maar die zucht om Europeesch te willen worden, brengt voor de zending het gevaar mede, dat velen den doop kunnen begeeren

als bewijs van beschaving in plaats van als zinnebeeld van de afwassing hunner zonden.

Als we van Japan uit naar het oosten en zuid-oosten gaan, komen we bij de verschillende eilandengroepen in den Grooten Oceaan, die voor 't meerendeel bij Australië behooren. Van deze eilandengroepen waren er tot voor honderd jaren vele door kannibalen bewoond. Hoe heerlijke vrucht daar op den zedingsakker is geoogst, kan men opmaken uit het feit, dat van de vijf millioen Australiërs er 280,000 tot het Christendom bekeerd zijn. Tusschen Japan en de Vereenigde Staten van Amerika ligt de tegenwoordig veel besproken groep der Sandwich-eilanden.

Daarheen togen in 1819 de eerste zendelingen uit Amerika en zagen aanvankelijk eenige vrucht op hun werk. Bijgeloofigen eerbied koesterden er de inboorlingen echter voor Pele, de moeder der goden, aan wie de met kokende lava gevulde krater van een vulkaan gewijd was. De vrouw van een der opperhoofden daalde in dien krater af (1825) en beschaamde de vrees voor Pele. In 1843 telden de Sandwich-eilanden reeds 24000 gedoopten en langzaam breidde zich het evangelie er uit; in 1853 trok het Amerikaansch zendinggenootschap zich terug en was er op Hawaï, 't voornaamste der eilanden, eene inlandsche kerk gevestigd. Later werd de toestand door den toevloed van vele Chinezen en Japannezen weer minder gunstig. Bijzonder woest waren de bewoners der Nieuwe-Hebriden. De zendelingen Williams en Harris landden in 1839 op een der eilanden, Erromanga, en werden er door de bewoners opgegeten. In 1861 vermoordden deze den zending Gordon, in 1893 zijn broeder; maar reeds in 1880 werd er op ditzelfde eiland, waar zooveel martelaarsbloed gestroomd had, eene Christelijke kerk gebouwd. Op Tanna en Aniwa was de Schotsche zending John Paton vele jaren werkzaam en ook op deze eilanden der Nieuwe-Hebriden is de blijde boodschap eindelijk door velen met blijdschap aangenomen.

Op de Fidzji-eilanden vestigden zich in 1835 twee Wesleyaansche zendelingen, die eerst door de menschenetende inboorlingen zeer vervolgd werden, maar eindelijk zegen op hun werk mochten zien; ook op deze eilandengroep vindt men thans verscheidene Christen-gemeenten.

Op Nieuw-Caledonië is de Protestantische zending door die van Rome doodgedrukt en de gedoopte inlanders, die van het Roomsche bijgeloof niet gediend bleken, werden doodgeschoten. De Vriendschaps-eilanden hebben zich uit vrees voor Frankrijk, dat hun Roomsche priesters zond, onder Engelsche bescherming gesteld.

Zending Williams werkte met veel zegen op de Cook's archipel. In 1838 landde hij op de Samoa- of Schippers-eilanden; daar hadden de bewoners van het christendom reeds gehoord en verkregen door zijne tusschenkomst Engelsche zendelingen.

Reeds in 1797 kwamen er zendelingen uit Londen op Tahiti, een der Gezelschaps-eilanden, welks koning in 1820 gedoopt werd met vele aanzienlijke inlanders. Sedert 1836 arbeiden hier ook zendelingen der Roomsche kerk. Ondanks allen druk door de Franschen, onder wier protectoraat de eilandengroep staat, uitgeoefend, begeeren de bewoners niet tot de Roomsche kerk over te gaan. Op het vasteland van Australië wonen vele Engelsche kolonisten, die door hunne dikwijls goddelooze levenswijze aan de oorspronkelijke bewoners meer kwaad dan goed hebben geleerd. 't Evangelie heeft onder deze laatsten nog weinig kracht betoond. Grooter vorderingen maakte het onder de Maori's, de oorspronkelijke Nieuw-Zeelanders. Samuel Marsden bracht er omstreeks 1830

de eerste zendelingen, die door het beoefenen der geneeskunde, menschelijkerwijze gesproken, slechts aan de tanden der kannibalen ontsnapten. Ook Nieuw-Zeeland telt thans vele Christenen, die eigen inlandsche leeraars hebben.

Slaan wij nu een blik op het donkere werelddeel Afrika. De zending in dit werelddeel is grootendeels nog van zeer jongen datum; eeuwenlang was bijna geen Europeaan in zijne binnenlanden doorgedrongen, totdat in onzen tijd Livingstone en Stanley den sluier der onbekendheid, die er over hing, ophieven. Aan de noordkust voert de Halve Maan nog steeds de heerschappij, maar aan de westkust heeft het Christendom verschillende zedingsposten gesticht. Naar Liberia, eene republiek van vrijgemaakte negers, werden in 1827 de eerste zendelingen uit Basel gezonden; dezen waren tegen het ongezone klimaat niet bestand; daarom zond men later uit Amerika Neger-zendingen, die er met zegen hebben gewerkt. Het moordend klimaat van Afrika's westkust (het kerkhof der blanken!) is een groot bezwaar voor de zending; bijzonder geldt dit van de kust van Guinea. Vele zendelingen vertoefden er slechts kort en stierven. Van vier Duitsche zendelingen, in 1847 daar gekomen, overleden er reeds drie in 't zelfde jaar. Toch verklaarden zich anderen bereid de ledige plaats aan te vullen. Ook in die streken, waar het heidendom zich evenals in Australië in zijne wreedste gedaante vertoont, waar menschenoffers aan de orde van den dag zijn, heeft de zending Gods zegen op haar werk ondervonden; reeds een 1000 heidenen zijn er gedoopt. Niet vergeten mag hier de naam van den zwarten bisschop Samuel Crowther, niet lang geleden gestorven, die in zijne jeugd als slaaf weggevoerd, door de Engelschen werd bevrijd; later gedoopt, was hij met veel zegen aan de landen van den Niger werkzaam.

Zuid-Afrika wordt bewoond door Hottentotten, Kaffers en Beetsjoeanen, onder de eersten is onze landgenoot Johannes Theodorus v. d. Kemp begonnen te arbeiden (1799), bijgestaan door Engelsche zendelingen; Robbert Moffat vond een vruchtbaar arbeidsveld onder de Beetsjoeanen; Zuid-Afrikaansche zendelingen werken onder de Kaffers. Ongeveer 20000 inlandsche Christenen worden in Zuid-Afrika gevonden.

Van bijzonderen zegen mag de zending op Madagaskar, die van 't begin dezer eeuw dagteekent, getuigen. Bitter zijn daar de Christenen vervolgd in 1835 en 1849, maar het bloed der martelaren werd het zaad der kerk; in 1869 liet de koningin zich doopen met haar eersten minister en van dat oogenblik af hield de vijandschap op; de Hova's hebben voor het meerendeel het christendom omhelsd. Natuurlijk zocht Rome er nu ook proselieten te maken.

In de vroeger ontoegankelijke binnenlanden van Afrika ligt het rijk Oeganda, waar nog maar enkele jaren het evangelie is gepredikt door Engelsche zendelingen; toen dezen er eenigen tijd niet ongezegend hadden gewerkt, verschenen er Jezufetenpaters, die den wreedten koning Mtesa tot hunne leer overhaalden; later viel deze koning tot het heidendom terug.

Op Mtesa volgde Mwanga, die eene vreeselijke slachting onder zijne Protestantische onderdanen liet aanrichten; bij die gelegenheid werd bisschop Hannington vermoord. 't Land staat nu eenigszins onder Engelsche bescherming, maar nog altijd doen de woelingen der Jezufeten aan de Protestantische zending veel kwaad.

In Egypte werkt zending Spillenaar, een Hollander; eene school voor inlanders is te Calioub geopend. De



Abessyniërs hebben nog weinig lust betoond, het evangelie aan te nemen; koning Theodorus heeft indertijd de zendingen verdreven.

Besluiten we nu ons overzicht met een blik op de zending onder de heidenen in Amerika. Zendingen der Broedergemeente hebben het werk voortgezet, dat Hans Egede en zijn zoon in Groenland hadden begonnen, met het heerlijke gevolg, dat het onherbergzame Groenland thans geheel is gekerstend.

Ook in Labrador kwamen het eerst zendingen der Broedergemeente; ook daar vindt men, naast vele Roomschen van Fransche afkomst, een niet onaanzienlijk getal Protestanten.

Onder de rusteloos vervolgde Roodhuiden, de oorspronkelijke bewoners der Vereenigde Staten, die voor een deel naar noordelijker streken zijn verhuisd, werd door Amerikaansche zendingen niet zonder zegen gearbeitet. De gedoopte Roodhuiden behartigen zelve mede de zending onder hunne nog heidensche stamgenooten.

De Broedergemeente begon in 1732 zendingen naar West-Indië uit te zenden; later werden ook door andere genootschappen vreedeboden heengezonden; bijzonder de Hernhutters hebben hier, evenals in Suriname, rijke vruchten op den zendingssakker mogen plukken, hoe groot de tegenstand der op winzucht bedachte kolonisten ook was. In Midden- en Zuid-Amerika, met overwegend Roomsche bevolking, heeft de Protestantsche zending nog weinig wortel geschoten.

Naar de zuidpunt van Amerika, naar het Vuurland met zijne diepgezonken bevolking, trok in 1850 Allan Gardiner, een Engelsch zeeofficier, met 6 medezendingen. In 1851 kwamen dezen allen van honger om. Hun dood vuurde den zendingssijver in Engeland aan; een zendingsschip werd uitgerust, maar in 1858 werd de geheele bemanning op één na tijdens eene godsdienst-oefening doodgeslagen. Eerst na 1869, toen zending Stirling zich hier nederzette, vond het evangelie ingang onder de woeste Vuurlanders en honderden hunner zijn sedert gedoopt.

Het getal gedoopte Christenen uit de heidenen en Mohamedanen op de gansche aarde is niet gemakkelijk op te geven; men schat het thans op  $\pm 2\frac{1}{2}$  millioenen.

Ongeveer 3000 zendingen zijn tegenwoordig op verschillende deelen van den aardbodem bezig het Woord des levens te verkondigen.

Stoote de Heere nog vele arbeiders uit in zijn wijngaard, opdat de dag aanbreke,

Dat Kaffer, Moor en Indiaan  
Het hoofd voor U, o Jezus, buigen!

### Op welke wijze werd in Israel het volk geregeerd vóór de tijden der koningen?

(BEKROOND ANTWOORD.)

Aanvankelijk was bij de kinderen Israels de aartsvader of patriarch het hoofd der familie. Toen in Egypte Jacobs nageslacht zich sterk vermenigvuldigde, werden er oudsten of ambtlieden aangesteld om het volk te besturen; tot deze oudsten wendden zich daarom Mozes en Aäron. Natuurlijk stonden deze overheden onder den Faraó, „die Jozef niet gekend had”, zelf weer onder toezicht der Egyptische regeering.

't Volk der Israelieten was door God afgezonderd uit de heidenen, met Zijne wetten en instellingen begiftigd in onderscheiding van alle andere volken. De wetten, die Mozes het gaf, waren door den Heer zelf gemaakt; zoo werd Israel eene theocratie of Godsstaat en kon er

niet in algemeenen, maar in zeer bijzonderen zin gezegd worden, dat God Israels koning was. Vandaar dat de Heere tot Samuel zegt, toen 't volk later een koning begeerde: zij hebben u niet verworpen, maar Mij.

De hooge priester was in godsdienstige zaken het hoofd van het volk, in zijn werk bijgestaan door priesters en levieten. Door den hooge priester werd in moeilijke gevallen God zelf om raad gevraagd door middel van Urim en Thummim.

In burgerlijke zaken werd gedurende de veertigjarige woestijnreis Mozes, als de van God geroepene, de leider en bestuurder des volks. Hij behandelde in het eerst alle rechtszaken alleen. Op raad van zijn schoonvader stelde hij echter oversten der duizenden, der honderden, der vijftigen en der tienenden aan, die kleine geschilzaken beslisten en de zwaardere aan zijn oordeel onderwierpen. Vóór zijn verscheiden (zie Deut. 16:18) heeft Mozes het volk bij vernieuwing bevolen rechters en ambtlieden aan te stellen in alle steden; meer bejaarde personen, die de rijpste ervaring hadden, werden daartoe verkozen, waarom zij gewoonlijk *de oudsten* werden genoemd. Voor iederen stam had men evenzoo een raad oudsten, evenals voor 't geheele rijk (Jozua 24:1); de eerste heette later het klein, de laatste het groot Sanhedrin. In gewichtige zaken kwam soms het geheele volk samen (zie b. v. Richteren 20).

Na Mozes' dood ging het opperbevel op Jozua over; na diens overlijden was 't land Kanaän onderworpen en een opperbevelhebber niet meer noodig. Toen echter 't volk gedurig tot afgoderij verviel en tot straf over dien afval werd benard door de vijanden, verwekte God in de onderscheiden Richters hoofdlieden, die het volk verlost en gedurende hun leven de regeering bleven waarnemen.

## VRAGENBUS.

Op een vraag omtrent de profetie van Maleachi kunnen we beknopt dit antwoorden:

Maleachi (Boodschapper des Heeren) was de laatste profet des O. Testaments. Hij leefde gelijktijdig met Nehemia, en stond hem bij in de hervorming van Jeruzalem. Men leze in dit verband Neh. 13. Hij moedigde het volk aan door het op de toekomstige regeering van Christus te wijzen en de heerlijkheid van zijn rijk, waarvan zij toen de dragers en de typen waren.

Van de persoonlijke geschiedenis van Maleachi is weinig of niets bekend.

De inhoud der profetie is kortelijk deze:

1. Eene verklaring van Gods liefde jegens Israel. De geschiedenis bewees dit.

2. Hij bestraft de priesters wegens het verderf, dat zij in den godsdienst hadden gebracht. Hij bedreigt hen met Gods oordeelen, en zegt hun tevens wat een ware priester is.

3. De profeet bestraft het volk over de ongeoorloofde huwelijken met de heidenen.

4. Hij kondigt de snelle komst van den Heer aan, dien zij voorwenden te dienen, doch die bij zijne komst zou oordeelen over alle overtreders, en dat Hij zou oordeelen naar zijne eigene alwetendheid.

5. Hij roept hen daarom tot bekeering, en belooft veelvuldige zegeningen aan hen die zich bekeeren.

6. Hij verklaart dat er onder het volk waren die den Heere getrouw gebleven waren, en dat die kostelijk zijn in zijne oogen.

7. Een herhaalde aankondiging van het oordeel en den Zaligmaker, en de komst van zijnen Voorlooper in den geest en de kracht van Elia, die de harten der vaderen tot de kinderen zal brengen, of een leven gehoorzaam aan God doen geboren worden, waardoor zij het oordeel ontkomen zullen in dien grooten en doorluchtigen dag des Heeren.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## DOOR DEN NACHT TOT DEN DAG.

„En Nicodemus kwam ook (die des nachts tot Jezus eerst gekomen was)”. Zoo lezen we in Joh. XIX : 39. Deze Nicodemus kwam in den avond van den sterfdag van den Heere Jezus, waarschijnlijk ook in den avond van zijn leven, met volle vrijmoedigheid, „brengende een mengsel van mirrhe en aloë omtrent honderd ponden gewichts”, om het lichaam zijns Verlossers een eervolle begrafenis na een smadelijken dood te verzekeren. Indien ooit dan was er toen moed noodig om zoo openlijk zijn Heiland te belijden. Niet alleen moed, maar ook geloof. Zijn vriend en collega, Jozef van Arimathea, was hem wel daarin voorgegaan, maar „bedekt om de vreeze der Joden”. Ongetwijfeld had ook hij geen stem gehad in de onwettige zitting van het Sanhedrin, waarin de gehate Nazarener was veroordeeld, evenals Jozef „niet had bewilligd in hun raad en handel.” De vriendinnen des Heeren deden ook al wat ze konden om Jezus eervol de laatste eere te bewijzen. Haar moed was boven alle verdenking verheven. Maar in zekeren zin was het haar gemakkelijker. Nicodemus en Jozef hadden een hooge, de hoogste positie te bekleeden en — gingen ze te rade met hun aardsche belang — te behouden. Zij waren raadsheeren. Op hen drukte dus zwaarder verantwoordelijkheid. Zij konden bij verlies van de volksgunst dieper val doen.

Toch kwam Jozef tot Pilatus met het verzoek om het lichaam van Jezus te mogen begraven, en Nicodemus tot hem om zijn vriend in die heilige, weemoedige taak te mogen helpen.

Nicodemus was een bedachtzaam man. Hij had bovendien heel wat aristocratisch vooroordeel te overwinnen gehad, eer hij Jezus openlijk kon belijden. Maar hij was oprecht geweest en „den oprechten gaat het licht op in de duisternis”. Des te meer waarde had zijn eindelijk openlijk optreden.

Over één nacht ijs ging deze Nicodemus niet. Zijn geheele opvoeding en geheel zijn karakter verhinderden hem dat. Hij wilde eerst een zaak goed onderzoeken alvorens er zich aan te geven. En dat wilde hij zoo doen, dat hij niet onnoodig of outijdig de brug achter zich afbrak. Nauwelijks was dus de Heere Jezus openbaar opgetreden, of Nicodemus, de gelegenheid aangrijpende dat hij Jezus in Jeruzalem spreken kon, kwam tot Hem. Maar hij deed dat des nachts. Hij was zeer rechtzinnig, een mensch uit de Farizeën. Die invloed stond op het spel. Hij was „een overste der Joden”. Men behoeft dus nog volstrekt niet de zaak zoo voor te stellen, dat Nicodemus bedekt kwam uit vreeze. Het kan zeer gewone en gewettigde voorzichtigheid geweest zijn. Hij, de overste der Joden, mocht, vóór hij zelf overtuigd was van de rechtzinnigheid van den nieuwen, jongen leeraar, den schijn niet aannemen van zijn

zegel aan diens optreden te hechten door openbaar tot Hem te gaan.

Dat neemt echter het laakbare en zondige van dit zijn gedrag niet weg. Alles wat de menschen goedvinden, is daarom nog niet in de oogen van God goed. En omgekeerd evenmin. Goed was het dat Nicodemus niet meer deed dan hij voor zijn geweten verantwoord kon. Maar niet goed dat zijn geweten alleen een bedekten gang tot Jezus toeliet. Wat hem, den wijze en verstandige, verborgen was, dat was toen reeds bij aanvang aan de kinderens, aan de eenvoudige visschers van Galilea geopenbaard. Jezus berispt Nicodemus dan ook niet over zijn komen bij nacht, maar wel over de reden die hij voor dien *nachtelijken* tocht had. Onwetendheid in goddelijke zaken is *schuld*.

Nicodemus meende dat hij reeds heel veel wist. Hij „wist” en zijn geestverwanten „wisten” dat Jezus was „een leeraar van God gekomen”. Hij schaamde zich niet dat Jezus te zeggen. Hij meende Hem daarmee een hart onder den riem te steken. Dat moest den jongen Jezus goed doen, dat een leeraar, een overste, Hem dat diploma kwam uitreiken. Hij zou er wel vereerd meê zijn. En de reden, die Nicodemus en zijn vrienden had voor dit gunstige oordeel, was ook schijnbaar volkomen in den haak: „Want niemand kan deze teekenen doen die gij doet, zoo God met hem niet is”.

De Heere geeft Nicodemus een antwoord, waaruit een fijn ontwikkeld man als hij was volkomen de bedoeling kon opmaken. Een antwoord waarbij hem rondweg gezegd werd: Gij zijt incompetent om te oordeelen over hetgeen dat ge bespreekt. „Tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het koninkrijk Gods niet zien.”

Nicodemus geeft een wederantwoord in denzelfden stijl. Op zeer beschaafde wijze ontkent hij de logica van Jezus' woorden. Maar wat bij den Heere waarachtige meerderheid is, is bij Nicodemus hooghartigheid. Hij acht het noodig Jezus aan te toonen dat de heeren oversten en leeraren Hem de hand boven 't hoofd kunnen houden, alleen wanneer Hij zich geheel en al onthoudt van dweepzucht, en bewijst dus onwederlegbaar dat tweemaal geboren worden onmogelijk is. De leer van de „natuurwetten in de geestelijke wereld” verbood hem — en iederen denker — aan een tweede geboorte geloof te slaan. Hij zegt dus: „Wat Ge daar betooft kàn niet.”

De Heere Jezus kan natuurlijk als leeraar met een leeraar converseeren. Maar 't lag in den aard der zaak dat Hij zich geen uitdrukking kon laten verbeteren. Zijn woorden waren de volmaakte uitdrukking van zijn gedachten; ze konden dus niet verbeterd worden. Ze behoeften dus ook geen verduidelijking. Ze waren, als de woorden der wijzen waarvan Salomo spreekt, scherpe pinnen en nagelen. De uitdrukking wordt dus letterlijk herhaald. „Zoo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan het

koninkrijk Gods niet zien.” Nicodemus zat tegenover zijn *meerdere*. Dat moest hij leeren erkennen, anders was er geen behoud voor hem. Allen die met hem het eens waren stonden op hetzelfde oude, waarde-looze standpunt. Ze begrepen niets van de zaak, ofschoon ze meenden er alles van te weten. „Verwondert u niet dat Ik u gezegd heb: „*Gijlieden* moet wedergeboren worden.” *Gijlieden*, niet gij alleen, maar gij allen die over Mij oordeelt als de blinde over de kleuren.

Er is voortgang in Nicodemus' ontwikkeling, want er is oprechtheid in hem. Hooghartig was hij, maar die hooghartigheid was meer een gevolg van de leiding die hij gehad had, van den omgang dien hij genoot. Hij spreekt dadelijk een toon lager en begint tot het rechte, tot het leergierig vragen te komen: „Hoe kunnen deze dingen geschieden?”

En nu volgt onmiddellijk het onderricht. In de eerste plaats wordt aan Nicodemus de grond voor zijn geloof, dat Jezus is „een leeraar van God gekomen”, onder de voeten weggeslagen. Die grond waren de „teekenen die Jezus deed.” En daarom spreekt de Heere Jezus van *wij*, kennelijk doelende op zichzelf en op Johannes den Dooper. Welnu, „Johannes deed geen teeken, maar al wat hij getuigde was waar.” Zoo sprak het volk over Johannes, en terecht. „Wij spreken wat wij weten en getuigen wat wij gezien hebben.” Dáarop moest Nicodemus gelooven. En als hij dat doet, zullen de teekenen zijn geloof bevestigen. Maar ze kunnen het niet doen geboren worden. „Indien iemand wil deszelfs wil doen, die zal van *deze leer* bekennen dat ze uit God is.” „Het geloof is uit het *gehoor*,” niet uit het gezicht. „Aardsche dingen” zijn tot nu toe aan Nicodemus gezegd; dat is: in gelijkenis is tot hem gesproken. Het ontstaan van den geestelijken mensch is hem verkondigd met een gelijkenis aan het aardsche leven ontleend. Indien hij dit niet gelooft, hoe zal hij de hemelsche dingen verstaan? Hoe zal hij begrijpen wat het sterven, de opstanding en de hemelvaart des Heeren beteekenen en uitwerken? Als leeraar in Israel staat hij in zijn onverstand schuldig. 't Erkennen van de teekenen des Heeren behoudt niet. De Satan erkent ze ook. Neen, behoudenis geeft alleen het erkennen dat de geheele wereld verdoemelijk is voor God, maar dat God die wereld zoo lief had (en dus ook mij), dat Hij zijn Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem *geloof*t, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. De erkenenis dat ieder, die in Jezus gelooft, niet veroordeeld wordt, maar dat wie niet gelooft, *alreede veroordeeld* is, omdat hij niet gelooft in den naam des eeniggeboren Zoons van God. De erkenenis dat *de* menschen (dus ook de geleerde, deftige Nicodemus) van nature de duisternis liever hebben dan het licht, en niet tot het licht komen, omdat hunne werken dan bestraft worden.

Er was dus verband tusschen Nicodemus' komst

bij nacht en den nacht waarin hij zijne werken voor het licht, voor de Zon der wereld verborg.

Geen verstandelijke kennis, geen zeer geleerd weten kon daar eenige verandering in brengen. Alleen het geloof. De dag moest opgaan. Hij moest tot het licht komen.

Hij *is* er toe gekomen. Hoe het gesprek afgelopen is, wordt niet vermeld. Maar de uitwerking is ons wel bekend.

Geen jaar later stond Jezus op den laatsten dag van het Loofhuttenfeest in den tempel en riep zeggende: „Zoo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke. Die in Mij gelooft, gelijkerwijs de Schrift zegt: Stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeien.”

Dat was te veel voor de oversten. Zij zonden dienaars uit om Hem te vangen. Maar de dienaars kwamen onverrichter zake terug. Het woord had in hunne harten gegrepen. „Waarom hebt gij Hem niet gebracht?” wordt hun gevraagd. En het antwoord luidt: „Nooit heeft een mensch gesproken als deze mensch!” Dat is meer dan de heeren verdragen kunnen. Wat weten de politieagenten daarvan? Ze hebben zich te houden in hun beroep aan de gegeven orders; in hun geloofsovertuiging aan het voorbeeld en voorschrift der priesters en oversten. Heeft een der oversten of der ouderlingen in Hem geloofd? Alleen het domme, vervloekte volk, het plebs, loopt Hem na! Er is geen enkel fatsoenlijk en ontwikkeld mensch bij.

Op dit oogenblik had de voorname, geleerde, ontwikkelde Nicodemus den moed zich te scharen aan de zijde van het verachte en vervloekte plebs, dat Jezus volgde. Hij doet het op de hem eigene parlementaire manier; door een vraag die niet den persoon van Jezus, maar het geweten des rechters betreft. Een zeer eenvoudige vraag, die door de oversten niet anders dan ondubbeltzinnig ontkennend kon beantwoord worden: „Oordeelt onze wet wel ooit iemand, zonder hem eerst gehoord te hebben?” Dat doet geen enkele rechtvaardige wet, hoeveel te minder de wet die God door Mozes gegeven heeft.

Maar de Farizeën weten zeer goed wat de schijnbaar eenvoudige vraag beteekent. Ze is een verdediging, een erkenning van Jezus. En dus treft Nicodemus onmiddellijk de smaad en de vervolging, die aan het belijden van den Zaligmaker verbonden zijn. „Zijt gij ook uit Galilea?” „Gij behoort tot het plebs; ge zijt een domme boer, een dwepende visscher, een onwetenschappelijk man, een landgenoot van dezen zelfgemaakten profeet!” Daarmee is voor de heeren alles uit. Iemand, zóo dom, zóo aanmatigend, zóo slecht als Jezus de Nazarener, behoeft niet gehoord te worden. Ieder verstandig mensch weet zóo wel wat men aan Hem heeft. „Nooit is er een profeet uit Galilea opgestaan; onderzoek en zie het maar!”

God zorgde dat de wijsheid der wereld en de haat tegen Christus zich ook hier weer onmiddellijk vastpraatten. De wetenschappelijke heeren vergisten zich prof. De profeet, die als type van Jezus in zijn levensloop had voorafgeschaduwd hoe Israel zijn Messias verliezen en de heidenwereld Hem winnen zou, Jozua, was een Galileër.

Voor Nicodemus was de dag opgegaan. Hij was nu wederom geboren. Het teeken van leven had hij gegeven. God zou den wasdom zijnen nieuwen mensch niet onthouden. Het zaad, des nachts in 't geheim gestrooid, was in de volle raadszitting bij vollen dag ontkiemd.

W.

### Zaterdag vóór Paschen te Bethlehem.

Op den stillen Zaterdag van dit jaar, des namiddags om 3 uur hoorde men, dat de klokken van den Griekschen toren in Bethlehem haar vroolijke tonen naar het gebergte van Juda henenzonden, en iedereen wist, dat dit luiden het „Heilige Vuur” betrof, hetwelk jaarlijks uit den hemel in de kerk van het „Heilige Graf” te Jeruzalem aan den Griekschen patriarch wordt gebracht, en daarna door opzettelijk afgezonden renboden wordt overgevoerd, en ook in Bethlehem zijn feestelijken intocht mag houden. Grooten en kleinen kwamen dus op de been en stroomden van alle zijden toe om „het zegeteeken en den roem der geheele Christenheid” te ontvangen en met een heilige processie (omgang) naar de kerk „der Geboorte” te begeleiden.

De lieden plaatsten zich in rijen, zoodat ze een langen, breedten stoet vormden. Turksche soldaten waren ook tegenwoordig, welke de moeilijke opdracht hadden rust en orde te bewaren. Dewijl de bisschopszetel van Bethlehem op dit oogenblik vacant was, moest de aldaar aanwezige aartsdeken de ambts-plichten waarnemen en het „Heilige Vuur” de kerk indragen. Zoodra de wagen, die het „Vuur” overbracht, aankwam, trad de aartsdeken met zijne geestelijken naar voren, nam het „Vuur” in 2 lantaarns in ontvangst en droeg het in 't heiligdom, onder gezang met buigingen en voortdurend zwaaien met een wierookvat. De optocht trok door de kleine, ongeveer anderhalven meter hooge poort in de zuilenrij der Basilica en vandaar naar de plaats, die den Grieken toebehoort, vóór het koor, boven de grot „der Geboorte.” Hier mocht nu ieder lid der orthodoxe kerk de kaars, die hij medegebracht had, aan den kaarsenbundel van den aartsdeken aansteken. Dat veroorzaakte zulk een gedrang en geduw, dat men zichzelf geluk mocht wenschen, als men geene kaars te ontsteken had. De een wilde den ander voorbijdringen, alsof het „Vuur,” naarmate het lager brandde, ook des te meer van zijne heiligheid verloor, en bij dat dringen werd alle ontzag voor

orde en welvoegelijkheid terzijde gezet, en dat in de gewijde plaats! Ware dit nu alles geweest, zoo zouden wij u zulks niet geschreven hebben, want dit schouwspel kan men ieder jaar op gelijke wijze zien. De overige voorvallen, die nu volgden, nopen ons, de zaak nader te bezien en door hare mededeeling ons een blik te veroorloven op den huidige toestand der Grieksche kerk in Palestina.

Nauwelijks toch waren eenige honderden kaarsen aangestoken, of daar verhief zich een luid geschrei in de bovengenoemde zuilenrij, die door een dwarswand gescheiden is van 't deel der kerk, dat tot godsdienstige doeleinden gebruikt wordt, en er ontstond een toeloop naar die zijde. De aartsdeken zelf wilde zich daarheen begeven om te zien wat er voorviel en om de rust te herstellen; hij werd echter zoo onzacht heen en weer gestooten, dat hij besloot ijlings naar het koor terug te keeren. Ik verwachtte niets goeds, zocht derhalve een heenkomen tusschen de menigte door en vond een veilige plaats naast den bisschoppelijken stoel. Eenige mannen kwamen thans tot den aartsdeken en deelden hem mede, dat de Turksche soldaten der wacht eenige vrouwen geslagen hadden — dat, zooals bekend is, door de oosterlingen voor een zware belediging wordt gehouden. Een man, zoo verhaalden zij, had hen willen afweren; die was evenwel afgeranseld en naar de gevangenis gesleept. Zij eischten, dat de aartsdeken nu dadelijk zelf daarheen zou gaan, den man uit de gevangenis bevrijden en de soldaten bevelen zou te vertrekken, dewijl zij geen recht hadden zich in de kerk op te houden. De aartsdeken beloofde alles in orde te brengen, zoodra de godsdienstoefening zou geëindigd zijn. Zij stonden echter op hun stuk, en eischten oogenblikkelijk handelen met achterstelling der godsdienstoefening. Toen hij hun (zijnen gemeentelieden) niet ter wille was, begonnen zij erbarmelijk te klagen en te schreien. Dat gaf aanleiding aan de gansche, onstuimige menigte om het koor binnen te stormen, om de woordvoerders met opgeheven, gebalde vuisten en woest getier te ondersteunen.

De kaarsen werden uitgeblazen en de een schreeuwde zis en de ander zóo. Daar snelden ongeveer 40 Turksche soldaten naar binnen en beproefden met de kolven hunner geweren de orde te herstellen. De lieden werden nu derwijze op slagen op hoofd en rug onthaald, dat het erbarmelijk was om aan te zien. Het duurde evenwel niet lang, of den soldaten werd gekommandeerd af te laten en zich weder in de zuilenrij in gelid te stellen. Daardoor ontstond een korte pauze; menigeen dacht, gelijk de schrijver dezer regelen, dat alles, Gode zij dank, voorbij was. Eenige der koorknappen hieven weder een lied aan, om de godsdienstoefening te beginnen; nauwelijks waren echter eenige regelen gezongen, of daar geraakte de gansche menigte opnieuw in razende woede. Het vermetele volk stelde zich als wilde dieren voor de priesters, rukte de zangers van hunne

plaatsen af, wierp de boeken ter aarde en joeg de lieden met woest getier en duchtige vuistslagen ter kerks deur uit. Ja, zij wilden zelfs hunne woede aan den aartsdeken en de priesters koelen, zoodat dezen ijlings in de sacristie moesten vluchten, welke achter hen gesloten werd. De Grieksche gemeentelijke opziener en twee andere oude mannen, die tot vrede vermaanden, werden dermate geslagen en mishandeld, dat zij bijkans onmachtig ter aarde stortten en door de menigte getrapt werden. Men had de zogenaamde Christenen eens moeten zien, hoe zij in hun heiligdom met gebalde, opgeheven vuisten allerlei vloeken en de gemeenste woorden tegen den armen aartsdeken, de priesters en zelfs tegen de kerk uitbraakten. Men kon ook verscheidene stemmen hooren, die uit alle macht schreeuwden: „Naar de Roomschen, naar de Roomschen; wij willen niets meer met deze vervloekte kerk te doen hebben!”

Langer dan een uur duurde deze staat van zaken en het einde er van was, dat, toen de gemeente vermoed was van het schreeuwen, de een na den ander met vloeken en lasteren zich uit de kerk verwijderde.

Toen ongeveer twee derden der menigte afgetrokken was, en het een weinig rustiger werd, kon men een gegons vernemen, dat uit de sacristie kwam. Toen ik die naderde, bemerkte ik dat de priesters onderling godsdienstoefening hielden; en toen ik de kerk verliet, vond ik daarbuiten een aantal mannen bijeen, onder welke ook eenige der grootste schreeuwers waren, die vóór weinige oogenblikken tot overgang in de Latijnsche, d.i. de Roomsche Katholieke kerk opgewekt hadden. Dezen spraken onder elkander en uitten klachten, dat dit tumult vóór en niet na het gebruik des heiligen Avondmaals had plaats gehad; want, meenden zij, als zij dat heden niet gebruiken konden, dan moesten zij ook nog den volgenden dag, dat was op Paschen, met vasten voortgaan. „Het hindert niet,” zeiden anderen geruststellend, „hedenavond zullen alle gemoederen bedaard zijn, dan kan men na de avondgodsdienstoefening biechten en het heilig Sacrament ontvangen.”

De betrokkenen hadden waarschijnlijk, gelijk gewoonlijk geschiedt, wegens eene gelofte sedert Vrijdagsavond zich van alle spijze onthouden, en mochten niets nuttigen, alvorens zij het heilig Avondmaal genoten hadden. Nu was er gevaar, dat, tengevolge van het voorgevallen schandaal, het Avondmaal op Zaterdag vóór Paschen niet meer uitgedeed werd; wat voor zulke vastenden, meest oude lieden, noodlottig zou geweest zijn. De onruststokers zelve zullen wel dronken geweest zijn en geen behoefte aan het heilig Avondmaal in zich hebben bespeurd.

't Is wel stichtelijk.

## Een jeugdig martelaar en zijn werk.

Die jeugdige martelaar was hij, van wien we gaan spreken, de opsteller der Nederlandsche geloofsbelijdenis, Guido de Brès.

Guido de Brès werd geboren in 1540 te Bergen in Henegouwen. Hoewel in het midden der zestiende eeuw de Hervorming in verscheidene landen van Europa reeds vasten voet had gekregen, moest men in de Nederlanden nog een hevigen strijd voeren om haar bestaan. De hand van den Spaanschen dwingeland drukte sterk op zijn Protestantische onderdanen. Karel V, en inzonderheid Filips II, zochten op allerlei wijze de Hervorming tegen te werken en, indien mogelijk, uit te roeien.

De ouders van Guido de Brès behoorden tot de Roomsche kerk, en zorgden er voor, dat hun zoon in de leer en den dienst dier kerk zorgvuldig opgevoed werd. Als jongeling echter werd hij bekend met de H. Schriften. Hij las ze met ernst en aandacht, en werd er door tot de kennis der waarheid geleid, zooals die in Christus Jezus is. Hij werd een vurig belijder der nieuwe leer, zooals de Protestantische godsdienst veelal genoemd werd.

Hoewel hij geen geleerd man was, en ook niet tot den leeraarsstand behoorde, trok hij toch aller aandacht door de warmte en de beslistheid, waarmede hij de waarheid Gods beleed. Hij werd aan allerlei vervolgingen blootgesteld, en moest eindelijk door de vlucht zich aan zijn vijanden onttrekken.

Hij begaf zich naar Londen, waar in de dagen van Eduard VI, die een beslist aanhanger der Hervorming was, een gemeente gesticht was, die uitsluitend uit bannelingen bestond, die ontkomen waren aan den strik des vogelvangers. Hier bereidde zich Guido de Brès voor het predikambt voor. Nauwelijks was de lucht in de Nederlanden een weinig opgehelderd, of hij keerde naar zijn bemind vaderland terug, om als evangelist en reizend prediker overal waar zich de gelegenheid er toe aanbood het Evangelie te verkondigen.

De Heer gaf zegen op het werk van zijn knecht. Vooral in Rijssel, waar hij ten slotte zich metterwoon vestigde, slaagde hij er in een talrijke gemeente bijeen te vergaderen. Drie jaren lang mocht die gemeente zich in voortgaanden bloei verheugen. In het jaar 1566 echter liet de Heer het in zijne ondoorgroendelijke wijsheid toe, dat zij met geweld uitgeroeid werd. Haar leeraar moest opnieuw in de vlucht zijn heil zoeken. Hij begaf zich echter niet dadelijk buitenslands. In Gent vond hij een toevluchtsoord. Hier besteedde hij zijn tijd aan het vervaardigen van een polemisch geschrift, dat hij uitgaf onder den titel: „Le bâton de la foi,” d.i., de staf des geloofs. Het was samengesteld uit de werken der kerkvaders, en had ten doel om te bewijzen, dat de hervormde leer overeenstemde met de leer der meest geachte vaders der Kerk.

Van groot gewicht voor de ontwikkeling van zijn eigen leven was een verblijf te Lausanne en Genève, brandpunten der Hervorming in die dagen. Guido de Brès was overtuigd geworden, dat hem, wat zijne vorming voor het leeraarsambt aanging, nog veel ontbrak. Dieper ingeleid te worden in de waarheid en tegelijkertijd zich te oefenen in de classieke studiën, waren de beweegredenen, die hem naar Lausanne en Genève brachten. Te Genève kwam hij onder den invloed van Calvijns machtigen geest. Het gevolg er van was, dat hij een beslist Calvinist werd.

Wel toegerust keerde hij naar zijn vaderland terug, om met onvermoeiden ijver werkzaam te zijn in de zaak des Heeren. Was het den vijanden gelukt de gemeenten te Rijssel, Doornik en Valenciennes te verwoesten, het werd hem gegeven ze wederom uit de asch te doen verrijzen. Zijn arbeidsveld werd bij den dag uitgestrekter, en omvatte eindelijk niet slechts het zuidelijk gedeelte van het tegenwoordig België, maar ook het noordelijk gedeelte van Frankrijk. Van Dieppe tot Sédan, van Valenciennes tot Antwerpen werkte hij met veel moed en kracht voor de uitbreiding van het Evangelie.

Overal waar hij kwam werd hij gaarne gezien; elke gemeente wilde hem gaarne behouden. Eerst werkte hij te Sédan. Ongaarne zag men hem van hier naar Antwerpen gaan. Maar ook daar vertoefde hij niet lang, daar Valenciennes behoefte had aan zijn dienst. Laatstgenoemde stad, de bloeiende hoofdstad van Fransch-Vlaanderen, was bijna geheel tot den Gereformeerden godsdienst overgegaan. De kerk aldaar was in een uitnemend gunstigen toestand. Peregrin de la Grange, een jeugdig man vol geloofsmoed, was door Genève aan haar afgestaan als herder en leeraar. Deze man was echter niet in staat, alleen, zonder verdere hulp, in de veelvuldige behoeften der gemeente te voorzien. Ook ontbrak het hem aan rijpe ervaring, zoo noodig in de leiding eener gemeente als die van Valenciennes. Guido de Brès aanvaardde derhalve het gewichtige werk der bediening in die gemeente. Helaas! niet lang zou hij in dat werk bezig zijn.

In het jaar 1567 werd Valenciennes door den graaf van Noircarnes belegerd en veroverd. De beide predikanten De Brès en La Grange zochten zich door de vlucht te redden, werden echter gevangengenomen en veroordeeld ten doode, omdat zij ongehoorzaam geweest waren aan de bevelen der regeering, en vooral omdat zij het Avondmaal hadden uitgedeeld in hun gemeenten. Nadat zij zeven weken in een akelige gevangenis hadden doorgebracht, werden zij, 31 Mei 1567, door den strop van het leven beroofd.

Guido de Brès stierf in den bloeitijd van zijn leven, nauwelijks 27 jaren oud zijnde. Hoewel zijn jeugdige echtgenoot en zijn kleine kinderen in den vreemde zich bevonden — te Sédan — en de zorg



voor de zijnen zijn hart soms beknelde, daar hij wist, dat zij zich in een hulpeloozen toestand bevonden, ging hij nochtans met vreugde den dood tegemoet, alsof het een bruiloft ware. Hij nam afscheid van de zijnen en van zijne gemeente door middel van kostelijke brieven vol van troost, die men niet zonder ontroering lezen kan. In een dier brieven, die hij in de gevangenis schreef, vervaardigde hij een uitvoerige weerlegging van de leer der transsubstantiatie. Hij stierf als een held, jong van jaren, rijp in Christelijke ondervinding.

De Nederlandsche Geloofsbelijdenis heeft dus haar ontstaan te danken aan een martelaar voor de zaak des Heeren. Geen wonder, dat zij ons vooral dierbaar is. Guido de Brès heeft haar misschien — want met zekerheid weet men het niet — opgesteld in het jaar 1561, in de Fransche taal. Voordat hij zijn geschrift ter pers legde, won hij het advies in van Adrianus Savaria, Herman Modet, Godfried Wingen, e.a. Het is niet meer uit te maken, hoeveel veranderingen die mannen in het oorspronkelijk opstel gemaakt hebben. Zooveel echter is zeker, dat, hoewel Guido de Brès voor den opsteller gehouden moet worden, die andere mannen nochtans een grooten invloed uitgeoefend hebben op de eindredactie.

Een vergelijking van deze geloofsbelijdenis met de Fransche maakt het daarenboven duidelijk, dat deze geloofsbelijdenis volstrekt niet opgevat moet worden als een volledig, oorspronkelijk voortbrengsel van den geest van Guido de Brès. De mannen der Hervorming wilden gaarne van elkander leeren. Het gevolg hiervan is geweest, dat, niettegenstaande de veelheid van Gereformeerde geloofsbelijdenissen, er een wonderbare eenheid in gevonden wordt, die allen samenbindt en hun een eigenaardig karakter verleent. Misschien werd de Fransche uitgave dezer geloofsbelijdenis reeds gedrukt in het jaar 1562; een jaar later volgden een Nederduitsche en een Hoogduitsche uitgave. De oorspronkelijke uitgave werd, verkort, door de Synode, gehouden te Antwerpen in 1566, goedgekeurd en van kerkelijke goedkeuring voorzien. Maar ook de onverkorte uitgave werd door verschillende Synoden goedgekeurd. Festus Hemonius bezorgde in 1618 een nieuwe uitgave der geloofsbelijdenis, die echter in enkele punten van de andere uitgaven afwijkt. De kortere uitgave werd door de Synode van Dordrecht in haar 149ste zitting, 29 April 1619, goedgekeurd, nadat eene herziening van den tekst had plaatsgevonden.

Wij bezitten dus twee uitgaven van deze geloofsbelijdenis; een meer beknopte, die door de Synode van Dordrecht goedgekeurd is, en een meer uitgebreide, door Festus Hemonius uitgegeven en opgenomen o.a. in Niemeijers verzameling van Gereformeerde belijdenisschriften.

Beide uitgaven wijken echter slechts in onderge-

schikte punten van elkander af. Beide tellen 37 artikelen en behelzen dezelfde leer. Het Calvinisme vindt men in beide uitgaven onveranderd. Een dierbaar kleinood blijft het werk van De Brès in de schatting van allen, die de waarheid liefhebben.

## NOG EENS OVER AMERIKA.

Men herinnert zich wat droeven kerkelijken toestand een Amerikaansch leeraar zelf onlangs beschreef, als in zijn land heerschend. Thans geven we 't woord aan een ander Gereformeerd leeraar, Ds. J. van Houte.

Zeker Christenman, zegt hij, was op reis. Door een onverwacht oponthoud, onafhankelijk van zijn wil, was hij, ver over middernacht, tusschen Zaterdag en Zondag, te R. aangekomen. Zich begevende naar de plaats zijner bestemming, bemerkte hij dat achter hem een comédie uitging. Twee dames waren onmiddellijk achter hem. Zij hadden een druk gesprek over het genoegen in den schouwburg gesmaakt. De eene dame keek bij 't licht van haar lantaarntje op het horloge. „Melieve,” zeide ze, „'t is waarlijk reeds drie uur. We mogen wel voortmaken. Immers, we dienen nog een weinig te slapen. En in de vroegbeurt zou ik gaarne Ds. V. — een gevierd prediker — gaan hooren.” Dat trof dien man. Het bleek toch, dat men met evenveel genoegen de comédie bijwoonde, als de toespraken hoorde van dien gevierden prediker. De reiziger dacht en dacht, en het was hem niet mogelijk dit te rijmen. Hij had altijd gemeend, dat de comédie recht tegenover de kerk stond. Hier vernam hij van beschaafde dames, dat ze met gelijk genot schouwburg en kerk bezochten. Zijn gemoed werd geslingerd tusschen deze drie gevolgtrekkingen:

1. Of de comédie moet Christelijk geworden zijn;
2. Of die dames moeten zoo verstompt zijn, dat ze tusschen comédie en kerk geen onderscheid kunnen ontdekken;
3. Of de kerk moet een wereldsch, een schouwburgachtig karakter verkregen hebben.

Hij trachtte zich over deze kwestie heen te zetten. Het hielp niet. Zijne gedachten werden er telkens weer heengeleid.

*De comédie Christelijk geworden?*

„Neen,” zeide hij bij zichzelf, „in haar ontwaarden vorm behoort ze tot de grootste vijanden van ware godsvrucht.”

*Die dames te verstompt, om eenig onderscheid tusschen kerk en comédie te kunnen ontdekken?*

Dat kon evenmin. Immers de taal, die hij haar hoorde voeren, getuigde inderdaad van meer dan alledaagsche opvoeding en scherpzinnigheid.

Maar zoo restte hem niets anders dan het derde, dat namelijk *de kerk een wereldsch, een schouwburgachtig karakter verkregen had.*

Hij streed uit al zijne macht tegen die gevolgtrekking. En dit nog niet zoozeer om de kerk, als wel meer om den gevierden prediker, dien hij om zijne talenten hoogschatte.

En toch, hij bezweek. Want gedachten mogen „tolvrij” zijn, zooals de menschen zeggen, wanneer ze evenwel over feiten loopen, kunnen ze iemand geweldig pijnigen.

Hij kon niet anders dan denken, dat, zoo die prediker de waarheid voorstelde in al haar duidelijkheid en scherpste, dan moesten de comedieliefhebbers, in stede van genoegen te hebben *in*, zich veroordeeld gevoelen *door* de prediking. En in dat geval zou het onmogelijk zijn, om beide de kerk en de comedie waar te nemen. Het moest dan zoover komen, dat ze óf de comedie verwierpen, óf zich aan de kerk ergerden.

Onze reiziger bracht den Zondag te R. door. Hij was gelogeed bij Christelijke vrienden, en ging tweemaal ter kerk. Beide keeren hoorde hij een predikant, die een man bleek te zijn van geleerdheid en talent, en wiens prediking van een zeer ontdekkend karakter was. Hier ging het Woord naar de consciëntie. Hier werd den naam-Christen het masker afgenomen. Hier werd de zondaar wakker geschud.

Tusschen en na de diensten kwam hij in verschillende godsdienstige kringen. En als vanzelf liepen de gesprekken ook over de predikanten, die men gehoord had, en over hunne predikatiën. Ook hij deelde meê, welken predikant hij gehoord had, en hoezeer hij door zijne predikatiën gesticht was geworden. Dit baarde bij velen werkelijk verwondering. De meesten hadden met dien predikant niet op. Die man was hun man niet. Voor het elegante van zijne predikatiën, alsmede voor zijn godvruchtig leven, hadden zij allen lof. Maar hij was *te* rechtzinnig, *te* scherp, *te* fijn. Hij sprak van tweeërlei soort van menschen; van wat er gekend moest worden; van hemel en hel; van wereldschgezindheid en hemelschgezindheid; en dergelijke dingen. Hij onthutste de menschen en maakte ze onrustig.

Hier dacht onze goede reiziger aan zijne ervaring, den vorigen nacht op straat opgedaan.

Het was hem nu duidelijk, dat, zoo die beroemde prediker met van God gewilde beslistheid zijnen hoorders de waarheid zeide, zij gedrongen zouden worden, om tusschen God en de wereld eene keuze te doen. Waarlijk, daar wrong nu de schoen.

## BEKEERD.

Schrijver dezes, zoo zegt een Amerikaansch blad, werd onlangs omtrent iemand gevraagd of deze „grondig bekeerd” was.

Evenals strootjes, over den weg waiende, aanduiden uit welken hoek de wind komt, zoo zijn er van die kleine — in de Christelijke wereld in zwang

gekomen — woorden, die te denken geven. De uitdrukking: „grondig bekeerd” onderstelt noodzakelijk, dat er zijn onder hen, die voor bekeerd doorgaan, die *al* en die *niet* dat *grondig* verdienen.

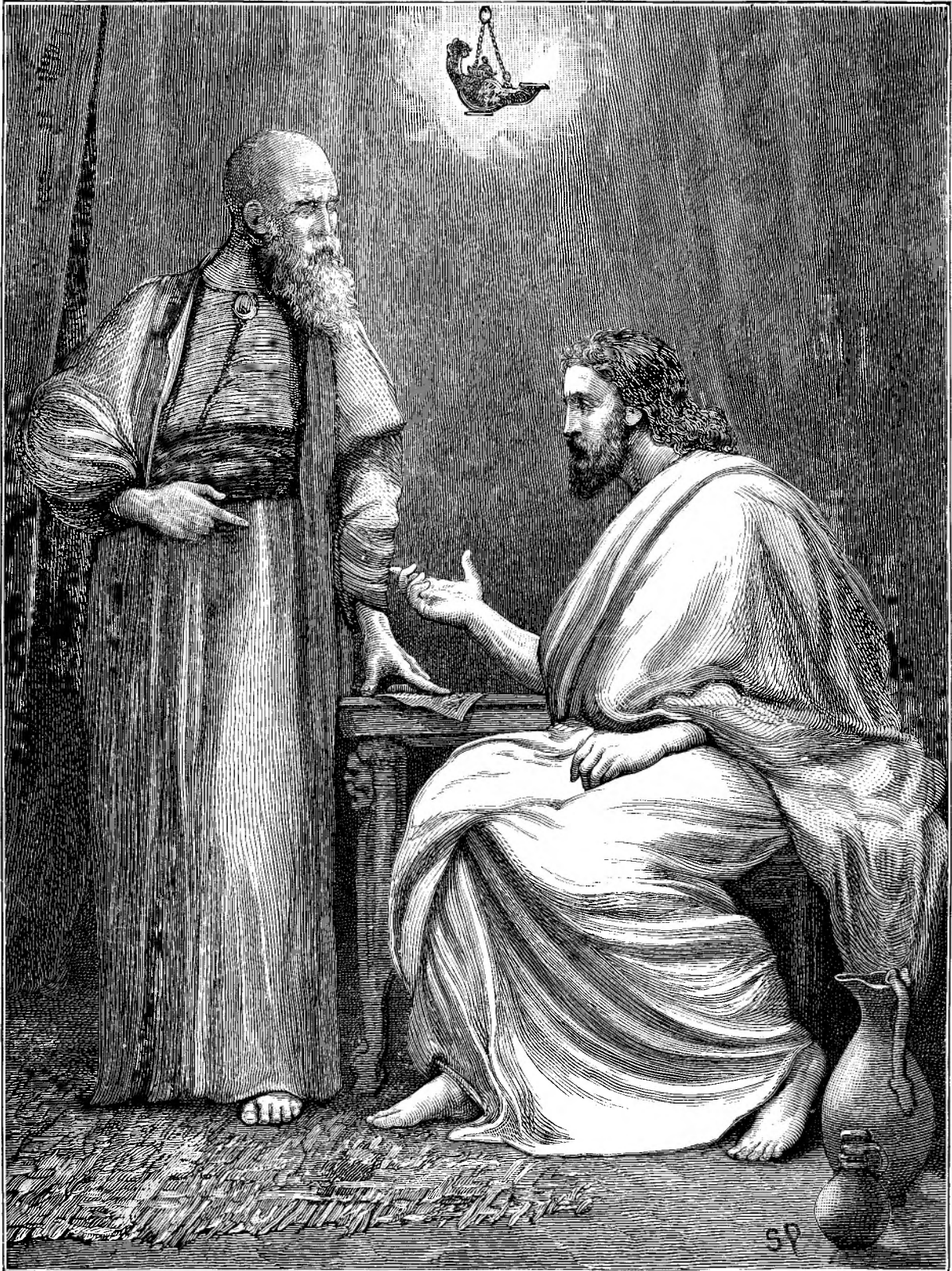
Gaat deze onderscheiding uit van een zuiveren grondslag? Geeft de Schrift ons aanleiding om aan zulk eene onderscheiding te denken? De Schrift, over de bekeering handelende, spreekt over de afsterving van den ouden en de opstanding van den nieuwen mensch. Al wat daarbuiten valt, mist ten eenenmale de kenmerken van bekeering. Wie God kiest is bekeerd, en die bekeert zich. Wie zich niet dagelijks van alle zonde tot God bekeert, en zich niet overgeeft aan elken gekenden plicht, mist het recht op den naam van *bekeerd*.

Wie zich niet bekeert en dus niet bekeerd is, toont dat niet God, maar iets anders zijne keuze is. De bekeering van iemand, die God kiest, heeft dus grond. Het hart is vernieuwd in de wedergeboorte. Als gevolg daarvan vertoont zich de verandering van zin, d. i. de bekeering. Zonder zinsverandering kan er oppervlakkige verandering zijn van uitwendige levensrichting, wat we ook zouden kunnen noemen eene nabootsing der bekeering. Maar tusschen deze en de waarachtige bekeering is niet een verschil als tusschen meer of minder grondig, maar als tusschen *waar* en *vals*. Het is een verschil, niet in *graad*, maar in *wezen*. Iemand is bekeerd, of hij is het niet. Als hij bekeerd is, vertoont hij dit in dagelijksche bekeering. Als hij niet bekeerd is, vertoont hij het niet in dagelijksche bekeering. Waar geen dagelijksche bekeering is, hebben we geen recht *bekeering* te onderstellen.

't Is waar, ook op geestelijk terrein is er groot verschil in de uitdeeling der gaven. Het gaat bij den een dieper dan bij den ander. De ontwikkeling is bij den een sneller en duidelijker dan bij den ander. Maar bij den meest achterlijke onder de Christenen komt de verandering van zin duidelijk naar den voorgrond. Het is immers de vraag niet *hoe* het nieuwe leven in ons gekomen is, maar *of* het er waarlijk is. En dit laatste zal zich, in de botsingen tusschen het leven en den dood, duidelijk genoeg uitspreken. Het is nimmer de vraag *hoe* de zinsverandering in ons tot stand kwam, maar *of* ze er waarlijk is. En dit laatste spreekt zich duidelijk genoeg uit in het hartelijk leedwezen over onze zonde, en in de hartelijke liefde en lust om naar Gods wil in alle goede werken te wandelen.

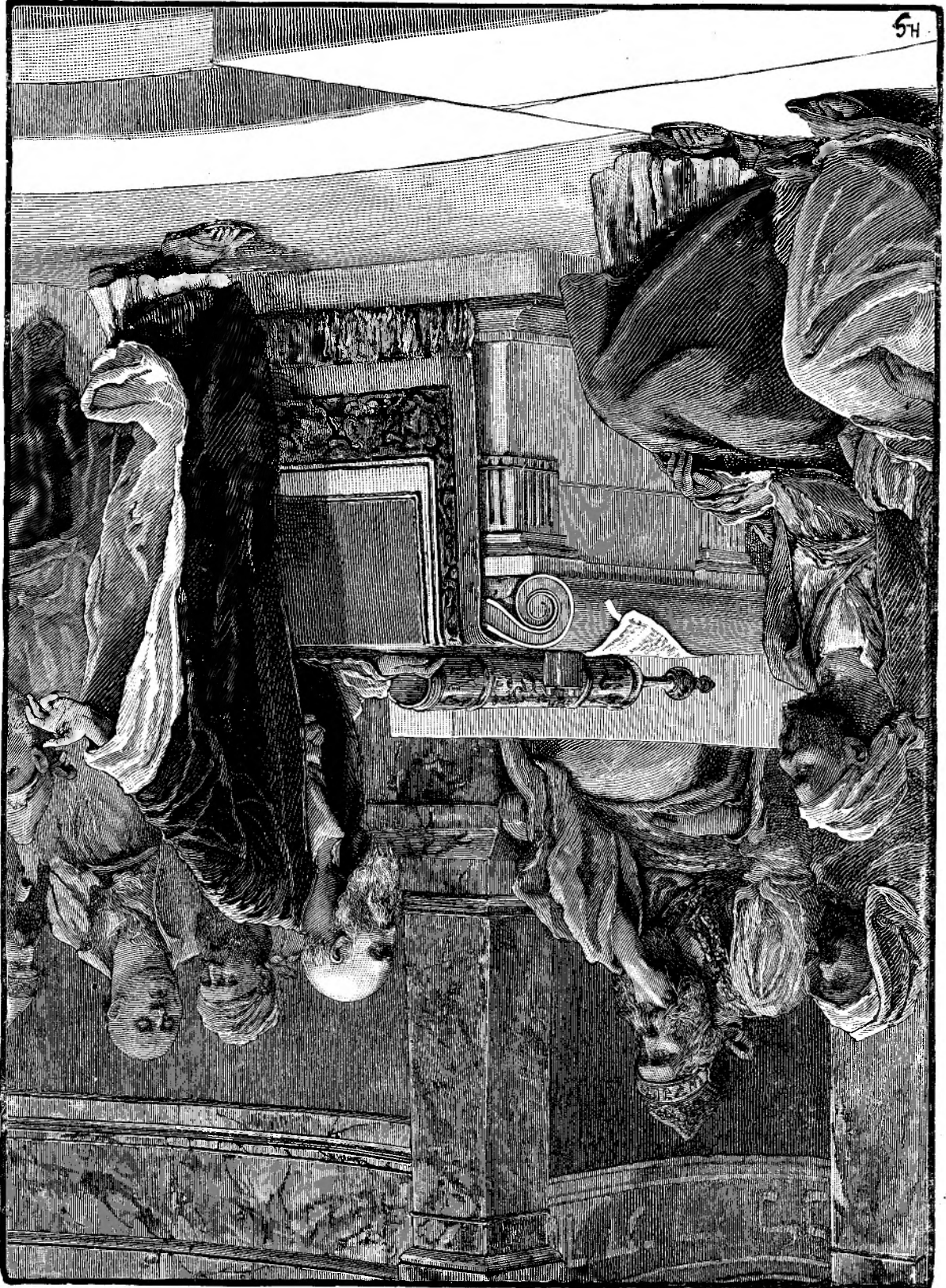
## ZENDING ONDER ISRAEL.

De heer Eppstein, wiens arbeidsveld het zuiden van Engeland is, deelt mede, dat hij verleden jaar honderden van Joden onderwezen heeft; 59 kwamen geregeld. Vele der „onderzoekende” Joden, met wie hij in aanraking kwam, hebben groote moeilijkheden



NICODEMUS BIJ DEN HEERE JEZUS.





54

en inwendigen strijd te doorstaan bij hun onderzoek naar de waarheid; eenige bezweken, terwijl andere de bezwaren teboven kwamen.

Een Joodsche rabbijn, zoo meldt hij, kwam van Jeruzalem naar Londen. Hij beroemde zich, dat hij vele onderzoekenden en bekeerlingen bewogen had de zending in die stad te verlaten, en de Industrieschool en de andere scholen van het Genootschap leeggemaakt had. Bij nader onderzoek vond ik, dat het getal van 60 op 12 gedaald was. Ik was in het bezit van de namen van allen en wachtte geduldig en, ziedaar, de meesten kwamen langzamerhand te Londen aan. Twee hunner werden gaarne gemist. Twee waren te Parijs gedoopt en twee kwamen tot mij en werden gedoopt; een van hen zond den rabbijn, die hem bewogen had de zending te Jeruzalem te verlaten, eene uitnoodiging bij zijn Doop tegenwoordig te zijn.

De Joodsche vrouwen zijn meestal zeer onwetend, kunnen niet eens lezen en, indien al, zoo verstaan zij weinig van het gelezene. Dit veroorzaakt groote moeilijkheden bij het onderwijs. De heer Eppstein schrijft dat hij twee Jodinnen onderwees; de eene werd met man en kinderen in de Kerk opgenomen en vertrok daarop met hen naar Amerika, de andere ontvangt nog onderwijs. In den loop van het jaar doopte de heer Eppstein 24 volwassen Joden en Jodinnen en vijf kinderen, tezamen 29 personen. Sedert hij aan het hoofd van de zending te Londen stond, in ongeveer zeven jaren, heeft hij 112 leden van het huis Israels den Doop mogen toedienen.

Laat de zendeling, zoo schrijft de heer Eppstein, zich reeds veel gelegen liggen aan degenen, die om onderwijs tot hem komen of zich voor den heiligen Doop voorbereiden, nog meer zijn zij het voorwerp van zijne zorgen, wanneer zij den Heere Jezus als hun Zaligmaker hebben beleden, en vooral zij, die hijzelf in de gemeente mocht inleiden. En welke blijdschap is het dan voor hem te weten, dat zij wandelen waardiglijk de roeping, waarmede zij geroepen zijn. Dit mag hij van verscheidenen hunner getuigen. J. S., dien de heer Eppstein te Smyrna onderwezen had, werd later Christen en is nu in Edinburg in eene handelszaak met goed gevolg werkzaam, maar, wat meer zegt, hij leidt een voorbeeldig en godzalig leven. Een ander door den heer Eppstein gedoopte Israeliet S. N. werkt als colporteur te Parijs, en is geacht en bemind door allen, die hem kennen. Hij hoopt zich voor den dienst des Woords voor te bereiden. Een derde, die vroeger in het „Te Huis” was, heeft aan de hoogeschool te Cambridge met onderscheiding een graad behaald en bereidt zich nu tot de Bediening voor.

De helper van den heer Eppstein, de heer Radziviloffsky, onderhield een zeer belangrijke briefwisseling met eenige geleerde rabbijnen in Rusland, vroeger zijne onderwijzers of medestudenten. Zij hebben zendingswerken en Nieuwe Testamenten ontvangen en beloofden niet alleen deze zelf te lezen,

maar ze ook onder hunne vrienden te verspreiden.

De heer Bernstein, eveneens van de Londensche zending, schrijft vandaar:

„In geen tijdperk van mijn loopbaan als zendeling, meer dan 28 jaren, kan ik mij herinneren zooveel gunstige gelegenheden te hebben gehad om den Joden het Evangelie te verkondigen.

Het heugt mij, dat ik voor ongeveer twintig jaren met den heer Margoliouth eene vergadering in eene zaal in Spitalfields leidde, maar de weinige Joden, met wie wij over den Heere Jezus en de profeten spraken, gedroegen zich zoo woest, dat wij voor ons leven sidderden. Hetzelfde was eenige jaren later het geval in een ander lokaal in de Jodenbuurt. Het was regel, dat de Joden een opstootje maakten, wie ook de redenaar mocht zijn, en wij hadden steeds de bescherming der politie van noode. Welk een verschil tusschen toen en thans! Op den laatsten dag van het Loofhuttenfeest predikte ik in de kerk van Spitalfields, in het hart van de Jodenwijk, voor een groot gehoor Joden, wier gedrag voorbeeldig was en op wier gelaatstreken te lezen stond, dat zij de redevoering met belangstelling volgden, hoewel hun duidelijk werd aangetoond, dat de fonteinen des heils alleen in Jezus zijn. De Christenen uit Israel,” schrijft de heer Bernstein, „zijn, over 't algemeen, met ijver beziel om het Evangelie onder hunne broederen te verbreiden.” Er heeft zich uit hen ook een comité gevormd om eene beweging op touw te zetten ten gunste van het herstel der Joden en hun terugkeer naar het Heilige Land.

Het Londensche Genootschap heeft sedert het laatste jaar ook een afdeeling voor geneeskundige hulp aan de zending verbonden en eene zaal in gebruik genomen, waar den Joden geneeskundige hulp en medicijnen worden verstrekt en hun tevens het Evangelie wordt verkondigd.

Voor al de Russische uitgewekenen maken daarvan gretig gebruik en de heer Bernstein schrijft, dat velen dezer voor den eersten keer gevoelen, dat het Christendom niet te verachten, maar te eeren is, als heilig, waarachtig en vol liefde en medelijden jegens vreemdelingen, weezen en verdrukten — en dien-tengevolge gevoelen zij zich tot den Zaligmaker aangesproken.

## EEN TRIOMF DES EVANGELIES.

Te Bonny in Afrika is vóór een paar jaar de groote afgodstempel van Dschudschu gevallen voor het Evangelie. Van oudsher was die tempel gevuld met de schedels van verslagen vijanden. Uit vijandschap tegen het Christendom werd in 1866 die tempel door de heidensche partij opnieuw verfraaid. Hij werd versterkt in zijn gebinte door ijzeren palen en pilaren, die men uit Engeland liet komen.

Op korten afstand van dien vernieuwden afgods-

tempel stond de eenvoudige zendingsschool. De bekende Evangelische zendeling, de zwarte bisschop Crowther, schreef toen: „Die tempel schijnt met ons zwak schooltje te spotten: de menschedels en de beenderen van verslagen vijanden zijn weer opnieuw en zorgvuldig aangebracht. Nog maar kort geleden zijn de heidenen de rivier overgetrokken, hebben daar een man, vrouw en kind geroofd, vermoord en opgegeten, en de beenderen in den tempel opgesteld. Als woedende leeuwen, als verscheurende dieren, staan de heidenen met hun priesters in vijandschap tegenover het Evangelie. Wij kunnen van onze zijde niets anders en niets meer dan roepen tot Hem, die leeuwen en tijgers in lammeren, gieren in duiven veranderen kan!”

Zoo was het in 1867. Maar de vernieuwing van den tempel was de laatste stuiptrekking van het sterfend heidendom, gelijk Rome zijn laatste krachten verspilt in het bouwen van kerken en kloosters.

Nu is het einde des heidendoms in Bonny gekomen. Wel ging het door zware vervolgingen en veel verwarringen. Maar toen eenige jaren geleden daar een Christelijk feest werd gevierd, waren vele honderden aanwezig, en daaronder koning George Pepple en meer hoofdliden. Op het Kerstfeest waren er ruim 2000 menschen in de groote zedingskerk. Een nieuwe kerk werd bijgebouwd, en honderde heidenen kwamen voortdurend onder het Evangelie.

Eindelijk werd er een raadsvergadering gehouden, waarop voorgesteld werd den afgodstempel omver te werpen. Niemand durfde openlijk optreden als beschermer van het heiligdom, maar niet allen waren ook even sterk voor de vernieling. Den doorslag gaf de hoofdman Warribo, die plechtig verklaarde dat hijzelf vroeger een bittere vijand geweest was van het Christendom, maar dat hij God dankte, die hem zijn dwaling had doen inzien. De eene hoofdman na den anderen sprak evenzoo. De koning keurde het voorstel goed en op den 6<sup>den</sup> Augustus 1890 kon bisschop Crowther, onder gebed en het lezen van Psalm 115, het werk der vernieling inleiden. Weldra waren alle schedels verdwenen, de ijzeren palen en pilaren verwijderd en het koperen nationale afgodsbeeld van Iguana aan den zendeling uitgeleverd.

### ONWETENDHEID.

Het is ongelooflijk, hoe groot de onwetendheid der Grieksche priesters in Palestina is. Wij deelen onzen lezers eenige voorbeelden mede, om hun aan te toonen, hoe noodzakelijk hier de arbeid in het Evangelie is, voornamelijk onder hen die zich Christenen noemen.

In een godsdienstig gesprek met een Griekschen priester te Beit-Djâla vroeg de evangelist Bsekara hem, of hij reeds den brief aan de Hebreëen gelezen had. „Ach,” antwoordde de priester, „gij Protestanten

komt altijd met het Oude Testament aan! Den brief aan de Hebreëen in het Oude Testament heb ik wel is waar nog niet gelezen, maar de Nieuw-Testamentische boeken, die ken ik alle!

Dezelfde priester zocht eens de nietswaardigheid onzer leer van den alleen tot zaligheid genoegzamen zoendood van den Heere Jezus te bewijzen. „Hoe dwaas,” zeide hij, „is die Protestantsche leer; dat kunt ge dadelijk op Golgotha zien. Ziet gij niet, dat aldaar één der moordenaars, die dicht naast Jezus hing, verloren ging en ter helle voer, ofschoon Jezus nevens hem „den zoendood” stierf? Waar blijft nu die verzoenende kracht van den dood van Jezus? Die kan zelfs niet den tweeden moordenaar redden.”

Toen ik eens de vraag stelde, waarom God aan Abels offer een welgevallen had en niet aan Kaïns, antwoordde de broeder van een Griekschen priester: „Abel offerde vette schapen en Kaïn alleen de slechtste vruchten van zijn land.” Ik zeide, dat Gods Woord daarvan niets meldt, maar dat Abel zijn offer in het geloof bracht, waarom het van God genadig werd aangenomen. Hij lachte: „Och, wat! in het geloof! In dien tijd hadden de menschen nog geen geloof noodig, want toen waren er zooveel verschillende belijdenissen nog niet. Men had geen Grieken, Latijnen (Roomschen), Kopten, Armeniërs en Protestanten, zooals nu. Ik haalde het 11<sup>de</sup> kapittel uit den brief aan de Hebreëen aan, om mijne bewering te bewijzen. Op de vraag, waarom Kaïn dan zijn broeder versloeg, werd geantwoord: „Dewijl Abel Kaïns tweelingzuster wilde huwen, werd de laatste zoo toornig, dat hij zijn broeder terstond dood sloeg.”

Hoe noodzakelijk is het toch, door een duidelijke Schriftkennis licht te doen verspreiden in dezen nacht van verwarde begrippen, opdat inplaats van zulke ongerijmde voorstellingen de klare, eenvoudige, hemelsche leer van Jezus Christus en zijn Evangelie in haar gansche schoonheid lichten moge in datzelfde land, waar de Heere die eens geopenbaard heeft. Dat is de taak van het Syrisch weeshuis, dat daaraan sedert 32 jaren in Jeruzalem werkt, en aller steun, ook ten onzent, verdient.

### DE NIEUWE SPELLING.

Met instemming lazen we 't volgende in *de Schoolbode*:

„Ten slotte nog iets over de voorstellen tot vereenvoudiging van onze lastige spelling en verbuiging.

„Zouden wij niet beter doen”, zoo wordt er gevraagd, „inplaats van onze taal nog meer te bederven, er ons op toe te leggen om wat fatsoenlijker te spreken?”

Voorzeker een belangrijke vraag. Doch de opwekking, in deze vraag vervat, zal een vrome wensch



blijven. Er heeft in de taal een verloop plaats, dat niet tegen te houden is. Niets is instaat geweest het in onbruik raken van onzen tweeden persoon enkelvoud *du, dyner* enz. te verhinderen. Eeuwenlang wordt onze taal reeds geschreven, maar de schrijftaal is onmachtig gebleken om het afsterven van talloos veel tegen te houden. Noch voorschrift, noch wet, noch verbond of overeenkomst van duizenden zelfs, zouden instaat zijn om bijv. het gebruik van *gij* in de gewone spreektaal in te voeren, of *U* als onderwerp te verjagen.

Taaleigen en taalwet moeten zwichten voor het gebruik. *Ik word gebaat, gehoorzaamd, op de vingers gezien*, kennelijk met de taal in strijd, hebben het meest onbetwiste burgerrecht gekregen.

*Ik schond* zegt men, schoon het *ik schendde* wezen moest; „ik heb *georven*” wijst men natuurlijk af, maar alleen omdat men het toevallig kan blijven uitsluiten.

Wat dood en verouderd is, moet nu eenmaal afgeschud worden. Het nalaten van het schrijven van *doode, stomme* letters is nog geen bederven van de taal. Spelling kan de taal niet schooner of leelijker maken. Immers zij beeldt slechts de woorden af. Een goed gesteld stuk met spelfouten staat oneindig hooger dan een laf opstel, al ware er geen spelfoutje in te vinden.

Hadden onze voorouders en grootouders de taal niet gewijzigd, maar die onveranderd gehouden, dan zou er bij ons geen sprake zijn om iets overtolligs af te schudden. Als men *mensch* zegt, dan heeft het ook zin *mensch* te schrijven, maar niemand zegt het immers. En wie zegt *visch*? En wat is nu *practisch*? Immers zóó is 't geen Nederlandsch en ook geen Fransch. Maar wat dan? moet een bijv. nw. opsch. eindigen? Doch waarom dan *paarse, bitse, spitse*, enz.

Over de verbuiging zullen wij maar niet eens spreken. Geen tegenstander van de vereenvoudigde verbuiging, of hij heeft die al lang toegepast. Zoo hij dat *mijnen, zijnen, hunnen* nog mooi vindt, hij schrijft of zegt toch al niet meer: ik heb het mijner moeder beloofd; het is mijner vriendin onaangenaam; ik geef den paarde haver. Welnu, dan is hij op den weg der vereenvoudiging nog maar wat achter.

Nog éene opmerking.

De aangeduide voorstellen willen geen dubbele vokaal spelling in open lettergrepen. Zij eischen juist de enkele. Van eene spelling als *uwee* kan dus geen sprake zijn. Doch zeker is het, dat eene spelling als *uwé* toch wel de zotste was, die men maar uitdenken kon. Natuurlijk werd dat onhollandsche accent er op gezet ter wille van de uitspraak. Dat doet ons te meer hopen, dat voor de *e*, die zoo talloze malen toonloos voorkomt, nog in de voorstellen der Commissie de niet onmogelijke wijziging kome, dat de dubbele-e-spelling in open lettergrepen toegestaan worde.

Met genoegen merken wij op, dat er geen bezwaar tegen de vereenvoudiging der spelling en verbuiging gemaakt wordt, omdat die revolutionair zou zijn! Ware dat laatste zoo, dan mocht het niet meer dragen van sleepjassen, steken, pruiken, kniebroeken en tutti quanti ook wel revolutionair geheeten worden. Doch daarover niet verder.”

Dat is duidelijke taal. Is het toch werkelijk zoo niet?

## UIT HET LEVEN.

Men leest in de Standaard van Grand-Rapids: Jl. Zaterdag is alhier in hoogen ouderdom overleden een man wiens merkwaardige leefwijze velen van hem deden spreken en niet altijd met veel lof. Het was Adriaan Welleman, in 1814 geboren te Krabbendijke, Zeeland, en sedert de laatste dertig jaren in deze stad woonachtig. Welleman was zeer vermogend, maar genoot van zijne schatten niet. Hij bewoonde een vertrek in de woning van zijne nicht Mrs. Nieuwenhuizen, aan Jefferson-avenue, maar besteedde aan zijn meubilair noch aan zijn kleederen de minste zorg. Het allereenvoudigste was hem goed genoeg en temidden van al zijne schatten, welke later onder nichten en andere nabestaanden verdeeld moesten worden, leidde hij een leven, zoo excentriek, dat 't aan het onbegrijpelijke grensde. Toch was Welleman volstrekt niet wat men noemen zou een niet-ontwikkeld mensch. Hij was daarentegen wel op de hoogte met de gebeurtenissen van zijn tijd en wel belezen in maatschappelijke en staatkundige aangelegenheden. Hij was nooit gehuwd geweest, en sommigen willen beweren, dat onbeantwoorde liefde op den bodem lag van zijn kluisnaarsbestaan. Zijn stoffelijk overschot werd gister ter aarde besteld.

Zijne nicht, Mrs. Leuntje Nieuwenhuizen alhier, is de eenige erfgename van al Wellemans bezittingen in dit land, met uitzondering van een legaat van 1000 dlrs., dat verdeeld moet worden onder de kinderen van Keetje van Liere, eene zuster van den overledene. Welleman had ook nog aanzienlijken eigendom in Nederland, die bij testamentaire beschikking bestemd is voor zijne bloedverwanten, die aan gene zijde van den oceaan wonen. De heer John Steketee, vice-consul der Nederlanden, is in het testament benoemd als zijn executeur voor wat betreft zijne nalatenschap in Amerika.

### Reuzenschepen.

De nieuwe boot van de White Star Line, de Gigantic, die nu te Belfast gebouwd wordt, zal de vermaarde, thans gesloopte Great Eastern in lengte overtreffen. Zij wordt namelijk 700 voet lang (de Great

Eastern was 680 voet). Hare breedte zal echter slechts 68 voet bedragen tegen 74 voet bij de Great Eastern. De machines van de Gigantic zullen 45.000 paardekracht hebben, waardoor het schip 17 knopen zal loopen. Haar machines hebben nog 15000 paardekracht meer dan die van de nieuwe booten der Cunard-lijn: de Campania en de Lucania. De eerste is reeds gereed; bij den proeftocht liep zij 23 knoop, wat zeggen wil, dat ze in  $5\frac{1}{4}$  dag den Oceaan zal oversteken.

*Afscheidsgroet aan de » Van Speyk."*

Bij het vertrek van Neêrlands oorlogsschip „Van Speyk” bracht de N. Y. Sun (New-York) den volgende streependen afscheidsgroet aan den vertrekkenden bodem:

„Good-by, van Speyk!  
We rather leyk  
Your honest Holland manners.  
Good-by, van Speyk,  
Don't ever streyk  
Your Netherlandish banners.  
  
At home, van Speyk,  
Behind a deyk,  
Think well of this vacation;  
Because, van Speyk,  
We really leyk  
You and your tidy nation.”

*Een krasse vrouw.*

Zekere Hoopy Goodrich, van Ovid, Michigan, vierde onlangs op zeldzame wijze haar negentigsten verjaardag. Daar de „young ladies” in genoemde plaats zich veelal vermaken met te paard te rijden, kwam het de oude vrouw in den zin om de jonge dames eens beschaamd te maken. Zij doste zich voor dat doel uit in een fraai kostuum, steeg te paard en verraste de burgers van Ovid door als een jeugdige rijdster in flinke houding de voornaamste straten door te galoppeeren. De jonge dames werden volgens ieders getuigenis door Mrs. Goodrich in het paardrijden ver overtroffen. Genoemde vrouw heeft de moeilijkheden, verbonden aan het pioniersleven in de wildernissen van Pennsylvanië, doorleefd. Zij is de moeder van 13 kinderen; daarenboven bestaat haar nageslacht uit 87 klein- en 92 achterkleinkinderen: dus staat zij aan het hoofd van 192 afstammelingen. Mevr. Goodrich geniet een goede gezondheid, en kan — menschelijkerwijs gesproken — nog wel haar honderdsten verjaardag bereiken.

*Voor drinkers.*

Zooals men weet, geneest dr. Keeley te Dwight (N.-A.) reeds sinds jaren duizenden lijdens aan drankzucht door middel eener inspuiting van goud-bichoride. In boeken en couranten werd de lof van de nieuwe geneeswijze verkondigd en volgens de bewonderaars (waaronder zich, meldt een blad, ook Felix Oldboy bevond, die in een uitvoerig artikel zijne geneezing verkondigde en enkele dagen later na een zware „whiskey reis” tengevolge van delirium tremens stierf) genazen alle patiënten.

Dr. Keeley behandelde in den loop der jaren ongeveer een half millioen drankzuchtigen, en wist een som van 15 millioen dollars als belooning voor zijn moeite op te sparen. Thans heeft hij het geheim van zijn geneesmiddel en zijn verschillende inrichtingen, die hij langzamerhand in andere plaatsen der Unie en zelfs in Europa heeft opgericht, overgedaan aan een syndicaat van New-Yorker kapitalisten voor 10 millioen dollars. De inwoners van Dwight zijn zeer ontevreden, nu zij hun dokter moeten missen, die het kleine dorpje maakte tot het Mekka van de fijnste „dipsomanen” der Unie. Maar de „goud-dokter” verlangt naar rust, en de arme burgers zullen zich dus in hun lot moeten schikken.

Dr. Tyson te Kenton, Ohio, heeft een geneesmiddel voor dronkaards uitgevonden, dat uitmuntende uitkomsten opleverde en in vele gevallen hielp, waarin de veelbesproken goudkuur niet baatte. Van 1890, toen hij voor het eerst in het openbaar optrad, tot 1892 moet hij 1019 dronkaards genezen hebben — waaronder 92, die tevergeefs de goudkuur beproefden.

Door het gebruik van dr. Tysons middel — een plantaardig vocht, dat met een hoeveelheid water wordt vermengd — moeten de ergste dronkaards binnen drie weken volkomen genezen worden. Na verloop van drie of vier dagen hebben de meesten al een afkeer van sterken drank. Thans is een vertegenwoordiger van hem, de heer Hair, naar Engeland gekomen, om daar Tyson-gestichten in te richten en de heilzame werking van het Tyson-middel te toonen. Als dat middel werkelijk zoo heilzaam is, kon hij ook de Noord-Zee wel eens oversteken en ook in het land van den Schiedammer proeven nemen.

*Hoogmoed komt voor den val.*

Vóór ruim driehonderd jaar leefde te Hoorn een schatrijk man, Adriaan Win genaamd. Onder meer waren 125 bunders van 't allerbeste land in Noord-Holland zijn eigendom.

Op dien rijkdom was hij buitengewoon hoogmoedig. In een zijner buitenverblijven liet hij zelfs een geschilderd glasraam plaatsen, dat een man voorstelde, hemzelf natuurlijk, op een paard. Daaronder stonden de hoovaardige regels:

„Ick mag ryden, ick mag vliegen, ick mag gaen: Ick behoef nyemant ten dienste te staan.”

Maar Win vergat als zoovelen, dat het geluk wordt afgebeeld, als slechts met één voet op den bal staande; dat die bal soms kan kantelen, en dat wie roemt moet roemen in den Heere.

Door allerlei oorzaken, met en zonder zijn toedoen, maar alle neven en nichten van den hoogmoed, verviel hij tot groote armoede, zoo zelfs, dat niemand hem een brood borgen wilde en hij ten laatste stierf als landlooper en bedelaar, in den grootsten kommer, in de schuur van een zijner vroegere pachters.

#### *Een vraag.*

Een vroom leeraar, die op zekeren avond in een pachthoeve moest prediken, zonderde zich vóór den aanvang eenigen tijd in zijn eigen kamer af. Daar de vergaderde menschen reeds eenigen tijd gewacht hadden, zond de eigenaar eindelijk de dienstbode om hem te roepen. Toen zij bij de deur kwam, hoorde zij, naar zij meende, een samenspraak tusschen twee personen, en wel op halffluiden toon. Zij luisterde een oogenblik en hoorde de een tot den ander zeggen: „Ik zal niet gaan, tenzij gij medegaat.”

Het meisje ging terug tot haar meester en zeide: „Er is iemand bij den dominee, en deze zegt tot den vreemdeling, dat hij zonder hem niet gaan wil. Ik heb de stem van den vreemde niet gehoord, zoodat ik geloof, dat de dominee vanavond niet zal komen.”

„O ja!” antwoordde de boer, „hij zal komen, en ook de ander. Wij zullen alvast beginnen met een psalm te zingen.”

Eindelijk kwam de dominee en de andere met hem, en de bijeenkomst was dien avond bijzonder gezegend. Zij was het begin van een groote verandering in dat oord, en velen werden bekeerd.

Wie zou die andere zijn geweest?

#### *De papegaai.*

De beroemde Fransche reiziger Le Vaillant kwam eens in Zuid-Afrika bij een Hollandschen boer, die den vreemdeling vriendelijk ontving en herbergde.

Toen de reiziger, die een poos daar blijven zou, den morgen na zijn aankomst eens de boerderij doorwandelde, hoorde hij plotseling een ernstige, plechtige stem. Hij zag om teneinde te ontdekken vanwaar het geluid kwam. Weldra bespeurde hij een grooten, fraaien papegaai, die in een kooi aan den zolder hing, en het heel druk met praten scheen te hebben. Wel kon onze Franschman er niet alles

van verstaan, maar toch genoeg om te bespeuren, dat de vogel iets heel bijzonders opzei, dat buitendien nog al lang was.

„Wat praat dat dier toch lang en deftig,” sprak hij tot zijn gastheer. „Hij zegt zeker een vers op.”

„Neen,” was het antwoord, „ongelukkig niet. Het is het *Onze Vader*.”

„Wat, het *Onze Vader*! Hoe komt hij daaraan?”

„Ja,” zei de ander, „dat weet ik niet. Ik heb hem gekocht op voorwaarde, dat hij praten kon; maar als ik geweten had dat men hem zulke dingen had geleerd, zou ik hem niet genomen hebben. Dat is spotten en niet anders. Maar 't is nu eenmaal zoo.”

„'t Is toch een groote merkwaardigheid,” hernam de Franschman, „ik wed dat gij moeite zoudt hebben een tweeden biddenden papegaai te vinden. Ze zijn hoogst zeldzaam.”

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer,” sprak de boer; „ik geloof juist, dat er nog al veel, veel te veel zijn.”

Wie zou wel gelijk hebben gehad?

#### *De eerlijke jongen.*

Een knaap, die arme ouders had, werd eens op een bitter kouden dag door zijn moeder bevolen om den pereboom, die nabij de woning stond, voor brandhout om te hakken. De knaap hoorde het gebod tweemaal herhalen, en twee malen herhaalde hij het in stilte. Nadat zijn moeder het hem voor de derde maal bevolen had, zeide hij:

„Moeder, ik moet u gehoorzamen, maar ik moet *eerst* God gehoorzamen. De boom behoort ons niet. Hij behoort aan onzen huisheer. God zegt: Gij zult niet stelen.”

De moeder antwoordde niets; maar twee dagen later, toen de koude aanhield, sprak zij er weer van den boom om te hakken. De jongen echter zei: „Moeder, de goede God heeft al zoo menigmaal in onze nooden voorzien. Laat ons tot morgen omtrent dezen tijd wachten, dan zal ik, als we geen hulp krijgen, uit gehoorzaamheid aan uw bevel, den pereboom omhakken.”

De moeder gaf toe, en de knaap ging naar zijn kamertje, knielde neder en smeekte zijn hemelschen Vader om hulp, *vast verwachtende* te ontvangen, waar hij om bad.

Den volgenden morgen kwam er een kar beladen met steenkolen voorbij, en ziet, een wiel brak. De jongen ging er terstond naar toe, om den voerman, een boer die zich kolen had gehaald, te helpen, en vertelde hem al pratend, hoe arm en behoeftig zij waren. Op dit verhaal werd de eigenaar dermate getroffen, dat hij al de kolen den jongen liet en zijns weegs ging.

*Het avondgebed in de schuur.*

Op een winteravond, toen het erg sneeuwde, kwam een arme vrouw met hare vijf kinderen voor de deur eener schuur aan op het oogenblik, dat een knecht die wilde sluiten. Zij smeekte hem, dat hij een goed woordje voor haar doen mocht bij zijn baas, opdat zij met hare kinderen in de schuur mocht overnachten. Vol medelijden vervult de jonkman hare bede bereidwillig, en niet minder dan hij was zijn baas met het lot dier armen bewogen. Hij gebood den knecht een strooleger voor de familie gereed te maken. Nadat de knecht dit gedaan had, vroeg hem de vrouw, die hem hare dankbaarheid wilde bewijzen, of hij gaarne mocht hooren zingen? De jongeling, die zonder twijfel een vroolijk liedje verwachtte, antwoordde: „Ja, heel gaarne.” Zoo zong zij dan met hare kinderen een zeer schoon geestelijk lied, en toen zij bemerkte, dat haar toehoorder met groote opmerkzaamheid luisterde, vroegde zij hem verder of hij gewoon was dagelijks tot God te bidden en Hem voor zijne weldaden te danken. Zij voegde daar nog bij, dat zij nu zich gereed maakte met hare kinderen het avondgebed te doen, en dat hij dat wel mocht bijwonen. — De jonge man bleef. De arme vrouw zond een hartgrondig gebed tot God op, waarin zij Hem voor al het goede dankte, dat Hij haar bewezen had, en Hem bad ook verder zijn zegen over haar en hare kinderen uit te storten. Maar in het bijzonder bad zij ook voor dezen jongen man. Daarna ging hij heen en sloot de schuur. Maar hij kon den ganschen nacht niet slapen; dat lied en dat gebed hadden een diepen indruk op hem gemaakt. Zoodra het morgen was, ijde hij naar de schuur, vol verlangen, om nog eenmaal over deze dingen met die vrouw te spreken. Zij was echter reeds met haar kinderen vertrokken, en hij zag ze niet meer, maar van dien dag af begon hij zich ernstig met zijn zieleheil bezig te houden, en werd een geheel ander mensch.

*De onbekende bode.*

Een student uit Bohemen, wiens vader in dat vaderland der Hernhutters of Moravische broeders het leeraarsambt bekleed heeft, en een groote, wijd uit elkander wonende gemeente te verzorgen had, verhaalde eens een ontmoeting van zijn vader, die ons doet denken aan de goddelijke belofte: „Hij zal zijne engelen van u bevelen.”

In den wintertijd toen er overvloedig sneeuw lag en het ook kras had gevoren, reisde hij door een groot bosch naar het naaste dorp, waar hij in den winter nog nooit geweest was. Tegen het vallen van den avond bemerkte hij midden in het bosch een groote besneeuwde grasvlakte, die hij zich niet herinnerde ooit aldaar te hebben ontmoet, en het kwam hem voor dat hij verdwaald was. Toch meende hij zonder gevaar die groote grasvlakte te kunnen oversteken. Maar eensklaps staat daar iemand vóor

hem, die hem zegt, uitgezonden te zijn om hem den weg te wijzen naar het naaste dorp. De leeraar liet zich gewillig leiden en volgde den vriendelijken bode langs een omweg om de weide heen naar het naaste dorp. Daar groette de leidsman vriendelijk en ging weg.

Met groote verbazing hoorden zijne gemeenteleden in het dorp wat hij van den bode en de besneeuwde weide verhaalde. Niemand had namelijk een bode of leidsman naar hem uitgezonden, omdat zij het uur van zijn komst volstrekt niet wisten. Maar ook deelden zij hem mede, dat er in het bosch in het geheel geen weide lag, maar dat wat de leeraar daarvoor aangezien had een groot meer was, dat, losjes toegevroren en aan den rand besneeuwd, wel op een weiland kon gelijken. Had hij echter zijn voornemen volvoerd om er dwars overheen te trekken, dan zou hij voorzeker door het ijs gezakt en jammerlijk verdronken zijn.

*Wat is het beste boek?*

Eenige jongelieden uit den beschaafden stand, maar die, helaas, schipbreuk geleden hadden aan hun geloof, kwamen dikwijls tezamen om met de waarheden des Christendoms den draak te steken. Hun goddeloosheid ging zóover, dat zij het besluit namen den Bijbel plechtig te verbranden; want zij hadden een haat tegen dat boek gezet, zooals, helaas, nog heden sommigen hebben, daar het hunne gezindheid en hun levenswandel veroordeelde en hun geweten deed spreken. Eigenaardig, lezer, dat Gods Woord en ons geweten elkander altijd gelijk geven! Hoe duidelijk blijkt hieruit, dat zij beide stemmen Gods zijn!

De bepaalde dag verscheen. Het gezelschap was samengekomen. Een groot vuur was reeds aangelegd en de Bijbel lag daar stil en zwijgend op de tafel. Wie zou de man wezen, welke zijne hand naar dat boek der boeken uitstak, om dit goddelooze werk te verrichten? Dat zou de zoon zijn van een voornaam staatsman, de aanzienlijkste jongeling uit den kring. Hij treedt op de tafel toe. Onder het woeste hoon-gelach van het gansche gezelschap steekt hij de handen uit, grijpt den Bijbel en gaat er meê naar het vuur.

Maar terwijl hij een blik op dat heilige boek werpt, wordt hij eensklaps bleek en siddert; zonder een woord te spreken keert hij terug en legt den Bijbel weder op zijn oude plaats op de tafel. Allen zien hem verwonderd aan, maar nu spreekt hij ernstig en plechtig: „Wij zullen dit boek niet verbranden vóor wij een beter hebben!”

Deze jongeling werd later ziek. Zijn ziekbed werd een sterfbed; maar hij stierf niet, voordat hij met heete tranen zijne schuld had beleden en van God vergiffenis bekomen voor al zijne zonden. Toen werd dat boek, hetwelk hij eenmaal had willen verbranden, hem weder de bron van troost en vrede, terwijl zijne makkers weder uit zijn verscheiden ernstige lessen konden leeren.

*Teruggegeven uit de zee.*

Een buitenlandsch schip werd eens in een vreeselijken storm geslingerd en dreigde tegen 't strand aan stukken te slaan. De noodseinen riepen de matrozen en visschers op, en hun huisgezinnen kwamen aan 't strand tezamen; sommige om het tooneel te aanschouwen en andere om te helpen redden.

Onder hen, die daar stonden, waren ook een weduwe en haar eenige zoon Willem. Weinige maanden tevoren was de echtgenoot en vader in zijn visschersboot op dezelfde gevaarvolle zee, die ze nu zagen woeden, verloren geraakt. Juist riep men om nog één vrijwilliger; dan was de reddingboot vol — slechts één meer.

„Mag ik gaan, moeder?” vroeg Willem. Hij was nog slechts een jongen, maar dapper en sterk. Het moederhart sprak: „Nee, nee!” Hoe kon ze ook alles, wat haar nog gelaten was, overgeven? Maar die arme vrouw vreesde den Heere. Zij herinnerde zich Hem, die op de zee wandelde, — die zijn leven gaf voor de wereld — en zij weigerde niet.

„Ga, Willem,” zeide zij, „er is anders niemand om te gaan. De almachtige God kan u weer tot mij brengen.”

De zoon ging de vreeselijke golven bekampen, en de moeder bleef biddende. De nacht en de storm gingen voorbij; de reddingboot had al de schipbreukelingen, reizigers en scheepsvolk, gered. Vermoeid van zijn trouwen arbeid, kwam Willem bij zijn verheugde moeder terug. Haar geloof had overwonnen — bijna als dat van Abraham, nadat hij zijn zoon Izaak ten offer gebracht had.

Maar de zoon had zijn moeder iets te verhalen: „Moeder,” sprak hij, „houd uw hart gereed om het te dragen. Ik heb van vader gehoord. Hij was niet verdronken, toen de rukwind zijn boot aan wal sloeg. Een naar elders bestemd schip nam hem op en voerde hem naar een buitenlandsche haven. Hij leeft — en hij is een der reizigers, die wij zoeven gered hebben.”

Op dat oogenblik klopte iemand aan de deur, — een luide vreugdekreet werd gehoord; de vrouw en de verloren echtgenoot vielen in elkanders armen.

De Heere zorgt dat wij, onszelven gevende, niets verliezen.

**BOEKBEORDEELING.**

In keurig uiterlijk verscheen dezer dagen het boekje waarin herdacht wordt, hoe het *Nederlandsch Jongelingsverbond* onlangs te Dordt met een zeer groote schare van jongelingen zijn 40-jarig bestaan herdacht. Het is geen dor verslag — de voorrede zegt dit terecht — maar een levendig, flink geschreven boekje, dat door alle jongelingen en jongelingsvrienden, ook met het oog op de geschiedenis der J. V. ten onzent, wel mag worden gelezen. Jammer dat niet heel de rede van den heer van

Oosterwijk Bruyn is opgenomen; waarschijnlijk wegens plaatsgebrek.

Het boekje is op aanvraag bij den Secretaris, den heer Rooseboom, te Amsterdam, verkrijgbaar.

**V R A G E N B U S.**

Een tweede vraag van den vroeger vermelden inzender luidt:

Vanwaar zegt men: iemand *in den steek* laten?

Een *steekspel* was, gelijk men weet, een wapenspel, waarbij de ridderschap zich oefende in het spiegelgevecht, en de behendigste en geoeffendste den prijs behaalde. Dat het daarbij echter niet altijd zonder bloedstorten afliep en menigeen er leven of gezondheid bij inschoot, is eveneens bekend. Die spelen behoorden in den ruwen tijd waarin zij plaatsvonden. Thans zou niemand meer zulk een „spel” wenschen; een Christen moet het beslist veroordeelen.

Kreeg in zulk een steekspel een ridder het al te kwaad, dan sprong vaak een vriend hem ter hulp. Was hij echter niet bemind of was zijn gevaar niet opgemerkt, dan *tiet men hem in den steek*, met al de gevolgen van dien. Zoo wordt de uitdrukking duidelijk.

Naar aanleiding onzer opmerking over de nieuwe uitgaaf van Walter Scotts werken, vroeg onlangs een onzer lezers of een geloovige wel een ongeloovig werk zou kunnen schrijven, of iets dergelijks. Ons antwoord hierop is, dat alles er op aankomt, wat ik onder een ongeloovig werk versta.

Als een geloovige een boek schrijft over stoomwerktuigen of zuivelbereiding, kan 't zeer goed zijn, dat uit niets blijkt dat de schrijver een Christen is. Zelfs kan hij verhalen en gedichten leveren, waarin dat niet *uitkomt*. Maar ongeloovige d.i. onchristelijke boeken schrijven kan hij niet. Waar het kan, zal een Christen niet nalaten op 's Heeren hand en de vreeze Gods te wijzen. Doch doet hij het niet — wat wij afkeuren — dan is zijn boek nog niet onchristelijk. Wij moeten in dezen voorzichtig oordeelen. Het gebeurt ook, dat men het Christelijke er als met de haren bijsleept. Dat is ook niet goed. Elk goed en loffelijk werk spreekt steeds tot Gods eer. Doch niet elk ziet er dat in. En wij houden die boeken voor de beste, die ook duidelijk doen uitkomen dat alles moet geschieden ter eere Gods. De wijze weet wat dit zeggen wil.

**B E R I C H T E N.**

De *Engelsche Jongelingsvereniging* zal in 1894, tezamen met de Wereldconferentie, het jubileum vieren van het 50-jarig bestaan dier Vereeniging, door den hooggeachten en veelgeliefden Williams in 1843 opgericht.

De datum der conferentie is bepaald op Vrijdag 1 Juni tot Donderdag 7. De ontvangst der afgevaardigden zal Vrijdagavond in Exeter Hall plaatsvinden. Woensdag 6 Juli zal als Stichtingsdag der Engelsche Vereeniging worden gevierd; des Zondags zal in eenige kerken een speciale dienst voor deze samenkomsten worden gehouden.

Voor de ontvangst en herberging der gasten zullen de Engelsche vrienden ongetwijfeld op hun bekende koninklijke wijze zorgen; het program der werkzaamheden zal echter door het Internationaal Comité te Genève worden gereedgemaakt.

(*Jongelingsbode*)



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Door omstandigheden zijn zeer tot ons leedwezen dit en het vorig Nummer eenige dagen te laat verschenen; we hopen hiertegen in 't vervolg te waken.

## LOEVESTEIN EN DE TIENDE PENNING.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Er zijn wonderlijke keerpunten in de historie van den worstelstrijd onzer vaderen. Nu wordt alles op 't spel gezet en de kansen staan zóo schoon, dat niemand er aan twijfelt, of, waar gunstige omstandigheden zóo gelukkig samenloopen met eigen toewijding en krachtsinspanning, de zege moet weggedragen. En zie, daar werpt een ongedachte gebeurtenis het gansche gebouw van schoone verwachtingen in duigen, als wilde de Koning der Kerk het aan Neêrlands volk toonen, dat Hij op hope tegen hope zijne gemeente bouwt en de verwachting der zijnen hooger dan de bergen der aarde ligt. Dan weder, als de vijand meende het gewonnen te hebben, als de ellendigen en verdrukten daar moedeloos neêrzaten en de handen slap in den schoot lieten rusten, dan verschrikte Hij den gerusten vijand door een evenzeer verrassend feit en gaf zijn volk de hope en den moed weder.

Zóo was het in den jare 1570. Naar het scheen, was alle tegenstand gebroken en Alva oppermachtig gebiedster, die naar willekeur over de ten doode verwezen natie en hare goederen beschikken kon. Wie

zou er nog denken aan verzet na zooveel misrekening, zooveel teleurstelling, nadat ook de schoonste verwachtingen in rook waren opgegaan. Wie in het hart van den ijzeren hertog had kunnen blikken, zou daar wel weinig meer dan moedeloosheid en teleurstelling gevonden hebben, maar daarvan wist immers niemand dan hijzelf en wat kon men zich in Noord en Zuid anders voorstellen, dan dat men nu aan handen en voeten gebonden aan de genade van den onbarmhartigen koning en diens wreeden dienaar overgegeven was.

Een zevental mannen, in het eerwaardig gewaad der vaders van den heiligen Benedictus, wandelen tegen den avond van een somberen voorjaarsdag van het jaar 1570 op den dijk, die van Gorinchem naar het slot Loevestein geleidt, waar de overste Tisnacq in Alva's naam dezen sleutel van Maas en Waal bewaakt. Bij het slot gekomen, begeven de geestelijke broeders zich naar de poort, doen den klopper vallen en, als de portier het valluik der poort opent om te vragen, wie zij zijn en wat hun begeerte wezen mag, verzoeken ze in naam van hun gewaad gastvrijheid van den bevelvoerder slechts voor een enkelen nacht. Tisnacq toont zich een waardig dienstknecht van een meester, wien men nagaf, dat hij nog liever een engel dan een monnik in den regen zou laten staan. Weldra zijn de eerwaarde vaders binnengelaten. Nauwelijks echter heeft de slotvoogd zich binnen het spreekver-



trek begeven om hen te begroeten, of de voorste der monniken werpt zijn monnikspij terzijde en biedt den slotvoogd een schriftelijke volmacht van den prins van Oranje ter inzage aan, terwijl hij het slot voor Oranje opeischt. Tisnacq antwoordt geen heer te erkennen dan den koning van Spanje. Een pistoolschot is het antwoord op zijne weigering en weldra is hij bezweken in den ongelijken kamp. Daarna snellen ze naar de poort, overmeesteren de wacht en openen de poort, om een twintigtal hunner makkers, die zich in vaartuigen verborgen hadden, toegang te verleenen. Nog dien eigen avond wapperde de prinsenvlag van Loevesteins tinnen.

De aanslag kon echter niet lang verborgen blijven. Reeds den volgenden dag hadden de Spanjaarden vernomen, dat Herman de Ruyter, de ossenkooper van 's Hertogenbosch met een handvol medegenooten het slot Loevestein bemachtigd had. Don Rodrigo, de bevelvoerder van 's Bosch, zond terstond een vijftigtal soldaten naar het slot om het te hernemen, maar Alva, wel bevroedende, dat een man als De Ruyter niet zoo gemakkelijk te bewegen zijn zou, weer op te geven wat hij zooveel door list en moed gewonnen had, voegde er nog een zestigtal schutters onder Alonzo de Perea aan toe. Nog dien eigen dag vertoonden de Spanjaarden zich onder den wal en eischten in naam des konings de sterkte op. Toen ze een weigerend antwoord ontvingen, trachtten zij het slot door bestorming te nemen. Hardnekkig verdedigden de belegerden zich; twee volle dagen deden zij de belegeraars met bebloeden kop afdeinzen en toen de Spanjaarden eindelijk binnenkwamen, betwistten zij hun voet voor voet. Geen kans ziende langer weerstand te bieden, week Herman met een drietal zijner gezellen naar een kamer, welke zij versterkt en welker bodem zij met buskruit bestrooid hadden. Lang hield de ossenkooper hier stand, met zijn vreeselijk slagzwaard de lijken der vijanden voor zich ophoepende. Gevoelende, dat hij uitgeput raakte, wierp hij de lont in het kruit en weder werden eenige Spanjaarden gedood. Doch de vijanden drongen over de lijken hunner makkers binnen en stielen den heldhaftigen de Ruyter neer. Het hoofd werd den moedigen Bosschenaar van den romp gehouwen en tegen de poort van zijne vaderstad gespijkerd, terwijl zijne nog overgebleven makkers te Antwerpen geworgd werden.

Voor hem, die slechts met stoffelijke winst rekt, had de roekelooze onderneming dus niets opgeleverd, ja, zelfs schade berokkend, wijl weder een dertigtal dappere lieden het leven er bij ingeboet hadden, zonder de zaak der vrijheid ook maar een stap verder te brengen. Maar Alva rekende het schade, want het bewees hem, dat al de moed, al de geestkracht nog gansch niet uitgedoofd was in het hart der bevolking; dat men slechts rustig was, waar de vuist van den sterkere elke beweging met

geweld onderdrukte en het nog lang duren zou, eer hij zich vleien mocht de Nederlanders in den waren zin des woords getemd te hebben. Maar zij, die alle hoop reeds lang hadden vaarwelgezegd, durfden nu weer ademhalen en althans met een weinig meer verwachting de toekomst tegenblikken. Hoe! dertig mannen konden eene vesting innemen en drie dagen tegen een vierdubbele overmacht bezet houden, wat zouden honderden en duizenden niet vermogen!

Neen, dat wist Alva reeds te lang en te goed. 't Zou nog veel strijds en veel gelds vorderen, eer hij dat *volk van boter* tusschen zijn ijzeren vingers had doen versmelten. De rijke ketters waren reeds gedood en het geld uit hunne verbeurdverklaarde goederen getrokken, was reeds lang gebruikt. Een ander deel was gevluht, bij duizenden en tienduizenden, en de terechtstellingen, op de eenvoudige lieden gepleegd, strekten niet zeer om de vrijwillige ballingen tot terugkeer te bewegen. Toch, de Nederlanden moesten onderworpen en dat op hun eigen kosten. Zij moesten geregelde en hooge belasting opbrengen, zooveel stond bij hem vast en, al ontveinsde hij zich het weerstandsvermogen der burgerij niet, dit zou hij wel weten te breken.

Den 20<sup>sten</sup> Maart 1569 waren de afgevaardigden der verschillende gewesten, de zoogenaamde Algemeene Staten op Alva's oproeping in de groote raadszaal te Brussel vergaderd. Reeds hadden ze geruimen tijd in spanning gewacht op de dingen, die komen zouden, toen Alva binnentrad en zich op den hertogelijken zetel plaatste. Hij begon met de heeren vriendelijk toe te spreken en besteedde daarna al zijne welsprekendheid in eene rede, welker afdruk niet minder dan zes folio-bladzijden vereischte, om de Staten te overtuigen van het billijke, nuttige en noodzakelijke eener nieuwe belasting, welke hij in stede van de oude beden dacht in te voeren. Hij smaalde op de ketters en de Hervorming, welke het land in onrust gebracht hadden. Nu was overal rust en vrede hersteld, doch dat was alles ten koste van veel held geschied en, wijl het alleen in het belang der Nederlanders gedaan was, zoo mocht men ook eischen, dat zij en niemand anders het betaalden. Daarenboven zou men nog lang genoodzaakt zijn, een kostbaar leger op de been te houden en daartoe moesten de staatsinkomsten aanzienlijk verhoogd worden. Het heffen van *beden*, gelijk de heeren dezer landen van oudsher gewoon waren, veroorzaakte veel omslag en twist, en waarlijk, bij een algemeene belasting zouden de rechten en privilegiën der inwoners veel beter geëerbiedigd worden dan bij de gewone beden: dit moest men maar aan hem overlaten. Hij had de zaak gekeerd en gedraaid, maar er tot heden niets beters op kunnen vinden, dan dat men den 10<sup>en</sup> penning van alle roerende goederen afstond, zoo vaak die zouden verkocht worden, voorts den twintigsten penning van

alle onroerende goederen en eindelijk, om in de schuld te voorzien, één penning ten honderd van alle bezittingen.

Men moest zich voorts over de moeite bij de invordering maar niet bekreunen; daarvoor zou hij wel zorgen.

Ziedaar der langen Rede kurzer Sinn. De heeren zwegen, ook al deed de hertog hun nu ook een even lang geschrift uitreiken, waarin hij weer op de hem eigen eenvoudige wijze de manier had aangegeven, waarop men de nieuwe belasting innen zou. Nu, dat men de middelen, waarop ze geïnd worden zou, veilig den hertog overlaten kon, hieraan twijfelde niemand. Maar dat de hertog tot zijne gewone, neen, tot zeer buitengewone maatregelen de toevlucht zou moeten nemen, daaraan twijfelden ze evenmin. Dat deed hen dan ook eindelijk spreken en ze toonden den hertog aan, dat ze hem recht begrepen. De honderdste penning voor eens op te brengen, dat ging nog, maar de invoering van den twintigsten penning stond immers gelijk met de regeering alle eigendommen in de gewesten, zoo ze slechts twintigmaal van eigenaars wisselden, in handen te spelen. De tiende penning eindelijk zou den handel zoo bijster zwaar drukken, dat er van de invoering wel geen sprake zou zijn.

Doch vergeefs redekavelden de heeren, vergeefs verzette onder meer zich ook Viglius tegen de belasting. Alva had het goede van den maatregel in zijn eigen staten in Spanje ervaren en de heeren moesten er maar eens over denken; hij van zijn kant bleef er bij.

Een storm van verontwaardiging stak op door het geheele land, toen de heeren de boodschap tehuis brachten. Het regende verzoekschriften en smeekbeden, doch Alva bleef bij zijn besluit. „Eerst betalen, dan klagen!” en onder deze zinspreuk zond hij al de betoogers en vertoogers van zich. Wel kwam hij, zulk een tegenstand toch niet voorzien hebbende, tot deze beperking in zijn eisch, dat hij de betaling van den tienden penning slechts bij den eersten verkoop vorderen zou. Wel zeide hij, dat het hem eigenlijk meer om een bewijs van onderwerping en gehoorzaamheid dan om het geld te doen was. Wel dreigde hij nog eens de oude historiën te zullen ophalen, om zich te overtuigen, of er niet bij de heeren vertoogers onderscheidenen waren, die evenveel schuld aan de beroerten hadden als b.v. Egmond en Hoorne, doch wie ook toegaven, Utrechts Staten bleven weigeren. Wel wilde de provincie tot zelfs f 20.000 opbrengen als *bede*, maar in de nieuwe belasting toe te stemmen, dat nooit. Welnu, Alva zal ze wel dwingen. Hij zendt het geheele Lombardische regiment ter inkwartiering aan de stad en 't scheen wel of de ingelegerde soldaten een vrijbrief hadden voor alle soort van knevelarijen, welke ze den goeden burgers wenschten aan te doen. En toch, Utrecht hield stand en eveneens de overige steden, die zich

op de halsstarrigheid van Utrecht bleven beroepen.

't Werd nu toch een lastig geval voor den hertog. Het duurde reeds zoolang en 't ongeluk wilde, dat hij het minder lang uithouden kon: hij had het geld te zeer terstond noodig. Zoo besloot hij dan tot goedertierenheid en maakte bekend, dat hij voorloopig van zijn eisch zou afzien, indien men hem gedurende een tijdvak van zes jaren eene som van twee millioen gulden jaarlijks zou afstaan. 't Was wel wat veel geveerd, doch, na voor den hertog al te lang handelen en dingen, werd men het eindelijk voor twee jaren eens.

Maar dat vermaledijde Utrecht zou zijne wrake niet ontgaan!

Het volk echter had het wel begrepen en legde Alva spottend de woorden in den mond:

„Al heb ick veel onnosel bloeds vertreen  
Ghebrant, ghedoot, gheworcht ende gehanghen  
Veel Edelen. Ja, Graven in 't verstranghen  
Ghebracht, ende tsLands Previlegy met een  
Te niet gedaan, ende veel maechdekens reen  
Tot schand gebracht, ende ooc die Ord' der Staten  
Gantschelijk veracht: dit deed mij vreesse gheen  
Had ick den tienden penninck na ghelaten.”

## NIEUW-ZEELAND.

Nieuw-Zeeland bestaat uit twee eilanden, die door een smalle straat, de Cookstraat, van elkander zijn gescheiden. Het eene heet het Zuider- en het andere het Noorder-eiland.

De Hollandsche zeevaarder Tasman ontdekte het in 1642, en de Engelschman Cook gaf er meerdere bekendheid aan, sedert hij er in 1769 voor het eerst landde.

De Nieuw-Zeelanders, Maori's geheeten, behooren tot de meest ontwikkelde bevolking van Australië. Zoowel in physisch als geestelijk opzicht munten zij boven de andere Polynesische stammen uit.

Maar in den Nieuw-Zeelanders ziet men, hoe de edelste menschenrassen door de zonde de diepstgezinkene kunnen worden. Het afschuwelijke kannibalisme, waarbij zelfs de schedels der vermoorden den kinderen tot speelgoed dienen, gaat hier alle beschrijving teboven.

Behalve de Maori's vindt men er nog een anderen volksstam, de Takea's. Dezen, naar het schijnt de oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Zeeland, zijn na verloop van tijd door de Maori's onderdrukt en tot hunne slaven gemaakt.

Het laat zich verklaren, dat dit land met zijn weelderigen plantengroei en uitmuntende bouw- en weilanden, met zijn ruischende stroomen en bruisende watervallen, met zijn gezond Europeesch klimaat en fabelachtigen rijkdom aan goud voor menig Europeaan een toevluchtsoord werd.

Naar de volkstelling van 1874 bedroeg het aantal

Europeanen toen reeds 240.000 waaronder 40.000 Roomschen, en het aantal neemt nog dagelijks toe. Volgens de jongste statistiek wordt het gezamenlijk aantal bewoners op ruim 500.000 geschat, waarvan 50.000 tot de oorspronkelijke bevolking behooren.

Het is de eerwaarde Samuel Marsden, zoo schreef dezer dagen de Indische „Opwekker”, die zich het lot van deze rijkbegaafde, maar diep gezonken Maori's het eerst heeft aangetrokken. Als kapelaan en later als bisschop van Nieuw-Zuid-Walis had hij rijke gelegenheid de Nieuw-Zeelanders te leeren kennen. Zij brachten er hunne handelsartikelen aan de markt, en moesten dan soms maandenlang op de kusten van Nieuw-Holland toeven.

De eerste indrukken, die zij daar van de Europeanen kregen, waren wel instaat, om hen van dezen afkeerig te maken. Gelukzoekers en kolonisten deden hun allerlei mishandelingen aan. Verzachting kwam er in hun lot, toen Marsden als hun beschermer en weldoener optrad. Hij liet voor hen een huis bouwen, waar zij gedurende hun oponthoud een onderkomen vonden. Ook bezocht hij hen, ging vriendelijk met hen om, en sprak met hen over het heil in Christus aan de wereld geschonken. Bij terugkomst in hun vaderland verhaalden zij dan aan hunne landgenooten van „dien goeden blanken man, die de bruinen liefheeft.”

Nadat Marsden op die wijze eenige Nieuw-Zeelanders voor zich had gewonnen, deed hij aan het Engelsch kerkelijk Zendinggenootschap het voorstel, om op Nieuw-Zeeland eene zending te beginnen. Marsdens voorstel werd opgevolgd en in 1814 met den zendingsarbeid een aanvang gemaakt.

De drie zendelingen, door het genootschap uitgezonden, werden door Marsden zelve naar de plaats hunner bestemming geleid. Vele waren de bezwaren, die zij hadden te overwinnen, en verschrikkelijk de moordtooneelen, waarvan zij dagelijks getuigen moesten zijn. Ja, hun eigen leven werd niet zelden bedreigd. Maar temidden van al die gevaren bleef Marsden hun trouwe raadsman en trooster.

Zeer pijnlijk was hunne verhouding tot het gevreesde hoofd Schongi, een man, die de vreemdste tegenstellingen in zich vereenigde. Terwijl hij zich eenerzijds een vriend en beschermer der zendelingen bewees, deed hij zich anderzijds als den grootsten bloedhond kennen. Hoe bezwaarlijk het hun ook viel, zij moesten hem tot vriend houden, wijl zij aan zijn bescherming hun leven dankten. Hoewel Schongi tot het laatst van zijn leven, trots alle vermaningen der zendelingen, in zijn goddeloos leven heeft volhard, waren toch zijn laatste woorden: „Laat de zendelingen met rust, zij hebben iets goeds en niets kwaads met ons voor”.

Na zijn dood in 1828 braken er voor de zending betere tijden aan. 15 jaar was er gewerkt zonder merkbare vrucht, maar nu begon het Evangeliezaad, in stilte uitgestrooid, heerlijk te ontkiemen. Overal

verrezen scholen en kerkgebouwen, en op alle posten ontstonden bloeiende gemeenten. De Bijbel en andere Christelijke boeken werden vertaald en ijverig gelezen.

Van de vele treffende bekeeringen, zoowel onder aanzienlijken als geringen, noemen wij slechts die van Tamahana, iemand van koninklijken bloede. Door zijn bloedverwanten vervolgd, trok hij met zijne gade het land door, overal sprekende van de genade Gods.

De grijze Marsden kwam in 1837 op 73-jarigen leeftijd Nieuw-Zeeland nog eens bezoeken. En het moet voor hem wel een verrukkelijke aanblik zijn geweest, te zien hoe dit meest gevreesde land der wereld, dat een ieder angstvallig meed, en waar niemand zich veilig achtte, in een vruchtbaren akker des Evangelies was veranderd.

Na verloop van eenige jaren had het kerkelijk genootschap 22 hoofdstations op Nieuw-Zeeland met 328 evangelisten; op de 283 scholen werden 15.000 leerlingen onderwezen, en de gezamenlijke gemeenten telden 35.000 gedoopten.

Sedert 1821 werken ook de Methodisten op Nieuw-Zeeland. Zij kozen evenals het Engelsch kerkelijk genootschap het noordereiland tot arbeidsveld. Ongelooflijk waren de gevaren en moeilijkheden, waarmede zij aanvankelijk hadden te kampen, maar heerlijk ook de vrucht, waarmede hun werk werd bekroond.

De Noord-Duitsche en Gossnersche zendelingen vingen den arbeid op het zuidereiland aan, en ook daar werd heerlijke vrucht aanschouwd.

Maar bij al dezen zegen begonnen zich allerlei donkere wolken aan den Nieuw-Zeelandischen zendingshemel te vertoonen. De geestelijke ommekeer bracht ook maatschappelijke veranderingen teweeg. De Engelsche regeering, die overal hare macht trachtte te verbreiden, wist ook dit schoone eiland te annexeren en tot hare kolonie te maken. Dit had plaats in 1840.

Deels door deze Engelsche overmacht en deels door de snelle toename van kolonisten, die op rechtvaardige of onrechtvaardige wijze zich grondbezit verwierven, ontstond er in 1860 een gevaarlijke oorlog tusschen de inboorlingen en de kolonisten.

Deze oorlog heeft jarenlang geduurd en aan de zending groote schade toegebracht. Duizenden vielen tot hun voorvaderlijk heidendom terug en riepen een nieuw heidendom in het leven. Een zeker profet, met name Tai Mariri wist zich daarbij grooten aanhang te verwerven. Onder het „hau hau”-geroep, waarnaar zijne aanhangers Hau-hauïsten, en de beweging hau-hau-beweging heet, wist hij een fanatiek oproer in het leven te roepen, dat zich naar alle kanten verbreidde. De zendelingen waren tot vluchten genoodzaakt; één, met name Völkner, viel zelfs door het moordend staal.

Nadat de rust was hersteld, hervatt'ën zij den arbeid. Maar hoe treurig zag het er nu uit op de-

zen vroeger zoo bloeienden zendingsakker. De gemeenten waren verwoest, de kerken leeg, de Christenen in den krijg gevallen of tot het heidendom teruggekeerd, en een algemeene haat tegen al wat Europeaan was, had de vroeger zoo hartelijke genegeheid jegens de zendelingen vervangen.

Hierbij hadden zich nog andere moeilijkheden gevoegd. De Roomsche tegenzending was met haar arbeid begonnen. Paus Gregorius XVI had in 1836 het vicariaat West-Oceanië opgericht, waartoe Nieuw-Zeeland met nog 13 eilandengroepen behooren. En een zeker Fransch priester, met name Jean Baptiste Tompallier, werd tot apostolisch vicaris benoemd.

In het jaar 1837 kwam Tompallier met nog andere zendelingen op Nieuw-Zeeland aan. Zijn eerste werk was op de westkust van het noordereiland, bij Hokianga, een kapel en zendingshuis te bouwen. Wij zullen den arbeid der Roomsche zendelingen niet in bijzonderheden volgen. Hunne berichten vloeiden weldra over van zegepralen en overwinningen. Op éene zendingsreis van twee maanden, die een bisschop maakte, werden 40 stammen met 15.000 Maori's bekeerd.

Listig als zij waren, kozen de Jezuïeten bij de verwickelingen tusschen inboorlingen en kolonisten tegenover de Protestantsche zendelingen, die het voor de verdrukte Maori's opnamen, de zijde van het gouvernement, hopen de daarmede de gunst der regeering te verwerven. De Protestantsche zending scheen geheel verdrongen door de Roomsche; een allerjammerlijksten indruk maakten hare berichten.

Het succes van Rome zou echter maar tijdelijk zijn, en de vrucht der Protestantsche zending zou, trots al de schade die zij had geleden, niet verloren gaan. De Protestantsche zendelingen vingden den arbeid weer aan. En door trouwe zielszorg en door het opleiden van inboorlingen tot degelijke leeraars wisten zij weer het terrein te veroveren, zoodat thans van de 45.000 Maori's 35—40.000 tot de Protestantsche kerk behooren. En de Roomsche zending? — Haar bisschop schreef in 1873: „Ik mag wel zeggen, dat een Katholieke zending onder de Maori's niet meer bestaat.”

## DE LAATSTE DAGEN VAN CALVIJN.

(Gestorven te Genève 27 Mei 1564.)

Het hiervolgende werd onlangs geschreven door Dr. J. C. Long in een Amerikaansch blad, en we meenen den lezer geen ondienst te doen met 't hier vertaald weer te geven, opdat blijke hoe daarginds over den grooten Hervormer wordt geoordeeld:

„Hij was niet zeer oud; maar hij had gedaan wat hij kon, of, wat hij geroepen was te doen. Hij had over zijne vijanden de overwinning behaald. Hij had

zijn Kerk op vasten voet gebracht. Hij had zijn stelsel geordend. Zijne opvolgers hadden slechts te gaan in het pad, door hem gebaad. Hij stierf na zijn werk voleindigd te hebben. Hij stierf als Mozes, als David. Hij verhief zich boven de zwakheid der natuur. Zijne waardigheid en zelfbeheersching verminderden het ontzagwekkende van den dood. Zijn gestel, schoon nimmer sterk, bezweek onder een hevigen aanval van koorts, in 1558.

Vóór dien tijd gevoelde hij zich jong, gelijk hij zeide; daarna werd hij schielijk oud. Hij leed niet aan éene, maar aan verschillende ziekten. Enkele mindere krankheden waren zwakheid van longen, steen en jicht. De lasten van den leeftijd en van zijne ziekten werden voortdurend zwaarder, terwijl de lasten van zijn bediening niet lichter werden.

Den zesden Februari 1564 predikte hij voor 't laatst. De laatste keer, dat hij in zijn kerk sprak evenwel, — men had hem er heen gedragen — was op den een en dertigsten Maart. Het grootste deel van den tijd aan zijn huis gebonden, zette hij evenwel zijn werk in zijn studeervertrek voort. Zijne vrienden keurden het af en drongen er bij hem op aan om volkomen rust te nemen. Hunne pogingen beantwoordende in den vorm van deze vraag: „Zoudt gij dan willen, dat de Heere, komende, mij ledig vond?” ging hij met zijn arbeid voort.

De tiende Maart was, bij besluit van den Raad, afgezonderd tot gebed voor Calvijn. Dienzelfden dag bezochten hem verscheidene van zijne broederen. Zij vonden hem gekleed en zittende aan dezelfde tafel, aan welke hij gewoon was te schrijven. „Toen hij ons zag binnenkomen,” zegt Beza, „zat hij met het voorhoofd rustend op zijn hand, gelijk hij gewoon was, wanneer hij in diepe gedachten verzonken was, en bleef eenige oogenblikken sprake-loos. Toen begon hij, hoewel langzaam en met moeite, nochtans met lachend gelaat, te spreken. Hij bedankte hen voor hunne zorg aan hem besteed. „Ik hoop,” zeide hij, „met een paar weken u allen nog eens om mij te hebben. Maar dat zal dan ook de laatste keer zijn. Ik denk, dat de Heer dan zal toonen, wat Hij over mij besloten heeft, en mij allerwaarschijnlijkst tot zich nemen zal.”

Dienovereenkomstig waren ze dan ook saam in zijn huis op den vier en twintigsten Maart. Het was de gewone dag voor het geven en het ontvangen van censuur; een plicht, die, evenals vroeger, werd betracht; ofschoon met meerdere teederheid en plechtigheid. Den zeven en twintigsten Maart sleepte hij, zeer zwak en ondersteund door twee helpers, langzaam zijne voeten voort, de trap op naar de raadszaal. Zijn werk was een nieuwen rector voor de School voor te stellen. Toen hij dat gedaan had, nam hij zijn muts af en dankte den Raad voor zijne vriendelijkheid.

Op Paaschdag, den tweeden April, werd hij naar de kerk gedragen. Hij luisterde naar de predikatie,

maakte gebruik van het Avondmaal en nam deel aan den slotzang: „Nu laat Gij, Heer, uw dienst-knecht gaan in vrede.”

Den vijf en twintigsten April maakte hij zijn testament, waarbij hij over zijn aardsch bezit — zeshonderd gulden — beschikte. Wat ons in dat testament belang inboezemt, is niet wat hij *gaf*, maar wat hij *zeide*.

Vooreerst geeft hij uitdrukking aan zijn nederig vertrouwen op de genade Gods, en dan bewijst hij de zuiverheid zijner bedoelingen en zijn getrouwheid aan wat hij plicht achtte.

Betrekkelijk het eene zegt hij: „Ik heb geen andere hoop dan de rust in Gods vrije verkiezing, het eenig fundament mijner zaligheid; en met mijn gansche hart omhels ik de ontferming, welke Christus voor mij bereid heeft, dat al mijne zonden mogen begraven worden door de verdiensten van zijn lijden en dood.”

Verder voegt hij er bij: „Ik betuig plechtig, dat ik geen andere kracht tot zaligheid erken dan deze, dat God, die de God is der barmhartigheid, gereed is zichzelf als de Vader van zulk een ellendig zondaar te openbaren.”

Omtrent zijn werk zeide hij: „Ik betuig, dat ik, naar de mate der genade mij gegeven, in de prediking, in mijn daden, in de verklaring der Schriften, ja in al den strijd, dien ik tegen de vijanden der waarheid gevoerd heb, Gods Woord zuiver onderwezen heb; ik heb geene sophisterij gebruikt, maar heb den goeden strijd gestreden, in eenvoud en in waarheid.”

Toen dit testament was geschreven, verzegeld en door getuigen bevestigd, was zijn persoonlijke arbeid op aarde volbracht. Wat hij nu nog wenschte, was den Raad nog eenmaal te ontmoeten in de raadszaal. De Raad weigerde hem dit toe te laten. Inplaats daarvan kwamen al de raadsleden, als één lichaam, van de raadszaal naar zijn huis, waar hij in de zwakheid van den naderenden dood hun toesprak. Hij dankte hen voor de achting hem bewezen, alsmede voor het geduld, waarmede zij hem in zijne zwakheden hadden bejegend. Hij zinspeelde op zijne worstelingen en bezoeken, die hij te doorstaan had gehad, als op dingen, „die elk rechtvaardig man heeft te verwachten in deze wereld.” Wat hij niet had kunnen teweegbrengen, moest toegeschreven worden, zeide hij, aan zijn gebrek aan middelen, niet aan goeden wil. Zijn gansche ziel had hij aan de Republiek gewijd. Met al zijne kracht had hij gearbeid aan het algemeen welzijn. Het zou eenvoudig onoprechtheid zijn van hem, indien hij ontkende, dat God hem met goed gevolg in zijn dienst gebruikt had. Hij beleed zijn ongebreidelde voortvarendheid en vroeg om vergeving. In 't bijzonder vermaande hij tot getrouwheid in de leer, die hij gepredikt had. Hij drong aan op ootmoed en vertrouwen op God. Hij vermaande de ouden niet najverig te

zijn op de jongen, en de jongen vrij te zijn van hoogmoed.

„In de uitoefening van het recht,” zei hij, „bezweer ik u nimmer de geringste neiging te toonen om te handelen naar afkeer of toegenegenheid. Laat niemand, door tot slinksche wegen zijn toevlucht te nemen, het recht schenden. Laat niemand trachten door invloed de striktheid van de wet te verhinderen. Laat niemand afwijken van wat rechtvaardig is en eerbaar.”

„Indien gij,” vervolgde hij, „deze republiek in haar tegenwoordigen bevestigden en gelukkigen toestand wilt bewaren, zorgt dan vóór alle dingen, dat de heilige instelling, die God onder u geplant heeft, met geene zonde of godslastering bevekt worde. Hij alleen is de groote God, de Koning der koningen en de Heer der heeren, die degenen eert die Hem eeren en de zondaren neerwerpt.”

Ik heb deze lange en merkwaardige toespraak slechts ten deele weergegeven. Het was Calvijns laatste staatkundige dienst. Hij sloot met gebed en nam afscheid van de raadsheeren. Hij gaf aan ieder de hand, welke door elk weenend gedrukt werd.

Twee dagen tevoren, den 28<sup>sten</sup> April, waren de predikanten van Genève bij hem aan huis geweest, en hij had ook tot hen, op gelijke getrouwe manier, gesproken, ofschoon korter. Hij vermaande hen tot volharding en tot vrede onder elkaer. In zijn herinnering ging hij terug naar het begin van zijn werk. Hij zeide: „Toen ik het eerst tot deze stad kwam, was het Evangelie hier alreede gepredikt. Evenwel, aan alle zijden heerschte de grootste wanorde. Het was alsof het Christendom uitsluitend bestond in de verwoesting van afgodsbeelden. Het ontbrak niet aan ergernissen, die mij eindeloos verdriet veroorzaakten. Maar in weerwil van mijn natuurlijke vreesachtigheid en zwakheid heeft de Heer — Hij is onze God! — mij zoo gesterkt, dat ik nimmer week voor mijne tegenstanders.”

Na zijne verbanning keerde hij noode terug; maar volhardende in zijn arbeid, ontdekte hij dat de Heere met hem was. Gods leiding met hem — dus merkte hij op tot de predikanten — moest hen bemoedigen tot gelijke standvastigheid. Hij besloot met de verzekering van zijne toegenegenheid. Hij vroeg verschoning voor zijne koelheid en dankte voor hunne vriendelijkheid. Het afscheid van de predikanten was, evenals dat van de raadsleden, zeer aandoenlijk. Beza zegt: „Wij verlieten hem met bezwaard gemoed en met vochtige oogen.”

Tusschen Calvijn en Farel was, gedurende zijn Geneefsche bediening, — bijna 30 jaren — ongestoorde vriendschap geweest. Farel was te Neufchâtel en werd oud. De stervende Calvijn schreef hem dezen aandoenlijken brief:

„Vaarwel, mijn beste en getrouwe broeder. Daar het Gods wil is, dat gij mij overleeft, leef in voortdurende herinnering aan onze eenheid, die, voor-

zoover zij nuttig was voor de Kerk Gods, ons blijvende vrucht zal dragen in den hemel. Ik wensch, dat ge u, mijnenthalve, niet zult overspannen. (Hij had gehoord, dat Farel voornemens was hem te bezoeken.) Mijne ademhaling is zwak en ik ben in de aanhoudende verwachting, dat ze mij weldra begeven zal. Het is mij genoeg, dat ik in Christus leef en sterf. Hij is het gewin voor zijn volk, beide in leven en in sterven. Nogmaals, met de broederen, vaarwel."

Deze brief was in het Latijn geschreven en gedagteekend 2 Mei 1564.

Toch kwam Farel hem bezoeken.

In zwakheid en pijn sleepte Calvijn het voort tot den zeven en twintigsten Mei. Op den negentienden aten de predikanten te zijnen huize. Dit was de gewone dag, waarop zij daartoe bijeenkwamen. Calvijn werd van zijn bed aan de tafel gebracht. Hij zeide: „Ik kom bij u voor den laatsten keer, mijne broeders, en zal niet meer met u aan de tafel zitten." Hij vroeg een zegen, maar onbekwaam om gedurende den maaltijd op te zitten, werd hij in een aangrenzende kamer gebracht.

Zijne vrienden toesprekende, zeide hij:

„Deze muur der scheiding zal mij, schoon lichamelijk afwezig, niet verhinderen in den geest in uw midden te zijn." Zij begrepen, dat hij doelde op het feit, dat zijne gemeenschap met hen niet zou verbroken worden door den dood. Tot het laatst toe behield hij de helderheid zijns geestes, alsmede de klaarheid en kracht van zijn oog.

't Was op den zeven en twintigsten Mei, dat hij met zonsongang stierf. Het is noodeloos te spreken over den diepen indruk, dien zijn sterven te Genève maakte — of over de droefheid en het gevoel van berooving en hulpeloosheid, dat over de verschillende standen der bevolking kwam.

Calvijn was in zijn vijf en vijftigste jaar. Zijne begrafenis was eenvoudig, zonder de minste vertooning. Geen monument werd te zijner gedachtenis opgericht. Zijn graf is zonder teeken en onbekend. Maar welke behoefte zou er ook zijn aan een gedenkteeken of een versierd graf, teneinde de wereld te herinneren aan Johannes Calvijn?"

## RIJKDOM VAN WOORDEN.

We gaven kort geleden onder den titel „Rijmkunst" een proeve van de verbazende hoogte, waartoe een dichter als Bilderdijk het in het vinden van rijmwoorden had gebracht. Da Costa en vooral Ten Kate streven hem hierin op zij.

Nu is rijkdom van woorden, verscheidenheid van zegswijzen echter ook in proza een schoone deugd, die helaas, gelijk meer deugden, al zeer weinig wordt beoefend. Veelheid van woorden, in den zin van nutteloozen omhaal, of overdaad is altijd af te

keuren. Maar rijkdom van woorden geeft afwisseling en levendigheid aan den stijl, boeit den hoorder of den lezer, zet sierlijkheid bij aan hetgeen men spreekt of schrijft, verduidelijkt de bedoeling, leert fijn onderscheiden en *dwingt* den spreker of den schrijver, gelijk hen die van zijn woord kennis nemen, tot *denken*.

Het is wel voornamelijk om deze laatste reden, dat rijkdom van woorden, die ook ongemerkt leidt tot rijkdom van gedachten — al is de laatste volstrekt niet altijd oorzaak des eersten — bij zoo weinigen wordt gevonden. Want denken vergt tijd, inspanning, kalmte. En daarvoor zijn het thans kwade dagen, te weten zoodra men verder gaat dan 't gebied van het bloot stoffelijke. Bovendien echter zijn de meeste menschen op verstandelijk en geestelijk gebied, zoolang er geen rechtstreeksche winst te behalen is, vrij traag en zeggen: „Wanneer wij er mee volstaan kunnen, is het al heel mooi."

Men beweert, dat een Engelsch werkman, die zich niet buiten zijn gewonen levenskring beweegt, met ongeveer 700 woorden alles zegt, wat hij jaar in jaar uit te zeggen heeft. Zelfs de groote dichter Shakespeare, die zooveel schreef als in vier, vijf Bijbels staat, gebruikte toch slechts 15000 woorden, telkens weer dezelfde.

Nu is 't waar, dat het Engelsch ten dezen in bijzonderen toestand verkeert, wijl men aan één en 'tzelfde woord soms twintig beteekenissen kan geven, eenvoudig door er dit of dat voorzetsel bij te voegen. Het woord *to get* b. v., dat eigenlijk *verkrijgen* beteekent, beteekent zoodoende: binnenkomen, heengaan, uitstappen, instappen, doorlezen, neerhalen, afnemen, doorworstelen, opstaan, afblijven enz. enz., ja somtijds staat het letterlijk voor niets.

Doch ook een Nederlander, al heeft onze taal de beschreven eigenschap lang niet zoo sterk, gebruikt in werkelijkheid vaak veel minder woorden dan hij zelf meent. Want wel is ons volk zeer breedsprakig, maar dit ligt minder in zijn rijkdom van woorden dan wel in 't veelvuldig gebruik van *dezelfde* uitdrukkingen.

Iedereen weet hoe men b. v. predikanten, schrijvers, redenaars vaak herkent aan enkele uitdrukkingen, die bij hen veelvuldig of haast bij hen alleen voorkomen. Nu is dat te begrijpen voorzooover het uitdrukkingen geldt, die telkens weerkeeren, b. v. het aanbevelen der collecte in de kerk, maar hinderlijk, schoon niet gansch onbegrijpelijk is 't, als men haast vooruit weet wat gezegd zal worden, b. v. in het gebed, waarmee een hoofdonderwijzer de schooltijden opent en sluit. Trouwens zesmaal daags hetzelfde in andere woorden te vragen is niet zoo gemakkelijk! Veel meer af te keuren echter is wat men zoo vaak vindt, dat de menschen een stel woorden hebben, waarbuiten zij zonder hoogen nood niet gaan, en dat de een dit stel van den ander schijnt over te nemen, of liever een dergelijk aanschaf. Zoo hoort men dan spreken van „ontzaglijk mooi", alsof 't een 't ander niet uitsloot, van ontzettend „lang wachten",



als de trein tien minuten te laat is; van een vereeniging „daarstellen” (lees vormen, stichten) of wel „opheffen” (lees ontbinden); van „aan- en voortgang” en vele dergelijke uitzinnigheden meer.

Het is een ware armoê van woorden, een gedachteeloos napraten zonder nadenken en dat terwijl God ons zulk een rijke, krachtige taal schonk!

Rijkdom van woorden staat daar vlak tegenover. Hij bestaat niet daarin, zooveel mogelijk woorden te gebruiken, zooals: „Ik heb het met mijn eigen oogen zelf gezien,” waar de zin duidelijk blijft, als men de grootste helft der woorden weglaat. — Neen, rijkdom van woorden is datgene, waardoor men de schoone vruchten verkrijgt, die we in den aanvang opsomden. Het is dezelfde begrippen onder verschillende namen voorstellen, en dat zoo, dat elke fijne schaakeering tot haar recht komt.

Dat droefheid niet blijdschap is, weet zeker iedereen. Maar hoeveel woorden bezitten we niet om het begrip van het treurige uit te drukken: leed, smart, droefheid, rouw, treurigheid, verdriet, pijn, jammer, ongeneugt — we schrijven slechts eenige neer. En nu bezit hij rijkdom van woorden, die niet alleen heel den schat kent, maar ook hem weet te gebruiken. De meeste menschen bekommeren zich om het eerste niet, en blijven dus vanzelf ver van het tweede.

Maar wien het ernst is zich goed uit te drukken en sierlijk tevens, die make zich den rijkdom der taal tot eigen bezit, die verwerve rijkdom van woorden. Het is een der krachtigste middelen tot degelijke ontwikkeling!

## UIT HET LEVEN.

### *Een niet alledaagsch testament.*

Eenige weken geleden overleed te Mascoutah, in den staat Illinois, zekere majoor, Cars Brandt genaamd, die in zijn uitersten wil had beschreven, dat zijn hart na zijn dood aan zijne vrouw in Duitschland zou worden gezonden, niettegenstaande hij sedert 25 jaren afgezonderd had geleefd. Om strikt aan de letter van zijn testament te voldoen, werd het hart na zijn overlijden aan zijne altijd nog wettige vrouw in het „Vaterland” gezonden. Eenige dagen geleden kwam het hart echter terug, met verzoek om het te begraven bij het lichaam, waaruit het dierbaar (?) hart was genomen. Majoor Brandt is tal van jaren redacteur geweest van een voornaam Duitsch dagblad in zuidelijk Illinois.

### *Struisvogels.*

Men wil in Algerië beginnen met de struisvogel-teelt. De regeering heeft onlangs een daarvoor geschikt stuk grond afgestaan aan een Algerijnschen

ondernemer. Dat die teelt groote voordeelen kan opleveren, blijkt uit het voorbeeld van de Kaapkolonie. Daar waren in 1865 slechts 80 struisvogels als huisdieren. Tien jaren later waren er ruim 27.000 en daarmee was een zeer winstgevende tak van handel ontstaan, welke in 1893 ruim *f* 13.000.000 opbracht. De struisvogels zijn thans reeds schaarsch in Algerië. Men moet zich dus wat haasten.

### *Europa's strijdkrachten en -kosten.*

Wat hier volgt, is in dorre cijfers de getalssterkte der legers in Europa, waaruit een ieder voor zichzelf kan oordeelen hoe de zaken thans staan.

	1869.	1892.
Frankrijk . . . . .	1,350,000	4,350,000
Duitschland . . . . .	1,300,000	5,000,000
Rusland . . . . .	1,100,000	4,000,000
Oostenrijk . . . . .	750,000	1,900,000
Italië . . . . .	570,000	2,236,000
Engeland . . . . .	450,000	602,000
Spanje . . . . .	450,000	800,000
Turkije . . . . .	320,000	1,150,000
Zwitserland . . . . .	150,000	489,000
Zw.-Noorwegen . . . . .	150,000	338,000
België . . . . .	95,000	258,000
Portugal . . . . .	70,000	154,000
Denemarken . . . . .	45,000	91,000

In 1869 had Europa 6,958,000 soldaten en nu 22,248,000.

### JAARLIJKSCHE UITGAVEN.

	1869.	1892.
Rusland . . . . .	492,900,000	991,000,000
Frankrijk . . . . .	471,000,000	691,000,000
Engeland . . . . .	484,000,000	663,000,000
Duitschland . . . . .	224,000,000	561,000,000
Oostenrijk . . . . .	182,000,000	314,000,000
Italië . . . . .	141,000,000	289,000,000
Spanje . . . . .	100,000,000	142,000,000
België . . . . .	29,000,000	40,000,000
Zwitserland . . . . .	2,000,000	36,000,000
Portugal . . . . .	22,000,000	35,000,000
Zweden . . . . .	18,000,000	45,000,000

(Bovenstaande getallen zijn in francs.)

In 1869 besteedde Europa 2,228,000,000 fr. aan zijn legers, en nu 4,069,000,000 en toch meenen de onderscheidene regeeringen er nog meer aan te moeten besteden!

### BERICHTEN.

Het *Nederlandsch Jongelingsverbond* hoopt zijn zomervergadering te houden te *Velj*, op Donderdag 17 Augustus a. s. Het zal een gezellig samenzijn wezen. Het program volgt.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## SIKKEL EN WIJNPERS.

Het leven der menschen hierbeneden heeft slechts beteekenis als voorbereiding voor dat wat hierna maals volgt. Allen staan wij geopenbaard te worden voor den rechterstoel van Christus om „weg te dragen 't geen in het lichaam geschied is, hetzij goed hetzij kwaad”; „om geoordeeld te worden naar onze werken”; „om te maaien hetgeen wij ook gezaaid hebben”. Maar niet alleen dat: zelf zijn wij menschen ook een zaaisel van tweeërlei geaardheid. Een deel van dat zaaisel is door den Zoon des menschen uitgestrooid en wast op tot een oogst, dien Hij eenmaal in zijne schuren doet binnendragen; en een deel daarvan is onkruid door den vijand op den akker geworpen en zal uitgewand worden als de volheid des tijds gekomen is.

Gelijk de Heilige Schrift ons spreekt van tweeërlei gewas op den akker der wereld; graan en onkruid; zoo leert ze ons ook duidelijk dat tweeërlei wijnstok daar groeit. „Ik ben de ware wijnstok”, zegt de Heere Jezus. In dien waren wijnstok zijn ranken, waaraan heerlijke vruchten uitbotten. Zijne discipelen noemt Jezus de ranken, en de goede werken, welke dezen verrichten, vruchten des Geestes, zijn de druiven die uit die ranken voortkomen. Er staat echter ook een andere wijnstok op aarde, een booze, waaruit zich druiven ontwikkelen, die afgesneden en uitgeperst worden, en waaruit dan

bloed stroomt. Die druiven heeft de Held, welke in Jesaia 63 van Edom komt, in zijn grimmigheid alleen vertreden, zoodat haar kracht, d. i. haar bloed zijn geheele gewaad bezoedeld heeft. Dat geschiedde toen Hij den slangenkop vermorzelde. Eens zullen de druiven van dien wijnstok ingezameld worden tot de laatste toe en vertreden in den wijnpersbak van den toorn Gods.

Die beide tooneelen vallen samen in één punt des tijds. Ze worden ons geschilderd in Openb. XIV: 13—20:

„En ik hoorde eene stem uit den hemel, die tot mij zeide: Schrijf: Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid; en hunne werken volgen met hen. En ik zag, en zie, een blinkende wolk, en op de wolk was een gezeten, des menschen Zoon gelijk, hebbende op zijn hoofd een gouden kroon, en in zijne hand een scherpe sikkel. En een andere engel kwam uit den tempel, roepende met een groote stem tot dengene, die op de wolk zat: Zend uwe sikkel en maai; want de ure om te maaien is voor u gekomen, dewijl de oogst der aarde is rijp geworden. En die op de wolk zat, zond zijne sikkel op de aarde, en de aarde werd gemaaid. En een andere engel kwam uit den tempel, die in den hemel is, hebbende ook zelf een scherpe sikkel. En een andere engel kwam uit van het altaar, die macht had over het vuur; en hij riep met een groot geroep tot dengene,

die de scherpe sikkel had, zeggende: Zend uw scherpe sikkel, en snijd af de druiftakken van den wijngaard der aarde, want zijne druiven zijn rijp. En de engel zond zijne sikkel op de aarde, en sneed de druiven af van den wijngaard der aarde, en wierp ze in den grooten wijnpersbak des toorns Gods. En de wijnpersbak werd buiten de stad getreden, en er is bloed uit den wijnpersbak gekomen, tot aan de toomen der paarden, duizend zeshonderd stadiën ver."

Deze geheele pericoop van de Heilige Schrift doet ons het dertiende vers goed verstaan.

Zware en verschrikkelijke oordeelen Gods staan te komen. Op een witte wolk verschijnt de Zoon des menschen, met een gouden kroon op het hoofd, als degene, wien alle macht in hemel en op aarde is gegeven. Hij verschijnt als maaier met een scherpe sikkel in de hand. Een ontwijfelbaar teeken dat vreeselijke dingen zullen geschieden. Een algemeene inzameling van menschen zal gehouden worden. Oogenshijnlijk zal het onderscheid tusschen menschen en menschen, tusschen kinderen Gods en kinderen der wereld, opgeheven zijn. Eenerlei lot zal den goddelooze en den rechtvaardige wedervaren. Maar ten troost voor Gods uitverkorenen staat aan het hoofd van de geheele beschrijving: „Schrijf: zalig zijn de dooden, *die in den Heere sterven*, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid, en hunne werken volgen met hen." Wat nu zal komen, zal den schijn hebben alsof in wilde warreling alles wat adem heeft van de aarde wordt weggemaaid als ware er geen onderscheid. Maar neen: *twee* sikkels doen haar werk. De eene maait het graan; de andere snijdt de druiven af. De sikkel die het graan afmaait is die, welke des menschen Zoon in de hand houdt.

Want het graan maait Hij zelf. De oogst wordt ingezameld in de schuren. De heer des oogstes behandelt dat zelf. Een sterke engel komt en roept tot den maaier: „Zend uw sikkel op aarde, want de oogst is rijp!"

Op hetzelfde oogenblik verschijnt een andere engel „hebbende ook zelf een sikkel in de hand." Deze begeeft zich, op hoog bevel, naar de wijnstokken om de druiven af te snijden. Zoo werken de beide sikkels tegelijkertijd. En de menschen kunnen er het oog niet op houden *welke* sikkel een handvol halmen oogst en *welke* een partij druiven afsnijdt. Maar de Heer des oogstes weet het wel. Hij weet dat hetgeen voor de druiven een oordeel moet wesen, voor de halmen een zegen is. Van stonden aan zijn zij zalig die als halmen geveld worden. Hunne werken volgen met hen. Ze worden bevonden geen looze tarwe te zijn, maar werkelijk de korrels van „arbeid der liefde" in zich te hebben. De schijnbaar verschrikkelijke slachting, onder hen aangericht, is in waarheid slechts oogst op groote schaal. Want de dag der eindbeslissing nadert snel.

Lange jaren hebben de zielen van hen, die om de getuigenis van Jezus gedood zijn, geroepen om wraak. Maar ze riepen niet vergeefs. Hun is toen gezegd, dat ze nog een weinig geduld moesten hebben, tot dat ook hunne broederen voleindigd waren. En ziet, wanneer de engel de sikkel in de druiven zal zenden, komt de aankondiging daarvan uit den mond des engels, die macht heeft over het vuur, waarop de wierook brandt. Die wierook zijn „de gebeden der heiligen". Die zijn niet vergeefs opgezonden. Ze worden nu verhoord. Ze worden verhoord in de straf, die over de godloozen voltrokken wordt. De druiven, zoo afgesneden, worden geworpen en getreden in den grooten wijnpersbak van den toorn Gods. Zoo overvloedig is de oogst dat het *bloed* over de kuip heenstroomt, ja op den weg komt tot aan de toomen der paarden. Omgekeerd dus: wat voor de halmen en korenaren oogst is, dat is voor de druiven geduchte straf oefening.

Dat zouden in de laatste tijden ook Gods kinderen niet weten, wanneer deze openbaring niet was ingeleid door het troostrijke woord: „Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja zegt de Geest, opdat zij rusten van hunnen arbeid, en hunne werken volgen met hen." Want Gods volk verkeert hier als vreemdelingen, en leeft en reist incognito. Het leven zijner kinderen is met Christus verborgen in God, en zal eerst heerlijk aan het licht treden, wanneer ook Christus zal geopenbaard worden; dat is, met majesteit zal gezien worden komende op de wolken des hemels.

Wie eenigszins medeleeft en gewoon is bij en uit Gods Woord te leven, ziet dat de zware tijden, daarin voorzeggd, aanstaande zijn. De wereldgeschiedenis nadert haar ontknooping. Het gaat meer en meer zooals dit tooneel ons voorspelt. Straks volgen de oorlogen en omwentelingen, waarvan al wat tot nu toe op aarde geschiedde slechts flauwe weerkaatsing was. Wat zal dan de troost zijn van Gods kinderen, als de *algemeene* jammer ook hen treft?

Deze, dat geen enkele korenaar wordt afgesneden dan door de sikkel van den Zoon des menschen zelf. Dat dus geen enkele korenaar verloren gaat. Dat derhalve de wildste catastrofe voor Gods volk nooit iets anders is dan een middel om het te brengen tot „het *rusten* van hun arbeid."

Is dat niet naar het woord van den Zoon des menschen aan zijne discipelen: „Wanneer dan deze dingen beginnen te geschieden, zoo heft uwe hoofden opwaarts, wetende dat uwe verlossing nabij is?"

Eén ding echter is ons noodig, zullen we weten dat *wij* geen druiven, maar korenaren zijn. Er moeten werken *zijn*, zullen ze *volgen*. „Dit is het werk Gods, dat gij gelooft in Dengene, dien Hij gezonden heeft." En *hoe* weten we, *dat* we gelooven ter zaligheid? Hieraan dat „we de broeders liefhebben."

W.

## WAAR HET IN ZIT.

Er zijn velerlei meeningen in de wereld, en dikwijls staat men er verbaasd over, hoe overigens verstandige menschen over dit of dat zulk een aller-dwaast oordeel kunnen vellen.

We hoorden eens iemand in ernst beweren, dat het woord „kind” onzijdig was, wijl een kind geen man en ook geen vrouw is. Een andermaal zei er een, dat de aarde onmogelijk kon draaien, want „het huis van den bakker stond nog altijd vlak tegenover zijn woning.” Een derde beweerde, dat hij zijn rijken haardos daaraan te danken had, dat hij zich altijd met wassende maan 't haar liet knippen, enz.

Een troost is 't misschien dat het vroeger nog veel erger was. Men geloofde toen aan vogels die op boomen groeiden, aan beesten die in 't vuur konden leven, aan de kracht van geitenbloed om diamanten te weeken, en aan honderden, soms zeer gevaarlijke, dwaasheden meer.

Op het gebied des geestes echter zijn er zekere meeningen die dusver, spijt alle tegenspraak en logenstraffing, ook door de ervaring en de praktijk, toch geldig zijn gebleven en — veel kwaad doen.

Vele menschen b. v. gelooven dat „knap worden” de eerste eisch is voor een kind; anderen weer dat iemands „geloof” iets is, waar een ander niet mee te maken heeft enz. enz.

Een dier dwalingen, die vooral onder jongelui uit onze kringen, die werkzaam zijn in Jongelingsverenigingen, Zondagsscholen enz., veel kwaad sticht is, dat men om leider, voorganger, spreker of onderwijzer te kunnen zijn eenvoudig, naast de vreeze Gods die vóór alles gaat, zekere mate van kennis behoeft te bezitten. Wie wat weet, heeft wat, en kan dus uitdeelen. Nu zij in 't voorbijgaan opgemerkt, dat reeds waar het stoffelijke zaken geldt het altijd noodig is, zal mijn geven iets beduiden, dat de begiftigde het wil ontvangen. Doch bij het niet-stoffelijke dient tevens bedacht, dat het geven daar — in geheel anderen zin b. v. dan bij geld of goed — een *kunst* is. Geven is daar eigenlijk *meêdeelen*. Men heeft wat men bezit niet *gekocht* of *verdiend*, maar verworven. Men kan het ook niet weer voor geld overdoen zonder meer; men raakt het niet kwijt door 't uit te deelen. Maar de moeilijkheid zit eenvoudig daarin, het zoo te geven, dat de begiftigden het kunnen en willen ontvangen.

De prediker, de onderwijzer in school of in Zondagsschool, de hoogleeraar, ja elk die onderricht, zij allen hebben iets uit te deelen, te geven van en uit hetgeen zij weten. (Zij hebben ook wel meer te doen, maar dat kan hier blijven rusten.) En nu is de vraag: doen zij dat zoo dat de hoorders, zij die ontvangen moeten, ook wezenlijk iets krijgen, iets meêdragen?

Het antwoord daarop valt, men weet het, niet altijd meê.

Nu ligt dat zeker ten deele aan de hoorders. Zij zijn soms onverschillig, onbevattelijk, onopmerzaam, ja wat niet al. Bij kinderen heeft men bovendien te strijden tegen speelzucht, wanordelijkheid en zooveel meer.

Doch het kan ook aan hem die uitdeelt liggen als er weinig ontvangen wordt, en daarop willen we wijzen, kon 't zijn ten bate van sommige uitdeelaars en — ettelijke ontvangers dientengevolge.

Neem b. v. den Zondagsschoolonderwijzer. Stel, hij is — wat lang niet altijd voorkomt — toegerust met de noodige kennis van de Schrift, de Bijbelsche geschiedenis, de tijdrekening en al wat verder noodig is, is hij dan reeds een geschikt *onderwijzer*? Het antwoord luidt: Zonder meer, volstrekt niet. Hij kan heel knap zijn, maar de vraag is: Kan hij in anderen overplanten wat hijzelf bezit?

Dat hierop nu niet altijd bevestigend kan geantwoord is moeilijk te ontkennen. Er zijn predikanten die de hoorders niet boeien, hen veelal laten als ze zijn; er zijn hooggeleerde heeren, die toch zeer weinig kunnen meêdeelen; onderwijzers, die slechts bij uitzondering vrucht bij hun leerlingen zien; zondagsschoolonderwijzers eindelijk, en niet weinige, die jaar in jaar uit arbeiden en toch zelden of nooit zich mogen verheugen in leerlingen die verder komen.

Nu kunnen er in den onderwijzer of leeraar allerlei oorzaken zijn, dat hij zijn doel niet bereikt. Op ééne willen we hier slechts wijzen, die zeker een hoofdrol speelt.

Er is reeds in de natuur voor alles een bepaalde maat en wijze. Al stookt gij nog zoo, heeter dan het kookpunt kunt gij water niet maken. Dennenboomen eischen een zandgrond om goed te groeien. Met een gewone boor kunt ge in hout gaten maken, maar niet in diamant. Suiker past bij koffie, maar niet bij vleesch. Kortom, in alles is zekere overeenkomst en dient op den aard der dingen gelet. Zoo nu ook bij alle onderwijs, in wat vorm ook, 't zij door prediking, door toespraak of anders.

Als iemand b. v. in de Zondagsschool onderwijst, om daarbij nu maar eens te blijven, dan dient hij, hoe knap ook, toch o. a. te letten:

- 1e. op den ouderdom der kinderen;
- 2e. op hun stand;
- 3e. op hun levenskring;
- 4e. op de mate hunner ontwikkeling;
- 5e. op de kennis die zij bezitten van de dingen die hij bespreekt.

Doet hij dat niet, dan zal hij òf door al te eenvoudig te wezen niet boeien, òf niet worden begrepen; hij zal spreken van dingen die boven hun begrip gaan, of die buiten hun kring liggen en dus niet gevat worden; hij zal vaak te hoog vliegen of wel hij zal nu te veel dan te weinig zeggen. Kortom al het verzuimde zal er toe leiden dat de leerling niet krijgt wat hij moet hebben. Is het vreemd dat zulk onderwijs geen vrucht draagt?

Wanneer ik een aantal kinderen voor mij krijg om die te onderwijzen, dan moet ik zoo spreken, dat zij mij kunnen begrijpen, volgen; dat het hun bijblijft; ik moet hen trekken, boeien, geheel in beslag nemen. Dat geeft winst voor hoofd en hart.

Een goed onderwijzer *voelt* of hij al of niet begrepen wordt. Maar bovendien *ziet* hij het aan de houding der leerlingen, aan hun blikken, hun ge-laatstrekken, heel hun wezen.

Hij richt er trouwens zijn onderwijs op in. Hij geeft, en dat is het grootste geheim, de spijs, die niet altijd zoo kan zijn als de leerling zelf 't liefst zou wenschen, toch in dier voege dat zij er gemakkelijker ingaat; hij spreekt zoo dat hij verstaan, begrepen wordt. Hij kent het verstand van zijn hoorders en zoo hun hart.

Wijlen Ds. De Liefde was een meester in 't vertellen. Wie het betwijfelt leze slechts zijn onovertroffen kinderboeken. Eens vertelde hij een verhaal, waarin voorkwam van een verloren sleutel. En 't is gebeurd, dat een paar kinderen onwillekeurig op den grond zaten te staren als om 't verlorene te zoeken.

Van een ander verteller weet ik, hoe hij eens, verhalend van iemand die bijna door een leeuw was verscheurd, 't zoo levendig voorstelde, dat op zeker oogenblik de helft der jeugdige hoorders opsprong, uitroepende: „he!”

Eens woonde ik een bijbellezing bij door een oefenaar gehouden. De man sprak ernstig, niet geleerd maar stichtelijk. Telkens richtte hij zich in den vragenden vorm tot zijn hoorders. Eens deed hij 't met zooveel drang, dat een hunner niet laten kon duidelijk te antwoorden: „ja!”

Ziet, vrienden, dat is het geheim. Gij moet het hoofd, nog beter hoofd en hart der hoorders hebben. Daar zit het in. Er is veel meer. Maar hebt gij 't zoover gebracht, dan is de groote stap gedaan en volgt er meestal meer.

H.

## EEN ZENDELINGSLEVEN.

Carl Theophilus Ewald Rhenius werd in 1790 in West-Prusen geboren. Vroegtijdig verloor hij zijn vader, en ontving toen zijn verdere opvoeding in het huis van zijn oom. Reeds als kind voelde hij een levendige belangstelling in het werk der zending. Zijne begeerte persoonlijk mede te werken aan de uitbreiding van het Godsrijk drong hem naar Berlijn, waar hij van vader Jänicke een wetenschappelijke opleiding genoot.

Na volbrachte studie ging hij in dienst van het Engelsch Kerkelijk Zendinggenootschap, dat hem naar Trankebar zond, en kort daarop naar Madras overplaatste. Hier opende hij eene school voor heidensche

kinderen, stichtte onderscheidene gemeenten, voerde eene kerkorde in, schreef korte stichtelijke stukjes in de Tanuleesche taal en deed onderscheidene reizen in den omtrek. In de broeders Deocar en Bernhard Schmidt werden hem in het jaar 1825 twee gelijkgezinde en even ijverige zendelingen uit Duitschland toegezonden.

Groot was de zegen, dien de zendelingen op hun werk mochten zien, maar heftig ook de vervolgingen, waaraan de pasbekeerden blootstonden. Bij scharen tegelijk kwamen ze tot de zendelingen, om het Woord Gods te hooren. Karakteristiek zijn de woorden, waarmee zij hun verlangen naar het Christendom uitspraken: „Lang genoeg hebben wij grof brood gegeten, nu verlangen wij naar rijst.” Een seminarie werd opgericht en de daar opgeleide inlandsche leeraars trokken overal rond, zoodat het Evangelie in meer dan 90 dorpen ingang vond, en 3000 Heidenen hunne afgodsbeelden wegwierpen.

Hij kwam echter in moeilijkheden met zijn genootschap. Rhenius kon zich niet vereenigen met het verlangen van zijn bestuur, om de hem zoo vreemde Engelsche Liturgie geheel en onveranderd in de gestichte gemeenten in te voeren. Het gevolg was, dat hij met Bernhard Schmidt werd overgeplaatst naar Palamcotta. Ook hier zag hij zich een wijde deur geopend. Waar de zending Hough met zooveel ijver had gezaaid, zag hij zich tot oogsten geroepen. In 1832 was het aantal kerken reeds tot 150 geklommen.

Om de bekeerde Hindoes te beveiligen voor de velerlei vervolgingen, waaraan zij blootstonden, trachtte Rhenius voor hen grond in eigendom te krijgen. Dit baarde hem veel zorg, wijl de regeering ongaarne zag, dat een Europeesch genootschap zich in Indië grondbezit verwierf. Toch heeft hij zijn doel bereikt. Hij stichtte een „philanthropisch genootschap in de Tinnevelly,” dat uitsluitend uit inlandsche Christenen bestond. Uitgestrekte gronden werden nu gekocht, waarop het eene dorp en gehucht na het andere ontstond. Het vormen van zulke zelfstandige gemeenten en het oprichten van scholen was het voornaamste, wat genoemd genootschap beoogde.

Maar nu keerde de gespannen verhouding weer terug tusschen hem en de Engelsche kerk. Deze eischte, dat hij de Engelsche Liturgie onveranderd zou invoeren. Rhenius had hiertegen ernstige bezwaren, maakte zich dienvolgens van het moedergenootschap los, en stichtte een afzonderlijke Tinnevelly-zending. Niet minder dan 7000 Christenen over 205 dorpen verdeeld volgden hem. De overigen sloten zich aan bij de bisschoppelijke kerk.

Dat het tot deze breuk kwam, moet meer aan zijn genootschap dan aan Rhenius worden geweten. Het Engelsche Kerkelijk Genootschap wilde de Anglicaansche kerk overbrengen, terwijl Rhenius inlandsche gemeenten wilde stichten. En Rhenius' streven is ook het ideaal der nieuwe zending geworden. Van

dat ideaal is het Engelsche Kerkel. Genootschap tot op den huidigen dag nog het verst van alle zending-vereenigingen verwijderd. In hoever het episcopale stelsel daarvan oorzaak is, ligt thans niet op onzen weg aan te toonen.

Wij keeren tot de geschiedenis terug. De talrijke gemeenten, die zich nu van ondersteuning uit Engeland beroofd zagen, leerden rechtstreeks op God te vertrouwen en van Hem hulp te verwachten. En de geschiedenis heeft doen zien, welk eene mate van geloof in hen voorhanden was. Zoo heeft de breuk medegewerkt tot loutering der gemeenten.

Rhenius zou het echter niet lang meer maken. In het jaar 1838 en op een leeftijd van nog pas 48 jaar nam de Heere hem weg. Groot was de droefheid onder de Christenen. Maar niet alleen dezen, geheel de Indische zending verloor in hem een der gezegendste werktuigen. Sedert de dagen van vader Schwarz had niemand zoo gewerkt als hij. Aan zijn invloed is het te danken, dat de tegenstand der Brahminen tegen het Christendom afnam, en dat het kastenonderscheid zich niet meer met die vroegere strengheid liet gelden. Zoo was er een keerpunt gekomen in de ontwikkeling der Indische zending.

Rhenius' opvolger in Palamcotta, Julius Müller, kwam tot de overtuiging, dat een eigen zending zonder eenigen samenhang met een of ander genootschap niet kan bestaan. Hij riep daarom de hulp in van het zendinggenootschap te Bazel, en toen hij die niet kreeg, keerde hij met geheel zijn arbeid terug tot de Engelsche kerk.

Wat hem hiertoe voornamelijk bewoog, waren de vervolgingen, die van den kant der Heidenen tegen de Christenen losbraken. Zij begonnen met de Christenen aan te klagen bij de regeering. En toen dit niet hielp, gingen zij lasterlijke geschriften verspreiden, waarin de zendelingen als dieven, roovers en moordenaars werden geschilderd. Eindelijk riepen zij eene vereeniging in het leven, de „Bibantisanga,” het aschgenootschap, welks leden bij de „heilige asch” zich door een eed hadden verplicht den godsdienst des lands getrouw te blijven en het indringend Christendom uit te roeien. Ze overvielen de dorpen der Christenen, en richtten overal verwoestingen aan; de kerken werden vernield en de huizen der Christenen geplunderd. Een ander genootschap, de „Brille”, gaf strijdschriften uit, waarin het Christendom en zijne aanhangers met de donkerste kleuren werden geverfd, en waarin ieder op het nadrukkelijkst werd vermaand zijne kinderen van de Christelijke scholen terug te nemen. Trots al deze vervolgingen ging het werk der zending zijn gezegenden gang.

Nergens in Indië is het Christendom tot zulk een wasdom gekomen als hier. In 1860 had er eene opwekking plaats, die nieuw geestelijk leven met zich bracht, en in 1877 brak er een hongersnood uit, die den zendelingen overvloedig gelegenheid gaf den Heidenen een indruk te geven van Christelijke

liefde en barmhartigheid, waardoor menig hart voor het Evangelie werd ontsloten.

Een merkwaardig kerkelijk schisma heeft hier plaats gehad. Een paar duizend Hindoes hebben zich van de overige Christenen afgescheiden om een zoogenaamde nationale kerk te stichten. Ze noemen zichzelf „Natter”, d. i. nationale partij. De scheuring moge te betreuren zijn, zij kan ook voor een bewijs dienen, dat het Evangelie hier een macht is geworden.

Toen de bisschop van Madras in 1876 aan Palamcotta een bezoek bracht, smaakte hij de vreugde 29 Hindoes in de tegenwoordigheid van 12 Europeesche zendelingen en 68 inlandsche leeraars tot het geestelijk ambt te wijden. Er zijn hier tal van gemeenten, die zich zelf onderhouden, en ook geestelijk zelfstandig zijn. Over deze gemeenten een Hindoesch geestelijke als bisschop aan te stellen is reeds geruimen tijd een punt van overweging, maar nog niet tot uitvoering gekomen.

Op dit oogenblik werken in de Tinnevelly ruim 90 Europeesche zendelingen met meer dan 100 inlandsche leeraars. De honderdduizend gedoopten, die over 1628 dorpen zijn verspreid, brengen jaarlijks 60,000 gulden voor Christelijke doeleinden bijeen. En de Christelijke scholen worden door 22,000 kinderen bezocht.

## IN HET LUCHTRUIM.

't Kan voorkomen, dat een redactie op velerlei vragen niet beter weet te antwoorden, dan door ze alle onder één hoofd saam te vatten. Dat willen we ditmaal doen, overtuigd dat we zoo 't meest nuttig zijn.

In ouden tijd en nog wel hoort men spreken van „de zeven planeten”. Wat wordt nu daaronder verstaan?

Het is welbekend, dat omtrent het zonnestelsel vroeger geheel andere denkbeelden bestonden dan thans. Het oudste stelsel, dat van Ptolomeüs, hield van vóór Christus' geboorte tot nu een drie, vier eeuwen geleden stand. 't Was Copernicus, die het voorgoed omverwierp, door vier eeuwen geleden de leer te verkondigen, dat de aarde om de zon draait, niet de zon om de aarde. Wel stelde later Tycho Brahé hier een stelsel tegenover, dat de twee andere ietwat vereenigde, doch 't is gebleken dat alleen Copernicus juist zag. Zijn stelsel wordt nog gevolgd.

Nu geloofde Ptolomeüs, de oude sterrenkundige, dat de aarde in het middelpunt des heelals stond; om haar heen wentelden :

1. de zon,



2. de maan,
3. de planeet Mercurius,
4. de planeet Venus,
5. de planeet Mars,
6. de planeet Jupiter,
7. de planeet Saturnus,

en daar zon en maan ook voor planeten golden, kreeg men zoo „zeven planeten”. Onder planeten d. i. *vaste sterren*, verstond men dezulke, die niet van stand veranderen. Later is gebleken dat dit alleen waar is, voorzoover de onderlinge verhouding betreft. De naam is echter behouden, doch niet voor zon en maan, en terecht.

In het stelsel van Copernicus, dat 't welk we nog volgen, is de zon, die wij dagelijks aanschouwen, het middelpunt in ons zonnestelsel. Om haar heen wentelen als *planeten*:

1. Mercurius,
2. Venus,
3. De aarde (waarom de *maan* draait),
4. Mars,
5. de asteroïden (kleine planeten),
6. Jupiter,
7. Saturnus,
8. Uranus,
9. Neptunus.

Zooals men ziet is het aantal planeten grooter geworden, tengevolge der latere ontdekkingen. Enkele opmerkingen over deze planeten willen we maken.

Mercurius komt op zijn loop rondom de zon in den binnensten samenstand met deze en staat dan tusschen de zon en de aarde. Hij onderscheidt zich van de andere planeten door zijn fonkelenden glans. Het ongewapend oog kan hem nooit lang zien, omdat hij zich niet ver van de zon verwijderd en zichtbaar is bij heldere schemering.

Venus is de schoonste ster aan den hemel wegens haar verblindend wit licht. Men kan haar soms zelfs bij dag met het bloote oog zien.

Mars is voor het bloote oog zichtbaar en verspreidt een rood licht. Van deze planeet is de waarneming het loonendst. Ook komt de gesteldheid van Mars, voorzoover men heeft waargenomen, het meest overeen met die van onze aarde. Het is reeds gelukt kaarten van de oppervlakte der planeet te vervaardigen, welke de duidelijk zichtbare verscheidenheden, (zeeën of vastland?) aanwijzen. Mars wordt vergezeld door 2 manen en is 35 mill. kilometer van de aarde verwijderd.

De kleine planeten bewegen zich tusschen de banen van Jupiter en Mars. Tot 1845 kende men er nog maar 4, maar sedert heeft men er nog 277 waargenomen. Vele geven zoo weinig licht af, dat zij zelfs onder gunstige omstandigheden slechts met zeer sterke kijkers gezien kunnen worden.

Jupiter verspreidt een geelachtig licht. Men bemerkt er vele evenwijdige banden op, die op wolken

gelijken. Deze zijn dikwijls met donkere massa's en lichte vlekjes bedekt, die tamelijk van uiterlijk en plaats veranderen. De planeet wordt door 4 manen vergezeld. Tengevolge van de grootte van Jupiter en de plaats van de banen, die de manen beschrijven, ondergaan de eerste 3 manen bij iederen omloop een verduistering en brengen ook een zonsverduistering op Jupiter teweeg. De afstand van Jupiter tot de aarde bedraagt 628 mill. kilometer.

Saturnus, de reeds in de oudheid bekende planeet, het verst van de zon verwijderd, verspreidt een roodachtig licht. Het is een ster van de eerste grootte, door 8 manen vergezeld, waarvan de helderste (Titan) in 1655 door Huygens ontdekt werd; door Bond de laatste in 1848. De maan, die het dichtst bij de planeet is, volbrengt haar omloop in nog niet één, die, welke er het verst afstaat, in omstreeks 79 dagen. Het Saturnus-stelsel vertoont de merkwaardigheid, dat er zich behalve de 8 manen nog een platte ring omheen bevindt of liever een aantal ringen. Deze keeren den beschouwer op de aarde meestal de door de zon verlichte zijde toe. De afstand tot de aarde is 1400 mill. kilometer.

Uranus werd in 1781 door den ouden Herschel ontdekt en is als ster van de zesde grootte onder zeer gunstige omstandigheden voor een scherp oog zichtbaar. Zij wordt vergezeld door 4 manen, die zich evenals de maan van Neptunus van het oosten naar het westen bewegen. Haar afstand tot de aarde is 2500 mill. kilometer.

Neptunus bevindt zich volgens de tegenwoordige kennis van ons planetenstelsel aan de uiterste grenzen daarvan. Deze planeet is een bewijs van wat de wetenschap vermag, hoe de sterrenkunde wel degelijk betrouwbaar is, al betwijfelen velen dat. Want nadat Leverrier uit afwijkingen in den loop van Uranus, waaraan geen andere verklaring kon gegeven worden dan dat zij veroorzaakt werden door het bestaan van een tot nu toe onbekend hemellichaam, Neptunus' plaats *berekend* had, werd zij in 1846, door Galle in Berlijn, op de *door berekening gevonden plaats* waargenomen. Als ster van de achtste grootte is zij voor het bloote oog onzichtbaar. Slechts met behulp van een sterken verrekijker gelukt het haar waar te nemen. Haar vergezelt een maan in *teruggaande* richting, van het oosten door het zuiden naar het westen, die haar omloop in zes dagen volbrengt.

De beweging van de planeet is wegens haar grooten omlooptijd zeer langzaam. Haar afstand tot de aarde bedraagt  $\pm$  4500 mill. kilometer.

Ten slotte merken wij nog op, dat de zon 1253000 maal grooter is dan de aarde; dat om deze de maan loopt in 27 dagen 8 uren. Zij is 386000 kilometer van de aarde verwijderd en 49 maal kleiner dan zij. De aarde is 150 millioen kilometer van de zon verwijderd.

Wat betreft de planeten maakt het volgend tafeltje een en ander duidelijk:

Mercurius loopt om de zon in	88 dag., is	19 m. kl. dan de aarde
Venus	224 „ „	1/10 „ „ „ „
Mars	1 j., 321 „ „	7 „ „ „ „
Jupiter	41 „ 314 „ „	1289 „ gr. „ „ „
Saturnus	29 „ 166 „ „	654 „ „ „ „
Uranus	84 „ 6 „ „	87 „ „ „ „
Neptunus	164 „ 286 „ „	165 „ „ „ „

Een 84-jarige bij ons zou dus op Uranus één jaar oud zijn; op Neptunus brengt hij 't pas in 164 jaar zoover.

Vele cijfers, die we hierboven noemden, vallen buiten onze voorstelling. Men kan wel zeggen: een kanonskogel van de zon afgeschoten en steeds even snel voortvliegend zou eerst na 25 jaar de aarde bereiken; of iemand zou 400 jaar in een steeds voortvliegende sneltrein moeten zitten om van de aarde tot de zon te komen. Maar daar niemand ooit een kanonskogel ook maar tien minuten heeft zien voortvliegen en ook nooit iemand maar acht dagen zonder ophouden in een sneltrein zit, baat dit alles weinig. 't Beste is nog wat een Fransch geleerde deed: hij bracht zijn leerlingen bij een mud koren en zei: „Dat stelt nu de zon voor.” Toen nam hij er één korreltje af en sprak: „Dat verbeeldt nu de aarde.”

Nu geloofde men oudtijds dat uit den stand der planeten en andere sterren gewichtige gebeurtenissen en voorspellingen waren te lezen. Zoo sterk was zelfs dit geloof, dat „sterrenkundige” en „sterrenwichelaar”, meestal twee woorden waren voor dezelfde zaak; astronoom en astroloog was één. Als wij in de Schrift lezen van „wijzen” en „sterrenkijkers”, hebben wij te denken aan mannen, die zich bezighielden met de wetenschappelijke studie der hemellichamen, maar tevens daaruit waarzeggerij pleegden, of althans geloofden dat de sterren invloed oefenen op het lot der menschen en groote gebeurtenissen er uit zijn aan te kondigen.

Nu ontkennen wij volstrekt niet dat de hemellichamen soms door God ter aankondiging van groote feiten zijn gebruikt, en dat Hij er dingen door aankondigde of dit nog eens zal doen. De Schrift zegt duidelijk, dat er „wonderteekenen zullen geschieden in den hemel”, dat er „sterren zullen van den hemel vallen”. De geboorte onzes Heeren werd aangekondigd door de verschijning eener ster, zulk een merkwaardige, dat de wijzen uit het Oosten spraken: we hebben *Zijn ster* gezien. En wederom zegt de Schrift, dat als Christus ten tweeden male verschijnt, in den hemel zal gezien worden „het teeken van den Zoon des menschen.”

De hemelteekenen zijn dus ook door God gesteld, maar gelijk bij zooveel andere dingen, trad ook de mensch hier in het recht Gods en zocht door verboden middelen het verboden doel te bereiken, namelijk uit de sterren de toekomst te lezen. Dat dit altijd bedriegerij was, is niet waar, evenmin als alle waarzeggerij bedrog is. Want de Satan heeft groote macht, en deze booze kunsten zijn uit hem. Daarom verbood de Heere ook zoo streng en ernstig aan

Israel alle tooverij en guichelarij en sterrenwichelarij.

Het geloof echter, dat de hemellichamen *invloed* op den mensch en zijn lot oefenen, is eenvoudig zothed. En toch rust hierop het zoogenaamde „planeetlezen”, waarin nog sommigen vertrouwen stellen. Elk der „zeven” planeten kent men dan namelijk zekere eigenschap toe, b. v. Venus: liefde, Mars: oorlog. Nu zoekt de planeetlezer welke planeet tijdens uw geboorte boven de plaats uwer woning zekeren stand had, en daaruit verklaart hij dan uw toekomstig lot! Hoe een verstandig mensch hieraan geloof kan slaan, is onbegrijpelijk, vooral als men weet hoe 't geschiedt. Als kind las ik eens in een Fransch boek — een kind leest allerlei — hoe het toegaat. Maar dat is zoo onnoozel en dwaas, dat men er eens hartelijk om lacht en — er niets van gelooft. Iets anders is weer het letten op den onderlingen stand (de conjunctie) der sterren, ook een deel der wichelarij, en al kan de waarzegger soms door hulp van bovenaardsche maar booze machten, de toekomst lezen, Gods Woord waarschuwt er tegen en verbiedt strengelijk alle gemeenschap er meê.

Waartoe de hemellichamen, *in betrekking tot onze aarde*, dienen, kan men lezen in Genesis I. Om de toekomst er uit te lezen strekken ze zeker niet. Die kennen *zij* 't best wier leven en profetie is:

Hij zal niet wank'len noch bezwijken,  
Die op den Heer vertrouwt,  
En op zijn goedheid bouwte.

H.

## GERIZIM.

De beteekenis van Gerizim kan men vinden in Deut. 27 en Jozua 38.

De berg is 2500 voet hoog en biedt van zijn top een der schoonste uitzichten van Palestina.

Op Gerizim hadden de Samaritanen hun tempel. Nog heden ten dage vieren zij daar hun Paaschfeest.

Een ooggetuige verhaalt daarvan, dat de geheele vergadering van Samaritanen, uit een hondérf vijftigtal bestaande, gekampeerd was in tenten op een hoogvlakte, slechts enkele voeten lager dan de hoogste top. De vrouwen werden in de tenten gelaten, de mannen vergaderden op het rotsachtig terrein in feestgewaad. Een half uur vóór zonsondergang plaatste zich de priester op een ruwen steen tegenover de vergadering, en ging luide zingend gebeden opzeggen, waarin vooral Abraham en Izak geprezen werden. De overigen vielen nu en dan in koor in. Bij het ondergaan der zon werd het geheele verhaal van den uittocht van Egypte haastig gezongen. Daarna werden zes schapen geslacht en in hun geheel gebraden. Met bittere kruiden en ongezuurde koeken werden ze gegeten. De mannen hadden, volgens het voorschrift, opgeschorte lenden, sandalen aan de voeten en den staf in de hand. Ze stonden echter niet, maar zaten onder 't eten op den grond. Die

verbastering van het oude ritueel dagteekent nog slechts van enkele jaren her. De vrouwen aten haar deel [in de tenten. Wat overschoot werd verbrand. In den vroegen morgenstond daalden de vergaderden van den berg af, om tijdig in de stad terug te zijn.

W.

## SPREEKWOORDEN.

### VII.

't Is een heel poosje geleden dat we samen over spreekwoorden gesproken hebben. Men raakt over dat onderwerp eigenlijk nooit uitgepraat. Dus de reden waarom er tijdelijk een eind aankwam, lag niet daarin, dat het onderwerp uitgeput was. Dat hebben ook sommige lezers begrepen en daarom den schrijver *bij zijn rokje vastgehouden*. Dat kwam hem niet altijd gelegen, maar het was geen reden om *slecht gemutst* te worden. Beter is het om de zaak maar wat lustig op te nemen, al *zet men den hoed nog niet op zeven haren*.

'k Geloof haast niet dat er een enkel kledingstuk van man of vrouw is, waaraan geen spreekwoord ontleend is. En daarom is het lang niet gemakkelijk om ze alle van die soort te vinden. Ik ben ten minste *onder een hoedje te vangen*, wanneer iemand me verwijt, dat ik er vele oversla. Dit is altijd beter dan de *bokkenpruik op te hebben*. Maar vriendelijk de terechtwijzingen aan te hooren, is 't best. Vriendelijkheid doet wonderen. *Met den hoed in de hand, komt men door het gansche land*. Wie die kunst niet verstaat, kon wel eens *met de kous op den kop thuiskomen*.

„Blootshoofds” is dus in vele gevallen een voordeelige positie. Maar overigens kan men meestal zeggen: *„De kleeren maken den man.”* Doch dan behoort er toch ook een wezenlijke man in de kleeren te zitten! Flink, maar niet hoogmoedig! Anders zeggen de menschen: *„Ho, ho, wat staat die hoog in zijn wapens!”*, en komt eindelijk deze of gene, die niet al te lankmoedig is, er toe om mijnheer *bij den kraag te pakken* en mode te leeren, of met andere woorden: *eens duchtig den mantel uit te vegen*.

't Is evenwel beter om zooveel mogelijk alles *met den mantel der liefde te bedekken*. Men behoeft er juist nog *geen doekjes om te winden*. Maar wanneer iemand zich misdragen heeft en het eerlijk bekent, zonder *te trachten u iets op de mouw te spelden*, dan is vriendelijke toenadering nog niet *de huik naar den wind hangen*. Wanneer men zoo over bovenkleederen denkt en spreekt, schiet dadelijk het spreekwoord te binnen: *„Het hemd is nader dan de rok”*. Dat wordt dikwijls gehoord uit den mond van menschen, *die er warmpjes inzitten*, en in dien toestand gekomen zijn door spaarzaamheid. Die hebben den regel gevolgd: *„Iederen dag een draadje, is een hemdsmouw in het jaar.”* Gewoonlijk zijn die men-

schen bijzonder gezegend met neeffes en nichtjes, die zich voor oom *het vuur uit de stoffen loopen*. Wanneer men evenwel die gediensigheid *op den keper beschouwt*, blijkt ze dikwijls niet echt te zijn. Gewoonlijk is oom ook verstandig genoeg om dat te bemerken. *Hij kleedt zich niet uit vóór hij naar bed gaat*. Hij beduidt neef dat *hij er zelf ook niet op schoenen en kousen gekomen is*, al is hij misschien in zijn jonge jeugd *op een schoen en een stof in 't land gekomen*. En dan kan 't neef wel eens overkomen, dat hij *er niet zonder kleerscheuren afkomt*, en *de lip op 't derde knoopsgat mag laten hangen*. Met andere woorden: *dan rijdt hij een rare schaats*.

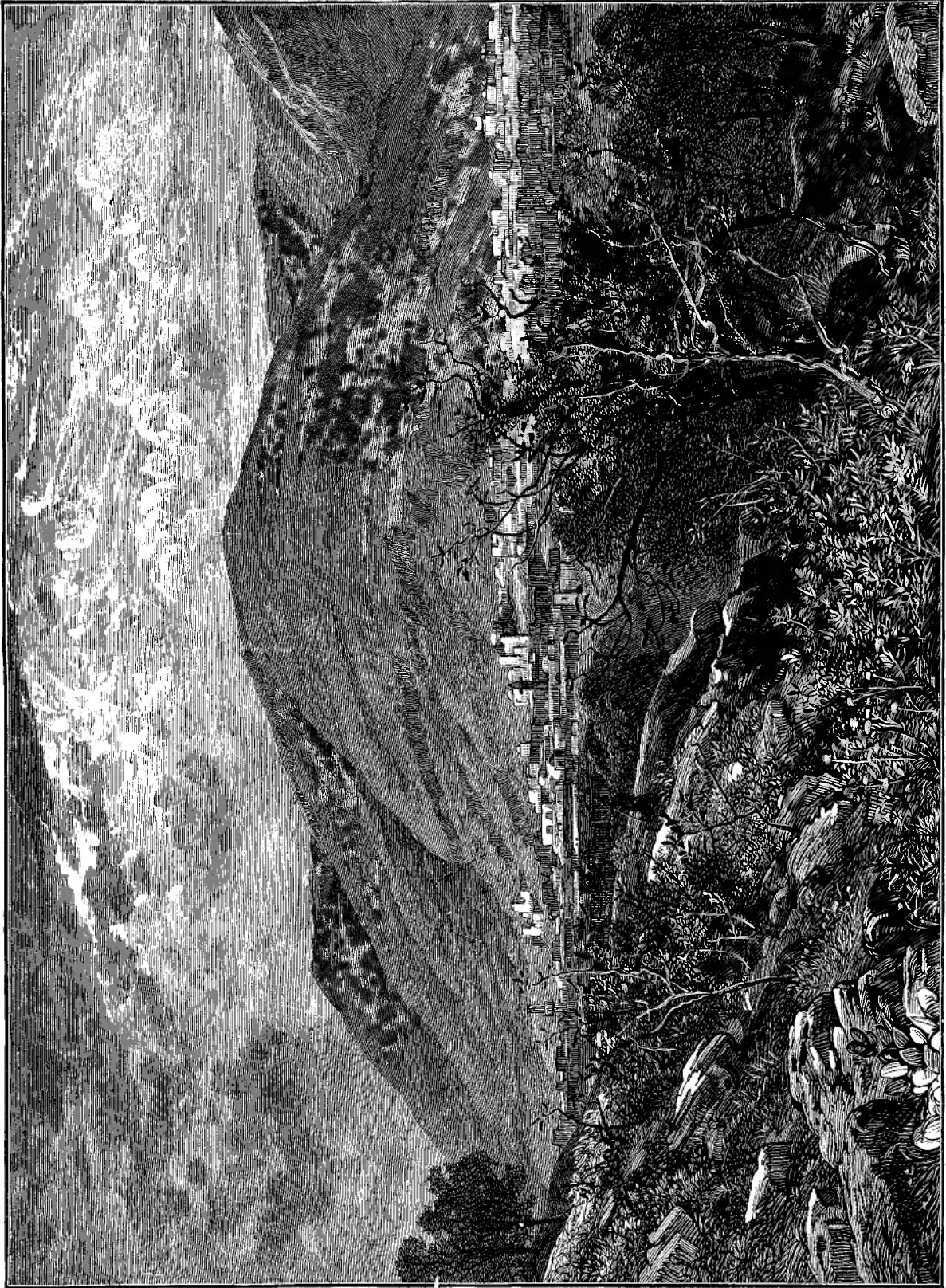
In sommige gezinnen komt het voor dat de man *onder de pantoffel zit* en de vrouw *de broek aan heeft*. 't Best is maar om daar niet veel over te praten. Men moet niet alles *ontsluieren*. 't Is beter *zijn vuile linnen thuis te wasschen*. Maar dit weet ik wel: *ik zou niet graag in de schoenen staan* van den man, die zoo'n huiselijk leventje heeft!

Terwijl ik dit zit te schrijven loopen er heel wat menschen bij den weg, die *tot op hun hemd nat worden*, want het regent dat het giet. *Er blijft geen draad droog*, wanneer men buiten is. Dat is onaangenaam; maar nog erger is het wanneer men van binnen te nat wordt, ofte wel *een stuk in den kraag krijgt*. Dan komen, wees daar zeker van, eindelijk *de elbogen door de mouwen*.

Van mouwen gesproken: ik houd niet van menschen, *die ze altijd achter de mouwen hebben*. Me dunkt, wanneer men iets tegen den ander heeft, en 't kan niet bijgelegd worden, dan moet men flinkweg *den handschoen toewerpen*, en dan *met open vizier strijden*. Soms is 't goed om zijn handschoen te behouden, want er zijn *katjes, die men niet zonder handschoenen moet aanpakken*. Wat dat beteekent is wel bekend. *Wien de schoen past, die trekke hem aan. Steek die in je zak!*

't Is opmerkelijk hoeveel slechte gewoonten worden aangeduid door spreekwoorden aan kleeren ontleend. *'t Is gemakkelijk riemen snijden van eens anderen mans leer*. Daarom geheurt het zoo dikwijls. *Met geleende veeren pronken* deugt ook niet. *Iemand tot op het hemd uitkleeden* is heel leelijk en afkeurenswaard. 't Kan soms goed wezen *het naadje van de kous te willen weten*; maar 't moet niet *schering en inslag* worden. *Steek iemand liever een hart onder den riem*, wanneer ge kunt.

Sommigen menschen *zinkt het hart in de schoenen*. Anderen *loopen met den dood in de schoenen*. En soms kan het tepas komen om *zich het stof van de schoenen te schudden*. Voor 't oogenblik ontbreekt mij de ruimte om meer spreekwoorden op te schrijven. Zonder *iemand den profetenmantel om te werpen* durf ik wel wedden dat de meeste lezers nog wel andere weten, die er bij tepas komen. Indien er mij nog eenige te binnen schieten zal ik *een knoop in mijn zakdoek leggen*. En eindelijk: wil iemand



DE BERG GERIZIM.

gegronde aanmerkingen maken en mij daarmee in kennis stellen, dan zal ik ze gaarne ontvangen. Maar vitterij *raakt mijn koude kleeren niet*. Daar blijf ik zoo kalm bij, dat iemand me eens zei: *jij hebt een guttapercha pakje aan*.

W.

## WAT ZAL DE JONGEN WORDEN ?

(Van wijlen Ds. J. DE LIEFDE.)

Dat is eene vraag, waarmede menig ouder verlegen zal staan. „Kleine kinderen,” zegt het spreekwoord, „kleine zorgen; groote kinderen, groote zorgen.” Zoolang Piet of Jan nog beneden de tien of twaalf is, is het gewoonlijk bij de meeste ouders alleen de vraag: waar zal de jongen schoolgaan? en: waar loopt hij te spelen? Dan is het slechts de eenige zorg, dat hij den noodigen kost bekomt om te *eten*. Doch middelerwijl begint de schoenmaker naar steeds grooter leest uit te zien, en de tijd begint te naderen, dat Piet of Jan de kinderschoenen uittrekken zal. Dan wordt het de vraag: hoe zal hij den kost verdienen?

„Ja, Piet! waar zoudt gij alzo lust in hebben, mijn jongen?”

„k Weet niet, vader!”

„Nu, zeg dan toch, wat ge worden wilt. Bakker?”

„Neen, vader! niet graag.”

„En waarom niet?”

„Hè, om over dag met de mand te loopen, en 's nachts in dat deeg te stampen!”

„Nu, kleermaker dan.”

„O foei, neen! Den ganschen dag piek, piek met de naald!”

„Of timmerman?”

„Ja, dat is beter; maar dat staan aan de schaafbank bevalt me ook niet.”

„Nu, wat dan? Ge moet toch wat worden; zóo kunt ge niet altijd blijven.”

Piet zwijgt.

„Ik weet wel, wat hij graag worden wil, zegt zijn jongere broeder Frans.”

„Zoo? En wat dan?”

„Koetsier.”

„Koetsier? Is dat waar, Piet?”

Piet lacht.

„Ja,” zegt moeder; „hij heeft altijd veel van paardje spelen gehouden. Toen hij nog maar een dreumes van drie jaren was, dwong hij al om een zweep.”

Kort en goed, Piet wordt bij een stalhouder in de leer gedaan, en is den koning te gelukkig af. Maar vijf jaren later neemt hij vrijwillig dienst onder de infanterie.

Wel heden, Piet! en niet onder de cavallerie!

„Ba,” zegt Piet, „ik heb genoeg van de paarden. Nooit van mijn leven meer.”

„En ge wildet zoo gaarne koetsier worden?”

„Ja — maar om de waarheid te zeggen, het was alleen om bij mooi weder op den bok te zitten. Maar toen 't begon te regenen, te sneeuwen en te vriezen, speet het mij dat ik geen kleermaker was.”

Zoo gaat het vaak in menig huisgezin. Piet werd koetsier om het *gemak* en niet om het *vak*, en vader had verzuimd hem in de gedachte te brengen, dat het soms ook kan regenen, sneeuwen en vriezen.

„En wat denkt gij nu, moeder, dat er van onzen Willem worden moet?”

„Wel, een dominee. De jongen was nog geen jaar oud, toen hij, in de wieg, al met handen en voeten spartelde.”

„Ja, daar zegt gij zoo wat; ik weet ook niet beter; want onze Gerrit is op een kantoor, Hein volgt mij in de affaire op, Koo is naar zee en Barend wordt banketbakker. Maar 't zal een mooien duit geld kosten.”

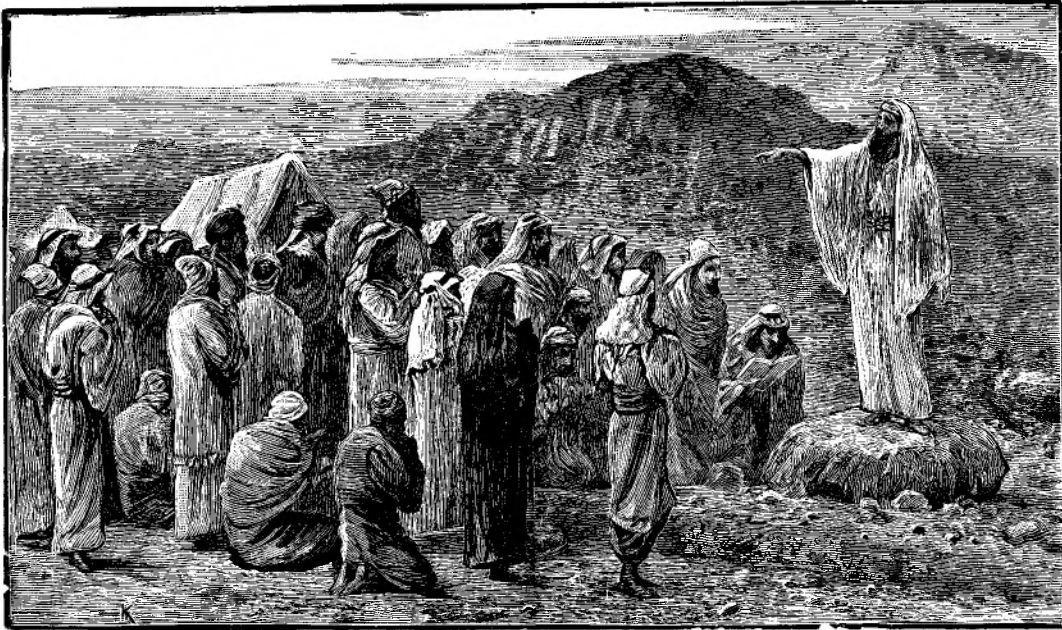
„Wel, rijke tante Mietje is immers al mooi oud. Tegen dat hij zoover is, zal er wel wat loskomen. Heb daar maar geen zorg voor.”

Zoo gezegd, zoo gedaan; Willem gaat op de studie — wordt propōnent — wordt bevestigd — en zit weldra in de dorpspastorie door het venster van zijne studeerkamer over de groene weilanden te turen. Hij preekt en catechiseert geregeld op zijn tijd en leest nu en dan eene verhandeling in het Nut. Maar Willem is met dat al niet gelukkig. Hij zat, onder ons gezegd en gebleven, liever met zijne vrienden in de societeit te Leiden dan op het dorp, midden onder de boeren en de koeien; en liever zou hij eene billardqueue tusschen zijne vingers voelen dan de schrijffpen waarmede hij zijne preeken schrijft. Intusschen, hij is nu eenmaal in het schuitje en moet er meê roeien. Tot tijdverdrijf neemt hij een gedeelte van tante Mietjes erfenis, koopt land en beesten, en vermaakt zich wat met de vetweiderij. En waarlijk, dat is geen onaardige liefhebberij voor hem. Zijne speculatiën gelukken boven verwachting en de boeren fluisteren elkander in het oor, dat de dominee er nog wel een traktement bij verdient. Om kort te gaan — 's Zondags staat Willem deftig te preeken, en 's Maandags reist hij geregeld naar S..... op de beestenmarkt. Vaak neemt hij een oude preek van de plank, omdat hij Zaterdag op eene verkooping van hooi- of grasland heeft moeten zijn. Alle dagen stalbezoek — en eens in 't jaar huisbezoek. Het bekomt hem meer, dat een kalf zijner weide, dan dat een schaap zijner kudde verloren gaat. Zijne hoorders zitten te slapen in de kerk, en, wat nog treuriger is, hunne zielen slapen nog dieperen slaap *buiten* de kerk, en er is niemand die hen wakker maakt tegen de naderende onweders eener ontzaggelijke eeuwigheid.

Merkt de volgende dingen op:

1. Onderzoekt niet alleen in welk vak uw kind *lust* heeft, maar ook en vooral, voor welk vak hij





HET PASCHA OP DEN BERG GERIZIM.

*geschikt* is. Is hij een slecht rekenmeester, laat hem geen koopman worden, al speelt hij ook gaarne kantoortje, want gij zoudt zijn als iemand, die zijn kreupelen zoon voor de zeevaart opleidde, omdat hij gaarne met een bootje roeit.

2. Hecht niet te veel gewicht aan den *tegenzin* van uw kind tegen eenig vak, maar onderzoek of die tegenzin *wel gegrond* is. Menige jongen, die, omdat hij niet gaarne met mest omging, tegen zijn zin boer geworden is, is later door zijne wijze van landbemesting beroemd geworden.

3. Maar bovenal en vóór alle dingen, vergeet niet dagelijks licht en wijsheid te vragen van Hem, die alleen weet, welke wegen voor uw kind de beste zijn. Vraagt Hem, dat Hij u leide en beware, opdat gij uw zoon niet *in* de wereld zendt, om hem slechts geld of eer te doen bejagen, maar opdat gij hem *door* de wereld zendt naar dat land, waar onvergankelijke schatten en onverwelkelijke kronen te verwerven zijn. Bedenkt dat uw kind, tot aan zijn dood toe, niets meer noodig heeft dan zijn dagelijksch brood. Leer hem *dat* met vrolijkheid te verdienen en in stilheid te eten, en zoo hij dan geen vreemdeling is in het Koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid, zal hij te zijner tijd wel weten, waar en hoe hij te zoeken heeft hetgeen hem ontbreken mocht.

Gij ouders, houdt ge uw kind'ren waard,  
Bespiedt hun aanleg, zin en aard;  
En kiest voor hen een nutten stand;  
En leidt ze er heen aan 's Heeren hand;  
Licht is hun hart te zeer gesteld  
Op pracht of roem, genot of geld;  
Licht kiest hun jonge zin een vak,

Om 't louter voordeel of gemak. —  
Maar gij, die schijn van wezen scheidt,  
Bestuurt uw kind'ren met beleid,  
En houdt, bij bede om hooger licht,  
Op 't geen hun *past* het oog gericht.

### DE DOORN IN PAULUS' VLEESCH. <sup>1)</sup>

De laatstgeborene der apostelen werd de typische Christen der eeuwen. Een tweede Paulus werd nog niet geboren. Als een bergtop in een vlak veld, zoo rijst de Apostel der heidenen boven de Christenen van alle eeuwen uit. Een blik te slaan in zulk een leven kan goed doen. De worstelingen van zulk een leven na te speuren is een heilzaam werk. Bij al zijne grootheid toch bleef Paulus onzer één. Een man van groote gaven, was hij tevens een groot lijder.

God had zijn levensschip zwaar geballast. „Opdat hij niet door de uitnemendheid der openbaringen zich zou verheffen, was hem gegeven een doorn in het vleesch.”

Over dien doorn is al veel geschreven en gere-deneerd en misschien zal het den lezers niet verdrieten er nog eens iets over te lezen.

In de beantwoording der vraag, wat wel deze doorn moge geweest zijn, gaan de Schriftverklaarders uiteen in drie groote stroomingen.

<sup>1)</sup> Dit stuk van de hand van den Amerikaanschen gereformeerden predikant Dosker, in Nederland niet onbekend, dunkt ons zoo nieuw en opmerkelijk, dat we het met groot genoegen 't hier plaats geven.



1<sup>e</sup>. De eerste klas, en dat wel voornamelijk de exegeten der Roomsche kerk, willen hier gedacht hebben aan iets, dat in den geest zetelde, maar dat zich in het lichaam naar buiten openbaarde.

Sommigen hunner zeggen het was *consciëntie-wroeging*. En het is waar, er was veel waarover de ziel des Apostels beroerd kon zijn. De grootste reden van zijne diep besefte zelfvernederings was het feit dat hij „de gemeente des Heeren vervolgd had.”

Anderen willen dat wij hier te denken zouden hebben aan schrikkelijke worstelingen met het *ongeloof*, die noodzakelijkerwijze in zulk een filosofisch brein, als dat van den heiden-apostel, *moesten* oprijzen.

En nog weer andere Bijbeluitleggers van deze eerste klas meenen dat ons hier gewezen wordt op een schrikkelijken strijd met *zinnelijkheid*. Dit is vooral de verklaring der Roomsche monniken-orden, die, in navolging van den vromen St. Victor, stellen dat de beeldschoone Thecla het voorwerp geweest zou zijn van deze onheilige passie in de ziel des Apostels, en die dus hem een doorn in het vleesch zou geworden zijn.

Die echter een nuchteren blik slaat in het leven en de brieven des Apostels, ziet aanstonds anders. De man, die roemde in de vrije genade, kon door de herinnering zijner zonden niet zóo ontmoedigd worden, dat dit hem een doorn in het vleesch zou hebben kunnen zijn. De man, die „alle gedachten wilde gevangen leiden onder de gehoorzaamheid van Christus,” kon in zijn ongeloof zulks niet vinden. De man die „wilde dat alle menschen waren gelijk als hij,” en die 1 Cor. 7 kon schrijven, werd door geen honderd Thecla's afgebracht van zijne vastigheid.

2<sup>e</sup>. Een tweede klas van Bijbeluitleggers heeft dus een gansch andere theorie. Voor hen is die doorn in het vleesch — de in menschen belichaamde tegenspraak des Satans tegen het werk des Apostels. Zij zeggen dat wij hier te denken hebben aan Alexander den kopersmid, aan Filétus en Hymeneüs, aan Demas, die „de tegenwoordige wereld lief had,” enz. Toch schijnt ons ook deze verklaring ongerijmd. Want wat hem gegeven was, was een *persoonlijke doorn*, als tegenwicht tegen persoonlijke en onderscheidene openbaringen.

God had meer gegeven aan Paulus dan aan de anderen op het gebied des geestes. Hij gaf hem een tegenwicht op het gebied des vleesches.

3<sup>e</sup>. En dit brengt mij tot de derde klas van uitleggers, die meenen dat wij hier te denken hebben aan de eene of andere lichamelijke krankheid.

De traditie zegt ons dat de apostel Paulus een man was van een teeder gestel en dat hij vaak krank was. Hij zegt dat zelf uitdrukkelijk, wanneer hij aan de Galatiërs schrijft, dat „hij door zwakheid des vleesches hun het Evangelie eerstmaals verkondigd had.”

Maar waarin bestond die zwakheid? Hier wordt

alles giswerk. De een zegt, het waren schrikkelijke periodieke hoofdpijnen. Een ander, het was vallende ziekte; een derde, een chronische maagkwaal; een vierde, hemorrhoiden; nog een ander, melancholie.

Een andere verklaring komt mij beter voor. Jaren geleden zag ik, waar weet ik niet meer, deze theorie geopperd, doch slechts als in het voorbijgaan. Nader onderzoek deed mij het hoogst waarschijnlijke er van inzien. Het is deze — dat de doorn in het vleesch van Paulus niets anders zou geweest zijn dan de zeer gewone en toch zoo schrikkelijke ophthalmia of oogziekte.

Het Oosten is vol van oogziekten. In zuidelijk Palestina en Centraal-Azië is er bijna niemand vrij van. De heete lucht, de verzengende winden, de schrikkelijke stofplaaig, de schitterende zonnestralen, al die dingen veroorzaken den aanleg tot en verzwaren het lijden van oogkrankheden. En lees nu Paulus' brieven, wie schreef ze? Paulus? Immers neen. Hij schreef altoos door een tweede hand. Aan de Galatiërs schijnt hij eigenhandig geschreven te hebben. Maar dan zegt hij ook — „*ziet met hoe groote letteren ik u geschreven heb*” — zoo toch luidt het in de grondtaal.

Wat verhinderde de Apostel in het schrijven? Hij verstond de kunst, waarom die niet gebruikt? Hij kon niet. Mijs inziens is hier een vrucht van den „doorn in het vleesch”. De apostel weet dat zijne krankheid hem *afzichtelijk* maakt.

„*Mijne verzoeking, die in mijn vleesch geschiedde, hebt gij niet veracht, noch verfoeid; maar gij naamt mij aan als een engel Gods, ja als Christus Jezus.*”  
„*Ik geef u getuigenis dat gij, zoo het mogelijk ware, uwe oogen zoudt uitgegraven en mij die gegeven hebben.*”

Hieruit nu volgt dit:

1. Paulus leed, onder de Galatiërs althans, aan een *pijnlijk* krankheid.

2. Die krankheid was „*in zijn vleesch.*”

3. Die krankheid maakte hem *afzichtelijk*.

4. De Galatiërs *droegen hem daarin* met Christelijk medelijden.

5. Zij zouden hem, ware het mogelijk, hebben willen dienen door de *geven hunner uitgegraven oogen*.

Brengt nu deze dingen in verband, en zegt mij, is niet de verklaring van den doorn in het vleesch van den apostel, *door oogziekte*, een zeer opvallende? Het is ten minste iets, waarvoor in het leven en de brieven des apostels een argument bestaat.

Met beslistheid echter zal waarschijnlijk niemand ooit kunnen spreken, en ruimte voor verdere gissingen zal er steeds overblijven.

Dit echter staat vast: de Apostel had een zwaar kruis te dragen; dat kruis beschouwde hij als de gave van zijn God; door het dragen er van werd hij steeds dichter bij den hemel gebracht.

## VROOM EN VROOLIJK.

Dat die twee kunnen samengaan wil menigeen niet gelooven.

Onder hen, die God niet vreezen, geldt een Christen meest voor iemand somber als een graf, voor een „fijne” met „een uitgestreken gezicht”, voor een treurigen dagbederver, zoo al niet voor een huicheelaar; in elk geval voor iemand die alle vreugd haat.

En zelfs onder hen die den Heer dienen zijn er niet weinigen, die vreugd en vroolijkheid, gulle lach en scherts, humor en kwinkslag als verboden waar schijnen te beschouwen; als dingen waar een Christen ver van moet blijven, die hem niet passen.

Is dat zoo?

De Schrift leert het niet. Zij zegt: „God ontmoet den vroolijke” en „vroolijkheid is gezaaid voor den oprechte van hart. Zij roept ons toe: „Verblijdt u te allen tijd”; zij beschrijft ons Christenen die hadden „verheuging des harten”; ja, Oud en Nieuw Testament beide zijn vol voorbeelden van vromen, die zich verheugden tot dansens en opspringens toe.

Het is dan ook niet redelijkerwijs te begrijpen waarom het anders zou moeten wezen. Een Christen is de rijkste man ter wereld; hij juist bezit de meeste, de ware reden tot blijdschap. 't Komt er maar op aan wat men daaronder verstaat. „Vroolijk”, maar „in den Heer”, als onder zijn oog, daar ligt het maar in.

Het is opmerkelijk, dat de praktijk bij vele godvreezenden uit vroegeren en uit onzen tijd volkomen met de Schrift in dezen overeenkomt, als ten bewijze dat de waarheid niet veroudert. Wel kan er o, zoo-veel zijn, tijdelijke en geestelijke bezwaren, die de vreugd smoren, maar toch zien we telkens bij de groote Godsmannen het vroolijke, opgeruimde, blijmoedige weer bovenkomen.

Natuurlijk doet in dezen het karakter zeer veel af. Want dat ondervindt wel den heilzamen invloed der vreeze Gods, maar wordt er niet door uitgewischt. De dienst des Heeren maakt geen karakterlooze menschen, geen jabroers, maar vormt juist karakters. Denk slechts aan Luther en Calvijn. En ook juist deze twee toonen ons, hoe het vroolijke en luimige bij den eenen Christen zich veel meer uit dan bij den anderen.

Toch is het niet te loochenen dat bij de vromen van vroeger dagen het vroolijke, ja soms het komische en ironische zelfs, zelden ontbrak. En ook daaruit kunnen we leeren.

Toen Luther met den pauselijken afgezant Vergerius zou spreken (die later zelf Protestant werd), liet de hervormer vooraf zijn scheerder komen:

„Gij moet mij eens wat opknappen,” sprak hij. „Dan zie ik er jong uit en zal die afgezant denken: Ei, is die Luther nog zoo jong en heeft hij al zoo-veel kwaads uitgevoerd, wat zal hij dan niet doen als hij oud wordt.”

Een andermaal was Luther te gast bij een vader

die van den hervormer verlangde, dat hij eens zeggen zou wat zijn — des gastheers — zoon moest worden. Nu is dat een lastige, vaak een dwaze opdracht. Luther althans scheen er zich niet toe geroepen te achten. Er werd een hoen opgezet en de jongen, die er zelf bij was, kluidde wakker aan de bouten.

„Gij moet uw zoon looier laten worden,” sprak Luther na den maaltijd tot den vader.

„Looier? Waarom?”

„Wel, hij weet zoo goed met de velletjes om te gaan,” was 't antwoord.

Nu mogen we bij Calvijn niet dat ietwat komische van Luther vinden, in ironie geeft hij hem zeker niet toe. Vlijmscherp kan zijn betoog zijn, gelijk dat van Luther, tegen de dwalingen van Rome. Daarin trouwens hebben ook onze vaders hem trouw gevolgd. Lees b. v. slechts hoe een man als de godzalige Wilhelmus à Brakel, na betoogd te hebben dat er geen vagevuur bestaat, er bij voegt: „en daarmee zijn alle paapsche zieltjes uit het vagevuur verlost”; hoe hij elders overeenkomst vindt tusschen de sprinkhanen uit de Openbaring en de monniken in hun pij, enz. enz.

Talloos trouwens zijn de satyren en spottereien, de ironische scherpheden, waarmeê onze vaders hun afkeer van Rome's dwaasheden uitten. We gaven er nog pas een voorbeeld van in de „Echo” uit de 16e eeuw. Toch is dat al meer scherp en sarcastisch soms — hoe begrijpelijk ook — dan komisch of vroolijk. 't Was dan ook eigenlijk hooge ernst.

Evenwel ook bij dien ernst voegden onze vaders vroolijkheid. Veelvuldig zijn er de bewijzen van. Want het Hollandsch karakter bracht het meê „vroolijk met eere” te zijn. Mannen als Willem de eerste en De Ruyter brachten het, de vreeze Gods vasthoudend, in praktijk. Bij Cats en Huygens vindt gij hoogen ernst bij het vroolijke, humoristische, ja lachwekkende; speelsch vernuft bij hoogen ernst. Wat is, temidden van den fellen strijd der Gereformeerden en Remonstranten meer echte humor, dan als ge Burmanus, den geleerde, nadat hem door den geneesheer 't been is afgezet, hoort zeggen met een flauw lachje: „Iets doet me er genoeg in. Nu kunnen de geestelijke heeren niet meer zeggen dat ik de slechtste kerel ben, die op twee beenen loopt.”

Dit is wel de humor, zooals die beschreven wordt: een lach en een traan.

Doch wij behoeven niet slechts in oude dagen te zoeken naar vrome Christenen, naar mannen die ernst en vroolijkheid vereenigden. Ze zijn er, Godlof, nog. Zij bewijzen ons dat een goed Christendom en een blijmoedig Christendom saam kunnen gaan.

„Excelsior” wordt gelezen door vele jongelingen. Hun vooral nu zal 't goed zijn te weten dat een tweetal mannen, die veel voor onze jongelingschap gedaan hebben, die hier en in den vreemde jongelingsverbonden hielpen stichten, welke nog bestaan (het

Nederlandsche en het Westfaalsche); dat, zeggen we, twee zulke mannen vroolijke Christenen waren, ietwat humoristisch, komisch in hun uitingen, vaak tintelend van vernuft en pittig in al hun woorden.

We bedoelen wijlen Ds. J. De Liefde en den Heer P. van Eik; de eerste vóór 25 jaar, de laatste verleden jaar overleden. Wie, als schrijver dezes, beide mannen heeft gekend en gehoord, dien zijn ze onvergetelijk, ook en goeddeels door ware, echt Christelijke vroolijkheid.

Over De Liefde heb ik in vroegere jaargangen van dit tijdschrift reeds een en ander meêgedeeld dat dit bewijst, en zal dat hier niet herhalen. Trouwens zijn geschriften, wier lezing jongelieden en ouderen zeer is aan te raden, bewijzen reeds wat man hij was. Geestig en opgewekt toonde hij zich overal waar 't pas gaf. Spraken de ongelooovigen: „Gij *overdrijft*,” hij zei: „'t Is omdat gij zijt *afgedreven*;” dergelijke spelingen vindt men bij hem telkens. „Als ik in de gevangenis zat,” zei hij eens, „zou ik heel den dag zingen.”

Van Eik toonde zijn geestigheid ons vaak in vergaderingen. Hoe vermaakte hij ons, jeugdige zondagschoolonderwijzers, niet met de vertelling van dat „kleine ding”, 't welk op de vraag, hoe zij zoo ondeugend zijn kon, heel deftig had geantwoord: „Dat is mijn oude mensch.” Of als hij ons vertelde van den Franschen geleerde, die met een kribbige huishoudster leefde, welke eens in een vlaag van drift hem een foliant, een zijner werken, naar 't hoofd smeed. Kalm sprak de wijze: „Dat hadt ge toch ook wel met de kleine uitgaaf kunnen doen!”

Van Eik en De Liefde waren beiden mannen van het Réveil, die heerlijke, geestelijke opwekking, waar Groen en Da Costa in leefden; die verlevendiging, waaraan ons vaderland zooveel te danken heeft, al zijn er tegenwoordig ook enkele Christenen, die, zeer onchristelijk en onverstandig, dat Réveil ook al weer niet goedvinden.

Dat echter de blijmoedigheid en de humor niet tot de Réveil-mannen beperkt zijn, zouden we gemakkelijk kunnen bewijzen. Onder de thans levende Gereformeerde predikanten b. v. — we noemen geen namen — kennen we er een, in wien het humoristische, telkens bij al wat hij spreekt of schrijft uitkomt, zoodat de hoorders vaak onder de predikatie een glimlach niet bedwingen kunnen. Dat is bij hem natuur.

Van nabij hebben we een anderen predikant gekend — ambtgenoot des eersten maar veel zijn mindere wat kennis en wijsheid betreft — die ook denzelfden trek toonde. Wij zullen hem Ds. S. noemen.

Misschien hebben onze lezers wel eens gehoord van Ds. Ledeboer, die in de dagen der Afscheiding, een halve eeuw geleden, veel van zich deed spreken. Hij was een zeer godzalig man, maar ging te ver en raakte soms haast aan het dweepzieke. Met zijn

Gereformeerde broederen kwam hij dan ook in ernstig geschil, en 't slot was dat hij zich van hen scheide en afzonderlijke gemeenten stichtte, wier overblijfselen nog bestaan. Nu stond Ds. Ledeboer eens te M. te praten met Ds. S. Juist kwam er een hond aan, die geweldig tegen het tweetal begon te blaffen.

„Dat vervelende beest!” riep Ds. S., „men kan zijn eigen woorden niet verstaan.”

„Laat hem blaffen,” sprak Ds. L. zeer ernstig, „die hond heeft ons wat te profeteeren.”

„Nu, dan zal ik hem tot loon voor zijn profetie al vast een schop geven,” hernam Ds. S. en voegde de daad bij het woord.

In dien tijd droegen vele rechtzinnige leeraars nog steken. Vele leden der gemeente zouden het zeer kwalijk geduid hebben, als de predikant een ander hoofdeksel had opgezet. Zij vergaten dat de steek een eeuw vroeger algemeene dracht was en dus niets bijzonders beteekende. Men is dan ook nu wijzer geworden.

Ds. S. moest ook, schoon tegen zijn zin, een steek dragen. Hij deed het om de zwakken niet te ergeren.

„Dominee,” zei eens een lid zijner gemeente tot hem, „zoo'n steek is toch een gepast en waardig deksel voor een leeraar.”

„Zeker,” was 't antwoord, „want als hij in den regen wandelt, loopt het water er van drie kanten tegelijk af.”

Gulle vroolijkheid, welgemeende scherts, humor, ze zijn in geenen deele strijdig met een gezond Christendom. Maar het moet zijn een vroolijkheid, niet buiten God; scherts waarbij alle spot met het heilige verre blijft, al wat plat en laag is niet wordt vernomen; humor die het goede wil en zoekt.

Vroom en vrolijk — het behoort in den hoogsten zin samen. Want al ware ook alle reden tot vroolijkheid, naar de wereld gesproken, weg, dan blijft hem die God vreest nog een onuitsprekelijke, heerlijke vreugde over, een vreugd die wel een begin, maar geen einde kent.

H.

## UIT HET LEVEN.

Jusowo wordt in Rusland onder de steden gerekend, alwaar de Joden mogen wonen. Om hen vandaar te verdrijven, bedacht men een list, en veranderde de stad in een dorp, en naar men weet, mogen de Joden in dorpen geen verblijf houden. Gelukkig werd de termijn van uitzetting wegens de bittere koude een paar maanden verdaagd. In dien tijd zonden de Joden een adres aan den keizer te Petersburg, waarin zij onder meer er op wezen, dat, toen zij voor eenige jaren een adres aan den keizer zonden, waarin zij hem geluk wenschten met

zijne redding uit doodsgevaar, zij ten antwoord kregen: „Ik dank de inwoners der *stad* Jusowo.” Het beste bewijs aldus, dat Jusowo een *stad* en geen *dorp* is. Dat argument heeft gewerkt en den Joden is thans opnieuw het verblijf in Jusowo toegestaan.  
(*Hope Israels.*)

*Catechetisch onderwijs.*

Waartoe dienen de engelen?  
Om op ons te passen.  
Is God ook kwaad op hen geworden?  
Ja, God is kwaad en toornig op hen geworden.  
Waar is het huis van de duivels?  
Onder de aarde in den put.  
Wat heeft God op de aarde gemaakt?  
Alle de verckens, de dieren en alles dat hier op aarden is.  
Waarvan is Adams Lijff?  
Van aerde, van slick een mandeken vol.  
Wat deed God aan de ribbe, als se verroerde?  
Hij deed er de ziele in.  
Wat seide de vrouw?  
Van zijne ribbe is mijn lichaam, seide Eva.  
Wat hebben se overtreden van Gods Woord?  
Zij hebben van de appelen midden in 't veld gegeten.  
Waarom was dit verkeerd?  
Omdat God gezegd had, die zullen de mijne wezen; eet vrij van de vruchten aan den kant van 't veld.  
(*Uit een vraagboekje van Ds. Junius, predikant op Formosa in 1649, destijds een bezitting van ons land.*)

*Vijftig duizend dollars.*

Deze grootste som, welke ooit door een Amerikaansche spoorwegmaatschappij uitbetaald werd voor een ongeluk aan éen persoon overkomen, zal door den New-York-Centraal-spoorweg uitbetaald worden aan zekeren Homer R. Baldwin. Het geld is eene schade-loosstelling voor wonden, bekomen in het spoorweg-ongeluk te Hastings, op Kerstavond 1891.

In het Michigansche staatsgebouw te Chicago is een landkaart te zien (van de Vereenigde Staten), vervaardigd uit hout. Elke staat is vertegenwoordigd door een bijzondere houtsoort, en wel die welke het overvloedigst in dien Staat gevonden wordt. De kaart is voorzien van een fraaie houten lijst. Op deze lijst zijn de portretten van al de presidenten der Vereenigde Staten. Ook de namen dier mannen, benevens hunne regeeringstijden, vindt men onder ieder portret.

*Het oudste nieuwsblad.*

Onlangs is te Parijs een standbeeld opgericht voor Theophraste Renaudot, welke schrijver-geneesheer, naar men in Parijs meent, de eerste courant uitgaf. Zijn blad, de tegenwoordige *Gazette de France*, is, zei men, het oudste der nog verschijnende dagbladen. Welk blad, zoo sprak de *Köln Zeit*, kan zich beroemen, dat zijn eerste nummer verscheen op 30 Mei 1631?

Toch gelooven wij, dat de *Köln Zeit* zich vergist, en de oudste nog bestaande courant en ook bijna de oudste van alle in Europa is een *Nederlandsch* blad en wel de *Amsterdamsche Courant*. Haar eerste nummer toch verscheen in 1619.

Ook de oudste courant is, naar wij meenen, op Nederlandsch gebied ontstaan. Immers reeds in 1605 kreeg de Antwerpsche drukker Abraham Verhoeven, op de Lombardswal in de „Gouden Zon”, van de stadhouders Albert en Isabella een privilege voor de uitgifte der „*Nieuwe Tijdingen*”.

Ostende was ongeveer een jaar geleden aan de Spanjolen overgegeven; de oorlog met de Nederlanden werd voortgezet aan Maas en Nederrijn, waar Spinola en Maurits tegenover elkaer stonden. De behoefte aan „nieuwe tijdingen” van het oorlogstooneel, die slechts onregelmatig door brieven werden gebracht, was algemeen en het privilege gaf Verhoeven recht, „de tijdingen van overwinningen, belegeringen en innemingen van steden, die de genoemde vorsten in Friesland of aan de oevers van den Rijn ondernamen of behaalden, op hout of koper te drukken en te graveeren en in alle onder hun (Alberts en Isabella's) gezag staande landen te verkoopen.”

De wapenstilstand van 1607 en het in 1600 gesloten twaalfjarig bestand maakten een eind aan het bestaan der „*Nieuwe Tijdingen*”, daar nu het blad zijn reden van bestaan had verloren.

Doch na afloop van het twaalfjarig bestand begonnen de vijandelikheden weer en wel op een grooter tooneel. De dertigjarige oorlog was uitgebroken. Spinola kreeg bevel de Pfalz te bezetten en steunde de ondernemingen der keizerlijke generaals. De gewichtigste tijdingen waren uit Duitschland te verwachten. Verhoeven had zeker met zijn blad goede zaken gemaakt, de nieuwe veldtocht bood hem kans op hoogere winsten; hij deed dus moeite zijn wel niet vervallen maar toch onzeker geworden privilege weer bekrachtigd te verkrijgen en op 6 Maart 1620, vier maanden voor Alberts dood, kreeg hij het drukkersrecht.

De bijna volledige verzameling der „*Nieuwe Tijdingen*” van 1622—1631 berust in de koninklijke bibliotheek te Brussel. In 1637 ging het blad over aan den drukker Verdussen, die het „*Posttijdingen*” doopte. Later werd hieruit de „*Gazette van Antwerpen*” geboren, die ophield in 1827.

In Verhoevens tijd waren de „*Nieuwe Tijdingen*”

gedrukt op acht bladzijden klein quarto, met gothische letters en versierd met platte gronden van steden en slagvelden, portretten, afbeeldingen van gedenkenpenningen enz. Daar zijn blad echter niet meer bestaat, kan Amsterdam zich beroemen het oudste dagblad te bezitten.

#### Stijlbloemen.

1. Wegens *hersteld vertrek* kan weer een lijdende in deze inrichting geplaatst worden.
2. Van de *uitgeoefende gruweldaden* weergalmde het gansche land.
3. In dit werk vindt men platen van Salomo's tempel, den brand van Rome, de inneming van Jeruzalem, keizer Constantijn, Willem den Veroveraar, en andere *geschiedkundige grootheden*.
4. Voorts te huur het bovenhuis met bijbehorenden tuin boven deze woning gelegen.
5. „Zie, vader,” sprak de jongeling tot den blinde, „hoe mild die goede heer u heeft bedacht.”
6. Zonder eenige voorafgaande waarschuwing sprong de groote wolvin naar binnen.
7. *Kras na twaalf en een half jaar!*

Zoo de Heere wil en zij leven hopen mijn geliefde kinderen op den 9<sup>en</sup> Augustus hunne 12½ jarige Echtvereniging te herdenken.

Dat God hen spare tot in lengte van dagen is de hartelijke wensch van hunne liefhebbende Moeder en twee kleinkinderen.

## ONZE LEESTAFEL.

„Liefderijke raadgevingen voor het dagelijksch leven van dienenden, door eene moederlijke vriendin uit het buitenland.” W. A. BESCHOOR, 's Gravenhage.

Een uitnemend geschriftje, dat verdient aan al onze vrouwelijke dienstboden uitgereikt te worden. Ze vinden daarin korte, zeer practische wenken over de volgende onderwerpen: Wat is dienen? Plichten. Liefderijk dienen. Kindermeiden. Voordeelen. Moeilijkheden. Spreken. Waarheidszin. Kleeding. Veranderen. Zorg voor de toekomst. Kameraden. Trouwen. Wien dient gij?

„Moeder, waarom moet broertje toch gedoopt worden?” W. A. BESCHOOR, 's Gravenhage.

In dit eenvoudig verhaal, dat voor een bagatel verkrijgbaar gesteld is, wordt de beteekenis van den heiligen doop op bevattelijke wijze besproken. Het kan zijn nut hebben.

## V R A G E N B U S.

Is ook iets naders bekend omtrent den tempel van Diana te Efeze welke in het boek der Handelingen wordt vermeld?

Tot antwoord diene, dat dit gebouw was een der „zeven wonderen der wereld.” Het werd verwoest in denzelfden nacht, waarin Alexander de Grootte geboren werd, 356 vóór Christus, door Erostratus, die, om zijn

naam te vereeuwigen, den tempel in brand stak. Door de inwoners van Efeze werd het heiligdom echter in grooter pracht weer opgebouwd; de vrouwen gaven zelfs hare versierselen tot de noodige fondsen. Evenwel verlieten er meer dan 200 jaren eer hij voltooid was. De tempel, gebouwd van wit marmer, had eene lengte van 425 en eene breedte van 220 voet, met 128 zuilen, ieder 60 voet hoog. Benevens dit, was de tempel voorzien van tallooze standbeelden en schilderijen, uitgevoerd door de kundigste meesters in de fraaie kunsten van Griekenland.

De verwoesting van dezen grooten tempel van Diana, door de Gothen in het jaar 260 der christelijke jaartelling, bracht de stad een slag toe, dien zij nimmer te boven gekomen is.

Het oude Efeze had ook nog een gebouw „Stadium” geheeten, 685 voet lang en 200 voet breed. Dit werd gebruikt voor wedlopen, vuist- en dierengevechten. De schouwburg was in de zijde van een heuvel uitgegraven en kon 50.000 menschen plaatsen; wel de grootste gehoorzaal der wereld!

De oorsprong en stichting der stad liggen in het duister. Onder de regeering van Augustus, Keizer van Rome, was zij de grootste handelsstad van al de steden van Azië, ten westen van de Taurus-gebergten.

Efeze werd eindelijk geheel verwoest onder de regeering van Theodosius I in het jaar 381. Armoedige dorpen beslaan nu de plaats van de vroeger zoo schoone stad.

In deze stad arbeidde Paulus bijna drie jaren. Het Evangelie des kruises betoonde ook hier zijne meerderheid over de macht van het beschaafdheidendom.

Aan de Redactie van „Excelsior.”

Geachte Redactie!

Wees zoo goed onderstaande vraag in het eerstvolgend nummer van „Excelsior” te beantwoorden.

„Wat beteekenen in het gedicht van J. A. Wormser, „Revolutie en Evangelie” de woorden „Hollands Winkelried,” voorkomende op bladz. 9, regel 2 van boven?

L. B.

Deze woorden zijn een zinspeling op de heldendaad van Arnold Strutt von Winkelried, een Zwitser uit het canton Unterwalden. In den slag bij Sempach, den 9en Juli 1386, tusschen de Zwitsers en de Oostenrijkers, greep Winkelried zooveel mogelijk lanssen van Oostenrijksche ridders bijeen, drukte die in zijn eigen borst, en maakte daardoor voor zijn spitsbroeders ruim baan. Onder den uitroep: „Eedgenooten, ik zal u den weg openen. Zorg voor mijn vrouw en kinderen!” sneuvelde hij. De overwinning was daardoor beslist.

## B E R I C H T.

Naar wij nader vernemen zal op het zomerfeest van het Nederl. Jongelingsverbond, Donderdag 17 Augustus te Velp, het zangkoor der afdeeling Velp zich doen hooren. Als sprekers zullen o. a. optreden de H. H. Ds. E. A. G. van Hoogenhuijze, pred. te Nijmegen, M. Göpner, pred. te Amsterdam en Ds. Kan, van Velp. Men komt eerst saam in 't gebouw Irene, en daarna bijeen in de vrije, schoone natuur. Ongetwijfeld zullen velen van deze gelegenheid gebruik maken, wat zeer vergemakkelijkt wordt door de goedkoope treinen, welke dien dag loopen.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## BIJ DEN DAG.

Zou men wel gelooven, dat het een onbeschrijfelijk groot voorrecht is een kind van God te zijn, wanneer men het leven veler geloovigen gadeslaat?

Een kind van God, men zou het verwachten, is altijd vrij en blij, zich sterkende in zijn God, en den wil des Heeren doende met blijmoedigheid. Is dit echter het geval? Het tegendeel is maar al te vaak waar. Inplaats van blijdschap vervult veeltijds droefheid het gemoed; met zuchten wordt menigwerf de dagelijksche taak verricht en geenszins met gejuich als door een blij kind des hemelschen Vaders. Hoe komt dit toch? Hebben wij ons vergist in onze verwachting, dat een kind van God oorzaak heeft tot bestendige blijdschap? Zijn de schatten des hemelschen Vaders uitgeput? Wil Hij niet meer van ontferming weten?

Die vragen, gij stemt het toe, moeten wij met een krachtig *Neen* beantwoorden. Onze hemelsche Vader heeft de zijnen lief in Christus, en heeft ze lief tot het einde toe. Van verandering weet zijne liefde niets. Zij is gisteren en heden en tot in eeuwigheid dezelfde. Wij kunnen er te allen tijde op vertrouwen.

Dit maakt echter de beantwoording der vraag, hoe het komt dat er zulk een onderscheid bestaat tusschen de heerlijkheid van het voorrecht der kinderen van God en de wangestalten, waarin zij zoo vaak zich bevinden, des te moeilijker.

Niet moeielijk is het ze te verklaren, wanneer kinderen Gods afwijken van de wegen des Heeren. In zulke gevallen is het niet zonder grond, dat zij zich niet kunnen verheugen in de betrekking, die er bestaat tusschen hun hemelschen Vader en hen. Met recht verbergt dan de Heere van zijne zijde zijn gunstrijk aangezicht voor hen, om hen daardoor terug te halen van de doolpaden, waarop zij zich bevinden.

Maar zelfs kinderen Gods, die getrouw zijn in de vervulling hunner roeping, zijn vaak vervuld met droefheid en vinden het te zwaar voor hunne schouders, die te vervullen.

De grond hiervan is, indien wij ons niet vergissen, dat zij niet bij den dag leven. Onze Zaligmaker heeft ons gezegd: „Zijt dan niet bezorgd tegen den morgen, want de morgen zal voor het zijne zorgen; elke dag heeft genoeg aan zijn zelfs kwaad” (Matth. VI: 34). Inplaats van deze onderwijzing en vermaning des Zaligmakers te behartigen, denken volgelingen van Jezus niet slechts aan morgen, maar zelfs aan het volgende jaar. Ja, zelfs aan jaren, die nog ver in de toekomst liggen. Alle mogelijke bezwaren, die door onze verbeelding in ons oprijzen, maken onzen weg o! zoo moeilijk. Toen David zich sterkte in zijnen God, was hij blij temidden van alle beproevingen; toen hij zeide in zijn hart: „Nu zal ik een der dagen door Sauls hand ontkomen,” was zijne blijmoedigheid geweken, en meende hij dat



het beter voor hem was te ontkomen in het land der Filistijnen, dan bij den dag uit te zien naar 's Heeren hulp.

Hoe uitnemend zoo ons lot zijn, indien wij eenvoudig bij den dag wilden leven. De zorgen van geheel ons leven tot aan den dood toe op één dag te willen dragen, is te moeilijk. Onze schouders zijn er te zwak voor. En onze Zaligmaker begeert dit niet van ons. Maken wij dan van die vrijheid gebruik. Dat niemand ons verleide, de meening te koesteren, dat wij de grootheid van ons Christendom behooren te zoeken in het dragen van de lasten van heden en morgen. Slechts dat gedeelte, dat de Heere voor het heden bestemd heeft, behoort door ons te worden opgenomen. Bidden wij vooral ook den Heere, dat Hij ons bekwame om bij den dag te leven.

### DOOR SIBERIË EN CHINA.

Dezelfde inzender, wiens reis naar Indië vroeger in ons blad werd beschreven, deed ons thans het genoeg met de bewerking van het hiervolgende belangrijke reisverhaal. We gelooven onzen lezers een dienst te doen door het, met dankzegging aan den geachten bewerker, op te nemen:

Hoewel het sedert langen tijd bekend is, dat Siberië een goede markt voor den afzet van West-Europeesche producten aanbiedt, heeft men eerst in de laatste jaren ernstige pogingen gedaan om een geregelden handel met die verre gewesten in het leven te roepen.

De moeilijkheden die men hierbij ondervindt zijn zeer groot, want de Siberische kust is het grootste gedeelte van het jaar met ijs bedekt. De uit Europa komende schepen moeten zich haasten om gebruik te maken van de zomermaanden, dat het water open is, en moeten in dien korten tijd den mond van een der Siberische rivieren bereiken, hun goederen in riviervaartuigen overladen en dan met allen spoed den terugtocht naar Europa aanvaarden, voordat de dreigende najaarskoude de zee alweer dicht doet vriezen.

Tegenover deze bezwaren staan echter bijzondere voordeelen. De merkwaardig groote afstanden, waarover de Siberische rivieren bevaarbaar zijn, maken het mogelijk, om met weinig onkosten goederen naar het hartje van Azië te verschepen. En hoewel de riviervaart, evenals de zeevaart, 's winters door het ijs tot stilstand gedwongen wordt, zoo wordt dit verlies 's zomers ruim goedge maakt door het gemak, dat deze onafzienbaar lange waterwegen bieden.

De eerste keer, dat een lading koopmansgoederen uit Europa naar Siberië vervoerd werd, was in 1876, toen de beroemde reiziger Nordenskjöld de Jenisseï

opvoer. Het was deze zelfde Nordenskjöld, die in 1878.79 zijn groote reis langs de noordkust van Siberië naar de Behringstraat deed. Hoewel door die reis de aandacht voldoende gevestigd werd op de betrekkelijke bereikbaarheid van Siberië, schijnt de handel met dat land sedert 1880 weinig uitbreiding verkregen te hebben. In 1890 althans was handel met Siberië nog een bijzonderheid, en toen in dat jaar een schip met goederen voor Jenesseïsk bestemd uit Londen vertrok, was deze omstandigheid buitengewoon genoeg om een geïllustreerd Engelsch weekblad te nopen zijn correspondent met de expeditie naar Siberië te zenden. Uit het door dezen correspondent sinds uitgegeven dagboek, dubbel belangrijk omdat de reiziger, na een groot deel van Siberië onderzocht te hebben, zich dwars door China een weg naar de Gele zee baande, teekenen wij hier een en ander aan.

Het eerste gedeelte van den tocht van den heer Price liep zonder wederwaardigheden af. Vlug en voorspoedig voer men door de Noordzee, langs de kust van Noorwegen en voorbij de Noordkaap. Toen men echter, onder de kust van Nova Zembla, het ijs bereikte, begonnen de moeilijkheden en verkeerde men eenige dagen in ernstige ongerustheid of het ook, gelijk in bijzonder ongunstige jaren soms het geval is, onmogelijk zou blijken, om in de ten oosten van Nova Zembla liggende Kara-zee door te dringen.

Sedert de dagen van Barentsz en Heemskerk is dit punt een bron van moeilijkheden voor IJzeevaarders geweest, maar het is eerst in de laatste jaren, dat men de oorzaak daarvan heeft ontdekt. De zeestraat, die Nova Zembla van Siberië scheidt, wordt door het eiland Waigat zoodanig versperd, dat er slechts een nauwe doorgang voor de scheepvaart naar de Kara-zee overblijft. En het is juist voor dezen doorgang, dat het ijs zich opstapelt en zodoende de vaart belemmert. De oorzaak hiervan is, dat de rivieren de Ob en de Jenisseï groote hoeveelheden water in de Kara-zee uitstorten. Daar nu het zoete rivierwater sneller befrist dan het zoute zeewater, verkrijgt het ijs in de Kara-zee 's winters een buitengewone dikte. Wanneer dit ijs 's zomers door de warmte opbreekt, wordt het door de zeestroomingen tegen de kusten van Nova Zembla en Waigat aangedreven, en wordt voor uit het westen komende schepen de toegang tot de Kara-zee versperd.

De Biscaya, aldus heette het schip, slaagde er echter in, zich een doortocht te banen, bereikte weldra den mond van de Jenisseï, voer deze rivier, die daar onafzienbaar breed is, een paar dagen op, en kwam toen voor anker om te wachten op de stroomafwaarts komende sleepboot, die met haar flotielje van lichters de lading zou overnemen en die verder naar Jenisseïsk vervoeren.

Lang duurde dit wachten niet, daar de gemaakte afspraken doeltreffend bleken te zijn, en de sleep-

boot met de barges weldra langs de zijde van de Biscaya lagen. Toen eenige dagen later het overladen afgelopen was, nam de Biscaya onverwijd den terugtocht aan naar zee en naar Europa, terwijl de rivierboot, met haar langen trein barges op sleeptouw, zich stroomafwaarts in beweging stelde, en aan den heer Price gelegenheid gaf verder met Siberië kennis te maken.

Dit gedeelte van de reis bood weinig afwisseling aan, daar men, na eenmaal de bevroren kuststreek van Siberië achter zich gelaten te hebben, niets zag dan de eentonige wouden, die de zeer breede rivier aan beide kanten insluiten. Voor de scheepvaart echter is de aanwezigheid van deze bosschen van groote waarde, want daardoor is het hout, de eenige brandstof die de stoombooten gebruiken, gemakkelijk en tot lagen prijs verkrijgbaar. Het hout wordt langs den oever gekapt en opgestapeld, en verkocht voor omstreeks f 2.20 de kubieke Russische vaam, gelijk aan ongeveer  $9\frac{1}{2}$  kubieke meter. Hoewel men 's nachts niet doorvoer, verbrandde de sleepboot toch dagelijks 15 vaam: de voorraad hout moest dus voortdurend aangevuld worden.

Wat de verdere reis door Siberië betreft, bevat het dagboek hoofdzakelijk mededeelingen omtrent de bannelingen, die door de Russische regeering naar Siberië gezonden worden. Over het algemeen is de meening van den heer Price niet ongunstig. Hoewel de gevangenen doorgaans overbevolkt en erg vuil waren, scheen er toch een gemoedelijke geest te heerschen en kon men van willekeurig wreede behandeling niets merken. De heer Price haalt tot staving van zijn beweren verscheidene voorbeelden aan. Hij vertelt hoe aan meer ontwikkelde gevangenen het gebruik van boeken en van schrijfgereedschap niet, zooals wel eens beweerd is, ten eenenmale wordt ontzegd. In enkele gevallen gaat de vrijheid van handelen nog veel verder: de cel van een gevangene, die kunstschilder van beroep was, zag hij in een atelier herschapen, en op een andere plaats werd het aan twee politieke gevangenen, die vroeger photographen geweest waren, vergund, om door hun vak buiten de gevangenis in hun onderhoud te voorzien.

Wat de gevangenen uit de lagere klasse aangaat, vertelt Price het volgende. Om den een of anderen stumper iets te laten verdienen, wilde onze reiziger een zekere hoeveelheid tabak in de gevangenis tot sigaretten laten verwerken. De gouverneur maakte geen bezwaar, en gelastte den cipier, dat hij den heer Price in het uitvoeren van zijn goede voorneemen behulpzaam zou zijn. Zich naar den kerker, binnen welks muren de gevangenen vrij rondliepen, begevende, riep de cipier „een sigarettenmaker”, en toen zulk een ambachtsman naar voren trad, werd hem, met overhandiging van de tabak, de kunstbewerking opgedragen. De heer Price herhaalde deze vriendelijkheid echter niet, want de sigaretten-

maker, die een zeer laag loon geëischt had, stelde zich schadeloos door van de hem toevertrouwde tabak nauwelijks de helft als gemaakte sigaretten te verantwoorden. Na alles gezien te hebben kwam de heer Price tot deze slotsom, dat er, naast veel kwaads, ook wel wat goeds moest zijn in een stel van straf, dat zich, tot op zekere hoogte, naar de persoonlijke eigenaardigheden van de gevangenen weet te plooiën.

(Slot volgt.)

## BIJGELOOF.

Gelijk bekend is, heeft Madrid tot hertoe geen Domkerk gehad. De oorzaak hiervan ligt waarschijnlijk hierin, dat Madrid een betrekkelijk nieuwe stad is, die eerst tot residentie van het Hof werd verheven, toen Filips II in 1560 Valladolid verliet, om Madrid tot hoofdstad des Rijks te maken. Thans echter wordt aldaar eene kathedraal gebouwd, die, te oordeelen naar het ontwerp, een prachtig gebouw zal zijn in gothischen stijl, gewijd aan de Madonna de Almodena, wier beeltenis boven het hoogaltaar zal prijken, en in wier naam thans reeds verzoekschriften aan de ingezetenen worden gericht, om milde bijdragen tot oprichting van dat heiligdom te schenken.

Of de vereering dezer Madonna geen afbreuk zal doen aan die, welke men tot hertoe aan de Madonna de Atocha, de patronesheilige der hoofdstad, heeft gebracht, vraagt men zich onwillekeurig af. De Virgen der Atochakerk bezit ongetwijfeld de rijkste kleedingstukken, die men zich kan voorstellen, want zoodra een koningin of Infante van Spanje bij de eene of andere plechtige gelegenheid een prachtig gewaad heeft gedragen, biedt zij het onmiddellijk daarna als een geschenk, aan het klein, zwart, afzigtelijk beeldje der Atochakerk aan, dat er mede wordt uitgedost. Voorts wordt de Madonna met juweelen en andere sieraden behangen en draagt zij een breeden gordel van witte en blauwe zijde, die haar werd gegeven bij haar verheffing tot kapitein-generaal van het Spaansche leger, terwijl de banier nabij het hoogaltaar haar door Alfonso VI werd vereerd, uit dankbaarheid voor de overwinningen, welke hij meende haar verschuldigd te zijn. Van een schitterend wit en gouden kleed, dat onder glas wordt bewaard, vermeldt een daaraan toegevoegd opschrift, dat het een dankoffer is van koningin Isabella II, die het droeg op den dag, toen een aanslag op haar leven was mislukt. Daar het tevens gebruikelijk is dat iedere koningin van Spanje haar trouw-japon afstaat aan de Madonna te Atocha, overtreft de voorraad kleedingstukken, die van lieverlede de garderobe van dit Mariabeeld uitmaken, die van eenig gekroond hoofd, en heeft dit dan ook tot de aanstelling genoodzaakt van dames, die er zorg voor

dragen en de wijze regelen, waarop het beeld op feestdagen en bij bijzondere gelegenheden moet worden uitgedost, een eerepost (!) waarnaar door de hoogstgeplaatste adellijke dames van Madrid gedongen wordt.

Wanneer men nu dat beeld van nabij beziet, vindt men slechts een door den tijd zwart geworden en wormstekig stuk hout, aan welks eene uiteinde op zeer grove wijze een menschelijk gelaat gesneden is, met holten voor de oogen, waarin men stukken glas of steen heeft gezet, en aan welks ander uiteinde de kleedingstukken, zoo goed als dit mogelijk is, worden gehecht. Of dit afgodje van de Mooren afkomstig is, dan wel tot pop heeft gediend van een kind uit een der barbaarsche stammen, die Spanje hebben overweldigd, zal altoos een onopgelost raadsel blijven. Niettemin is het sedert eeuwen het voorwerp der afgodische vereering van duizenden in de hoofdstad, en is het dit nog van de koningin-regentes tot den minste harer onderdanen. Ook is dit afzigtelijk beeldje in alle publieke documenten ingeschreven als de patronesheilige der stad, en de beschermheilige van het koninklijk huis van Spanje! Uitzinniger en verfoeilijker afgoderij treft men zelfs onder de wilde stammen van Afrika en Australië niet aan!

(*Het Evangelie in Spanje.*)

## HET LIED VAN DEN ZAAIER.

Het wordt gezaaid in verderfelij-  
heid, het wordt opgewekt in onver-  
derfelijheid. 1 Cor. 15:42.

Korrels! die de Heer mij gaf,  
Daalt nu in het stille graf,  
In het bed van aarde.  
Aarde strooi ik op u neer,  
En al zie ik u niet meer,  
Toch bezit gij waarde.

Zoo gij wist wat ik u doe,  
O! gij riept mij zeker toe:  
„Mensch! gij neemt mij 't leven;  
Voortaan zie ik zon noch maan,  
Ach! waartoe dan tot vergaan  
Kunt ge aan 't stof mij geven?”

Doch ik zeg u: Houdt maar moed,  
Want gij slaapt daar zacht en goed.  
Hebt gij uitgeslapen,  
Dan verrijst gij, eer gij 't weet,  
Sierlijk, als ten feest gekleed,  
Ja, als nieuw geschapen.

Eenmaal zink ik zelf ter neer,  
Zaaït mij God, als Opperheer,  
In des aardrijks duister.

Maar ten tijde van den oogst,  
Klinkt ook mij zijn allerhoogst:  
Rijs tot eeuwen luister!

(*Naar het Duitsch.*)

## FREDERIK WILHELM III.

De hofprediker R. F. Eylert deelt van dezen koning van Pruisen eenige karaktertrekken mede, die ons dezen vromen vorst doen kennen.

Op zekeren tijd kwam de koning in de kamer van den hofraad Ternite, om zich te laten portretteeren. Toen de koning zich had neergezet, zag Ternite dat de vorst een oude, vale jas aan had, en verzocht daarom dat de koning bevelen zou een nieuwe en beter passende uniform te halen, om daarna de teekening te maken. Hierop antwoordde de koning:

„Ik weet niet wat gij wilt, Ternite! Wat hebt gij op de jas te zeggen? Zij is nog zeer goed en mij bijzonder lief: mijn goede, oude, getrouwe en nu zalige Hendrik heeft haar mij gemaakt; daarom wil ik dit kleed in eere houden; en als ik het nog eenige jaren gedragen heb, dan wil ik het u tot een aandenken geven. Waar gaan toch uw gedachten heen? Met mij is het anders gelegen dan met andere menschen. Wanneer dezen een nieuwen rok willen hebben, kunnen zij hun zin doen; als zij het geld er voor hebben, zoo hebben zij verder naar niemand en naar niets te vragen; maar als ik de penningen niet spaar, zoo hebben mijne onderdanen geen guldens.”

Eens, terwijl Eylert bij den koning aan tafel zat, vroeg deze hem:

„Hoe smaakt u de soep?”

„Zeer goed,” antwoordde Eylert, „gelijk altijd wanneer ik de eer heb bij den koning aan tafel te zijn.”

„Proeft gij er dan niets bijzonders aan?” hernam de koning.

„Neen, Sire!”

„Niet? waarvoor eet gij dan dat weefsel van draden, dat er in is?”

„Voor noedels (eene soort van meelspijs als vermicelje),” hernam Eylert, doch voegde er snel bij: „voor *fijne* noedels.”

Hierop begon de koning hartelijk te lachen en zeide:

„Daar hebt gij wat moois gezegd, noedels! noedels! Wil ik u zeggen wat het zijn? Oost-Indische vogelnestjes, die mijne zuster, de koningin der Nederlanden, mij ten geschenke heeft gezonden; ieder zulk een nestje moet een dukaat kosten. Schande is het, voor zulk een ding zooveel geld te geven; maar de menschen hebben vogelnesten in 't hoofd. *Gij* hebt gelijk: noedels zijn even voldoende, en hoevele armen zijn er, die zelfs deze niet hebben?”

Op een tijd dat Eylert voor het hof gepredikt had

over Ruth. 1:16b: *Uw volk is mijn volk, en uw God is mijn God*, en daarbij had in het licht gesteld, hoe de dienst van God de banden van den echt en der bloedverwantschap heiligt, liet de koningin, terwijl zij op het zoogenaamde Pauwen-eiland was, door den kamerheer, graaf van Büchl, Eylert verzoeken tot haar te komen en het handschrift zijner predikatie mede te brengen. Eylert kwam en las den koning en de koningin en den voornaamsten van het hof op hun verzoek nogmaals de korte predikatie voor, welke met diepe stilte werd aangehoord, waartoe de natuurlijke schoonheid der plaats (eene van hooge eikenboomen omringde hoogte) en het stille van een schoonen zomernamiddag niet weinig bijdroegen. Na het eindigen der voorlezing hoorde men in de verte de muziek der hoboïsten van de garde, die het lied speelden: *In alle mijne daden, enz.* Toen stond de koning op, legde zijne hand op den schouder der koningin, en voor zich neerziende, alsof hij ergens over in gedachten verdiept was, zeide hij: „Het blijft zoo, Louise! ik en mijn huis, wij willen den Heere dienen.” Zichtbaar bewogen, maar zonder een woord meer te spreken, nam nu de koning zijn lichten, toeslaanden tuinstoel, en dien dichtslaande en onder den arm nemende — gelijk hij gewoon was — zocht hij de eenzaamheid.

### KERKORGELS.

In het jaar 757, derhalve vóór 1100 jaren, ontving de Fransche koning Pepijn van den Griekschen keizer Konstantinus Kopronymus onder veel andere geschenken ook een orgel. Dit orgel was het eerste dat men in het westen zag. Pepijns zoon, keizer Karel de Groote, poogde het orgelspel in Duitschland en in de Nederlanden te verbreiden. Hij liet te dien einde meerdere orgels uit Griekenland komen en beriep organisten in de zangscholen te Metz en te Aken. Doch eerst in het jaar 822 liet koning Lodewijk de Vrome in de kerk te Aken een orgel plaatsen, en dit is het eerste bekende kerkorgel in Duitschland.

Tevoren namelijk waren, zoover men weet, in Duitschland, alsook in Griekenland, de orgels niet in de kerken gebruikt geworden; tot begeleiding van het kerkgezag had men zich van de cither, fluit en keteltrom bediend. Gezegd orgel in Aken had looden pijpen, was met blaasbalgen voorzien en moet een eigenlijk *windorgel* geweest zijn, terwijl men zich vroeger van *waterorgels* bediende. Van lieverlede werd het gebruik van orgels in de groote kerken algemeener, en vooral had men in Beieren vroegtijdig bekwame orgelmakers en geoefende organisten. Paus Johannes VIII († 882) verzocht bisschop Anno in Freising om een goed orgel en een goeden organist. Van het voormalige (evenwel eerst in 1132 gestichte) klooster Heilbronn bij Neuendettelsau

wordt bericht, dat het een wijdberoemde school geweest is voor den *Cantus romanus* (Roomsch kerkgezag) en ook voor het orgelspel, zoodat bijna alle grootkapittels in Frankenland en Beieren om Heilbronner monniken tot hunne regenten en koormeesters verzochten. Zekeren grooten orgelspeler, wiens kunst het volk bovenmenscheijk scheen, heeft het volksverhaal den duivel overgeleverd.

Intusschen waren de kerkorgels bij lange na niet wat zij tegenwoordig zijn. Zij hadden slechts weinige (op zijn meest 12) toetsen, welke drie duim breed, anderhalven duim dik waren en van de naaste toets telkens een duim ver af stonden. Een geheel akkoord kon op zulk een orgel niet gegrepen, en nog minder een koraal, zooals dat nu geschiedt, gespeeld worden. Slechts de hoofdtoon der melodie werd aangeslagen, en de toetsen moesten ieder afzonderlijk met de vuist nedergeslagen worden. Het was dus in den letterlijken zin des woords *orgelslaan*, welke uitdrukking nog in het woord aanslaan is bewaard gebleven. Iedere toets was bovendien met 10 tot 20 pijpen bezet. Wanneer dan eene toets werd neergeslagen, zoo klonk en brulde al het daarop staande pijpwerk opeens tegelijk! Hierbij kwam nog het gedruisch waarmede de blaasbalgen, welke op die der smeden geleken, hoedanige in zulk een orgel dikwerf meer dan 20 gevonden werden en die elk een houten trede hadden, nedergetrapt werden. Er waren dikwijls 10 of 12 menschen toe noodig, die met den eenen voet een blaasbalg nedertraden, en met den anderen een tweeden balg in de hoogte trokken; van registers wist men toen nog niets.

In de 14<sup>de</sup> eeuw daarentegen waren er in sommige kerken (b. v. in de domkerk te Halberstadt, de Ulrichs-alsook de Barrevoeterskerk te Augsburg) reeds orgels, die niet meer geslagen, maar bespeeld werden.

Eerst van lieverlede verdwenen de breede toetsen; men schoof tusschen de diatonische tonen de halve tonen in en gebruikte op een tweede klavier ook de linkerhand. In 1444 vervaardigde H. Droszdorf uit Mentz een groot orgel met pedaal. Het grootste orgel, dat men tot op het einde der 15<sup>de</sup> eeuw in Duitschland kende, was dat in het stift St. Blasius te Brunswijk, aldaar in 1499 door Heinrich Kranz gebouwd.

Ten tijde der Hervorming behield de *Luthersche* kerk algemeen het orgel als een edele en heerlijke gave Gods, terwijl de *Gereformeerde*, in haar ijver tegen alle uitwendig vertoon, met de wegwerping der beelden, vooral daar waar beeldstormerij plaats had, ook de orgels uit de kerken weerde. Later echter werden zij allengs wederom veelal aangenomen.

In de 16<sup>de</sup> eeuw volgden de verbeteringen van het orgel sneller op elkander; men vond de scheidende van het pijpwerk in bijzondere registers uit, en zette de stemming van het orgel naar den koor-

toon vast. Inzonderheid werden de windladen en blaasbalgen verbeterd. Den tegenwoordigen graad van volkomenheid konden de orgels evenwel niet eerder bereiken, dan toen in de 17<sup>de</sup> eeuw door Christiaan Forner een windproef was uitgevonden, waardoor bij alle balgen een gelijke drukking van den wind kon behouden worden. Het grootste orgel is dat in de St. Pieterskerk te Rome, dat honderd stemmen heeft. Andere groote en kunstmatige orgels worden gevonden te Görlitz, Straatsburg, Ulm, Rotenburg, Halberstadt, Merseburg, Breslau, Haarlem, Zwolle, Amsterdam, Weingarten en te Frankfort aan de Main.

Het orgel in de kerken worde alleen gebruikt tot eer van God en tot stichting der gemeente. Het is en moet zijn en blijven een God gewijd muziekinstrument.

### DE STAATSMAN EN DE BIJBEL.

De president van het Noord-Amerikaansche Bijbelgenootschap, Theodorus Frelinghuijsen, zond den 10<sup>en</sup> Januari 1857 in naam van dit genootschap aan Pierce, den president van de Vereenigde Staten, een prachtexemplaar van de Heilige Schrift, in imperiaal kwartoformaat, met verzoek het als een bewijs van de hooge achting van het genootschap voor zijn ambt wel te willen aannemen. Daarop antwoordde Pierce den 5<sup>en</sup> Februari 1857:

„Sta mij toe, u en door u den directeur van het Bijbelgenootschap hartelijk te danken, niet alleen voor de uitdrukking van een mij zeer verblijdende persoonlijke toegenegenheid, welke uit uw schrijven blijktbaar is, maar bovenal vanwege de schoone aanleiding die hiertoe gegeven is. Alhoewel in onze politieke inrichtingen geen vereeniging van kerk en staat plaatsheeft, zoo is toch de godsdienst van onzen Goddelijken Zaligmaker een allerwegen heerschend beginsel in de wetten, in de gezindheid en in het zedelijk en maatschappelijk bestaan van het volk der Vereenigde Staten. Het Christendom bezielt onze vaderlandsliefde; het is de ware geest van een goede regering; het is het eigenaardig en bijzonder wezen der tegenwoordige beschaving; het is de edele band, die door de gemeenschap van godsdienstige overtuiging de machten van Europa en Amerika met elkander verbindt en tot wederzijdsche mededeeling van inzicht en kracht aantrekt. Ongetwijfeld, overal waar zich het Christendom onder de volkeren der aarde uitbreidt, is het de heraut zoowel der beschaving alsook der gelukzaligheid. Maar dit laatste en beste geschenk van den genadigen God voor zijne schepselen is de Heilige Schrift, de door Hem gegeven oorkonde. Zij is vol van alle menschelijke wijsheid, maar nog meer met die meer verhevene, hemelsche wijsheid vervuld, welke zich van boven tot ons nederlaat, als de hoorbare stem des Almachtigen.

Als een gedenkteeken van uw vrome pogingen, om ieder huisgezin der bewoonde aarde en allereerst van ons geliefd vaderland van een Bijbel te voorzien, en als een heilig pand zal ik dit exemplaar mijnen opvolgers overleveren, om hun betrouwenswaardige raadgever en zekere gids te zijn bij den zwaren plicht: de staatsaangelegenheden als opperhoofd der Unie te besturen.”

### Nederlandsch in Nederland.

Daarover ware een boek te schrijven, en is dan ook in „Excelsior” al meermales velerlei gezegd en — naar we gelooven — niet zonder vrucht.

Toch blijft er voortdurend oorzaak om er op aan te dringen, dat men toch onze schoone taal niet voortdurend door allerlei vreemde invoegsels bederve, gelijk dat vooral in bladen — ook in Christelijke! — te vaak geschiedt.

De zotte vereering van het vreemde heeft trouwens ons volk steeds in het bloed gezeten en is — hoeveel leergeld ook werd betaald — er nog niet uit.

Drie eeuwen geleden leefde de beroemde Coornhert, met Marnix de openaar van het nieuwe tijdperk in onze letteren. Wat nu zegt hij o. a.?

„Een oud inghewortelt misbruyck doet my nu vrezē D'anstaende verwoesting, die tot noch toe belet is; Misschien verwondert u, wat dattet mach wezen? 't Is, dat de Nederduytsche spraec aldus besmet is Met menigh uitheems, onduytsch woord, datter in  
(gezet is,

Die men alle daagh nog veelvuldig siet vermeren, Zoodat onse Moederstaal bynaast verplet is. Dat's een beklaghlyck dinck, dat elck wel magh deren, Dat wy Neerlanders alle ander spraken konnen leren, Ons eygen aangeboren taal zoo onhebbelyck spreken.

Van den uchtend totten avond, waar ick koom, waar  
(ik ga,

Ick hoor nieuwers Duytsch spreken zonder vleck of  
(rempelen,

Maar men spreekt my veeltijts toe, dat ick niet en  
(versta.

Ga ick ter kercken, die heeten soms *tempelen*, Daar *allegeert* een *minister* wel goede *exempelen*, Vol *parabelen*, *misteriën*, *glosen* en *secreten*, Dat heet dan een *devoot sermoon* by den sempelen! Ende so men my iewers noodt ten eten, Dan krijgh ick een *servyet*, als ick ben geseten, En 't is: „*cousin* of *frère*, hebt *joyeuse couragië!*” Dan leest men de *benedijst*, so elck van u mag weten, Als men God wil dancken; oock schaft m'er *potagië* Voor potspijs, voorts *venaisoen*, en zulcx na *d'usagië*, *Marmelaad* en *sucaden* bij boter en kaas, *Excellente* dranck en *delicate* spijs verdrijft daar  
(quellagie,

En dan is 't: „*tibi, amoy, avous, profuas!*”  
 In 't lest leest men de *gracy*. — Is dit Duytsch?  
 (neen 't, eylaas!

't Syn distelen, die het goede saad versmoren;  
 Dus doende gaat het Neêrduytsch geheel verloren:  
 Onder hoghe ende laghe, in ambachten, handel en  
 (neringhe;

Het is gants noodeloos datter eenig breder bewijs zij,  
 Men spreekt er al quaat Duytsch, byzonder in 's lands  
 (regeringe....”

Aldus Coornhert.

Zijn we na drie eeuwen nog veel verder?

## UIT HET LEVEN.

### *De hand aan den ploeg.*

In het Chineesche rijk bestaat nog een oud gebruik, hetwelk reeds 1122 jaren vóór Christus' geboorte door den toen regeerenden keizer Wu-Wang is ingesteld. Het is niets meer en niets minder dan dat de keizer eenmaal per jaar „de hand aan den ploeg slaat” en een stuk lands (hoe groot wordt niet opgegeven) beploegt. Zoo ook is de keizerin, volgens een aloud gebruik, ieder voorjaar verplicht om de bladeren van een moerbeziënboom te plukken, om alzoo voedsel voor den zijdeworm te verzamelen.

Evenals de voetwassing door den paus niet in de nederigheid van den Heiland plaatsheeft, evenmin heeft de beploeging van het land door den keizer en het bladeren plukken van de keizerin in de eenvoudigheid van den landman of vrouw in China plaats. Dit alles geschiedt met de allermeeste pracht, waarvan de stad Peking den 30<sup>sten</sup> April laatstleden bij vernieuwing weder getuige was.

### *Heinrich Heines testament (1851).*

Deze bekende, ongeloovige dichter en schrijver spreekt daarin den wensch uit, dat geen predikant of geestelijke bij zijn begrafenis zal optreden, maar laat er terstond op volgen: „Deze wensch wordt volstrekt niet ingegeven door eenige hebbelijkheid, eigen aan zoogenaamde vrijdenkers. Sinds 4 jaar toch heb ik afstand gedaan van elken wijsgeerigen trots, en ben teruggekomen tot de gedachten en gezindheden, den godsdienst eigen. Ik sterf, geloovende in een eenig en eeuwig God, Schepper der wereld, wiens mededoogen ik inroep voor mijn onsterfelijke ziel. Ik betreur, dat ik in mijne geschriften dikwijls zonder den verschuldigden eerbied heb gesproken over de heilige dingen, maar werd daarbij veel meer meêgesleept door den geest van mijn tijd, dan door mijn eigene neigingen. Indien ik bij mijn eerste optreden de goede zeden en de zedelijkheid heb be-

leedigd, welke de werkelijke kern vormt van alle monotheïstische godsdiensten, dan vraag ik daarvoor vergeving aan God en menschen.”

### *De trotsche kranke.*

Uw arme buur ligt krank. Gij vraagt om welke reden Hij nog zijns dokters raad niet inriep tot op heden; En 't antwoord klinkt u vreemd in d'armelijke stulp: „Die weigerde eens voor al betaling voor zijn hulp.” Gij laakt op hoogen toon den trots dier arme lieden, Die afwijst wat men hun menschievend aan komt  
 (bieden;

't Is onverschoonlijk dwaas, zoo meent gij. — Maar  
 (zijt gij,

Gij zelf in uw bestaan van de eigen dwaasheid vrij?  
 Een biedt u balsem aan, voor d'ongeneesbre wonden  
 Van 't doodkrank hart, om niet. Hebt gij tot Hem  
 (gezonden?

Of was de voorwaarde u te hard, door Hem gesteld:  
 „Die tot Mij komt, kome arm, en koop zonder geld?”  
 Hard ja, zoolang gij meent verrijkt en rijk te wezen;  
 Maar niet, als 't schuldboek Gods uw armoede u  
 (deed lezen.

Word arm in eigen oog, neem wat zijn liefde u biedt,  
 En hoon uws Heilands trouw en Gods genade niet.

A. K.

### *Hesba Stretton.*

In eene aflevering van *The Sunday Magazine* vonden wij eenige bijzonderheden over Hesba Stretton, de schrijfster van *Jessica's Eerste Gebed*, het ook hier te lande overbekende boekje. De eigenlijke naam der schrijfster is Sarah Smith. Zij woont met hare zuster te Ham Common. Dickens heeft haar tot schrijven gebracht. Zij had hem namelijk eene vertelling gestuurd, *The Lucky Leg*; niet alleen nam hij die terstond op, maar hij vroeg nieuwe dingen van haar. Evenals dat van Dickens, was haar hart vol medelijden met alle hulpbehoevenden, en evenals hij had zij inzonderheid kinderen lief. Tot Dickens' dood toe heeft zij geregeld aan *All the Year Round* medegewerkt en ook voor zijne *Christmas numbers* menige bijdrage gezonden. Zijzelf houdt het meest van hare vertelling *Michel Lorio's Cross*,<sup>1)</sup> maar *Jessica's First Prayer*<sup>2)</sup> is haar meest bekende werkje; het is vertaald in het Arabisch, Singaleesch, Japansch, Hongaarsch, Russisch, Italiaansch, Spaansch, Portugeesch, Duitsch, Fransch en Nederlandsch.

<sup>1)</sup> In 't Nederlandsch „Michael Lorio,” of het kerstfeest van den ketter.

<sup>2)</sup> „Jessica's eerste gebed.”



*Jong er bij.*

Volgens een bericht uit New-York vond onlangs in een kerk te Hoytesville, een dorp twee mijlen ten noorden van Fort Lee, een zeer zeldzaam geval plaats. Zeldzaam — want een 7 jarige knaap, met name Robert Richter, deed eene predikatie voor de gemeente. Het onderwerp van zijn tekst was het gewichtvolle feit van den dood van Goliath.

„Kleine menschen,” zoo begon de knaap, „zijn van beteekenis in den Bijbel. En,” vervolgde hij, „onze tekst toont hoe een jongeling, onder hooger bestuur, dienstbaar was tot de redding eener natie. Later redde een zuigeling alle natiën. De jeugdige David had den moed om met een steen een grooten persoon te treffen, en de groote persoon viel.

„Zoo gaat het met ons allen, hoe klein we ook mogen zijn, we hebben in ons leven alle soort van reuzen, in ons en buiten ons, het hoofd te bieden. We behooren ze met moed te bekampen, hoe klein wij ook wezen mogen, en niet bang te zijn dat we hen niet overmeesteren kunnen. Indien we slechts den slinger der waarheid en de steenen, die God ons als krijgstuig gegeven heeft, gebruiken, zullen we zegepralen.”

Op deze wijze ging de knaap voort en „leverde een lange, indrukwekkende predikatie,” zegt het bericht, „waardoor de geheele gemeente diep aangedaan werd.”

H.

Een beroemd godgeleerde, die den meesten Nederlanders wel bekend is, at eens in een logement aan de open tafel. Een spotter, die hem kende, zat tegenover hem. Een der gerechten die rondgediend werden was kalfskop. Terwijl hij een portie op zijn bord nam, sprak de reiziger tot den predikant: „Merkwaardig, mijnheer, ik kan niet met een geestelijke aan tafel zitten, Roomsche, Joodsche of Protestantsche, of er wordt kalfskop gegeten!”

„Heel merkwaardig, mijnheer,” was het antwoord; „ik zal voortaan nooit meer kalfskop eten zonder aan u te denken!”

W.

*Twee martelaren.*

Het stoomschip „Empress of India” bracht onlangs te Vancouver tijding aangaande het vermoorden van de Zweedsche zendelingen Wikholm en Johnson te Lung Pu, door eenige dwepende Chineezers.

Lung Pu is een belangrijke handelsplaats met 30,000 inwoners.

De beide zendelingen waren in April l.l. daar eerst gekomen en hadden nog geen bekeerlingen gemaakt, of liever daar zij van den beginne met den dood werden bedreigd, konden ze bijna niet in het openbaar optreden. Door hunne bedienden werden ze gewaarschuwd, dat de 1<sup>ste</sup> Juli bepaald was om hen te dooden, doch zij namen geen andere

voorzorgsmaatregelen, dan alleen dat zij naar den magistrat een brief zonden, waarin zij bescherming eischten.

Eindelijk brak de 1<sup>ste</sup> Juli aan. Vroeg in den morgen was de woning der beide zendelingen door een opgewonden gemengd gepeupel omsingeld, dat luidkeels om hun bloed schreeuwde.

Van alle zijden werden er steenen tegen het huis geworpen en de glazen ingeslagen, zoodat de zendelingen het niet langer in de woning konden uithouden en eindelijk beproefden over het dak te ontvluchten; doch ook op hunne vlucht werden zij door de opgewonden menigte achtervolgd. Ten laatste konden zij niet verder, en vielen eindelijk op straat in de handen hunner vervolgers, die er zeer kort werk meê maakten, om hun bloeddorst te lesschen.

Het lijden van de beide martelaren was kort. Wikholms hoofd werd met eene bijl gespleten, terwijl Johnson met bamboeroeden en ijzeren stangen oogenblikkelijk bewusteloos werd geslagen en verder afgemaakt. Daarna werden zij geheel van kleeding ontdaan, en de verminkte lichamen aan de rondzwervende honden prijsgegeven. Nadat dit alles was geschied, keerden de moordenaars terug naar het huis van de zendelingen en staken het in brand.

Dit alles geschiedde den 1<sup>sten</sup> Juli. Den 4<sup>den</sup> daaraanvolgend kwamen twee zendelingen van Hankow, vergezeld van den mandarijn en eenige soldaten, naar Lung Pu, om een onderzoek naar het gebeurde in te stellen en, zoo mogelijk, de overblijfselen der doode lichamen machtig te worden.

## BERICHT.

In verband met de aanvragen tot hem gekomen, bericht ondergeteekende, dat hij voor de beoefening van *Nederl. taal en letteren* een avond per week te zijnen huize heeft beschikbaar gesteld. Zij, die daarvan willen gebruik maken, gelieven 't hem te berichten, opdat hun de voorwaarden kunnen worden medegedeeld.

A. J. HOOGENBIRK,  
Bloemgracht 83.  
*Amsterdam.*

## VRAGENBUS.

Wie wordt bedoeld met den Egyptenaar in Hand. 21 vs. 38: „Zijt gij dan niet de Egyptenaar enz.?”

Paulus had den overste in het Grieksche aangesproken en deze stond verwonderd dat hij Grieksche verstond. Dit bracht hem dadelijk in twijfel of hij „de Egyptenaar” was. De bedoelde Egyptenaar kreeg vele aanhangers ten tijde van Nero. De stadhouder Felix versloeg hem. Zulke oproermakers als de bedoelde Egyptenaars waren gewoon zich onder de menigte te begeven op de groote feesttijden. Vandaar dat de overste dacht dat Paulus zulk een oproermaker was. Paulus maakt den overste met zijn afkomst bekend en vraagt daarop te mogen spreken; hetwelk hem vergund werd.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## „WAT ZAL IK VERGELDEN?”

Deze vraag ligt in het diepst van 's menschen hart. Hoe vergeld, hoe vergoed, hoe *betaal* ik hetgeen ik van een ander geniet?

De vraag is billijk. Het is gelijk het behoort, dat men de waarde van het genotene in anderen vorm wil weergeven. Het is ook betamelijk dat men niet noodeloos verplichting maken wil.

En toch is de vraag: „Wat zal ik vergelden?” het groote struikelblok voor alle menschen van nature. De hoogmoed, die „gelijk God” wil zijn, heeft den mensch ten val gebracht. De verwaandheid, die niets als *genadegifte* uit Gods hand wil ontvangen, belet het opstaan uit dien val.

God komt tot zijn gevallen en afgefallen schepsel met het eenig mogelijke middel ter redding, zijnen Zoon Jezus Christus, en biedt dien aan als *gave*. De mensch treedt Gode tegemoet en wenscht de redding te *koopen*. Hij geeft zijn geld uit voor 't geen geen brood is; hij verricht zijn arbeid voor 't geen niet verzadigen kan. Maar hij keert zich hoogmoedig af, wanneer de roepstem zijn oor bereikt: „Koopt, *zonder* geld en *zonder* prijs, wijn en melk!”

Het verlangen om te vergelden en te betalen is goed en plichtmatig, wanneer men *iets heeft* om den ruilhandel aan te gaan; wanneer de bezitter van het begeerde het verkoopen *wil*; wanneer beide

partijen onafhankelijk tegenover elkaër staan. Maar wat dunkt u van den *rechter*, die tegen betaling van eenige goudstukken den gevangen misdadiger op vrije voeten stelt? Wat van den koning, die afkondigt dat alle gevangenen tegen uitkeering van een vaste som deelhebben kunnen aan de amnestie?

Wij hebben allen de doodstraf verdiend. Maar er is een eeuwig leven, dat de Bron van alle leven zijn menschenkinderen geven wil. Er is een eeuwige heerlijkheid, waarin de Almachtige ons wil opnemen. Als soeverein wil Hij *gratie* bewijzen en *schenken* wat ons ontbreekt; en wij komen tot Hem, als ware Hij een winkelier in heilgoederen.

En wanneer ge een oogenblik uw aandacht wijdt aan *den prijs*, dien de menschen willen betalen voor de schatten van genade en heerlijkheid, die in Christus Jezus verborgen zijn, dan wordt de zaak eerst recht belachelijk, indien ze niet zoo grondeloos treurig ware. De Farizeër meent dat hij God voldoen kan door op den sabbatdag niet meer dan vijftien minuten te wandelen. De Hindoe denkt dat de Almachtige hem in zijn hemel zal toelaten, wanneer hij op aarde jarenlang op één been gestaan heeft. De monnik beeldt zich in dat de bruiloft des Lams slechts toegankelijk is voor wie Vrijdags alleen met visch zich voeden. De deugdzaame Protestant acht dat een stapel stipt bijgehouden kantoorboeken in betaling moet genomen worden voor „het handschrift der zonden, dat tegen hem is.” De welda-

dige wereldling telt God de kleederen, die hij aan weduwen en weezen gaf, voor in ruil voor het witte kleed der gerechtigheid. Maar niemand komt uit zichzelf met ledige handen. Dwazen, die we zijn! Zal God onze handen vullen met zijn eeuwige heilgoederen, dan moet Hijzelf ze eerst openbreken met geweld, opdat al de prullen er uit vallen waarmee wij tot Hem komen. Want niemand, niemand verstaat uit zichzelf de heilige ironie, waarmee de Schepper van hemel en aarde gesproken heeft:

„Ik zal uit uw huis geen var nemen, noch bokken uit uwe kooien, want alle gedierte des wouds is mijne, de beesten op duizend bergen. Ik ken al het gevogelte der bergen, en het wild des velds is bij Mij. Zoo Mij hongerde, Ik zou het u niet zeggen, want mijne is de wereld en hare volheid. Zou Ik stierenvleesch eten, of bokkenbloed drinken? Offert Gode dank, en betaalt den Allerhoogste uwe geloften.”

Dat is onze vervloekte hoogmoed. Deze zucht om te betalen komt niet voort uit een diep gevoel van de onschatbare waarde der verlangde heilgoederen; maar uit *haat* tegen God als onzen volstrekten soeverein. We *willen* van Hem geen geschenk hebben, want we *willen* zijn minderen niet zijn. Wanneer we Hem betalen kunnen met onze waardelooze nestertjen, dan *moet* Hij zijn gaven geven, dan zijn wij geen dank schuldig, dan hebben we rechten tegenover Hem. En dat is de begeerte van ons hart.

De dichter van Psalm 116 was door God uit grooten nood en dood gered. Van den rand des grafs was hij in het leven en de gezondheid teruggebracht. En nu komt ook op zijne lippen de vraag: „Wat zal ik Jehovah vergelden voor al zijne weldaden, aan mij bewezen?” Het antwoord, dat hij op die vraag geeft, kan slechts uit een wedergebooren hart opkomen. De tijdelijke nood is voor hem slechts afschaduwing van den eeuwigen dood; de tijdelijke verlossing niets dan type van het eeuwige leven. Hij kent dus den eeuwigen dood en de eeuwige heerlijkheid. En waar die beide gekend worden, vindt ge steeds deze opvolging, welke de Catechismus noemt in de drie woorden: *ellende, verlossing, dankbaarheid*. De Psalmist was doodziek, hij werd gered en gezond gemaakt; nu is het eenig antwoord op de gedane vraag: „Ik zal den beker der verlossingen opnemen, en den naam des Heeren aanroepen.”

Ik zal Gode een dankoffer brengen. Ik zal met mijn var in zijn voorhoven verschijnen; de priester zal dien voor mij slachten; het bloed zal aan den voet des altaars uitgestort worden. Ik zal daardoor te kennen geven, dat het opnieuw geschonken leven den Gever van dat leven, en niet mijzelf, toebehoort. Dan zal het vleesch van dat geslachte dier voorbereid worden. De tafel zal in de voorhoven van het huis des Heeren aangericht worden. Ik zal mijn bloedverwanten en vrienden uitnodigen om met mij aan te zitten. De priester des Heeren zal als zijn vertegenwoordiger, als afschaduwing van den

waren Middelaar, mijn eerste gast zijn. We zullen gezamenlijk eten. En daarbij den beker met wijn laten rondgaan en dien ledigen tot dank aan den God, die mij verlost.

Maar dat alles zou niet de minste waarde hebben; zou een ijdele plichtpleging zijn; indien ik zelf het bedacht had. Ik doe dat volgens het voorschrift van Gods wet. Daar vind ik hoe het dankoffer zijn moet. Daar staat dus ook *het verlot* om een dankoffer te brengen te lezen. Stond het daar niet, dan mocht ik niet eens dankzeggen. En daarom is dat: „Ik zal den beker der verlossingen opnemen,” slechts een andere vorm voor: „Gij richt de tafel toe voor mijn aangezicht; Gij maakt mijn hoofd vet met olie; Gij doet mijn beker overvloeien.”

Van *vergeldden* in den gewonen zin des woords is dus in 't geheel geen sprake meer. Aan *betalen* denkt de geloovige niet. Wie beter ingeleid is in Gods heilgeheimen, weet dat hij niet eens *bedanken* kan. God moet het heilgoed *geven*, zullen wij het bezitten. Maar God moet ook de dankbaarheid *geven*, zullen we het ontvangene genieten. Uit Hem, door Hem, tot Hem zijn *alle* dingen.

Wie zóo staat, is een kinds Gods. Nooit betaalt iemand een paar honderd gulden om daarvoor een vader in ruil te krijgen. Wie kind is, moet uit den Vader *geboren* zijn. Niemand kan aan zijn geboorte iets toe- of afdoen. Het geboren zijn uit den Vader geeft echter een *genaderecht* op al zijn goederen. De eigengerechtigte komt en vraagt: „Wat kost het?” Het kind komt niet, maar *is* reeds in huis en nooit komt hem de vraag in de gedachte: „Hoeveel ben ik u schuldig?” Zou er grooter beleediging zijn voor een vader? De eenige schuld is dankbaarheid. Maar die welt niet uit het hart van het kind. Die is niets dan noodzakelijke uiting van wederliefde. „Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad.”

Toch blijkt ook hier, als in geheel de Schrift, dat volkomen, algeheele, vrijwillige afhankelijkheid van God onze eigen persoonlijkheid niet neerdrukt of doodt, maar juist krachtig maakt en tot haar bestemming brengt. De dankbaarheid is niet machinaal. Ze volgt niet uit de liefde, zooals het water uit een gevulde filtreer loopt wanneer men de kraan slechts openzet. Neen: *Gij* richt de tafel toe, maar *ik* moet gaan aanzitten en eten; *Gij* doet mijn beker overvloeien, maar *ik* moet hem opnemen en drinken; *Gij* geeft alles, maar *ik* moet nemen, zal ik het hebben.

Wie dat eenigszins bij ondervinding kent, weet dat er geen dag, geen uur voorbijgaat, waarin God geen reden geeft om den beker der verlossingen op te nemen. Die weet dat ook in de benauwdste tijden zijn *Vader*, zijn *Herder* hem leidt. Die kan zingen: „Al ging ik ook in een dal der schaduwen des doods, ik zou geen kwaad vreezen.” Want die weet dat deze woorden uit Psalm 50 éen onverbreeklijk

geheel vormen: „Offert Gode dank en betaalt den Allerhoogste uwe geloften, *en* roept Mij aan in den dag der benauwdheid; Ik zal er u uithelpen en gij zult Mij eeren.”

Dankt God dus in alles; daar komen opnieuw bezwaren en kwaden; maar de belofte ligt reeds gereed, niet alleen dat ge straks weder reden tot dankbaarheid zult hebben, maar dat u dan ook weder *dankbaarheid zal gegeven worden.*

W.

## BROOD OP HET WATER.

### I. TIJD VOOR ALLES.

Nu bijna vijftig jaar geleden stond op een zeer warmen zomerdag een oud heer voor de beurs te New-York, waar voor dien dag de zaken grootendeels al waren afgedaan. Kooplieden en kantoorbedienden verlieten reeds in menigte het gebouw en 't scheen den ouden heer, die blijkbaar iemand zocht, moeilijk te vallen in den dichten drom den gewenschten man te ontdekken. Toch bleef hij, hoe fel de zonnenschijn ook wezen mocht, trouw op zijn post.

Een kwartier ruim had de oude man daar gestaan, toen hij temidden der velen die de beurs verlieten den persoon bespeurde, dien hij wachtte. 't Was iemand in de kracht des levens, rijzig en slank van gestalte, met levendigen oogopslag en van een vriendelijk voorkomen. Zijn haar begon reeds sterk te grijzen.

Hij keek al loopende zijn notitieboek na, toen plotseling een hand op zijn schouder werd gelegd en de stem van den ouden heer klonk: „Mijnheer Fanshaw,<sup>1)</sup> een oogenblikje, als 't u belieft.”

De aangesprokene zag op en zijn gelaat toonde een blijde uitdrukking, toen hij, den ouden heer de hand reikend, uitriep:

„Wel, vriend Evans, gij hier? Ik dacht dat ge het beursbezoek aan ons, kooplui, overliet.”

„k Heb mij ook wel gewacht uw handelstempel binnen te treden,” was 't antwoord; „'t is mij daar te vol; ik zou er ook niets weten uit te richten en vrees dat, al had ik naar Mr. Daniël Fanshaw gevraagd, toch niemand mij had kunnen terechthelpen. En echter wilde ik u gaarne spreken.”

„Is er iets dringends?”

„Gij houdt mij ten goede, dat ik u temidden van de zaken stoor, maar ik weet dat het moeilijk is u thuis te treffen en daarbij . . .”

„Geen verontschuldigen, waarde vriend; ik weet wat u drijft, en bovendien, als broeders die één Heer dienen, is elkanders gezelschap ons lief. Wij zullen een rijtuig nemen en terwijl ik mijn boodschappen opteeken of afdoe, vertelt gij wat u op 't hart ligt. Gij weet: „Business”<sup>2)</sup> lijden geen uitstel.”

<sup>1)</sup> Spreek uit Fèn-sjao.

<sup>2)</sup> Zaken.

Een oogenblik later reeds voerde een open rijtuig het tweetal door de breede straten van New-York, en vertelde Evans wat hem dreef, zijn vriend op dit uur te komen spreken.

De heer Evans stond aan het hoofd eener inrichting voor armen en verwaarloosden. Hij was een man die God vreesde, en in diens kracht had hij het moeilijke werk op zich genomen en volbracht hij het. Eenige heeren, Christenen als hij, steunden hem in dien arbeid. Tot dezen nu behoorde ook de heer Fanshaw, die de gelden beheerde.

„Gij weet,” zoo sprak de heer Evans tot zijn vriend, „hoe we reeds lang hebben uitgezien naar een gelegenheid om onze inrichting te vergrooten, en er een stuk grond bij te krijgen. Nu hoor ik hedenmorgen, dat het huis vlak naast ons, met de stallen, te koop zal komen, en ook dat er haast bij de zaak is, daar de eigenaar geld moet hebben. Wat dunkt u, als we eens een bod deden? Beter kans hebben we nooit en laten we deze glippen, dan is misschien uitbreiding van onze inrichting voor jaren onmogelijk, of alleen uitvoerbaar tegen groote kosten. Dus, kunnen we nu anderen vóór zijn en vooral spoedig betalen, dan geloof ik dat we ook veel uitwinnen.”

De heer Evans had dit alles haastig en met levendigheid verteld, als een man die een doel heeft en dat wil bereiken. Fanshaw, die meer man van zaken was, luisterde oplettend en zei toen:

„Hebt gij er al bepaald over gesproken?”

„Nog niet, maar ik wilde den eigenaar gaan bezoeken.”

„Wacht eens even. Hebben wij er de middelen voor? Ik betwijfel het, en met grond, wijl ik het best weet wat de kas lijden kan.”

„Dit is juist waarom ik u opzoek,” hernam Evans. „Daar de kas bijna altijd leeg is — en dat begrijpt ieder — zullen we zonder hulp zeker 't huis niet kunnen koopen. Maar hoe die te krijgen, en zoo spoedig? Dat is 't wat ik u vragen wou.”

De koopman dacht even na en sprak toen: „Vriend, als ik alles overweeg, komt het mij voor dat het des Heeren weg kan zijn, op deze wijs onzen wensch en langdurige bede te vervullen. Doch wij moeten de middelen aanwenden, die onder zijn zegen tot het doel leiden. Er is echter geen tijd te verliezen, want onze plannen zijn velen bekend en er zijn lieden genoeg, die een buitensporigen prijs voor het huis zouden betalen, alleen om het ons, die ze weten dat vergrooting der inrichting wenschen, het nog eens zoo duur weer over te doen.”

„Maar hoe dan te handelen?”

„Luister, vriend Evans, en laat den man van zaken u nu eens raden. Gij gaat er niet zelf op af, maar laat door een of andere kennis vandaag nog bij den eigenaar onderzoeken, of hij 't gebouw uit de hand wil verkoopen en voor hoeveel, als hij binnen twee weken 't geld heeft. Gij stuurt mij bericht en dan zal ik zien wat ik doen kan.”

Meteen gaf Fanshaw den koetsier last om naar de woning van den heer Evans te rijden; toen dit geschied was, zette hij zijn rit voort, deed zijn zaken af, en peinsde intusschen over wat te doen zou zijn om het plan zijns vriends, dat hem zeer toelachte, te verwezenlijken.

De heer Fanshaw was een geacht koopman te New-York, die zich van vele echter daardoor onderscheidde, dat hij den Heere God vreesde en voor diens koninkrijk trachtte te arbeiden, waar en zoo veel hij kon. Voorzover zijn zeer drukke bezigheden en de zorg voor zijn talrijk gezin er niet onder leden, wijdde hij zich aan allerlei, dat ten doel had in lichamelijken of geestelijken nood te voorzien. Hij deed dat met al den ijver, die den man van het Angel-Saxische ras kenmerkt, ook in den arbeid voor het Godsrijk. Zeker heeft die ijver, als zij soms tot jagen en drijven wordt, haar schaduwzijde; de voorliefde voor cijfers, vooral voor groote, speelt den beste soms parten; ook worden de dingen van Gods koninkrijk wel eens te veel als „business” behandeld. Maar toch is er in die drift, die voortvarendheid ook iets loffelijks, iets dat tot meêwerken en navolgen prikkelt.

Te 7 uur in den avond van dien dag ontving de heer Fanshaw, terwijl hij na den maaltijd een oogenblik rustig in den huiselijken kring zat, het bericht, dat het huis, waarover zijn vriend Evans hem had gesproken, waarschijnlijk met de stallen en den grond voor 20000 dollars zou zijn te krijgen. „Ik geloof,” liet de heer Evans er bij weten, „dat het een koopje zou zijn. Zie wat ge doen kunt.”

Geen uur nadat hij het bericht had ontvangen, was Fanshaw reeds op weg om te trachten het noodige bijeen te krijgen. Vergeten wij niet, dat hij boven aan de lijst ter intekening die hij medenam schreef: „N. N. 500 dollars.” Wie N. N. was, wist niemand dan hijzelf.

't Gelukte hem dien avond niet, meer dan drie bekenden thuis te vinden. Trouwens dat was geen wonder. De meeste zijner vrienden waren om de groote hitte New-York ontvlucht om op eenigen afstand op het platteland, waar zij tijdelijk hun woning hadden gekozen, de avonden door te brengen. Degenen die hij thuis vond werden alleen door dringende redenen weerhouden, het voorbeeld der anderen te volgen. Gelukkig lieten zij den bezoeker geen vergeefsche reis maken. Met een bedrag, dat vrij aanzienlijk mocht heeten, verliet hij het huis des laatsten, die hem tevens aan eenige hem onbekende adressen had geholpen, waar hij hopen kon mede iets te ontvangen. Met een verblijd hart en dankend keerde de heer Fanshaw huiswaarts. Den volgenden dag zou hij beproeven wat verder te doen viel.

## II.

### EEN VERGISSING.

Voor een vrij aanzienlijk huis in een der buitenwijken van New-York, stond den volgenden morgen

te tien uur reeds onze vriend Fanshaw, met zijn zakboekje in de hand. Hij bezag de koperen naamplaat aan de deur, en las: „John D. Smith.”

„Hier moet het wezen,” sprak hij bij zichzelf en schelde aan. Voorzichtigheidshalve vroeg hij nog eens aan den opendoenden bediende of hier mijnheer Smith woonde, en op het toestemmend antwoord verzocht hij dezen te spreken.

„Dat zal misschien kwalijk gaan, mijnheer,” sprak de knecht met een bedenkelijk gezicht; „mijnheer slaapt waarschijnlijk nog. Wien kan ik aandienen?”

„Mijnheer kent mij niet,” antwoordde Fanshaw. „Maar hier is mijn kaartje. Wees zoo goed er bij te zeggen dat mijnheer Brewerson <sup>1)</sup> mij dit adres heeft gegeven, en ik mijnheer slechts even wou spreken.”

De bezoeker moest geruimen tijd in de spreekkamer wachten, eer er iemand verscheen. Eindelijk ging de deur open en binnen trad een jongmensch, die blijkbaar nog pas kort geleden het bed verlaten en zijn toilet nog niet gemaakt had. Zijn in der haast aangetrokken kleeding hing slordig, al was ze ook van fijne stof. Zijn geheele uiterlijk had iets, dat den heer Fanshaw onaangenaam trof, en hem veeleer aan een najager van allerlei vermaak dan aan een ondersteuner van Christelijken arbeid deed denken. Evenwel hij wilde niet te haastig oordeelen; schijn bedriegt. Hij vroeg dus, of hij de eer had mijnheer Smith te spreken.

„Die eer hebt gij,” was het antwoord, „als gij 't zoo noemen wilt. Waaraan heb ik de eer van uw bezoek te danken?”

„Mijn kaartje zal u wel overhandigd zijn,” sprak de bezoeker. „Wellicht hebt gij ook vernomen dat mijnheer Brewerson mij uw adres gaf. . . .”

„Brewerson? Is dat soms een leverancier? In dat geval kunt gij hem wel zeggen dat hij nog een weinig geduld moet hebben. Hij zal niet tekortkomen.”

„Gij kent hem toch?”

„Mijn waarde heer, er zijn er meer die mij kennen dan ik hen. Maar wat wenscht gij?”

De goede Fanshaw wist nu wezenlijk niet hoe hij 't had. Maar hij was toch aan het goede adres en bij den heer Smith; Brewerson had zich dus niet vergist. In alle geval besloot hij te zeggen wat hem hierheen dreef. In korte woorden verhaalde hij 'tgeen wij reeds weten, en uitte den wensch, dat zijn komst niet vruchteloos mocht zijn, daar mijnheer Smith toch volgens getuigenis van zijn vriend Brewerson nooit weigerde, als hij kon, een Christelijk werk te steunen.

Nauwelijks echter had de bezoeker uitgesproken, of de ander barstte in luid gelach uit en sprak: „Mijn goede heer, ik weet volstrekt niet wie Brewerson is, maar als hij u hierheen heeft gezonden, dan heeft hij zonderlinge invallen. Noch van hem,

<sup>1)</sup> Spreek uit Broerson.

noch van zulk een inrichting heb ik ooit gehoord, en ik ben mij niet bewust ooit aan zoo iets gegeven te hebben. Gij zijt bij mij bepaald niet terecht."

De heer Fanshaw werd met de zaak verlegen. Blijkbaar was hier iets niet in den haak en liep hij bij zijn ijver voor de goede zaak nog gevaar voor een oplichter te worden gehouden, gelijk er meer rondliepen, die goedgelovigen lieden 't geld wisten afhandig te maken.

"Ik zal u niets verder vragen, mijnheer," sprak Fanshaw ernstig, terwijl hij oprees van zijn stoel. "Alleen dit nog: ik ben hierheen gezonden. Naam en adres komen uit. Toch zijt gij niet degene dien men bedoelde, geloof ik. Kunt gij dit ook ophelderen? Gij zijt immers John D. Smith?"

"Met uw verlof, ik ben Edward Smith."

"En de naam aan de deur dan?"

"Die is van mijn voorganger; hij heette net als ik en op de voorletters heb ik zoo nauw niet gelet. 'k Woon hier trouwens pas een paar weken."

"Houd mij dan ten goede dat ik u gestoord heb", sprak Fanshaw; "wilt gij echter iets in 't belang der zaak doen, dan zal ik het gaarne ontvangen. Het is een zaak van het hoogste...."

"Ik dank u wel," hernam de ander; "mijn beetje geld kan ik beter gebruiken, en daarbij ik behoor niet tot de vrome lui. Ik neem het zoo vroolijk mogelijk op en begrijp ook niet waarom gij de arme duivels, die al verdriet genoeg hebben, nog met allerlei kwezelarij lastig valt. Geef hun liever een hartsterking, zooals een matroos zijn oorlam krijgt; dat houdt er den moed in."

Moesten de laatste woorden den heer Fanshaw, die tot de afschaffers behoorde, ergeren, nog meer griefde het hem als Christen zoo over een werk, in 's Heeren kracht ondernomen, te hooren spreken. Doch hij bedwong zich, wetend dat, gelijk vaak, de onkunde bij zulk een oordeel de hoofdrol speelt.

"Behoud het uwe, mijnheer," sprak hij bedaard; "doch weet wel, dat, hoe gij ook in dezen handelt, gij geen recht hebt een goed en Christelijk werk te bespotten. De Heere God ziet en hoort u en mij, en we zullen beiden Hem rekenschap hebben te geven."

"Ho, ho!" riep de ander spottend, "dat heeft, hopen we, nog den tijd, — als het er ooit toe komt. Ik ben voor zulke dreigementen niet vervaard, waar gij ten slotte even veel en even weinig van weet als ik."

"Ik betwijfel of gij dit zelf gelooft," was het ernstig antwoord.

Dat scheen de ander niet best te kunnen verdragen. Hij zette een hooge borst en sprak:

"Ik val ten minste anderen niet lastig met bedelen voor allerlei dingen, die zij niet kennen. Ik houd nu eenmaal niet van de vromen, en zal er zonder al hun gepraat ook wel komen. Gij zult mij niet bang maken en mij niet bekeeren ook."

"Dat is ook Gods werk en niet het mijne," sprak Fanshaw.

"Best mogelijk, maar aan uw verzoek doe ik ook niets. Ga nu heen, als gij wilt. Ik geef toch geen cent voor die zaak en kan mijn geld beter besteden, zooals ik zei."

Fanshaw voelde dat hij wat driftig werd. Haastig wendde hij zich om en ging de deur uit. Doch op de trap gekomen, bedacht hij zich, keerde even snel terug en klopte weder aan.

### III. BESPOT.

"Binnen!" klonk het, en een oogenblik later stond Fanshaw weer voor de oogen van den verbaasden heer Smith.

"Is er nog iets?" vroeg deze tamelijk barsch.

"Gij hebt mij geweigerd wat ik niet eens vroeg," was het antwoord, "vergun mij thans u iets aan te bieden, waarom ge niet gevraagd hebt."

Smith keek hem verwonderd aan.

"Vergun mij u dit aan te bieden," sprak Fanshaw, terwijl hij een traktaatje tevoorschijn haalde, gelijk hij er altijd eenige bij zich droeg. "Mijn eenig verzoek is dat ge het leest, en overweegt wat er in staat."

"O ho!" riep de ander; "komt gij mij nu daarmee aan boord? Gij zijt zeker straatprediker of zoo iets. Ik ken de manieren van zulke lieden. Maar, zooals ik u zei, gij zult mij toch niet bekeeren. Ik vind die manier van doen zeer onbescheiden."

"Vergeef mij," hernam de ander, "maar krijgt gij niet dagelijks allerlei in huis, een prospectus van een leening, een bericht dat een winkel geopend is en allerlei? Noemt ge de toezending nooit onbescheiden? Het staat u immers vrij al of niet te lezen."

"Natuurlijk, maar dat betreft dingen waar ieder belang bij heeft, en uw traktaatjes...."

"Betreffen zeker datgeen, waar ieder het meeste belang bij heeft," viel Fanshaw hem in de rede.

"Ja, dat zegt gij. Maar ik geloof dat iemands godsdienst zijn eigen zaak is. Althans ik bestrijd ieder het recht zich met den mijnen te bemoeien, en heb dus met uw traktaatje niet noodig."

"Maar ge kunt het toch wel lezen."

"Zeker, zelfs dadelijk, als u dat genoeg kan doen."

En de daad bij 't woord voegende, wierp de heer Smith zich in een gemakkelijken stoel — hij vergat zijn bezoeker een zitplaats aan te bieden — en liep haastig het blaadje, hem aangeboden, door. Fanshaw wachtte af.

Eensklaps tastte de heer Smith in den zak en haalde er een koker met sigaren uit. Vervolgens nam hij kalm uit een doosje dat op tafel stond een lucifer, stak dien aan, en het traktaatje ineenfrommelend, hield hij het in de vlam en stak aan deze zijn sigaar aan.

Fanshaw zag zwijgend toe.

"Ziet gij," sprak Smith, uittartend, terwijl hij wolken rook uitblies, "zoo veel geef ik om al uw vrome geschriften. Deel die uit aan de arme drommels,



die wel luisteren moeten, wijl ze anders niets te eten krijgen. Aan mij is al uw moeite vergeefs besteed."

Met ontroering had Fanshaw gezien wat er geschiedde, en de woorden van den spotter gehoord.

"De tijd kan komen, dat het u smarten zal dit gedaan te hebben," sprak de koopman ernstig, en zich omwendend, vertrok hij.

Op straat gekomen, voelde hij zich een oogenblik diep ontmoedigd. „Hoever," zoo sprak hij bij zichzelf, „gaat toch de goddeloosheid. Een vriendelijk aangeboden traktaatje wordt geweigerd, evenals de geringste steun aan een goed Christelijk werk. Men wil er zelfs niet van hooren. 't Is om moedeloos te worden."

Zoo denkend liep hij voort. Doch weldra keerden zijn gedachten terug tot het doel zijner wandeling. Hij gevoelde hoe teleurstelling en spot den belijder des Heeren, den arbeider in Gods koninkrijk, niet mogen doen wankelen, en sterkte zich in den Heere zijn God.

En op dien rekende hij niet vergeefs.

Een tweede bezoek aan een opgegeven adres viel beter uit. Daar kreeg hij zelfs een belangrijke toezegging. Aan twee andere ontving hij kleinere giften. Hij meldde alles aan zijn vriend Evans en liet door dezen ook anderen verzoeken meê te werken.

Eenige dagen later ging hij Evans bezoeken en 't bleek toen, dat men nu genoeg was gevorderd om den gewenschten stap te kunnen doen en tot den aankoop over te gaan. Daartoe werd, met de snelheid van handelen die den Amerikaan kenmerkt, reeds den volgende dag door het bestuur besloten.

Natuurlijk kon Fanshaw niet nalaten ook van zijn wedervaren bij Smith aan zijn vriend mededeeling te doen.

„Dat is een ongelukkige vergissing van Brewerson," sprak Evans; „hoe kon het zoo wonderlijk loopen. Het zal u gehinderd hebben; dat begrijp ik. En toch, wie weet, al werdt gij teleurgesteld, waartoe het dienen moet. Zeker zijt gij niet buiten Gods bestel zoo onverhoeds bij een onbekeerd en vijandig man terechtgekomen. Het kan zijn dat gijzelf een les noodig hadt, maar ook dat hij er onbewust een heeft ontvangen. Gij hebt in elk geval gezaaid, al werd het zaad vertrapt. En al ziet gij er ook nooit meer iets van, wellicht zal nog eens blijken, dat althans een enkele korrel wortel heeft geschoten."

(Wordt vervolgd.)

## VOORUIT!

### IX.

#### ENERGIE.

Ongeveer twintig jaren geleden werd er op zekeren morgen vroeg bij mij gebeld. De dienstbode haastte zich om te zien wie daar zoo tijdig, ongeroepen en onverwacht was. Eenige oogenblikken

later kwam zij mij door 't sleutelgat van de deur vertellen dat een groote en zeer bekende drukkerij, met welke ik in handelsbetrekking verkeerde, in lichte laaie stond. Onmiddellijk sprong ik het bed uit en een minuut of wat later was ik op weg naar de plaats des onheils. 't Gebouw was niet meer te redden. Voor het huis ontmoette mij een van de hoofden der firma. „Waar is uw zoon?" vroeg ik hem. En 't antwoord was: „Die is met den eersten trein van morgen naar Parijs vertrokken om nieuwe persen te koopen." Toen men een paar uren later den brand meester was, had de jonge firmant reeds de Belgische grens achter zich. Denzelfden dag kwam hij in Parijs aan. Den volgende morgen vroeg sloot hij daar zijn zaken af en keerde 's avonds terug alsof er niets gebeurd was.

Zulk mannelijk, vastberaden gedrag noemt men *energie*.

Energie is geestkracht. Sommige geesten zijn als de holle, met wind gevulde, elastieke ballen, waar kinderen meê spelen. Geef er een flinken slag op, en er komt een barst in; de lucht gaat er uit, en de bal wordt voorgoed zoo plat als een schol. Maar anderen zijn als een springveeren matras. Ze gelijken zacht, en zijn het ook. Maar een ferme druk doet ze met verdubbelde kracht opspringen. Ik ken een bejaard heer, die eens te bed ging in een ledikant, dat midden in de kamer stond. De heer was levenslustig en krachtig als een jonge man. Hij zette dus de beide vuisten in de matras en wipte zich zoo op den rug in bed. Met dit gevolg dat hij een oogenblik later aan den anderen kant op den grond lag; er uitgeworpen door de krachtige springveeren. Zulke springveeren zijn doodkalm zoolang ze niet tegengestaan worden, maar komen onmiddellijk in werking zoodra ze gedrukt worden. Energieke menschen zijn evenzoo.

Zonder energie zouden de meeste beroemde zaken niet geworden zijn, wat ze zijn. Zonder energie was er van de meeste groote mannen niets terecht gekomen. Zonder energie was geen enkele groote hervorming, op welk gebied ook, tot stand gekomen. Als alles voor den wind gaat, kan de grootste stoet-haspel er wel komen! Met den stroom afdrijven kan elk schuitje, ook al zit er geen schipper of stuurman in. Maar om tegen stroom en wind in vooruit te komen, is een man van wilskracht noodig.

In het begin dezer eeuw kwam een jongeling van achttien jaren, Izak Rich, te Cape Cod in Noord-Amerika geboren, in Boston aan om zijn fortuin te maken. Hij had slechts *f* 10 in den zak; dat was zijn geheele rijkdom. Hij kende niemand in de groote stad, die hij binnentrad. Denzelfden dag ging hij uit om een betrekking te zoeken, onverschillig welke, indien hij maar op eerlijke wijze aan zijn brood komen kon. Maar vergeefs; niemand kon hem gebruiken. Op den derden dag werd hij een oogenblik moedeloos en dacht er over om maar

weer naar Cape Cod terug te keeren. Doch dat stuitte hem tegen de borst. Onverrichter zake terug te komen en uitgelachen te worden! Dat nooit! Toen hij geen betrekking kon vinden, huurde hij een kruiwagen en kocht een partijje oesters. Daarna ging hij met zijn koopwaar een goede standplaats opzoeken en 's avonds had hij genoeg verdiend om zich twee dagen te helpen. Een paar maanden lang zette hij dezen handel voort; en eindelijk had hij f 200 oververdiend. Toen kocht hij een paard en een kar, en huurde een bescheiden winkeltje. Zoo was hij reeds een gezeten burger geworden. Tien jaren later had hij een belangrijke zaak. En toen hij op zeventigjarigen leeftijd overleed, was hij meer dan millionair en liet bovendien een fonds na tot stichting van de Boston-akademie.

Gewoonlijk hebben energieke mensen geen buitengewoon groote talenten. Maar ze hebben de kracht om het woord van den wijzen koning Salomo op te volgen: „Al wat uwe hand vindt om te doen, doe dat *met uwe macht*.” Ze doen niets half. Dat is het geheim van hun welslagen. In moeilijke omstandigheden, waarin anderen denken: „'t Gaat niet! Ik moet er maar meê eindigen!” zien zij juist het bewijs dat de zaak moet doorgezet worden. Want gewoonlijk hebben ze den rechten blik op de dingen, en zien het lichtpuntje waar anderen slechts duisternis bemerken. Een energiek man verspilt zijn kracht niet aan wat onredbaar is. Hij loopt niet „met den kop tegen den muur”, want dit is nuttelooze vermoeienis; maar hij bemerkt een deur waar een ander slechts een muur ziet. Energie verscherpt den blik en maakt bedachtzaam. 't Spreekwoord zegt terecht: „Een goed kapitein brengt een slecht schip binnen.”

Duizenden zeevaarders hebben misschien meer kunde bezeten dan Christophorus Columbus. Maar hij bezat meer energie. En daarom zeilde hij door zoolang er water voor den boeg was. Zoo kwam hij in Amerika.

Vele reizigers waren kundiger dan Livingstone. Maar hij reisde verder en verder en gaf het niet op tot hij het zwarte werelddeel geheel kende.

Menige veldheer was gelukkiger dan Prins Willem III. Maar Nederland heeft zijn onafhankelijkheid van Frankrijk; Europa heeft de betooming van Lodewijk XIV te danken aan het energieke woord van den jongen prins, die op de smalende vraag van den Franschen gezant: „Wat hij toch doen zou!” ten antwoord gaf: „Met het zwaard in de vuist sneuvelen als de laatste man in de laatste schans!”

Leiden zou in 1574 door de Spanjaarden uitgemeord zijn, wanneer Van der Werf niet zijn eigen lichaam als spijze aan de uitgehongerden had aangeboden, liever dan zich over te geven.

Nederlandsche jongens behooren allen energiek te zijn. Zij vooral. Hadden onze vaders geen groote

hoeveelheid energie bezeten, dan zou Nederland reeds lang niet meer bestaan. We zouden dan niet alleen geen onafhankelijk volk meer zijn, maar we zouden zelfs geen grond meer onder de voeten hebben. Van de Dollart tot den Moerdijk zou alles Zuiderzee zijn, zonder de stalen energie onzer voorouderen. Ieder Nederlander weet dat de helft van zijn land onder den spiegel der zee ligt. En ieder Nederlander weet ook dat deze gesteldheid van het land de prikkel van onze geestkracht is in vredestijd en het onoverwinnelijk wapen tegen alle vijanden.

Hij is geen volbloed Nederlander, die niet in zijn zaken en in moeilijke levensomstandigheden tot leuze heeft de wapenspreuk van onze provincie Zeeland: „*Luctor et emergo*,” d. i. „*Ik worstel en ontkom*”. En ga nu maar naar Zeeland en ge zult zien wat dat beduidt. Een groep eilanden, voet voor voet aan de verslindende golven der zee betwist, door de schoonste en kostbaarste dijken beschut, die de geheele wereld kan aanwijzen. Eigenlijk een stuk droge zee, louter kunstland. Bewoond door een ras zoo schoon, zoo gezond, zoo levenslustig, dat het iederen vreemdeling vanzelf in 't oog valt. Maar een ras, dat meer dan eenig ander in ons dierbaar vaderland den God der vaders getrouw is gebleven.

Want de ware energie is die, welke, zich vasthoudende als ziende den Onzienlijke, zegt: „Hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe mij. Amen!”

W.

#### KRACHT IN ZWAKHEID.

Gedurende den zevenjarigen oorlog was Ds. Küster veldprediker bij het Pruisische leger. Door het veelvuldig loopen krank geworden aan de voeten, lag hij op een tijd met eenige gewonde Pruisische officieren in een boerenhuis. Aldaar kwamen verscheidene Oostenrijksche officieren, die, ofschoon de overwinning aan hunne zijde was, nochtans door de Pruisen waren gevangengenomen. Ze maakten zich vroolijk over de gewonden, en bespott'en den koning van Pruisen en diens strijders.

Nadat Küster dit eenigen tijd had aangehoord, zeide hij: „Het is wel onbarmhartig, mijn heeren! dat gij hier komt om bedroefden nog bedroefder te maken; hier liggen gewonden, wien hunne wonden en de 13e October pijn doen. God heeft den koning en ons leger vernederd, doch juist daarom geloof ik, dat Hij ons weder verhoogen zal; ik hoop dus nog vóór den winter dankpredikatiën te houden.”

„Uw eerwaarde,” hernamen de Oostenrijksche officieren, „heeft een sterk geloof; maar onze Heere God doet geen wonderen. Denk maar na waar uw koning en prins Hendrik staat. Hij mag doen wat hij wil, hij is toch verloren. God is maar één Heer, en Hij kan ons leger geen twee landen tegelijk ontrukken.”

„Ik heb geen verstand van het oorlogvoeren,” antwoordde hierop Küster, „maar dit weet ik, dat

de God der heirscharen ook de macht heeft, om de raadslagen van onzen koning en van uwen generaal Daun zóo te besturen, dat zij en wij moeten zeggen: „Dat is een wonder in onze oogen!” en wij, zieken, zullen, als goede Pruisische mannen, bidden, dat God den koning en onze gezonde strijders vergezelle op hunne heldenreis.”

„Hier verlieten ons de officieren,” zoo verhaalt Küster, „welke wij eerst bij Glogau weder ontmoet'en, en derhalve nadat de koning van Pruisen het groote leger onder Daun doorgebroken was, Neisse ontzet, en Saksen en Silezië weder in bezit genomen en ik op het raadhuis te Glogau, ofschoon in groote lichaamszwakte, nochtans met veel opgewektheid en verheuging de dankpredikatie voor de overwinning gehouden had.

Toen ik te paard de in den omtrek gelegerde zieken en gewonden bezocht, trokken mij de genoemde gevangen officieren voorbij, en een uit hen, naar mij toekomende, zeide tot mij: „Wij hebben indertijd niet gedacht dat uw geloof zou bewaarheid worden; doch de slechte kwartieren, die wij vonden, hadden ons een weinig in een kwade stemming gebracht, zoodat wij u iets beleedigends gezegd hebben. Gij zult ons echter, eerwaarde heer! wel absolutie willen geven?”

„Zeer gaarne,” hernam ik, „als gij de Protestantsche absolutie wilt aannemen en gelooven, dat het vertrouwen en de dapperheid der goede Pruisen dán het grootste zijn, als het vertrouwen en de dapperheid hun het noodigst zijn.”

„Ja,” antwoordde een van hen zeer beleefd, „dat behoeven wij niet meer te gelooven; dat hebben wij gezien.”

Toen zeide ik: „De waarachtige God en Heere der heirscharen moet immers ook aan zwakke legers het woord waar maken, hetwelk Hij gezegd heeft: *Mijne kracht wordt in zwakheid volbracht*. De groote Turksche heirmacht, die in 1689 Weenen belegerde, werd door het kleine keizerlijke en Poolse leger met hulp van de brave Brandenburgers verslagen. En het kleine leger onder uw generaal Daun sloeg nu ook in 1757 bij Kollin den aanval af van ons groot leger, opdat geen mensch en geen leger in den voorspoed Gods almacht miskenne, noch in den tegenspoed aan Gods uitredding vertwijfele.”

Toen ik drie weken daarna op mijne kamer te Glogau op mijne nog kranke voeten rondhinkte, werd ik door groote moedeloosheid overvallen, daar ik bij den terugtocht al mijn geld en goed verloren had, en niet wist waarmede ik mij het hoognoodige weder zou aanschaffen. Doch opeens greep ik weder goeden moed door de gedachte: Beveel den Heere alle uwe wegen, Hij zal zorgen. En nu werd er aan de deur geklopt, en mij een pakje overhandigd, waarin twintig gouden koningstukken waren, en een brief van een onbekende hand van dezen inhoud:

„Iemand, wien God het zijne in den oorlog gespaard, en die vernomen heeft dat gij bij de overrompeling van Hochkirch al het uwe hebt verloren, betaalt u hiermede zijne schuld, en wenscht u gezondheid en veel zegen in uw gewichtige bediening, doch vrede aan den lande; 10 November 1758.”

De bringer zag mijne ontroering en zeide: „Gaarne zou ik mijn bodeloorn willen missen, wanneer de afzender op dit oogenblik uw gelaat kon aanschouwen.”

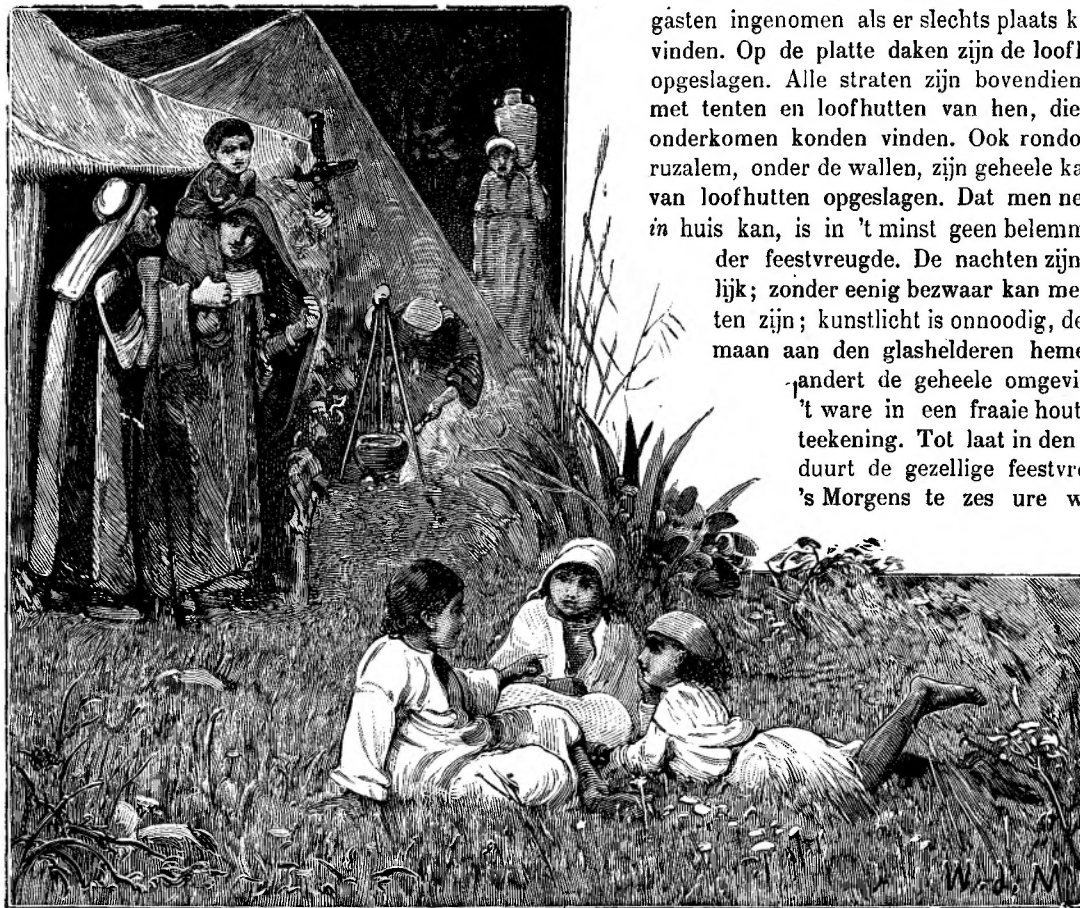
Gaarne had ik van dezen ook iets meer gehoord, doch nooit heb ik te weten kunnen komen wie mijn weldoener was.”

## IN LOOFHUTTEN.

Van de heerlijkheid van 't Loofhutenfeest, wanneer het gevierd werd zooals het behoort, kan een Westering zich geen denkbeeld maken. Wat er thans nog van die feestviering overbleef is niets dan een zeer droevige caricatuur. Indien ge tegen den aanvang der volgende maand de Jodenbuurt van Amsterdam doorwandelt, ziet ge ook nog enkele loofhutten. Tegenwoordig veel minder dan vroeger, maar toch bij zeer nauwgezette Joden hier en daar nog wel. Maar, och arme! men moet er, dunkt me, maanden vooruit al tegen aan schrikken om in zulke benauwde, bekrompen krotjes acht dagen door te brengen. Op vier palen, vlak tegen het huis aan, in de vrij nauwe straat, staat een groen geverfd huisje dat nauwelijks anderhalf meter hoog is en geen zes vierkanten meter oppervlakte heeft. Een tafeltje kan er nauwelijks staan. Uit het venster van de voorkamer klautert men naar binnen; de drie wandjes van 't lokaaltje hebben elk een raam, dat niet geopend kan worden. Uitzicht: op een paar kelders, waar Levie de koopman in oud ijzer en Mozes de lompenhandelaar wonen. Naast David die met augurkjes bij de straat loopt en Juda die met haring op de Nieuwmarkt staat. Boven den kelder van Levi, de stoep op, een zwart bemorst en berookt uithangbord, waarop een groote lavementspuit is geschilderd om aan te duiden dat daar Salomon, de ziekenoppasser woont. Men kan het al dezen kinderen Israels en hun vrouwen en kroost aanzien dat ze geen andere frissche lucht genieten dan die welke ze tijdens de negotie — en dan weer te veel — opdoen. Dompig, laag van verdieping, schimmelig van vochtigheid zijn de kamertjes waar ze huizen moeten en gedeeltelijk buiten hun schuld ontbreekt de noodige reinheid.

Daar zit de gelukkige eigenaar van de houten loofhut nog als een kapitalist tusschen. Hij is ook de eenige in de geheele straat die zich deze weelde kon veroorloven. Hij maakt zijn bureu afgunstig.

Maar al prijkt hij daar „als een koning onder de vorsten”; voor ieder die Israels geschiedenis, en meer nog: zijn hooge roeping, kent is het een gezicht om



IN TENTEN; OP REIS NAAR HET FEEST.

bij te weenen. Dat bleef dus over van de vervulling van 't gezegende gebod: „En gij zult vroolijk zijn voor het aangezicht des Heeren uws Gods.” Niets meer dan het geraamte van het feest!

Denk u daartegenover eens loofhuttenfeest in Palestina. De wijnoogst, overvloedig en van puike kwaliteit uitgevallen, is binnen. God heeft zijn volk weer welgedaan en gezegend met „brood, dat het harte versterkt, en wijn, die het vroolijk maakt.” Nu gaan alle mannen voor de derde maal in het jaar, en zooveel vrouwen als maar even van huis kunnen, op naar de heilige stad, om Jehovah te danken voor zijn zegeningen; om in zijn huis Hem loffoffer te brengen; en zeven dagen benevens een achtsten dag blijde te zijn voor zijn aangezicht. Een voorsmaak, een type van de hemelsche vreugde moet dit feest zijn. En ter gedachtenis aan de vreeselijk-heerlijke reis door de woestijn, waar geen huizen zijn om in te wonen, maar waar het volk in tenten moest rondzwerven, moet de gemeente gedurende die acht dagen ook in hutten wonen; maar in loofhutten. Niet in hokjes van dood hout getimmerd, maar in lustprieelen, uit frissche takken van palmen en uit geurig groen loof gevlochten.

Geen huis in Jeruzalem of het heeft zooveel gasten ingenomen als er slechts plaats kunnen vinden. Op de platte daken zijn de loofhutten opgeslagen. Alle straten zijn bovendien bezet met tenten en loofhutten van hen, die geen onderkomen konden vinden. Ook rondom Jeruzalem, onder de wallen, zijn geheele kampen van loofhutten opgeslagen. Dat men nergens in huis kan, is in 't minst geen belemmering der feestvreugde. De nachten zijn heerlijk; zonder eenig bezwaar kan men buiten zijn; kunstlicht is onnoodig, de volle maan aan den glashelderden hemel verandert de geheele omgeving als 't ware in een fraaie houtskoolteekening. Tot laat in den avond duurt de gezellige feestvreugde. 's Morgens te zes ure wekken

de zilveren trompetten van de priesters het geheele volk tot nieuwe gewijde feestvreugde.

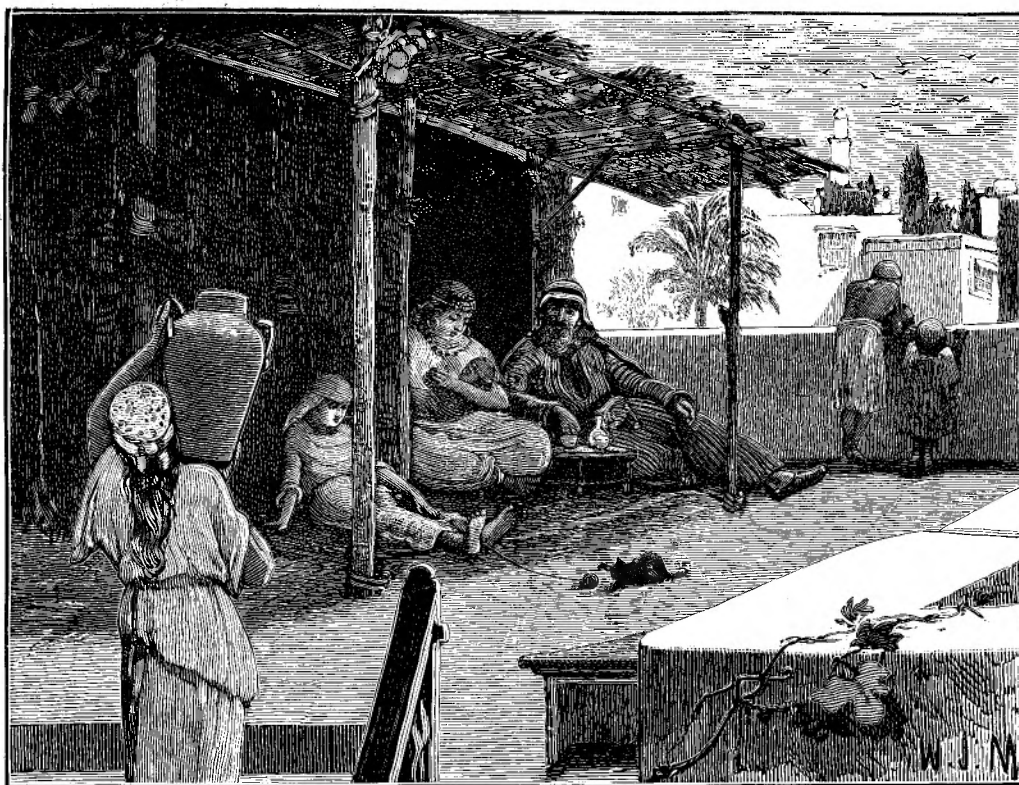
Zoo was het loofhuttenfeest. Wie enigszins een blik heeft mogen slaan in den eeredienst van Israel, kan daaruit leeren dat God barmhartig, genadig, de Bron van leven en vreugde is, en dat niets minder door Hem van zijn volk verlangd wordt dan de „kophangerij”, waarvoor maar al te velen, ook onder de Christenen, zijn dienst aanzien.

W.

### EEN ZONDAG IN DEN VREEMDE.

De pendule in mijne kamer sloeg vijf uur. Ik werd er wakker van. Door ieder der vensters drong een gouden zonnestraal naar binnen. Een lange, rustige slaap had mij heerlijk verkwikt.

't Volgende oogenblik stond ik aan 't open raam. Hoe majestueus! In het logement was alles in diepe rust. Ongestoord kon ik van het prachtige uitzicht genieten. Vlak voor mij de breede straatweg, aan de buitenzij belijnd door een reeks lage, dicht bewassen lindeboomen. Daaronder en achter fonkelde en glinsterde Vader Rijn.



IN LOOFHUTTEN; OP HET FEEST.

„Du, lieber Vater Rhein,  
Sollst still und ruhig sein!“

Niet zonder reden droeg de gevelsteen van het huis naast het logement dat opschrift. Want „Vader Rijn” kan heel woelig wezen en zware, gevaarlijke ijsschotsen op den oever kruien, en tegen de huizen aanbouwen, ze in stukken snijden en de inwoners doen verdrinken!

Maar op dezen prachtigen zomermorgen niets van dat alles! Zondagsrust lag over de geheele schepping uitgespreid. Recht voor mij lag de groote veerpont... stil. Aan de overzij zag men de villa's van Mehlem in het dichte, vroolijke groen half weggedoken.... stil. Links de heuvelrij van Rolandseck. Rechts in de verte Godesberg. Alles in een gouden nevel gehuld, die heel doorzichtig was, en toch dicht genoeg om nog even raadselachtig te zijn. Ach, waarom is het niet altijd Zondag! Waarom zou het na een paar uren zelfs reeds geen rustdag meer zijn in den waren zin des woords!

Maar zoover was het nu gelukkig nog niet. Het was nog te vroeg voor de eerste Rijnboot, die te Königswinter een paar honderd Zondagsreizigers zou laten afstappen. De roeibootjes waren ook nog niet in gebruik genomen. Alleen op de veerpont stapte de wakkere schipper heen en weer, wachtende op zijn eerste passagiers.

Ik kleepte mij vlug aan; want hoe verlokkelijk het uitzicht ook wezen mocht, het zou buiten nog

verrukkelijker zijn. Spoedig naar beneden! Er was nog geen kellner te vinden. Toch sliepen niet allen in huis meer, want de voordeur was niet op het nachtslot. Een minuut later stond ik dus in de vrije lucht.

Waarheen? Wie uit Königswinter vóór het ontbijt een wandeling wil maken, komt er vanzelf toe om zich naar den Drachenfels te wenden. De aardigste weg is het stadje in en door, naar het station voor de rijpaarden en ezels. Daar komen reeds een paar ezelrijders met hun trouwe dieren aan. 't Is een heerlijke Zondag; dus.... die mannen zullen drukker moeten werken dan op eenigen dag in de week. Bedaard stap ik door, den schoonen weg langs, die straks eigenlijk veel te zonnig zal zijn; maar in dit vroege morgenuur recht aangenaam is. Eerst langzaam, straks steiler stijgt de weg. Bij de tweede of derde kromming komt de wandelaar in 't dichte lommer. Een paar minuten later tusschen de rotsen. Stap nu eens even op dien vooruitspringenden punt. Links op dien bergkam baadt zich de schoone, nieuwe Drachenburch in de zonnestralen. Rechts onder u ligt het vriendelijke Königswinter. Ziet ge dat aardige kerkje met dien spitsen toren? Daar gaan we straks heen. En zie nu recht voor u aan uwe voeten. Daar vliet de vorst van Europa's stroomen.

Dacht Ten Kate ook aan den Rijn, toen hij in zijn tweeden zang van „De Schepping” van de sneeuw zei:



„Dan wordt gij de voedster der jonge rivieren,  
Die frisch, altijd jong, half een waereld doorzwieren,  
En kussen de steden, gestrooid aan heur zoom,  
En schomlen de maan en 't gestarnt op heur stroom.”

Straks, wanneer we den top bereikt hebben, zullen we zien dat de steden „gestrooid” zijn langs den oever. Diep in het zuidwesten Remagen, links naast u Honnef, vlak onder u Rhöndorf, bezijden Königswinter; voor u Rolandseck, daarnaast Mehlem, verderop Godesberg, daartegenover Obercassel, voorbij Godesberg Bonn, en aan dezen oever Beuel. Zie daar heel in de verte, in de vlakke, — de lucht is er helder genoeg voor — de torens van den Keul-schen dom. Maar, zooals ik zei, dat komt straks. Zie nu eens aan de overzij, dat hooge plateau. Dat is een vulkaan. Ge staat hier op zeer ouden grond. Een paar eeuwen vóór onze jaartelling kon hier niemand zonder gevaar staan. We bevinden ons temidden van uitgedoofde kraters. Ge kunt het aan de steenlagen zien. Zijn de spleten horizontaal, dan is de rots door het water gevormd, maar loopen ze schuin, dan ziet ge werking van het vuur. Welnu, vaar morgen eens over naar Rolandseck, en wandel twintig minuten, dan zult ge een krater zien en er u een goed denkbeeld van kunnen vormen. Nu is de krater dicht en rijk met gras bewassen. Midden in den krater ligt een boerderij, wel 80 voet diep, maar rondom vindt ge slakken en oude stukken lava.

Doch we gaan verder. Het is hier koel; links verheffen zich hooge rotsen. Hoe de boomen daartusschen konden wortelen, hoe ze uit dien harden steen voedsel konden trekken om zoo flink te groeien, is Gods geheim, dat nog nooit door een sterveling doorgrond is. Aan onze rechterhand is ook niets dan zwaar geboomte. Ziet ge ergens een opening zoo groot als een manshand, verzuim dan niet er door te gluren, want het uitzicht is prachtig. Ge ziet telkens een stukje van den Rijn. Vrede en kalmte rondom u, waar ge u wendt. Ook in u? Ja, wanneer ge de sprake Gods in de natuur verstaat! „De hemelen vertellen Gods eer en het uitspansel verkondigt zijner handen werk.” En „overall is Gods schaduwbeeld der natuur ingeweven.”

Eindelijk zijn we boven. Gelukkig nog vroeg genoeg! Het plateau van den Drachenfels is nog onbezet. Den zanger van den Drachenfels is het nog te vroeg. Hij slaapt den wijn van den vorigen dag nog uit.<sup>1)</sup> Indien ge hedenmiddag hier komt, vindt ge het groote plateau rondom het logement geheel bezet, zóo bezet dat er geen plaats zou zijn om een stoel neer te zetten, gesteld dat ge een stoel kondt machtig worden. Maar nu is alles kalm; ge kunt overall u vrij bewegen. Onder uw voeten stroomt de Rijn. Zelfs van deze hoogte kunt ge de rimpels van

<sup>1)</sup> Deze, allen reizigers in het Zevengebergte wel bekende figuur, een oude operazanger, is in dit voorjaar overleden.

de golving onderscheiden. Het water is lichtgroen. Het zware hout aan den linkeroever steekt er donkergroen tegen af. Wit en lichtgrijs liggen de bevallige villa's er tusschen verspreid en half verscholen. De scherpe, witte lijn langs den oever is de straatweg. Het schoonste is echter het paar eilanden aan uw linkerhand in 't midden der rivier. Daar steekt het fraaie, deftige nonnenklooster Nonnenwerth nog even het torentje boven de boomen uit. Van dat klooster uit klonk het gezang der schoone maagd, die ter kwader ure den sluier had aangenomen, haar te laat teruggekeerden minnaar in de ooren, die op de burcht Rolandseck zijn noodlot betreurde, tot men hem op een zomermorgen doodgetreurd vond. Zoo iemand zich dit lot van den ongelukkigen man te sterk aantrekt, dan kan ik hem kalmeeren met de verzekering dat Roland ook nog op andere wijze het leven verloren heeft. Hij heeft namelijk in den veldslag bij Ronceval, onder Karel de Groote zoo geweldig den hoorn geblazen, dat zijn longen barstten. Nu kan ieder kiezen wat hij voor waar wil houden. Want waar men hier den voet zet of het oog wendt, 't is alles historische bodem. In tien minuten bereikt ge van hier de Siegfriedshöhle, waar de draak moet gehuisd hebben, die de Christelijke jonkvrouw zou verslinden, welke de heidensche Germanen hem ten offer brachten. De poëzie zit den Germaanschen volkstam in 't bloed. En meest altijd is de tendenz van de legenden en sagen, lofverheffing van 't Christendom. 't Zijn geen sprookjes van Moeder de Gans. Neen, maar verhalen met diepen zin, waaruit leering en troost te putten is ook voor hem, die met de kinderschoenen den sprookjes reeds lang ontwassen is.

Wie een kalm in Zondagsrust verzonken dorpje wil zien, ga door Rhöndorf terug. Klein, vriendelijk ligt het onmiddellijk tegen den machtigen Drachenfels aangeleund. Een romantisch voetpad, ten deele uit steenen trappen bestaande, brengt er u heen. Vandaar komt ge langs den keizerlijk-koninklijken straatweg langs den Rijn binnen een half uur tijdig genoeg in uw logement terug om, na een matig ontbijt, ter kerke te gaan.

Klokke negen vangt de dienst aan. Naar Deutsche gewoonte duurt hij kort; en hier vooral niet te lang omdat de predikant ook Rhöndorf voor zijne rekening heeft en na een uur of wat pausens om te middagmalen daar de godsdienstoefening zal gaan leiden.

Hoe vredig is de kerk! We zijn in een stadje, maar de kerk is niet steedsch. De cathedralen der wereldsteden zijn grootsch, verheven, heerlijk, maar... ze maken ons onwillekeurig nog meer Roomsche dan we van nature reeds zijn. Doch de dorpskerk met haar eenvoudige lichtgrijze muren; haar verschoten groene gordijnen halverwege weggeschoven; met de heldere zonnestralen, die door het gebouw glinsteren; ze zijn in hout en steen het woord van Salomo: „Maar waarlijk, zou God op de aarde



wonen? Zie de hemelen; ja de hemel der hemelen zouden U niet begrijpen (omvatten), hoeveel te min dit huis, dat ik gebouwd heb!" En daarom is dit huis dan ook zoo eenvoudig mogelijk; een *bedehuis*, geen *godshuis*.

De vensters hoog in den muur staan open. Een zoete, krachtgevende hout- en bloemengeur stroomt naar binnen. Met hoort het zachte suizen van de takken der boomen, die het kerkje omgeven. Hier en daar tikken ze tegen de ruiten. Het zonlicht teekent nauwkeurig de schaduwen der blaadjes op den rug van de eikenhouten bank. Ge hoort geen fluit van locomotief of stoomboot, geen wagenrad stoort uw aandacht. Maar toch een oogenblik wordt ge afgeleid. Wat is dat zachte geklepper boven uw hoofd? Een paar vogeltjes fladderen frank en vrij tusschen de bogen der pilaren. „Zelfs vindt de musch een huis en de zwaluw bouwt zich een nest bij uw altaren, o Heere God!" En tusschen de leerrede door wordt u een tweede preek gehouden, door uw Schep- per zelf: „Vrees dan niet, gij gaat vele muschjes teboven." Hoort, terwijl de vogelkens tjlpen, heft de gemeente aan:

„So heiszest du nicht Jesus nur,  
Du bist auch was du heiszest,  
Da du die menschliche Natur,  
Aus allen Jammer reiszest.  
Die That stimmt mit dem Namen ein,  
Du wolltest was du heiszest sein:  
Mein Gott, mein Seligmacher."

Die beide lofliederen stemmen ineen. „Alle schep- sel, dat in den hemel is en op de aarde en onder de aarde, en die in de zee zijn, en alles wat in de- zelve is, zegt: Hem, die op den troon zit, en het Lam, zij de dankzegging en de eer en de heerlijk- heid en de kracht in alle eeuwigheid!" Maar de gemeente voegt er bij: „Gij zijt waardig het boek te nemen en zijne zegelen te openen; want gij zijt geslacht en hebt ons Gode gekocht met uw bloed, uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie; en gij hebt ons onzen God gemaakt tot koningen en pries- ters; en wij zullen als koningen heerschen op de aarde!"

Kort en goed is de leerrede. Met helder hoofd komt men de kerk uit. De beste leerrede verliest een deel van den indruk, dien ze maken moet, wanneer ze in een bedorven atmosfeer wordt uitgesproken. Wanneer geen windje door het gebouw mag spelen of alle ramen gaan dadelijk dicht en alle hoeden op, dan heeft de aandacht van den hoorder, die van frissche lucht lichamelijk en geestelijk houdt, een zware concurrentie te voeren tegen de stikstof, die zijn hersens benevelt en zijn oogen dicht drukt. De hoorders in Königswinter bleven aandachtig, want ze werden niet overvoerd; ze bleven frisch, want ze waren gezond; gebruinde gezichten, mannen en vrouwen, gewend aan den arbeid in de wijngaar- den; kerels als boomen. Toen de kerk uitging vroeg

ik aan mijn buurman, die heel broederlijk zijn ge- zangboek met mij gedeeld had, hoe de dominee heette. Hij noemde mij den naam en voegde er har- telijk bij: „Er war gut, nicht wahr?" Ik kon vol- mondig „Ja doch!" zeggen.

Wie den Zondag in Königswinter doorbrengt doet best indien hij na het middagmaal omstreeks drie ure niet meer den Drachenfels opgaat, maar bedaard naar Heisterbach wandelt. Anderhalf uur, door een golvend met dicht geboomte begroeid dal, langs den voet van den Petersberg. Ten slotte komt men in een vruchtbare landouwe en gaat langs den zoom van het woud tusschen het koren door nog eenige minuten, en daar schemert aan de rechter- hand den overouden ringmuur van het door Bernard de Clairveaux gestichte klooster. Zaagt ge ooit zulke fijne, ranke kolommen als die van het koor der kapel, dat nog bijna ongeschonden staat? Wie echter recht het genot van dit klassieke plekje gronds wil sma- ken, gaat achter de kapel om naar het kerkhof. Hier vermenigvuldigen zich de gedachten. Hoevelen sla- pen daar onder het zware geboomte! Hoeveel lief en leed is daar begraven! Bijna onleesbaar zijn die eeuwenoude, met mos begroeide grafsteen. Zij dwaalden, die monniken, toen ze achter de muren zochten te ontvluchten wat ze in eigen boezem mede- brachten: de wereld en eigen vleesch. Maar ze waren schijnende lichten in een donkere plaats zoolang en voorzoover ze de poorten van 't klooster weer open- zetten, naar buiten traden en weldaden, kennis, en Gods Woord, voorzoover zij het verstonden, ver- spreidden onder de onwetende bevolking, die rondom hen woonde.

Op zulk een Zondagnamiddag, in dit heerlijke dal, verstaat ge de legende, die zich aan Heisterbach vastknoopt. Een der broederen wandelde op zekeren morgen, terwijl de zon helder aan den wolkeloozen hemel straalde en de geheele natuur Gods lof ver- kondigde, het bosch in, zich pijnigend over de vraag of de eeuwigheid niet wat heel lang zou duren, wanneer de gezaligden niet anders te doen hadden dan God te prijzen. Die vraag kwam niet uit een weerbarstig hart, want hij was een waar kind van God, maar alle dingen zijn voor al Gods volk niet altijd helder. Al wandelend kwam hij aan zijn geliefkoosd plekje onder de eiken bij de beek, waar- aan het klooster zijn naam ontleent (Heister = Eik; Bach = beek). Hij ging eenige oogenblikken zitten in diep gepeins verzonken. Een vogeltje zette zich in den top van een der eiken en zong zijn schoonste morgenlied. Nadat hij een paar uurtjes daar had zitten denken nam hij den terugweg aan en klopte tegen den middag weer aan de poort des kloosters. Een broeder, die hem volstrekt onbekend was, opende en vroeg wie hij was en wat hij verlangde.

„Ik ben broeder Johannes, die hedenmorgen het klooster verliet, en keer nu terug voor het middag- maal."

„In de oude kronieken”, zoo luidde het antwoord, „hebben we een verhaal gevonden van zekeren broeder Johannes, die op een zomermorgen vertrok en nooit weer iets van zich heeft laten hooren. Dat is nu ongeveer vijfhonderd jaren geleden.”

Onze monnik trad binnen en ontmoette den prior en de overige broederen. Geen van allen kende hij. Het verhaal van den wachter werd door allen bevestigd.

„Zoo heb ik dan in den voorsmaak uwer heerlijkheid, o mijn God! vijfhonderd jaren voor twee uren gehouden”, riep broeder Johannes diep geroerd uit. „Hoe heb ik kunnen twijfelen aan de volheid van zaligheid, die Gij bereid hebt voor degenen, die U liefhebben! Is de afschaduwing reeds zoo schoon, wat moet de zaak zelve zijn!”

En met die woorden ontsliep hij.

W.

## DOOR SIBERIË EN CHINA.

(Slot.)

Zijn weg in zuid-oostelijke richting vervolgende kwam onze reiziger aan te Irkutsk, een groote stad gelegen aan de Angara, den voornaamsten zijtak van de Jenesseï. In het rivierstelsel van zuidelijk Siberië speelt de Angara een groote rol, daar zij de verbinding vormt tusschen de Jenisseï en het meer Baikal, dat een oppervlakte heeft, grooter dan die van Nederland. Jammer maar, dat zich op de Angara een stroomversnelling bevindt: de eenige, maar dan ook onoverkomelijke, hinderpaal voor een onafgebroken vaarwater tusschen het meer Baikal en de zee. Een plaatselijk bijgeloof voorspelt, dat wanneer een groote, midden uit het bruisende water oprijzende rots eens weggeruimd werd, het meer Baikal de omliggende streek terstond zou overstroomen. De oeverbewoners zien dan ook ongaarne, dat ingenieurs hier opmetingen komen doen en plannen maken voor het wegruimen van deze hindernissen.

Hoewel het jaargetijde reeds vrij ver gevorderd was, kon onze reiziger toch nog op een, met twee paarden bespannen slede, over het ijs, het meer Baikal overtrekken. Aan den zuidoever van het meer zijn slede achterlatende, voorzag hij zich van een wagen, en bereikte daarmede weinige dagen later de grens die Siberië van China, of eigenlijk van Mongolië, scheidt.

De Mongolen, wier land een onderdeel uitmaakt van het Chineesche rijk, dragen, volgens den heer Price, geheel den stempel van een natie die achteruitgaat. Alle handel en nijverheid aan de Russen en Chineezen overlatende, houden zij zich voornamelijk bezig met het waarnemen van de zeer ingewikkelde plichten van den Mongoolsch-Buddhisti-

schen godsdienst. Ourga, de hoofdplaats, is dan ook alleen belangrijk als zijnde een heilige stad en de zetel van den tweeden grootwaardigheidsbekleeder dezer Buddhisten. De eerste, de groote Lama, heeft zijn verblijf te Lhasa in Thibet.

Te Ourga, waar de herinnering aan den grooten Mongool, Genghis Khan, die in het begin van de 13<sup>de</sup> eeuw tot zelfs in Europa met zijn woeste horden schrik verspreidde, nu nog voortleeft, was de heer Price eenigen tijd tot een gedwongen onthoud genoodzaakt. Hoe gaarne hij ook ware doorgereisd, het zou roekeloos geweest zijn zich zonder voldoende voorzorgsmaatregelen te wagen aan den langen en onzekeren tocht door de woestijn van Gobi of Schamo, die Mongolië van het eigenlijke China scheidt.

Ten laatste deed zich een gelegenheid voor. De vriendschapsbetrekkingen, die de heer Price overal had weten aan te knopen met de overheden, stelden hem instaat zich aan te sluiten bij een der karavanen, die vanwege de Russische posterijen het verkeer tusschen Siberië en China onderhouden en de zware Russische post, welke wij de pakketpost zouden noemen, naar Peking en Tien-Tsien vervoeren. Want zelfs op Chineesch grondgebied blijft deze dienst in handen van Russische ambtenaren. De lichte post of brievenmaal wordt door ruiters vervoerd, maar deze wijze van reizen was ongeschikt voor den heer Price, die veel bagage bij zich had. Het voorstel om met de karavaan te reizen, nam hij dus volgaarne aan, vooral omdat de postkaravaan veel vlugger reist dan de handelskaravanen. Hij huurde dus een reiswagen waarin hij gedurende den tocht verblijf zoude houden, een kameel om dien wagen te trekken en een tweeden kameel om zijn bagage te dragen.

Dit gedeelte van zijn wederwaardigheden liet bij den heer Price de minst aangename herinneringen achter. De eenzaamheid van de woestijn, de verkleumend koude wind, die gedurende een groot deel van den dag over de woestijn woei, het langzame voortgaan, het slechte drinkwater, dat hij slechts met moeite door zijn zakfilter kon opslurpen, de moeilijkheden waarmede hij te kampen had wanneer hij zijn middagmaal wilde bereiden, vooral het hossen en stooten van den zwaren kameelwagen, deden hem reikhalzend uitzien naar het einde van den tocht door de woestijn.

Toen men eenmaal China bereikt had, en den grooten Chineeschen muur was doorgetrokken, veranderde alles als met een tooverslag. Geen denkbeeld, zegt onze reiziger, kan men zich van de overbevolking van China vormen. Zoowel de dichtste drommen menschen, die men tegenkomt, als de zorg waarmede ieder plekje grond bebouwd is, gaan elke beschrijving teboven. Toch was het hem niet moeilijk zich door die dichte menigte een weg te banen; want de Chineezen hebben te veel ontzag voor hun

grooten Russischen nabuur, dan dat zij iemand, die onder de hoede van Russische ambtenaren reist, lastig zouden vallen. Geen paspoort is hier zoo doeltreffend, als de tegenwoordigheid van een paar gebarde en gebronsde kozakken.

Toch zouden diezelfde kozakken in onze oogen wellicht een vrij vreemd figuur gemaakt hebben, want toen men met het verlaten van de woestijn de kameelen afdankte, werden de mailzakken overgeplaatst op kleine, maar zeer sterke Chineesche ezels, en alsof deze dieren, die onder de zakken bijna verdwenen, daaraan niet genoeg hadden, gingen de Russen boven op de zakken zitten en reden aldus goedsmoeds voort.

Price zelf echter zat in een palankijn, die door twee muilezels over lange stokken gedragen werd. Zoolang de ezels niet in den pas liepen, ging het goed, maar wanneer beide dieren op hetzelfde oogenblik en in dezelfde richting aan de palankijn een schommelende beweging gaven, dreigde Price wel eens „zeeziek” te worden.

Toen met het invallen van den avond, op een der laatste dagen van zijn reis, Price in de verte heuvelachtige verhevenheden meende te zien, en dacht dat hij deze hoogten nog zou moeten overtrekken alvorens Peking te bereiken, was het hem een verrassing te vernemen, dat wat hij voor heuvels aanzag inderdaad de muren van Peking waren. De menschenmassa, die zich naar de stadspoorten begaf of daar vandaan kwam, werd zoo dicht, dat Price slechts langzaam kon vorderen en toen men eenmaal tot aan den muur genaderd was, moest men in de schaduw daarvan stapvoets voortschrijden, alleen om een der stadspoorten te bereiken.

Onze reiziger was nu bijna aan het einde van zijn tocht. Hij wilde een paar dagen in Peking blijven, dan den korten afstand, die Peking van het aan de Gele zee gelegen Tien-Tsien scheidt, afleggen, en zich vandaar naar huis inschepen. In Peking moest hij echter nog een onaangename ondervinding opdoen. Gedurende zijn langen tocht en temidden van de meest uiteenloopende wederwaardigheden had hij geen enkelen keer in levensgevaar verkeerd vanwege de vijandelijke stemming der volksstammen, wier land hij doortrok. Hier in Peking echter gevoelde hij zich volstrekt niet op zijn gemak. Als Europeaan bijna alleen staande, en door de stadsmuren geheel van de buitenwereld afgesloten, was hij als een muis in een val, temidden van de krioelende millioenen Chineezee, die op dat oogenblik zeer vijandig tegen de Europeanen gestemd waren. Ware er oproer uitgebroken, Price zou zich moeilijk hebben kunnen redden.

Onze reiziger bleef dan ook niet langer in Peking dan noodig was om eenige reisindrukken te verzamelen. Toen haastte hij zich om Tien-Tsien te bereiken, en keerde vandaar naar Europa terug.

J. D. W.

## ONZEKERHEID.

Noyt is beleeft noch nimmermeer bedacht,  
Een aardsche vreught die vier-en-twintigh uren  
Vervolgens bleef, in stant van volle kracht,  
Of onverswakt soo kleinen tyt kost duren.

Wanneer op 't hoogst gevloeid is volle vreught,  
Sal die eer-langh gelyk een ebbe dalen,  
En dikwyls staat ellend' en ongeneught,  
Recht voor de deur der weelderige zalen.

Wendt om het oogh, aanschout dit aardsch Tooneel,  
En over-weegh ons doen en weder-varen;  
Soo sult gy sien het rechte tegen-deel,  
Voor korte vreught een lange ramp van jaren.

Noyt hadd' of heeft, of niemant hebben sal  
Volkomen wensch, hoe hoogh verheven menschen;  
Is 't heden iet, 't is morgen niet met al,  
Staagh schorter wat, staagh valter yet te wenschen.

Hoe schielyk werdt het vroyke gemoedt  
Besiekt, bezucht, beswangert vol van pijnen!  
Hoe vaak verwenscht een rykaart al syn goedt,  
Om vry te zyn van syn langh-durigh quynen!

Ons leven draait, gelyk een rollend Rat,  
Dan eens omhoogh, en flok weer na beneden:  
Nu quaat, dan goet, nu fris, dan af-gemat,  
En meest met kommer wy ten grave treden.

Dit leert de tyt, dit wyst d' ervarentheit;  
En schoon wy 't sien met Kristallynen oogen,  
Men achtet niet, voor dat men 't self beschreit,  
Dan wert de zaak te laat vaak over-wogen.

Wat was 't; wat is 't; ey seg, wat sal het zyn?  
Als 't al gedraaft, geslaaft is en geloopt,  
Niet anders (laas) als ydelheit en pyn,  
Daar niemant kan een ure tyts om koopen.

Hoe menigh valt syn wyde schuer te kleen,  
En waant, hy wil die dubb'len en vergrooten,  
En rusten dan, en wesen wel te vreên,  
Wiens sotte ziel daar buyten werdt gestooten.

Maar zaligh is de licht-vernoeghde Mensch,  
Die matigh soekt sich eerlyk te generen,  
En stadigh tracht met hart, met ziel, met wensch,  
Na 't goet, dat roest noch mot en kan verteren.

Wie niet en acht op 't wereltsche geraas,  
En troost en zorg op Christum heeft geladen,  
Die leeft, al is hij schoon der wormen aas,  
Geen tweede dootd en sal de sulke schaden.

J. VAN DER VEEN, *Zinnebeelden*, 1642.

## UIT HET LEVEN.

### *Begrepen.*

Wel bekend is uit den tijd der Fransche omwenteling de volksmenner Mirabeau. Hij had in zijne jeugd de pokken gehad, en uit die gevreesde ziekte een zeer pokdalig gezicht overgehouden. Op zekeren dag hield hij in de Nationale Vergadering een redevoering over „den man die noodig was om Frankrijk te redden.” Op zijn eigenaardige, onnavolgbare wijze teekende hij, zooals hij dit begreep, het beeld van den man, die noodig was om de Natie te behouden. Die man moest van adellijken bloede zijn en evenwel vol sympathie voor het volk. Hij moest vol zijn van moed en van welsprekendheid. Met elken volzin, dien hij uitte, kwamen de trekken van het karakter, dat hij teekende, duidelijker voor 't oog zijner hoorders. En tevens werd hun met elken volzin meer en meer duidelijk, dat hij niemand anders teekende dan zichzelf. Zeker lid der vergadering, dit niet langer kunnende dulden, viel hem aldus in de rede: „Mijnheer, is het ook niet noodig, dat zoo iemand de pokken gehad hebbe?”

### *Korte metten.*

De vrouwen van Greentown, een plaatsje in den staat Indiana, beraadslaagden onlangs tezamen, na herhaalde vruchteloze waarschuwing om den drankhandel te staken, de zaak zelf ter hand te nemen. Er was slechts één kroeg in het dorp, doch dit was naar de overtuiging der huismoeders ook nog te veel. Zij wilden den alkohol geheel uit hunne plaats verbannen, en besloten, nadat zij eerst een „prayermeeting” in het drankhol hadden gehouden, om metterdaad haar ernst te toonen. Nu ging het er op los; door de kerkklokken werden al de verontwaardigde vrouwen van het dorp bijeengeroepen. Met bijlen en andere voorwerpen gewapend, hadden ze het gebouw binnen en buiten spoedig letterlijk geheel „onschadelijk gemaakt.”

### *De verrassing.*

„Acht maanden na de maand November van 1820, (zoo schrijft Albert Knapp) en na den dood van een ambtgenoot, in wiens woonplaats een gewichtige bediening voor mijne rekening kwam, ontving ik bevel om naar eene in de Alpen onaangenaam gelegen plaats te trekken, en werd ik alzoo afgescheurd van al mijn dierbare betrekkingen in Stutgart, en bijzonder van mijn vriend Ludwig Hofacker. Op een uitnemend fraaien morgen in Juli wandelde ik eenzaam over de in zonnestralen blinkende, hooge, landelijke vlakke naar de stad, om naar Tübingen te reizen, en daar uit het ouderlijk huis mij naar mijn post te geven.

Voor mijn oogen breidde zich het schoone Neckardal uit met zijn bevallige dorpen. Het eene

woonhuis van lieve vrienden stond naast het andere en mijne ziele zeide tot zichzelf: „Dit alles en nog meer moet gij thans verlaten; ja ook den goeden Lodewijk zult gij voortaan moeten missen.”

Bijzonder liefelijk blonk mij van uit de verte in het licht van den morgen tegemoet het bij Stutgart aan een bevalligen heuvel gelegen dorpje Gaisburg. „Ja,” dacht ik, „daar is de predikant wel zeer ziek, doch deze heeft reeds een hulpprediker; en verder is er in geheel dezen omtrek in de lengte of in de breedte geene plaats voor u open!” Nu onderdrukte ik mijne begeerte met kracht en werd getroost, omdat mij destijds Jezus boven alles ging, en ik *Hem* ook op de ruwe Alp bij mij hebben zou. En zoo werd dan te Tübingen alles tot mijne reis gereedgemaakt, en ik keerde met een aan God overgegeven hart alleen daarom naar Stutgart terug, om van mijne bloedverwanten, vrienden, bekenden en van de innig met mij bevriende gemeente afscheid te nemen. Aldaar komende, ging ik naar mijn ouden, eerwaarden oom, die mijn groet onmiddellijk beantwoordde met de vraag: „Weet gij wel, dat gij vandaag hulpprediker in Gaisburg zijt geworden?”

Ik vertrouwde nauwelijks mijn ooren, toen ik dit hoorde; doch ja, het was zoo: de hulpprediker, die er stond, was insgelijks ernstig ziek geworden, en de predikant had alstoen aan het Consistorie bepaaldelijk om mijn persoon gevraagd, omdat ik beschikbaar geworden was. Met innige zielsvreugde nam ik dit beroep (waarvan de aanneming, vanwege de vele werkzaamheden er aan verbonden, aan mijne vrije keus werd overgelaten) als eene van des Heeren dierbaarste gedachten des vredes jegens mij aan, en het schonk mij, behalve andere zegeningen, ook dit genoegen, dat ik nog drie jaren het liefelijkst verkeer met mijne in Stutgart wonende vrienden mocht genieten.”

### *Wilhelmina Charlotte van Anspach.*

Toen Filips V, koning van Spanje, deze prinses ten huwelijk vroeg, maakte zij zwaarigheid om zich, als van Protestantsche belijdenis, met een Roomsche vorst te verbinden, en raadpleegde hierover met Filip Jacob Spener. Deze ried het volstrekt af, want het was meer dan waarschijnlijk, dat zijzelf en in allen gevalle hare kinderen Roomsche zouden moeten worden; en een Protestant die weet wat hij gelooft, kan onmogelijk zich aansluiten aan de Roomsche kerk. Spener drong derhalve ten sterkste bij haar aan, dit huwelijk, niettegenstaande het haar tot koningin zou verheffen, van de hand te wijzen, er bij voegende: „Zoo gij naar den wille Gods een koningin zijn moet, zoo zult gij het buitendien worden.” Zij volgde den raad van Spener. Eenige jaren daarna werd zij de gemalin van prins Georg van Hannover, die daarna (1727) koning werd van Engeland.

*Zuinigheid.*

In een weekblad was dit jaar de volgende advertentie te lezen:

In een gez. v. 2 pers. w. m. einde Sept., gev. e. erv. e. zdl. Dstb. oud 24—28 jr. inst. m. d. bel. d. G. K. Daar er veel vr. tijd is, z. gen. z. d. vrkr. die erv. m. d. nld. zijn.

Bel. adr. fr. brf. a. ....

Me dunkt, belangstellenden hebben er op mogen rekenen, een zuinigen huisbaas te ontmoeten.

## V R A G E N B U S .

Wie waren Felix en Drusilla, van welke gesproken wordt in Hand. 24 vs. 24, waar we lezen: „En na sommige dagen Felix daar gekomen zijnde, met Drusilla, zijne vrouw, die eene Jodin was, onthoof Paulus, en hoorde hem van het geloof in Christus.”

Felix was stadhouder over Judea. Als burgerlijk regent bezat hij goede hoedanigheden en deed een goed werk. Hij zuiverde het land van rooverbenden en onderdrukte tevens de oproeren der Joden. Hij was overigens een zedeloos mensch. Zijne vrouw, Drusilla, een afvallige Jodin, had hij er toe geleid, haar eersten man te verlaten, om met hem ongeoorloofde betrekkingen aan te knopen. Zoo verstaan wij dat hij zeer bevreesd werd, toen Paulus sprak van „rechtvaardigheid, matigheid en het toekomend oordeel.” De voornaamste Joodsche burgers van Cesarea brachten later (hij was lang, zes jaar, stadhouder) beschuldigingen tegen hem in bij den keizer van Rome. Hij werd naar Rome ontboden, en ontkwam ternaauwernood het doodvonnis wegens zijn handelingen.

Drusilla was de dochter van Herodes Agrippa I, die Jakobus had laten dooden. Zij was toen ongeveer 20 jaar en zeer schoon. Op haar 16e jaar trouwde zij met Azizus, koning van Emesa, maar verliet hem weldra en leefde met den Romeinschen landvoogd Felix, die, door haar Oostersche schoonheid bekoord, het plan had gemaakt haar te ontvoeren. Drusilla, die zich hierdoor gestreeld voelde, bewilligde echter niet terstond. Maar toen Felix een Joodsch duivelbezweder, Simon, op haar had afgezonden, verliet zij in alle stilte het hof van Azizus, en huwde met Felix, waartegen Azizus weinig doen kon.

Bij de uitbarsting van den Vesuvius, waardoor de steden Pompei en Herculaneum verwoest werden, bevond Drusilla zich met haar eenig kind Agrippa in Pompei, en is toen met haar kind onder de brandende lava bedolven. Zoo kwam Gods oordeel.

Zou de Redactie ook eenigszins een verklaring kunnen geven van Hand. 21 : 23—26? A.

Wij willen gaarne althans beproeven aan het verlangen hierboven geuit te voldoen.

Paulus is te Jeruzalem terug van zijn derde zendingsreis. Hier ontmoet hij tegenstand en vervolging van de Joden, die uit Azië gekomen waren.

De „broeders” ontvingen hem en zijne vrienden „blijdelijk,” vs. 7. Zij stelden hem voor en gaven hem den raad zich bij de vier mannen te voegen, die de Nazi-

reërs-gelofte gedaan hadden. (Of Paulus zelf ook Nazireër werd, dan of hij slechts de „onkosten” mede betaalde, die aan de reiniging verbonden waren, daarover is verschil van gevoelen onder de uitleggers.) Zij konden hunne hoofden niet scheren, totdat zij aan de voorschriften van het Nazireerschap voldaan hadden, Num. 6 : 13—17. Zij moesten in den tempel verschijnen en zekere offeranden doen. Paulus ziet in het voorstel van zijne „broeders” niets strijdigs met de vrijheid in Christus Jezus. Hij stemde er mee in, en na de gewone reinigingsceremoniën volbracht te hebben, verscheen hij in den tempel, en deelde den kerkelijken overheden mede, dat de dagen der reiniging der vier mannen vervuld waren, en dat zij de vereischte offeranden wilden doen, teneinde van de Nazireërs-gelofte ontslagen te worden, en zij hunne hoofden wederom mochten scheren. Het lange haar was een uitwendig teeken van het Nazireerschap.

Deze wijze van doen stelden zijne broeders hem voor om een daadwerkelijk bewijs te leveren, dat hij niet tegen de wet was, wanneer de handeling niet in strijd stond met de leer der genade. Hier waren vier mannen, die *vrijwillig* de Nazireërs-gelofte gedaan hadden. Die zulks deed, was aan zekere ceremoniën gebonden. Er lag in de waarneming hiervan geen verkrachting of verloochening van het zalig worden door het geloof uit genade. De „broeders” zijn er ook op bedacht om Paulus te doen verstaan, dat hun voorstel niet ten doel heeft om de Christenen uit de Heidenen onder de wet van Mozes te brengen. Zulk eene poging zou oogenblikkelijk de bestraffing van Paulus ontmoet hebben. De Apostel der Heidenen handhaafde met kracht de vrijheid in Christus, onaangezien met wie hij te doen had. Doch behoudens de waarheid wilde hij alles doen om menschen te winnen voor het Evangelie. Hij was den Joden een Jood. Zoo ook hier.

## MEDEDEELINGEN.

### Nederlandsch Jongelingsverbond.

Te Velp hield 17 Augustus het Ned. Jong. Verbond een uitnemend geslaagde zomervergadering, waarop van alom ongeveer een 300tal leden en belangstellenden aanwezig waren. Door verschillende sprekers werden na de plechtige opening opwekkende en kernachtige woorden gesproken, o. a. door den Voorzitter des Verbonds, den heer Hoogenbirk; den eere-Voorzitter der afd., den heer Lens; door ds. Hoogenhuyze van Nijmegen en ds. Göpner van Amsterdam. Ook door den heer van Oosterwijk Bruyn, eere-Voorzitter van het Verbond, werd een hartelijk en welgemeend woord ten beste gegeven. Zoowel het Bondsbestuur als de afdeeling Velp met haar uitstekende Zangvereniging, die de vergaderden op waarlijk schoone liederen telkens vergastte, kunnen met blijdschap en dankbaarheid op dit zoo goed geslaagde feest terugzien. Ook de schoone wandeltocht, over Rozendaal naar Valkenhuizen, viel in veler smaak en was zeer aangenaam. Puntige woorden, hartelijke toespraken en schoone liederen wisselden elkander ook hier steeds af en verhoogden de feestvreugde zeer. En toen men, nadat door den Voorzitter van het Verbond een woord van dank en een hartelijk vaarwel was toegesproken, en na psalmgezang en gebed vergenoegd huiswaarts keerde, een iegelijk naar zijn woonstede, waren allen dankbaar en verblijd vanwege de groote zegeningen van dezen dag.



geïllustreerd Tijdschrift voor  
 Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

BROOD OP HET WATER.

IV. EEN HERINNERING.

Twintig jaren waren voorbijgegaan.

Twintig jaren! Welk een tijd, wanneer men er vóór staat, welk een oogenblik wanneer zij voorbij zijn! Want „wij brengen onze jaren door als een gedachte.”

„Als de sneeuw der meidoornhagen,  
 Alzoo gaat de mensch voorbij.”

Dat was ook gebleken aan hen van wie we boven spraken. De heer Evans was reeds lang ingegaan tot de rust, die overblijft voor het volk Gods, en voor hem zou het woord waarheid zijn: „Over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten.”

De inrichting door hem bestuurd was in den loop der jaren uitgebreid, zoodat zelfs nog meer huizen hadden moeten aangekocht worden, en nog dikwijls de steun der vrienden was gevraagd. Fanshaw, die zich daarbij nooit onbetuigd had gelaten, was nog altijd de trouwe penningmeester, die de belangen der zaak behartigde, als waren het zijn eigene. De gedachte: 't is maar een liefdewerk, waarmee soms slordigheid in den arbeid voor het Godsrijk wordt ontschuldigd, was nooit bij hem opgekomen. Trouw verrichtte hij wat zijn hand te doen vond.

Lang echter zou hij 't niet meer doen. Een toenemende verzwakking, die hem reeds genoopt had uit de zaken te treden, was oorzaak dat hem de

arbeid steeds moeilijker viel. Zijn krachten namen af en hij begreep dat de tijd zijner ontbinding aanstaande was. Doch hij kon gelukkig met Paulus zeggen: „Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden.”

Vaak overdacht hij, als hij in stilte nederzat, den weg zijns levens, en meer dan eens kwam hem ook het gebeurde bij den heer Smith voor den geest. Wel had Brewerson de vergissing indertijd hersteld en het nicuwe adres van den eigenlijk bedoelden Smith opgegeven, maar Fanshaw zou zoo gaarne geweten hebben wat er van den anderen, den spotter, was geworden. Langs omwegen had hij getracht omtrent dezen iets naders te weten te komen, doch vergeefs. Want de laatstbedoelde Smith scheen ook een liefhebber van verhuizen. Althans reeds na een paar maanden had hij de woning, waar Fanshaw hem aantrof, weer verlaten, en in een wereldstad ging het moeilijk iemand die een zoo algemeenen naam droeg weder te ontdekken.

Zoo gaf dan de heer Fanshaw het op, zich troostend met het woord der Schrift: „Werp uw brood uit op het water, want gij zult het vinden na vele dagen”, en gedenkend aan wat zijn vriend Evans had gezegd, dat wellicht nog eens blijken zou hoe een enkele korrel van het uitgestrooide zaad wortel had geschoten.

Doch Fanshaw zelf zou dat niet aanschouwen — althans niet hier beneden.



Toenemende verzwakking dwong hem eindelijk alle werkzaamheid te staken, en niet lang daarna vernamen zijn vele vrienden — ook onder de armen en ellendigen — met smart de tijding, dat Fanshaw kalm was heengegaan naar het land waar geen smart meer te lenigen, geen tranen meer te drogen zijn. Hij rustte van zijn werk, dat in zijn eigen oogen steeds zoo gering was geweest, al werd het nu door velen verheerlijkt, en al kon men in de nieuwsbladen overal beschrijvingen lezen van het werkzaam en nuttig leven van den edelen Fanshaw.

Ook de man, die hem bespot had, was twintig jaren ouder, maar, helaas, nog niet in waarheid wijs geworden. Niet dat hij de oude vroolijke Frans was gebleven. Ook hij had de waarheid ervaren van Salomo's woord: „het hart zal ook in het lachen smart hebben”, doch het had hem veelcr verbittert, dan verbeterd. Hij had afleiding gezocht in bezigheid, had in een zaak deelgenomen, minder om geld te verdienen — wat hij niet zoozeer behoefde — als wel om bezigheid te hebben. Zoodoende was er althans eenige regel en stuur gekomen in zijn leven, en had hij een doel voor oogen, dat echter ongelukkig niet verder lag dan binnen den kring dezer wereld en wat zij heeft en geeft.

Dacht Smith ooit nog aan de ontmoeting met den man, die hem eens een traktaatje aanbood? Gevoelde hij ooit leedwezen over de onbescheidenheid, den hoon dien bescheiden, vriendelijken bezoeker aangedaan? We weten het niet. Zeker is, dat Smith zich al de twintig jaren in 't minst niet bekommerde om de dingen die hij in het traktaatje — wellicht voor het eerst in zijn leven — had gelezen.

Op zekeren namiddag zat hij op het kantoor, waar hij werkzaam was. Hij had niets te doen, want het was beurstijd en daar hij zelden ter beurze ging, voor hem een rustuur. Voor hem lag een stapel nieuwsbladen. Werktuigelijk nam hij er een op, en zijn oog viel op de lijst van overledenen. De reeks vluchtig doorlopend viel zijn oog op den naam *Fanshaw*.

„Fanshaw, Fanshaw,” sprak hij bij zichzelf, „dien naam heb ik meer gehoord; wie kan dat zijn?”

Hij ging in gedachten al zijn bekenden na, maar 't gelukte hem niet.

„En toch heb ik dien naam meer gehoord”, zoo sprak hij weder in zichzelf; „ik weet zeker dat ik zoo iemand zelf gesproken heb. Laat eens zien: Daniël Fanshaw, ja juist, dat was de naam, dien ik bedoel.”

Weer ging hij aan 't denken, maar met even weinig vrucht. Eindelijk zette hij de lezing maar weer voort en nam ten slotte een ander blad op. Toen hij 't opensloeg trof weer de naam: Daniël Fanshaw zijn oog, ditmaal in groote letters, en wel, als de titel van een stuk, dat Smith haastig begon te lezen.

't Was een levensbericht, waarin Daniël Fanshaw

werd herdacht als een der braafste ingezetenen, waarin zijn deugd en milddadigheid en weldadigheid en nog andere „dadigheden” werden geroemd. In 't kort, een dier artikelen gelijk er meer geschreven worden, en waaraan Fanshaw zelf, had hij 't kunnen lezen, zich zeker zeer zou geërgerd hebben.

Toen de heer Smith dit stuk gelezen had hield hij even op. 't Was als werd het verleden hem helderder, tot hij eindelijk uitriep:

„Ik heb 't. Daniël Fanshaw was de man die mij het traktaatje aanbood, dat ik verbrandde. Hoe lang is dat al niet geleden?”

Op die vraag gaf echter geen nieuwsblad antwoord en Smith kon het alleen bij benadering weten, door de omstandigheden na te gaan, waarin hij verkeerde toen dit voorval plaats had. 't Moest een twintig jaar of meer geleden zijn.

Doch een gewichtiger vraag drong zich bij hem op, of liever er begon in hem iets te spreken, dat lang gezwegen had.

„k Heb dien man toch niet mooi behandeld,” sprak hij na een poos. „'t Was zachtst gezegd verregaand onbeleefd en een echte kwajongensstreek, om zoo'n traktaatje te verbranden. Maar als men jong is haalt men soms rare dingen uit. In alle geval spijt het mij, want die mijnheer Fanshaw, hij mag dan wat dweepziek zijn geweest, was toch bepaald een edel, hulpvaardig man. Dat blijkt nu. 'k Had hem niet zoo moeten behandelen.”

Op dat oogenblik keerde eenige heeren van de beurs terug en zoodoende werd Smith de gelegenheid benomen zijn overdenkingen voort te zetten. Doch hij stak het blad, waarin over Fanshaw werd gesproken, bij zich, met het voornemen des avonds 't nog eens in te zien.

De avond kwam, doch, gelijk 't meer gaat, 't scheen dat Smith zijn voornemen niet zou kunnen uitvoeren. Als ongetrouwd heer, die dus minder aan een vasten regel was gebonden, nam hij gewoonlijk zaken op zich die spoed eischten en waarbij naar tijd en uur minder werd gevraagd. Zulk een kwam ook juist nu voor. Er waren brieven uit Europa gekomen met tijdingen, die aanleiding gaven om nog dezen zelfden avond met een paar handelsvrienden de noodige maatregelen af te spreken. Diensvolgens haastte Smith zich even te gaan eten, nam toen een rijtuig en ging de vereischte bezoeken afleggen. Zeer vermoeid kwam hij thuis en wilde zich ter ruste begeven, toen hij eenige papieren uit den zak balende ook het blad tevoorschijn bracht, dat hij dien middag had gelezen.

„'t Is waar ook,” sprak hij bij zichzelf, „dat moet ik nog even lezen, anders vergeet ik 't weer.”

Zoo zette hij zich, hoe vermoeid ook, nogmaals aan 't lezen en het gevoel dat hij vroeger verkeerd gedaan had, kwam nu met dubbele kracht weer terug.

Hij legde zich ter ruste, maar zijn hoofd was te

vervuld van allerlei, dat dien avond was besproken; en allermeeft van hetgeen hij had gelezen om hem niet te beletten in te slapen. Hij wendde zich om en om, maar bleef wakker.

Onwillkeurig gingen zijn gedachten telkens terug tot datgene waaraan hetgeen de courant thans vermeldde, hem had herinnerd. Steeds levendiger stond het tooneel op zijn kamer hem voor den geest. Hij zag hoe Fanshaw, na eerst te zijn heengegaan, weer binnentrad; hem het traktaatje toereikte en wachtte. Hij zag zichzelf bezig het te lezen, daarna een lucifer aansteken en het papier tot asch verbranden.

Hoe meer hij nadacht, hoe meer ook de kleinste bijzonderheid hem weer te binnen kwam. Zelfs de inhoud van het traktaatje, een ernstige waarschuwing aan onbekeerde zondaren, keerde langzamerhand weder in zijn herinnering terug. 't Was hem eindelijk als had hij 't pas gisteren gelezen. De ernstige vermaning, de dringende roepstem, het al kwam weder tot hem als op dien dag, toen hij het ter kwader ure had veracht en bespot. . . .

Geen wonder dat bij zulke gedachten vooreerst geen slaap zijn oogen sloot. Urenlang lag hij peinzend over hetgeen vóór twintig jaren was geschied, maar meer nog over de waarschuwing toen ontvangen, zoo lang vergeten, maar nu weer met alle kracht hem voorgehouden door het wonderlijk getrouw geheugen, als werktuig in de hand Gods, die dezen verlorene wilde behouden.

Eindelijk sliep Smith in. Toen hij des morgens opstond gevoelde hij zich vermoeid van lichaam en neergedrukt van geest. Hij kon de woorden van het traktaatje, die hem nu al weder klaar voor den geest stonden, maar niet kwijt worden. Op straat, op het kantoor, overal gingen ze met hem mede: de roepstemmen om tot God te komen, de ernstige waarschuwingen, om den dag der genade niet te laten voorbijgaan. Twintig jaren had hij die stemmen niet gehoord en dat benauwde hem thans niet minder dan de wijze waarop hij den man, die het goede woord bracht, bejegend had.

Dienzelfden avond kon men in de bladen lezen dat de begrafenis van wijlen den heer Fanshaw, in leven bestuurder van misschien een zestal inrichtingen van Christelijken arbeid, zou plaats hebben op Donderdag a. s., met vermelding van plaats en tijd. Ook Smith las het en een gedachte kwam bij hem op.

„Ik had tegenover dien man veel goed te maken,” sprak hij bij zichzelf; „doch dat is feitelijk onmogelijk geworden. Ik wil nu althans zijn begrafenis bijwonen. 't Is zeker wel weinig, maar ik kan niet meer doen.”

Heel den volgende dag verkeerde Smith onder den indruk dien hij had ontvangen. Telkens rees bij hem de vraag: is het wel noodig, werkelijk noodig voor u te letten op hetgeen in dat traktaatje tot u werd gezegd? Nu eens was hij gencigd ja, dan weder neen te antwoorden. Hij had, zoo redeneerde hij,

tot nu toe geleefd zonder zich om den godsdienst te bekommeren. Waartoe het nu dan gedaan? Zeker had hij Fanshaw verkeerd behandeld, maar dat te erkennen was nog geen reden om 't met Fanshaw en zijn traktaatjes eens te wezen. Doch er kwamen ook andere gedachten. Godsdienst of niet, zeker was dat ook hij, Smith, eens, gelijk Fanshaw thans, sterven zou. En dan? Waar ging hij dan heen? Smith moest eerlijk erkennen het niet te weten en ook onrustig te zijn als hij dacht aan wat het traktaatje gezegd had.

Maar had het wel gelijk? Waren niet al die dingen maar droombeelden, voorstellingen van verhitte hersenen, van dweepers en bijgeloovigen? Zoo had hij vroeger gemeend, doch thans was 't hem onmogelijk het te blijven gelooven. Hij besefte, er *was* waarheid in de dingen die hij zich uit het traktaatje herinnerde; de eeuwigheid was een werkelijkheid, hemel en hel geen fantasie. Dat gevoelde hij — want het was des Heeren Geest, die hem begon te overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel.

(Slot volgt.)

## DE WATERGEUZEN

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Fidèle au roy jusques à la besace! <sup>1)</sup> zoo hadden de Geuzen eenmaal te St. Truien gezworen en ze hadden hunne gelofte op den rand hunner gedenkpenningen gegrift.

Van hunne trouw aan den koning denken we nu reeds het onze, maar waar waren die Geuzen zelf? Wel is waar hebben we op onze wandeling door de historie van den strijd en het lijden onzer voorvaderen den naam Geuzen hooren uitspreken met afschuw en vreeze zelfs door den landgenoot, als hij de vlammen der brandende kloosters en kerken voor zich zag opstijgen of vernam, hoe de hofsteden, ja, zelfs de dorpen geplunderd waren, maar ge herkent in die woeste horden, welke hij *Wilden* of *Boschgeuzen* geliefde te noemen, niet de stormvogels der vrijheid, veel minder de baanbrekers voor een staatkundige zege, en allermindst de kampioenen voor vrijheid van geweten en gelooven.

Zóo dachten ook de landzaten er over en betreurden het geenszins, als Alva's zwervende troepen hunne benden uiteendreven en streng gericht over de woestelingen hielden. Velen ontkwamen dit echter en begaven zich ter zee, om er hun heilloos bedrijf voort te zetten en zich, ten koste van den vijand, doch niet zelden ook van den landgenoot te verrijken. Reeds in Februari van 1568 klaagden de Staten van Holland bij Alva, dat de zee „door zeeroovers en piraten” onveilig gemaakt werd. Doch 't waren niet

<sup>1)</sup> Getrouw aan den koning tot aan den bedelzak.

enkel de gevluchte Boschgeuzen, die op de zee eene vrijheid zochten, welke het land hun niet gunde. De vluchtelingen van Jemmingen, de door den ijzeren hertog tot kerker en houtmijt verwezenen, de door Alva van betrekkingen en goed beroofden, zij allen, voor wie het land te klein was om het gansche gewicht van het van rouw en wraak zoo zware hart te dragen, zij zochten Hollands element, de zee, en vertrouwden aan haar watervlak hun hoop op beter dagen.

Wat Hollands Staten „zeeroovers en piraten” geliefden te noemen, dat zouden eenmaal de stoere mannen zijn, die dwars door stormen en hooge zee het purper van den dageraad der vrijheid van 's hemels horizon over Hollands strand zouden uitgieten. Wat Alva meende met het handjevol oorlogsschepen 't welk Holland hem ter beteugeling van genoemde zeeroovers bood, best en licht te kunnen uitroeien, dat zou straks Spanjes Armada's zoolang en zoo bang bekampen, tot het Hollands Staten de vrijheid als buit in den schoot werpen kon.

Naarmate Alva meer schavotten en brandstapels deed aanrichten, naarmate hij meer familiën in rouw en zorg dompelde, naarmate hij meer wrok en wraak zaaide, werd gindsch watervlak levendiger, zwalkten daar al meer vaartuigen met Oranje's vlag in top, in het gezicht van Hollands kust. Doch nog steeds vaart en strijdt en rooft ieder op zijn eigen gelegenheid. Toch is het verschijnsel zoo sterk, dat reeds een man als Coligny den prins van Oranje raadde zich van de zeeroovers te bedienen, om Spanje afbreuk te doen.

En waarom zou Oranje niet? Hij kent die mannen wel. Hij weet dat er onder hen zijn, wier buitensporigheden hij met krachtige hand zoowel te land als ter zee zou moeten beteugelen, maar daar zijn ook onder hen edele zielen, die Spanje's willekeur en wreedheid alleen tot gruweldaden verleiden kon. Hij weet het wel, dat daar mannen onder zijn, die den Spanjaard het hart uit het lijf zouden rukken, om er de tanden in te zetten als het wilde dier en het straks onder den uitroep: „Het is te bitter!” den vijand in het gelaat te werpen. Maar hij weet het ook, dat die Spanjaard 's mans vrouw den ponjaard door het lijf stiet, zijne dochter verkrachtte, zijn zoon voor 's vaders oogen uit den boom schoot; hij weet, dat de Spanjaard zelf van dien mensch een onnensch maakte. En Oranje zoekt den diamant uit het slijk op te halen!

In de maand Augustus van het jaar 1569 schijnen die scheepkens, hier en daar zwalpend op de zilte baren, saangeschoold te hebben. Licht hebben ze toen op hunne wijze scheepsraad belegd. Hunne vooruaansten hebben zich vergaderd om gemeenschappelijk te beraadslagen en den afgezant des Prinsen aan hun boord te ontvangen. In die vergadering werd door een zestal Hollandsche, Geldersche, Friesche en Groningsche edelen een bondsschrift

onderteekend, waarbij zij zich voor zichzelf en hen, die zich aan hun bestier overgegeven hadden, verbonden om „op de bestelling des prinsen als kapitein-generaal, ten behoeve Zijner Majesteit den koning en tot wederinvoering van het waarachtige Woord Gods, den hertog van Alba met zijnen kwaden en bloedigen raad, te water en te land afbreuk te doen, waar hun het best en het meest gelegen zal dunken.”

Merkt ge wel op, dat de teugel van zelfbeheersching aangelegd en aanvaard wordt, de teugel, welke het wilde waterros drijven en houden zal binnen den stroom van het heilig beginsel, 't welk onzen ganschen strijd tegen Spanje's onderdrukking dreef? Gevoelt ge het wel, dat hier geen spel meer gelaten wordt aan eigen wraak en vermete willekeur, maar de zaak des Prinsen en van den lande in zijn geheel wordt aanvaard? Van nu aan zijn de Watergeuzen de voorposten van het vrijheidsleger.

Onder meer verplichtten zij zich gezamenlijk te beraadslagen en te overleggen, den prins de helft van hun buit voor de gemeenschappelijke zaak uit te keeren en de andere helft onder bevelhebbers en krijgsvolk te verdeelen. De ondertekenaars van dit document waren: Albert van Egmond, Lancelot van Brederode, Crispijn van Saltbrugge, Barthold Enthés van Menteda, Jelle Eelsma en Meijner de Fries, allen mannen, die Alva's wreedheid en willekeur als vogelvrijen en berooiden van het land naar de zee gedreven had.

Waarschijnlijk werd in dezelfde vergadering de heer van Dolhain, Adriaan de Berges, een Hene-gouwsch edelman, op aanbeveling van den Prins tot admiraal of algemeen opperbevelhebber der Geuzenvloot benoemd. Toch ontveinsde Oranje het zich niet, dat hij, ondanks alle voorzorgsmaatregelen, nog veel zou moeten doen om den woesten aard dier lieden te betoomen en hun moed en zelfovergave in het rechte spoor te leiden. Zoo was het gewis niet naar zijn bedoelen, dat eenige Geuzen straks het eiland Rottum aandeden, roofden wat ze vonden, het vee doodden en de plechtige gelofte aflegden, dat ze weldra weder zouden keeren om de paarden en veulens en de abt van het klooster mede te voeren. Geen veertien dagen later, of Borkum kreeg soortgelijk bezoek en ook daar moest het klooster het ontgelden. Straks weder gingen ze op Terschelling aan wal, lichtten schout en pastoor uit hun bed en lieten ze slechts tegen hoog losgeld vrij. Nauwelijks was de Septembermaand aangebroken, of de heer van Dolhain stak in zee met een in Engeland uitgeruste Geuzenvloot. Hij was van plan zich met de Geuzen op de kust van Friesland te vereenigen, doch de storm dreef hem naar het Vlie. Gelukkige beschikking, zoo meende hij, want ginds aan den horizon ontdekte hij een rijke koopmansvloot van zestig schepen, welke voor Amsterdam bestemd waren. Bijna zonder slag of stoot neemt hij het

Spaanschgezinde Amsterdam deze hope der toekomst af en vijf dagen later weet hij nog een veertigtal vaartuigen te bemachtigen.

Wel raadde en maande de Prins hem tot voorzichtigheid, daar hij vreesde, dat men zich op deze wijze nieuwe vijanden in het buitenland maken zou, maar de admiraal gevoelde zich volkomen vrij in zijn nieuw element en ging voort met alles te vermeesteren, wat waagde het Vlie binnen te loopen. Daarna wendde hij zich naar de Groningsche kust, kennelijk met het doel om Delfzijl te vermeesteren, doch hij werd hier door den Spaanschen stadhouder Caspar Robles zoo wel ontvangen, dat de Geuzen, na eene kerk en abdij geplunderd en in brand gestoken te hebben, weder naar Borkum gingen, waar zij zich over hun verijdeld plan een weinig troostten door uit de avondsmaalsbekers den wijn van de monniken te drinken. Of deze hun niet genoegzaam voldeed, dan wel of ze behoefte aan nieuwe werkzaamheid gevoelden, hoe het zij, het klooster op het eiland werd geheel leeg geplunderd en ternauwernood ontsnapt de abt door overhaaste vlucht aan hunne handen. En als eindelijk Spaansch krijgsvolk verscheen om de onverlaten tekeer te gaan en te straffen, hadden dezen wijselijk het eiland verlaten.

De wanorde en ongeregeldeheid, welke op de vloot heerschten, mishagden Oranje zeer. In het begin van het jaar 1570 zond hij een afgevaardigde naar Emden om de daar vertoevende Geuzenkapiteins over te halen een drietal oorlogsschepen in het Vlie te bemachtigen, zich met de uit Engeland verwachte Geuzenschepen te vereenigen en gezamenlijk Enkhuizen aan te tasten.

„We willen Enkhuizen hebben, al zouden we er voor op een rad moeten zitten!” zoo klonk het antwoord en drie Geuzenkapiteins, Troyen, Nikolaas Ruichaver van Haarlem en Adriaan Mennink uit Delft zeilden naar het Vlie. Met het kriecken van den dageraad zeilden ze op de Spaansche schepen, onder aanvoering van den admiraal Bossu, los. „Helpt God, Oranje!” schreeuwde Troyen en sprong met een drietal zijner mannen op een der schepen over om het entertouw aan te binden. Doch het koord ontglipte hunne hand en straks waren ze door vijanden omringd. Woedend sloegen ze om zich heen, maar de overmacht is te sterk en als gevangenen werden straks Troyen en zijne gezellen binnen de poorten van Amsterdam geleid. Onmiddellijk gelastte Alva de regeering der stad de gevangenen openlijk te onthalzen; doch de vroedschap, een brief ook van andere zijde ontvangen hebbende, huiverde een weinig aan den last des hertogen gevolg te geven. Immers de Watergeuzen hadden geschreven, dat zij met elken Amsterdammer en Waterlander zóó handelen zouden als de regeering der stad met hunne spitsbroeders geliefde te doen. Eerst drie maanden later bezweek de overheid voor het dringen

van den hertog en vielen de ongelukkigen onder het zwaard van den beul.

Spoedig daarop schijnen de meer gematige Geuzen zich verbonden te hebben om zich meer aan 's Prinsen instructiën te houden „ter bevordering van eendracht en vrede en tot voorkoming van bezwaren en ongerechtigheid.” Vergeefs begaf de heer van Dolhain zich tot den prins te Dillenburg om zich over zijne handelingen te rechtvaardigen. Oranje stelde de heer van Lumbres in zijne plaats tot opperbevelhebber der vloot aan en van Bergen vertrok wrevelig naar Engeland, waar hij in den kerker gesloten, doch op Oranje's voorspraak ontslagen werd. Opnieuw trachtte Oranje de banden van tucht sterker aan te halen en opdat de vreeze Gods den zeelieden steeds voor oogen zou zijn, bepaalde hij, dat op elk schip een predikant moest aangesteld worden.

De invallende winter en allerlei tegenspoeden, verhinderden de Geuzen in hun aanslag op Enkhuizen evenzeer als in elke andere onderneming. Ze bepaalden zich tot die losse strooptochten, welke nog maar al te zeer aan het bewind van den heer Dolhain herinnerden.

Ook het jaar 1571 begon onder minder gunstige voortteekenen. In Februari waren Entes en Ruichaver naar Ameland gestevend en hadden zij het slot der Camminga's in naam van den prins opgeëischt. Zij werden echter zóó wel ontvangen, dat ze besloten, daar het avond was, voorloopig naar het dorp en bij het aanbreeken van den dag naar hunne schepen terug te trekken. Het laatste zou echter zoo gemakkelijk niet gaan. Nog half slapende, vangen ze het krijgsgeschreeuw der Spanjaarden op, welke door den stadhouder Robles juist ter rechter tijd gezonden waren. Hevig was de strijd. Vijf-entwintig Geuzen vielen door het zwaard, veertig anderen verdronken bij hun wilde vlucht en de weinigen, die het ontkwamen, brachten rouw en verslagenheid aan boord hunner broeders.

Den 2en Maart des avonds tusschen 9 en 10 ure, toen de goede burgers van Monnikendam zich reeds ter ruste begaven, deed de klopper op de stadspoort zich hooren. De portiersweduwe keek door het kijkgat in de poort en zag een tweetal mannen staan, die op vriendelijken toon verzochten binnengelaten te worden. De vrouw, geen kwaad vermoedende, opent; het tweetal treedt binnen, maar vergunt haar niet de poort te sluiten, eer een driehonderdtal Geuzen binnengestormd zijn. Het stadhuis is in een ommezien bezet, straten en stegen van wachten voorzien en een vijftigtal kettters uit de gevangenis gehaald. Nu wordt het huis van den baljuw geplunderd, die in het varkenshok zijn leven tracht te redden. De morgen breekt aan, en kerk en klooster, benevens de huizen der Roomschen worden geplunderd. Rustig wordt de buit bijeenverzameld en, eer nog de klok het middaguur inluidde, trokken de Watergeuzen

met slaande trom naar hunne schepen terug, het den eerzamen burgers van het stedeke overlatende den hertog van Alva verslag van hun bezoek te geven.

(*Wordt vervolgd.*)

## DE STRIJD BESLECHT.

Weinige jaren geleden werd op de Samoa-eilanden, een van de belangrijkste groepen in de Stille Zuidzee, een merkwaardig drama afgespeeld. Drie hoofdfactoren daarin betrokken waren: een eskader van de Deutsche marine bestaande uit drie oorlogsschepen; een evengroot aantal Amerikaansche oorlogsbodems, en, ten derde, een vreeselijke orkaan, die deze zes schepen op de kust van Samoa verbrijzelde, op het oogenblik dat zij dreigden met elkander slaags te geraken.

De twist, die op den 16<sup>den</sup> Maart 1889 door de overmacht van de natuur in weinige uren tijds werd bijgelegd, was veroorzaakt door den wensch, dien zoowel de Duitschers als de Amerikanen koesterden, om zich op Samoa een overwegenden invloed te verschaffen. Deze volken handelden niet uitsluitend uit politieke eerezucht, het was in de eerste plaats concurrentie op handelsgebied, die de partijen tegen elkander in het harnas joeg. Want deze eilanden zijn zeer vruchtbaar, en de cocosnoot die er groeit is een gezocht artikel van uitvoer naar Europa. Maar door plaatselijke omstandigheden werd het handelsbelang gaandeweg met de politiek vereenzelvigd, tot dat de naijver van kooplieden bijna tot een geregelde oorlog oversloeg.

Samoa was een onafhankelijk rijk; dat is te zeggen, over de inlanders regeerde een gekleurde koning. Gewoonlijk echter heerschte er twijfel wie de rechtmatige koning was, zoodat het land bijna voortdurend in staat van burgeroorlog verkeerde. Op zichzelf was dit nog niet zoo erg; de gemoedelijke Samoanen leven bij den dag; zij plukken hun voedsel van de boomen en hebben in hun tropisch klimaat weinig noodig. Nemen zij het leven gewoonlijk nog al gemakkelijk op, ook in het oorlogvoeren zijn zij allermint doortastend of ijverzuchtig, en wanneer zij maar in staat zijn hunne geweren zeer dikwijls af te vuren en daardoor een zware kruitdamp te veroorzaken, dan is de richting die de kogels inslaan een zaak van ondergeschikt belang.

Al ging de burgeroorlog met weinig bloedvergieten gepaard, de Europeanen die zich op deze eilanden hadden gevestigd om handel te drijven, konden het met dezen toestand van overigens niet onvredezame anarchie niet eens zijn. De inlanders, die nooit een geregelde rechtspraak gewend waren geweest, plachten dezelfde goederen herhaaldelijk aan verschillende Europeanen te verkoopen. Daar zij gewoonlijk een voorschot eischten, was deze wijze van han-

del drijven voor de koopers vaak zeer onvoordeelig, en de voornaamste vreemde handelaars, Engelschen, Amerikanen en Duitschers kwamen weldra overeen om met gemeen overleg een deel van de kust aan de heerschappij der inlanders te onttrekken, en dat deel te stellen onder toezicht van hunne consuls. Op deze smalle kuststrook, waarop zich de meeste buitenlandsche factorijen bevonden, was het college van drie consuls oppermachtig; zij oefenden de rechtspraak uit, en hielden orde onder de blanke avonturiers die, nog meer dan de zwarten, aanleiding tot moeilijkheden gaven.

Deze toestand had lang kunnen voortduren, ware het niet, dat zoowel de Duitschers als de Amerikanen kans begonnen te zien om zich op Samoa een overwegenden invloed te verschaffen. De burgeroorlog gaf hun een gereede aanleiding; door zich van den steun van den een of anderen goedgezinden pretendent te verzekeren, en hem dan als koning te proclameeren, meenden beiden dat zij, met voorbijzien van de consulaire macht, tot annexatie van Samoa zouden kunnen geraken. De Duitschers gingen met groote voortvarendheid te werk; zij namen den koning gevangen, deporteerden hem, en stelden een welgezinden pretendent in zijne plaats. In het algemeen werkten de verschillende Deutsche autoriteiten met eensgezindheid samen; de consul steunde het Hamburger handelshuis, de commandant van het marineeskader steunde den consul; op die wijze meende men zijn doel te zullen bereiken: zoo niet forneele annexatie, dan toch verdrijving van de buitenland-sche concurrenten.

Het was echter juist de eensgezindheid waarmede de Duitschers samenwerkten, die hunne concurrenten tot verzet aanspoorde. De Engelschen en Amerikanen kwamen er weldra toe, om tegenover den door Duitschland gesteunden inlandschen pretendent, ook hunnerzijds een troonpretendent voorop te zetten. De beide blanke partijen voorzagen hun zwarte vrienden ruimschoots van geweren en ammunitie, aanvankelijk tot verwondering van de inlanders, die onder het consulaire beheer er aan gewend waren geraakt om de consulaire rechtbank te beschouwen als een macht een en ondeelbaar. Hoewel de Duitschers en de Amerikanen niet op straat handgemeen raakten, was het den Samoanen duidelijk genoeg dat het feitelijk de Europeanen waren, die met elkander oorlog voerden.

Hierbij bleef het echter niet lang. De verbittering steeg langzamerhand zoozeer, dat ook de oorlogsschepen zich gereed maakten om aan den strijd deel te nemen. Op dit oogenblik kwam de crisis, die op geheel onverwachte wijze een eind aan de vijandelijkheden maakte.

De haven van Apia, waarin de oorlogsschepen voor anker lagen, is aan alle zijden door een koraalrif ingesloten, behalve daar waar een nauwe gleuf toegang geeft tot de open zee. Onder gewone om-

standigheden is dit rif een voldoende bescherming tegen den oceaan, en de schepen kunnen in de haven veilig ankeren. Maar in de maand Maart, 't zij wat vroeger of wat later, wanneer de Stille Zuidzee aan haren naam ontrouw wordende door vreeselijke stormen beroerd wordt, is deze haven zeer onveilig, want de zware golven slaan over het rif heen en de mond van de haven is zoo nauw, dat de schepen er niet uit kunnen komen. De schepen, die zich dan in de haven bevinden, zijn als het ware in een val, en het is dan bijna onmogelijk om te ontsnappen aan het gevaar van hun ankers geslagen en op het rif verpletterd te worden. Naast het kwaad heeft de natuur echter een weg aangeboden om daaraan te ontsnappen. De sterke afwijking in den barometerstand, die den storm altijd voorafgaat, is voor den zeeman een onmiskenbaar voorteken van dreigend gevaar; dat is het oogenblik waarop hij de haven moet verlaten om in de open zee te gaan wachten, totdat het weder gestild is.

Ook bij deze gelegenheid had de voorspellende barometer zijn taak verricht, en wist iedereen dat een zware orkaan op handen was. Maar de strijdustige ijverzucht van de beide eskaders was zoo groot, dat noch de Duitschers noch de Amerikanen de eersten wilden zijn, om zich uit de haven van Apia te verwijderen. Elkander ontziende, in plaats van de woede van de elementen te vreezen, bleven beide eskaders aan hunne ankerplaatsen hechten, totdat de storm losgebroken was. Toen was het te laat; zij waren niet meer in staat om den uitgang te bereiken. De woedende zeeën maakten de schepen onhandelbaar, stielen hen als notendoppen het een tegen het ander aan, en eindigden met hen alle zes op het rif te verbrijzelen.

Toen de wind weer ging liggen, en de eilandbewoners zich naar buiten waagden om de aangerichte schade te overzien, was het strand van Apia bedekt met de overblijfselen van de verongelukte schepen. Niemand dacht meer aan oorlog voeren, allermint de weinige schepelingen, die gelukkig genoeg waren geweest om hun leven uit den orkaan te redden.

J. D. W.

## DE SYNAGOGE.

Zoals men weet is de vraag over het ontstaan der Synagoge onder Israël juist niet zoo gemakkelijk te beantwoorden. Vóór de Babylonische ballingschap wordt van synagogen geen melding gemaakt. In den tijd der omwandeling onzes Heeren bestonden zij blijkbaar reeds lang in Kanaän en daarbuiten.

Het deed ons genoeg in het zeer lezenswaardig orgaan der Ned. Vereen. onder Israël, *De Hope Israels*, over dit onderwerp een en ander te vinden dat we hier laten volgen.

Het ontstaan der synagoge, waarvan wij lezen in de Evangeliën en in de Handelingen der Apostelen, heeft volgens den eerw. heer A. J. Scott plaats gehad in den tijd van den terugkeer der Joden uit de Babylonische ballingschap. „Te dier tijd,” zegt hij, „was de taal gansch anders dan in de dagen van Mozes, deels tengevolge van vervalschingen, die gedurende een tijdperk van duizend jaren waren ingeslopen, en deels ook door een langdurig verblijf als gevangenen onder hen die in een verschillend dialect dezelfde taal spraken. Bovendien waren door het verschil met den ouden staat van zaken en de langdurige verwaarloozing der Wet, de boeken van Mozes moeielijk te verstaan, ook afgezien van het feit der wijziging, die de volkstaal had ondergaan. Dientengevolge verhaalt ons Nehemia in zijn 8<sup>ste</sup> hoofdstuk, dat al het volk zich verzamelde als een eenig man op de straat voor de Waterpoort; en zij zeiden tot Ezra, den schriftgeleerde, dat hij het boek der wet van Mozes zou halen, die de Heere Israël geboden had, (vs. 2) en later zegt hij: „En zij lazten in het boek, in de Wet Gods, duidelĳk; en den zin verklarende, zoo maakten zij, dat men het verstond in het lezen” (vs. 9).

Van dien tijd, waarin men dus begon moeite te doen om het volk het boek der Wet te doen verstaan, nam de algemeene belangstelling in en de waardeering van de Wet natuurlijk grootelĳks toe. De tempel was de ecnige plaats voor de Levietische diensten, maar allerwege mocht het volk vergaderd worden, om het de Wet uit te leggen. Bij de diensten in den tempel konden alleen de Priesters en de Levieten handelend optreden; maar in deze samenkomsten om de Wet te lezen en te verklaren kon ieder optreden, die daartoe bekwaamheid bezat. Het gebed mocht overal worden opgezonden, maar waar kon het beter geschieden, dan waar men was samengekomen om eerbiedig de Wet te hooren lezen en verklaren, zoo als wij in Nehemia 8 lezen, dat Ezra en het volk gemeenschappelijk den Heere loofden en aanbaden?

Wat nu in Jeruzalem was geschied, werd welhaast door het geheele land nagevolgd. Waar slechts een vergadering voor dit doel kon worden bijeengeroepen, werd een gedeelte van het boek der Wet gelezen, hetzij, wanneer deze tegenwoordig was, door een priester gelijk Ezra, hetzij door een ander; de hoofden des volks zaten bij den lezer tegenover het volk, juist zoo als Ezra omringd was door de mannen, die bij hem waren (Nehemia 8 vs. 5); die daartoe in staat waren, verklaarden wat gelezen was, terwijl met zegening en gebed de dienst besloten werd. Hier is een volledige synagoge. Bijvoegingen en wijzigingen werden aangebracht waar de omstandigheden dit medebrachten; de andere deelen der Oud-Testamentische Schriften werden mede in hetgeen gelezen werd opgenomen; de Grieksche taal kwam bij de Joden in de verstrooĳing in de plaats



der Hebreuwsche; de verklarende toespraak begon onvermijdelijk bewijsgronden en vermaningen in te houden. Maar de instelling zelve dagteekent van Nehemia's tijd, en duurt voort niet tengevolge eener bepaalde afkondiging (wat de Joden dienaangaande ook mogen meenen), maar tengevolge van de uitnemende geschiktheid voor het doel, eene geschiktheid, die tot gevolg heeft gehad, dat hetzelfde ook in de Christelijke kerk is ingevoerd, en die, zooals duidelijk blijkt uit het verhaal van Nehemia, de eenige oorzaak van haar oorspronkelijk ontstaan is geweest.

Treffend en merkwaardig was haar invloed op het volk. Afschriften der wet werden vermenigvuldigd voor het gebruik in de synagogen; daar er geen drukpers bestond, vormde de nauwkeurigheid, die in het afschrijven werd vereischt, eene klasse van mannen, bekend met de letter der H. Schriften, de Schriftgeleerden. Maar bovenal: de kennis, die noodig was om in de synagoge de gewijde Schriften te verklaren, leidde hen, die dit wilden ondernemen, tot nauwgezette studie van de H. Schrift, zoodat dezen een hooggeëerde klasse van mannen in den staat vormden; en om aan het volk verzekering te geven van de bekwaamheid der candidaten, legden zij hun opvolgers de handen op. Dit zijn de rabbijnen."

#### SPOTTEN MET DEN BIJBEL.

Op het einde van de 18de eeuw hadden eenige Fransche schrijvers grooten invloed bekomen onder de beschaafde kringen. De zoogenoemde tijd der verlichting was voor hen aangebroken. Tegenover de macht der kerk en der monarchie verlieven zij hunne stem en vonden weerklank bij allen, die zich verdrukt achtten. Ongeveer al 't bestaande werd afgekeurd. De godsdienst was slavendienst, de mensch was tot vrijheid geschapen, de een mocht niet heerschen over den ander. De toepassing dezer beginselen moest tot een totale verandering van alles leiden. De vormen waren verouderd, een nieuwe geest, een geest van vernieuwing, van verlichting ging door de wereld, daarvoor moest al 't oude, vrome, overgeleverde, onnatuurlijke en onvrije vallen.

De gevaarlijkste schrijver van deze soort was Rousseau, een man die een zedeloos leven leidde, maar zoo aangenaam en overtuigend wist te redeneeren, dat bijna iedereen oor en hart voor hem opendeed, en hem als de bode van een nieuwen dageraad begroette. Er waren onder hen, die kortweg de onsterfelijkheid van den mensch en 't bestaan van God loochenden. Men noemde hen atheïsten, materialisten of ook wel encyclopedisten omdat ze tezamen een groot woordenboek vervaardigden, waarin zij alle woorden naar hun nieuwe beschouwing verklaarden. Bij eene vergadering dezer mannen had eens iets opmerkelijks plaats. (Hun voorzitter was de bekende Diderot.)

Eens was in Parijs dit gezelschap bijeen, in de

salon van den baron d'Holbach. Als naar gewoonte werd er over de H. Schrift gesproken en het scheen alsof de een den ander wilde overtreffen in het verachten van de gewijde bladen en in het bespotten van den Man der smarten. Diderot, een der vermaardste vrijgeesten van zijn tijd, was niet de minste bij dit onheiligh redekavelen. Maar eensklaps staat hij op en met verbazing staren allen hem aan, als hij begint te zeggen: „Uitstekend, mijne heeren, uitstekend! Ik ken niemand in dit land of ergens elders, die met meer sierlijkheid en gevatheid dan gij schrijven of spreken kan. *En toch bij al het kwaad dat wij van dit boek gezegd hebben, en dat het ongetwijfeld verdient, durf ik u een voor een uitdagen om een geschiedenis te bedenken, zoo eenvoudig, maar tegelijk zoo verheven en treffend, als het verhaal van het lijden en sterven van Christus, en dat nog, na zooveel eeuwen, zulk een diepen indruk teweeg brengt.*”

Geen wonder, dat in de salon van den baron d'Holbach na dit gezegde, een ongewone, maar veelzeggende stilte heerschte.

Zoo getuigt ook 't ongeloovigst gemoed nog van de kracht der waarheid!

#### UIT HET LEVEN.

Te San Francisco kwam onlangs met het stoomschip „Gaelic” de nieuwbenoemde gezant van China, vergezeld van 78 hooggeplaatste personen, waaronder zich vijf dames bevonden.

De voeten, of liever voetjes van deze laatsten zijn zoodanig van hunne jeugd af gepijnigd en misvormd, dat ze te klein zijn om het lichaam te dragen, zoodat de dames hoegenaamd geen voet kunnen verzetten, en ten allen tijde in een draagstoel van de eene plaats naar de andere moeten worden gebracht. Zooals men weet, behooren in China de kleine voetjes tot eene der schoonheden van de dames in hogere kringen. Het spreekt vanzelf, dat dit in de middelbare en lagere kringen niet het geval is, want hoe zouden anders de dames met poppenvoetjes door vrouwen kunnen worden bediend?

#### ONZE LEESTAFEL.

De Heeren E. & M. COHEN (Arnhem en Nijmegen) zetten met loffelijken spoed de uitgave der werken van Walter Scott voort.

Over den schrijver zelf en den aard zijner werken spraken we indertijd uitvoerig. Thans zijn bij bovengenoemde uitgevers reeds 2 van de 10 deelen, die verschijnen zullen, uitgekomen. Wijselijk zijn niet alle werken van Scott opgenomen, wijl enkele zich minder tot vertaling leenen of ook min boeiend zijn. De twee thans uitgekomenen zijn in hun soort meesterstukken: *Ivanhoe* en *De bruid van Lammermoor*. Beide worden den geen Engelsch verstaanden of daarin min ervaren lezer (de werken van Scott behooren niet tot het „gemakkelijk” Engelsch) in onze taal ontsloten, waaraan een letterkundige als de heer Gerard Keller als vertaler en bewerker zijn krachten wijdde. De uitgevers hebben eer van deze uitgaaf, die zoowel goedkoop als fraai is en door tal van fraaie platen de aandacht boeit.

Verwijzend naar wat we vroeger over Scott als schrijver zeiden, blijven we op deze reeks de opmerksaamheid vestigen, die zij ten volle verdient.



geïllustreerd Tijdschrift voor  
**Neerland's Jongelingschap en Volk**

onder redactie van

**A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.**

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

### DE GOD DES BIJBELS.

„Zooals de mensch is, zoo is zijn God,” heeft ergens een bekend dichter en denker gezegd. En dus is het inderdaad: zoo dikwijls de mensch den God, dien hij dienen of vereeren zal, niet ontvangt en leert kennen uit eene openbaring, van den Allerhoogste zelven afkomstig, maar aan zich de vrijheid behoudt om zich een God en een godsdienst uit te denken naar de inbeeldingen van zijn eigen hart en zin.

De geschiedenis der volken is dáar om het te bewijzen. De Griek scheidt zich goden, schoon van gedaante, en bedorven in hart en gedrag, gelijk hijzelf. De wilde Heiden vormt zich goden, wreed van gemoed en afschuwelijk van gelaat, gelijk hijzelf. Ja, ook de Jood en de Christen, zoodra zij zich veroorloven naar eigen willekeur veranderingen te brengen in het denkbeeld van God, gelijk het hun de Bijbel verkondigt, scheppen zich een iegelijk wederom den zijnen, naar eigen geliefkoosde begrippen. De Talmudist droomt van een God, die eenige uren daags aan de beschouwing van den Talmud besteedt; de afgetrokken wijsgeer wil een God van enkel *denken*.

Laat ons zien of de God van Israel, de God der Christenen, de God der openbaringen van Oud- en Nieuw-Testament insgelijks zulk een God zou kunnen

zijn, door menschen gedacht of gedicht naar hun eigen willekeur, naar hun eigen beeltenis!

Indien het zoo ware, voorzeker! de *God* des Bijbels zou zich met den *mensch* des Bijbels niet in zulk een gedurig *contrast* bevinden. De driften, de verkeerdheden, de smaak en voorkeur van menschen, zouden er in ontzien, geveid, alleenlijk misschien iet of wat geïdealiseerd worden. Het tegendeel intusschen blijkt op iedere bladzijde der oorkonden, op welke de Christelijke godsdienst zich beroept voor haar goddelijk-historische waarheid. De mensch, volgens die oorkonden eenmaal naar Gods evenbeeld geschapen, maar door eigen zonde-schuld van zijn verheven stand en zedelijken rang vervallen, heeft zonder ophouden zoowel de daad als het woord van God tot een getuigenis tegen zich. De God des Bijbels is heilig; de mensch, zooals hij door den zondenvall werd, is onheilig. Hoe zou de onheilige mensch zich een heiligen God bedacht hebben, zich daardoor zelven veroordeelend? Hoe zou hij zulk een God zich hebben *kunnen*, hoe zou hij zich zulk een God hebben *willen* uitdenken?

De God des Bijbels is een God van alle volmaaktheid.

Is er wel ooit iemand opgestaan, die gezegd heeft: Daar ontbreekt éene volmaaktheid, éene eigenschap, éene heerlijkheid aan den God, die ons door deze Joodsche schrijvers, door deze Galileesche visschers verkondigd wordt?

Wie zal al die volmaakheden, waarin zich de volstrekte volmaaktheid hervindt van het Goddelijk Opperwezen, dat ons de Bijbel openbaart, naar eisch beschrijven? Om het onvergelykbare van den God des Bijbels met eenig maaksel of bedenkfel van mensche-lijken oorsprong te beseffen, is een enkele blik op een enkele dier verhevene volkomenheden genoegzaam.

Denken wij b. v. aan die eigenschap, waarin zich de God des Ouden en des Nieuwen Testaments al dadelijk in den beginne dezer Schriften aan de menschen te kennen geeft: zijne *almacht*. Waar heeft immer de mensch, de wijsgeer, buiten den kring dier openbaring, van een God gedroomd, die in den beginne hemel en aarde schiep door zijn *woord*; die gezegd heeft: „Daar zij licht!” en daar was licht; van wien geschreven is: „Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er?” Een wil, een woord, dat al wat is in het aanzien riep, onderhoudt, ordent, regeert; dat woord, die wil, door geen ding beperkt of tegengestaan, en toch tevens niet ten uitvoer gebracht dan door een harmonie van wetten en wegen, in welke, tegelijk met almacht, zich ook de hoogste wijsheid openbaart? Een God, die alles kan wat Hij wil, en toch dien wil zelven als ware het wederom beperkt en bepaalt binnen tijden en gelegenheden, binnen wegen, waarin ook voor de vrije beweging van nog andere door Hem vrij geschapen wezens plaats en ruimte gelaten wordt? Maar die Opperste Macht, die Opperste Wijsheid, is tegelijk ook Liefde. Zij is de Liefde zelve. Heilige liefde jegens menschen, zijne schepselen; heilige liefde jegens menschen, die tegen Hem hebben gezondigd. Liefde, die tegelijk voor rechtvaardigheid plaats laat, — die zich nooit ten koste van rechtvaardigheid openbaart.

Waar heeft ooit de wijsbegeerte der volken buiten het licht of de afstraling der Bijbelsche openbaringen zich eene Godheid gedacht van heilige goedheid; een God, van wien geslacht aan geslacht kon zingen, dat „Hij goed is; dat zijne goedertierenheid in der eeuwigheid is?”

Zou werkelijk ook op zulk een God de spreuk van den dichter toepasselijk zijn: „Zooals de mensch is, zoo is zijn God?” — of heeft dan alleen de *Israëlietische* mensch zich zulk een God van allerlei volmaaktheid kunnen denken, zichzelven zulk een God kunnen geven? — Maar het tegendeel voorzeker leert de geschiedenis van datzelfde Israel, door Israëlieten zelven beschreven! Waar de Israeliet aan zichzelven was overgelaten, daar nam hij de afschuwelijkste, de verwerpelijkste, de onreinste goden van zijne naburen over! Daar maakte ook hij zich goden naar de dwaze inbeeldingen van het mensche-lijk hart; naar zijn zondige herinneringen uit een land, vanwaar zijn Jehovah hem had uitgeleid! Daar maakte hij zich gouden kalveren voor goden; daar diende hij den Moloch en Mammon; daar eerde en diende hij met onreine feesten en onheilige spelen

goden, die wel degelijk door menschen werden uitgedacht! Maar de levende God, die Israëls overtredingen door zijne profeten laat bestraffen, van zijne geduchte oordeelen laat achtervolgen, — die den afgodsdienst van zijn volk met een zeventigjarige gevangenschap vergeldt, en de verwerping van zijnen Messias met een thans reeds achttienhonderdjarige verstrooiing, — die God voorwaar kan wel niet het maaksel of bedenkfel van mensche-lijke inbeelding, van priesterlijk bedrog, van wijsgeerige bespiegeling zijn. Hij is een God, van wien met den Bijbel, van Hem afkomstig, geheel de geschiedenis der eeuwen getuigt. De God alzoo, dien Israel aan de wereld bekend heeft gemaakt, is door Israel niet verduid of bedacht, maar heeft zich werkelijk in en aan Israel geopenbaard.

Daartegen nu zegge niet wederom de Israeliet, aan het Oude Testament geloovig, aan het Nieuwe ongeloovig, dat het bewijs uit het onvergelykbare en onverduidbare van den God van Mozes en van Israel niet afdoet voor de Goddelijke waarheid van het Nieuwe Testament, hetwelk immers zijne voorstelling van den eenig waarachtigen God van het Oude ontvangt! — Het is juist die volkomen eenheid tusschen de eigenschappen en volmaakheden van den God der Profeten en dien der Apostelen, die gelijkelijk de Goddelijke afkomst der beiderlei oirkonden bewijst. Want het Nieuwe Testament voegt wel aan het Oude ten aanzien van de gronddenkbeelden der Goddelijke volmaakheden niets meer toe; maar datzelfde Nieuwe Testament stelt diezelfde volmaakheden, onder een geheel nieuwe bedeeling, op eene wijze in het licht, die, even weinig als het gronddenkbeeld zelf, binnen het bereik van mensche-lijke verbeelding of verduiding ligt. Het Nieuwe Testament verheerlijkt de onveranderlijke eigenschappen van den God en Verlosser des Ouden Testaments in feiten en uitspraken, die zoo- verre boven natuurlijk-mensche-lijke uitvinding liggen, als de hemelen hooger zijn dan de aarde. Datzelfde Nieuwe Testament, nog verder, trekt de hooge waarheden van het Godsbestaan des Ouden Testaments in uitdrukkingen tezamen, die evenzeer den stempel dragen van een hoogere wijsbegeerte, dan waartoe mensche-lijke vermogens immer reikten. Dus b. v. kent het Oude Testament eenen God, wiens lof is, dat Hij goed is; wiens gebod is: liefde tot God en tot den broeder, tot den naaste,” en wiens wegen en wetten van liefde getuigen jegens één door Hem afgezonderd en uitverkoren, schoon in zichzelf zondig volk; — maar het Nieuwe Testament trekt deze Goddelijke eigenschappen en gezindheden in een enig, nooit tevoren vernomen woord tezamen, aldus: „*God is liefde, en hierin is de liefde Gods jegens ons geopenbaard, dat Hij ons in zijnen Zoon een Zaligmaker van zondaren gegeven heeft, — dat Hij ons zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft tot een verzoening voor onze zonden.*”

Kan een mensch, al of niet door het licht des Ouden Testaments verlicht, zulk eene liefde, zulk eene daad, zulk eene gave zich met eenige denkbare mogelijkheid *verdicht* hebben?

## BROOD OP HET WATER.

### V. NA VELE DAGEN.

De dag, waarop men het lijk van den heer Fanshaw ten grave zou brengen, brak aan.

Reeds vroeg in den morgen begaf Smith zich naar het kantoor, en maakte daar het noodigste in orde. Daarop deelde hij mede, dat hij uit moest en eenige uren weg zou blijven, en begaf zich toen op weg naar het kerkhof, waar het lichaam van Fanshaw aan de aarde zou worden toevertrouwd.

Allerlei gedachten vervulden zijn hoofd en hart, gedachten aan het verledene; alles stond hem weer voor den geest en 't was of een stem hem toefluisterde: De man, naar wiens graf gij gaat, is er beter aan toe dan gij. Straks zullen anderen bij uw graf staan, en dan?

Op die vraag vond hij geen antwoord, en dat juist verontrustte hem. Hij had nooit tot de vromen behoord, zooals hij zei, met het geloof soms gespot, en toch getuigde thans iets in hem, dat hij ten slotte dwaas had gedaan en degenen die hij bespote het beste hadden verkozen. Wel had hij in later jaren geen vijandschap jegens de waarheid, die uit God is, betoond, maar onverschilligheid voor de eeuwige dingen had hem des te meer gekenmerkt. Hij had voor „zaken” geleefd en 't werd hem thans duidelijk, hoe zulk een leven, schoon op zichzelf onberispelijk, toch weinig baten zou bij den overstap in dat andere leven, 't welk Fanshaw thans was binnengegaan.

Zoo al denkende naderde hij de begraafplaats, die dicht bij de stad lag. Velen stonden reeds aan den ingang te wachten; anderen bevonden zich op het kerkhof. Smith mengde zich onder hen. Blijkbaar kende hem niemand. Dat was zeer begrijpelijk, want hier waren vrienden en geestverwanten van Fanshaw bijeen, mannen en vrouwen, wier geloof ook 't zijne was geweest, en daarbij een schare, die in hem een weldoener en verzorger had verloren. Tot al dezulken nu behoorde Smith niet, en zoo stond hij als een eenling te wachten tot de lijkstoet aankwam. Toen de kist grafwaarts werd gedragen, volgde hij met velen het lijk.

Aan het graf gekomen, hielden de dragers stil. Een heer — Smith kende ook hem niet — trad vooruit en sprak in naam der inrichting, welker penningmeester Fanshaw was geweest. Hij herinnerde, hoe deze volijverig, vele jaren lang, geheel belangeloos de zaak had gediend; hoe de arbeid door zijn zorgen was uitgebreid en voorspoedig geweest. „Niet alleen wij,” zoo sprak deze bestuurder, „zegenen de nagedachtenis van hem, dien we grafwaarts brengen,

maar met ons honderden ellendigen en verlatenen, tot wier redding hij bijdroeg. Gode alleen is 't bekend, hoeveel geestelijke nood tegelijk met den lichamelijken is gelenigd. Maar wij zijn hier niet om den mensch te eeren; onze vriend zou dat allerminst verlangd hebben. Gode zij dank en zijn onuitsprekelijke genade, dat was de grondtoon zijns harten, en wij ook roemen Gods genade, die hem tot zooveel arbeids bekwaamde.”

Nu volgden verschillende sprekers, die den weg van het sterfhuis naar het graf met den lijkstoet hadden meêgemaakt. De een wees op Fanshaw's verdiensten als koopman; de ander prees hem als lid van verschillende commissiën voor stedelijke belangen; een derde roemde hem als bevorderaar van handel en nijverheid; tot eindelijk weder de beurt kwam aan hen, die vooral den Christen in Fanshaw hadden geëerd en liefgehad.

De laatste dezer sprekers was een predikant, een betrekkelijk jong man. „Ik heb,” zoo sprak hij onder meer, „onzen broeder Fanshaw slechts kort gekend, in vergelijking met de vele jaren, welke hij in des Heeren dienst heeft besteed. Toch heb ik veel, zeer veel van hem geleerd, minder door zijn woord — hij sprak niet veel — dan wel door zijn stillen, godzaligen wandel en zijn ijver tot alle goed werk. Hij ontzag zichzelf niet, als het de zaak des Heeren gold en heeft daarom ook smaad en spot geleden, als een goed krijgsknecht van Jezus Christus, wiens verschijning hij heeft liefgehad.

„Wat blijft ten slotte over? Onze vriend was een man van zaken, een vermogend man, een ijverig man, onbesproken, ja geëerd bij velen; hij arbeidde veel, deed veel goeds — maar wat zou hem dat alles baten, als hij niet het hoogste, het éene noodige had bezeten, namelijk de zaligheid uit genade door het geloof; als het zoenbloed van Jezus Christus niet zijn schuld had uitgedelgd, zijn verlossing had gewrocht?”

De kist werd nu in de groeve nedergelaten en daarna nog een lied gezongen, schoon 't velen onmogelijk was te zingen wegens de ontroering waarin zij verkeerden. Smith echter merkte van dat alles weinig of niets. Hij had den laatsten spreker aandachtig gevolgd, aangetrokken door het jeugdig voorkomen en de vurigheid van den spreker. Doch onder diens woorden waren hem de oogen opengegaan voor eigen toestand. En de gedachte sneed hem door de ziel: Al spot ge niet meer, al leeft ge voor uw zaken en onberispelijk, wat zal 't u baten, als die man gelijk heeft? Fanshaw deed zooveel meer dan gij en toch, zoo had de spreker gezegd, 't zou hem niet nut zijn geweest, zoo hij niet nog wat beters had bezeten, iets dat niet te verdienen is, en dat niet *door* den mensch, maar *voor* den mensch is geschied, de verlossing door Jezus Christus.

Was 't wonder dat Smith, nog dieper in gedachten verzonken dan toen hij heenging, het kan-

toor weer bereikte? Zijn arbeid verrichtte hij het overige van den dag werktuigelijk. En toen hij eindelijk zijn lessenaar sloot, sprak hij halfslud: „Ik moet weten, of die man gelijk heeft. Er is te veel meê gemoeid.”

En dat was ook zoo. Gelukkig wie het leert inzien.

#### VI. EEN OMMEKEER.

Twee weken na de begrafenis van Fanshaw zag men den heer Smith op zekeren avond stilhouden voor een huis, aan welks deur zijn vrienden en bekenden hem zeker niet zouden gezocht hebben. 't Was de woning van den jongen predikant, wiens woorden Smith zoozeer in het hart hadden gegrepen.

De prediking op het kerkhof was voor Smith de nadere toelichting geweest tot die andere prediking, welke hem vóór twintig jaar was gehouden, maar naar welke hij toen niet geluisterd had. Was hem destijds gezegd, dat de bezoldiging der zonde de dood is, en dat een leven buiten God de weg is tot tijdelijken en tot eeuwigen jammer, de woorden, nu pas gehoord, hadden hem doen verstaan, hoe hij, die voor een braaf man doorgaat, toch arm en ellendig is voor de poort der eeuwigheid, zoo hij niet anders dan die braafheid heeft. Doch in de beide predikatiën was Smith ook nog iets anders verkondigd, n.l., dat er voor goddelooze en voor brave zondaars een weg is geopend om den toekomenden toorn te ontvlieden en dat die weg heet: Christus, Hij, die van zichzelf getuigt: „Ik ben de weg.”

Toen al deze dingen voor Smith duidelijk waren geworden, gevoelde hij eenerzijds de groote ellende, het gevaar waarin hij verkeerde, maar begreep anderzijds dat het dwaas zijn zou, zoo hij zich niet om zijns levens wil haastte. Ja, zoo sterk werd die overtuiging in hem, dat hij, die nauwelijks wist wat bidden was, nu uit den nood zijns harten begon te roepen. En al waren 't meer klachten en verzuchtingen dan wel aaneengevoegde woorden, ze werden daarboven toch wel verstaan en verhoord. Dat zou de bitter ervaren.

In den angst zijns harten en gedreven door de begeerte naar meer licht, besloot Smith den Bijbel te onderzoeken, het boek waarvan hij hoogstens een paar uitspraken kende, doch dat hij evenmin bezat als ooit had doorzocht.

Zoo schafte hij zich dan een Bijbel aan en zette zich aan 't lezen. Doch niet aanstonds vond hij den troost dien hij zocht. Gods Woord toch is voor hem, die steeds buiten de geestelijke dingen heeft geleefd, als een hof vol vreemde gewassen en heerlijke maar onbekende bloemen. In het eerst wordt men met verbazing en verwondering vervuld, maar weet vaak niet wat men ziet, begrijpt nog minder waartoe het dient. Zoo ging 't ook Smith. Daarbij kwam dat de Engelsche Bijbel dien hij gebruikte, welks vertaling nog ouder is dan onze Staten-Bijbel,

evenals deze, vele uitdrukkingen bevat, die verouderd of zeer ongebruikelijk zijn, of wel in een zin voorkomen, dien de onkundige niet vat. Toch las hij voort en verkwikte zijn ziel aan hetgeen hij vond en begreep. Al was het dan ook niet veel, hij gaf 't niet op. Echter gevoelde hij al spoedig behoefte aan verklaring en uitlegging, gelijk trouwens in de Schrift zelf telkens blijkt, dat die tot recht verstand vaak noodig is; waartoe God dan ook de mannen verwekt, wien hij de wijsheid of de ervaring geeft. Niet opdat we 't hun zouden overlaten, gelijk in de Roomsche kerk aan de priesters, maar opdat dit onderwijs, dat elk geven kan, leeraar of niet, die de gave bezit, den onkundige kundig, den „slechte” verstandig make, zoodat hij ten slotte instaat is te verstaan wat hij leest. Men vergete echter niet, dat noch leeraar, noch leerling iets vermogen buiten den grooten leermeester, den Heiligen Geest, die van zijn eigen Woord de beste verklaarder is.

De leeraar ontving zijn bezoeker vriendelijk en hoorde opmerkzaam wat deze hem mededeelde. Smith was een man, die althans de deugd der oprechtheid bezat en zonder omwegen zich uitsprak. Zoo verhaalde hij dan ook al wat er was voorgevallen, vóór twintig jaren en nu; ook hoe hij onrustig was geworden; hoe het woord des predikers hem diep had getroffen, en gaf zijn begeerte te kennen om leiding en onderrichting aangaande hetgeen hem te doen stond. „Ik heb,” zoo sprak Smith, „den Bijbel genomen en er in gelezen en zeer goede woorden ook, doch veel is mij nog duister. Misschien kan ik ook daaromtrent van u opheldering krijgen. Ik gevoel dat ik een ander mensch moet worden. Wat moet ik daartoe doen?”

„Uw vraag,” zoo was 't antwoord, „is in andere woorden dezelfde, die vóór bijna twee duizend jaren aan Paulus werd gedaan: „Wat moet ik doen om zalig te worden?” Ik kan u dan ook geen ander of beter antwoord geven dan het zijne: „Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden.

„Te *doen* hebt gij eigenlijk niets. God heeft alles gedaan. Gij hebt slechts aan te nemen, te gelooven. Wat u helpen kan is geen werk van u, maar een gift die God u uit genade schenkt.”

Smith hoorde met gespannen aandacht toe, en bij de laatste woorden, die met gloed en kracht werden uitgesproken, zag hij met zulk een verlangen den leeraar aan, dat deze wel moest gevoelen hoe diep zijn woord, of veeleer het Woord Gods uit zijn mond, doordrong. Hij achtte het nu beter het Woord zelf te laten spreken en den Bijbel nemende, sloeg hij Mattheüs XIII op en las de gelijkenis van den zaaier met de verklaring, die de Heere Christus zelf er van geeft.

„Vriend,” zoo sprak de leeraar, „ziehier nu uw geval. Het zaad is ook bij u gestrooid al vóór twintig jaar, en naar wij zouden zeggen, is het of door de vogelen opgepikt, of op de steenrots gevallen,

of verstikt in de doornen. Doch zie welk een groote genade Gods! Ten slotte blijkt dit niet zoo te zijn. Want het heeft dieper wortel geschoten dan gijzelf denkt. Alleenlijk bid nu tot God het wasdom te geven. Laat ons dat allereerst nu samen doen."

Alzoo geschiedde. En toen beiden oprezen, gevoelde Smith misschien voor het eerst wat het zeggen wil te bidden, en hoe in de hemelen Een woont, die het gebed hoort.

Een jaar later vinden we op een avond het bestuur der Inrichting vergaderd, vanwelke we vroeger spraken. De predikant had de plaats van Fanshaw als penningmeester ingenomen. Naast hem zit een man, dien we herkennen. Het is Smith. We zagen hoe hij aanvankelijk tot den Heere werd geleid. Ook aan hem bleek, dat God, die in hem een goed werk was begonnen, dat voleindde. De Heilige Geest werkte door het Evangelie, waarbij diezelfde Geest zijn licht schonk, in het hart van den vroegeren spotter, den lateren onverschillige. Langzamerhand leerde hij verstaan wat het zegt, dat der volkeren behoudenis is voor allen die door Christus tot God gaan, en ook hoe vergeving der zonden door den Zoon verkregen wordt — en dat om niet.

Het geloof werkt altijd vruchten der dankbaarheid. Zoo ook hier. Toen Smith den Heere had leeren kennen, wist hij dien dank niet beter te toonen, dan door in te gaan tot het werk, nagelaten door Fanshaw. En zoo kreeg hij dan weldra een plaats in het bestuur der Inrichting, waarvoor de man, die onwetend het middel tot zijn behoud was geweest, zoozeer geijverd had. De bekwaamheden van Smith op het gebied van wat men „administratie" noemt, zijn vele vrije tijd, zijn milddadigheid, waartoe een groot vermogen hem mede instaat stelde, dat al maakte hem spoedig den rechten man op de rechte plaats.

En toen op het eerste jaarfeest dat hij bijwoonde ook aan Smith de beurt tot spreken kwam, verhaalde hij eenvoudig, onder diepe stilte, den hoorders zijn geschiedenis en sloot met deze woorden:

„Zoo is het brood, op het water uitgeworpen, na vele dagen gevonden. Hem de dank die mij zocht. Zijn genade zij van alles de eer!"

H.

## ONGELOOF EN ONDERZOEK.

Merkwaardig is de indruk, welken het Evangelie maakt op mannen, die, na het langen tijd met vooroordeel en in onzekere verte beschouwd te hebben, na zich een groot gedeelte van hun leven vergeenoegd te hebben met die halve kennis, welke zoo algemeen is, en die men zonder grond voldoende acht om het te beoordeelen, gelukkig er toe gebracht zijn om het ernstig en nauwgezet te onderzoeken. Men ziet diezelfde menschen dan de rangen van de tegenstanders verlaten, en zich zelfs plaatsen

onder het aantal van zijn trouwste aanhangers en verdedigers.

Lord Littleton en zijn vriend Gilbert West, overtuigd dat het Christendom bedrog was, besloten het voor aller oogen te ontmaskeren. West koos de opstanding van Christus, en Littleton de bekeering van den apostel Paulus tot onderwerp van bestrijding. Intusschen hoedanig was de uitslag van een arbeid, onder zulke voortteekenen ondernomen? Beiden werden bekeerd door de pogingen, welke zij in het werk hadden gesteld om het Christendom omver te werpen. Hunne nasporingen hebben twee merkwaardige werken voortgebracht, waarvan het eene tot titel heeft: „Beschouwingen over de bekeering van Paulus," en het andere: „Beschouwingen over de opstanding van Christus."

Een ander, Soames Jenyns, laten we zelf spreken. Het werk, waarin hij den uitslag van zijne nasporingen heeft blootgelegd en dat even opmerkingswaardig als klein van omvang is, eindigt hij aldus:

„Het zou mij gemakkelijk geweest zijn dit boek meer uit te breiden, maar dan zouden zij, die in het gewoel der dagelijksche bezigheden leven, den tijd niet hebben om het te lezen. Zoo het ooit de eer heeft in zulk een goed gezelschap toegelaten te worden, twijfel ik niet, of men zal dadelijk het besluit trekken, dat het het werk moet zijn van een geestdrijver. Ik zal dus de vrijheid nemen hun te verzekeren, dat de schrijver zoover mogelijk van dit karakter verwijderd is; dat hij vroeger misschien niet meer dan zij geloofde; maar dat, daar hij eenigen vrijen tijd en nog meer lust tot onderzoek had, hij die gebruikt heeft om eene vraag op te lossen, die hem van eenig gewicht toescheen, namelijk: „Is het Christendom, zooals velen beweren, slechts gegrond op fabelen, of is het wezenlijk wat het beweert te zijn, eene openbaring, aan het menschelijk geslacht medegedeeld door de tussschenkomst van een bovenaardsche macht?"

Door zich met oprechtheid aan dit onderzoek toe te wijden, heeft hij weldra bevonden, dat de eerste onderstelling onhoudbaar was, en dat het Christendom op den hechtsten grondslag rustte. Toen hij zijn onderzoek voortzette, heeft hij van stap tot stap een nieuw licht zien opgaan en somtijds de schitterendste helderheid zien verrijzen op punten, die schijnbaar enkel duisternis waren, terwijl de voorname kracht van bewijs in de opmerking lag, dat het evenzeer ondenkbaar was zóo te worden misleid, als het onmogelijk voor de rede bleek te zijn, zoo iets uit te vinden of zelfs te ontdekken. Al deze bewijzen hebben hem overtuigd van de goddelijkheid van dezen godsdienst en van diens hemelschen oorsprong."

Men kent de bekeering van Laharpe en zijn antwoord aan iemand, die, gelijk zijn vroegere vrienden, er de beweegredenen van wilde kennen: „Zoo menschen zonder partijdigheid en zonder hartstocht



mij naar de reden vragen van mijn tegenwoordige denkwijze over den godsdienst, zal het voldoende zijn hun in twee woorden te zeggen: „Ik heb geloofd, toen ik onderzocht heb; onderzoekt ook en gij zult gelooven.”

Ten slotte willen we wijzen op het voorbeeld van Benjamin Constant. Ziehier hoe hij zich uitdrukt in zijn groot werk: „De la religion”:

„Wij zeggen het met des te meer overtuiging, naarmate onze meening langzaam en om zoo te zeggen tegen onzen wil gevestigd is. De verschijning en het instandblijven van het Joodsche theïsme in een tijd en bij een volk, even onvatbaar om het denkbeeld op te vatten en te bewaren, zijn, onzes inziens, verschijnselen, welke men niet door rede-neering kan verklaren” (Tome II: pag. 219). Wij erkennen de openbaring aan Mozes gedaan; wij erkennen de Christelijke openbaring, want de wedergeboorte van het menschelijk geslacht zou ons geheel onverklaarbaar toeschijnen zonder de tusschenkomst van de macht, die de zedelijke verbetering van den mensch wil” (Tome II: pag. 215, Note).

Ziedaar feiten, die de aandacht waardig en geschikt zijn om het valsche vertrouwen te schokken, waarmede zoovelen tegenwoordig de Openbaring verwerpen zonder eenig onderzoek en door vragen, die nog beantwoord moeten worden, vooraf tegen haar in te roepen. Ziedaar getuigenissen, die niet verdacht en zonder vooringenomenheid gegeven zijn, of, sterker nog, gegeven, niettegenstaande de meest ingekankerde en vijandige vooroordeelen, door mannen aan wie men zonder twijfel noch talent noch goede trouw zal ontzeggen, en die, door verschillende wegen geleid tot het onderzoek van de leer van het Christendom en van zijn bewijzen, gedwongen geweest zijn, om, tegen hunne verwachting, het zegel van zijn goddelijkheid te erkennen.

## EEN REIS OM DE WERELD.

Weinige geregeld varende stoombooten hebben, wanneer zij na een volbrachte uit- en thuisreis, het uitgangspunt van hun tocht weer bereiken, zulk een langen en aan afwisseling rijken tocht achter den rug, als de schepen die Engeland met Nieuw-Zeeland verbinden.

Deze booten hebben de eigenaardigheid, dat zij niet, gelijk in den regel met de groote overzeesche verbindingen het geval is, op de thuisreis denzelfden weg volgen als op de uitreis. Zoo varen de booten naar Amerika in den Atlantischen Oceaan tusschen hun eindstations heen en weer, en de boot naar Indië doet op de thuisreis dezelfde havens aan als op de uitreis. Maar de boot naar Nieuw-Zeeland doet anders. Wanneer zij eenmaal haar bestemming aan de tegenvoeters over Kaapstad bereikt heeft, dan keert zij niet langs denzelfden weg terug, maar

blijft in oostelijke richting doorvaren tot Kaap Hoorn, volgt dan de kust van Zuid-Amerika tot Rio de Janeiro om dan den Atlantischen Oceaan dwars over te steken en de kust van Engeland weer te bereiken. Iedere volbrachte uit- en thuisreis van een dezer booten is dus in letterlijken zin een reis om de wereld (zij het dan ook in iets meer dan 80 dagen).

Uitgezonderd het eerste gedeelte van de reis, tot Kaap Verde, de meest westelijke punt van Afrika, vaart het schip gedurende de geheele reis in oostelijke richting en de opgaande zon tegemoet.

Op deze rondreis, die, oponthoud er niet bij gerekend, omstreeks 83 dagen duurt, bezoekt men achtereenvolgens Santa Cruz de Teneriffe, de hoofdstad van de Canarische eilanden, Kaapstad en Hobart, de hoofdstad van Tasmania. Vervolgens een of meer der havens van Nieuw-Zeeland, en dan op de terugreis Rio de Janeiro, de hoofdstad van Brazilië en nog eens het eiland Teneriffe.

Ruim een week na het vertrek uit Londen, en nadat Plymouth nog even is aangedaan om passagiers en brieven in te nemen, bereikt men de Canarische eilanden, en laat de boot het anker vallen op de reede van Santa Cruz.

De Canarische groep, die behalve de kleinere rotseilanden uit zeven bewoonde, aan Spanje behorende eilanden bestaat, was reeds aan de ouden bekend. Althans gewaagt Homerus (9 eeuwen vóór onze jaartelling) van eilanden, die buiten de Straat van Gibraltar lagen, en men vermoedt, dat hij de Canarische eilanden bedoelde. Zeker is het, dat zij zeer lang bekend zijn geweest, wie dan ook de ontdekkers waren.

Tot de ontdekking van Amerika beschouwde men deze eilanden als het meest westelijk gedeelte van de aarde. Columbus had nog niet het bewijs geleverd, dat de aarde rond is. Voor ons, die leven in een tijd, waarin de weinige nog onbekende deelen van de wereld nauwkeurig onderzocht en in kaart gebracht worden, is het bijna onbegrijpelijk, dat gedurende de eerste vijftien eeuwen onzer jaartelling (om van de oudheid niet te spreken) de aardrijkskunde zoo weinig vooruitgang heeft gemaakt. Vreemd genoeg echter leeft nog heden ten dage een eigenaardig overblijfsel voort van de oude opvatting, dat aan de andere zijde van de Canarische eilanden de wereld ophield. Vele kaartenteekenaars namelijk gebruiken den eersten meridiaan van Ferro, en dit Ferro, of zooals de bewoners het noemen Hierro, is het meest westelijk gelegene van de Canarische groep. De keuze van dezen eersten meridiaan dagteekent uit den tijd toen men Ferro beschouwde als het punt waar de aarde begon; het door de natuur aangewezen uitgangspunt voor aardrijkskundige berekeningen.

Sedert den tachtigjarigen oorlog tot aan het einde

van de vorige eeuw hebben deze eilanden herhaaldelijk blootgestaan aan de aanvallen van Nederlanders en Engelschen, die ook hier de Spanjaarden kwamen bestrijden. Doorgaans wisten deze laatsten zich goed te weren en hunne vijanden onverrichter zake te doen aftrekken. Bijvoorbeeld in 1797, toen Nelson een aanval op Santa Cruz deed. Bij deze gelegenheid verloor de vlootvloogd niet alleen een arm, maar was hij bovendien genoodzaakt om twee vaandels in het bezit der Spanjaarden achter te laten. Deze trophéeën, die in een der kerken bewaard worden, gaven eenige jaren geleden bijna aanleiding tot onaangenaamheden tusschen de Spanjaarden en de Engelschen. Een Engelsch adelborst, die met zijn schip op de reede lag, was namelijk tot de overtuiging gekomen, dat Britsche vaandels niet thuishooren in Spaansche kerken; de daad terstond bij de gedachte voegende, bemachtigde hij de trophéeën en nam die naar zijn schip mede.

De Spanjaarden, die hierover erg ontstemd waren, gingen zich bij den Engelschen commandant beklagen. Deze had natuurlijk geen andere keuze dan de vaandels aan hun rechtmatige eigenaars terug te geven.

Santa Cruz ligt aan de zee, onder aan de glooiing van den bergrug, die het geheele eiland Teneriffe van het Noord-Oosten naar het Zuid-Westen doorloopt. Op de hoogte van Santa Cruz is deze rug 't laagst en vormt daar een zadel of overgang van de oostkust van het eiland naar de westkust. Ten Zuiden van dezen zadel wordt de bergrug hooger en woester, en gaat dan eindelijk over in het hooge vulkanische tafelland, uit welks midden de Piek van Teneriffe zijn 3716 meter hoogen kratertop naar de wolken verheft.

Uit de ankerplaats is de Piek echter niet zichtbaar, en de aandacht van den reiziger bepaalt zich geheel en al tot het voor hem liggende tafereel. Het stadje ligt als het ware in een lijst; links en rechts ongenaakbare, rotsige heuvels; in den achtergrond de bijna lijnrechte horizon van den zadel van Laguna, en in den voorgrond de haven. Een Spaansche kanonneerboot, een vreemd oorlogsschip, eenige stoombooten van den Inter-Canarischen dienst liggen hier voor anker, terwijl een klein barkschip aan de in aanbouw zijnde kade of zeehoofd bezig is te lossen en te laden. Visschersschepen ziet men weinig.

Ook het stadje heeft met zijn vele torens en versierde daken een vroolijk aanzien. Op vele plaatsen ziet men tusschen de gebouwen partijtjes groen; vooral een soort boulevard of met boomen beplante zeewal, die langs den waterkant loopt, geeft terstond den indruk, dat rustige landbouw hier veel meer in eere is dan nijverheid of zeevaart. De grootere huizen zijn, wat hun hoofdtrekken aangaat, naar één model gebouwd. Een breede voorpoort geeft toegang tot de binnenplaats, die op iedere verdere

ping van een geheel rondlopende gaanderij voorzien is. Deze gaanderijen zijn onderling door trappen verbonden, alles van gesneden houten pilaarwerk vervaardigd, en groen geschilderd. In het heldere licht van deze streken is het groen een bijzonder geschikte kleur, omdat het verschil tusschen licht en schaduw dan niet zoo sterk spreekt.

In vroegere jaren, toen de goedkoope uit koolteer bereide kleurstoffen nog niet bekend waren, werden hier groote uitgestrektheden grond beplant met de cactus, waarop de cochenille leeft. Thans heeft deze tak van industrie opgehouden te bestaan, en leveren de eilanden wijn, tabak, subtropische vruchten en vroege zandaardappelen. De Canariërs houden zich weinig met zeevaart en vischvangst bezig, maar zij zijn daarentegen bijzonder zorgzame landbouwers, misschien wel omdat hun kleederdracht er op berekend is om hen in hun landbouwwerk zoo weinig mogelijk in den weg te zijn. Een grauwe, vierkante wollen deken, aan een kant aaneengeregen en zoodoende pasklaar gemaakt om op de schouders te rusten, neemt bij hen de plaats in van buis of jas. Goede grond schijnt hier overigens schaarsch te zijn, althans in de buurt van Santa Cruz. Op de heuvels achter de stad zijn veel kleine akkers, door steenen muren van elkander gescheiden; hier kan men zien, hoe de boeren in teenen mandjes grond aanbrenge, om zoodoende de laag aarde wat dikker te maken. Mandenwerk is overigens een specialiteit van deze plaats, die bekend is door de rieten dekstoelen die men er krijgen kan.

Veertien dagen na het vertrek uit Santa Cruz bereikt men Kaapstad. Evenals op Teneriffe, wordt ook hier het landschap beheerscht door een alleenstaanden en in het oog loopenden berg. Maar terwijl de Piek van Teneriffe, die in het midden van het eiland ligt, vaak achter de wolken verborgen is, maakt de Tafelberg een onafscheidbaar deel uit van het landschap van de Kaapstad, die aan zijn voet ligt. Hoewel de Tafelberg niet zeer hoog is (1082 meter), is het een indrukwekkend gezicht. Lang vóór men de haven bereikt, schijnt de reusachtige, bijna horizontaal afgesneden massa het schip aan te trekken. Dan begint men heel in de verte, aan den voet van den berg, eenigen rook te bespeuren, terwijl aan den linkerkant de grauwe lijn van de lage kust, die men langs vaart, met het schip gelijken tred schijnt te houden. Gaandeweg sluit zich dit lage land aan bij den voet van den berg, en blijkt het een ondiepe baai te zijn. Wanneer eindelijk het anker op de reede valt, heeft men links deze baai, rechts de open zee, en vlak voor zich den Tafelberg met Kaapstad aan zijn voet.

De weinige uren, die men hier vertoeft, laten niet meer toe dan een korte wandeling door de stad te maken, en terloops eenige indrukken te verzamelen. Een Nederlander begint hier met uit te zien naar overblijfselen uit den tijd, toen de

Kaapkolonie een Hollandsche bezitting was, en zoekt dus naar voorbeelden van oudvaderlandschen bouwtrant. Deze bestaan wel, en zijn zelfs zeer talrijk, maar worden overvleugeld door de nieuwere gebouwen. Oude trapegevels en lage stoepen en onderdeuren komen alleen tot hun recht, wanneer zij uitzien op een gracht of niet al te wijde straat, of op een ouderwetsch marktplein. Maar te Kaapstad zijn geen grachten, en de nieuwe straten zijn zeer breed, zoodat de oude Hollandsche gebouwen als in de zijstraten verscholen liggen. Een belangrijke uitzondering hierop maakt het paleis van den gouverneur der Kaapkolonie. Dit uitgestrekte landhuis, laag van verdieping en door een breede veranda van den geheel op Hollandsche wijze aangelegden tuin gescheiden, doet de gedachte in een oogenblik naar het vaderland terugkeeren.

Met het verlaten van Kaapstad begint het laatste gedeelte van de uitreis. Niet alleen het laatste, maar ook het langste, want men blijft nu negentien dagen onderweg alvorens Tasmania te bereiken. Het is een eentonige tocht: men ziet geen land aan den horizon en haast geen zeil. Men heeft echter het voordeel van vrij zeker op mooi weer te kunnen rekenen, en op voorspoedige, dus westelijke winden. In het zuidelijk halfrond waait de wind doorgaans uit het Westen; zeilschepen, die van Australië naar Kaap de Goede Hoop gaan, dus tegen den heerschenden wind in, nemen dan ook soms de langere reis, die over Kaap Hoorn gaat en vandaar naar Zuid-Afrika. De lange tocht met den wind mede duurt dan niet langer dan de kortere tegen den wind in.

Op de reis tusschen Kaapstad en Tasmania beschrijft het schip een lange bocht, waarvan het zuidelijkste punt bereikt wordt omstreeks 90° O.L. van Greenwich. (Meridiaan van Calcutta, of van Jenisseisk in Siberië.) Op dezen meridiaan is men iets ten Zuiden van den 47<sup>sten</sup> breedtegraad, dus veel zuidelijker dan Kaapstad en iets zuidelijker dan Tasmania.

Hoewel men gedurende dien geheelen tocht geen land ziet, blijven er voortdurend zeevogels om het schip fladderen. Men is dan ook soms niet heel ver uit de buurt van enkele der weinige eilandengroepen, die in den zuidelijken Indischen Oceaan liggen, bijvoorbeeld de Crozets en de Kerguelen-eilanden. Deze laatste schijnen aan Frankrijk te behooren, evenals St. Paul en Amsterdam, onlangs geannexeerd. Het is niet duidelijk welk nut de Franschen van de Kerguelen-groep meenen te kunnen trekken. Het land is onbewoond, hoewel niet onbewoonbaar; en terwijl de westelijke kusten geheel onherbergzaam zijn vanwege de uit het Westen opkomende regenstormen, bieden de oostelijke kusten althans veilige ankerplaatsen aan.

't Is zeker geen Eldorado. Des winters is het er niet bijzonder koud, maar het klimaat is zoo wonderig, dat boomen er haast niet kunnen groeien, en

zoo vochtig, dat een groot deel van de oppervlakte met steeds doorgroeïend mos bedekt, veenachtig en moerassig is geworden. Het schijnt echter, dat schapen aan dit klimaat kunnen wennen; althans op de Falkland-eilanden, die zich in vele opzichten met de Kerguelen laten vergelijken, zijn groote schapenfokkerijen.

(Wordt vervolgd.)

## EEN MERKWAARDIG MAN.

In de lente van het jaar 1821 deed eene bende Mohammedaansch geworden Foelbees een inval in Joruba, aan de westkust van Afrika. Na menig ander dorp werd ook Osjogoen overvallen, uitgeplunderd en verbrand. Een der bewoners kwam in den worstelstrijd om het leven; zijne vrouw, Afala geheeten, en zijne drie kinderen werden met andere gevangenen, die een lange en medelijdenwekkende slavenketen uitmaakten, naar Isejin weggevoerd, waar de buit moest verdeeld worden. Adjaï, de oudste van het drietal kinderen, een jongen van elf of twaalf jaren, werd met zijne zuster het eigendom van een klein opperhoofd; de moeder met het jongste kind werd door een ander opperhoofd weggevoerd. Kort daarna werd Adjaï van zijne zuster gescheiden en ging in den tijd van zes maanden in de handen van verschillende eigenaars over. Het arme kind gevoelde zich in dien toestand zoo ongelukkig, dat hij, zooals hij later verteld heeft, dikwijls poogde zich van kant te maken, maar zijne meesters verhinderden het hem telkens. God had nog groote dingen met dit kind voor. Op de markt van Dada werd hij, nadat hij voor eene kip verruild was, door een ouden Muzelman gekocht, die hem naar de kust vervoerde. Daarna werd hij op zekeren vroegen morgen met honderd zes en tachtig lotgenooten in boeien geslagen en met hen onder in het ruim van een Portugeesch slaven-schip, dat voor Amerika bestemd was, tezamengepakt.

Reeds den anderen dag 's avonds maakten twee Engelsche kruisers jacht op de verdachte brik. Het gelukte hun die aan te klampen, en een gedeelte van de zwarte lading werd, verschrikt en alles vreeszende, onmachtig om de bedoeling van den bevrijder te begrijpen, overgebracht op de Myrmidon, onder commando van Sir Henry Leekc. Adjaï en velen met hem vreesden in andere beulshanden te zijn overgegaan. Zij hielden de bloedende stukken varkensvleesch, die voor de equipage gereedgemaakt werden, voor de bloedende lijken hunner landgenooten, en de kogels op het dek voor dier hoofden. Zij vreesden, dat hun hetzelfde lot te wachten stond. Spoedig echter ondervonden zij een geheel andere, een liefderijke behandeling. Men kwam te Freetown in Sierra Leone, de kolonie der vrijgemaakte negers, waar sedert 1816 het Evangelie gebracht was, den



*Samuel Adjai Crowther  
Bishop, Niger Territory  
Oct. 19 1888*

17<sup>den</sup> Juni 1822 aan. Vervolgens werd Adjaï ter schole gezonden te Bathurst, eenige kilometers ten zuidoosten van Freetown. De zendeling Weeks ontdekte al spoedig de levendige vatbaarheid van den nieuwen leerling, die een buitengewonen ijver aan den dag legde, en reeds na een halfjaar in het Nieuwe Testament kon lezen. Hierin werd hij nog verder geholpen door een Jorubaasch meisje, Asano geheeten. Adjaï leerde niet enkel lezen en schrijven, maar ook dat de zonde het verderf is van den mensch, en nam met een geloovig hart de blijde boodschap van de vergiffenis en het leven door Jezus aan. Den 12<sup>den</sup> December 1825 vroeg hij om door den doop te worden opgenomen in de gemeente van Christus. De naam van Samuel Crowther, dien hij bij die gelegenheid aannam, was die van een vroom Anglikaansch leeraar in het begin dezer eeuw.

In 1827 werd nabij Freetown een college opgericht, waarvan Crowther de eerste leerling werd. Niet lang daarna werd hij er de eerste inlandsche hulponderwijzer. Twee jaren later werd Asano, die reeds Christin was geworden en nu den naam van Susanna droeg, zijn trouwe gade. In 1879 heeft het zwarte paar

de gouden bruiloft mogen vieren, waarbij drie zoons en drie dochters aanzaten.

In 1841 vergezelde hij als tolk de expeditie door het Engelsche Gouvernement tot onderzoeking van den Niger. Daardoor werd hij meer gewaardeerd en naar Engeland geroepen. Daar werd hij in een zendingsinstituut geplaatst, dat het Episcopaalsch Zendinggenootschap nabij Londen had gesticht. Na afloop zijner studiën werd hij den 11<sup>den</sup> Juni 1843 tot de heilige bediening ingezegend. Hij was de eerste neger, die tot prediker des Evangelies werd geordend. Nu keerde hij als leeraar en dienaar van Jezus Christus naar Afrika terug. Den 2<sup>den</sup> December ontscheepte hij zich weer te Freetown, en den volgenden dag verkondigde hij, die een en twintig jaren tevoren in een slavenschip werd weggevoerd, van den predikstoel aan zijn Afrikaansche landgenooten de blijde boodschap der wezenlijke en geestelijke vrijmaking door Jezus Christus.

In 1846 ondernam Crowther met den zendeling Townsend de Evangelieverkondiging in Abbeokoeta, eene stad van honderdduizend inwoners, die aan den voet van een steile rots gebouwd was. Vluch-

telingen, die door een nieuwen inval der Foelbees in 1830 uit hunne dorpen verdreven waren, hadden de stad gesticht en haar tot een onneembare vesting gemaakt. De geschiedenis der christianiseering van Abbeokoeta is een der merkwaardigste bladzijden van de nieuwere kerkgeschiedenis. Reeds in 1850 telde men er, behalve 500 geregelde bijwoners der godsdienstoefening, 102 avondmaalgangers, omtrent 200 doopkandidaten en 324 scholieren.

Toen Adjaï nog schoolging, had hij in zijn vrijen tijd zich menigmaal aan den oever der zee gezet, uitziende als een schip met vrijgemaakte negers aankwam, of er zijne moeder bij ware. Hij vertrouwde vast, dat hij haar terug zou zien, op grond der belofte van den Heer: „Al wat gij den Vader bidt in mijn naam, dat zal Hij u geven.” Hij werd in zijn geloof niet beschaamd. Den 21sten Augustus 1846 klopte eene negerin aan de deur van Crowthers woning in Abbeokoeta, waarin hij zijne moeder Afala herkende. „Toen zij mij zag (verhaalt hij in zijn dagboek) begon zij te beven; ik wierp mij in hare armen; wij zeiden niets; wij waren te zeer aangedaan; maar er biggelden dikke tranen langs de vermagerde wangen mijner moeder. . . . Zij hield mijne hand in de hare, en toen vloeiden over hare lippen die zoete woorden van hartelijkheid, die plotseling in mij het verre verleden mijner eerste kindsheid deden herleven en de gestalte mijner grootmoeder, die sedert als slavine gestorven was.” Zoo was dan nu zijn geloovig volhardend gebed verhoord. Hij had zijne moeder teruggevonden, die hij in ruim vijf en twintig jaren niet had gezien. Nu was het de vurigste begeerte en het gebed zijns harten, haar tot de kennis van den Heere Jezus gebracht te zien. En ook dat heeft de Heere hem gegeven. Den 6den Februari 1848 genoot Crowther de vreugde bij den doop zijner moeder tegenwoordig te zijn; zij nam, als moeder van Samuel, den naam van Hanna aan.

In den zomer van 1851 scheepte Crowther zich naar Londen in, om de aldaar ontwaakte liefde voor de zending in Abbeokoeta en geheel Joruba aan te vuren. Den 31sten October trad hij de groote zaal van het Zendingshuis binnen. Onder de opgekomen menigte zat een heer in admiraalsuniform, die, zoodra de zwarte spreker was binnengekomen, van vreugde opsprong met den uitroep: „Samuel Crowther!” Onmiddellijk daarna riep deze uit: „Sir Henry Leeke, mijn bevrijder!” De admiraal was werkelijk de vroegere kapitein van den Myrmidon. Ofschoon Crowther hem sedert zijne jeugd, negen en twintig jaren geleden, niet weder had gezien, herkende hij hem terstond. Zij drukten elkander de hand, en alle aanwezigen waren diep geroerd.

De Evangeliedienst, die Crowther in Abbeokoeta verrichte, en die zich door belangrijke taalkundige werkzaamheden onderscheidde — daaronder behoort de vertaling van den Bijbel in de Joruba-taal — werd bij gelegenheid van een nieuwe onderzoe-

kingsreis naar den Niger afgebroken. De tocht voor rekening van een rijken koopman te Londen, Mac Gregor Laird, ondernomen, geschiedde in 1854 van Juli tot het einde van October. Crowther werd geroepen, om die expeditie als tolk te vergezellen, doch moest tevens onderzoeken, of de Niger niet kon dienen tot een weg, om in het hart van Afrika door te dringen. In zijn rapport geeft hij in het kort zijne indrukken aldus terug: „De wijze, waarop de opperhoofden langs de boorden van den Niger ons ontvangen hebben, heeft onze verwachting overtroffen. Ik acht, dat het oogenblik gekomen is, langs dezen grooten weg naar Centraal-Soudan eene zending te vestigen. . . . God heeft de werktuigen voor dit apostolische werk bereid in den persoon van die zwarte Christenen te Sierra Leone, die uit de streken van den Niger afkomstig zijn.” Deze woorden zijn het program geworden, dat door het Anglikaansche Zendinggenootschap sinds 1857 aan den beneden-Niger is gevolgd.

Van nu af vermengt zich het leven van Crowther met de geschiedenis der zending aan de boorden van den Niger. Bij gelegenheid eener nieuwe handelsexpeditie in 1857 ontving Crowther van zijne bestuurders de opdracht, om de plaats voor een zeker aantal zendingsposten uit te kiezen. Men bezigde in deze zending alleen negers, en van den beginne af bestuurde Crowther geheel de onderneming. Zijne geschiedenis is van nu af die der zending, te breedvoerig om hier te kunnen worden vermeld. De merkwaardige vorderingen kunnen uit de volgende opgaven blijken. In 1867 telde deze zending reeds 6 posten met 6 geordende zendelingen, 89 avondmaalgangers, 272 gemeenteleden en 149 scholieren; in 1891, 11 posten met 7 geordende zendelingen, onder welke Corwthers oudste zoon en zijn neef, en 19 ongeordende; 902 avondmaalgangers, 2702 gemeenteleden en 545 scholieren.

Den 29sten Juni 1864 werd Crowther in de kathedraal van Canterbury in tegenwoordigheid van een groote schare door den primaat van Engeland tot bisschop van de Nigerlanden gewijd. Hij was de eerste neger, wien de eer en dat voorrecht tebeurt viel. Tegelijk benoemde de universiteit van Oxford, zijne verdienste als Bijbelvertaler waardeerdend, hem tot doctor in de theologie.

In de geschiedenis van de zending der negentiende eeuw zal de persoon van bisschop Crowther altijd met lof genoemd worden. Meer dan zestig jaren lang was hij een onvermoeid, getrouw en nederig dienstknecht des Heeren. Den 31sten December 1891 is hij te Lagos in den ouderdom van ruim 80 jaren de ruste ingegaan.

## EEN LOFREDE.

Zooals men weet, is den 31 Aug. l.l. te Chicago op de tentoonstelling een „Nederlandsdag” gehouden. Daar waren duizenden onzer, meestal vroegere landgenooten, allen versierd met penningen, waarop de afbeelding onzer Koningin, gehecht aan onze driekleur. Verder droeg men oranjelinten, blazoenen enz.

Er is dien dag veel tot lof van ons volk gesproken. Het zal velen genoeg doen, als we hier iets laten volgen uit de rede van den heer Gerrit J. Diekema, een Nederlander, op wien allen trotsch mogen zijn, reeds op jeugdigen leeftijd volksverteenwoordiger. Zijn rede was de eenige, die in het Engelsch werd gehouden, omdat er waren, die — wrange vrucht weer der landverhuizing! — het Nederlandsch niet recht meer verstaan.

Nadat een „Wilhelmus” was gezongen, sprak de heer Diekema o. a. over:

### „DEN INVLOED DER NEDERLANDEN OP DE VEREENIGDE STATEN”

als volgt:

Staande op den heuvel van Mars, in de stad Athene, sprak Paulus, de geïnspireerde Christenheld, wiens gelijke onder de gevallen bij Thermopylae, Waterloo noch Gettysburg gevonden wordt, de volgende woorden: „God heeft uit éenen bloede het gansche geslacht der menschen gemaakt, om op den geheelen aardbodem te wonen, bescheiden hebbende de tijden tevoren verordend en de bepalingen van hunne woning.”

Deze leer verwijdt uit de geschiedenis alle toeval. Ze predikt het vaderschap van God en de broederschap van alle menschen.

De grenzen van de woonplaats eener natie zijn bepaald, maar maken niet hare grootheid uit. Naties zijn groot naar die mate als zij de groote en eeuwige plannen van den almachtigen Beheerscher uitvoeren; naar die mate als hare geschiedenis invloed uitoefent op het welzijn der menschheid, misschien eeuwen nadat hare scepters voor altijd haar ontvallen zijn.

Israel is groot, omdat het aan de wereld den dienst van den éenen God gaf en de wetten van Mozes.

Griekenland is groot, omdat het aan de wereld wijsbegeerte, letterkunde en kunst gaf; omdat het de lens naar binnen keerde en den mensch aan de menschheid onthulde.

Rome is groot, niet omdat zijn legioenen onverwinbaar waren op het slagveld, maar omdat het aan de wereld wet en orde gaf.

Holland (lees Nederland) is groot, niet omdat door een onbedwingbaren wil zijne inwoners hun vruchtbare velden aan de woeste golven ontwoerden; niet omdat zijne helden en heldinnen te land en ter zee, temidden van pestilentie en hongersnood, tachtig jaren lang voor haardstede en

land streden tegen Philips' bloeddorstigen Alva en zijn onmenselijke opvolgers, totdat het land vrij en Spanje overwonnen was; niet omdat zijne schepen iedere zee bevoeren en in iedere haven handel dreven; niet omdat het zich wijdde aan handel, fabrieken, letterkunde, kunst, wetenschap en beschaving; niet omdat het voor een buitenlandschen geschiedschrijver Motley bewaard bleef om de roemrijke daden te vermelden, waarover 's volks eigen lippen zich zedelijk weigerden te openen: Holland is groot omdat het regeeringsinstellingen voortbracht, die menschen naar het lichaam hebben vrijgemaakt en nog vrijmaken van de keten der kerkers, naar den geest van dwang en overheersching, en naar de ziel van priesters en pausen.

Dit brengt mij tot de overweging van mijn eigenlijk onderwerp: „De invloed van de Nederlanden op de Vereenigde Staten.”

De beoefenaar der geschiedenis, die Amerika eenvoudig beschouwt als een overgeplant Engeland, verstaat de bron en den geest onzer instellingen niet; en ook bevestigt geschiedkundig onderzoek niet de theorie van den al te ijverigen Amerikaan, die onze instellingen beschouwt als het oorspronkelijke en vanzelf ontstaan product van de machtige hersenen der Pelgrimvaders.

In onze staatkundige instellingen zijn wij de erfenamen van alle tijden. Gouverneur Horatio Seymour heeft terecht gezegd, dat negen mannen, die een groote plaats innemen in de eerste geschiedenis van New-York en van de Unie, evenveel verschillende nationaliteiten vertegenwoordigen.

De invloed van het puriteinsche New-Engeland, New-York en Pennsylvanië is echter overheerschend geweest bij het verkrijgen onzer nationale onafhankelijkheid en in de vorming onzer staatkundige instellingen. Massachussets alleen, met eene bevolking, die niet grooter was dan die van Virginië, heeft meer soldaten aan den vrijheidsoorlog geleverd dan al de zes zuidelijke staten tezamen.

Dat land derhalve, welks instellingen den grootsten invloed hebben uitgeoefend op den geest van het volk van New-Engeland, New-York en Pennsylvanië, heeft den diepsten indruk nagelaten op de Amerikaanse instellingen.

Op deze eer nu wordt aanspraak gemaakt voor het volk van Nederland en om de juistheid dezer aanspraak billijk te beoordeelen, is het noodig, dat wij hun toestand en hun regeeringsvorm ten tijde, toen onze eigene instellingen geboren werden, nauwkeurig onderzoeken.

Wij weten, dat de inwoners der Nederlanden, die op hoogen prijs den grond stellen, welken hunne voorvaders door eindeloozen arbeid aan de golven hadden ontwoerd en die alleen door voortdurende waakzaamheid kon bewaard worden, spoedig de beste landbouwers der wereld werden.

Ook deed de aanhoudende worsteling met hun



oude vijandin, de zee, hen zich tehuis gevoelen op het water; de kinderen speelden in de branding en iedere woning was van nature een kweekplaats van matrozen, zoodat ze de gevaren van iedere zee braveerden en op iedere haven handel dreven, om de producten van ieder klimaat naar huis te brengen en hunne koffers met goud te vullen. Zelfs Nova-Zembla's ijzige kust verhaalt de geschiedenis van deze dappere zeelui.

De Nederlanders ontdekten de kunst om wollen stoffen te vervaardigen en als gevolg hiervan kwamen fabrieken van zijde, linnen, tapijten en kant, totdat het land als bezaaid was met fabrieken en Nederland het middelpunt werd van de nijverheid der geheele wereld. Dit alles was vóór het midden van de 14de eeuw.

De kunst volgt nu den koophandel. Bouwkunst, schilderkunst en muziek krijgen een bijna wonderbaren stoot. Vóór het midden van de 16de eeuw, als Engeland pas uit de duisternis tevoorschijn komt en zijne loopbaan van de nieuwe beschaving begint, zijn de Nederlanden reeds de eersten in landbouw, handel, fabriekswezen en in bijna al de kunsten.

Het volk van Holland was van Duitsche afkomst, welks vrijheidsmin en heldhaftigheid in den strijd Caesar en Tacitus hebben vereeuwigd. Een genadige beschikking des Hemels bespaarde het de verstikking van het leenstelsel en hield een voorvaderlijken dorst naar onafhankelijkheid en vrijheid brandende in de zielen. De Reformatie slaat diepe en blijvende wortelen in den zoo vruchtbaren bodem. De Bijbel in zijn eigen taal is in aller handen. Een vrijgevig schoolstelsel heeft het onderwijs binnen aller bereik gebracht, zoodat ieder kind lager onderwijs kan genieten. Zedelijkheid en opvoeding gaan hand aan hand. De vrede spreidt haar witte vleugelen over dit gelukkig volk uit.

Maar Karel V beklimt den troon van Spanje. In het belang van het koninklijk gezag en van de Roomsche Kerk onderneemt hij den onbedwongen geest der vrijheid te bedwingen in een ras, dat den dood verkoos boven banden. Onder zijn wreede besluiten trotseeren meer dan 50.000 den dood om des gewetens wille voor de inquisitie van Philips II. Bij de afschuwelijkheden der inquisitie voegt Philips nu den last van onbillijke belastingen. Rijk en arm komt in opstand. Boven den brandstapel, de moordbijl en het vlammend zwaard, blaast de vrijheidsgeest de vaderlandslievende zielen nog aan; en gedurende tachtig jaren hebben ze slechts éene leus en die was: „Geef ons vrijheid of geef ons den dood.” Luistert naar het antwoord, door de belegerde en van honger stervende burgers van Leiden gezonden aan de uitdagende Spanjaards:

„Gij heet ons ratteneters en hondeneters, en het is waar. Zoolang dan als gij een hond hoort blaffen of een kat miauwen binnen onze muren,

kunt ge weten dat de stad het uithoudt. En wanneer alles is omgekomen, behalve wijzelf, weest er zeker van, dat wij dan onzen linkerarm zullen verslinden, om onzen rechter te behouden ter verdediging van onze vrouwen, onze vrijheid en onzen godsdienst tegen den vreemden tiran. Zelfs dan wanneer God in zijnen toorn ons ten ondergang zou doemen, en ons alle hulp ontzeggen, zullen wij ons voor altijd tegen uwen intocht staande houden. Wanneer ons laatste uur gekomen is, zullen wij met eigen hand de stad in brand steken en mannen, vrouwen en kinderen, tezamen liever in de vlammen omkomen, dan onze woningen te laten ontheiligen en onze vrijheden verpletteren.”

Zulk een volk kon niet overwonnen worden, en uit den rook des slagvelds verrijst een overwinnende Republiek met een geschreven grondwet, waarbij burgerlijke en godsdienstige vrijheid aan allen wordt toegestaan; met eene universiteit te Leiden, de eenige die binnen hare muren ieder ras, iedere secte en ieder geloof verwelkomde met vrijheid van spreken en van drukpers.

Deze mannen zeiden tot Neptunus: „Tot dusver zult gij komen en niet verder.”

Ze zeiden tot den koning: „Het volk is niet gemaakt voor den vorst, maar de vorst voor het volk, dat altijd het recht behoudt om hem af te zetten, indien hij het onderdrukt.” En aldus gaven zij aan Engeland zijn Verklaring van de Rechten des Volks (Bill of Rights), en aan Amerika zijn Onafhankelijkheidsverklaring.

Zoodanig eene was de Republiek, die gedurende twee eeuwen de toevlucht was van godsdienstige verdraagzaamheid en burgerlijke vrijheid. Zoodanig was het volk, dat noch Paus, noch Potentaat, noch hongersnood, pestilentie, zwaard, noch brandstapel van zijn vrijheid kon berooven.

Opdat gij niet zoudt denken, dat dit de beschrijving is van iemand, die geschiedkundige nauwkeurigheid opoffert aan den trots op het voorvaderlijk bloed, wil ik van Amerika's grootsten geschiedschrijver Bancroft het volgende aanhalen:

„Ofschoon het bijna geen graan van eenige soort voortbracht, had Holland de best gevulde graanschuren van Europa; zonder velden van vlas, was het vol wevers van linnen; ontbloot van kuddes, werd het 't middelpunt van alle wolfabrikatie; en provinciën, die geen bosch hadden, bouwden meer schepen dan geheel het overige Europa. Ze verbonden de werelddeelen aan elkander. Hunne ondernemende zeevaarders vertoonden de vlag van de Republiek van het zuiden van Afrika tot in de Noordpoolzeeën. De schepen der Hollanders, zeide Raleigh, zijn meer in getal dan die van Engeland en tien andere koninkrijken. Aan den Italiaanschen kardinaal scheen hun getal eindeloos toe. Amsterdam was de zetel van den handel van Europa. De

zee bespoelde niet alleen zijne muren, maar stroomde door zijne straten, en zijne koopvaardij-schepen lagen zoo dicht tezamen, dat de beschouwers op de bolwerken niet door het dichte woud van masten en raas konden heen zien. De oorlog voor de vrijheid werd onverwachts een springader van rijkdom; Holland plunderde den handel van Spanje door zijn macht ter zee en verdrong zijne mededingers in den voordeelligen handel met Indië; Lissabon en Antwerpen werden beroofd; Amsterdam, de stapelplaats voor den koophandel van Europa en van het Oosten, was zonder twijfel de eerste koopstad der wereld geworden — het Tyrus van den nieuwen tijd, het Venetië van 't noorden, de koningin van alle zeeën."

(Slot volgt.)

### Een Zondagmorgen buiten. <sup>1)</sup>

Static rijst de dagheraut,  
Uit de purp'ren Oosterkinnen;  
Als een schijf van 't zuiverst goud,  
Zilver wordend bij het klimmen.  
O, wat spreidt hij lief'lijk licht;  
Welk een mengeling van kleuren.  
Wie zal nog, bij dat gezicht,  
Prijsgegeven rust betreuren?

Zaagt gij 't ooit? — O, meld het mij,  
Kon u iets ooit meer verrukken;  
Op wat kunst'naarswerk zaagt gij  
't Merk zóo van Gods grootheid drukken?  
Arm'lijk, doodsch, ellendig is,  
Bij wat hier gij moogt aanschouwen,  
't Heerlijkst kunstgewrocht; gewis  
Niets kan zóo Gods macht ontvouwen.

't Boeit uw oog, uw hart; uw voet  
Is als aan den grond geklonken;  
Forscher, sneller jaagt uw bloed  
d' Aad'ren door. Ge staat verzonken  
In gepeins, toch onbewust,  
't Is als denken zonder denken,  
't Schenkt u kalmer zielerust,  
Dan ooit 't aardische schoon kan schenken.

Eind'lijk uit uw blijde mond  
Zich in schoone lofakkoorden.  
't Is als vindt gij in deez' stond  
Enkel klanken zonder woorden.  
Hoor ook 't jub'lend voog'lenheir  
Den almachten Schepper loven.  
Vol aanbidding zinkt gij neer,  
Wijl ge uw hart verheft naar boven.

<sup>1)</sup> Reeds lang lag dit vers van een goeden vriend in onze portefeuille. We gelooven wel te doen met het nu een plaats te geven.

Groot zijn, God, uw wijsheid, macht;  
Heerlijk uwer ving'ren werken.

Wat gelijkt op uwe kracht!  
Leer me op uwe daan steeds merken.  
Is deez' aard om ons vervloekt,  
Groot is God, dan uw genade,  
Dat Ge ons nog met gunst bezoekt;  
Sla ons steeds in liefde gade!

Slechts noode scheidt gij van deez' plek,  
En richt naar ginds uw schreden,  
Naar 't eenzaam, maar bekoorlijk vlek,  
Dat beeld van rust en vrede.  
Maar welk een rust, — hoe ongewoon,  
Waar anders bosch en weiden,  
Weerklinken van den blijden toon  
Des lieds bij 't arbeiden.

Hoe plechtig is deez' stille rust;  
Slechts hoort ge 't zoet gemengel  
Van duizend stemmen onbewust.  
't Is of zoo meen'ge engel  
U lispt in 't oor: „Lof zij den Heer,  
Den Heil'gen, Ongeziene!  
Hem geven al zijn werken eer,  
En gij, wil ook Hem dienen.

Wat zoet geluid trof daar uw oor,  
Door 't koeltje u toegedragen,  
Nu rijzend, dalend dan weer? hoor....  
De uitnemendste der dagen  
Wordt aangekond door 't klokgeluid,  
Dat noodt naar 't huis des Heeren.  
Zie, daar reeds treën ter woning uit  
De vromen om Hem te eeren.

Kom, trekken met den stoet wij voort  
Ter kerke. Plechtige uren,  
Niet door het stadsgewoel gestoord;  
O, mochten ze eindloos duren.  
De grijze leeraar, zoo bemind  
Van oud en jong, komt nader.  
't Is of elk dorpeling een kind  
Hem was, hij aller Vader.

Een beste plaats wordt, vreemd'ling, u  
Welwillend aangewezen.  
De leeraar stijgt ten kansel. Nu  
Eerbiedig opgerezen.  
Hij deelt Gods zegen biddend uit.  
Thans 't loflied aangeheven:  
Looft God, met stem, met harp en luit;  
Hem zij alle eer gegeven.

Daar vangt hij aan: „Der heem'len heir  
„Verkondt Gods groote werken;  
„Het wolkgewelf vermeldt zijn eer.  
„Wat zou zijn macht beperken?

„Ja elke dag stort sprake uit,  
 „De nacht kan wijsheid leeren;  
 „Van 't sterrenheir tot 't nietigst kruid  
 „Vermeldt den lof des Heeren.”

Hij spreekt van 's Scheppers groote kracht,  
 Zijn wijsheid, macht en glorie,  
 Gewaagt van zijner liefde macht,  
 Waardoor Hij de victorie  
 Behaald heeft over dood en graf,  
 Zoodat, daarvan ontheven,  
 Eens allen, die Hij Jezus gaf,  
 Onsterflijk eeuwig leven.

Wat boeit zoozeer uw aandacht? Niet  
 Des sprekers groote gaven;  
 Niet hoe, maar wat hij spreekt; gij ziet  
 Weer, wat gij zaagt, het staven  
 Wat hij tot 't Heeren lof verklaart.  
 't Stemt dankbaar u het harte;  
 Gij roemt: De Christen heeft op aard  
 Dan toch niet enkel smarte.

Uw hart stemt met zijn amen in;  
 En met de blijde scharen  
 Verlaat gij 't Godshuis, blij van zin  
 Voor wat gij mocht ervaren.  
 Gij keert vol indruk, wel voldaan,  
 Met wat u heeft omgeven.  
 Die indruk, mogen jaren gaan,  
 Zal nimmer u begeven!

### UIT JAPAN.

Japan, of het keizerrijk van Dai Nippan (de groote dageraad), bestaat uit een keten van eilanden 4000 in getal, beslaat een oppervlakte van 150,000 vierkante mijlen, en telt meer dan 40,000,000 inwoners.

Behalve Tokio, de hoofdstad, met een bevolking van 1,313,000 zielen, zijn er vijf andere groote steden, die elk meer dan 100,000 inwoners hebben, en behalve deze nog 118 steden, die op meer dan 10,000 inwoners aanspraak maken.

De Japaneezen zijn een opmerkzaam en schrandere volk, vlug in het opnemen van alles wat hun tot hulp kan zijn, en tevens van een ondernemenden geest, zoodat zij in westersche beschaving al de andere natiën van Azië ver vooruit zijn.

Hierdoor, en omdat het in taal, gewoonten en in verwantschap, zoo nauw met Korea en China verbonden is, gelijk ook wegens zijn ligging en de 43,000 mijlen zee kust met haar vele schoone havens, is Japan ongetwijfeld bestemd om de markt van het Oosten te zijn.

Op politiek gebied heeft Japan snelle vorderingen gemaakt. Veertig jaren geleden was het land verdeeld in bijna 300 prinsdommen; en nu heeft het één bewind, bestaande uit uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht.

Het land is verdeeld in 46 prefecturen, elk onder zijn eigen gouverneur; elk dorp heeft zijn eigen opperhoofd, en tevens is de geheele bevolking verdeeld in verantwoordelijke groepen van vijf huisgezinnen — een stelsel, waardoor het gouvernement een overzicht over al zijn onderdanen heeft, tot in de geringste zaken. In 1889 werd op den 11<sup>den</sup> Febr. een constitutie aan het volk geschonken door den Mikado, waardoor het volk vele rechten verkreeg, van welke vrijheid van godsdienst niet het minste is.

Op godsdienstig gebied is er veel dat iets goeds belooft, maar tevens ontbreekt het ook niet aan donkere wolken.

Het Christendom trad er het eerst binnen in 1549, door middel van de Roomsche Kerk, in den persoon van Francis Xavier. Het werk werd met veel ijver voortgezet en met voorspoed bekroond, zoodat 60 jaren na dien tijd, in 1610, er meer dan 200 Roomsche zendelingen, meestal Jezuïeten, gevonden werden, en het getal aanhangers geschat werd op 2,000,000 zielen.

Maar bijna al deze arbeid is uitgeroeid in de bange jaren van vervolging, die volgden na 1614. In dat jaar werd het berucht edikt van den keizer Qyeyasu uitgevaardigd: „Zoolang de zon op de aarde zal schijnen, laat geen Christen zoo stoutmoedig zijn om naar Japan over te komen; en het zij aan allen bekend, dat, zoo zelfs de koning van Spanje, of der Christenen God, of de groote God van alles, dit gebod overtreedt, hij het met zijn leven zal boeten.”

Dit besluit stond aan alle voorname wegen op groote borden te lezen, en eerst 22 jaren geleden werden ze op bevel van den keizer, op raad van prins Zwakura, weggenomen. In al de bange jaren, die op de uitvaardiging van het edikt volgden, werden tienduizenden verbannen of met het zwaard gedood, of wel in de gevangnissen geworpen om daar den dood af te wachten.

Alle verkeer met het buitenland werd afgesneden, en den Nederlanders, die te Heirado eene kolonie hadden, werd bevolen, naar het kleine eilandje Decima te vertrekken, en hun verkeer met Europa werd beperkt tot één schip per jaar.

Ja zelfs ging men zoover, dat alle eigenaars van groote, voor den zeehandel bestemde schepen genoodzaakt werden ze te verbranden; en dat men beslist weigerde om inboorlingen, die in hun kleine vischschildjes door storm de zee in gedreven en door Europeanen gered werden, wederom te ontvangen.

Het zendingswerk van den tegenwoordigen tijd dateert van het jaar 1859, en is bijna geheel en al, voorzoover het nu door buitenlanders wordt voortgezet, in handen van de Amerikaansche Christenen.

Het land werd door het „Townsend-Harris”-traktaat den 4<sup>den</sup> Juli opengesteld, en voordat er zes maanden vervlogen waren, hadden drie genootschappen zendelingen in Japan!

De Presbyteriaansche zendeling was J. C. Hepburn, die later tot zulk een uitgebreiden zegen is geweest als woordenboekschrijver, en met anderen in het vertalen van den Bijbel. Onder de drie zendingen van de Ned. Geref. kerk in Amerika was Dr. Guido Verbeck, die vóór een tiental jaren door het Japansche gouvernement werd gebruikt om een nationaal schoolstelsel in te voeren, en die te dier tijd aan het hoofd van de koninklijke universiteit stond.

Het werk van de eerste jaren was moeilijk, en 12 jaren na het begin der zending had men nog slechts 10 inboorlingen gedoopt. De eerste Protestantsche gemeente in Japan werd 21 jaren geleden te Yokohama door D. J. H. Ballagh, een Ned. Geref. zendeling, gesticht; die op den 10den Maart van dat jaar (1872) 9 jonge mannen doopte, en ze met twee, die vroeger gedoopt waren, tot een gemeente vormde. Die gemeente telt nu 619 leden. De voorspoed van het Evangelie wordt, voorzover ze in getallen kan getoond worden, openbaar in de cijfers, in het begin van dit jaar gegeven:

Getal Protestantsche zendingen 604, een aanwinst boven 1891 van 78.

Aangenomen in 1892 op belijdenis 2144 personen.

Geheel getal avondmaalgangers 35,534.

Van dit getal zijn er 20,240 mannen, 14,923 vrouwen en 361 kinderen, zoodat de mannen de vrouwen met 5317 overtreffen.

Behalve dezen zijn er 44,812 leden van de Roomsche Kerk en 20,325 van de Grieksche Kerk.

In het jaar 1874 werd de „Vereenigde Kerk van Christus” in Japan tot stand gebracht door de vereeniging van 2 Presbyteriaansche kerken en de Ned. Geref., die tezamen een Synode uitmaken. Later zijn er pogingen aangewend, om ook met de „Congregational Church” te vereenigen, maar dit is tot dusver nog niet gelukt. De tegenwoordige president van deze is De Ohgimi. In 1890 telde deze kerk 68 gemeenten, waarvan er 18 waren uit de Geref. kerk. In de „North Japan Mission” van de Geref. Kerk zijn 17 zendingen, waarvan er nu 4 in Amerika zijn. In de „South Japan Mission” 8. Er zijn tal van Protestantsche inrichtingen tot opleiding van knapen, meisjes, studenten, enz.

Te Yamaguchi heeft graaf Zuouye, lid van des keizers kabinet, een gebouw voor een zendeling opgericht, waarin hij zijn Bijbelklasse kan onderwijzen. Een veelzeggend feit!

Een man, die veel heeft mogen doen voor zijn eigen land, in verband met de Congregationalistische Zending, is Joseph Hardy Neesima.

Hij werd in 1843 te Tokio geboren. Toen hij 16 jaren oud was, kreeg hij een Bijbelsche geschiedenis in zijn bezit, en werd door het lezen van dit boek bewogen het Christendom aan te nemen. In 1864 ontvluchtte hij zijn land — want geen Japanees mocht zonder gouvernementsvergunning het land verlaten — en kwam in Amerika. Hier gekomen werd hij door

den eigenaar van het schip, op hetwelk hij ontvlucht was, als zoon aangenomen. Na 10 jaren studie keerde hij naar zijn vaderland terug en werd het middel in Gods hand, om een Christelijke universiteit op te richten te Kyoto. De school werd in 1875 met 3 studenten geopend en telt nu meer dan een *duizend* studenten. Niet alleen ontving hij rijke giften van Christenen in Amerika, maar ook daar te lande ontving hij ruime ondersteuning, b.v. op een maaltijd door graaf Zuouye gegeven werd er \$ 31,000 voor de school ingeschreven. Deze man is den 23sten Jan. 1890 de rust ingegaan.

De moeilijkheden in Japan worden vooral gevonden in de grove onzedelijkheid van het volk, in de verslondenheid der natie in alle politieke bewegingen, in het najagen van wereldlijken voorspoed, en in de herleving van het Buddhisme.

De laatste richting vertoont zich in het overnemen van vele der Christelijke methoden van werk. Er worden nu in vele plaatsen jongemannenvereeninggen enz. gevonden, in verband met hunne tempels. Maar al deze ijver voor een valschen godsdienst zal slechts de Christenen te meer ziften en der anderen zwakheid te meer doen uitkomen.

#### NIET ZOO BEDOELD.

Jaren geleden hield Ds. Adolphe Monod <sup>1)</sup> eene preek over de woorden: „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, enz.”, en bleef in het bijzonder stilstaan bij de ware Godheid en menschheid van onzen Heiland. Aan het einde der godsdienstoefening maakte hij bekend, dat hij den volgenden keer denzelfden tekst tot onderwerp zou kiezen, doch dat hij alsdan het verband van dit leerstuk met 's menschen verlossing zou aantoonen. In deze leerrede was veel dat niet naar den smaak zijner gemeente was, ten minste dat niet strookte met de gevoelens der kerkbestuurders, die zich onderscheidden door Socianisme en vele andere dwaalbegrippen, waardoor destijds de Protestanten in Frankrijk zich onderscheidden.

Deze prediking had ten gevolge, dat men zoodanig tegen Adolph Monod verbitterd was, dat men hem liet waarschuwen, ingeval hij de tweede aangekondigde leerrede toch wilde doen, en zoo hij voortaan niet zorgvuldig alle dergelijke hoofdstukken wilde vermijden, men genoodzaakt zou zijn, hem bij het Gemeentebestuur aan te klagen, en om zijn ontslag te verzoeken.

Adolphe Monod liet zich door niets afschrikken, ofschoon hij zeer goed het gevaar zag, dat hem dreigde. Hij liet zich door geene bezwaren of moeilijkheden terughouden, en hield de tweede aangekondigde preek; den daarop volgenden Maandag ont-

<sup>1)</sup> De welbekende prediker uit den tijd van het „Réveil.”

ving hij het bevel van den prefekt hem de twee leerredenen toe te zenden. Deze was een Roomsch-Katholiek, en geheel een man van de wereld, die zich om geen godsdienst bekreunde; nochtans stond hij, vanwege zijne goedhartigheid en rechtschapenheid, bij de wereld in groot aanzien. Op dienzelfden avond keerde hij laat met zijne gemalin naar huis, en vond op zijne tafel de beide leerredenen liggen, welke hij wilde onderzoeken en aan zijn oordeel onderwerpen.

Zijn smaak was nooit voor preeken geweest, tenminste nooit voor Protestantsche leerredenen, en vooral niet in zulk een oogenblik.

Hij kwam dus met het papier in de hand naar zijne gemalin, en deelde haar mede wat hem op het hart lag. Een last, dien men met anderen deelt, wordt altijd lichter en valt gemakkelijker te dragen, en daarom stelde zij haren gemaal voor, hoe laat het reeds mocht wezen, de beide leerredenen met hem te lezen.

Het duurde niet lang, of beider aandacht werd zoodanig geboeid door het lezen van de eerste leerrede, dat zij met nieuwen moed aan de tweede begonnen. De zaken, die zij op dien avond gehoord hadden, waren geheel nieuw voor hen; nog nimmer hadden ze zoo iets vernomen, en het lezen dezer leerredenen had onder Gods zegen tengevolge, dat de prefekt en zijne echtgenoot niet slechts tot de Protestantsche kerk overgingen, maar ook oprechte Christenen werden.

Deze prefekt was niemand anders dan de graaf van Gasparin, en zijn zoon, de graaf Agónor van Gasparin, blijft nog bij velen onuitwischaar in het geheugen, en is o. a. als schrijver een sieraad geweest van het Protestantisme in Frankrijk.

## DE BIJBEL.

In het verslag van een Algemeene vergadering van het Fransch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap leest men de twee volgende verhalen:

„Ik heb een ijverigen Roomschen man gekend, wiens Protestantsche voorouders, evenals zoovele anderen, door de *gelaarsde zendelingen* van Lodewijk IX gedwongen werden in den schoot der Roomsche kerk terug te keeren. Deze man vond bij het laten slechten van een ouden muur van zijn huis eene kist, en daarin vele boeken, waaronder een Bijbel. Toen de lange Novemberavonden gekomen waren, ging hij er in lezen, eerst voor zichzelf, daarna voor zijne vrouw en dochter, alsmede voor iemand die kort daarna zijn schoonzoon werd. En wat gebeurde er? — Vóór het einde van den winter had de Bijbel, die zoo gelukkig teruggevonden was, het werk der *dragonders* vernietigd, en geheel dit huisgezin tot de waarheid teruggebracht, zooals die in Christus is. En deze familie behoort thans tot mijne kudde.

Eene dier talrijke familiën, welke la Hogue in

Neder-Normandië zich op deze kust op de visschersvaartuigen zag inschepen, om in Engeland een gastvrij oord en de vrijheid des gewetens te gaan zoeken, welke Frankrijk hun weigerde, liet in de overijling en in de donkerheid van den nacht een der kostbaarste voorwerpen die zij medevoerde, op het strand vallen. Het was een Bijbel, die den volgenden dag van het zand werd opgeraapt. Wat werd er van dien Bijbel? God alleen weet er de geheele geschiedenis van. Wat ik er van weet, en wat velen uwer evenals ik er van weten, is, dat deze Bijbel, na onder de inwoners van vele dorpen, waarvan Siouville het middelpunt is, van hand tot hand te zijn gegaan, en na langen tijd gelezen te zijn, en wel zóó gelezen, dat ik een oude vrouw gezien heb, die men slechts met den naam van *den koker van den Bijbel* aanduidde, omdat zij hem bijna geheel in haar geheugen bezat — dat deze Bijbel, na van een groot aantal personen in deze streek het verstand verlicht en het hart bekeerd te hebben, er den grond bereidde voor een Protestantsche Evangelische kerk, die er sedert een vijftien jaren bestaat.

## ONZE LEESTAFEL.

De *Biechtvader der Robosés*. Zoo heet een flink boekdeel (bijna 400 blz.) dat dezer dagen bij de uitgevers dezes verscheen.

Dit verhaal is naar een handschrift, dat bijna vier eeuwen heugt, in het Hoogduitsch geschreven door Ds. E. QUANDT en voor Nederland bewerkt door den heer A. J. HOOGENBIRK.

Wie dit boek leest, zal ten volle begrijpen dat het in Duitschland opgang maakte. Het is een zeer eigenaardig werk, dat geheel het stempel van zijn tijd draagt. Men wordt hier verplaatst in de stad Dantzig, in den tijd toen de strijd tusschen het oude en het nieuwe op maatschappelijk gebied werd uitgestreden en tegelijkertijd het heerlijk licht der Hervorming de nevelen van dwaling en bijgeloof verdreef.

Deze toestanden nu zijn meesterlijk geschetst. Luther, Copernikus en zoovele anderen treden ten tooneele. We zien den trotschen adel in strijd met de burgerij, de woelingen en partijschappen door eerezucht en verschil van meening ontstaan. Listen en aanslagen worden gebezigd, in 't kort een waar panorama wordt den lezer getoond.

Maar het meeste licht valt op den hoofdpersoon Johannes Knade, den priester, die ten slotte de dwalingen van Rome leert inzien en een prediker der waarheid wordt. Naast zijn ernstige figuur rijst de liefelijke gestalte van Anna, die eindelijk de zijne wordt en nadat beiden een tijd van beproeving en scheiding doorleven, met hem gelukkig wordt hereenigd.

Er is in dit boek iets dat boeit en treft, dat ons doet zien wat worsteling er plaats vond tusschen machten, van wie wij vaak niet weten dat ze bestaan hebben. Gelukkig is het eigenaardig stempel des tijds in de vertaling bewaard gebleven.

De uitvoering is keurig, de druk zeer duidelijk. We zijn zeker dat dit boek vele lezers zal vinden. Het verdient dat ten volle.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## Een slecht huwelijk en zijne gevolgen.

Een en veertig jaren had Asa, de godvreezende koning uit Davids geslacht, over Juda geregeerd. In het laatst van zijn leven was hij blijkbaar verachtend in de genade; een krankheid aan zijne voeten had hem verkeerdelijk aanleiding gegeven om niet den Heere, maar de medicijnmeesters te zoeken. De beproeving had bij hem geen heilzame vrucht der gerechtigheid gewerkt, maar zijn gemoed verbitterd, zoodat hij zijn koninklijke macht als tiran tegen zijn onderdanen misbruikte.

Niet onwaarschijnlijk had deze verkeerde geestesgesteldheid verderfelijken invloed gehad op zijn zoon en opvolger Josafat. Deze vreesde den Heere en wandelde in de wegen van zijn vrome voorvaderen. Uit menigen angst werd hij gered. Maar één grooten misstap deed hij, die voor hem en zijn geslacht van de verst reikende gevolgen was. Hij „verzwagerde zich met Achab”, den slechtsten koning, die ooit over Israel regeerde. Aan zijn zoon Joram gaf hij Athalia, de dochter van Achab en Izebel, ter vrouwe. De rijkste leering en waarschuwing kan men trekken uit het nagaan van de vreeselijke onheilen, die uit dit huwelijk voortkwamen. Met vlammend schrift leest men in deze geschiedenis het woord, dat de heilige apostel Paulus schreef: „Trek geen ander juk aan met de ongeloovigen!”

Josafat verzwagerde zich met Achab. Het eerste

gevolg voor hemzelf was, dat hij in den ongelukkigen oorlog gewikkeld werd, waarin Achab sneuvelde. Voorzegd was door den profeet Michaju, dat Achab niet met vrede wederkeeren zou. Achab, overtuigd dat deze profeet het woord des Almachtigen sprak, kwam tot zijn vriend Josafat met den brutalen en zelfzuchtigen eisch, dat deze in zijn koninklijke kleederen in den slag zou gaan en dus de aandacht tot zich trekken, terwijl hijzelf zich zou verstellen, dat is van gewaad verwisselen, zoodat men hem voor gemeen soldaat kon houden. Het gevolg was, dat het middel niet hielp; Josafat ternauwernood den dood ontsnapte: en zijn leger de nederlaag leed.

Toen hij wederkeerde in zijn rijk, kwam een hoogst ernstige waarschuwing tot hem in het woord des Heeren uit den mond van den profeet Jehu, den zoon van Hanani: „Zoudt gij den goddelooze helpen, en die den Heere haten, liefhebben? Nu is daarom over u van het aangezicht des Heeren groote toornigheid. Evenwel goede dingen zijn bij u gevonden, want gij hebt de bosschen uit uw land weggedaan, en uw hart gericht om God te zoeken.”

De „goede dingen”, die bij hem gevonden werden, waren niet weinige. Door het geheele land ondernam Josafat hervorming. Hijzelf toog rond, het land door, om den eeredienst des waren Gods te herstellen. Priesters, levieten en hoofden der vaderen zond hij rond om overal Gods wet te leeren.



Rechtvaardige richters werden door hem in het ambt gesteld. Schandjongens, nog van de regeering zijns vaders overgebleven, verbande hij. Ja, de hoogten en bosschen in Juda, de afgodische tempels en altaren met de daaromheen geplante zoogenaande heilige bosschen roeide hij uit. Maar wat kon dat alles helpen? Leeringen wekken, maar voorbeelden trekken, zegt het spreekwoord. Al deze goede dingen werden volkomen in de schaduw gesteld en geneutraliseerd door dit éene kwade ding, dat hij zijn zoon den kroonprins eene vrouw, en dus het land een aanstaande koningin, gaf, die de dochter was van den Israëlietischen koning, welke het meer verdierf dan allen, die vóór hem geweest waren, en van de koningin Izebel, de dochter van Eth-Baäl, den koning der Sidoniërs. Wie een schoondochter neemt die Baäl aanbidt, verbeurt het recht om de bosschen zijner onderdanen uit te roeien.

Josafat zelf was een godvreezend man; en het is opmerkelijk te zien hoeveel leiding, kastijding en uitredding God hem gaf. Hij was een man, van wien onze vaders zouden zeggen, dat „God veel bemoeienis met hem had”. Hij komt in groot levensgevaar en wordt uitgered. Ontzaglijke oorlogen ontbranden tegen hem en de Heere doet de vijanden zichzelf en elkander vernielen. Rijkdom en eere geeft God hem in overvloed; en eindelijk werd hem rust rondom henen, want Gods verschrikking kwam over alle naburige koninkrijken.

En toch... „na dezen vergezelschapte zich Josafat met Ahazia, den koning van Israel; die handelde goddelooslijk in zijn doen.” Ahazia was de zoon en opvolger van Achab. We weten weinig van hem, maar dat weinige is slecht. Nauwelijks twee jaren heeft hij geregeerd. Juist lang genoeg om de heerschappij over Moab te verliezen. Daarna deed hij een doodelijken val en zond naar Baäl Zebub, den afgod te Ekron, om hulp. De boden ontmoetten Elia, die hen in naam van Jehovah terugzond met een tijding van dood. De hoogmoedige koning veroorzaakte, toen hij zond om Elia te ontbieden, den dood van meer dan honderd zijner soldaten, getroffen door het goddelijk wraakvuur. Eindelijk zag hij Elia aan zijn bed, hoorde uit diens mond zijn oordeel, en stierf in zijn zonden.

Met dezen broeder van Josafats schoondochter ging Josafat zaken drijven. Gezamenlijk zonden ze schepen naar Tarsis. God redde Josafat weer uit den strik op pijnlijke wijze. De profeet Eliëzer kwam hem aankondigen: „Omdat gij u met Ahazia vergezelschapt hebt, heeft de Heere uwe werken verscheurd.” Een orkaan vernielde de vloot, zoodat er van de onderneming niets terecht kwam.

En nu is het een ware verademing, te zien dat eindelijk de zegeningen en kastijdingen bij Josafat dit gevolg hadden, dat hij ten minste zichzelf uit de banden des Satans losrukte, al was het ter elfd'ure. Immers we lezen in 1 Kon. 24 : 50, dat Ahazia

Josafat uitnoodigde om een nieuwe vloot uit te rusten. Hij zeide tot Josafat: „Laat mijne knechten met uwe knechten op de schepen varen.” Maar Josafat wilde niet. Ahazia zag in den orkaan slechts een leelijken tegenvaller; Josafat zag er Gods oordeel in. Dat „maar Josafat wilde niet”, staat heerlijk en treffend onmiddellijk vóór het bericht: „Daarna ontsliep Josafat.” Zijn laatste regeeringsdaad was dus: breken met de goddelooze vergezelschapping.

Evenwel bleven de gevolgen voor zijn geslacht niet uit, maar begon nu eerst recht de ellende. Joram volgde zijn vader op. Hij wandelde in de wegen van de koningen van Israel. De Schrift zegt ons: „want hij had de dochter van Achab tot een vrouw.” 't Was dus natuurlijk en sprak vanzelf, dat hij als Achab wandelde. Het eerste wat de goddelooze jonge man deed, was als de heidensche tirannen, zijn handen en zijn ziel bevleken met het bloed zijner broederen. Om veilig den troon te kunnen bekleeden, doodde hij al zijne broederen en eenigen van de vorsten uit Israel met het zwaard. Door deze goddelooze verzwagering had Josafat dus den moord van al zijn overige zonen veroorzaakt.

Een tweede gevolg van Jorams huwelijk was dat Edom en Libna afvielen van Juda, en dus *het aanzien en de macht van het rijk aanmerkelijk werden besnoeid*.

Ten derde: hij voerde den afgodendienst weder in, bouwde hoogten en bosschen, ja, maakte het erger dan ooit, want *er ontstond formeele geloofsvervolging*. „Hij deed de inwoners van Jeruzalem hooreeren, ja, hij dreef Juda er toe.”

Ten vierde: De Heere verwekte tegen Joram de Filistijnen en Arabieren, die Juda geheel innamen en al Jorams have, kinderen en vrouwen wegvoerden, zoodat hem geen zoon werd overgelaten dan den jongsten Joahaz of Ahazia. Al de anderen werden met het zwaard gedood. *Zoo was Josafat ook de aanleidende oorzaak tot den gewelddadigen dood van al zijn kleinkinderen op één na*.

En toen eindelijk al deze bezoeken niets ten goede uitwerkten bij Joram, bezocht de Heere hem met een afschuwelijke ingewandsziekte, die na twee jaren van allersmartelijkst lijden een einde aan zijn leven maakte. Hij werd door zijn volk eigenlijk in het graf weggestopt. Geen eervolle begrafenis viel hem ten deel. De zoon van den gevierden Josafat *ging heen zonder begeerd te zijn*.

Maar nog was het einde van de jammerlijke gevolgen van deze zonde van Josafat niet gekomen.

Ahazia, de zoon van Achab, was opgevolgd door zijn broeder Joram. Deze was dus een broeder van Athalia, de vrouw van Joram den koning van Juda. Hij was derhalve de oom van Ahazia, den jongen koning van Juda. De tijd naderde, dat het oordeel zou voltrokken worden aan Achabs huis. Nauwelijks had de jonge Ahazia een jaar geregeerd, of Jehu werd gezalfd om het bloed van Naboth te wreken op het geslacht van Achab. Ahazia had dat

eene jaar gebruikt om tegen God te zondigen. Ook dat sprak vanzelf. We lezen: „want zijne moeder was zijne raadgeefster om godlooslijk te handelen.” En nog eens: „want zij (het huis van Achab) waren zijne raadgevers na den dood zijns vaders, hem ten verderve.”

Hij verbond zich met zijn oom Joram ten strijde tegen Hazael, den koning van Syrië. De veldslag werd verloren en Joram gewond. Ahazia vluchtte naar zijn land terug. Joram trok de vesting Jizreël binnen, om van zijn wonden te genezen. Onderwijl barstte de opstand uit, waardoor Jehu op den troon kwam. Deze trok dadelijk naar Jizreël op en roeide het geslacht van Achab uit. Ahazia, nog van de omwenteling onkundig, toog van zijn kant ook naar Jizreël om den gewonden Joram te bezoeken, en liep zoo het verderf in de kaken. Daar lezen we: „De vertreding nu van Ahazia was van God.” God voerde het strafgericht over hem uit, en verblindde hem, zoodat hij die dwaze, noodlottige reis ondernam. Nauwelijks was hij op 't grondgebied der tien stammen, of hij kwam te weten hoe de zaken stonden. Hij kon niet terug, maar verbergde zich te Samaria. Doch hij werd gevonden, gegrepen, naar Jehu gevoerd, en als bloedverwant van Joram door dezen om 't leven gebracht. *Zoo was Josafats misstap ook oorzaak van den gewelddadigen dood van dezen laatsten zijner kleinzonen.*

En nog was de maat niet vol. Thans zag de afschuwelijke Athalia de baan voor zich vrij. Nauwelijks was de tijd van den dood haars zoons tot haar gekomen, of zij maakte zich meester van den troon en doodde al haar eigen kleinkinderen, op één na, Joas, die als zuigeling door zijne tante, de vrouw van den hoogepriester Jojada, gered en verborgen werd. *Dus ook de moord van al zijne achterkleinkinderen was het gevolg van het huwelijk, dat Josafat zijn zoon had doen sluiten.*

Zes jaren regeerde Athalia over het land. Zij vervulde het met gruwelen. De Baälsdienst werd godsdienst van staat. De tempel des Heeren werd door afgodsbeelden ontheiligd. De geloovigen werden te vuur en te zwaard vervolgd. Het volk werd vertrappt en uitgezogen. Thans eerst ondervond men ten volle wat het zeggen wilde onder de onbepaalde heerschappij van een afstammeling van Achab en Izebel te leven en te lijden. *Was ook dat lot zijns volks niet Josafats schuld?*

Maar de barmhartigheden Gods zijn eindeloos en grondeloos. Hij hield „steeds een lamp brandende om Davids zijns knechts wil.” Dat lampje was onder goede hoede bij den hoogepriester Jojada. Na zes jaren werd Joas koning gemaakt en boette Athalia haar gruweldaden met haar leven, in wettige revolutie. Davids dynastie was in eere hersteld; maar deze halve eeuw van hare geschiedenis was een levend bewijs geworden voor de waarheid van het woord, dat een geloovige eens sprak: „Gods kinderen zondigen nooit goedkoop!” W.

## EEN LOFREDE. <sup>1)</sup>

(Slot).

„Laat ons nu zien welke staatkundige instellingen de Amerikanen het meest waardeeren, om dan zoo mogelijk haren oorsprong op te sporen,” zoo vervolgde de heer D.

I. Een geschreven grondwet, godsdienstige en burgerlijke vrijheid en vrijheid van spreken en van drukken waarborgend.

II. Onafhankelijke staten, vrijwillig tot een natie vereenigd, zonder hun recht op zelfbestuur verloren te hebben.

III. Een openbaar schoolstelsel, brengende de middelen om lager onderwijs te genieten binnen het bereik van allen.

IV. Een vrije, geheime stemming.

V. Plaatselijke zelfregering.

VI. Scheiding van Kerk en Staat.

VII. Een hoofd van 't uitvoerend gezag, door eigen keus, en met *beperkte* macht.

VIII. Een rechterlijke macht, welke leden voor hun leven worden benoemd en het recht hebben om onze grondwettige rechten te beschermen tegen inbreuk van uitvoerende en wetgevende macht.

IX. Een congres bestaande uit twee Kamers, vertegenwoordigende de staten en het volk.

Bestonden de voorbeelden dezer instellingen in Engeland of in Nederland?

I. *Een geschreven grondwet, godsdienstige en burgerlijke vrijheid en vrijheid van drukpers waarborgende.*

a. Een *geschreven grondwet* heeft er nooit in Engeland bestaan en bestaat er nog niet. De hoeksteen der Nederlandsche Republiek integendeel was een *geschreven overeenkomst*, bepalende den oorsprong, de uitgebreidheid en de grens van de bondsmacht.

b. Godsdienstvrijheid was onbekend in Engeland. Katholieken werden buiten ambten gesloten tot aan 1829 en Joden tot aan 1858. Het was niet vóór 1871, dat alle verschil om godsdienst werd afgeschaft aan de universiteiten van Oxford en Cambridge. Dat was bijna eene eeuw nadat de godsdienstvrijheid in de Vereenigde Staten was afgekondigd.

In Holland daarentegen was godsdienstige verdraagzaamheid ingeënt in de grondwet van de Nederlandsche Republiek. Reeds in 1577 maakte Willem van Oranje een eind aan de vervolging der Wederdoopers, in de volgende gedenkwaardige woorden: „Wij verklaren u, dat gij geen recht hebt om u met iemands geweten te bemoeien, zoolang er niets gedaan wordt, dat nadeel veroorzaakt aan bijzondere personen of een publiek schandaal.”

c. *De vrijheid van drukpers* werd in Engeland terstond beteugeld, toen ze een macht werd in het

<sup>1)</sup> Slot der redevoering op den „Nederland-dag” te Chicago door den heer Diekema uitgesproken.

bespreken van godsdienstige en staatkundige zaken. Het drukken was alleen op enkele plaatsen geoorloofd en geen boek mocht voor het publiek beschikbaar gesteld worden zonder de goedkeuring van zekere openbare ambtenaren. Dit duurde tot 1693, toen de rechters de zaak ter hand namen en onder hunne behandeling was de wet haast even drukkend. Het was eerst in 1845 dat in een crimineele aanklacht wegens laster de beschuldigde bewijs mocht leveren voor de waarheid van het gepubliceerde. Tot op dien tijd gold de regel: „Hoe grooter de waarheid, hoe grooter de last.”

Wanneer wij onzen blik slaan op Holland, dan vinden wij, dat daar in de 17de eeuw meer boeken gedrukt werden dan in de geheele overige wereld tezamen. De Republiek stelde en handhaafde het beginsel, dat, zoolang een schrijver geen bijzonder karakter aantastte en niets publiceerde tot schending der openbare zedelijkheid, zijne gevoelens omtrent staatkunde, godsdienst of wijsbegeerte de regering niet aangingen.

*II. Onafhankelijke staten, vrijwillig tot eene natie vereenigd, zonder hun recht op zelfregeering te verliezen.*

Tevergeefs wenden wij ons naar Engeland om den geringsten schijn van zulk eene instelling. De Unie van Utrecht evenwel lijkt zeer veel op den eersten bond van vereeniging onzer staten, en de geschiedschrijvers zijn nagenoeg eenstemmig in het wijzen op Holland als de bron dezer instelling.

*III. Een publiek schoolstelsel, dat de middelen om lager onderwijs te bekomen binnen ieders bereik brengt.*

Dit is de rots van het behoud der Republiek, het plechtanker van ons schip van Staat. „Geeft licht en de duisternis verdwijnt vanzelf. Geeft onderwijs en alles komt op zijnen tijd vanzelf terecht.”

In Engeland deed de regering niets tot bevordering van de zaak van het onderwijs tot het jaar 1832. Onderwijs, zooals het was, werd als een aalmoes uitgedeeld. In 1870 stichtte Engeland voor de eerste maal scholen voor de massa des volks.

Hoe verschillend was de toestand in Holland. Reeds in 1582 werd de openbare school ingevoerd in Friesland, en het stelsel breidde zich spoedig over het geheele land uit. De Staat stelde zich verantwoordelijk voor het onderwijs, en toen in 1609 de Pelgrimvaders hun verblijf vestigden in Leiden, was de school het gemeene eigendom des volks en werd bekostigd uit de gemeentelijke kas. De eerste vrije scholen in Amerika, open voor allen en onderhouden door de regering, werden gesticht door de Hollanders in New-York.

*IV. Een vrije, geheime stemming.*

Een schriftelijke stemming was in Engeland onbekend tot in 1872. Vóór dien tijd hadden alle verkiezingen plaats met ophefing van handen of mon-

delinge uitspraak. Ziehier dus eene instelling, die nog maar twintig jaar oud is in Engeland en die in Amerika bezeten wordt sedert twee eeuwen.

Wenden wij ons naar Holland, dan bemerken we dat dit stelsel reeds heerschte in de 16de eeuw, en wij vinden het 't eerst ingevoerd in die Amerikaansche staten, wier inwoners in de nauwste aanraking waren gekomen met de Nederlandsche Republiek.

*V. Plaatselijke zelfregeering.*

Van de gemeente af tot den staat en de natie toe is Amerika verdeeld in één oneindig getal kleine republiekjes. Wij zien tevergeefs naar Engeland om eenig spoor te vinden van deze instelling. Het parlement maakt wetten voor het geheele rijk. Het neemt het bestuur op zich van de plaatselijke, kerkelijke en burgerlijke belangen van alle gemeenten, zelfs ten opzichte van verlichting, riolen en vervoermiddelen.

In Holland evenwel vinden wij het gemeentestelsel, en overal over de Republiek was plaatselijk zelfbestuur de kenmerkende en besliste eigenschap van den staat.

*VI. Scheiding van Kerk en Staat.*

In Engeland is de Kerk een bijvoegsel van den Staat. Ze wordt onderhouden door eene belasting, die van iedereen geheven wordt, 't zij hij hare leer gelooft of niet. Hare geestelijken en prelaten worden benoemd door den Staat, en de geestelijkheid is vertegenwoordigd in de regeering.

In Holland had de geestelijkheid geene vertegenwoordiging in de regeering. De geestelijken werden door hun eigen gemeenten gekozen en trachtten zich niet te mengen in burgerlijke aangelegenheden. De Staat ter andere zijde trad, terwijl hij de Kerk ondersteunde, niet tusschenbeide in hare tucht en leer. Na de Synode van Dordt was er wel geen volkomene scheiding van Kerk en Staat, maar het was de zachtste vorm van vereeniging, die in de geschiedenis bekend is.

*VII. Een hoofd van het Uitvoerend Bewind van onze eigene keuze en met beperkte macht.*

Niemand kan in Engeland de bron van deze instelling opsporen. De schrijvers van den „Federalist” wijden er veel plaats en tijd aan om de geheele ongelijkheid aan te toonen tusschen een Engelsch(?) en een Amerikaansch president. De geschiedenis levert geene figuur op, die nader bij een Amerikaansch president komt, dan een Hollandsch stadhouder.

*VIII. Een onafhankelijke rechterlijke macht.*

Boven den president, den senaat en het congres zit het hooggerechtshof, dat voor het volk de door de grondwet gewaarborgde rechten bewaart, vrij van alle inbreuk. De benoeming zijner leden voor levenslang verwijdert het gevaar voor overheersching door de uitvoerende of wetgevende macht, zoodat de vrijheid veilig rust.

In Engeland was het parlement oppermachtig. Zijne uitlegging der grondwettige rechten was beslissend en de rechters waren de werktuigen des konings, daar ze hun ambten alleen behielden zoolang het hem behaagde.

In Holland werden de leden van het hoogerrechtshof, dat zitting hield in Den Haag, benoemd door den senaat, bevestigd door den stadhouder en hielden hun ambt levenslang. Dit bewaarde de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en de zuiverheid van de bron der rechtspleging.

*IX. Een Congres bestaande uit twee kamers, vertegenwoordigende de staten en het volk.*

Engeland had wel is waar een Hooger- en een Lagerhuis, maar de senaat der Vereenigde Staten volgt geenszins het beeld van het Engelsche Huis der lords, waarvan 't lidmaatschap erfelijk is, vertegenwoordigende een zekeren stand in Kerk en Staat, en dat niets kan aanvangen, maar alleen een middel in het gouvernement is om tegen te houden en te verbieden. Zelfs lord Salisbury zeide onlangs in een redevoering: „De Amerikanen hebben een senaat, wonderlijk in bruikbaarheid en kracht. Ik wenschte, dat wij dien in ons land konden invoeren.”

In de Vereenigde Staten vinden wij het eerst een gekozen senaat met afwisselenden tijd van aftreden in Penns „voorstel van regeeringswijze voor Pennsylvanië.” Penn ontleende dit aan de steden van Nederland, waar dit denkbeeld niet onbekend was.

Bij deze instellingen zouden gevoegd kunnen worden de volgende, wel bekend in Nederland en geheel vreemd in Engeland:

Een stelsel om eigendomsbewijzen en hypothecken in een register te schrijven; verdeeling van nalatenschappen, waar geen testament is, gelijkelijk tusschen al de kinderen; een openbaar ministerie; een advocaat op algemeene kosten voor den armen beschuldigde; hervormde en liberale tucht in de gevangnissen, en menschlievende wetten voor de verzorging van armen en ellendigen.

Wanneer wij ons nu herinneren, dat, toen onze instellingen geboren werden, de Nederlandsche Republiek in al hare glorie een *levende werkelijkheid* was; de vroegste uitleggers van de grondwet een wonderbare bekendheid aan den dag legden met de instellingen van die Republiek en van Engelsche instellingen nauwelijks melding maken; dat de Pelgrimvaders twaalf jaar in deze schuilplaats der vrijheid hadden doorgebracht; dat de puriteinsche soldaten van Engeland den oorlog hadden helpen voeren voor de vrijheid op Hollandschen bodem; dat minstens 100,000 Hollanders het kanaal overstaken gedurende de inquisitie en zich in oostelijk Engeland nederzett'en, hunne nijverheid, beschaving en instellingen met zich brengende; dat de moeder van William Penn, die aan Pennsylvanië zijne instellingen gaf, eene Hollandsche was, en dat hij predikte in de Hollandsche taal, en in het democratische Oost-Friesland

gewoond had; dat New-York gedurende meer dan een halve eeuw, van 1609 tot 1664, een Hollandsche kolonie was, waar Nederlandsche wetten golden; dat de stichting van Plymouth in 1620 geschiedde door Engelschen, die uit de zuidelijke en oostelijke graafschappen van Engeland kwamen, waar de Nederlandsche vluchtelingen woonden en waar de instellingen van de Nederlandsche Republiek het best verstaan werden — wanneer wij ons dit alles herinneren en zien dat zoovele onzer instellingen vorm en gedaante verkregen gelijk aan die van de Nederlandsche Republiek, moeten wij dan niet besluiten dat wij aan Nederland, als een macht in het vormen onzer instellingen, een groote en tot nog toe onbetaalde schuld hebben?

De tijd ontbreekt om te spreken over den invloed van het stoere karakter van den Hollander op ons volk. Wij moeten aan u overlaten dit te lezen in de welsprekendheid zijner daden. Toen gedurende de middeleeuwen onkunde, bijgeloof en slavernij opnieuw de wereld met een mantel van helsche duisternis had overdekt, toen brandde nog over de Nederlanden de lamp van licht en vrijheid; de vlag van rood, wit en blauw, wapperende van een woud van masten op duizende zeeën, predikte nog *vrijheid!*

In tien duizend schepen naar ieder klimaat henenzeilende, o heerlijk vaderland! ontstaken uwe zonen opnieuw het vrijheidsvuur in de harten der menschenkinderen.

Donderende van tusschen uwe dijken begon uw ongebreidelde pers den kruistocht tegen algemeene donkerheid en stortte een oceaan van licht uit, dat de wereld bestraalt.

Uwe helden weerden voor altijd de macht af van het Roomsche rijk; sloegen voor altijd de benden barbaren terug, die het Romeinsche rijk verwoestten; verpletterden voor altijd den middeleeuwschen leenheer en zijne knechten.

De puritein, die uw vrije lucht inademde, verbrandde geen heksen, hing geen Kwakers en vervolgde geen Doopsgezinden.

Gij hebt ten volle uw aandeel gehad in het bouwen van onzen vrijheidstempel en op zijn hoeksteen zouden wij naast den naam van Washington dien willen plaatsen van Willem van Oranje; terwijl wij van zijn top voor altijd het rood, wit en blauw zouden willen doen wapperen, op welks plooiën wij de sterren hebben gehecht.

Van uit onze gelukkige woningen aan deze zijde van de zee, waar wij ons baden in den vollen gloed van uw met bloed bevochten licht, brengen wij u deze loyale hulde; en met dankbare harten zien wij op tot den God der volken, die het u heeft toevertrouwd zulke groote plannen uit te voeren en zulk een schoone bladzijde te schrijven in de geschiedenis der wereld!”

Zooals men wel kan nagaan, werd ook deze rede met luide bijvalsbetuigingen begroet.

## EEN REIS OM DE WERELD.

## II.

Wanneer men uit het Westen Van Diemens land of Tasmania nadert en de kust bijna bereikt heeft, vaart men voorbij een steile, kale rots, Mewstone geheeten, die als een schildwacht midden in de zee staat. Wij, die in bijna drie weken geen land gezien hadden, keken aandachtig naar de grauwe massa, die in den helderen nacht duidelijk zichtbaar was, maar waarvan noch de afstand, noch de grootte zich lieten bepalen. Al ontgingen ons de bijzonderheden, de alleenstaande, uit den oceaan oprijzende bergtop was voor ons de voorlooper van het steeds naderbij komende vasteland, dat wij den volgenden dag moesten bereiken.

Met het aanbreken van den morgen waren wij aan den ingang van den wijden riviermond of zee-arm, die toegang geeft tot Hobart. De omstandigheden werkten mede om ons te stemmen tot bewondering van het tafereel, dat zich weldra voor ons oog zou onrollen. De zon was nog niet op, maar door den zwaren ochtendnevel heen scheen reeds het flauwe licht van den naderenden dageraad; wij waren aan alle kanten omgeven door een dunnen mist, die de waarneming beperkte, door den gezichtseinder rondom dichterbij te brengen. Hoewel er geen land zichtbaar was, deed reeds de kalmte van het water vermoeden, dat de kust niet ver kon zijn, en onze nieuwsgierigheid, of liever verwachting, werd nog meer gespannen, doordien de schroef bijna stilstond. Aan den onophoudelijk doorgaanden dreun van de machines raakt men zoo gewend, dat het ophouden daarvan terstond den indruk geeft dat er iets ophanden is. Alle passagiers kwamen op dek, en de hofmeesters, die tegen het einde van de reis soms nog beleefder zijn dan aan het begin, dienden heete koffie en beschuiten rond. Een kwartier later begon het tafereel zich als een reusachtige „ouverture” te ontwikkelen. De intusschen opgegane zon deed de dampen verdwijnen, het schip stelde zich met volle kracht in beweging en de paar uren, die ons nog van Hobart scheidden, boden een aaneenschakeling van steeds afwisselende bosch-, berg- en zeegezichten.

De uitmonding van de rivier de Derwent vormt tusschen Hobart en de open zee als het ware een langen, rechten trechter. Dicht langs den westelijken oever varende, heeft men dezen steeds in het gezicht; wat den oostelijken aangaat, eerst ziet men dien veraf in het grauwe verschiep, en dan gaandeweg dichterbij. Daar de trechter recht is, blijft de open zee steeds in den achtergrond haar ongebroken horizon vertoonen, terwijl vooruit het tafereel ieder oogenblik landelijker wordt, naarmate de oevers dichterbij elkaar komen.

Hobart zelf is van uit zee niet zichtbaar. Het ligt achter een heuvelachtig voorland, en niets doet ver-

moeden hoe dicht men bij de bestemming is, totdat de rivier een bocht maakt, het schip het voorland omvaart en plotseling voor de stad ligt. Dan verdwijnt de zee uit den achtergrond; een oogenblik later kan men, temidden van het oneffen landschap, niet meer nagaan langs welken weg men gekomen is; het zeetafereel is veranderd in een met groene heuvels omgeven meer, op welks oever Hobart ligt uitgespreid.

Nadat de Nederlander Tasman in 1642 het thans naar hem genoemde eiland had ontdekt, schijnen er gedurende bijna anderhalve eeuw geen Europeanen te zijn geweest op Tasmania, of, zooals het toen heette, Van Diemens land. Eerst tegen het einde van de vorige eeuw werd de aandacht weer op het eiland gevestigd en werden zijn kusten herhaaldelijk zowel door Fransche als door Engelsche ontdekkingsreizigers bezocht. Langen tijd was het onzeker welke van deze beide volken hier vasten voet zouden verkrijgen. In zooverre sluit zich de geschiedenis van Tasmania aan bij het groote tweegevecht, dat in de jaren die aan 1815 voorafgingen tusschen Engeland en Frankrijk gevoerd werd, den strijd om de koloniale heerschappij ter wereld. Wij zijn gewend de Franschen te beschouwen als een bij uitnemendheid hokvaste natie, die zich, wat koloniseervermogen aangaat, niet met Nederland of Engeland laat vergelijken. In de achttiende eeuw was het geheel anders. De koloniën van de Franschen waren bijna even belangrijk als die van de Engelschen, en de strijd tusschen de beide landen, die zijn crisis bereikte toen de Engelschen na den slag van Waterloo Napoleon naar St. Helena voerden, was grootendeels in de koloniën gestreden.

Vandaar dat de Franschen, die in Voor-Indië uitgestrekte bezittingen hadden, herhaaldelijk expeditiën uitzonden om de Australische kusten te verkennen. Het duel tusschen de twee landen was een wereldoorlog, die op ontelbare punten gestreden werd: de Franschen zonden Lafayette om de opstandelingen in Noord-Amerika te helpen; Napoleon deed een veldtocht in Egypte om zich zodoende den kortsten weg naar Indië te verzekeren en de Engelschen spanden hun uiterste krachten in om hunne mededingers te verdrijven uit de West-Indische eilanden, uit Canada en uit Voor-Indië, en om de Fransche vloten te vernietigen.

Hoe de bestemming van Tasmania ook aan een draad gehangen heeft — toen de Engelschen zich daar vestigden, vestigden zij zich voorgoed. In 1803 namen zij Tasmania in bezit, en onder hun beheer is het een bloeiende kolonie geworden.

Is Tasmania tegenwoordig een bijzonder vreedzame kolonie, in de eerste jaren van haar bestaan ontbrak het niet aan oorzaken van strijd. De Engelschen gebruikten Van Diemens land toen als een gevangenis voor gedepoteerde misdadigers, zooals de Franschen nu nog de eilanden van Nieuw-Cale-

donië, ten Oosten van Australië, doen. De ellende van de bannelingen op de lange heenreis en de wreedheid waarmee zij na hun aankomst behandeld werden, moet onbeschrijflijk geweest zijn. Toen de kolonie dan ook door vrije mannen bevolkt werd, verhieven zich tegen de deportatie zooveel stemmen, dat deze omstreeks veertig jaren geleden ophield.

Een tweede oorzaak van moeilijkheden was de vijandige houding van de inboorlingen. Ook deze strijd is beslecht; hij eindigde, wat de zwarten aangaat, *faute de combattants*, want het Tasmanische ras, dat overigens nooit heel talrijk schijnt geweest te zijn, is geheel uitgestorven. De Tasmanische zwarten behoorden tot hetzelfde ras als de oorspronkelijke Australiërs en de bewoners van Nieuw-Guinea. Het waren lieden, die op een zeer lagen trap van beschaving stonden en dus zeer verschilden van de Nieuw-Zeelandsche inlanders, die beschouwd worden als een soort Maleiers. Terwijl deze laatsten, de Maori's, door de Engelschen behandeld werden op een voet van gelijkheid, werden de zwarten op Tasmania, en in mindere mate ook in Australië, steeds beschouwd als vijanden.

Deze eerste bezwaren overwonnen hebbende, ging de kolonie goed vooruit, hoewel geenszins op de reusachtige schaal waaraan men in Amerika gewend is geraakt. Honderd jaren na de eerste vestiging, telt de kolonie, die iets grooter is dan Nederland en België tezamen, nog maar 150.000 inwoners, allen welvarende lieden: landbouwers, schapenfokkers en mijnontginners. Nijverheid is er weinig. Tasmania is een model van landelijke, wel wat slaperige tevredenheid. Eenmaal in het jaar worden de bewoners wakker: in de zomermaanden, wanneer de tropische hitte van het Australische vasteland de lieden naar het koelere klimaat van Tasmania drijft, om daar hun zomervacantie door te brengen.

Laat ons, eer wij Tasmania verlaten, nog een wandeling door de straten van Hobart doen; wij zullen dan eenige bijzonderheden kunnen nagaan, waarin het Australische van het Europeesche leven verschilt.

Bij het bouwen van Hobart heeft men ruimschoots partij getrokken van de natuurlijke voordeelen van het landschap. In den achtergrond verheft een hooge berg zijn top boven de omliggende heuvels. Niet zooals te Kaapstad een zware massa, maar een spitse punt, die echter de eigenaardigheid heeft van te bestaan uit een uit de vlakte duidelijk waarneembare bazaltformatie. Dicht bij den top gaan de schuine lijnen van de hellingen over tot loodrechte en het eerste oogenblik lijkt het alsof een ruïne van den Rijn in deze weinig harmonische omgeving is terechtgekomen. Aan den voet van de heuvels beginnen de buitenwijken van de stad, die zoo gebouwd is, dat de voornaamste openbare gebouwen dicht bij den waterkant liggen. En daar geen van deze gebouwen bijzonder groot is, geeft Hobart, vooral

uit de baai, den indruk van „koket” aangelegd en goed onderhouden te zijn. Een van de belangrijkste openbare instellingen is het postkantoor. Gelijk in alle Australische hoofdsteden neemt ook hier de „Post-office” een gewichtige plaats in het maatschappelijk leven in. Bij ons is het postwezen een onderdeel van den openbaren dienst, maar in Tasmania is het veel meer, namelijk het middenpunt van het geheele internationale verkeer. Uitvoerige lijsten van in- en uitgaande stoombooten worden daar steeds bijgehouden, en wanneer men weten wil wanneer een boot vertrekt, kan men dit altijd aan het postkantoor onderzoeken. Ook het parlamentsgebouw treedt daar veel meer op den voorgrond dan b. v. ons Prinsenhof. Op de 150.000 inwoners zijn 25.000 kiezers, die 38 vertegenwoordigers naar het Lagerhuis afvaardigen. Daar de groote meerderheid van de bevolking of zelf uit den vreemde kwam, of in het tweede of derde geslacht afstamt van lieden, die ondernemend genoeg waren om een lange zeereis te doen ter verbetering van hunne omstandigheden, treft men allereerst een belangstelling en politieke ontwikkeling aan, die de beraadslagingen van het parlement met aandacht doet volgen.

(Wordt vervolgd.)

## DE ENCELEN.

Zijn zij niet alle gediensige geesten,  
die tot dienst uitgezonden worden, om  
dergenen wil die de zaligheid beërven  
zullen? Hebr. 1: 14.

U, God en Vader, loven wij:  
Gij zendt uwe englen ons ter zij,  
Opdat uwe liefde in elk gevaar  
Door hen ons voor den nood bewaar'.  
Wat ons op aarde ook dreigen moog,  
Op ons rust uw besturend oog;  
En schoon ons hart het steeds vergeet,  
Uwe englen staan voor ons gereed.  
Uwe englen branden, bij uw troon,  
Van liefde tot uw lieven Zoon,  
En van begeerte om heen te gaan,  
En arme zondaars bij te staan.  
Wanneer de storm zich wild verheft,  
En ons met al zijn woede treft,  
Zijn de englen dienaars van uw wil,  
En maken ons de stormen stil.  
Wanneer ons soms verzoeking lokt,  
Of boosheid op ons woedt en wrokt,  
Zijn de englen ons ten dienst bereid,  
En leiden ons ter zaligheid.  
En zijn wij van het worstlen moë,  
Dan zendt Gij ons uwe englen toe;  
Die leiden ons verheugd van zin,  
Tot Jezus, tot den hemel in.

Naar *Philippus Melanchton*.



## UIT HET LEVEN.

„God laat zich niet bespotten.”

In een onzer dagbladen was dezer dagen het volgende te lezen:

*Friedrich Nietzsche.*

„Friedrich Nietzsche, de bekende Duitsche wijsgeer, wiens leer saamgevat kan worden in de stellingen: „Niets is waar, alles geoorloofd” en „Waarheid, zedeleer, God en goed zijn woorden, die geen beteekenis meer hebben”, lijdt sinds eenigen tijd aan storing in de geestvermogens. Tien jaar geleden moest hij wegens overspanning der zenuwen zijn betrekking als professor aan de hoogeschool te Bazel neerleggen; om zijn slapeloosheid te overwinnen gebruikte hij veel chloral. Ten slotte moest men hem in een gesticht brengen, waar hij zich echter zoo kalm en zacht gedroeg, dat men zijn moeder toestond haar zoon bij zich te nemen. Nietzsche vertoefte nu te Naumburg in Thuringen, waar hij dag in dag uit, schreiende om de geringste reden, bang voor alles, meestal 10 uren per etmaal slapende op een klein terras zit. Dikwijls wil hij de trap niet af; zijn moeder moet hem dan voorgaan verzen opzeggende en Nietzsche volgt haar, niets begrijpende, maar aangetrokken door den rhytmus. Des nachts komt hij wel eens tot zichzelf; hij roept dan zijn moeder en zegt tot haar: „Moeder, ik ben dom”. Wat zij daartegen ook inbrengt, waarmede zij hem ook tracht te troosten, steeds herhaalt hij diezelfde woorden: „Moeder, ik ben dom”. Een enkele maal zeide hij wel eens: „Moeder, ik heb niets begrepen en zij kunnen mij niet begrijpen.” Tot dezen diep betreurenswaardigen toestand is een der grootste denkers, een bewonderenswaardig groote geest, gekomen en zijn ongelukkige moeder wenscht in haar overgroote moederlijke liefde, dat hij maar blijft leven. „Ik heb dan ten minste nog zijn vleesch en zijn bloed”, verklaarde zij.”

Deze geleerde levert in een ontzettend schouwspel het voorbeeld van de gevolgen van Godloochening. Een groote geest is hij zeker; maar een geest, die zich een zoon betoond heeft van den „vader der leugenen”. Schrikkelijker uitlatingen tegen onzen Heere Jezus Christus, dan die deze man neerschreef, laten zich moeilijk denken. Een enkel staaltje daarvan volge hier:

In een zijner boeken beschrijft hij Christus als geheel bedrogen in zijne verwachtingen als Zaligmaker der menschen. De menschen waren te verstandig om naar godsdienst te hooren. En daarom wendde Hij zich tot de koeien!

„God is dood!” verklaarde Nietzsche; „maar zijn schaduw zullen we nog eeuwenlang te zien krijgen. Zoo zijn de menschen nu eenmaal. Laat ons ook zijne schaduw bestrijden!”

„Moeder, ik ben dom!” roept de ongelukkige thans in zijn zoogenaamde heldere oogenblikken.

Wie ziet hier niet de gerechtigheid Gods? *Ons* ter waarschuwing en — God geve het — *hem* ter elfder ure ter kastijding ten eeuwigten leven.

W.

### *Uit den kindermond.*

's Middags in de catechisatie wees vader op de eeuwige heerlijkheid, die Gods kinderen na dit leven wacht en toonde aan hoe het verlangen des Christens moet zijn ontbonden te worden en met Christus te zijn.

Aan tafel vroeg zijn dochttertje: „Papa, waarom eet u alle middagen?”

„Wel, lieveling, om in 't leven te blijven.”

„Pa, ik dacht dat u een kind Gods was.”

„Hoezoo? Mogen die dan niet eten?”

„Als ze wezenlijk verlangen ontbonden te worden, moeten ze niet meer eten. Geen mensch zal 't gelooven!”

## PRIJSVRAGEN.

De volgende drie prijsvragen worden uitgeschreven:

1. In zekere schoone spreuk komt een woord voor, dat we hier voorstellen door a, b, c, d, e. De spreuk zegt dan, dat het a b c d e is een e d c b a voor c b a d e, doch niet voor die in Christus zijn. Welke is die spreuk? (Toelichting geeft Joh. 1:1 en 5.)

2. Hoe zijn de Jongelingsverenigingen vóór 40 jaar in Nederland ontstaan, welke mannen kunnen als hun stichters worden genoemd en wat deden zij?

3. Er wordt algemeen geklaagd over gebrek aan Bijbelkennis! Wat is te doen om die kennis te verbreiden zoowel onder hen die den Heere belijden als die nog geheel vervreemd van Hem leven, ofschoon in een Christenland geboren?

De antwoorden worden verwacht vóór 21 Januari a. s. Men geve er hij op, bij welken boekhandelaar men *dan* is ingeteekend.

Toegekend worden aan hen, die alle drie vragen goed beantwoorden, een exemplaar van

**JOHN MILTON, Het verloren Paradijs.** In 't Nederlandsch overgezet door J. F. SCHIMSHEIMER. In prachtband. Waarde / 4.50.

Aan hen die twee van de drie vragen goed beantwoorden:

Een exemplaar van

**D. G. MONRAD, Het leven des gebeds.** Uit het Deensch door A. VAN TOORENENBERGEN. Waarde / 1.50.

Aan hen die een dezer vragen goed beantwoorden:

Een exemplaar van

**ALEX. KEITH, De stipte en letterlijke vervulling der Bijbelsche profetieën.** Waarde / 0.60.



geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

#### INSPANNING EN ONTSPANNING.

Daar is eene inspanning zonder ontspanning — zij eindigt in den dood. De inspanning, om al meer van de zonde te genieten; om, ten bate der zelfzucht, het geoorloofd genot te vermeerderen; om, voortgestuwd door des boozen macht, tegen God in te gaan; om, in eigen kracht, het heil te verwerven en de levenstaak af te werken; — al deze verschillende soorten van inspanning zijn zonder ontspanning en leiden naar den dood.

Wie gekomen is tot de ontdekking van het heilgeheim, verborgen in dit woord van den Heere Jezus: „De Zoon des menschen is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn ziel te geven tot een rantsoen voor velen;” wie, in een hart, door schuldbesef getroffen en verslagen, in Christus heeft aanvaard de wezenlijke, de volle vergiffenis van zonden; wie, op Christus ziende, Hem kent en geniet als zijn wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing; — hem is God te dienen het tewerk stellen van de verschillende vermogens, organen, krachten der ziel.

Maar het laten werken van deze is hem als het gebruik van het voedsel, als de beweging van de ademhalingsorganen. Hem is het luisteren naar God, hem is de verheerlijking van Gods naam, hem is het doen van Gods wil als zijn element. Alles wat hij is en heeft, spant hij voor dat heilig doel in. Maar

die inspanning is hem, wel verre van een vermoede, afmattende bezigheid, de grootste ontspanning. De hinderpalen mogen zich op zijn weg vermenvuldigen, hij stoot zich aan niet één. Hem is Jezus' juk zacht en zijn last licht. Zijne lasten mogen vele zijn, hij ontwaart dat de Heere Jezus *hem met zijn lasten draagt*. Jezus volgende, wandelt hij niet in de duisternis, maar in het licht. Zijn pad is als een schijnend licht, al voortgaande en lichtende tot den vollen middag.

Wij hebben niet den idealen, den volmaakten, we hebben den *gezonden* toestand des Christelijken levens geschetst. Wie God dient, is in dezen gezonden toestand. Wie dezen gezonden toestand niet geniet, dient God niet. God dienen is niet in de eerste plaats heel wat doen voor God, maar tot God te staan in de rechte, dat is de *verzoende* betrekking, in de betrekking van het kind. Wie in deze betrekking tot God staat, leeft, al naar de mate van zijne kennis en vatbaarheid, in dezen gezonden toestand. De inspanning en de ontspanning zijn bij hem, in het dienen van God, met elkaër in harmonie gebracht.

Lezer, indien ge God dient of meent te dienen om langs dien weg te ontkomen aan de slagen uwer consciëntie; of ook, om, onbewust misschien, alzoo tot stand te brengen, wat Christus vóór achttien eeuwen bewerkt heeft; of ook, omdat ge het als uwe, wel uiterst moeilijke en pijnlijke, maar toch opgelegde roeping beschouwt; — laat ons u dan

herinneren mogen aan de waarheid, dat ge nog nimmer recht begonnen zijt. Leer uzelfen zien als een zondaar; als een zondaar die schuldig is des eeuwigen oordeels; als een schuldigen, een *verloren*, een VERLOREN zondaar! Richt, zonder op iets anders te wachten, uw oog op Christus, den eenigen Zaligmaker. Zie op Hem; niet als in 't voorbijgaan; niet voor een oogenblik; niet van tijd tot tijd; maar aanhoudend; maar langdurig! Blijf op Hem zien, totdat de wolk breekt; totdat de nevelen vlieden; totdat een lichtstraal, vallende op het kruis, u in staat stelt in zijne wonden uw vergiffenis, uw eeuwige verlossing te lezen

Dan zult ge u voor Hem buigen. Dan zal het daar binnen branden van heilige liefde. Dan zult ge zeggen in reine geestdrift: „Heere, hier ben ik, doe met mij wat goed is in uwe oogen. Dan zult ge aanbidden, dan zult ge juichen en tevens uw voet zetten op de heirbaan der gehoorzaamheid, en lichaam en ziel, gaven en krachten, alles wat ge zijt en hebt, Gode wijden. Dan zult ge u inspannen om God te dienen. Maar die inspanning zal u ontspanning wezen. God te dienen zal u zoo licht zijn als de opslag van uw oog, Hallelujah!

#### KUNSTVERGODING.

Wie niet den Schepper aanbidt, die aanbidt het schepsel, en geeft, als een dwaas, de eer die den Koning toekomt aan diens lakei.

Wij hebben hiervan een treffend voorbeeld in den alom bekenden en beroemden toondichter en toonkunstenaar Ludwig Von Beethoven (geb. 1770 te Bonn, gest. 1827 te Mödling bij Weenen), die reeds op zijn achtste jaar uitmuntte door zijn klavierspel, en in zijn elfde jaar kleine compositiën uitgaf. Deze was een zoodanig kunstvergoder, dat hij de beoefening der muziek verklaarde voor zijn godsdienst, en de muziek zelf voor zijn Godheid. Ziehier zijn eigen woorden: „Ik veracht de wereld, die niet begrijpt dat de muziek eene openbaring is, meer verheven dan alle wijsheid, dan alle wijsbegeerte. Ik heb geen vrienden, ik ben alleen met mijzelfen; maar ik weet dat God mij in mijne kunst meer nabij is dan anderen. Ik handel door haar zonder vrees met Hem; want ik heb Hem altijd weten te kennen en te begrijpen. Ik vrees ook niets voor mijne muziek; zij kan geen ongelukkig lot hebben. Wie de muziek volkomen gevoelde, die zou voor altijd vrij zijn van de ellende, die andere menschen torsen. Maar duizenden beoefenen de muziek en kennen haar niet als eene openbaring. Zich te verliezen in deze openbaring, is zich storten in den afgrond der Godheid.” Nog zegt hij: „De kunst vervangt de plaats der Godheid, en de betrekking van den mensch met de kunst maakt den godsdienst uit. Al wat ons van

de kunst geworden, geworden ons van God; de kunst is de goddelijke inblazing, die en den mensch een doel stelt, en hem de kracht geeft dit doel te bereiken.”

Men zou denken, dat Von Beethoven, als meesterkunstenaar, uit kracht van zijn stelsel meer dan andere menschen vrij was van de ellenden dezes levens; doch het tegendeel is waar; elk menschelijk stelsel wordt als zoodanig door een zeer bijzondere Voorzienigheid in de practijk in al zijn naaktheid en ellende tentoongesteld. Von Beethoven bracht de laatste jaren zijns levens door in een staat van stokdoofheid. Dusdanig vernederd door, en verdrietig over een gebrek, dat voor hem duizendmaal smartelijker was dan voor een ander, verwijderde hij zich van allen omgang met menschen, en gaf zich over aan eene droefheid, die menigmaal aan wanhoop grensde. „Gij alleen,” zoo schreef hij weinig tijds vóór zijn dood, „o mijn goddelijke kunst! gij hebt mij de kracht gegeven dit ellendig bestaan te dragen; want ik heb door u gevoeld, dat het mij niet vergund is deze wereld te verlaten, alvorens mijn werk volbracht te hebben.”

Bettina, beroemd vanwege hare briefwisseling met Göthe, was de boezemvriendin van Von Beethoven en eene zoo groote dweepster met de kunst, als hij een dweeper was. Zij schreef onder anderen aan Göthe: „Wanneer ik een denkbeeld wil volgen, zoo overvalt mij een schrik; ik kan mij dan de handen wringen uit wanhoop, dat ik het denkbeeld, dat ik heb, niet kan overmeesteren. Ik zou u wel met een enkel woord willen zeggen, hetgeen waarvoor ik niet ben opgewassen; maar alle begrip verdwijnt bij mij langzaam gelijk de zon die ondergaat en van welke ik weet dat zij haar licht verspreidt, ofschoon onzichtbaar voor mijne oogen. Met u over de muziek wil lende spreken, heb ik een zaak ondernomen die te groot is, want de wijsheid moet niet door een menschelijken mond worden uitgesproken. Ik wilde met alle geweld u de muziek verklaren, en toch weet ik dat zij boven de zinnenwereld gaat, en dat ik zelve haar niet begrijp. Intusschen kan ik mij niet losmaken van dit onoplosbaar raadsel. Ik bid muziek en ik aanbid de muziek, want de dingen, die men niet kan begrijpen, maken een deel uit van God, en omdat nu de muziek onbegrijpelijk is, is zij ontwijfelbaar God.”

Wij zien in deze sterk sprekende voorbeelden de afschuwelijke strekking van het pantheïsme (alvergoding), dat wild vleesch in de wond onzes tijds. Gelijk de Heidenen alles als god aanbaden, behalve God, zoo noemen in onzen tijd de meeste menschen alles goddelijk, behalve het Goddelijke. Von Beethoven en Bettina zijn de vertegenwoordigers van duizenden mannen en tienduizenden vrouwen. De godsdienst is voor een ontzaglijke menigte menschen niets anders dan een gevoel, een geestdrift voor het schoone. Met zulk eene geestdrift bezielde, meenen zij te behooren onder

de heiligen en zaligen, alsof het bezield zijn door den Heiligen Geest, en het bezield zijn met geestdrift voor het schoone één en dezelfde zaak ware. Zie het in Von Beethoven; hij stelde in de kunst zijn leven, niet enkel zijn aardsch, maar ook zijn hemelsch leven. Zijn geestdrift voor de muziek was hem letterlijk alles; het was hem de tegenwoordigheid der Godheid, de taal van zijn gebed, de wijze zijner aanbidding.

Bettina ging nog verder; zij was een volslagen, een heidensche pantheïste. Göthe was wellicht ook een pantheïst, en misschien bestond er tusschen Bettina en hem geen ander verschil, dan dat van zwakheid en kracht, van natuurlijke ongedwongenheid en bedachtzame overdenking. Bettina zeide gulhartig hetgeen velen, ofschoon met haar instemmende, niet dorsten zeggen, in dat Duitschland, in hetwelk in kort verleden dagen de zoo jammerlijke worstelstrijd werd gevoerd tusschen den godsdienst der zinnen, de kunst, en dien der gedachten, de filosofie, om den voorrang boven den eenigen waarachtigen godsdienst, den godsdienst des geloofs, in den voor de zonden gekruisigden Christus.

Mochten toch vele mannen en vrouwen, en vooral vele jongelingen en jongedochters beseffen, dat vereering van het schoone nog op verre na niet is de vereering van het ware — van Christus, de waarheid, en dat de vereering van het werk des menschelijken verstands, de filosofie, wel ernstiger is dan die van het werk der menschelijke hand, de kunst, maar dat zij daarom niet beter is. Beide is schepselvergoding, zelfvergoding; is, naar den raad van den leugengeest, toegeven aan de begeerte van te willen zijn als God. O! wij kunnen het zeer wel begrijpen, want wij hebben het zelf ondervonden, hoe men zich, wanneer God ons van nature eenige begaafdheid geschonken heeft, vooral in de jeugd, in liefde uitstrekt tot de kunst en de wetenschap en — daar de liefde altijd een zekere hulding is van het bemind voorwerp — deze stelt in de plaats van God. Doch laat ons bedenken, dat de jeugd niet het geheele leven is.

Bettina schreef eens als meisje: „Alles verandert; ouder wordende denkt men anders dan op jeugdigen leeftijd. Wat zal ik eens denken (wanneer het aardse leven mij zoo lang vasthoudt), als ik oud geworden ben? Misschien zal ik dan bidden inplaats van beminnen.” Deze woorden zijn het bewijs dat zij niet het minste begrip had van het gebed, dat, ja, niet met de liefde, zooals zij die wellicht kende, de liefde van het zinnelijk gevoel, bestaanbaar is, maar toch onbestaanbaar is zonder liefde. In alle geval zijn hare vragen geschikt om ieder jongeling en elk meisje bij zichzelf te bepalen, die, hetzij in het schoone der kunst, of in den ernst der wetenschap hunne godheden vinden en aanbidden, door met deze te dwepen; want alle dweperij is afgoderij, en met alles kan men dwepen, tot zelfs met de kleederen die men aantrekt. Of heeft God niet de kleeding ge-

geven tot behoudenis des lichaams (Gen. III : 21), en hoeveler lichaam gaat door de kleeding verloren voor zijn bestemming! Of waar wordt meer afgoderij mede bedreven in deze eeuw van zich altijd meer ontwikkelende stoomdrift naar uitwendig genot en van steeds hooger stijgende weelde, dan met de kleeding, vooral bij de vrouwen? Of zien wij niet dagelijks menig fraai uitgedoste vrouw en meisje wandelen in stille zelfaanbidding, of met luidruchtige trotschheid de hulde der aanbidding eischende? Of wordt niet in waarheid menig meisje nooit opgetooid als een bruid door hare zusters of gespelen, omdat zij zichzelf alle dagen optooit als een bruid? Voorzeker in alle opzichten, ook in alle burgerlijke betrekkingen, is het woord des Heeren waarachtig: „God wederstaat de hoovaardigen; maar den nederigen geeft Hij genade.” Daarom eindigen wij dit opstel met een woord van God, dat ieder Christenjongeling en -meisje uit het hoofd moest kennen:

„Gedenk aan uwen Schepper in de dagen uwer jongelingschap (jeugd), eer de kwade dagen komen en de jaren naderen, van dewelke gij zeggen zult: Ik heb geen lust in dezelve. Eer dan de zon en het licht en de maan en de sterren verduisterd worden, (eer alles wat schittert en schoon is, zijn luister en bekoorlijkheid verliest) en de wolken wederkomen na den regen (het eene ongemak na het andere komt). In den dag wanneer de wachters des huizes (de handen) zullen beven (*krachteloosheid*) en de sterke mannen (de beenen) zich zullen krommen (*gebuktheid*) en de maalsters (de tanden) zullen stilstaan, omdat zij minder geworden zijn (*tandeloosheid*), en die door de vensteren zien (de oogen) verduisterd zullen worden (*blindheid*), en de twee deuren naar de straat (de dubbele uitgangen naar buiten: de ooren, neusgaten en lippen) zullen gesloten worden (*doofheid, reuk- en smakeloosheid*); als er is een nederig geluid der maling, [als de molen flauw maalt: de spijsvertering traag geschiedt (*onlust*)] en hij (de oude) opstaat op de stem van het vogeltje (*slapeloosheid*) en alle zangeressen nedergebogen (onderdrukt, verdreven) zullen worden (*gemelijtheid*). Ook wanneer zij (de hoogbejaarden) voor de hoogte zullen vreezen (*duizeligheid*) en dat er verschrikkingen zullen zijn op den weg (*angstvalligheid*) en de amandelboom (de weleer blozende mensch) bloeien (geheel wit zijn) zal (*grijsheid*) en dat de sprinkhaan (de weleer vlugge mensch) zichzelf een last zal wezen (*hulpeloosheid*), en dat de lust (tot alles) zal vergaan (*afgeleefdheid*) — want de mensch gaat naar zijn eeuwig huis en de rouwklagers zullen in de straat omgaan. Eer dan het zilveren koord (de band tusschen ziel en lichaam) ontketend wordt, en de gulden schaal (het denkend hoofd) in stukken gestooten wordt, en de kruik aan de springader (de ademende borst) en het rad aan de bornput (het kloppend hart) in stukken gestooten wordt, en dat het stof (het geheele lichaam) wederom tot aarde

keert (om opgewekt te worden) en de geest weder tot God, die hem gegeven heeft (om geoordeeld te worden).

*Ijdelheid der ijdelheden*, zegt de Prediker, *alles is ijdelheid* (alles is voorbijgaande).

Van alles dat gehoord is, is het einde der zaak (alles moet leiden tot het eenige dat eeuwige waarde heeft): *Vreest God en houdt zijne geboden*, want dit betaamt allen menschen: want God zal ieder werk in het gericht brengen met al dat verborgen is, hetzij goed, hetzij kwaad" Pred. XII: 1—7, 13—14.

## EEN ZWARE TAAK.

Het bebouwbare gedeelte van Egyptes grond, bestaat uit de zoogenaamde Delta (lage slibgronden aan de mondingen van den Nijl) en een smalle vallei langs die rivier, welke de eerste 150 mijlen boven Caïro van tien tot dertig mijlen, en verder zuidwaarts slechts van een tot tien mijlen breed is.

Deze vallei is aan weerszijden ingesloten door kale bergstreken, zandig, steenachtig, dor, woest, waar het nooit regent, zoodat de rivier op eene lengte van twee duizend mijlen geene zijtakken heeft of toevoer van water ontvangt; diensgevolge wordt de stroom smaller naarmate hij dicht bij de zee komt.

Daar het in Egypte weinig of nooit regent, zijn de inwoners geheel en al afhankelijk van genoemde rivier 'ter verkrijging van drinkwater voor mensch en dier, alsook ter bevochtiging van de gewassen als anderszins — kortom wat de regen voor ons is, is die rivier voor Egypte. Het is daarom wel begrijpelijk, dat zonder die rivier de landbouw aldaar onmogelijk zou zijn en dat dus het rijzen en vallen van het Nijlwater even angstvallig wordt gadegeslagen en bepraat als hier de regenbui. Want de ondervinding heeft geleerd, dat het wel-slagen van den oogst in nauw verband staat met den meerderen of minderen aanvoer van water. Als de rivier bij overstroming te Caïro slechts 18 à 20 voet rijst, volgt schaarschte; indien niet hooger dan 24 voet, een middelmatige opbrengst; maar zoo het water van 25 tot 27 voet boven peil gaat, dan volgt er overvloed. Indien het echter daarboven gaat, dan ziet men gebrek en ziekte tegemoet voor mensch en dier; voorts is bestendige zuidenwind gunstig voor de vruchten, en noordenwind daarentegen nadeelig.

De aanleidende oorzaak tot de overstromingen van den Nijl heeft langen tijd tot de aardrijkskundige vraagstukken behoord, zoodat in vorige dagen, toen het volk, in onkunde verzonken, alles vergoedde wat het niet verstond, het ook den Nijl goddelijke eer bewees. Eerst in onze dagen heeft men bevonden, dat de overstromingen dier rivier

veroorzaakt worden door de periodieke regens in de binnenlanden, waar de rivier haar oorsprong heeft in talloze vertakkingen, in eene landstreek als bezaaid met grootere en kleinere meren en dicht begroeid met boom- en struikgewas.

Gedurende de overstroming staat het grootste gedeelte der vallei onder water en gelijk dan wel een reusachtig groote binnenlandsche zee, waarin hier en daar kleine, ingedijkte dorpen uitsteken als zoovele eilandjes.

Het rijzen en vallen van die rivier heeft iets eigenaardigs, daar zulks telken jare bijna op den dag af begint en eindigt. In eigenlijk Egypte (dat 'twelk van oudsher als zoodanig bekend stond) begint het water in den Nijl te rijzen omtrent het midden van de maand Juni en het blijft aldus toenemen tot in het begin van September, als wanneer het water den hoogsten stand bereikt, en behoudt de volgende twaalf dagen, waarna het weder langzamerhand begint te vallen, zoodat tegen het laatst van October de stroom binnen zijn oevers teruggekeerd is.

Menigeen zou denken, dat deze tijd van overstroming voor den landbouwer een gemakkelijke tijd is; dat hij dan niets te doen heeft dan zich te vermaken, terwijl de rivier zijn land drenkt en bemest. Dat was denkelijk zoo in oude dagen, maar reeds in een grijs verleden wist men, dat de verschillende soorten vruchten, granen en gewassen een bijzondere mate van bevochtiging behoefden, zoodat men reeds zeer vroeg begonnen is landen in te dijken en kanalen te graven om de besproeiing of overstroming te kunnen regelen naar behoefte. Behalve dat, is een aanzienlijk gedeelte bebouwbaar land te hoog gelegen voor overstroming en moet daarin dus door kunstmiddelen voorzien worden. Men berekent, dat de verschillende kanalen, gegraven om het Nijlwater door het land te leiden, een gezamenlijke lengte hebben van 8416 mijlen, waarvan 1897 bevaarbaar zijn voor grootere en kleinere vaartuigen.

Inplaats van een tijdperk van stilzitten, is de tijd van hoog water voor den Egyptischen landman een tijdperk van inspanning, want zijn groote werk bestaat in het behoorlijk bevochtigen van zijn land, zoodat water scheppen, putten en pompen aan de orde van den dag zijn, terwijl de vruchten staan te groeien. Geen klein karwei voorwaar, wijl men daartoe nog grootendeels zich bedient van de ouderwetsche werktuigen, die misschien in den tijd van Jozef al in gebruik waren, zooals b. v. de „shadoof”, een wipboom die over een recht opstaande mik slingert, aan welks eene einde een steen of ander gewicht bevestigd is, als tegenwicht voor den lederen emmer, die aan het andere uiteinde aan een touw hangt. Met zulk een putter kan een man het water van 4 tot 8 voet opvoeren; indien men het hooger moet hebben, gebruikt men een tweede „shadoof”, en om het water 20 voet op te voeren zet

men gewoonlijk vijf zulke werktuigen in beweging, wat natuurlijk evenveel mannen bezighoudt. De eerste haalt het water 4 à 5 voet hoog en giet het uit in eene kom daartoe in de kleibank gevormd; de tweede put het uit die kom in een hoogere, en zoo voort totdat de laatste het uitgiet in de sloot, waardoor het water naar het begeerde punt loopt. Het vereischt 48 uur bestendig en ijverig putten op de boven beschreven wijze, om een akker lands behoorlijk te bevochtigen, en zulks moet ten minste driemaal herhaald worden gedurende den groei van de meeste gewassen.

Deze wijze van bevochtiging is natuurlijk niet de eenige die men volgt. Men bezigt ook schepwielen die met de hand of ook wel door ossen gedreven worden. Als het water slechts eenige weinige voeten opgevoerd behoeft te worden, zooals b.v. over den ringdijk, dan gebruikt men daartoe ook wel de zogenoemde „sakia”. Dat werktuig bestaat uit een eindlozen band, waaraan kruiken bevestigd zijn, en die over wielen loopt, welke door eene machine, door ossen of ezels gedreven, in beweging worden gebracht.

De Europeanen hebben in den lateren tijd stoompompen tot dat doeleinde ingevoerd, welke natuurlijk veel beter aan de behoefte des lands beantwoorden dan die ruwe, onbehouwen toestellen van het verleden. Maar deze zijn niet zeer in trek, zoodat er in het geheel thans slechts vierhonderd in werking gebracht zijn en dat meest in de Delta en belendende streken. De oorzaak waarom de stoompomp niet meer opgang gemaakt heeft in Egypte, is eensdeels toe te schrijven aan der inboorlingen aangeboren afkeer van „christen-nieuwigheden,” maar ook gedeeltelijk tengevolge van de duurte der brandstof — steenkool —, die in Egypte niet gevonden wordt en dus uit Engeland moet ingevoerd worden. Denkelyk is menschenkracht in Egypte dientengevolge goedkooper dan stoomkracht.

Nu Engeland er echter vasten voet verkregen heeft en ook wel houden zal, wil men trachten de bewatering van de bebouwbare landen in Egypte te regelen en in te richten door middel van stoomkracht als anderszins, zoodat men het gewas geregeld zal kunnen bevochtigen naar behoefte, hetwelk niet weinig bijdragen zal om Egypte wederom te maken wat het vroeger: was de korenschuur van het Oosten.

De voornaamste voortbrengselen van den landbouw in Egypte zijn: katoen, suikerriet, rijst, tarwe, gerst, indigo en tabak. Reeds daarom alleen kan dit land nog een goede toekomst hebben.

## DE TURKEN

(Door Ds. J. DE LIEFDE.)

staan in de geschiedboeken van ons geslacht slecht aangeschreven, en 't is ook geenszins mijn

voornemen hier eene lofrede op hen te schrijven. 't Wordt meer dan tijd, dat zij de poort van Europa weer uitgejaagd worden, welke zij zoo gewelddadig, nu vier eeuwen geleden, binnengedrongen zijn. Zij schijnen dit, zelve ook te verwachten, want de bres, waardoor de eerste Turksche sultan Constantinopel binnengerukt is, is nog altijd open, en zij hebben die nooit durven herstellen, omdat er onder hen eene profetie in omloop is, dat zij door diezelfde bres weer zullen moeten ontvluchten. 't Schijnt dan ook dat de God des hemels en der aarde zich begint op te maken, om de toebereidselen tot die verjaging te treffen, en den weg naar het land der belofte, sedert eeuwen door die ongeloovigen versperd, vrij te maken voor zijn oude volk. Hoe eer dit geschiedt, hoe blijder wij zijn zullen; want al deze dingen moeten voorafgaan, eer de groote Koning komen kan, dien wij met reikhalzend verlangen op de wolken des hemels verwachten.

Maar wanneer nu de Turken uit Europa zullen verjaagd zijn, zullen er dan geen Turken meer in Europa gevonden worden? Ach, ware dit zoo! Want er wonen nog ruim zooveel Turken buiten als in Turkije. Ja, misschien zijt gij, die dit leest, wel zelf een Turk, en mogelijk wel een sultan onder de Turken.

Ik een Turk! Ik dien immers geen stomme beelden!

De Turken ook niet.

Maar ik dien een eenigen God, Schepper van hemel en aarde!

De Turken ook.

Maar ik vereer den Heer Jezus.

De Turken ook; alleen niet genoeg, en gij wellicht ook niet.

Maar ik ben een fatsoenlijk mensch en drink mij nooit dronken.

De Turken ook niet.

Maar ik geloof in een leven na dit leven.

De Turken ook.

En ik bereid mij hier voor een zaligen hemel voor.

De Turken ook.

Ja, maar mijn hemel is beter!

Zooveel te erger dat gij er niet beter voor leeft.

En nog iets, — ik geloof in de praedestinatie.

De Turken ook.

Zoo ziet gij, dat gij met al deze dingen nog een rechte Turk zijn kunt, en mogelijk zijn er nog meer punten van overeenkomst tusschen u en de Turken, b. v.:

De Turk neemt van den Bijbel aan wat hem belieft — en gij ook.

De Turk ziet in Jezus niet meer dan een schepsel — en gij ook.

De Turk wil van geene verzoening in het bloed des kruises weten — en gij ook niet.



Gedenk, gedenk, o Zion,  
 Aan 's Heeren wonderdaân;  
 Hij kocht u met zijn zoenbloed:  
 O Zion, denk er aan!  
 Kleef vast aan Hem in liefde,  
 Gij zijt zijn eigendom;  
 Wou Hij aan u zich geven,  
 Geef u aan Hem weerom.

Vertrouw, vertrouw, o Zion,  
 Het Woord zij u genoeg;  
 Op Hem werp zorg en lasten,  
 Die uwe smarten droeg!  
 Laat u maar altijd leiden  
 Door 's Heeren aangezicht;  
 Hij scheidt uit vreeze vrede,  
 Uit donker 't gouden licht.

Ga voort, ga voort, o Zion,  
 In 's Heeren weg en werk,  
 Vereenigd, voorwaarts, opwaarts;  
 De zwakke worde sterk.  
 Die rein is, worde reiner,  
 Wat groot is, worde klein:  
 Zoo zal het beeld des Konings  
 In allen zichtbaar zijn.

Waak op, waak op, o Zion,  
 Trek uwe sterkte aan!  
 Bereid u, om uw Koning  
 Blij tegemoet te gaan.  
 Er is een stem der wachtsters:  
 „Hij komt, de Heer, mijn God,  
 Zijn loon met Hem!” O Zion,  
 Hoe zalig is uw lot!

F. W. K.

## NIEUWE WEGEN.

De Nederlandsche consul te Lattaquie (Klein-Azie) geeft in zijn laatste verslag eenige bijzonderheden omtrent een voorgestelden spoorweg, die, uitgaande van Lattaquie over Aleppo en Bagdad zou loopen, en verder, de vallei van Mesopotamië vervolgende, de Middellandsche Zee met de Perzische Golf zou verbinden.

Dit plan is een onderdeel van het vaak geopperde voorstel om Europa met Azië te verbinden door een spoorweg, die het groote passagiersvervoer zou afleiden van den zeeweg via Suez, om daarvoor in de plaats te stellen den landweg over Constantinopel en door Klein-Azie naar de Perzische Golf. Men meent dat het niet onmogelijk zou zijn, dien spoorweg tot aan Britsch-Indië door te trekken en dien te doen aansluiten bij de lijnen, die Kurachee verbinden met Bombay, Madras en Calcutta.

Moge aan dit laatste gedeelte van het plan de fantasie haar deel hebben, het eerste deel, de aansluiting van Constantinopel, of eigenlijk Scutari, met de Perzische Golf schijnt geheel uitvoerbaar te zijn. Om intusschen nog eens terug te keeren

tot het bericht van onzen consul te Lattaquie, zijn plan strekt voorloopig niet verder dan het maken van een spoorweg tusschen Aleppo en de Middellandsche Zee, om daardoor den handel van die stapelplaats los te maken van het kostbare vervoer met muilezels en kameelen.

Op een feestmaal van belanghebbenden bij den Syrisch-Ottomaanschen spoorweg wees de voorzitter op het nut van dien spoorweg, die een haven aan de Middellandsche zee, Akka, met een der oudste steden, Damaskus, verbinden en een vruchtbare streek, geschikt voor de verbouwing van vruchten en graangewassen, doorsnijden zal. De werken gaan goed vooruit; men hoopt de eerste 50 KM. tot den Jordaan tegen April van het volgende jaar gereed te hebben, en de geheele lijn (150 KM.) na een arbeid van twee jaren te kunnen gereed hebben. Bij den aanleg ondervindt men weinig moeilijkheden. De voorzitter vertrouwde, dat de lijn, die vooral voor Englands handel van belang is, spoedig tot de Perzische Golf zou doorgetrokken worden; hij achtte het volstrekt niet onmogelijk, dat men over een zeker tijdsverloop in 8 dagen van Charing Cross (Londen) naar Indië zou sporen.

Terwijl Syrië en Palestina aldus de aandacht trekken van de ingenieurs en spoorwegondernemers, gaan de oudheidkundigen voort met het doen van ontdekkingen ten opzichte van het Heilige Land. Te Amama, ten zuiden van Caïro, heeft men een correspondentie ontdekt, die afkomstig is uit Palestina en dagteekent uit de jaren, die voorafgingen aan de verovering van dat land door de Joden, na de omzwerving in de woestijn. Omstreeks vijftien eeuwen vóór onze jaartelling waren de talrijke kleine vorsten van Palestina onderworpen aan de koningen van Egypte, en de ontdekte brieven schijnen, voorzoover onteijferd, betrekking te hebben op dienstzaken zooals die voorkomen tusschen een verafwonenden koning en bijna onafhankelijke vazallen.

Deze brieven zijn geschreven op kleine tafelen van klei of aardewerk. Alvorens ze te bakken, drukte men aan beide kanten het spijkerschrift in de weke klei. Dit schrift schijnt uit ongeveer 300 teekens te bestaan, waarvan ieder een lettergreep voorstelt. De schrijvers waren dan ook niet de correspondenten zelf, maar schrijvers van beroep, zooals men die nu nog in het Oosten aantreft.

De antwoorden van de Egyptenaren op deze brieven uit Palestina zal men wel niet terugvinden, daar die op papyrus geschreven werden. Ook is het niet waarschijnlijk, dat men in Palestina evenveel zorg wijdde aan het bewaren van oude correspondentie als in Egypte. Hier werden, na afdoening van de zaken, de documenten in steenen potten weggeborgen. Een van deze potten, door Egyptische landbouwers opgegraven en geopend, bracht de zaak aan het licht.

bert, zich beroepende op een den dauphin met geweld afgeperst getuigenis, lasterlijke beschuldigingen tegen de vorstin inbracht. De verontwaardiging van het publiek uitte zich toen zoo duidelijk, dat Maria Antoinette geen andere verantwoording behoefde te doen dan een beroep op de in de zaal aanwezige moeders. De eigenlijke aanklacht hield in, dat de koningin met de vijanden van den Staat had samengespannen, en den burgeroorlog had aangemoedigd.

Het verhoor duurde den geheelen dag en den volgenden nacht! Al dien tijd werd haar geen voedsel verstrekt, en toen een medelijdende gerechtsdienaar haar een glas water toereikte, werd hij daarover berispt. Het doodvonnis, dat terstond werd uitgesproken, maakte op de koningin maar weinig indruk. Toen zij eenmaal in de gevangenis teruggekeerd was, braken echter de lang verkropte aandoeningen in een stroom van tranen los.

Den 16en October, des morgens vroeg, vóór het aanbreken van den dag, verscheen in de gevangenis een „prêtre-jureur”, een van die R.-K. geestelijken, welke aan de nieuwe staatsregeling trouw hadden gezworen, en daarom door het koninklijk huis nooit waren erkend. Zacht maar vast wees de vorstin het aanbod van den biechtvader af. Zij stond op van het bed, waarop zij geheel gekleed gerust had, en toen de priester haar aanried om hare voeten, die door de ijzige vochtigheid van den kerker geheel verkleumd waren, met het hoofdkussen te verwarmen, volgde zij dien raad op. Toen de geestelijke zich daarop bereid verklaarde haar naar het schavot te vergezellen, antwoordde zij: „Doe wat ge wilt.”

Des morgens om acht uur verzocht de koningin Rosalie, de dienstmaagd van den gevangenenbewaarder, haar bij het afknippen van het haar behulpzaam te zijn. Hoe was het ten deele sinds 6 Oct. 1789 vergrijsd! Daarna wilde zij in de nauwe ruimte, die het bed van den muur scheidde, voor de laatste maal van lijfgoed veranderen, en verzocht zij Rosalie om zich tusschen haar en den op post staanden schildwacht te plaatsen. Deze persoon dreef de onbeschaamde gevoelloosheid zoover, dat hij letterlijk gevolg gaf aan den hem verstreken last, al de bewegingen van de gevangene nauwkeurig gade te slaan. Zuchtend maakte Maria Antoinette haar toilet af. Het rouwgewaad, dat zij voor de rechtbank gedragen had, deed zij niet weder aan, maar inplaats daarvan een witte, door haarzelve verstelde huisjapon met een mousseline doek om den hals. Rosalie verliet de koningin zonder het te wagen haar vaarwel te zeggen.

Het was intusschen half elf geworden. Men had reeds om vijf uur in alle wijken van de stad alarm getrommeld, en om zeven uur was de geheele gewapende macht op de been. Alle bruggen en groote pleinen tusschen de gevangenis en het schavot waren met geschut bezet. Talrijke patrouilles door-

kruisten de stad. De beul begaf zich naar den kerker, om zich te overtuigen dat de haren van zijn slachtoffer behoorlijk waren afgeknipt; het was dezelfde Samson die ook den koning had ter dood gebracht. Daarna bond men de vorstin de handen op den rug, en werd de tocht naar het schavot aanvaard.

Toen de deuren van de gevangenis opengingen, zag men de koningin daar staan: de in het wit gehulde gestalte was zoo indrukwekkend, dat ook haar bitterste vijanden er door werden aangedaan. Bij het beklimmen van den beulswagen werd zij genoodzaakt met het gezicht naar achteren te gaan zitten, terwijl Gérard, de priester, naast haar plaats nam. Met moeite baande zich het voertuig een weg door de dichte menschenmassa, daar het woedende gepeupel van alle kanten oprong. Aan het hoofd van den stoet reed de tooneelspeler Gramont. Deze man, die vroeger een gunsteling van de koningin geweest was, vestigde nu met luider stemme de aandacht op den hulpeloozen toestand van de vorstin.

Het was middag geworden, eer de trein de Place de la Révolution bereikte. In het midden daarvan stond het schavot, en een groote ruimte daaromheen was door gendarmen en soldaten afgezet. Bij het beklimmen van het moordtuig trapte de koningin bij ongeluk op de voeten van den scherprechter. Terstond vroeg zij hem om verontschuldiging. Een oogenblik liet zij haar blik in de rondte dwalen over de huilende en naar haar bloed dorstende menigte. Wellicht herinnerde zij zich de geestdrift waarmede de Parijzenaars haar negentien jaren vroeger bij haar intrede begroet hadden, en hoe de gouverneur tot haar gezegd had: „Mevrouw, 200.000 aanbidders wachten op uwe bevelen.”

Opeens keerde zij zich om, en wierp zich, als in een aanval van vertwijfeling, op de noodlottige bank. Terstond viel de bijl, en weerklonk rondom het geroep: „Leve de republiek!” Toen de beul het hoofd opraapte, konden de menschen niet nalaten daarover nog beleedigingen en verwenschingen uit te roepen.

Op het tijdstip van haar dood was Maria Antoinette nog geen 33 jaren oud. Zij stierf temidden van de vreugdekreten van haar volk: het slachtoffer van een gerechtelijken moord.

### ROEPSTEM AAN ZION.

Waak op, waak op, o Zion,  
Trek uwe sterkte aan!  
Bereid u, om met psalmen  
Tot uwen God te gaan.  
Hoe weergaloos zijn zegen,  
Zijn hulp hoe wonderbaar!  
Leg dankend elke gave  
Als offer op 't altaar.

De Turk kan in zijn huis als een tiran te werk gaan — en gij ook.

De Turk voedt zijne kinderen vaak voor moord en doodslag op — en gij ook;

weshalve, indien gij de Turken zoo gaarne uit Europa wenscht te verdrijven, gij al dadelijk met den Turk in uw eigen hart en huis beginnen kunt.

(We ontleenen dit stukske aan het maandblad „De Wijngaard”, op hetwelk we gaarne de aandacht vestigen. Het geeft een overzicht van wat op het gebied van Gods koninkrijk hier en in het buitenland voorvalt, en levert daarbij zeer veel in proza en poëzie, dat alleszins lezenswaard is. Uitgever de heer A. Fernhout, Amsterdam; prijs f1.10 per jaar.)

## EEN ONGELUKKIGE VORSTIN.

Den 16en October was het juist honderd jaar geleden, dat Maria Antoinette te Parijs ge Guillotineerd werd op de Place de la Concorde, toen echter Place de la Révolution geheten.

In Frankrijk heeft men dezen treurigen verjaardag nauwelijks herdacht; de gemoederen waren te zeer vervuld met de feestelijkheden naar aanleiding van het bezoek der Russische vloot. Bovendien is de dood van de koningin geen groote politieke gebeurtenis geweest, in vergelijking bijvoorbeeld met de onthoofding van Lodewijk XVI, die negen maanden vroeger had plaatsgegrepen. Het was maar één feit in de lange reeks van hecatomben, die toen, zoowel te Parijs als in de provinciën, stroomden bloeds deden vlocien. Vestigen wij, de politiek terzijde stellende, den blik slechts op het tragische levenseinde van de Oostenrijksche keizersdochter.

Toetst men de daden van Maria Antoinette aan den strengen eisch van beredeneerde staatkundige wijsheid, dan schoot zij in vele opzichten tekort. Haar wispelturigheid en zorgeloosheid, haar hoogmoed en politieke bemoeizucht, moeten door den onpartijdigen historieschrijver worden veroordeeld. Maar in elk geval zijn de beschuldigingen, die tegen haar worden aangevoerd, veel minder ernstig dan die ingebracht zijn tegen haar lotgenoot Maria Stuart. De Schotsche vorstin gaf door haar levenswandel aanleiding tot ergernis; de fouten van de Fransche koningin waren fouten van temperament, en haar voornaamste dwaling was de stijfhoofdigheid waarmede zij den geest des tijds tegenwerkte. Er bestond een groot verschil tusschen haar en haar broeder Joseph II. Hij was een geestverwant der Fransche Jacobijnen. Zij daarentegen volbleed een dochter van het „ancien régime.” In onverstoorbare gemoedsrust van dag tot dag voortlevende, bemerkte zij niets van de zware onweerswolken, die zich aan den staatkundigen horizon samenpakten. Zonder het minste besef van de vreeslijke beroering die werd voorbereid, kon zij nog een kinderlijk

behagen scheppen in de herderspelen en maskeraden van haar verblijf „Kleiu Trianon”.

Terwijl de weinige ware vrienden van Maria Antoinette hun waarschuwend stemmen lieten hooren, deden talrijke vijanden hun best om haar overal, zoowel aan het hof als onder het volk, verdacht te maken. Het bekende proces over het snoer diamanten was een uiting van deze vijandelijke gezindheid. Hoewel er in deze zaak niets tegen de koningin bewezen werd, had zij er toch een vingerwijzing in moeten zien en een aansporing tot groote omzichtigheid. Eerst later, toen het bloeddorstig gepeupel haar met baldadigheden begon te dreigen, gingen haar de oogen open.

In het begin van October 1789 beleefde het koninklijke gezin verschrikkelijke dagen. Het moest het kasteel van Versailles, dat door het volk belegerd werd, verlaten, om daarna de Tuilerieën te betrekken. Een tijdperk van voortdurende vernederingen en talloze beleedigingen brak daarmede aan. In Juni 1791 trachtten de koning en de koningin te ontvluchten. Deze mislukte poging bracht aan het aanzien van het koningshuis den doodsteek toe, en had bovendien tengevolge dat Maria Antoinette voortaan als eene staatsgevangene beschouwd werd. In Augustus 1792 vluchtten de echtgenooten uit de Tuilerieën, en werden zij door de Parijsche Commune in den „Temple” gehuisvest. In December werden de echtgenooten gescheiden; zij zagen elkander niet weer vóór den 20en Januari 1793, den dag die aan 's konings onthoofding voorafging.

De koningin-weduwe bleef met haar beide kinderen in den „Temple” wonen, totdat in Juni van dat jaar het „comité du salut public” gelastte, dat men de moeder van haar kroost zou scheiden. Een hartverscheurend schouwspel had bij die scheiding plaats: De moeder wierp zich op het bed van haar achtjarigen zoon, om hem tegen zijn aanvallers te beschermen. Overreding noch bedreiging vermochten haar te doen wijken, totdat een der indringers dreigde haar dochter, de latere hertogin van Angoulême, te zullen dooden, indien zij haar zoon niet overleverde. Toen de koningin haren zoon had overgegeven om hare dochter te redden, had zij het ergste doorleefd; gelatenheid en de hoop op een beter leven vervulden voortaan haar gemoed.

Den 1en Augustus 1793 gelastte het Revolutionaire Bewind de overbrenging van Maria Antoinette naar de Conciergerie. Het geheele meubilair van haar kamer, die later in een kapel werd veranderd, en nu nog te zien is, bestond uit een veldbed, een stoel en een kleine tafel. Den 14en October moest zij voor de rechtbank verschijnen; voor rechters die het vonnis reeds hadden vastgesteld eer het geding nog begonnen was. De toeschouwers waren getroffen door de tegenstelling tusschen haar verwaarloosde kleedij en de waardigheid van haar houding. Hun sympathieke stemming steeg ten top, toen zekere He-



J. P. HASEBROEK.

### EEN VERJAARSGESCHENK.

Den 6<sup>den</sup> November 1892 vierde Ds. J. P. Hasebroek zijn tachtigsten verjaardag. Een aantal vrienden van den grijzen predikant, letterkundige en dichter bracht eene som gelds bijeen en bood daarvoor den jubilaris een marmeren buste aan, te plaatsen in een der zalen van het Rijksmuseum.

Den 6<sup>den</sup> November 1893, dus op 's dichters 81<sup>sten</sup> verjaardag, werd deze buste onthuld. Ze is vervaardigd door den beeldhouwer Johan Keller. Bij de onthulling werd Hasebroek toegesproken door Dr. E. Laurillard, Dr. P. J. Muller en vooral door zijn ouden boezemvriend Dr. N. Beets.

Hasebroek zelf trad daarop naar voren en sprak met krachtige, klinkende stem zijn aandachtige hoorders en hoorderessen toe. „De oude dichters,” zeide hij, „verhalen van een fabelachtigen Ethiopischen koning Memnon, die geacht werd de zoon te zijn van Aurora, dat zijn beeld, wanneer dat door de zonnestralen werd getroffen, een geluid gaf alsof

het zong. Als mijn beeld even gevoelig was, zou het ook zingen. Het zou een danklied zingen ter eere van de liefde. Want het licht der zon moet verre achterstaan bij de liefde. En het is de liefde, die dit beeld deed ontstaan.

Evenals een opspringende waterstraal uit een overvolle bron, stroomt uit mijn hart een dankgevoel naar alle zijden.”

Spr. bracht nu zijn dank aan allen, die tot dezen dag hadden bijgedragen: aan de *Holl. Maatschappij van fraaie Kunsten en Wetenschappen*, door wie de aanbidding geschiedde; aan Dr. Laurillard; aan Nicolaas Beets, wien hij hun oude vriendschap in herinnering bracht. „Ik zou haast wenschen”, verklaarde de dichter, „de reus met honderd handen te zijn, waarvan de geschiedenis der oudheid gewaagt. Dan kon ik alle handen drukken. Nu heb ik slechts twee handen en maar één hart. Maar dat hart stort zijn dankbaarheid uit over u allen, ook over velen die niet aanwezig zijn.

Ik dank ook”, aldus vervolgde de redenaar, „den

kunstenaar voor zijn werk. Ik wachtte van den zoon van Gerard Keller iets goeds. Uw eerste woord was: „Geef mij eerst uw *Waarheid en Droomen*, opdat ik u zal kennen.” Daaruit kende ik u: gij wenschtet niet alleen mijn uiterlijk, maar ook mijn zielsgewaad. Daar is nooit een kunstenaar — ik ben zelf kunstenaar — die zijn ideaal geheel kon bereiken, maar gij kunt tevreden zijn over uw werk. Ik betreur het alleen maar, dat ik u geen jeugdiger trekken kon laten afbeelden. Ik hoop dat gij nog lang zult blijven arbeiden tot eer van uzelf en tot roem van het vaderland”. (*bravo's*.)

Nadat de redenaar ook de regeering, in den persoon van minister Van Tienhoven, had gedankt voor hare toestemming om hier aan het beeld eene plaats te gunnen en voor hare vertegenwoordiging, bracht hij ten slotte dank aan alle aanwezigen. „Ik zie en hoor Da Costa nog”, aldus besloot hij, „toen ik hem na de voordracht van zijn *Slag bij Nieuwpoort* hulde bracht. Hij riep uit: „*Soli Deo Gloria*” — aan God alleen de eer!”.... Dat zeg ik hem na.”

#### NEDERLAND IN AMERIKA.

„Ons oude vaderland,” zoo schreef onlangs Ds. D. Broek, Ned. Geref. predikant te Grandville (N.-Am.), „heeft een roemrijke geschiedenis achter zich, waarvoor geen rechtgeaard Nederlander zich behoeft te schamen. Maar bovendien is het een geschiedkundig feit, dat de invloed van Nederland merkwaardig en heilzaam is geweest voor deze groote Republiek. In dat kleine land, in den noordwestelijken hoek van Europa, werd door een heldhaftig volk het Spaansche juk afgeworpen, godsdienstige en burgerlijke vrijheid verkregen voor een duren prijs. Geschiedschrijvers hebben aangetoond dat beide, direct en indirect, het voorbeeld van Nederland in zijn worsteling voor onafhankelijkheid veel heeft bijgedragen tot de vestiging en ontwikkeling van de Amerikaansche republiek. Meer dan eens is er op gewezen, dat er een merkwaardige overeenkomst bestond tusschen het karakter en de beginselen van Willem I, prins van Oranje, en George Washington, met dit onderscheid echter, dat de Prins van Oranje de eerste was, die voor de beginselen der vrijheid streed en deze verzekerde, terwijl Washington zijn voorbeeld voor zich had.

Het is dan ook wel opmerkelijk, gelijk Dr. Griffis zegt, dat Washington zelf schrijft aan professor Luzac, van Leiden, den beroemden professor der geschiedenis en schrijver over republikeinsche beginselen en tevens de onderwijzer was in de politiek en correspondent van Washington, John Adam en Jefferson en later de leermeester van John Quincy Adams: „Amerika is onder groote verplichting jegens zulke mannen als gij.” En Benjamin Franklin schreef: „In

liefde tot de vrijheid, in heldenmoed en in de verdediging der eerste, is Nederland ons groote voorbeeld geweest.”

Wij kunnen slechts terloops wijzen op de feiten, dat ook de invloed en het voorbeeld van Nederland op een merkwaardige wijze het stempel hebben gezet op de voornaamste nederzettingen, die in het begin in dit groote land gevestigd zijn.

Wij zullen slechts wijzen op New-Engeland, New-York en Pennsylvanië.

Plymouth Rock, in Massachusetts, nabij Boston, was de plek, waar de Pelgrimvaders op een guren Decemberdag aanlandden. Maar deze Pelgrimvaders hadden, vóór hun vertrek met de „Mayflower” naar Amerika, elf jaren in Nederland gewoond, en daar hadden ze hunne opvoeding gekregen. „Het waren de mannen, geoefend in Nederland,” zegt Dr. Griffis, „die de Plymouth-nederzetting belangrijk maakten; want de beste emigranten in de volgende vijf jaren (of tot den dood van John Robinson) waren verhuizers van Leiden. Zelfs in de kajuit van de „Mayflower” waren ze de Nederlanders nagevolgd, door een geschreven regeeringsvorm op te stellen.”

New-York, weten wij, werd gesticht door de Nederlanders, die de beginselen van vrijheid uit het oude vaderland naar de nieuwe wereld overbrachten. Zij hadden hun Protestantsch geloof, vrijheid van godsdienst en republikeinsche beginselen reeds in Nederland gekregen. Zij brachten de scholen en schoolmeesters, gemeenten en leeraars met zich, en zij bezaten een liefde tot de vrijheid, die niet uitgebluscht kon worden. De schrijver van „Makers of America” zegt: „Zij waren doortrokken met de beginselen van de vrije republiek van Nederland; zij vormden op een onveranderlijken grondslag van wet en recht den „Empire State,” welke in zijne samenstelling en algemeene strekking, van alle staten in de Unie, het meest typisch Amerikaansch is. Haar historische voorbeelden werden niet gevonden in een monarchie, maar in eene republiek. Zij is minder de vrucht van de Engelsche dan van de Nederlandsche beschaving.”

Pennsylvanië is een van de groote staten in dit gemeenebest. William Penn was de pionier en leider van de landverhuizers naar dezen staat. Het fundament werd gelegd in broederlijke liefde, welke wordt uitgedrukt in den naam van de stad Philadelphia. Ook hier waren van meet af kerk en staat gescheiden. Naar Pennsylvanië kwamen de vervolgden van alle landen, als naar een heilig land van vrede. Hier werd de eerste Bijbel gedrukt in een Europeesche taal. Pennsylvanië staat in vele zaken, zooals het heiligen van den rustdag, het erkennen van de vrijheid der drukpers en andere maatschappelijke voorrechten vooraan. Vanwaar kwam William Penn? Dr. Griffis zegt: „Hij was de zoon van een Hollandsche moeder, Margaretha Jasper, van Rotterdam. Het Hollandsch was zijne geboortetaal, zoowel

als het Engelsch. Hij was een geleerde, onderwezen in de Nederlandsche wetten, geschiedenis en godsdienst. Hij predikte in het Nederlandsch. Hijzelf schreef de voortreffelijke constitutie van Pennsylvanië. Waren zijn voorbeelden genomen uit de Engelsche wet? Neen. Terwijl hij dit stuk schreef, woonde hij te Embden — een van de vrijsteden voor de Engelsche vluchtelingen — met de wetten van Friesland, de oude woonplaats der Anglo-Saksen, voor zich, en een van de eerste soldaten van de Hollandsche republiek dagelijks voor zijne oogen."

Wij hebben dus enkele punten uit de geschiedenis kunnen aanstippen, waaruit blijkt dat het kleine Nederland een merkwaardig aandeel heeft gehad in de vestiging, vorming en ontwikkeling van deze groote republiek. Nederland was de eerste, na Frankrijk, om tijdens den revolutie-oorlog de onafhankelijkheid van de Vereenigde Staten te erkennen.

En nu, in de laatste vijf jaren, heeft de Heere in zijne goede voorzienigheid weder een aanzienlijk getal Nederlanders in dit gezegende land gebracht. Ook in dezen is de goede hand Gods over ons volk duidelijk op te merken. Wij zijn hier gezegend en gegroeid. In vergelijking met andere natiën mogen onze getallen betrekkelijk gering zijn, doch tot roem van Gods genade mag gezegd worden, dat wij een goeden naam hebben en achting genieten. Onze invloed ten goede, beide op maatschappelijk en godsdienstig gebied, wordt erkend en gevoeld in vele kringen — zelfs tot in de heidenwereld.

Terwijl er nu in dit groote land gedachtenis gevierd zal worden van de ontwikkeling, groei en welvaart er aan geschonken sedert de ontdekking van Amerika door Columbus, vierhonderd jaren geleden, moge het ons stemmen tot ootmoedige dankbaarheid aan God, dat hij ook Nederland mede heeft dienstbaar gemaakt, om een aanzienlijken en weldadigen invloed uit te oefenen op de opkomst en den vooruitgang van dit groote land. En mogen wij en deze groote natie bewaard worden van ooit te zeggen: „Is dit niet het groote Babel, dat ik gebouwd heb?" Maar zeggen wij liever met de ouden: „Door 's Heeren zegen is alles verkregen," en laat ons steeds gedachtig zijn, dat gerechtigheid een volk verhoogt, maar dat de zonde een schandvlek der natiën is. Niemand, wien Neêrlandsch bloed door de aderen vloeit, schame zich ooit voor zijn afkomst of geschiedenis, en moge Nederlands nakroost, gedachtig aan het roemrijk verleden, steeds een waardige en eervolle plaats innemen in dit groote en gezegende land."—

Wij willen dit gaarne aannemen, en begrijpen best dat de Amerikaan zoo denkt, en erkennen ook dat het ons land tot groote eer strekt.

Maar. . . .

Toen bij kaap La Hogue de Engelsch-Nederlandsche vloot de Fransche versloeg, riep de ontroonde

koning Jacobus II, die van het strand den strijd aanschouwde: „Hoe dapper vechten mijne Engelschen!" Hij vergat dat zijn vroegere onderdanen nu tegen hem streden.

Al gaat nu de vergelijking hier niet ten volle op, dit is zeker: veel van de winst voor Amerika, ten minste nu, is *onze* schade. Heel de landverhuizing in den tegenwoordigen tijd is *voor ons land* louter verlies, en vooral voor het vrome deel onzes volks. Gelukkig begint men het in te zien.

## NEDERLAND-DAG IN CHICAGO.

Wat hiermeê bedoeld wordt, weten onze lezers.

Nu werd den 22 Sept. uit Holland, Michigan, door den uitgever van het Nederlandsch-Amerikaansche blad *de Hope* het volgend telegram gericht aan H. M. onze Koningin:

HOLLAND, MICH., 22 Sept. 1893.

*Aan H. M. de Koningin der Nederlanden.  
Geëerbiedigde Koningin!*

Ofschoon duizenden mijlen van onzen ons nog steeds dierbaren geboortegrond verwijderd, vierden wij, Hollanders van geboorte of afkomst, blijde feest bij gelegenheid van Uwer Majesteits *dertienden* verjaardag.

De 31<sup>ste</sup> Augustus j.l. toch was aangewezen als „Nederland-dag"; de dag, waarop Hollanders, hier te lande, op de wereldtentoonstelling zouden bijeenkomen en tevens Uwer Majesteits geboortedag feestelijk herdenken.

Dit is geschied, en wij hebben eenparig onze hartelijke gelukwenschen aan Uwe Majesteit per kabel doen overbrengen.

De ondergeteekende, wiens hart nog immer warm klopt voor Nederland en Oranje, neemt beleefd de vrijheid U. M. bij dezen een exemplaar aan te bieden van het Weekblad *de Hope*, waarvan hij uitgever is, en waarin een volledig verslag wordt gevonden van hetgeen dien dag hier gesproken en verriicht is in betrekking tot genoemd jaarfeest.

Tevens heb ik de eer mij met verschuldigden eerbied te noemen,

*Uwer Majesteits onderdanige Dienaar,  
R. KANTERS.*

Hierop kwam dit antwoord:

HET LOO, den 7den October, 1893.

Voldoende aan de bevelen van Hare Majesteit de Koningin-Regentes, heb ik de eer den Heer R. Kanters, uitgever van „De Hope," te Holland, Michigan, Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Hoogstderzelver dank te betuigen voor de aanbieding aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden van



een exemplaar van het nummer van den 20<sup>sten</sup> September van gemeld weekblad.

Met veel belangstelling werd dit exemplaar door Hare Majesteit ontvangen.

Aan *De Particuliere Secretaris*  
den Weledelen Heer van H. M. de Koningin-Regentes,  
R. Kanters S. M. DE RANITZ.  
voornoemd.

### SCHERTS EN ERNST.

„Ik ontmoette onlangs,” zoo zei dezer dagen een predikant, „een paar vrienden. Een der eerste woorden was: Wat nieuws?”

In verband hiermede werd de opmerking gemaakt, dat er doorgaans veel meer van den Atheenschen geest in ons is, dan we zelf weten. Onbewust doen we mede aan de oppervlakkige, holle dingen van onzen tijd. Wij zijn kinderen van onzen tijd. Dien-tengevolge zijn en komen daar plooiën in ons karakter, die we met zekeren weerzin mogen opmerken, maar die we eenvoudig niet loochenen kunnen. De atmosfeer, die we inademen, is van grooter invloed op den toestand van ons geestelijk bloed dan we meenen. Gelukkig, zoo onze oogen er voor open zijn; dan zijn we in de gelegenheid om „reageerende” middelen te gebruiken. Maar duizenden zijn er eenvoudig blind voor. Het nieuws van den dag, dat is wat ze wenschen. Deze trek wordt zelfs opgemerkt bij menschen van beschaving en ontwikkeling. Hoe moeilijk is het dikwijls om in een degelijk gesprek te komen over een of ander aangelegen onderwerp.

Ik ben geen vijand van een grap. Ik heb doorgaans meer last gehad *van* dan gebrek *aan* humor. Een betamelijke scherts, die binnen de perken blijft, is niet te veroordeelen. Humor en scherts behoeven niet noodzakelijk vijanden te zijn van waren ernst. Maar als humor en scherts outaarden in flauwiteiten en gekkernij — zij 't ook in beschaafden vorm — dan is men van den bodem van het Christelijke afgegleden. Ik weet wel, wij menschen zitten in de éene of in de andere sloot. Het schijnt ons haast onmogelijk het juiste midden te houden.

Tegenover dat holle, tegenover die te ver gedreven scherts gaat het niet aan om een onnatuurlijken ernst te stellen. Het wil mij zelfs voorkomen, dat die nog gevaarlijker is. Nimmer is gemaaktheid zoo afzichtelijk, dan wanneer ze in een godsdienstigen man met zijn lang gezicht, met zijn bedeesden blik, met zijn afgemeten woorden, met zijn zuchtenden, gedempten toon? Als hij een koopman is, zou ik zeggen: Neem u voor hem in acht! Ik weet niet hoe het is. Ik heb mij, helaas, dikwijls beschuldigd gevoeld over te ver gedreven scherts. Maar als ik in gezelschap ben van een man van gemaakten ernst,

dan voel ik mijn toorn rijzen. Het gezicht op onze zonde aan de eene, en op de genade Gods in Christus aan de andere zijde, zal wel het beste middel zijn om in 't midden te blijven.

Dit bevrijdt ons dan meteen ook voor een ander gevaar, een gevaar, dat inderdaad vrij algemeen is; en dat daarom te dreigender is, wijl men er geen erg in heeft. De overwegende neiging n. l. vertoont zich om de grens uit te wisschen, of te „verflauwen” tusschen laffe scherts en het heilige. Men kan allerlei — binnen de palen van het zedelijke blijvende — gekkernij vertoonen en onmiddellijk daarna of in 't gebed gaan en bidden alsof er niets gebeurd ware, of een allerinnigst geestelijk lied zingen. Reeds ons godsdienstig gevoel zegt ons: van tweeën een: of die gekkernij, of die geestelijke oefening moet terzijde. Doet men dit niet, dan trekt men het heilige neer tot het lage peil van gekkernij; dan vereenzelvigd men gekkernij met godsdienst en godsdienst met gekkernij; dan wordt onze gekkernij godsdienstig en onze godsdienst — 't is akelig om te zeggen — wordt gek. Het geestelooze, het krachtelooze, het verlamde, het walgelijke van veler godsdienst vindt onder anderen hierin eene oorzaak.

Moge God ons zoo vervullen met zijn Geest, dat alles, wat uiteraard niet heilig kan worden, door ons worde verzaakt!”

### Nog eens Samuel Crowther.

Deze merkwaardige en voor de Afrikaansche zending hoogst belangrijke en rijk gezegende man, de eerste zwarte Evangelische bisschop, is onlangs de eeuwige rust ingegaan. (*Zie no. van 7 Oct.*)

In de voorrede van zijne levensbeschrijving, die voor eenige jaren te Londen verscheen, zegt hijzelf:

„Wanneer ik op mijn lang en gewichtig leven terugzie, vind ik overvloedig stof tot dank jegens den Gever van alle goede en volmaakte gaven, en moet ik van harte belijden: Tot hertoe heeft mij de Heer geholpen. Hij heeft mij wonderbaar behoed sedert den tijd, dat ik als een kleine slavenjongen genadiglijk gered werd uit een leven van ellende en van vervreemding van God, en Hij mij bekend heeft gemaakt met het Christelijk geloof door tusschenkomst van de Engelsche regeering en van den trouwen arbeid van het Engelsch Kerkelijk Zendinggenootschap, dat, het bevel van onzen ten hemel gevaren Heiland gehoorzame, heengaat om alle volken te onderwijzen.

Wanneer door mijn geringen arbeid het werk Gods onder de negers ergens bevorderd is, zoo zij daarvoor alle eer den Heere gegeven, en niet mij. Ik durf niet verwachten, dat ik nog vele jaren zal arbeiden voor de zaak van Jezus Christus, die mij zoozeer ter harte gaat. Het is echter mijn

ernstig gebed, dat deze levensbeschrijving het middel mag zijn, om anderen op te wekken in te gaan in den te oogsten arbeid in Afrika, of wel door gebed en offervaardigheid de zendelingen te steunen, die voor het Hoofd der kerk in mijn vaderland arbeiden."

## UIT HET LEVEN.

### *Wonderlijk gered.*

Toen dezer dagen een trein op den Missouri en Pacific-spoorweg in de nabijheid van Rich Hill kwam, bemerkte de machinist, dat er zich een vrouw met twee kleine kinderen op de 30 voet hoge spoorwegbrug bevond, welke brug de trein reeds opstoomde. De afstand was te kort om den trein tot stilstand te brengen en met bijna vollen gang rende men op de ongelukkigen in. De vrouw sprong van de brug en kwam met eenige schrammen vrij, en de twee kinderen, oud 5 en 6 jaren, werden door de locomotief tusschen de dwarsliggers, waarop de spoorstaven rusten, geworpen, en bleven op de balken der brug, welke zich hieronder bevonden, ongedeerd liggen. Hoogst verblijd, maar niet minder verbaasd, zagen de beambten van den trein dan ook op, toen zij, nadat de trein als over de kinderen gepasseerd was, dezen geheel ongedeerd van hun plaats onder het spoor tevoorschijn haalden.

### *Buitengewoon groote vruchten.*

De „Seattle Times” doet de volgende bijna ongelooftelijke opgave van producten, die in den staat Washington zijn verbouwd of gegroeid:

- Een appel, wegende 2 pond en 4 ons.
- Een aardbei welke 10 duim in omvang was.
- Een tros druiven welke 6 pond woog.
- Een ui welke 4 pond en 1 ons woog.
- Een aardappel, wegende 8 pond en 1 ons.
- Een radijs die 9½ pond woog.
- Een beetwortel welke 30 pond woog.
- Een watermeloen welke 64 pond woog.
- Een kool wegende 53 pond.
- Hooi, 7 voet lang en 8 duim breed.
- Klaver 5 voet lang.
- Halmen 14 voet lang.
- Een aardappelplant, die 43 pond aardappelen opleverde.
- Zeven en zestig pond aardappelen als de opbrengst van 2 pond geplante.
- Hop van een veld, dat 9592 pond per acre opbracht.
- Tarwe van een veld, dat 68 bushel per acre opbracht.
- Haver van een veld, hetwelk 125 bushels per acre opleverde.

Een tak van een pruimeboom, die 33 duim lang was en waaraan 46 pond pruimen hing.

Een stuk steenkool, dat 16,860 pond woog.

Een plank, 50 duim breed, 30 duim dik en 32 voet lang, zonder één kwast of eenig gebrek.

Nog meer? 't Is uit Amerika.

### *Vooruitgang.*

In Amerika kent men bij het spoorwegvervoer slechts één klasse. Wel kan men tegen verhoogd tarief in zoogenaamde salonwagens plaatsnemen en is de weelde, die daarin bij sommige lijnen heerscht, werkelijk buitengewoon, doch overigens neemt het publiek van alle standen naast elkaar plaats. Dit heeft het gevolg gehad, dat de werkmans, die door den aard van zijne bezigheden vaak zeer vuil is geworden aan handen en gelaat, zichzelven duchtig onderhanden neemt, alvorens hij de thuisreis aanvaardt en in den trein naast anderen plaatsneemt. In Engeland beginnen nu eveneens de inzichten der spoorwegbesturen omtrent de 3e-klasse-wagens en hen, die er in reizen, geheel anders te worden. Daarbij komt, dat daar het aantal tweede-klasse-passagiers zeer afneemt, welke steeds meer naar de derde klasse verhuizen. De wagens worden bij voortduring geriefelijker en nu is zelfs op de lijn Londen-Edinburg een derde-klasse restauratiewagen ingevoerd. Het derde-klasse-biljet geeft recht om in den restauratiewagen maaltijden te gebruiken. De prijs van het middagmaal is f 1.50. Hiervoor krijgt men soep, visch, vleesch, groenten en pudding, alles uitstekend bereid. Voor f 1.20 heeft men een „lunch”, doch men kan ook afzonderlijke portien vleesch, ham, enz. bekomen. Voor dertig centen: thee, brood en boter. Ook op andere lijnen verwacht men spoedig de invoering dezer wagens.

### *Een Simson.*

Sandow, „de sterkste man ter wereld”, is te Chicago. Dat hij een krachtig man moet zijn, bewijst het volgende: Vier sterke mannen dragen een groot ijzeren gewicht op het tooneel. Sandow grijpt het daarna aan, houdt het zware ding in de hoogte, en zet het weer neder, waarna het gewicht open-gemaakt wordt en uit ieder stuk een man stapt! Maar dit is nog niet alles: Sandow gaat verder achterover buigen, met zijn handen op den grond en zijn borst omhoog, ongeveer de gedaante van een boog aannemende; men plaatst op zijn borst een groot blad, waarop men drie, zegge drie, paarden laat heen en weer loopen, en eindelijk staan ze stil midden op de wonderlijk sterke borst van den Hercules.

Nadat dit volbracht is, ziet onze held er niets meer vermoeid uit, dan iemand die een emmer water voor zijn vrouw heeft gehaald. Dat is toch werkelijk kras!

*Een bondig antwoord.*

Koning Lodewijk I van Beieren had eens twee gasten, die niet tot den hofkring behoorden, aan zijne tafel genoodigd, namelijk baron Van Cotta, den uitgever van zijn werken, en den beroemden beeldhouwer Thorwaldsen. Een hoogadellijk heer, die insgelijks aan tafel genoodigd was en naast hen zijn plaats aangewezen vond, ergerde zich niet weinig over dit, naar hem docht, weinig passend gezelschap. „Nu, dat was ook een fraai gezelschap”, zeide hij na den maaltijd tegen een der aanwezige heeren van den hofstaat, „daar heb ik met een boekhandelaar en een beeldhouwer gegeten!”

De koning, die deze opmerking van den verontwaardigden hoveling hoorde, klopte hem op den schouder en zeide: „Gij moet mij dat niet kwalijk nemen, graaf. Het waren slechts een boekhandelaar en een beeldhouwer naast wie gij gezeten hebt — 't is waar — maar zij waren eenig in hun soort en men vindt op de geheele wereld huns gelijken niet. Uit mijn lakeien kan ik mij wel vrijheeren en andere adellijke personen maken, maar niet een boekhandelaar als Van Cotta, of een beeldhouwer als Thorwaldsen.”

J. A. W. JR.

*Menscheneters.*

Het kannibalisme is in het Fransche Congoland nog lang niet uitgeroeid.

Bisschop Augouard ging in het begin van dit jaar naar den Boven-Ubanje, om daar een zendingsstation aan te leggen en vond daar het menscheneten nog zoodanig verspreid, dat hij vreesde opgegeten te worden.

In ieder ander opzicht zijn de bewoners „model-menschen.” Zij hebben zeer weinig behoeften, en een huisgezin van 10 personen gebruikt voor zomer- en winterkleeding slechts één zakdoek. Toen de inboorlingen den ring en het borstkruis van den bisschop betastten, streken zij hem over de wangen en maakten de vleierende opmerking, dat het vleesch van een blanke met bananen gekookt zeer goed moest smaken. Bij het station Bargli moest men 's nachts op zijn hoede zijn voor de wilde Budjos, die heimelijk binnensluipen om den een of ander der slapenden den hals af te snijden en het lijk op te eten. Zij kunnen den lust tot menscheneten zoo weinig bedwingen, dat zij zelfs hun vriend dooden, als zij hem alleen en ongewapend tegenkomen. Een schildwacht werd buiten de palissaden overrompeld, gedood, volgens de regelen der kunst schoongemaakt en het vleesch medegegeten.

Verscheidene Belgen en Franschen zijn reeds op dezelfde wijze omgekomen. Een Hollander verdrong in een der rivieren: zijn in staat van ontbinding verkeerend lijk werd door Budjos gevonden en opgegeten.

Het gelukte den bisschop nog juist bijtijds drie kinderen te redden, door hen tegen een oud geweer en een pond kruut in te ruilen.

*Snedige vraag.*

Toen mevrouw Madiā nu 40 jaar geleden in Toskane in den kerker zuchtte, omdat zij de misdaad begaan had den Bijbel te lezen, kwam een priester haar meermalen een bezoek brengen.

Op zekeren dag vroeg zij hem: „Waarom is de Roomsche Kerk toch gedurig aan het vervolgen, inkerkeren, pijnigen en ombrengen van allen die van hare leer afwijken?”

Hij antwoordde hierop: „Gij weet, wanneer een kind ongehoorzaam is, trachten wij het eerst met zoetigheden te paaien of met vriendelijke vermaningen tot inkeer te brengen; daarna gaan wij tot bedreigingen over, en indien het kind in zijne stoutheid volhardt, ontzien wij ons niet het te kastijden. Evenzoo doet ook de Heilige Moeder de Kerk met hare kinderen.”

Mevrouw Madiā vroeg daarop, of hij haar ook zeggen kon: „hoevele slagen Jezus Christus wel had gegeven of doen geven?” De priester begreep haar en ging meesmuilend heen.

Te Kalamazoo, Michigan, mocht onlangs zekere Sarah Wilson haar honderd en tweeden verjaardag gedenken. Van de twaalf kinderen, haar geboren, zijn nog drie in leven. Uit dit getal zijn 50 klein- en 30 achterkleinkinderen gesproten. De laatste veertig jaren heeft Mrs. Wilson „op krukken gesprongen,” doch is overigens nog gezond en instaat iederen Zondag de godsdienstoefeningen in een der Presbyteriaansche kerken bij te wonen.

*Een oude begraafplaats.*

Te Omaha in Nebraska is een oude Indiaansche begraafplaats ontdekt op de boerderij van zekeren Nelson aldaar. Terwijl Nelson bezig was met ploegen, kwam er een menschelijke hoofdschedel voor den dag. Een nader onderzoek bracht twintig menschelijke geraamten aan het licht, die naast elkander hadden gelegen. De geraamten bleken die van een reusachtig menschenras geweest te zijn. De hoofdschedels zijn groot, maar het voorhoofd is bijzonder laag, aantoonende dat het reuzen in gestalte, maar dwergen in verstand waren. Tot welk tijdperk der geschiedenis dit menschenras behoort hebbe, is een raadsel dat wellicht nooit opgelost zal worden. Het kakebeen van een der geraamten werd gemeten en men bevond dat dit één duim wijder en één duim langer was dan dat van een mensch van 6 voet, 3 duim en over de 200 ponden wegende.

*Melaatschheid.*

Dr. Zambuco-Pacha van Constantinopel heeft een onderzoek ingesteld naar het voortbestaan der lepra of melaatschheid in Bretagne en daarna in het midden van Frankrijk. Hij is tot de ontdekking gekomen, en toont langs wetenschappelijken weg en met een groot aantal photographische ziektebeelden als bewijsstukken aan, dat de lepra nog wel degelijk in Frankrijk heerscht, en niet maar een ziekte, welke daarop gelijkt, maar de oude Egyptische melaatschheid zelf is. Toch komt zij zeldzaam en altijd zeldzamer voor. In vele gevallen treedt zij met zulke goedaardige verschijnselen op, dat het verklaarbaar wordt, hoe de lepra na de middeleeuwen uit het land verdwenen genoemd kon worden. Met de verbetering, welke de voortgaande beschaving in de toestanden en in het welvaren der bevolking gebracht heeft, is de ziekte echter zich al minder gaan vertoonen en Dr. Zambuco-Pacha durft op dien grond dan ook haar spoedige verdwijning voorspellen. Want de lepra noemt hij eene ziekte der armoede en ellende. Het eenige middel om haar op den duur meester te worden, is het lot van de bevolking te verbeteren, haar de gelegenheid te geven zich goed te voeden, goed te wonen en reinheid te leeren. Een oud geschiedschrijver heeft reeds gezegd, dat het linnen de lepra zal doen verdwijnen. Nu draagt het volk linnen, maar het is nog noodig, dat het linnen rein zij.

*Een heerlijke nalatenschap.*

Het zijn slechts eenige woorden, maar woorden van gewicht, die we ontleenen aan de laatste preek, die Spurgeon gehouden heeft. Men doe er voordeel mee.

„Houdt u,” zeide hij, „hiervan overtuigd: Wat er met mij gebeure, de Heere Jezus is dezelfde. Mijn tijd is voorbij, hoewel ik nog veel meer te zeggen had. Ik kan slechts tot den Heer bidden, dat Hij u geve te gelooven in Hem. Indien ik verder nooit weer het voorrecht zou hebben om op deze aarde te getuigen voor mijnen Heer, zou ik gaarne als mijne laatste geloofsbelydenis deze getuigenis afleggen, dat niets dan geloof deze negentiende eeuw redden kan. Niets dan geloof kan Engeland redden; niets dan geloof kan de tegenwoordige ongeloovige kerk redden; niets dan hecht geloof in de verheven oude leerstukken der zaligheid en in den levenden en onveranderlijken God kan de kerk terugleiden tot de volle mate van voorspoed en haar maken tot bevrijdster der volkeren voor Christus; niets dan geloof in den Heere Jezus kan u en mij redden. De Heer geve u, mijne broeders, te gelooven met geheel het hart, om zijns naams wil! Amen.”

*Zeer juist.*

De heer Barker, lid van het hoogste gerechtshof in den staat Massachusetts, beval onlangs, bij gelegenheid der behandeling van een schandelijk geval van trouwbreuk, dat den verslaggevers van nieuwsbladen toegang geweigerd en geen verslag in de couranten gegeven zou worden.

„Deze macht,” zoo merkte de „Independent” op, „moge gevaarlijk zijn — wijselijk uitgeoefend werkt ze zeer weldadig. En wie stemt dit niet toe, die aandachtig heeft gadegeslagen op welk een afkeurenswaardige wijze de dagbladen, dikwijls tot in de bijzonderheden toe, verslag geven van gevallen van de grofste onzedelijkheid. Die gevallen worden zoodanig in het fijnste medegedeeld, dat hetgeen men verzweg gemakkelijk door de verbeelding wordt aangevuld. Wij hebben knapen en meisjes van tusschen de twaalf en zestien jaar gezien, die de avondbladen met het nieuws van de rechtbanken, rakende gevallen als boven aangeduid, als verslonden.

„Als we nu in aanmerking nemen, dat dikwijls en voor velen het zien van de zonde gelijk staat met door de zonde bevekt te worden, is het dan wonder dat kinderen, uit fatsoenlijke en godsdienstige huisgezinnen, alleen door het lezen van die vuile dingen zedelijk verwoest worden? Voor allen, maar vooral voor kinderen en jonge menschen, wier verbeelding zoo licht ontvlamt, en wier ontvlamde verbeelding zoo verwoestend kan werken, geldt niet alleen hoe, maar ook, maar vooral wat te lezen. Verkeerde lectuur is voor menig jongmensch de brug geweest tot een leven van zonde en schande.”

Te Berlijn moet de regeering voornemens zijn bij de politie een bijzondere afdeeling voor het tegengaan der hazardspelen op te richten. Voorts zullen alle officieren op hun eerewoord moeten beloven, nimmer aan hazardspelen te zullen deelnemen.

Het is algemeen bekend, dat de keizer een diepen afkeer van het spel koestert.

Van dezen afkeer en van zijn gestrengheid ten opzichte van het gedrag zijner officieren gaf hij reeds als prins Wilhelm een sprekend blijk. Als overste verbood hij den officieren van zijn regiment lid te zijn van een Berlijnsche club, waar men zich aan hoog hazardspel overgaf. De adellijke heeren der club riepen de tusschenkomst van den ouden keizer in, om het bevel van den prins teniet te doen. Keizer Wilhelm liet zijn kleinzoon ontbieden en verzocht hem het bevel in te trekken, maar de gestrengste overste bleef onverbiddelijk; hij wenschte officieren bij zijn regiment, die zich niet lichtzinnig ruïneerden. Hoe ook de oude keizer aandrong, prins Wilhelm bleef bij zijn denkbeeld; van een intrekken van het verbod wilde hij niets weten, tenzij de keizer zijn ontslag als overste wenschte. Van dit

laatste wilde de keizer niets hooren, en zoo bleef het er bij.

Wat prins Wilhelm als overste verlangde, zal keizer Wilhelm als opperste krijgsoverste niet minder eischen.

## ONZE LEESTAFEL.

Onze medewerker, de heer P. J. KLOPPERS heeft een gewichtige taak ondernomen, het schrijven van een groot boek getiteld: „Nederland en Oranje in Beeld en Schrift. De geschiedenis van ons Vaderland aan Neêrlands volk verhaald,” een rijk geïllustreerde uitgave naar teekeningen van MOLKENBOER.

Wat de schrijver bedoelt zegt het prospectus o. a. aldus:

„Tot de Getuigenis der Historie!” zoo roepen we ons volk toe en we willen het niet laten bij roepen. 't Komt ons voor, dat de geschiedenis van ons land en volk te weinig bekend is bij onze medeburgers. De wetenschap toch, dat elk plekske hier in ons vrije Nederland met tranen is gekocht, met bloed is betaald, zou menig hart met liefde vervullen voor dien grond. Het bewustzijn, dat elke vrijheid door de voorouders afgebedeld, afgevraagd, ja, afgeëischt werd, moet prat maken op dien bodem. De erkenning, dat er een God daarboven is, die alles regeert, ook de lotgevallen van volken en staten, moet er toe brengen om niet lichtvaardiglijk banden te verscheuren, die God heeft gelegd. Dat gevoel, dat men als kinderen van één en hetzelfde huis uit de verstorven hand van eenzelfde voorgeslacht den buit van zijn lijden en strijden aanvaardde, zou het geen liefde kweeken voor den medeburger, den rijken en den armen?”

De wensch is dat dit boek een nationaal standaardwerk worde, dat het in tienduizenden handen kome. Zal de uitgave slagen, dan moet een ruim debiet daaraan verzekerd zijn.

De eerste aflevering met tal van platen en afbeeldingen en in duidelijken druk toont ons, hoe het werk worden zal. De naam des schrijvers is een aanbeveling, gelijk zijn werk welkom zal zijn voor bibliotheken en in de huizen onzer lezers. Onze geschiedenis is een kostelijk pand; 't zij den heer KLOPPERS gegeven het getrouwelijk over te leveren!

De uitgaven van „Capadose” zijn weer verschenen. Men ziet, dat de uitgevers kosten noch moeite sparen opdat de Zondagsscholen zich uit dit fonds kunnen voorzien van alles wat ze noodig hebben.

„Capadose” is een vereeniging voor goedkope Zondagsschooluitgaven (bij HÖVEKER & ZOON, Amsterdam.)

Men kan lid worden wanneer men verkiest, en treedt dan dadelijk in alle rechten van het loopende boekjaar.

Ieder lid heeft het recht in den loop van het boekjaar aan boekjes of kaartjes *de dubbele waarde* te kiezen van het bedrag van zijn lidmaatschap. Wie *f* 5.— betaalt, kiest voor *f* 10.— enz.

De Catalogus van „Capadose” bevat nu reeds meer dan 200 nummers boekjes en Zondagsschoolkaartjes. Er is dus zeer ruime keuze. Men vindt in den Catalogus de namen van de schrijvers en schrijfsters: D. Alcock; Anna; Bertha Laura S.; Betsy; J. Biernatzky; F. Bun-

gener; John Bunyan; Eduard; Emil Frommel; E. Gerdes; A. J. Hoogenbirk; G. C. Hoogewerff; W. Jonker Jr.; H. Karssen; J. Keuning; J. A. Klinkenberg; P. J. Kloppers; J. de Liefde; Jan Lion Cachet; T. M. Looman; W. K. H. Magendans; Mevr. Prosser; D. H. Pijsel; Hesba Stretton; J. Tillotson; E. J. Veenendaal; A. de Vlieger; A. Vollmar; Mevr. O. F. Walton; J. H. Wessel; J. P. G. Westhoff; J. Witmond; A. C. de Zwart.

De uitvoering der boekjes is zoo fraai als men slechts wenschen kan, en de plaatjes zijn keurig.

De uitgaven in 1893 zijn:

A. J. HOOGENBIRK, *De nieuwe verteller*. Verhalen en verzen. C. G. BARTH, *De rijtuigveer*. E. GERDES, *Neêrlands grootste zeeheld*. O. MYLIUS, *Niet beschaamd*. F. BUNGENER, *Kerstfeest onder het kruis*. P. J. KLOPPERS, *De kroon des levens*. *De verborgen kracht*, en A. VOLLMAR, *De musschen zien het*.

In het eerste dezer boekjes, die een 50 bl. tellen met drie à 4 platen, geeft de heer HOOGENBIRK als vroegere jaren een reeks vertellingen in proza en poëzie, die zeker door de afwisseling zal behagen. De heer A. De Hartog Jr. teekende er een aantal schetsen bij.

De rijtuigveer is een *tweede druk*, en een lief verhaal dat men met genoeg zal lezen. 't Is uit den tijd van Napoleon I. VOLLMARS boekje is, als *derde druk*, reeds genoeg en zeer gunstig bekend.

De heer GERDES schetst ons op zijn bekende boeiende wijze het leven van den zeeheld de Ruyter, terwijl de heer KLOPPERS, onzen lezers mede niet vreemd, den marteldood der twee geloofshelden Merula en Guido de Brès beschrijft. MYLIUS verhaalt ons een en ander uit het leven eener predikantsvrouw, gelijk een ongenoemde uit het leven van een predikant. Van BUNGENER'S Kerstfeest is ook reeds de *derde druk*. Trouwens, Ds. J. P. Hasebroek vertaalde het.

Er is met het oog op het a. s. kerstfeest weer treffelijk gezorgd, ook met het oog op ieders beurs. Want ook in de uitgaven van vorige jaren is zeer veel goeds. De uitgevers hebben eer van hun werk, en de schrijvers evenzoo.

Wij vestigen de aandacht onzer lezers, o. a. voor Zondagsscholen enz., zeer op den rijken *Catalogus* van G. F. CALLENBACH'S Zondagsschool-uitgaven.

Er is een grooter collectie *nieuwe* boekjes dan ooit tevoren, in nog fraaier uitvoering, door tal van zeer fraaie plaatjes, en daarbij kan men, onverschillig welke, de boekjes ontvangen *voor de helft van de genoteerde prijzen*, mits men slechts 25 boekjes bestelle.

De namen Schöttelndreier, Betsy, Kloppers, Hoogenbirk, Adelpha, Looman en zoovele andere waarborgen reeds, dat hier iets goeds wordt geboden. De *herdrukken* getuigen dat alles graag wordt gelezen. Niet minder dan 28 nieuwe uitgaven deed de heer Callenbach thans het licht zien, en 't is verrassend hoeveel hij voor weinig geld geeft. Men vrage den catalogus en de boeken zelf ter inzage. Er is op elken prijs gerekend, doch voor ieder iets goeds. We wenschen den uitgever met boeken, platen enz. ook dit jaar weder een ruim debiet. Hij verdient het. En hij én de schrijfsters en schrijvers hebben eer van hun werk.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## HET GETUIGT VOOR ZICHZELF.

In de laatste jaren vooral werden de aanvallen op Gods Woord hevig. Nu eens heette dit, dan dat gedeelte onbetrouwbaar, menschenwerk, verdictsel.

Het is echter opmerkelijk, dat ten eerste zoovelen der bestrijders nooit de moeite hebben genomen het Woord Gods te lezen; ten tweede zoovelen die het doen overtuigd worden van hun eigen dwalingen en Gods Woord recht laten wedervaren.

In eene der steden der *Vereenigde Staten van Noord-Amerika* woonde een zeer geleerd maar ongodsdienstig advocaat. Zijn karakter wordt ons niet beschreven; alleen wordt ons vermeld dat hij placht te vloeken, vooral tegen zijn negerjongen. Deze man ging echter eens een lid van den kerkeraad der Presbyteriaansche Gemeente opzoeken, die mede rechtsgeleerde van beroep was, en zeide tot hem:

„Mijnheer! ik wensch te onderzoeken of de Christelijke godsdienst waar is. Welke boeken raadt gij mij over dat onderwerp te lezen?”

„Het is zeker wel wat laat,” hernam de ouderling, over deze vraag verwonderd, „om de studie en het onderzoek van zulk een gewichtige zaak te beginnen. Hoe is het mogelijk dat gij daar niet reeds eerder aan gedacht hebt?”

„Gij hebt gelijk; het is zeker wel wat laat; maar ik ben steeds overkropt geweest met andere bezigheden, welke mij geen tijd overlieten; bovendien heb

ik tot heden toe in de meening verkeerd dat de Christelijke godsdienst door verreweg het meeren-deel der geleerden verworpen werd. Ik heb echter nu besloten niet langer op het oordeel van anderen af te gaan, maar de zaak zelf en ernstig te onderzoeken. Welke boeken moet ik te dien einde lezen?”

„Den Bijbel,” hernam de ouderling.

„Gij schijnt mij niet te begrijpen; ik wil de *waarheid* van den Christelijken godsdienst onderzoeken.”

„Integendeel, ik begrijp u zeer wel, en daarom juist raad ik u aan den Bijbel te lezen. Ziehier mijne redenen: De meeste ongeloofigen zijn schier ten eenenmale met den inhoud der Heilige Schriften onbekend; en gij zult mij toch wel toestemmen, dat men, om zich een juist denkbeeld te vormen van iets, waarover gesproken wordt, zeer bepaaldelijk en nauwkeurig dient te weten, waar dat eigenlijk in bestaat. Buitendien houd ik de kracht der inwendige bewijzen voor de waarheid der Schrift ook voor sterker dan die der uitwendige.”

„En waar moet ik dan beginnen te lezen? Met het Nieuwe Testament?”

„Nee, begin daar, waar de Bijbel zelf begint, met Genesis.”

De ongeloofige schafte zich een exemplaar der Heilige Schrift met een toelichting aan, en begon beide met ernst te bestudeeren. Hij besteedde daartoe al zijn oplettendheid, en paste de regelen der redeleer met alle strengheid toe op hetgeen hij las. De



ouderling kwam hem van tijd tot tijd bezoeken, en dan gaf de ongeloovige aan den ander vrijuit zijn twijfelingen en tegenwerpingen te kennen. Deze of gene plaats kwam hem wel treffend en verheven voor, maar daarentegen stuitte hij dan weer op andere plaatsen, welke hij maar niet voor waar kon of wilde erkennen.

Op zekeren avond vond de ouderling hem in zulk een diep gepeins het studeervertrek op en neder gaande, dat zijn komst niet eens door hem bemerkt werd. Hij sprak hem eindelijk aldus aan:

„Gij schijnt wel in zeer ernstige overwegingen verzonken. Zou ik u wel mogen vragen of hetgeen waarover gij peinst op uw voorgenomen onderzoek betrekking heeft?”

„Ik heb,” dus was het antwoord, „zooeven de Tien Geboden gelezen, de zedelijke wet, welke door Mozes gegeven is.”

„Wel nu, en wat denkt gij wel daarvan?”

„Ik zal u maar eerst zeggen wat ik er nog niet lang geleden van dacht. Ik hield Mozes voor den aanvoerder van een woesten, bijgeloovigen hoop volks, waarop hij door zijn kunstnarigheid, zijn doorzicht en zijn vastheid van karakter een grooten invloed verkregen had. Ik dacht dat hij op den berg *Sinai* een soort van vuurwerk vertoond had om zijn domme aanhangers te verbazen, en dat de voorgewende hemelsche oorsprong van zijn wet enkel gegrond was op een samenweefsel van list, bijgeloof en schrik.”

„Maar wat denkt gij dan nu van deze wet?”

„Ik was juist bezig er over te denken, of ik er niet het een of ander van kon weglaten of er kon bijvoegen, om haar te verbeteren. Maar dat is onmogelijk, mijnheer! Deze wet is *volmaakt*.”

„Het eerste gebod,” aldus vervolgde hij, „beveelt God te eerbiedigen en te aanbidden. Dat is billijk. Indien Hij onze Schepper, Onderhouder en Hoogste Weldoener is, behooren wij Hem als zoodanig te eeren, en *geen ander dan Hem*. Het tweede gebod verbiedt de afgoderij. Dit is voorzeker alleszins billijk. Het derde gebod verbiedt de godslastering. Het vierde stelt een bepaalden tijd voor den openbaren godsdienst vast; en inderdaad, indien er een God is, moet Hij zonder ecnigen twijfel gediend worden. Ook kan ik het niet anders dan gepast vinden, dat onze innerlijke aanbedding zich door een uitwendige hulde openbare, en dus dat er te dien einde zeker bepaald tijdstip, zekere dag afgezonderd worde, opdat allen God gezamenlijk en onverhinderd kunnen dienen. Eén dag van de zeven is niet te veel, en mij dunkt dat het ook niet te weinig is.

„Het vijfde gebod bepaalt de plichten, welke uit onze familiebetrekkingen voortvloeien. Vervolgens worden de vergrijpen tegen den naaste in deze zedelijke wet in een bewonderenswaardige orde gerangschikt. Zij worden verdeeld in aanslagen tegen het leven, de eerbaarheid, het eigendom en den goe-

den naam van den naaste. Ik zie,” voegde hij er in de taal der rechtsgeleerden bij, „dat bij elke *serie* van *delicten* tegen den naaste de zwaarste *casus* uitdrukkelijk verboden wordt. Immers is het grootste vergrijp tegen het leven: de doodslag; tegen de kuischheid: het overspel; tegen den eigendom: het stelen; en tegen den goeden naam des naasten: het geven van valsche getuigenis. Nu is het klaar, dat elk dezer ergste gevallen alle andere, die van dezelfde soort zijn, mede insluit. Het verbod van den doodslag brengt natuurlijk ook het verbod mede van al wat het leven verkorten of zonder noodzaak in gevaar brengen kan. Het gebod „Gij zult niet echtbreken” sluit het verbod in van al wat de reinheid, de zuiverheid kan kwetsen, en zoo ook de andere. Eindelijk wordt dit zedelijk wetboek op een volmaakte wijze besloten met een gebod, hetwelk alle kwade begeerlijkheid ten aanzien van den naaste verbiedt.

„Ook zocht ik,” aldus ging de advocaat voort, „waaraan Mozes deze wet toch wel ontleend kon hebben. Ik heb de geschiedenis gelezen, maar nergens iets dergelijks aangetroffen. De *Egyptenaren* en de naburige volken waren afgodendienaars zoo-wel als de *Grieken* en de *Romeinen*; ook hebben de grootste wijzen onder de beide laatstgenoemde volken nimmer een wetboek vervaardigd, hetwelk eenigszins bij dit te vergelijken is. Vanwaar heeft Mozes dan deze wet, welke van meer wijsheid getuigt dan de meest verlichte vroegere eeuwen ooit opleverden? Hij leefde in een tijd, welken men, betrekkelijkerwijze gesproken, een tijd van onwetendheid en barbaarschheid mag noemen, en toch heeft hij een wet uitgevaardigd, in welke al de geleerdheid en scherpzinnige wijsheid der volgende eeuwen niet één gebrek hebben kunnen vinden. Zou hij zich, enkel door zijne meer uitstekende verstandelijke vermogens, zoover boven al zijne partijgenooten verheven hebben? <sup>1)</sup> Dit kan ik niet denken. Neen, hij heeft deze wet niet zelf uitgevonden. Ik weet van wien hij haar ontvangen heeft: zij is hem van boven gegeven, Mijnheer. Thans geloof ik, dat de godsdienst, welken de Bijbel ons leert, waarachtig en van goddelijken oorsprong is.”

Deze advocaat behield tot zijn dood toe een vast geloof aan de waarheid des Christendoms. Hij leefde nog omstreeks drie jaren, en zette de

<sup>1)</sup> Men zou hier kunnen tegenwerpen, dat dit toch *mogelijk* ware; doch wat hier *alles* afdoet, is dat die dan zoover in verstandelijke vermogens uitstekende Mozes zelf verklaart die wet van God ontvangen te hebben. En geen eenvoudig gemoed zal zich ooit laten opdringen, dat iemand, die zulke heldere inzichten in het wezen der Godheid had (en dat wel in een tijd van schier algemeene barbaarschheid), een bedrieger of geestdrijver zou geweest zijn, gelijk men onmiskienbaar zou moeten onderstellen, indien men weigerde aan deze zijne eigen betuiging geloof te slaan.

studie des Bijbels met ijver voort, waardoor hij telkens betere denkbeelden aangaande den Christelijken godsdienst verkreeg. Wij behoeven er wel niet bij te voegen dat hij de slechte gewoonte van te vloeken geheel naliet; ja hij had daarvan thans zulk een afkeer, dat hij zijn vrienden ten ernstigste berispte, indien zij zich daaraan schuldig maakten.

Al de bijzonderheden van dit verhaal zijn volkomen op waarheid gegrond; het is gewis rijk in leering. De wet der tien geboden is, spijt alle „moderne critiek,” niet het werk eens menschen, maar klaarlijk van Gods eigen hand.

Een opmerkelijk feit was ook de bekeering tot het Christendom van den befaamden Engelschen boekverkooper Richard Carlisle. Deze man, die gedurende vele jaren de H. Schriften bestreden, het bestaan van God geloofend en zelfs op verschillende tijdstippen gerechtelijke veroordeelingen ter oorzake van smaadschriften tegen den godsdienst ondergaan had, zwoer later zijne dwalingen plechtiglijk af. Een Engelsch dagblad verhaalt deze merkwaardige gebeurtenis op de volgende wijze:

„De Heer Carlisle is laatstleden Zaterdag voor het Hof van *Guildhall* verschenen en heeft daar met luider stem, en met alle kenteekenen van een oprechte overtuiging, de volgende verklaring gelezen: „Ik ondergeteekende, Richard Carlisle, zweer trouw aan den Koning, en belijde, door dezen, mijn geloof in God den Vader, in Jezus Christus, zijnen Zoon van alle *eeuwigheid*, die waarachtig God is, en in den Heiligen Geest, als in een eenigen God, te prijzen tot in alle eeuwigheid.

„Ik erkenne de Heilige Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als van God ingegeven.

„Eindelijk verklaar ik, Richard Carlisle, plechtiglijk, in de tegenwoordigheid van den almachtigen God, dat ik Christen ben, en als zoodanig geloof aan de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament, gelijk zij algemeen zijn aangenomen. Ik erkenne, dat zij den geopenbaarden wil Gods bevatten, en ik neem ze aan als richtsnoer voor mijn geloof en leven.

*Geteekend* RICHARD CARLISLE.”

„De *alderman* Wood zeide daarop: „Ik geef u acte van uwe verklaringen en wensch u eerbiediglijk geluk met uwe afzwering van de ongodisterij, welke gij voorheen schijnt beleden te hebben.”

„De heer Carlisle hernam: „Ik heb de Heilige Schriften gelezen met het oogmerk om ze te bestrijden en hun valsheid aan te toonen; maar een nauwkeurig onderzoek heeft mij van hun geloofwaardigheid en van de waarheid van den Christelijken godsdienst overtuigd.””

CARLISLE is niet de eerste ongeloofige, die den Bijbel las met het oogmerk om de goddelijke waarheid te bestrijden, maar door die lezing zelve tot het erkennen van de waarheid des Christendoms

gebracht werd. De beste raad, welken men dus kan geven aan hen die het Christendom, waarmede zij vaak zeer weinig bekend zijn, verwerpen, is het te bestudeeren in het Boek zelf, dat de Christenen erkennen als van goddelijken oorsprong.

## EENS CHRISTENS KRIJGSZANG.

Leeuwen, laat u wedervinden,  
Uit den eersten Christentijd,  
Wier geloof geen macht kon binden.  
Gansch en al den Heer gewijd!  
't Sterkst eerst in uw boeien  
Bleef uw liefde gloeien;  
Ziet hoe zulk een heldenmoed  
Zelfs den Satan vreezen doet.

In gevaren onverschrokken,  
Van begeerlijkheden vrij,  
Doof voor aller zonden lokken,  
In de bangste smarten blij,  
Deed hen 't aardsch gewemel  
Smachten naar den hemel;  
Hoog verheven was 't gemoed  
Los van al 't vergankelijk goed.

Ziet hen kalm en fier verachten  
Alles wat begeerlijk schijnt,  
Waar de meesten hier naar trachten  
Tot het... sporeloos verdwijnt.  
Ziet hen bloed en leven  
Als een offer geven.  
Mutserd, tiggertand noch zwaard  
Maakt hun rotsvast hart vervaard.

Heer, maak me ook als een van dezen;  
Schenk ook mij dien heldenaard,  
Die aan mannenmoed een vreezen  
Voor uw heilig aanschijn paart.  
Wil mij vuur en leven,  
Kracht en sterkte geven.  
Maak mij, Heer, in elken nood  
U getrouw tot in den dood.

Ja, die tijden komen weder  
Dat het ongelooft verwoed,  
Spottend, fijner nog en wreeder,  
Zich verzadigt met ons bloed.  
'k Zie den dag reeds nadren,  
Dat we als onze vadren  
Tot den zwaren laatsten strijd  
Bloedig worden ingewijd.

Komt het lijden, zwaar en bloedig...  
Heil ons, broedren, 't hoofd omhoog!  
Houdt u manlijk, weest kloekmoedig,  
Richt op 's Heeren kruis het oog.

Slechts het lichaam dooden  
 Kunnen de Heroden;  
 Maar de geest deelt bij zijn God  
 In zijn Heilands heerlijk lot.

Dat geen wijsheid ons verstrikke,  
 Die het kruis een dwaasheid is;  
 Dat geen woede ons ooit verschrikke,  
 Die 't ziet staan met ergernis.  
 Blijft, o Godgetrouwen,  
 Op uw Koning bouwen.  
 Hoe de vijand zich verweert:  
 Hem de zege! Hij regeert!

Laat ons biddend, moedig strijden!  
 't Bloed des martlaars is het zaad,  
 Dat, ontloken onder 't lijden,  
 Volle garven achterlaat.  
 Laat het willig stroomen!  
 't Zal tot rijpheid komen;  
 't Wordt gezegend van omhoog;  
 Dierbaar is 't in 's Heeren oog.

Heilige Geest, daal als een regen  
 Levenwekkend op ons neer;  
 Richt genadig onze wegen,  
 Dat we wandlen God ter eer.  
 Laat van liefde ons gloeien,  
 Laat ons vruchtbaar bloeien,  
 Houd in vreugde, strijd en leed,  
 Ons voor 's Heeren komst gereed.

*Vrij naar het Hoogduitsch.*

J. A. W.

### IJDELE ZELFKWELLING.

„Wij hebben,” zoo schreef eens de zendingling Gros naar *Genève*, „den vermaarden tempel van Junger-naut (Juggernath) van verre gezien, waar zich jaarlijks zoovele menschelijke wezens onder de wielen van den wagen des afgods laten verpletteren.

De dag van onze komst te *Calcutta* was juist een dag van *pondja* (een feestdag), op welken men dezulken, die een verblijf van millioenen jaren in den hemel verdienen willen, aan een lang dwarshout ophangt, door middel van ijzeren haken, welke in den blooten nek en in de armen geslagen zijn. Dit dwarshout rust op een paal van 15 à 20 voet hoog, en kan om een spil bewogen worden. Aan het andere einde van het dwarshout hangt een touw, waaraan 4 of 5 menschen trekken, die, zoodra zij vermoeid zijn, door anderen worden afgelost, en den boeteling in de rondte doen draaien, wiens bloed tappelings op de omstanders nederstort. Men draagt wel zorg om gedurende deze plechtigheid op trommels te slaan, en allerlei andere geluiden te veroorzaken, teneinde het geschreeuw en gekerm van den armen lijder te verdooven. Ik zou moeite gehad hebben iets zoo-

danigs te gelooven, doch heb het nu met eigen oogen gezien. Ook doen zij op zulke feestdagen nog vele andere, schier ongelooflijke dingen; zoo b.v. doorboren zij hun tong met een ijzeren staaf, van een pink dik en 8 à 10 voet lang, en blijven op zijn minst een dag en een nacht lang in dien toestand, zonder eten of drinken, ja zelfs zonder zich in het minst te bewegen, want daardoor zouden zij het verdienstelijke hunner daden bederven. Wederom anderen steken een soort van zwaard door den mond tot in de keel, en blijven daarmede dagen achtereen liggen, met het hoofd naar boven gewend. Nog anderen scheuren zich de nagels van de vingers af, maken allerlei insnijdingen in hun lichaam, ja laten zich bijkans roosteren tusschen vuren; en vele dergelijke wreede praktijken meer hebben er onder deze Hindoes plaats, alles in de hoop van hun zonden te boeten en den hemel te verdienen.

En dan vragen wij of het eene dwaasheid is het Evangelie aan zulk een volk te gaan verkondigen! Zoo er van dwazen gesproken wordt, zijn zij het dan niet juist zelf, die het zendingswerk als dwaasheid durven beschimpen? Want al beschouwt men het Christendom enkel van den uitwendigen kant, dan zelfs nog is het een groote zegen. Dit arme volk aanbidt bijkans alles, uitgezonderd den waarachtigen God; t. w. den *Ganges*, krokodillen, koeien, apen, eekhorentjes, enz. enz. Laat ons dan bidden, broeders, en niet verflauwen, totdat Jezus heersche over de gansche aarde!”

### EEN REIS OM DE WERELD.

#### III.

Bij het verlaten van Hobart waren wij nog maar vier dagreizen van Nieuw-Zeeland verwijderd; vier vervelende dagen, want wij lieten een groot deel van de passagiers te Hobart achter. Dikwijls geven de reizigers naar Australië er de voorkeur aan, om via Kaap de Goede Hoop te gaan, inplaats van door het Suez-kanaal. Vooral in de zomermaanden is het, terwille van het vermijden van de Rode Zee, wel de moeite waard om een paar dagen langer onderweg te blijven en over Tasmania te reizen.

De westelijke winden hielden ons nog steeds gezelschap; gelukkig dat zij gedurende deze laatste dagen niet met stormkracht begonnen te waaien. De steenkolenvoorraad was sedert ons vertrek uit Teneriffe niet aangevuld. De aanhoudend doorbrandende vuren hadden zooveel kolen verbruikt, dat het schip aanmerkelijk minder diepgang had, en, staande op de kade te Hobart, trof het ons, hoe hoog voor- en achtersteven uit het water oprezen. Zonder averij bereikten wij echter onze bestemming.

Hoewel het bestaan van Nieuw-Zeeland waar-

schijnlijk reeds vroeger bekend was, is Abel Janszoon Tasman de eerste geweest, die omtrent deze eilanden vertrouwbaar berichten overbracht. In 1642 deed hij zijn groote ontdekkingsreis. In Augustus verliet hij Batavia, bezocht eerst het eiland Mauritijs, en voer toen in oostelijke richting naar Tasmania en daarna naar Nieuw-Zeeland, waarvan hij de kusten in December van datzelfde jaar bereikte. Zelf betrad hij den nieuw ontdekte bodem niet, daar de inboorlingen verscheidene van zijne manschappen vermoordden, ter plaatse die nu nog Moordenaarsbaai genoemd wordt. Deze baai ligt aan het noordeinde van het zuidelijke der twee eilanden waaruit Nieuw-Zeeland bestaat. Tasman voer voorbij den ingang van de straat, die de twee eilanden scheidt, vervolgde toen zijn weg langs de westkust van het noorder-eiland, aan welks uiteinde hij den naam van Kaap Maria van Diemen gaf, en noemde eindelijk den 6<sup>en</sup> Januari 1643 eenige eilanden, die ten noorden daarvan liggen, de Drie Koningen-eilanden. Vandaar zeilde hij langs de noordkust van Nieuw-Guinea naar Batavia terug.

Evenals met Tasmania het geval was, verlieten er lange jaren, eer deze zeeën weer door Europeanen bezocht werden. De volgende zeevaarder, die Nieuw-Zeeland bezocht, was de Engelschman Cook, die hier in 1769 aankwam. Hij omzeilde de beide eilanden, waarbij hij de kusten nauwkeurig verkende. Vandaar voer hij door naar Australië, en nam, namens den koning van Engeland, de oostkust daarvan in bezit.

Deze ontdekkingen hadden weldra groote gevolgen, want zij vielen juist samen met den onafhankelijkheidsoorlog in Noord-Amerika, die tengevolge had, dat de Engelsche koloniën in dat werelddeel het juk van het moederland afschudd'en, en onder anderen ook weigerden langer bannelingen uit Engeland te ontvangen. Men moest dus uitzien naar nieuwe streken, die, op zichzelf geschikt om de dwangarbeiders te ontvangen, ook zouden voldoen aan den eisch van verafgelegen en moeilijk bereikbaar te zijn. Daar het door Cook bezochte vasteland van Australië aan deze vereischen voldeed, besloot de Engelsche regeering daar een deportatie-kolonie te vestigen. In 1788, achttien jaren na de reis van Cook, en vijf jaren nadat de Vereenigde Staten van Noord-Amerika als zoodanig erkend waren, kwamen de eerste veroordeelden op de kust van Australië aan.

Uit dit kleine en onaanzienlijke begin, de beruchte nederzetting van Botany Bay, ontwikkelde zich het geheele tegenwoordige Australië. Doch niet overal op dezelfde wijze. Terwijl in Australië en in Tasmania de eerste stappen van regeeringswege werden gedaan, en alles officieel te werk ging, had Nieuw-Zeeland zijn ontstaan te danken aan het vrije initiatief van ondernemende particulieren. Wel is waar bestond de vrijheid in de eerste jaren vaak daarin, dat men aan het waakzame oog van den

gevangenebewaarder had weten te ontsnappen, terwijl de ruilhandel, die, in de plaats van het gezochte Nieuw-Zeelandsche vlas, den inlanders geweren en ammunitie verschaft, als initiatief beschouwd werd. Ernstige ongeregelheden kwamen toch niet dikwijls voor, en deze primitieve maatschappij van gelukzoekers en menscheneters schijnt een vrij zekere grondvesting gevonden te hebben in de wederzijdsche waardeering, om niet te zeggen 't ontzag en de vrees, waarmee de partijen elkander behandelden. Terwijl de zwarten bereid waren den blanken indringer als een eenigszins bevoorrecht wezen te beschouwen, begreep deze laatste dat voorzichtigheid tegenover de vrij ontwikkelde en zeer strijdlustige inlanders voor hem een levensvoorwaarde was.

Gelukkig leerde de inlander den Europeaan weldra ook van een andere zijde kennen. In 1814 gingen de eerste zendelingen naar Nieuw-Zeeland, en begon de heer Marsden, vanwege de Anglikaansche kerk, zijn arbeid onder de Maori's. Acht jaren later kwamen de Wesleyanen, en in 1838 werd de Roomsche bisschop Pompallier uitgezonden. Vooral de Anglikaansche bisschop Williams, die het Nieuwe Testament in het Maorisch vertaalde, werkte zeer mede tot de goede verstandhouding tusschen de beide rassen, daar hij door zijn werk een gemeenschappelijke grond legde, waarop zoowel Europeanen als inlanders zich konden plaatsen.

De fondamente van de kolonisatie waren nu gelegd; de grond was bereid voor de stelselmatige immigratie, die in 1840 begon. De wijze waarop men te werk ging verschilt geheel van de landverhuizingsplannen naar Amerika en de Transvaal, die men in de laatste jaren hoort opperen. Er werd een groote maatschappij opgericht om de geheele kolonisatie te bewerkstelligen; in het koopen van land, het verscheppen van de landverhuizers en de administratie van de nieuwe vestigingen, in alles was voorzien.

Hoewel deze maatschappij reeds lang is ten onder gegaan, en de beginselen waarnaar zij zich richtte niet altijd doeltreffend zijn gebleken, was het een grootsch en veelzijdig plan. Wel verre van zich te beperken tot landverhuizing in den engeren zin van het woord, dacht men onder het Zuiderkruis een nieuwe maatschappij te stichten, en daaraan, met achterlating van het slechte, al het goede van de oude wereld over te brengen. Een utopie, die weldra in ijlen rook zou vervliegen.

De ziel van deze onderneming was Edward Gibbon Wakefield, die meende, dat men het best zou slagen in het stichten van een voorspoedige en zich zelf besturende kolonie, indien men de groote onderdeelen van de maatschappij als het ware lichamenlijk, zij het dan ook op kleine schaal, kon overplanten. Naast een middenstand en een arbeidende klasse, wilde hij ook kapitalisten doen overkomen. Het was voor hem een hoofdzaak om lie-

den aan te lokken, die geld bezaten, en die, de waarde daarvan kennende, hun best zouden doen om het land, dat zij daarvoor zouden koopen, zoo goed mogelijk te exploiteeren. En bovendien moesten die gelden dan later strekken om de jonge kolonie in staat te stellen openbare werken aan te leggen, wegen en bruggen te maken, en om daarna ook aan minvermogende landverhuizers de gelegenheid te openen zich naar Nieuw-Zeeland te begeven. Hoe weldoordacht dit plan op zichzelf ook was, in de practijk dreigde het weldra hier op neer te zullen komen, dat de kapitalisten zich al het land toeëigenden, en de daglooners zelfs geen klein stukje grond konden verkrijgen. Met het steeds sterker wordende verzet tegen het groot landbezit is het Wakefield-stelsel geheel tot het verleden gaan behooren.

Terwijl de verspreide avonturiers van vóór 1840 doorgaans in vrede met de inlanders leefden, waren in de daarop volgende jaren de kolonisten in hevige moeilijkheden met de Maori's gewikkeld. Een groote oorzaak van twist was, dat men het niet eens kon worden over het koopen van land. Onder de Maori's heerscht een communaal bezit, zoodat in hun oogen geen verkoop geldig is, tenzij alle deelgerechtigden daarin hebben toegestemd. Daar er nu zelfs onder hen bijna altijd strijd bestond, wie de eigenlijke deelgerechtigden waren, was het voor de Engelschen zeer moeilijk de onderhandelingen tot een goeden uitslag te brengen. Geen wonder dat zij zich somtijds over de inlanders ergerden, wanneer er, nadat oogenschijnlijk iedereen betaald was, opeens nieuwe vorderingen werden gedaan. Bloedige oorlogen waren het gevolg van de twisten die hierop volgden, en tot 1870 waren er in Nieuw-Zeeland troepen van het Britsche leger om de kolonisten te beschermen. De soldaten hadden dikwijls de handen vol werk, want de Maori's streden niet alleen met groote doodsverachting, maar waren ook bijzonder bedreven in de kunst, om van nature sterke punten met bijna ondoordringbare palissadeeringen te voorzien. Deze onlusten zijn nu voorgoed over; het is reeds twaalf jaar geleden, dat men, en toen voor de laatste maal, het uitbreken van vijandelijkheden vreesde.

### DE SCHRANDERE MOZES.

In een kleine plaats van Hannover, zoo verhaalt de „Norddeutsche Bote”, was eens de betrekking van koster vacant gekomen. Wie beschrijft de verbazing van den predikant, toen op een goeden dag een Jood, Mozes Levi, in het dorp woonachtig, zich voor de opengevallen plaats aanbod.

„Maar Mozes,” zeide de geestelijke, „wij kunnen toch geen Jood als koster gebruiken?”

„Nu, mijnheer de dominee, ik zal mij dan, als ge

zoo goed wilt zijn, door u laten doopen, want ik wil gaarne Christen worden.” De geestelijke vermaakte zich in stilte over de bereidwilligheid van den Israëliet om zich te laten doopen, als hij maar koster kon worden, en antwoordde:

„Ja, Mozes, dat is nu alles heel mooi, maar zeg mij eens, hoe wilt ge als Christen heeten? Gij kunt dan onmogelijk uw ouden naam Mozes Levi blijven dragen; geen mensch zou u voor een Christen houden?”

„Nu ja, daar heb ik reeds over nagedacht, mijnheer de dominee; weet gij wat mij ingevallen is, ik kan wel Maarten Luther heeten.”

De predikant had wel willen uitbarsten in lachen. „Hoe ter wereld verzint ge dat?”

„Nu, lach als het u belijft niet; is Maarten Luther geen goede naam? en dan behoef ik de letters op mijn linnengoed niet te laten veranderen, dat M. L. gemerkt is.”

Wat dunkt u, was die Mozes niet een schrandere man? Zijn schrandereheid deugt wel is waar niet veel. Laat ons nu evenwel vragen: Is er ook niet menig Christen, die gaarne van zijn geloof wil afstand doen, als hij daardoor in zijn zaken vooruit kan komen? Voor velen is hunne belijdenis gelijk eene jas; als ze niet meer past, gooien zij haar uit en trekken een andere aan. Dit is inderdaad het beste bewijs, dat zij in het geheel geen geloof hebben, want het ware geloof in Christus doet liever afstand van goed en bloed, dan Hem te verloochenen. In het geloof in den Heere te sterven maakt zalig; zonder geloof in Hem te leven maakt ongelukkig, zelfs al had iemand alle schatten ter wereld.

### Dr. PHILIP SCHAFF.

Wat men reeds eenigen tijd vreesde, is gebeurd. De welbekende dr. Schaff is door den dood uit de strijdende Kerk opgeroepen. In hem verliest Amerika een man van groote geleerdheid en verbazende werkkraft.

Geboren in Zwitserland en opgevoed in Duitschland, waar hij verschillende hoogeschoolen bezocht, kwam hij, bijna vijftig jaren geleden, naar Amerika, waar hij, aanbevolen door dr. F. W. Krummacher, professor werd aan het seminarie der Deutsche Gereformeerde Kerk te Mercersburg, Pennsylvanië. Aan die inrichting heeft hij zijn eerste kracht en liefde gewijd. Daar was hij geheel en al tehuis. Als discipel van Neander vond hij met zijne piëtistisch gekleurde mystiek in Mercersburg de rechte plaats. In gemeenschap met dr. Nevin heeft hij vooral medegewerkt tot ontwikkeling der zoogenoemde Mercersburg-Theologie, die niets anders is dan „eene vrij bewerkte nieuwe uitgave” van de Duitse Vermittelungstheologie. Daar in die jaren

verscheidene studenten tot de Roomsche Kerk overgingen, werd hij aangeklaagd, het Roomsche zuurdeeg te mengen onder het meel der Gereformeerde leer. Hij werd, wel is waar, vrijgesproken, maar, zegt een Amerikaansch blad, „het kan niet geloofend worden, dat de nadruk, dien men in Mercersburg legde op de vleeschwording van het Woord inplaats van op het kruis van den Borg en Middelaar, en het verband, dat men poogde te leggen tusschen het Avondmaal en het Godmenschelijk leven van Jezus, voor velen een brug werd, die hen naar het Roomsche kamp leidde.”

Later kwam dr. Schaff in aanraking met de Presbyteriaansche Kerk, en weldra werd hij benoemd tot hoogleeraar in de Kerkgeschiedenis. Hij heeft het zelf verhaald, dat hij er tegen opzag zich met de Presbyteriaansche Kerk te vereenigen, daar hij in vele stukken niet overeenstemde met de leer, die in de symbolische boeken dier Kerk uitdrukking gevonden had. „Wij eeren hem,” zegt hetzelfde blad, „wegens zijne oprechtheid in het opperen dier bezwaren, en waardeeren zijne positie. Niet waardeeren echter kunnen wij de verhouding der leiders dier Kerk in die dagen, die hem den weg baanden door hem te verzekeren, dat de toestemming tot de formulieren van eenigheid eigenlijk niets anders was dan eene formaliteit. Hoe men dit zeggen kon, en hoe dr. Schaff in dat gezegde berusten kon, verklaren wij niet te begrijpen. Met dr. Schaff drong de Deutsche Vermittelungstheologie de Presbyteriaansche Kerk binnen.”

Het is niet te loochenen, dat dr. Schaff, inzonderheid op het gebied der Kerkgeschiedenis, een internationalen roem bezat. Wel heeft hij op verschillende andere terreinen zijne krachten beproefd, maar zijn naam zal altijd verbonden blijven met de ontwikkelingsgeschiedenis der Kerkhistorie. Sommige zijner geschriften hebben geen blijvende waarde, maar zijne Kerkgeschiedenis zal nog bestudeerd worden, wanneer zijn andere werken reeds lang vergeten zijn.

Als hoogleeraar was hij bemind bij al zijne studenten. Volgens de getuigenis van iemand, die aan zijne voeten gezeten heeft, was hij de eenige, die persoonlijken omgang zocht met zijne discipelen, om in den geest van een Tholuck invloed te oefenen op hun godsdienstige ontwikkeling.

## UIT HET LEVEN.

### *Dichte bevolking.*

Dezer dagen is verschenen het rapport van den heer Baines, den hoofdamtenaar voor den bevolkingencensus in Britsch-Indië.

In 1891 bedroeg de geheele bevolking van Britsch-Indië 287,223,431 zielen, waarvan 221,172,952 in

de Britsche bezittingen en 66,050,479 in de leenroerige staten. Van dit totaal behoorden er 72,33 pCt. tot den godsdienst der Brahmanen, 19,96 pCt. tot den Islam, 3,32 pCt. tot de Animistische of oorspronkelijke vormen van heidendom en 0,8 pCt. tot het Christendom.

Groot is de dichtheid der bevolking van het Indische schiereiland. Terwijl toch Hindostan slechts 3 pCt. beslaat van de landoppervlakte der aarde, bevat het 20 pCt. van de geraamde bevolking onzer planeet. De dichtheid bedraagt gemiddeld 279 zielen op de vierk. Eng. mijl, tegen 249 in Italië, 237 in Duitschland, 191 in Oostenrijk en 186 in Frankrijk.

### *Indiaansche dankbaarheid.*

Dicht in de nabijheid van Lichfield in N.-Amerika bevond zich een herberg, die druk bezocht werd. Op zekeren avond komt daar een vermoeide Indiaan aan, die om eenige verversching vraagt teneinde zijn tocht te kunnen voortzetten. Hij was op de jacht geweest en was zeer vermoeid, en bovendien verdrietig daar hij niets geschoten had, en dus ook de waardin dezer herberg zijn gelag niet betalen kon, wijl hij geen geld bij zich had. Hij vraagt haar het hem te willen borgen tot hij terug zou komen, maar daarvan wilde ze niets weten. Hoe hij bad en smeekte, niets wou ze hem geven, totdat hij eindelijk, inwendig vertoornd, zich omwendde om heen te gaan. Toen riep een vreemdeling, die daar zat en het geheele voorval mede had aangehoord, hem terug, tot de waardin zeggende, dat hij het den armen Indiaan wel wilde schenken. Zeer blij en dankbaar drukt deze hem hartelijk de hand, toen hij met veel graagte en smaak zijne verkwikkingen genuttigd had. Hij belooft hem eenmaal zijn dank te zullen bewijzen; voor 't oogenblik wilde hij, zoo de hospita het toestond, hem ter belooning slechts eene geschiedenis mededeelen. De waardin had daar niets tegen in het vooruitzicht op eene prompte betaling, en de Indiaan, aan den vreemdeling gevraagd hebbende of hij den Bijbel kende, begon aldus: „Welnu, de Bijbel zegt ons, dat God de wereld schiep en, haar aanziende, zeide dat zij goed was! Toen schiep Hij het licht, en ook dat was goed in zijne oogen. Daarop scheidde Hij het water van het droge, stelde de maan en de sterren aan den hemeltrans, en zeide wederom dat alles goed was, zeer goed. Vervolgens schiep Hij viervoetige en kruipende dieren, gevogelte en visschen, boomen, planten, bloemen, kruiden, en vond het alles zeer goed en schoon. Ten slotte schiep Hij den mensch naar zijne beeltenis, en hem aanschouwende, sprak Hij: Gij zijt goed, zeer goed! Maar het allerlaatste plaatste Hij de vrouw op den aardbodem, zag haar aan, en... zeide *niet* dat zij goed was. Hij zeide er niets van,”



Wat de waardin bij het hooren van dit verhaal, dat zulk een slimme wraakneming van den Indiaan was, gevoelde, laat zich gemakkelijk denken. De pijl, zoo behendig afgeschoten, kon niet missen haar binnenste te treffen. Zij had de werken der mensche-lievendheid verkracht, en dit was haar loon, dat zij op zulk een gevoelige wijze een les van dien armen Indiaan ontving.

De vreemdeling, die van de straf der waardin getuige geweest was, bevond zich eenige jaren later in de wildernis tusschen Lichfield en Albam. Daar werd hij gevangengenomen door een troep Indianen, die hem van alles heroofden, en naar Canada voerden, alwaar hij ter dood gebracht zou worden. Reeds stond hij aan den martelpaal gebonden, toen een oude vrouw aan den hoofdman de vergunning vroeg, dezen man tot haar zoon aan te nemen, daar zij den haren in den krijg had verloren. Dit werd haar, hoewel niet zonder moeite, toegestaan, en zij nam den van een reeds onvermijdelijk geachten dood geredde met zich naar huis, en deze bracht den winter in haar gezin en woning door, waar hij zich aan de vreemde en ruwe levenswijze der Indianen gewennen moest.

Toen hij nu den daarop volgenden zomer op zekeren dag op het veld alleen arbeidde, kwam er een onbekende Indiaan naar hem toe, die hem een dag bepaalde, waarop hij zich op zekere plaats bevinden moest. Ofschoon hij het den vreemden inboorling beloofde, gevoelde hij er weldra berouw over, en ging niet, daar hij een hinderlaag vreesde. Den volgenden dag was de Indiaan daar echter al weer, en verzocht hem dringend om nu toch te komen, daar geen kwaad hem deren zou. Al was het dan ook met een bezwaard gemoed, hij ging ditmaal toch, en vond op de aangeduide plaats een voldoende hoeveelheid munitie, twee geweren en een knapzak. De vreemdeling beval hem zich de helft daarvan toe te eigenen en hem te volgen. Hij begon nu toch in te zien, dat hij zich wel vergist kon hebben, want als de Indiaan hem had willen dooden, had hij het nu wel terstond kunnen doen.

Vertrouwend op de eerlijkheid van zijn gids, volgt hij diens voetspoor langs allerlei ongebaande wegen en door de dichtste, zwaarste bosschen. Aan het einde van drie dagen zeide de vreemde geleider tot hem: „Ziet gij gindsche stad? dat is Lichfield!” Daarop riep hij den verbaasden Engelschman het voorval in de herberg te Lichfield in 't geheugen, en maakte zich bekend als den hongerigen Indiaan, die nu zijne belofte vervuld had. „Ik ben die Indiaan”, riep hij uit; „thans betaal ik u; ga huiswaarts.” Hierop vertrok hij.

#### *Stijbloemen.*

1. Veel hooi en stroo alsmede drie varkens kwamen in de vlammen om.

2. Hij leed aan een slepende ziekte, waarvoor hij zich in het Zuiden had teruggetrokken.
3. Ik verheugde mij op het Paaschfeest, dat over drie weken zou aanbreken.  
(Hoe iemand zich op een feest, dat nog komen moet, tevoren reeds verheugt, is een raadsel.)
4. Komt zingen wij met blijde geesten,  
Ter eere van deez' groote feesten.
5. Het werd hem door den engel aangezegd, en verblijdde zich van ganscher harte.
6. Uit de kerk terugkeerende, lag de woning in asch.

## ONZE LEESTAFEL.

Ook de heer A. BERENDS te 's Gravenhage kan wijzen op een flinken catalogus der bij hem uitgegeven werkjes voor de Zondagsschool. Onder deze zijn er van gezochte schrijvers. Bij getallen zijn de prijzen van vele de helft minder. Bij bestelling van f10 krijgt men nog een premiewerk. We noemen:

Wagner, „De Geus van Asperen”, „Het Jagershuis in den Elzas”; Verhalen van Luitingh en Veenendaal, „Eduard” en A. van Hulshorst. Verder „De molenaar van Heinsdijk”, een treffend verhaal. „Marcella of de roos van Nicodemië” van Van Linschoten en „De Zwaardveger van Leiden” zijn boekjes, die op verschillend terrein, kerk- of vaderlandsche geschiedenis, door boeienden verhaaltrant zich onderscheiden en door aangename druk en fraaie plaatjes zich aanbevelen.

Keurig uitgevoerd is het werkje van Gerdes, „De Vergelding.” Kortom, de heer Berends geeft, getuigen de *herdrukken*, ook zeer gewilde werkjes, en van alle soort en prijs.

Met genoegten lazen we, dat de **Jongelingsbode** (het Orgaan van het *Nederlandsch Jongelingsverbond*), die een jaar geleden weekblad werd, nu met 1 Januari a.s. weder in grootte zal verdubbeld worden. Het blad heeft vooral in den laatsten tijd een zeer rijken, leezamen inhoud, die ook niet-jongelingen aantrekt en geeft veel op allerlei gebied, in dicht en on dicht. In den nieuwen jaargang hoopt men nog tal van rubrieken meer tot haar recht te laten komen. Hoewel het blad van 4 op 8 bladz. per week wordt gebracht, blijft de prijs dezelfde, f1.75. Uitgever de heer C. C. CALLENBACH, Nijkerk.

We bevelen onzen lezers kennismaking zeer aan. Onder de medewerkers zijn vele bekende en geachte mannen, en de Redactie is blijkbaar ten volle berekend voor haar taak.

Zeer lieve boekskens en platen zijn het, die de heer G. F. CALLENBACH tegen het Kerstfeest het licht deed zien, en alle Bijbelsche onderwerpen behandelen, 't zij uit het leven onzes Heeren, dat van Elia of dat van Jakob. De Bijbelsche platen met hijschriften zijn keurig en verdienen als de boekjes met hun vele fraaie platen ter uitdeeling en verspreiding alle aanbeveling. Een goede gedachte is hier uitnemend verwerkelijkt.



# Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

## DE TWEE BOEKDRUKKERS.

In een stad van den Elzas woonden twee boekdrukkers, die bij iedereen als vroolijke makkers bekend waren, en die men, daar men ze bijna altijd samen zag, voor groote vrienden hield. Het was in het jaar 1848, dat de democratische denkbeelden ook deze twee boekdrukkers meëlslepten; beiden waren „dageraadsmannen”, en hun geloof werd dagelijks door de socialistische geschriften gevoed, die in de drukkerij waar zij werkten bij voorkeur gedrukt werden. Men ziet, wat thans zoo vaak voorkomt is juist niet nieuw, en de geest des boozen wandelde toen rond als thans.

Er was evenwel nog een groot onderscheid tusschen hen. De jongste had een edele natuur, en bezat een oprechte liefde en toewijding voor zijn volk en vaderland, hoe verkeerd zijne beginselen ook waren; hij hield zich echter overtuigd, dat geen godsdienst en geen koninklijke regeering konden samengaan met de welvaart van het volk. Zijn makker daarentegen, die 10 jaar ouder was dan hij, was ruw, driftig en zeer slecht. Hij haatte ieder die boven hem was; en verachte een ieder die beneden hem stond. Zijn haat tegen iedere burgerlijke verordening en alle godsdienstig geloof was geworteld in zijn zedeloos leven. Hij was een dronkaard; hij had zijne eigen vrouw verlaten en leefde met die van eene andere.

Aan een burgerlijken opstand medeplichtig, stonden beiden in groot gevaar van hun leven. De oudste,

Fischer, redde er zich door leugen en list uit. De jongste, Gonthier, had voor een zaak, die hem een gewetenszaak was, volgaarne brood, vrijheid en bloed opgeofferd; hij was echter door een bijzonder merkwaaardige besturing van Gods voorzienigheid uit de gevangenis en van het daarop volgende doodvonnis gered. Terzelfder tijd, waarop God hem uit den tijdelijken nood redde, klopte Hij ook met den vinger der genade aan zijn geweten aan. Een eenvoudig werkman, dien hij toen juist leerde kennen, en die door zijn geheelen wandel een schoon getuigenis voor het Evangelie gaf, sprak tot hem van de liefde van Jezus Christus, die voor onze zonden gestorven en opgestaan is. Er brak een hevige strijd aan in het hart van Gonthier, toen zijne oogen geopend werden, hij zijne zonden aanschouwde en Hem leerde kennen, dien hij zoo langen tijd had verworpen en veracht. Hij begon den Bijbel te lezen, die tot dien tijd een gesloten boek voor hem geweest was. Natuurlijk waren hem nog vele plaatsen, vooral in het Oude Testament en in de brieven van Paulus onverstaanbaar; maar de geschiedenissen uit de Evangelien drongen diep in zijn hart en hielden zijne gedachten steeds bezig. Hoe dikwijls, wanneer hij des avonds na den arbeid in zijn kleine kamer op en neer ging, kwamen al de versmadingen, waarmee hij vroeger zelf het Christendom gesmaad had, hem weder voor den geest; maar alsdan blonk daarnaast nog helderder het beeld van Jezus, hoe Hij den blinde

heelt, Lazarus opwekt, of aan Petrus vraagt: „Hebt gij Mij lief?” En uit den grond van zijn hart sprak alsdan eene stem, die zeide: „Heere! Gij weet alle dingen, Gij weet, dat ik U liefheb! Ik geloof, Heere! kom mijne ongeloovigheid tehulp.”

De omgang met zijn vroegere makkers, die overigens te dier tijd juist gestremd was, was hem ondragelijk. Hij ging alleen om met dien vromen werkmán, die hem het eerst het Evangelie verkondigd had en vertrok vervolgens uit zijn stad naar een andere.

Verscheidene jaren verlieden, en de twee boekdrukkers hadden elkander geheel uit het oog verloren. Sedert Fischer zich niet meer met politieke aangelegenheden mocht bezighouden, verzonk hij steeds meer en meer in de zonde; bij dag werkte hij, en de avonden bracht hij gedurig in de gemeenste kroegen door. Eindelijk, toen de gestrengheid der politie eenigszins verminderd was, kwam er wederom eene vereeniging van handwerkers tot stand, door welke opnieuw de vreeselijkste leeringen des ongeloofs bekend en verspreid werden.

Gonthier daarentegen ondervond wat beproeving en vertroosting op den weg eens Christens gevonden worden. Op zijn eerste blijdschap des geloofs volgden beproevingen en strijd. Er was in hem een strijd tusschen licht en duisternis, zooals altijd het geval is, wanneer er tusschen den breeden en den smallen weg gekozen moet worden en men afstand moet doen van al hetgeen den Heer niet welbehagelijk is. Niets is moeilijker voor vleesch en geest, dan deze strijd tusschen den ouden en den nieuwen mensch, dan dit sterven van den ouden mensch vóórdat wij de overwinning behalen. Gonthier had in zijn nieuwe woonplaats wel eenige Christelijke vrienden gevonden; maar vooral bad hij in zijn strijd om kracht van God, en die hield hem staande, sterkte hem, en maakte hem eindelijk tot een zijner ijverige en nederige volgelingen.

Na eenige jaren drongen hem de omstandigheden weder naar die stad te trekken, waar hij het eerst gewerkt had. Dit viel hem zeer moeilijk, want hij had een afkeer van die plaats, daar hij zich nog steeds met droefheid de zonden herinnerde, die hij daar begaan had. En nauwelijks is hij daar, of hij hoort op straat iemand achter zich zijn naam roepen. Het was Fischer, wiens geheele voorkomen toonde, hoe hij dagelijks leefde. Zij groetten elkander; maar Gonthier maakte zich spoedig van hem los, want hij had een afkeer van zijn vroegeren makker, en het was hem als ware hij met den verleider in persoonlijke aanraking. Fischer daarentegen, die niet de minste gedachte had van Gonthiers verandering, was zeer verblijd hem weer te zien. Toen hij uit de weinige woorden, die zij samen gewisseld hadden, gehoord had, dat Gonthier nog geen huis had, ging hij naar zijn buurman, en huurde daar een goede woning voor hem, en zoo was Gonthier tegen zijn wil gedrongen naast hem te wonen.

Nauwelijks had hij in die woning zijn intrek genomen of Fischer bezocht hem, om hem naar een der vereenigingen van handwerkers af te halen. Toen antwoordde Gonthier: „Hoor eens, Fischer! ik moet u maar dadelijk de zuivere waarheid zeggen, opdat gij weten moogt wie ik nu ben. Ik ben niet meer, zooals ik vóór vier jaren was: ik kan geen deel aan uw vereeniging nemen. Ja,” ging hij voort, toen hij den vragenden blik van Fischer zag, „ja, zoo is het; mijn denkbeelden zijn veranderd; ik geloof nu, dat er een God is en Jezus Christus is mijn Heiland geworden. Ik geloof, dat Jezus Christus is gestorven voor mijne zonden, en opgestaan om mij te rechtvaardigen.” Het gelach van Fischer bellette hem verder te spreken. „Dat is heel aardig!” riep deze uit; „maar van die aardigheid wil ik niet alleen het plezier hebben; ik geef u drie glazen brandewijn, indien gij haar ook aan de anderen vertelt.” Hij stond op en wilde heengaan, vast overtuigd dat Gonthier hem zou volgen, want hij dacht dat diens woorden slechts een grap waren.

Toen Gonthier echter stil bleef staan en op plechtigen toon er bij voegde: „Wat ik zeg is mij volkomen ernst; ik heb u verder niets te zeggen,” werd Fischer zeer boos, bespote hem en liep eindelijk toornig weg. Gonthier, die heel kalm gebleven was, bleef nog langen tijd, in een stil gebed verzonken, zitten.

Natuurlijk had Fischer nu geen lust meer om met Gonthier om te gaan. Deze hoorde noch zag hem bij dag; maar iederen nacht tusschen 12 en 1 uur hoorde hij hem met vreeselijk geraas tehuiskomen. Daarop volgde dan geregeld zijn razen en vloeken tegen zijne vrouw en dochter, die alsdan luide om hulp begonnen te roepen. Op een Zondagmorgen kwam, tot Gonthiers verbazing, de vrouw van Fischer bij hem in de kamer, klaagde hem haar nood over de mishandelingen, die zij van haar man had te verduren, en zeide dat, als dat niet veranderde, zij geen anderen uitweg wist dan zich te verdrinken. Hoe diep medelijden Gonthier ook met haar had, hij voelde zich nochtans genoodzaakt haar de waarheid te zeggen. Hij zeide: „Uw toestand is verschrikkelijk; maar is het niet uw eigen schuld? Gij hebt volkomen recht om u over Fischer te beklagen; maar hebt gij niet nog veelmeer oorzaak om uzelf aan te klagen? En zoo langen tijd gij dit niet doet, kan uw toestand niet beter worden.”

Hij maakte haar opmerkzaam hoe zij haar eigen man had verlaten en nu in zonde leefde; welk een slecht voorbeeld zij daardoor aan haar dochter gaf, die nooit naar de kerk ging; hoe zij des Zondags altijd nog geld had om zich mooi te kleeden en uit te gaan, hoewel zij nu klaagde dat zij niets te eten had. „Het is natuurlijk, dat zulke zonden droevige vruchten dragen. Maar,” zeide hij, „God straft u door uw eigen zonden, opdat gij tot uzelf moogt komen, en u, terwijl het nog tijd is, bekeert. Beproof

het eens: begin een nieuw leven, zoek den Heer, vraag Hem om vergeving en hulp, en gij zult ondervinden, dat Hij zich niet doof houdt voor het geroep der ongelukkigen." De arme vrouw zat met neergeslagen oogen en weende in stilte. Hij vertelde haar nu, hoe ook hij vroeger een even zondig leven had geleid als Fischer; hoe echter de barmhartigheid Gods hem van het verderf gered had.

„Ik ben," zei hij, „niets beter dan gij, een zondaar als gij, maar ik weet bij ondervinding, dat Jezus zich over zondaren ontfermt en hun de zonden vergeeft, indien zij gelooven, dat Hij voor hen gestorven en opgestaan is. Ik heb ondervonden, wat zijn machtige genade aan een door zonden bevuurd geweten kan uitrichten, en daarom voel ik mij verplicht, om van de genade en trouw mijns Verlossers te getuigen. Ik weet niet of gij mij begrijpt; maar geloof mij, indien gij Jezus niet zoekt, zal uw ellende steeds grooter en uw einde verschrikkelijk wezen!" —

„Ach! mijnheer Gonthier," zeide zij weenende, „ik begrijp u zeer goed, ik was vroeger, toen mijn vrome moeder nog leefde, geheel anders dan nu." Langen tijd belett'en haar heur tranen verder te spreken; eindelijk vertelde zij, hoe zij in haar jeugd in de school en in de kerk het Woord van God had liefgekegen; maar dat zij sedert haar huwelijk niet meer ter kerk was gegaan, daar haar eerste man haar zulks had verboden; en hoe van dien tijd aan zonde en ellende haar eenig lot waren geweest.

Gonthier vermaande haar vervolgens om de mishandelingen van Fischer met geduld te dragen en om haar woning zoo makkelijk als maar mogelijk was in te richten, opdat hij niet in de verzoeking mocht komen om naar de herberg te gaan. Ook ried hij haar aan om voor zichzelf en haar man veel te bidden, en met haar dochter den Bijbel te lezen, dien hij haar voor dat doel ten geschenke gaf. Eindelijk moest zij hem nog beloven ook haar man te vermanen, indien zij er gelegenheid voor had.

Fischer zelf veranderde zijn levenswandel niet; maar het geraas duurde des nachts niet meer zoo lang, daar zijn vrouw nu geduldiger geworden was.

Onderwijl was het zomer geworden, en Gonthier rustte des avonds dikwijls op de bank voor zijn woning uit. Eens nu kwam Fischer, die hem tot hiertoe vermeden had, tot hem met een papier in de hand, en zeide: „Zie, dit papier is nu juist gedrukt; het zal u en de uwen wel tot zwijgen brengen. Lees het eens, en zeg mij alsdan, wat gij er van denkt." Gonthier las het blaadje, welks inhoud bewijzen zou, dat de Bijbel slechts een verzameling van fabelen was, en dat men in den Bijbel alleen datgene mocht behouden wat Jezus van Nazareth zelf geleerd had.

„Wat zegt gij er van?" vroeg Fischer met zegevrienden blik. „Niets," antwoordde Gonthier. „Hoe-zoo niets?" vroeg Fischer. „Omdat," antwoordde

Gonthier, „het zonder eenig nut is, met menschen die zulke dingen schrijven te redetwisten; ik doe het tenminste niet. Zulk een schrijver meent iets geheel nieuws geschreven te hebben, en al 1800 jaar hebben de vijanden van het Evangelie dit alles reeds geschreven; desniettegenstaande heeft het Christendom zich steeds verder en verder verbreed en de wereld overwonnen. Deze mensch ware verstandiger geweest, indien hij den Bijbel had gelezen, voordat hij er tegen schreef. Overigens geloof ik, dat hij om hetgeen Jezus, dien hij voor een bedrieger houdt, geleerd heeft, ook niet veel geeft. Bij voorbeeld, Fischer, wat zegt gij van de woorden: „Ga in door de enge poort; want wijd is de poort en breed is de weg, die tot het verderf leidt, en velen zijn er, die door denzelfden ingaan; want de poort is eng en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er, die denzelfden vinden"? Zie dit heeft Jezus toch zelf geleerd."

Het zal mijn lezers zeker niet verwonderen, dat Fischer een gesprek, dat zulk een wending nam, niet lang voortzette; misschien verbaast het hen, dat hij bij zijn buurman toch steeds nieuwe pogingen aanwendde. Gonthier nu bediende zich steeds van deze gesprekken, om Fischer de barmhartigheid van Jezus bekend te maken, die gekomen was, om te zoeken en zalig te maken wat verloren is. Wanneer Fischer hem alsdan bespote, was zijn vertrouwen op God groot genoeg, om onder alle bespottingen kalm te blijven. Dit kalme vertrouwen was een krachtiger getuigenis voor het Evangelie, dan het krachtigste woord zijn kon. Hoemeer Gonthier nu weder met Fischer omging, hoemeer medelijden hij met hem kreeg, en hoemeer hij wenschte hem bekend te maken met Jezus, die alleen hem trekken kon uit zijne zonden!

Fischer moest die liefde toch wel eenigszins gevoelen, daar hij, niettegenstaande zijn wrok tegen iedere Christelijke leerstelling, telkens weder bij Gonthier kwam. Deze nu bezocht Fischer ook eens, en had de levensgeschiedenis van een zendeling meêgebracht, die hij Fischer voorlas. Het gelezene had Fischer in zulk een treurige onrust gebracht, dat hij uit ontevredenheid zijne vrouw den volgenden morgen mishandelde en over Gonthier, die, gelijk hij zeide, hem in zijne strikken wilde vangen, geweldig in verwenschingen uitbarstte. Toen Gonthier zulks hoorde, ging hij er natuurlijk niet weer heen, maar na verloop van acht dagen kwam Fischer weer bij hem. Hij deed, als wilde hij een paraplu leenen; doch nauwelijks was hij in de kamer, of hij begon weder een godsdienstig gesprek, en haalde een nieuw lasterschrift tegen het Evangelie uit den zak. Gonthier echter viel hem in de rede, en zeide: „Fischer! gij verhardt u tegen de waarheid; maar ik waarschuw u, als vriend, dat gij God geen tegenstand zult kunnen bieden; gij moet u tot Jezus wenden en het heil, dat u aangeboden wordt, aannemen, of gij zult,

indien gij voortgaat Hem te weerstreven, voor eeuwig verloren gaan."

Men kon Fischer duidelijk den strijd en de onrust van zijn geweten aanzien. Nochtans zeide hij niets, dan dat hij de paraplu den volgenden morgen terug zou zenden.

Gedurende eenige dagen had Gonthier hem niet gezien, toen Fischers vrouw bij hem kwam en hem vertelde, dat haar man verkouden was en te bed lag. Gonthier ging er terstond heen om hem te bezoeken; doch nauwelijks zag de zieke hem, of hij begon hem uit te schelden, en te roepen, dat hij maken zou dat hij wegwam. De ziekte duurde langen tijd, en gedurende een geheele week lag hij buiten kennis. Zijn vrouw leed groot gebrek, zoodat Gonthier slechts droog brood at, om met het geld, dat hij spaarde, Fischer en diens familie te kunnen ondersteunen. Eindelijk nam de ziekte een gunstige wending, en Fischer lag rustig in het bed en liet zich als een kind oppassen; nogtans waagde Gonthier het niet zich te laten zien. Eenige dagen later kwam de vrouw en vertelde aan Gonthier, dat haar man haar dien middag naar den zolder had gezonden, om hem uit een oude kist, die daar stond, een Bijbel te halen; en daar had zij dan ook een nog heel nieuwen en mooi ingebonden Bijbel gevonden, dien haar man, toen hij aangenomen was, ten geschenke had gekregen. Zij had hem daarop gevraagd of zij er hem uit zou voorlezen, welke vraag hij echter met neen had beantwoord, waarop hij haar onder eenig voorwendsel uit de kamer had gezonden. Toen zij echter na verloop van een half uur er weder inkwam, had hij den Bijbel opengeslagen op zijn bed gelegd. Hij had er dus waarschijnlijk in gelezen, doch wilde het voor zijn vrouw niet weten. Gonthier kon hem nu vrij bezoeken; echter wachtte hij zich, om over godsdiensdienst met hem te spreken, maar betoonde hem steeds de innigste deelneming.

En zie, de Heer werkte in stilte aan het hart van dezen verhardten zondaar; en toen hij weder gezond was, was zijn haat tegen het Evangelie geheel verdwenen. Hij gevoelde dat hij op den weg, dien hij tot hiertoe had bewandeld, voor eeuwig zou verloren gaan, en vroegde met angst, of er voor hem nog eenige hoop was, om genade en vrede te ontvangen. Gonthier las steeds den Bijbel met hem, bad met hem, en ging met hem naar de kerk. Fischer dronk nu geen brandewijn meer, en in zijn huis heerschte althans vrede. Ook werd het hem weldra moeilijk om werkzaam te zijn aan eene boekdrukkerij; waar de meest goddelooze geschriften gedrukt werden, en waar hij des Zondags moest werken. Toen hij Gonthier hierover raadpleegde, zeide die tot hem: „Indien gij God wilt dienen, zoo kunt gij de wereld niet dienen; gij moet dus kiezen." Fischer vroeg nu eerst aan zijn heer om den Zondag vrij te hebben; doch deze weigerde zulks, en zoo geraakte hij zonder

werk. Dit nu was een zware proef voor Fischer, daar hij niets bezat dan hetgeen hij verdiende. Maar de zekerheid van Gods wil gedaan te hebben, maakte hem vergenoegd.

Gonthier verliet zijn vriend in den nood niet, maar deelde zijn verdienste met hem. Doch daar hij geen werk weer in eene drukkerij kreeg, zoo moest hij tot zijn vroeger ambacht (wagenmaker) terugkeeren. Nu verdiende hij als wagenmakersknecht wel heel weinig, zoodat hij zeer zuinig moest leven; nochtans was hij tevreden, en zou voor niets ter wereld zijn tegenwoordige leven met zijn vorige dagen hebben willen ruilen. Zijn vrouw en dochter deelden zijn Christelijke blijdschap, en de Heere, die hem van den dood verlost had, en nu het fundament van hun geluk en heil werd, woonde bij hen. Des Zondagmorgens gingen zij samen ter kerk, den middag gingen hij en zijn dochter naar de Zondagsschool, en des avonds kwam Gonthier bij hen; dan lazen zij samen Christelijke boeken, en baden en dankten den Heer, die hun zoo genadig was geweest.

Dit is een eenvoudige geschiedenis uit een woeligen tijd. Zij kan ook in den onzen nog nut doen.

## DE WATERGEUZEN

DOOR

P. J. KLOPPERS.

(Slot.)

Wij zullen de Watergeuzen op hunne rooftochten niet volgen. Deze toch leveren niets ter afwisseling op dan de voortdurende en strenge wraakoefeningen, welke de hertog van Alva en zijn stedehouder Caspar Robles op hen toepasten. Veel liever dan getuigen te zijn van de woeste tooneelen, welke ze nu in Noord-Holland, dan in West-Friesland en Groningen aanrichtten, haasten wij ons om tegen Palmzondag van het jaar 1572 het stedeke Brielle te bereiken, het glanspunt hunner en onzer historie, vanwaar zij onder Gods beschikking, door een stouten zet, weer hoop en vertrouwen uitstortten in de harten van Oranje en de door alle teleurstelling verslagen bevolking.

Als sleutel van de Maas was de stad van oudsher wel versterkt en telde slechts twee poorten, de Noord- en Zuidpoort. De Waterpoort, op geringen afstand van de Noordpoort gelegen, onderhield slechts de gemeenschap tusschen de stad en de verdedigingswerken. De haringvisscherij had de stad doen bloeien en haar ligging aan den mond der rivier had haar ook voor den scheepsbouw belangrijk gemaakt. De geboorteplaats van Angelus Merula, wiens lotgevalen we reeds vroeger leerden kennen, had hare poorten reeds vroeg geopend voor de predikers der

Hervorming en haar vroedschap had de beide kerken der stad gretig voor de nieuwe leer ontsloten, doch ze moest haar hang naar ketterij duur betalen. Schout en schepenen werden uit de regeering gezet en niet minder dan vier en tachtig burgers werden op bevel der landvoogdes uit de stad gebannen. Toen had men er den moed laten zakken en 't was misschien aan de rustige houding der burgerij en haar zich schikken in het onvermijdelijke te danken, dat Alva den dwazen stap beging eene veste, eensdeels door hare ligging zóo belangrijk, anderdeels bekend om de genegenheid, welke haar burgerij den prins van Oranje toedroeg, bijna geheel van bezetting te ontblooten.

't Was dan op den morgen van Palmzondag, dat Pieter Jansz. Koppstock, de veerman van Maassluis op Den Briel, zijn nederige woning op Rozenburg verliet, om zich naar het veer te begeven. Dáar wachtten hem reeds eenige kooplieden uit Maassluis, ongeduldig om naar Den Briel overgezet te worden. Instappen was het eerste werk en, nadat de veerman de schuit losgemaakt had, stak men van wal. Doch nauw had hij een dertig riemslagen gedaan, of een der passagiers meende in de verte een groote koopvaardijvloot te ontdekken. Hij gaf zijne ontdekking den veerman te kennen en deze, na een wijle getuurd te hebben, antwoordde:

„Als ik niet geheel miszie, dan zijn het de Watergeuzen!”

„Om 's hemels wil, dan dadelijk terug naar land!” schreeuwen de verschrikte kooplieden en onze veerman, wel overtuigd, dat hem zijn loon niet ontgaan zal, roeit terug. Inmiddels heeft men ook te Maassluis de schepen ontdekt en men is het daar tamelijk wel eens met het vermoeden van den veerman. Deze wil er het zijne van hebben en, wel wetende, dat hem bij de Watergeuzen geen ongunstig onthaal wacht, roeit regelrecht op de vloot aan. Weldra ziet hij, dat hij zich niet bedrogen heeft.

Doch hoe komen ze hier en wat is hunne bedoeling?

De Watergeuzen hadden op onzijdig gebied hunne havens, waar zij overwinterden en den buit, welchen ze op hunne strooptochten genomen hadden, te gelde maakten. Zulke havens waren Emden, la Rochelle, Dover, Bergen en andere. Vooral de Engelsche kust werd druk door hen bezocht. Om hieraan een einde te maken, dreigde Alva koningin Elizabeth met de wraak zijns vorsten, als zij nog langer aan de zeeschuimers een schuilplaats in haar rijk verleende. Elizabeth zwichtte eindelijk voor Alva's aandrang. In de haven van Dover lag toen weder de koopvaardijvloot der Geuzen, vier en twintig zeilen sterk, onder aanvoering van Lumey, graaf van der Marck, een edelman uit Luik, die waarlijk niet om zijn verregaande zachtzinnigheid zich den bijnaam van „het wilde zwijn der Ardennen” verworven had en wiens haar en baard ook zijn uiterlijk verschrikkelijk maakten, daar hij gezworen had ze eerst dan

te besnoeien, als hij den dood van Egmond en Hoorne zou gewroken hebben. Juist had de vloot een onverwachte versterking ontvangen. Blois van Treslong, die op 's prinses last met zijn schip bij Den Helder kruiste, had, door storm en vorst gedrongen, onder Wieringen schuil gezocht. Niet slechts vóór hier zijn schip vast, maar het roekeloos gedrag van een zijner bemanning deed een strijd met de bewoners van het eiland ontstaan, welke hem het leven van tien zijner mannen kostte. Tot overmaat van ramp komen vier vendels Spaansche soldaten, die hun geschut op sleden over het ijs vervoerden, op hem aanvallen. Nu was goede raad duur. De Watergeuzen, ziende, dat er het lijf aan hing, vuurden op Treslongs bevel wat ze konden en waarlijk, het gelukte hen: de Spanjaarden achteruit en het schip schommelend voort te brengen tusschen het berstend ijs. Al vurend liet hij zich met de bijl nu den weg verder door het ijs banen, totdat hij in het open water kwam, waar de vijand hem nakijken kon, niets gewonnen hebbende dan een kouden neus. Hij wist er geen beter raad op dan zich naar Engeland te begeven, waar hij vermoedde, dat zijne makkers lagen en hij hoopte bij hen den mondvoorraad te vinden, welke hem ontbrak. Hij trof hen te Dover, maar werd teleurgesteld in zijne verwachting aangaande hun overvloed. Ook bij hen heerschte gebrek en — er was geen tijd om wat op te doen. Nauwelijks toch was Treslong bij de vloot, of daar kwam de stellige last der koningin, om op staanden voet de haven te verlaten.

Zoo besloot men dan te vertrekken, als 't kon de schepen van Alva te vermeesteren, die in het Vlie kruisten, en Enkhuizen te nemen. Weldra hadden ze een paar Spaansche schepen met rijken buit prijs gemaakt, maar de wind was hun zóo tegen, dat ze tot voor den Maasmond afdreven. Nog besluiteloos wat te doen, lieten zij het anker vallen om samen te overwegen, waarheen de reis met goed gevolg genomen worden kon. Daar kreeg Blois van Treslong, wiens vader voorheen baljuw van Den Briel geweest was, een stouten inval: men moest Den Briel nemen en voor den prins bewaren. Terwijl hij met gloeiende welsprekendheid dit stoute plan in de vergadering der Geuzenhoofden bepleitte, werd hij plotseling van het admiraalsschip geroepen. Een veerman was op zijn eigen schip gekomen en had verzocht hem te mogen spreken. Treslong, aan eene beschikking der Voorzienigheid geloovende, welke zijn plan ten goede komen mocht, begaf zich terstond naar zijn bodem en toen hij in den veerman Pieter Jansz. Koppstock herkende, een man van wiens genegenheid voor de Geuzen hij zeker was, drukte hij hem terstond de ruwe zeemanshand met de woorden:

„Gij zijt juist onze man! Kom mede naar den graaf van der Marck!”

Op het dek van het admiraalsschip werd men het nu weldra eens. Het oogenblik kon niet gunstiger uitgekozen zijn om de bijna weerlooze



stad te overrompelen en wat hem, Koppestock, betrof, wat hij doen kon om te helpen, dat zou hij wel niet nalaten.

„Zoo gaat ge dan uit mijn naam tot de vroedschap en eischt de stad voor den prins van Oranje op. Twee hunner kunnen hier komen om de voorwaarden te bespreken,” zeide Lumey.

„Doch zoo zij mij verdenken,” waagde Koppestock in het midden te brengen.

„Hier hebt ge mijn ring!” zeide Treslong; „dien kent men in Den Briel opperbest.”

„'t Zal je gebeuren, heerschap!” besloot de veerman en het volgende oogenblik dreven de ingespannen riemslagen van den veerman de schuit naar Den Briel. Nadat hij aan de poort zijn lastbrief en den ring getoond had, liet men hem zijn weg naar het stadhuis vervolgen. Onderweg reeds bestormden de burgers hem met allerlei vragen, want, ziet ge, die vloot voor anker in 't zicht der stad wilde hun maar niets bevallen en er waren ook hier luyden genoeg, die den naam Watergeuzen mompelden.

„Houdt me niet op!” zeide de driftige Koppestock tot de lastige vragers; „k heb de boodschap aan den raad, niet aan jijlui!”

„Maar wij hebben toch ook belang. . . . .!”

„Belang of geen belang! Ik moet naar het stadhuis,” zeide de onstuimige zeeman en baande zich met zijne elbogen een weg door de nieuwsgierige menigte.

Juist was de raadszitting geopend, toen Koppestock in het belang der stad onmiddellijk gehoor verzocht. Men liet hem dan ook terstond toe. In angstige spanning hoorden de raadsleden naar zijne mededeeling en zagen zij zijn lastbrief en zegelring. De gelaatstrekken werden al meer gespannen en menig gelaat van hen, die zich in den vroegen morgen zoo dapper voor de stedelijke belangen gezet hadden, werd bleek. Uit vrees tot het uitverkoren tweetal te moeten behooren, dat naar „het zwijn der Ardennen” zou afgevaardigd worden, verliet de een na den ander in alle stilte, onopgemerkt, de raadszaal en de overigen aarzelden en weifelden, want hun goed hart voor de Geuzen streed met de vrees voor Alva's wraak.

„En hoeveel koppen denkt ge, dat ze wel mans zijn, Pieter Jansz?” waagde een der raadsheeren te vragen.

„Nu, ik denk een duizend of vijf!” is het snel en welberaden antwoord.

„Schrikkelijk, zoo mans!”

En de twee afgevaardigden worden benoemd en gaan met een hart vol vreeze naar de Noordpoort, maar zie, reeds zijn eenige bevelhebbers aan wal gestapt en de gezonden ontmoeten hen bij het havenhoofd. Lumey spreekt maar kort met hen. Binnen twee uur moet men de poorten voor des prinsen Geuzen openen en het leven en de eigendom der burgerij zullen ontzien worden. Slechts weinigen

hunner ambtgenooten vinden de afgezonden op het raadhuis weer, als ze verslag van hunne zending komen geven. De overigen hebben zich met den schout, van hunne vrouwen en kinderen vergezeld, naar de Zuidpoort begeven en de stad verlaten, na het kostbaarste, wat ze hadden, in aller ijel bijeenverzameld te hebben. Was het nu wel wonder, dat tal van burgers het goede voorbeeld, door hunne overheden gegeven, al aanstonds volgden en, terwijl de beangste raadsleden over hun welzijn zaten te aarzelen, met pak en zak door de Zuidpoort een goed heenkomen zochten? Welhaast meenden ook de overige leden van de vroedschap het wijst te doen, denzelfden weg in te slaan en Lumey wachtte tevergeefs op de beslissing van den raad.

Wat nog in de stad overgebleven is, dat zijn zij, die niets te verliezen hebben of die van de binnenkomst der Geuzen niets dan goeds te wachten hebben. Ook zij zijn echter besluiteloos en staan, als onverschillig, op den wal bij de Noordpoort, te kijken naar de dingen, die komen zullen.

Lumey is 't marren moede en zijn volk heeft honger. Hij beveelt Roobol aan wal te gaan en, zoo men de poort niet goedwillig opent, ze in brand te steken.

„Hoe denkt gijlieden er over?” vraagt Roobol aan de nieuwsgierigen op den wal. „Wilt ge ons de poort openen of moeten we er zelf zien binnen te komen?”

En als er nog geen antwoord volgt, zijn terstond alle handen in de weer. Pik, teer, hooi, stroo en wat maar branden kan, wordt tegen de poort opgestapeld en welhaast verrijst daar een hoog vuur. Dan, ook de vlam werkt den ongeduldigen te langzaam. Daar naderen ze met een ouden mast op hun schouders en beuken tegen de halfverteerde poort uit al hun macht. De poort bezwijkt, bijna op hetzelfde oogenblik, toen de Zuidpoort zich voor Treslongs lieden ontsloot en van beide zijden drongen de Geuzen den Briel binnen. Het handjevol burgers, men zegt een goede honderd, ziende, dat de Geuzen zich noch aan hun lijf, noch aan hunne bezittingen vergrepen, wilde hun gaarne den weg wijzen naar de goed voorziene keukens en kelders der gevluchte monniken, en toen de overwinnaars zich voldoende tegoed gedaan hadden, namen zij de sieraden der kerken en kloosters in bezit en braken de beelden, een roekeloozen arbeid, waarin ze trouwens dapper door de burgerij geholpen werden.

Ofschoon Lumey geen ander plan gehad had dan de stad te plunderen en weer te verlaten, liet hij zich door de overige bevelhebbers bewegen haar te bewaren. Zoo werd dan het geschat van de schepen op de wallen geplant en de stad in staat van tegenweer gebracht. De gevluchte burgers, vernemende, dat niemand eenig leed geschiedde, keerden weldra terug en welhaast was de bevolking weer tot het oude tal gestegen.

In 't eerst was de prins ontstemd, toen hij de mededeeling ontving, wyl hij vreesde, dat men Alva's wraak slechts nutteloos opgewekt had, maar de zaak was eenmaal geschied en zoo gaf hij zijne toestemming de stad te bewaren en beloofde weldra hulp te zenden.

„No es nada!” ('t is niets!) zeide Alva, maar hij gaf toch in stilte terstond last aan meester Karel, die bezig was om de winkeliers, welke in Brussel den tienden penning niet wilden betalen, in de deuren hunner woning op te hangen, zijn arbeid te staken en hij verzuimde ook niet Bossu te doen weten, dat deze de stad onmiddellijk had te hernemen.

Dat was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. Wel meende Bossu, dat het slechts spel voor hem wezen zou en daarom liet hij zijne schepen onbewaakt achter en haastte zich naar de stad. Zoo had hem de schout van Vlaanderen geraden en deze, den Geuzen van harte genegen en den Spanjaarden niets dan kwaad wenshende, wist wel wat hij deed. Dicht bij de stad lagen vele boomgaarden, welke de Geuzen neergeworpen hadden uit vrees van een mogelijken aanval, waarbij dan de boomen den vijand zouden dekken. Op de tijding, dat Bossu naderde, hadden zij zichzelf nu achter de omgehouden boomen verborgen en toen Bossu langs den weg trok, werd hij zoo wel ontvangen, dat hij niet beter wist te doen dan overhaast naar de schepen terug te trekken, om te overwegen, wat hem te doen stond. 't Was voorwaar geen aangenaam gezicht, toen hij, in de nabijheid der vloot gekomen, zag, dat een derde deel van zijn schepen door den vijand in den grond geboord was, dat van een ander deel de vlammen lustig onhoog sloegen en eindelijk hier en daar een vaartuig, van zijn anker losgemaakt, doelloos voortdreef. Zoo goed en kwaad het ging, vergaderde hij deze en, hadden de Geuzen hem ook weinig gelaten, de stad moest hij nemen. Hij legerde zijne soldaten in den Nieuwlandschen polder en vandaar uit zou hij „de boeven en piraten” wel tot de overgave dwingen.

Doch Rochus Meeuwiszoon, de stadstimmerman, kent den polder beter dan zij, en hij weet dat er een klein sluisdeurtje ginds in den dijk is, dat, als het geopend wordt, den Spanjaarden lastiger zal zijn dan het vuur. Daar gaat een man uit de stad te water. De Spanjaarden zien het en vertrouwen de zaak niet. Ze zenden hem schot op schot na, maar Rochus Meeuwiszoon schijnt wel, als wijlen Achilles, onkwetsbaar dan aan den hiel en deze is onder water. Kijk, hij is aan het sluisdeurtje en haalt het open en het water stroomt binnen en draagt hem als in triomf weer naar de stad. En de Spanjaarden konden niet zien, wat hij deed, maar zij hadden nu ook nauwelijks den tijd, hem hunne schoten na te zenden, want welhaast staan ze tot de enkels, tot de knieën in het water en aan den avond van 5 April was er geen Spanjaard meer te zien, tenzij

gij de dooden tellen woudt, die op het water drevén

Daarna vierden de Geuzen hun triomf met de burgerij gezamenlijk en men legde den eed van trouw aan Zijne Hoogheid, den prins van Oranje, af.

Zoo riep de Allerhoogste uit den nacht van onderdrukking en ellende den dageraad onzer vrijheid tevoorschijn.

## VOORUIT!

### X.

#### KOOPT DEN TIJD UIT!

Vijf minuten duren lang wanneer men zich verveelt. Maar ze zijn ook betrekkelijk lang voor iemand, die ze over heeft en goed gebruiken wil. De tijd is wel vluchtig en gaat schijnbaar al sneller en sneller; maar wie er het rechte gebruik van weet te maken, zal menigmaal verwonderd staan over het vele, dat in weinig tijds geschieden kan.

Wilt ge nog iets anders op de wereld doen dan iedereen in den weg loopen en zelf niets degelijks tot stand brengen, *koop dan den tijd uit*. Zeg nooit: „Och, het is bijna tijd om te eindigen”: of: „Over een kwartiertje moet ik toch weg”; want „*bijna tijd*” beteekent dat het *nog niet* de tijd is, en dat ge dus nog niet daaraan behoeft te denken. „Een kwartiertje” komt gedurig vrij wanneer ge niet op de kwartiertjes let. Doe dus nooit de dingen „te hooi en te gras” zooals men dat noemt, maar verdeel uw tijd stipt. Het leven is reeds zoo kort. En dat gedeelte des korten levens, waarin we wezenlijk wat uitvoeren kunnen, is zoo heel klein, dat ieder wel waarlijk mag oppassen, dat er niets van verloren gaat.

Tweeërlei voordeel steekt in de gewoonte om den tijd uit te koopen. Vooreerst gaat daardoor geen oogenblik verloren. Maar daarbij gewent ge u ook aan *gemakkelijk* arbeiden. Er zijn menschen, die dit en dat en nog eens wat moeten hebben, zullen ze kunnen werken, en die ten slotte zoo veeleischend worden, dat de gelegenheid om goed te werken zich voor hen bijna nooit meer voordoet. Dat komt doordat ze zich niet gewend hebben aan het gebruik van *elk* vrij oogenblik.

Eenigen tijd geleden verkreeg een afgevaardigde, die de jaarvergadering eener jongelingsvereniging bijwoonde, slechts vijf minuten om te spreken. Hij wist die korte oogenblikken niet beter te gebruiken dan door de vergadering eens even te vertellen wat men alzo in vijf minuten doen kan. En ik verzeker u dat, toen hij geëindigd had, iedereen versteld was over het vele uitnemende, dat hij met zoo weinig woorden gezegd had. Hij had hun meer geleerd dan velen, die elk een half uur tot hunne beschikking hadden. Weest er van overtuigd, dat die man wist, hoe kostbaar de tijd is.

Een Engelsch geleerde heeft een boek van twee deelen geschreven uitsluitend in de weinige minuten, die elken morgen verliepen tusschen het oogenblik waarop hij in de huiskamer kwam en het tijdstip waarop het ontbijt kon beginnen.

Onder mijne bekenden is iemand, die sedert jaren gewoon is zijn tweede ontbijt op kantoor te gebruiken, dat niet meer dan zeven of hoogstens tien minuten wegneemt. In dien tijd — elken dag eenige bladzijden — heeft hij al de werken van Dickens, al de werken van Jules Verne, de meeste van Van Lennep en verscheidene andere kleinere boeken doorgelezen.

Van Professor van Oosterzee is bekend dat hij stipt op zijn tijd was. Wie te laat kwam kon weer heengaan. Maar evenzoo verhaalt men van hem dat wie te vroeg kwam de keuze had tusschen ook heengaan of wachten tot het bepaalde oogenblik gekomen was. Want, zoo redeneerde de professor terecht, als ik hem te vroeg help, verliezen wij *beiden* die paar minuten. Nu moet *hij* zelf weten wat hij doet, maar *ik* kan ze niet missen.

Mr. Groen van Prinsterer gaf zijn gasten, wanneer ze gaarne tot in den nacht zaten te praten, 's avonds om elf uur heel vriendelijk en beleefd een blaker met een brandende kaars. Hij was gewoon 's morgens om 7 uur aan 't werk te gaan en te 8 ure te onthijten. En het beste gesprek was hem niet waard dat daardoor den volgenden morgen arbeid, ontbijt, huisgodsdienst, ja, de geheele dag in de war liepen.

Velen weten niet hoe *gemakkelijk* het werk gaat, wanneer het *gezegeld* is. Een mensch weet niet half hoeveel hij doen kan, zoolang hij niet de proef op de som genomen heeft.

Gewen u ook om te berekenen *hoelang* deze en die arbeid u ophouden zal. Dat kan men best leeren. Waarom zou iemand wel kunnen meten met het oog bijvoorbeeld *hoelang* hij nog mag rechttuit loopen voordat hij voor dat rijtuig opzij moet gaan; of dat hij nog wel de rails over kan komen, vóór de trein op dat punt gekomen is; en niet dat dit werk zooveel uren, en dat werk slechts zooveel uren in beslag neemt? Een goed schrijver (auteur) weet hoeveel bladzijden druks uit hetgeen hij neerschreef gevuld worden. Van den beroemden Ds. Jan de Liefde is mij een geval bekend dat een vel druks (16 bladzijden) in een boek dat hij geschreven had hem niet beviel. Het boek was reeds afgedrukt, maar nog niet verschenen. Dat was voor hem echter geen bezwaar. Hij schreef een nieuw vel — dat precies uitkwam en het afgekeurde juist kon vervangen.

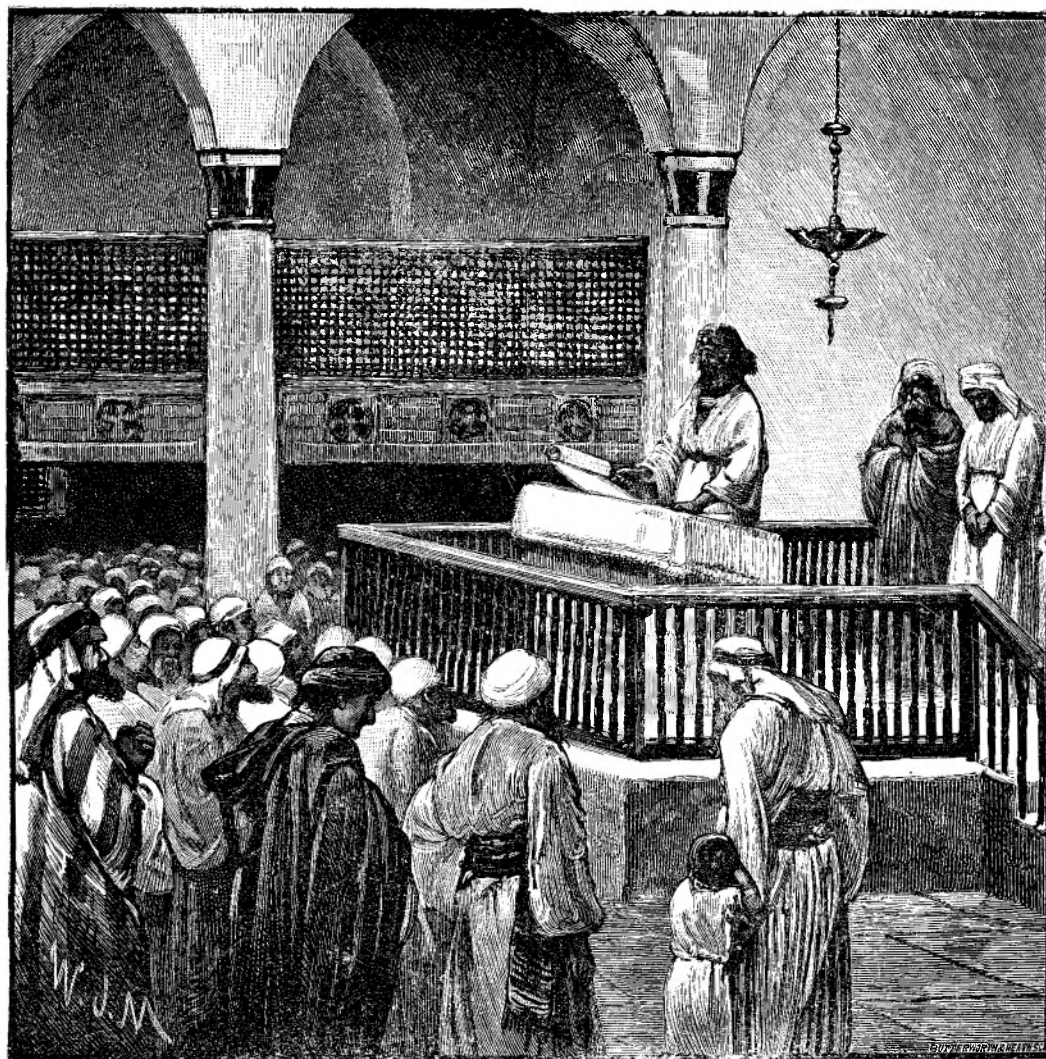
Een mijner bekenden, die in Baambrugge woonde, wilde op zekeren morgen met den eersten trein van Abcoude naar Amsterdam sporen. Abcoude ligt een half uur gaans van Baambrugge, en daar mijn vriend vijf en twintig minuten vóór het vertrek van den trein van huis ging en hard liep, kwam hij juist

bijtijds om den trein, die reeds afgedreden was, in de verte nog te zien verdwijnen. Hij besteedde een paar minuten om te zien wanneer de volgende trein vertrok. Vier uren later. Dus te lang om te wachten en toch nog vroeg genoeg om daarmee in de hoofdstad aan te komen. Hij wandelde dus bedaard naar huis terug. Ongeveer drie uren daarna ging hij weer opweg, en nu bijtijds. Maar een boer hield hem staande, langer dan voor hem nuttig was, en toen hij de tweede keer aan 't station kwam, was de trein ook juist weer vertrokken. Weer wandelde hij terug. Hij zou nu maar na 't middagmaal gaan; zooveel was er in Amsterdam toch eigenlijk ook niet voor hem te doen. En ziet — de lezers zullen gelooven dat ik huñ een romannetje verhaalt, maar dat is toch niet zoo — hij bleef zoo lang aan tafel dat hij, voor de derde maal aan 't station komende, weer onverrichter zake kon vertrekken! Dus was de geheele dag met nietsdoen versleten en kon hij den volgenden dag opnieuw beginnen. Die man sprong met zijn levenstijd om alsof hij over een eeuwigheid te beschikken had.

Een jong student in Amerika woonde met een zijner medestudenten samen. Op zekeren avond toen ze de courant lazen zagen ze aangekondigd dat één exemplaar van het Grieksche Nieuwe Testament, bewerkt door Erasmus, te koop was. Den volgenden morgen vroeg, zoodra hij in de kleeren was, spoedde de student zich naar den boekwinkel en kocht het exemplaar. Daarna ging hij weer naar huis om te onthijten. Zijn vriend was „reeds uit”, zeide de hospita. Kort daarna kwam die vriend thuis en zei: „Het Grieksche Testament is er niet meer.” „Nee,” antwoordde de student, „dat weet ik; hier is het.” „Wat!” riep de ander, „en ik ben onmiddellijk na het ontbijt weggegaan!” „Ja maar”, hernam de eerste, „ik heb ontbeten nadat ik het boek had.” Die jonge student was de later zeer beroemde Dr. Adam Clarke; den naam van den ander weet ik niet.

Generaal Washington was eens met een handelaar in paarden overeengekomen dat hij hem den volgenden morgen te vijf ure een paar prachtige paarden zou laten zien, die de generaal wilde koopen. Washington was op zijn tijd, maar vond den koopman niet en ging dus weer weg. De koopman kwam een kwartier later, liet zich aandienen, doch vond den generaal met andere bezigheden bezet. Hij heeft een geheele week moeten wachten eer Washington weer den tijd vond om het koopje te bezien. De les was gelukkig voor den koopman niet verloren. Hij had die ook ontvangen van den man, die gewoon was te zeggen: „Eén „vandaag” is meer waard dan twee „morgen ochtends.””

Een zeer fijne les om beter op haar tijd te passen kreeg eens een hofdame van koningin Victoria. Die dame kwam steeds een kwartier te laat, wanneer ze met de koningin moest uitrijden. Eindelijk verdroot dat de vorstin en op zekeren morgen



„EEN SYNAGOGE.”

reed ze zonder haar hofdame weg. Deze kwam en reed zoo snel ze kon haar meesteres na. Toen ze ter bestemde plaatse kwam ontving de koningin haar heel vriendelijk, en hing haar tevens een prachtig horloge aan gouden ketting om den hals!

De jongeling, die altijd op zijn tijd is, wint het vertrouwen van zijn patroon. Hij is een wandelend uurwerk. Men kan op hem rekenen. En niets is zoo stipt op zijn tijd dan hetgeen God doet. Ge weet nu reeds precies hoe laat de zon 1<sup>o</sup> Januari a. s. zal opkomen en ge rekent er terecht op. Dat de winter 21 December begint en niet bij ongeluk een paar dagen later, is bekend. Zelfs de komeet, die eens in de duizend jaren zich vertoont, wordt aan het einde harer rondreis niet vergeefs gewacht. Het heelal zou in de war geraken, indien mijn Baambrugger vriend zich ook maar met het minste recht kon beroepen op den Schepper, teneinde zijn te laat komen te verdedigen.

Wilt ge een man van beteekenis worden, spaar

dan uzelf een les als Washington gaf. En niet ieder krijgt een gouden horloge als hij over zijn tijd is!  
W.

### Schriftverklaring zonder woorden.

Nadat de Heere Jezus in de woestijn door den duivel verzocht was, keerde Hij weder naar Galilea en leerde in de synagogen. En Hij kwam te Nazareth, waar Hij opgevoed was, en ging ook daar op den Sabbatdag naar de synagoge. Zoo was, zegt Lukas, zijne gewoonte. De onderlinge samenkomsten der geloovigen verzuimde onze Heiland niet.

Dien morgen in de synagoge „stond Hij op om te lezen”. Drie malen op elken Sabbatdag werd er in de synagoge dienst gehouden; des morgens, des namiddags en des avonds. De zorg voor deze eerediensten en voor al wat met de synagoge in verband stond, was opgedragen aan den „overste der synagoge”. Daartoe werd met groote nauwgezetheid een

man gekozen van middelbaren leeftijd of daarboven, die niet rijk en niet arm was, geen beroep had en zich dus geheel aan de belangrijke taak kon wijden. Zijn taak op den Sabbatdag was den dienst te leiden, de gebeden te lezen en ook aan anderen, van wie men verwachtte kon dat ze iets tot stichting der vergaderden konden zeggen, het woord te geven. Zulk een geval ziet men beschreven in Hand. XIII: 15. Onder dezen overste stonden de ouderlingen, een raad uit de geleerdste en waardigste mannen gekozen, die de rechtspraak oefenden en de macht hadden in den ban te doen, of „uit de synagoge te werpen”. Verder vond men in de vergadering den „tolk”, die noodig was om het Hebreuwsch te vertalen, dat sedert de Babylonische

gevangenschap door velen niet verstaan werd. Eindelijk den „dienaar”, die vrijwel gelijk stond met onze kosters.

De synagoge zelve was zooveel mogelijk zoo gebouwd, dat men haar overal in de geheele plaats in 't oog had. Overal, waar ook slechts tien mannelijke Joden boven de dertien jaren oud woonden, moest er eene zijn. Het gebouw was in tweeën verdeeld. Het was zóo gebouwd dat ieder, die binnenkwam, het aangezicht naar Jeruzalem gekeerd had. Achter die eerste ruimte, dus het dichtst naar Jeruzalem, was een plaats die de arke des verbonds voorstelde en daarom ook de ark genoemd werd. Daar werden de rollen van wet en profeten bewaard; in de Statenvertaling „boeken” genoemd.



DE ARK MET DE WETSROLLEN.

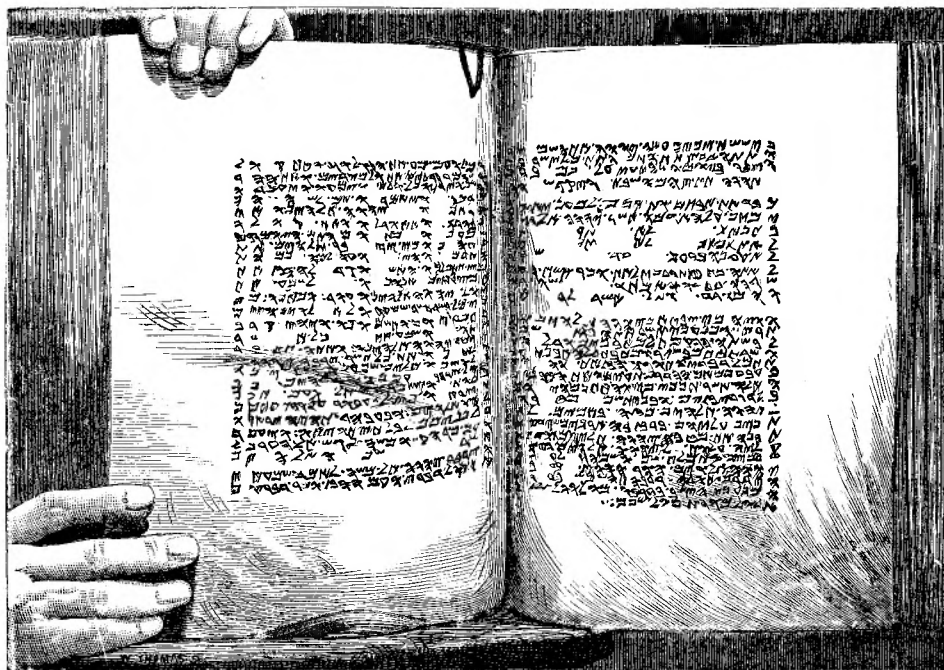
Toen de Heere Jezus opstond om te lezen, werd Hem door den dienaar een dier „boeken” gegeven. Niet willekeurig, maar dat boek, dat volgens vaste orde aan de beurt was. Het was de boekrol, die de profetieën van Jesaia bevatte. Jezus vond de plaats Jesaia LXI: 1, 2: De Geest des Heeren Heeren is op Mij, omdat de Heere Mij gezalfd heeft, om een blijde boodschap te brengen den zachtmoedigen: Hij heeft Mij gezonden om te verbinden de gebrokenen van harte, om den gevangenen vrijheid uit te roepen, en den gebondenen opening der gevangenis. Om uit te roepen het jaar van het welbehagen des Heeren, en den dag der wrake onzes Gods; om alle treurigen te troosten.”

Bij de lezing maakte de Heere een kleine verandering, die van het grootste gewicht was. Inplaats van te lezen: „De Geest des Heeren Heeren is op Mij”, zeide Hij: „De Geest des Heeren is op Mij”. Deze weglating van één woordje gaf voor geestelijk gezinde hoorders volkomen duidelijk te kennen dat

niet Jesaia, maar Messias aan het woord was. Maar Messias als de lang aan de vaders voorspelde. Die weglating zegt ons dat het Nieuwe Verbond in het Oude wortelt; dat Jesaia dit van Jezus sprak „toen hij zijne heerlijkheid zag”. En ook dat de profetie wortelt in de geschiedenis; dat is, dat Jesaia als type van zichzelf sprak, maar ook slechts als type. Op het type Jesaia was de Geest des HEEREN Heeren; op zijn anti-type Christus was de Geest des HEEREN.

Na de lezing rolde de Heere Jezus het boek weder dicht en gaf het terug aan den dienaar. En Jezus zat neder. Verklaring van den tekst was onnoodig; Hijzelf was de levende verklaring. *Hij* was de Gezalfdde; de Gezondene. *Hij* kwam den armen het Evangelie verkondigen; de gebrokenen van harte verbinden en genezen. *Hij* predikte den gevangenen vrijheid en schonk den blinden het gezicht; *Hij* zond de verslagenen heen in vrijheid. *Met Hem* begon het eeuwig loofhuttencfest. Hij was in één woord de vervulling der profetie.





EEN OUD SAMARITAANSCH HANDSCHRIFT.

Ook indien het nog twijfelachtig ware of de Heere Jezus *dit* door zijn zwijgen zeide, zou zijn woord aan Johannes de Dooper het geheel vaststellen. Geen andere boodschap dan deze profetie werd aan Johannes gezonden op zijne vraag: „Zijt gij degene, die komen zou of verwachten wij een anderen?” (Zie Matth. XI : 5).

Maar de vergaderden verstonden Hem niet. Aller oogen waren op Hem geslagen om nu verder wat te hooren. En daarop hernam Hij: „Heden is deze Schrift in uwe ooren vervuld.”

Aangename, liefelijke woorden kwamen daarop uit zijn mond. De Goede Herder sprak; sprak van vrede en verlossing en blijdschap, die Hij kwam brengen. Allen in de synagoge verwonderden zich en gaven Hem getuigenis van de heerlijkheid zijner prediking. Maar waarover verwonderden zij zich? Slechts éene verwondering zou de rechte, de zegen aanbrengeende geweest zijn; namelijk die over het feit dat zulk een boodschap van den hemel *hun* gebracht werd, ofschoon zij die onvoorwaardelijk verbeurd hadden. De verwondering des ootmoeds alleen ware daar op haar plaats geweest. Maar dat was bij deze hoorders geenszins het geval. Het gevolg van het verhaal toont dat ze zich volkomen gerechtigd achtten om die boodschap op zich toe te passen. Zij meenden: wanneer God zaligheid beloofde, voor wie kan dat anders zijn dan voor het uitverkoren volk? Ze gevoelden zich zelfs beleedigd wanneer er van andere menschen gerept werd.

Staan ze daarin alleen? Ach, hoevele duizenden houden het er voor, dat hun de boodschap des vredes van rechtswege toekomt, omdat ze uit Godvreezende

ouders geboren zijn; of omdat ze door den doop in de Christelijke kerk werden opgenomen; of omdat ze zoo braaf oppassen. Breng hun eens in den een of anderen vorm het woord des Heeren: „Ik zeg u, tollenaren en hoeren zullen u voorgaan in het koninkrijk Gods”, en ge zult spoedig bemerken dat de blijde boodschap hun alle mogelijke goeds mag zeggen, behalve alleen *genade*.

De hoorders in de synagoge verwonderden zich dan ook over heel wat anders. „Is deze niet de zoon van Jozef? van Jozef, den timmerman? Kennen we niet zijne moeder, zijne broeders en zusters? Gaan we niet dagelijks met zijn heele familie om? En zou Hij zich mogen verbeelden wat bijzonders te zijn? Vanwaar komt dezen die wijsheid? De zoon van den timmerman Jozef zou de Messias zijn! Dwaas, wie 't gelooft! Daarbij 't zijn woorden en nog eens woorden! Met al die mooie toespraken blijven de Romeinen nog maar de baas. Armoede is er in overvloed. Men kan geen woord over vrijheid spreken of men is gevangen. We zullen dezen Jezus gelooven als Hij de proef op de som geeft en zijn fraaie woorden tot daden maakt!”

De Kenner der harten zag die woelingen des ongehoofs en des onwils in het binnenste zijner hoorders, en besprak ze onmiddellijk: „Gij zult zonder twijfel tot Mij dit spreekwoord zeggen: Medicijnmeester, genees uzelfen! Al wat we gehoord hebben dat in Kapernaüm geschied is, doe dat ook hier in uw vaderland!” *Zeg* niet dat gij de Messias zijt, maar toon het! 't Is gemakkelijk om een profetie voor te lezen, te zeggen: die wordt op dit oogenblik vervuld, en dan te gaan zitten alsof daarmee alles in 't reine ware!



Zeker, ze hadden gelijk; daarmee was de verkeerde toestand, waaruit redding beloofd en gebracht werd, niet weggenomen. Op de belofte moesten daden volgen, die haar vervulden. Maar een mensch is geen keisteen, die opgetild en op een andere plaats gelegd wordt. Bedreigingen worden verwezenlijkt wanneer men ze *niet* gelooft; beloften worden vervuld *op* het geloof. De inwoners van Nazareth waren arm. Maar hun zeggen: „Is deze niet de zoon van Jozef!” toonde dat ze in eigen oog rijk en verrijkt waren en geens dings gebrek hadden. Ze waren gevangen; maar ze stofften op hun ketenen. Ze waren blind; maar ze spraken met de Farizeën uit Jeruzalem: „Zijn wij dan ook blind?” dus bleef hun blindheid. Maar waren ze ook gebroken van hart? Ook verslagen van geest? Indien niet, dan kon de belofte onmogelijk vat op hen hebben of aan hen vervuld worden. Indien niet, dan konden ze zelfs niet begrijpen waarvan sprake was. Indien niet, dan *wilden* ze niet eens er deel aan hebben. Zal een profetie voor ons nut hebben, dan moet de profetie geloofd, geëerd worden. Maar wat verlangt de groote menigte van een profetie? Dat hij zeer mysterieus als uit de lucht zal komen vallen en niet nagerekend kan worden. En daarom is nooit een profetie „aangenaam in zijn vaderland.” Hoe *konden* dan onder hen de wonderen uit Kaper-naüm gebeuren?

De inwoners van Nazareth toonden rechte afstammelingen van hunne vaders te zijn. 't Was onder Israel bijna altijd zoo geweest. In de dagen van Elia werd Israel gekastijd met aanhoudende droogte en daardoor ontstonden hongersnood. Honderden weduwen leden daardoor gebrek. Maar slechts tot éene weduwe werd Elia gezonden om haar in het leven te behouden. En die eene was heidin; ze woonde in Sarepta Sjonis. Wilde God al de andere, die tot zijn eigen volk behoorden, niet helpen? Zeker wel, maar ze wilden niet geholpen worden. Dat wil zeggen: ze wilden wel voldoende gevoed worden gedurende den hongersnood; dát wijst niemand af. Maar ze wilden niet gelooven dat het gebeuren *zou*. Ze wilden niet eerst een koek voor den profetie bakken, waarmee al het meel en de olie opging. Want ze konden op hun vingers uittellen dat er dan niets meer overbleef, en die man kon gemakkelijk zeggen dat het meel en de olie niet zouden verminderen, als.... hij maar eerst genoeg gegeten had!

Zoo waren er ook in de dagen van Eliza vele melaatschen in Israel; maar ze bleven allen melaatsch. Alleen een heiden werd gereinigd; een Syriër; een krijgsoverste; een man die onder zijn slaven en slavinnen Israelieten had! En het middel van zijn reiniging was zoo ongerijmd, dat hijzelf ook bijna woedend ware teruggekeerd, toen hij hoorde wat er van hem geëischt werd. Maar hij geloofde en al de anderen geloofden niet.

Grover beleediging was, naar hunne meening, den inwoners van Nazareth in 't algemeen nog nooit aangedaan. Moesten ze zoo onbetamelijke uitlegging aanhooren; in hun eigen synagoge; van een jongen timmermanszoon! Ze hadden altijd een geheel andere opvatting van die Schriftuurplaatsen gehad. 't Kon niet anders beteekenen dan dat Jehovah, de God van Israel, eens bij uitzondering heel extra edelmoe-dig jegens verworpelingen was geweest; om zijn eer te vergrooten, waardoor om de hoofden der beide profeten vanzelf een stralenkrans kwam schitteren, waarvan natuurlijk nog licht genoeg overbleef voor 't volk waartoe zij behoorden. Maar wat was dat nu voor een uitlegging, dat geen enkele weduwe en geen enkele melaatsche buiten die twee heidenen zou geholpen zijn! Hoe *wist* die timmermanszoon dat? Hij toonde met zulk een dwaze Schriftverklaring alleen zijn ongeneeslijken hoogmoed! En dan zou men zoo iemand moeten erkennen als Messias! En dan paste zoo iemand op zichzelf een tekst toe, waarin juist beloofd werd dat de Messias alle mogelijke ongelukkigen zou helpen!

Ze maken korte metten met Hem. Als één man rijzen ze op, met toorn vervuld; werpen Jezus buiten de stad en brengen Hem naar den top van den berg. Hij is waard te pletter geworpen te worden door het volk, dat de eere Gods dan beter verstaat en ook getrouw genoeg is om die zonder aanzien des persoons te handhaven! Nu zal het blijken wie deze „Messias” is!

Ja, dat zal het. Willen ze Hem niet gelooven, voor zijne majesteit moeten ze zwichten. Ze staan op het punt om Hem omlaag te stooten.... daar keert Hij zich om, gaat door het midden van hen heen en gaat weg.

Het oordeel wordt verschoven; daarom gaat Jezus weg. Hij gaat waar Hij wil; Hij lijdt en sterft wanneer Hij wil. Dat Hij hen verlaat, is een kastijding die tot verharding kan leiden, maar 't is ook een genade. Zij kunnen zich nòg niet aan Hem bezondigen. Er blijft nog gelegenheid om te gelooven; nog gelegenheid om te deelen in de voorrechten der profetie. Thans zijn ze toornig op Hem; nòg is Hij niet toornig op hen!

Het voorval in Nazareth is niet buitengewoon. Van *allen* wordt geëischt wat van de inwoners van Nazareth gevorderd werd. Eerst de belofte *gelooven*, en dan de vervulling ondervinden.

Dat we het ons voor gezegd houden!

W.

## WORDT NOORD-AMERIKA ROOMSCH?

Herhaaldelijk hebben we in de laatste tijden hooren beweren dat de Vereenigde Staten van Noord-Amerika met hun haast 60 millioen inwoners, het oude land der Puriteinsche Pelgrimvaders en der

Kwakers, op weg is van overwegend Protestantsch voor de meerderheid Roomsche te worden. Men wijst dan op Romes wassenden invloed in Amerika, op zijn bekeeringsijver, zijn toenemende macht in de groote steden, zijn prachtige kerken, de hoopvolle betuigingen der Roomsche bladen, enz.

Hiertegenover echter staan de meeningen van anderen die geheel verschillend denken. Natuurlijk ontkent niemand, dat het getal Roomschen in de Vereenigde Staten aanzienlijk is, vooral in de gewesten die vroeger onder Frankrijk of onder Spanje stonden; dat het is toegenomen door de overkomst van vele Roomsche Ieren en andere buitenlanders (de landverhuizing is echter het sterkst in niet-Roomsche landen van Europa). Maar tegenover het eerste gevoelen blijven velen volhouden, dat voor een opperheerschappij van Rome in de Vereenigde Staten geen vrees behoeft te bestaan.

Dat het hier een hoogst gewichtig vraagstuk geldt, niet alleen voor de nieuwe maar ook voor de oude wereld, zal wel niemand zoo dwaas zijn te ontkennen. Noord-Amerika is nog in zijn opkomst, de Unie een land der toekomst, welks steden haar bevolking bij duizenden, gelijk zijn staten de hunne bij millioenen zien toenemen. Elk jaar levert ook de oude wereld zijn vele duizenden aan de nieuwe af. De betekenis van Amerika voor de wereld, voor Europa, is reeds niet gering, zijn invloed toenemend. En al ligt die betekenis en die invloed dusver vooral op stoffelijk gebied en zal dat allicht zoo blijven, toch is zeker dat, werd deze ontzaglijk toenemende wereldmacht een werktuig in de hand van Rome, de werking daarvan duidelijk zou worden gevoeld. Men denke bv. slechts aan Amerika's betekenis voor het zendingswerk of aan den steun, dien een land met zoo ontzaglijke hulpbronnen zou kunnen bieden aan de partij die 't voorstond.

Om nu in zoo gewichtig vraagstuk zeker te gaan, mogen we zeker 't antwoord ontleenen aan een man, die uiteraard volkomen op de hoogte kan zijn om te beslissen. Van partijdigheid voor het Protestantisme zal men ons daarbij niet beschuldigen, als we zeggen dat deze man is — de Roomsche bisschop van Nieuw-Orleans, de heer Elder, en dat we slechts weergeven wat hij uitsprak op het „Katholiek<sup>1)</sup> Congres” te Chicago, onlangs gehouden.

Onderwerp was: *Kolonisatie en Landverhuizing of ons Verlies van twintig millioen*. De rede trok buitengewone aandacht om haar bijzonder snijden toon en inhoud.

„Ik heb mij voorgenomen,” zoo begon deze bisschop, „den lageren toon in deze vergadering aan te slaan. Ik wil de schaduwzijde van het schilderstuk doen uitkomen, en met dit te doen gevoel ik, dat ik geen verkeerde keus heb gedaan. Er zijn vele welsprekende

stemmen hier, die melding maken van onzen voorspoed, aanwinst, groei, vooruitgang, onze grootheid, en dat alles. Indien dit zoo is, zullen er weinig den zoo noodigen lageren toon aanslaan, die geldt onzen tegenspoed, ons verlies, onze mislukkingen. Inderdaad vrees ik, dat mijn zwakke stem zoo geheel alleen zal klinken, dat het bijna onmogelijk is om gehoord te worden.

En toch, dat de Katholieke Kerk in de Vereenigde Staten met verliezen te kampen heeft gehad, wordt toegestemd door ieder, die het onderwerp heeft overwogen. Die het onderzocht en bestudeerd hebben, rekenen het verlies *in de millioenen*. En gelijk vader John. R. Slattery, die ware apostolische priester, opmerkt: „De meest diepdenkenden onder de Katholieken aarzelen niet om dit verlies op *twintig millioen leden* te plaatsen.”

Vele redenen worden opgegeven”, zoo vervolgde Elder, „voor dit verschrikkelijk verlies.

Kardinaal Gibbons noemt den tegenwoordigen strijd tusschen Kapitaal en Arbeid een van de oorzaken. Hij zegt: „De verdraagzaamheid in dezen is bij de geestelijkheid zeer eenzijdig. De schraperige en hebzuchtige patroon, de voor de Kerk niet karige communicant, die niet altijd zoo nauw ziet of hij zijn geld eerlijk verkrijgt, ja somtijds geheel slecht, wordt in den regel door de geestelijken met onderscheiding behandeld. De wereldgezinde rijken worden gesterkt in hunne wereldgezindheid, en de menigte wendt zich af van de Kerk, die zulke vaak gemeene, lage snoodaards als leden niet alleen toelaat, maar eer bewijst.” Dan somt de bisschop nog vele meeningen op. Anderen b. v. schrijven het verlies toe aan de openbare scholen, de gemengde huwelijken, de anti-Katholieke gezindheid der regeering, dronkenschap, de Protestantsche liefdadige gestichten; de geheime genootschappen, zich ten doel stellende Katholieken over te brengen tot het Protestantisme; het gebrek aan ijverige en welsprekende kanselredenaars. „Mijne verklaring,” zegt de bisschop, „verschilt van alle en sluit ze toch alle in; zij is schijnbaar ver gezocht: de verwaarloozing van kolonisatie en landverhuizing.”

De beste klasse van Katholieke landverhuizers komt van het platteland in Europa en Canada. Het lot van deze landverhuizers is tweeerlei: *Of* ze blijven in de steden, *óf* ze gaan op het land wonen. Blijven ze in de steden, dan worden zij slaven van monopolies, ook slaven van armoede, en — wat erger is — slaven van ontucht en dronkenschap.

Gaan zij ten plattelande wonen, dan zijn zij in den regel van priester en sacramenten verstoken. Zij worden rijk misschien in bezittingen, maar geestelijk sterven zij. Het is zeer natuurlijk dat hun nakomelingen, opgevoed onder Protestantsche invloeden, zelfs voorname leden van Protestantsche kerken worden. Duizenden van onze edelste Katholieke namen worden nu gedragen door welgestelde Protes-

<sup>1)</sup> Lees hier en overal *Roomsche*.

tantsche landbouwers. Zoo is het, dat wij (uitgezonderd zuidelijk Louisiana) geen Katholieke landbevolking hebben. Mijne overtuiging is, dat wij geen vat hebben op de landbouwklassen, en dit verklaart onze vele verliezen. Waarom zijn de grootste mannen van onze natie niet-Katholiek?

Omdat de groote meerderheid van deze groote mannen geboren zijn uit gezonde, helderdenkende, plattelandsfamilies, en de landbouwstand van de Vereenigde Staten, als geheel genomen, door en door Protestantsch is. Laat ons nu niet klagen over vooroordeelen en onverdraagzaamheid, anti-pauselijkheid en geheime genootschappen. Wij zijn zoo gewoon de schuld van ons af te werpen — waar ze eigenlijk behoort — en te schuiven op die zondebokken. Wij winnen er echter niets mede. Laat ons elkander de waarheid zeggen. De ondergeschikte plaats, die we innemen — want zij is ondergeschikt — is geheel en al onze eigen schuld. De groote mannen onzer natie zijn steeds Protestanten geweest, ze zijn het nog, *en ze zullen dit wel altijd blijven.*

Ik spreek niet van rijkdom, maar van verstand, veerkracht en arbeid. De grootste weldoeners, redenaars, schrijvers, denkers, volksleiders, onderzoekers, uitvinders en onderwijzers van ons land waren *Protestanten*: Peabody, Mc. Donough, Franklin, Greely, Morse, Maury, Bergh, Clay, Calhoun, Webster, Patrick, Henry, Putnam, Lincoln, Lee, Jackson, Keely, Whittier, Longfellow, James Withcome Riley. Ik heb zeer nauwkeurig hunne afkomst opgespoord en vind dat de meesten dezer mannen van boerenafkomst zijn en anderen van zeer dichtbij. Hetzelfde is waar van de edelste mannen van Europeesche vermaardheid hetzij helden, heiligen of wijsgeeren. De meerderheid komt uit de landbouwende standen.

Zij, gelijk onze Heer, waren geboren in een klein vlek of dorp onder de schaapherders of de zaaiers van het zaad. Daarom behoeven *wij* nooit te verwachten zulk eene verscheidenheid voort te brengen. Wij hebben niets onder ons gelijk aan de bestanddeelen die hen voortbrachten, n.l. een vrome en wel onderwezen landelijke bevolking. Wij zullen nooit hebben mannen als Corregio, Mozart, Haydn, nooit een St. Ignatius, nooit eene Curé d' Ars, een Jeanne d' Arc, Bernadotte, een Vader Damien noch een Matthew.

Nooit ook zullen wij een Leo XIII voortbrengen. Neen, nooit. Omdat wij niets onder ons hebben gelijk aan wat hem voortbracht, n.l. een edele katholieke familie wonende in een katholiek dorp. Of hebben wij katholieke dorpen of katholieke dorpbewoners van eenige beteekenis? Het wekt bij mij geene verwondering dat wij geen geliefde zielzorgers voortbrengen. Zij komen uit katholieke landbouwklassen.

Het verwondert mij niets, niettegenstaande het katholicisme 200 jaren telt in de Vereenigde Staten, dat wij nog niet één heilige tellen.

Het verwondert mij niet dat de aanmelding om tot priester opgeleid te worden zoo zeldzaam is onder de Katholieken van de Vereenigde Staten.

Het verwondert mij niet dat onze jonge menschen zoo los en zonder beginsel zijn, zoo onverschillig, niets belovends, zoo geneigd tot gemengde huwelijken. Ik zie niets verwonderlijks in de verschrikkelijke verwoesting door dronkenschap, luiheid, dobbelen, vermaakzucht en andere ondeugden, waar onze stedelijke armen aan zijn overgegeven.

Wat mij *wel* verwondert, is de manier die wij hebben om onszelven vrij te spreken, groot te spreken en oogen te verblinden. Het spijt mij te moeten zeggen, dat ik niet mede kan doen in dit schijnbaar aangenaam bedrijf. Ik kan niet, als ik zie hoe sterk het katholicisme vertegenwoordigd is *in het afschrapsel der maatschappij.*

Wezenlijk, dan gevoel ik mij niet gestemd tot grootspraak. Als ik zie hoe *weinig* Katholieken eerbaar den grond bewerken en *hoeveel* Katholieken werkzaam zijn in den drankhandel, kan ik niet roemen.

Als ik opmerk de zich sterk ontwikkelende kracht en den vooruitgang der Joden; als ik zie de onovertroffen kracht, oorspronkelijkheid en bekwaamheid der *Protestantsche liefdadigheid* tegenover dezelfde ondernemingen van onze zijde; als ik aanschouw den ontzettenden vooruitgang en invloed van geheime genootschappen, zelfs in deze, de meest katholieke, stad van de Vereenigde Staten, gevoel ik geen lust tot bluffen.

Wanneer ik bedenken, dat van de 70,000,000 zielen dezer natie wij slechts 9,000,000 tellen, en dat van dit getal zulk een groote meerderheid uit arme fabrieksarbeiders, mijnwerkers, spoorwegarbeiders en lagere staatsklerken bestaat, kan ik geen stof vinden voor roem, grootspraak of bluf. En wie kan terugzien op onze tegenwoordige verhouding? Neemt b. v. het ambt van president: hebben wij ooit een katholiek president gehad? Ooit veel kans gehad er een te hebben? Ooit slechts een katholiek candidaat? Is het ooit waarschijnlijk? *Neen, nooit.* Wij missen de bestanddeelen, waar onze waardige presidenten uit voortkwamen, n. l., een krachtige, helderdenkende landelijke bevolking."

Dan komt Elder op 't geen hiertegen in Rome's belang is te doen. 't Is leerzaam — *ook voor ons* Protestanten. Hij noemt:

„een georganiseerde beweging tot kolonisatie.

Het bouwen van meer scholen en kerken en het vestigen van priesters in dorpen.

Een leerstoel voor landbouw in elke katholieke Hoogeschool. Katholieke landbouwcouranten (Protestantsche weekbladen over landbouw zijn er onnoemelijk veel; wij hebben er geen).

In elke groote zeehaven kantoren om inlichting te verschaffen aan katholieke landverhuizers tot verkrijging van werk in katholieke landelijke plaatsen.

Landvereenigingen van arbeiders, met het doel om eigenaars te worden van kleine boerderijen in het zuiden of westen.

Geschriften, traktaten en bladen voor katholieke Jongelingsvereenigingen over dit onderwerp. Onder de scholieren opwekking voor de zaak.

Prijzen, medailles, enz. voor de beste geschriften over landleven, over buitenwerk, het beste gedicht over landbouw, enz;

Tenslotte wijst Elder er op, hoe in den Staat Nebraska twee aangroeiende nederzettingen zijn van katholieke landbouwers, geleid door Vader Hayes en Devas. Een brief vandaar zegt: „Het eenige wat Katholieken vormen kan, is een oprecht, Christelijk leven te leiden ten plattelande en ze bij elkander te plaatsen in nederzettingen.”

„Wij hebben slechts 12 jaar bestaan en hebben twee kerken en twee kloosters gebouwd. Wij hebben ongeëvenaard best land, uitnemende waterkracht, in één woord, een tehuis als waar we nooit van gedroomd hadden. Liefdadige Katholieken behooren meer goed te doen door voor behoeftige arbeiders in de steden kleine boerderijen te koopen, dan door sommen gelds te besteden voor aalmoezen en hospitalen.”

Kan beter getuigenis gegeven worden,” vraagt Elder, „dan dit? Kan een van onze stadbewoners hetzelfde getuigenis geven? Gave de hemel dat wij meer zulke nederzettingen hadden. Gave God slechts, dat de Katholieken niet zoover in de steden waren gedrongen en in zoo kleinen getale ten plattelande. Alleen dan, wanneer deze staat van zaken is omgekeerd, zullen wij op aanwinst kunnen rekenen, en niet, zooals nu, ons verlies in *de twintig millioen* tellen. Want zoolang als het landelijke zuiden, het herdelijke westen, het land bebouwende oosten en de boeren der midden-staten aaneengesloten Protestantsch blijven, wat ze nu zijn, zoolang zal deze natie, deze regeering, dit geheele volk *sterk Protestantsch blijven.*”—

Met de middelen hier genoemd kan het Protestantisme zijn voordeel doen in Amerika en elders, juist om Rome te bekampen. Hoofdzaak is echter dat we zien hoe een man, die blijkbaar denkt en onderzoekt, moet erkennen dat de pauselijke kerk ontzaglijk heeft *verloren*. We achten dit een belangrijk, verblijdend verschijnsel, en de hoop is gewettigd dat dit verlies althans voor een deel aan het Godrijk ten goede komt en komen zal. Een in merg en been Protestantsch Amerika is een machtige steun voor alle werk, dat de komst in dat Rijk bedoelt en wij mogen den Heere danken, als Hij zulke krachten bewaart en behoudt.

H.

## Onaangewende gelegenheden.

De grond in Australië is zoo vruchtbaar en het klimaat soms zoo gunstig, dat een perzikpit, in de aarde gelegd, een boom kan voortbrengen, die na verloop van drie of vier jaar met vrucht beladen is, en zulks zonder de minste zorg of iets anders noodig te hebben dan een weinig vocht. Menige perzikboom is op deze wijze als het ware bij toeval door jagers zoowel als door vogels gezaaid op sommige gedeelten der onafzienbare onbebouwde streken van dit vijfde werelddeel.

Men verhaalt dat uit dankbaarheid voor het genot dat hij er dikwijls op zijne reizen van ondervonden had, de onvermoeide reiziger Allan Cunningham nooit naliet op zijne tochten een met perzikpitten gevulden zak mede te nemen, welke hij met zorg in de nog dorre vlakten plantte; aan hem waren de reizigers, die later deze plaatsen bezochten, de frissche schaduw en heerlijke vruchten verschuldigd.

Ik was hierover zeer getroffen, voegt de persoon er bij, die dit mededeelt, en terwijl ik zijn treffende belangeloosheid en werkzame liefde bewonderde, kon ik niet nalaten mijzelf dienaangaande verwijten te doen. Helaas, hoevele plaatsen zijn er in de woestijn des levens, waar wij allen onoplettend doortrokken, en waar wij echter, indien wij zulks gewild hadden, het goede zaad des Evangelies hadden kunnen strooien, den wasdom overlatende aan den Goddelijken zegen, aan den dauw des hemels en de natuurlijke groeikracht van den bodem!

Deze plaatsen zullen wij waarschijnlijk nimmer weder terugzien; de gelegenheden, die ons werden aangeboden om het goede te doen en die wij voorbij lieten gaan, zullen zich mogelijk niet weder aan ons voordoen, zoodat wij de waarheid zullen bevestigen van het gezegde: „Een gelegenheid, ongebruikt gelaten, wordt nimmermeer teruggevonden.”  
Zaait aan alle wateren!

## V R A G E N B U S.

*Aan de Redactie van „Excelsior”.*

*Hooggeachte Redactie!*

Reeds meermalen heeft het mijne aandacht getrokken, dat in sommige kerken (ik heb hier de *Geref* kerk op 't oog) bij den dienst geen evangelische gezangen worden gezongen, terwijl in andere kerken (de *Hervormde* bijv.) naast de psalmen ook de „gezangen” steeds eene plaats vinden. Gaarne wenschte ik, indien „Excelsior” voor de beantwoording dier vraag plaatsruimte biedt, een antwoord te ontvangen op deze twee vragen.

*a* Zijn de evang. gezangen *bij den openbaren dienst* in de gereformeerde kerken *verboden*?

*b* Is dit *niet* het geval, waarom worden ze dan niet gebruikt?

Waarop steunt het verbod, als ze wel zijn verboden?

Met hoogachting,

UEd. dr.,  
J. H.

## ANTWOORDEN.

Wat de eerste vraag betreft, zoo zij opgemerkt, dat het zingen van Gezangen in de Gereformeerde kerk nooit is *verboden* geweest. Dat bewijst het zingen van Gezangen in de verschillende buitenlandsche Gereformeerde kerken, en evenzoo ten onzent. Achter de psalmen vindt men ettelijke „gezangen bij de Hervormde kerk in Nederland in gebruik”. Deze gezangen nu zijn van oude dagteekening, wijl zij vóór 120 jaren reeds „in gebruik” waren, en nooit is daartegen bezwaar gemaakt. Evenzoo vinden we dat in 1805, toen de „Evangelische Gezangen” werden ingevoerd, tal van Gereformeerden die zongen en de Hervormde of Gereformeerde kerk, die ze zelf invoerde, er natuurlijk geen bezwaar tegen had. Dit blijkt bovendien duidelijk uit de voorrede van het Gezangboek. Een verbod bestaat dus *niet* en al bestond het ook, we zouden er ons toch niet aan behoeven te storen, 1o. wijl de apostel Paulus ons in Efez. 5 : 19 en Coll. 3 : 16 vermaant den Heere lof te zingen „met psalmen en lofzangen en geestelijke liederen”, dus ook met gezangen; 2o. wijl onze Christelijke vrijheid zou gedood worden door een gehod, dat louter een inzetting van menschen zou wezen.

De tweede vraag: waarom ze, niet verboden zijnde, toch in de Geref. kerken niet gezongen worden, is van meer beteekenis.

Vooreerst zij opgemerkt, dat dit bijna alleen geldt van de kerken die thans als Geref. A en B bekend zijn. De Ned. Herv. kerk, die historisch ook de Gereformeerde heet en wier leden zich veelal ook zoo noemen gelijk vroeger, zingt ze wel. Eveneens de buitenlandsche Gereformeerde kerken, die veelal uitsluitend Gezangen zingen. De vraag is dus eigenlijk: waarom zingt men ze niet in die kerken in *Ned. land*, welke boven met A en B zijn aangeduid? Men kan er bijvoegen: Waarom hebben vele Gereformeerden in die kerken en daarbuiten van de Gezangen een afkeer?

Dat zit allereerst hierin, dat men, zoodra de Evangelische Gezangen in 1805 waren ingevoerd, daarin leeringen en uitdrukkingen meende te vinden in strijd met de belijdenis der vaderen. Wel verklaren de predikanten, die de commissie voor den Gezangbundel vormden in de voorrede, dat er niets strijdigs met de belijdenis door hen in de Gezangen is gevonden, doch de gemeentelieden dachten er veelal anders over.

Dit bleek vooral uit het boekje, dat nu ruim 50 jaren geleden uitkwam, waarin de schrijver, Klok geheeten, de Evangelische Gezangen heftig aantastte en voor 't welk de welbekende predikant De Cock van Ulrum, een van de „vaders der afscheiding” een voorrede schreef.<sup>1)</sup> Dit boekje zelf heeft tot de scheiding in 1836 een krachtigen stoot gegeven, en zoo werd de strijd tegen de Gezangen als 't ware een bestanddeel van den strijd tusschen de N. H. kerk en de Afgescheidene. Geen wonder dus dat men in de laatste geen Gezangen zong, ja ze scherp afkeurde.

Nu spreekt het vanzelf dat, vooral bij de minder scherp onderscheidende massa, de afkeer van de „Evangelische Gezangen” voor kerkelijk gebruik al spoedig neerkwam op afkeer van alle Gezangen voor dat doel en men alleen „Gods Woord” d. i. de psalmen in de kerk wou zingen. In later dagen veranderden de denkbeelden en is zelfs in de Chr. Geref. kerk (nu kerk A) ernstig over de uitgaaf van een Gezangbundel gesproken. Ook is bekend hoe vele Gereformeerden in huis en elders wel Gezangen zingen en hoe b. v. Ds. A. Brummelkamp, docent te

<sup>1)</sup> De Cock werd hiervoor door het Prov. kerkbestuur afgezet.

Kampen, met het Gezang: „Jezus, uw verzoenend sterven” op de lippen, ontslapen is. Tevens bleek telkens hoe ook in de Ned. Herv. kerk verschillende rechtzinnige leeraars nooit of zoo weinig mogelijk Gezangen lieten zingen, wat op 't oogenblik nog zoo is. Bij hen, die inzicht in deze dingen hebben, worden dan ook niet zoozeer Gezangen en geestelijke liederen voor kerkgebruik verworpen, als wel de bundel in de Ned. Herv. kerk in gebruik en wel wijl men daarin allerlei leeringen meent te vinden in strijd met Gods Woord, of althans met de belijdenis, en bovendien soms een Christendom dat van het Apostolische zeer merkkelijk verschilt. Er is, zegt men, goed en kwaad in den bundel en daarom willen we hem *in zijn geheel* niet aanvaarden, niet in de kerk invoeren, al kunnen we voor onze personen er het goede uit nemen.

Nu kwam hierbij de afkeer van het nieuwe, het echt Hollandsche vasthouden aan het oude. Toen in 1773 de nieuwe psalmberijming werd ingevoerd, die we nog hebben — geen fraaie, maar toch oneindig beter dan de vorige — wilde men in tal van gemeenten daar niets van weten. Datheen was en bleef goed; in sommige kerken zingt men Dathenus' psalmen nog!

Iets dergelijks nu was ook op te merken bij de invoering der Gezangen. Waartoe die nieuwigheden? vroeg menigeen en daarmee was de zaak beslist. Pas 30 jaar geleden had men nieuwe psalmen gekregen, nu weer gezangen — dat liep al te druk. Men weet dat het bij de zoogenaamde „Nieuwe Gezangen” der Ned. Herv. kerk eveneens ging en nog gaat.

Evenwel is in 't algemeen op te merken, dat bij zeer vele Gereformeerden, althans ten onzent, steeds een antipathie heeft bestaan tegen Gezangen in de kerk, wijl men daar geen menschenwerk, maar alleen Gods Woord wilde brengen. Hoe goed nu die bedoeling ook was, de vraag is of deze redeneering hier wel opging, en hoe men dan b. v. de predikatie, het zingen van *berijmde* psalmen, ja zelfs het bidden kon rechtvaardigen. Doch we gaan thans hierop niet in, wijl de vraag hierover niet loopt.

De kerkelijke strijd is mede een oorzaak van het niet zingen der Gezangen in de Geref. kerken. De Gezangbundel is het werk der Ned. Herv. kerk<sup>1)</sup>. En daarom reeds zou hij wel moeilijk ooit zijn intree doen in kerken, welke zich van de Ned. Herv. kerk gescheiden hebben.

En eindelijk vergete men niet dat het Gezang, het lied uiting is des gevoels en dat het dichtelijk gevoel bij de massa onzes volks nooit zeer sterk is geweest, en daarbij het Calvinisme de „gevoelsrichting” mede niet bevordert. De psalmen, als uit Gods Woord genomen, aanvaardde men eenvoudig onvoorwaardelijk. Voor 't overige echter was de *behoefte* aan uitingen des gevoels, tenzij dan in het persoonlijk leven, minder groot. Wat men echter daarvoor koos, was, getuigen de vele oude bundels, wel zeer stichtelijk, maar als dichtwerk vaak zeer slecht en ook uiteraard voor gemeenschappelijke Godsvereering weinig geschikt. De wijzen of „voysen” in 't geheel niet. Die waren zeer dikwijls aan allesbehalve stichtelijke deuntjes ontleend!

Wellicht vinden we een andermaal gelegenheid de bezwaren tegen „De Gezangen” en tegen Gezangen in 't algemeen voor kerkgebruik eens te wegen en te zien of ze gelden kunnen. Dit ligt buiten de strekking der thans gedane vraag.

<sup>1)</sup> Of *Nederduitsch Herv.* of *Nederd. Geref.*; al welke namen zij bij beurte of wel gelijktijdig in de geschiedenis draagt.



geïllustreerd Tijdschrift voor  
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbich en J. A. Warmser.

*Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50*

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

#### AAN HET EINDE.

Met dank aan Hem, die ons ook dit jaar weder tot den arbeid in staat stelde, die zulks nu reeds tal van jaren deed, sluiten we dezen jaargang van *Excelsior*.

Veel goeds is ons in het afgelopen jaar bejegend; veler sympathie bleek ons, ook uit de goede getuigenissen ons blad gegeven; oude vrienden bleven ons trouw, nieuwe werden gewonnen.

Toch blijven we nog altijd hopen op betere dagen dan dusver. Nog altijd eischt ons blad opofferingen en zelfs groote. Wel lezen zeer velen ons blad, maar men vergeet te veel, dat alleen door veelheid der *intekenaars* *Excelsior* kan blijven bestaan. En deze zijn het best, maar ook in hoofdzaak alleen, te winnen als *elk lezer* daarvoor eenige moeite wil doen.

Sprak *Excelsior* minder beslist, wees het maar niet zoo telkens op de vreeze Gods als beginsel der wijsheid, op Christus als den eenigen Redder van verloornen — o zeker, we zouden het lezerstal sterk zien groeien.

Maar ons blad mag zijn beginsel niet verloochenen.

Doch dan behoeft het ook **den krachtigen steun** van allen, die gelooven dat zulk een tijdschrift als dit voor ons Christelijk publiek, jong en oud, *noodig*

is. En met vertrouwen vragen we dien steun, nu we een nieuwen jaargang intreden, en dien zooveel mogelijk aan veler wenschen willen doen beantwoorden. 't Zal ons tevens aangenaam zijn het te vernemen als er lezers zijn, die nog voorstellen hebben te doen.

Doch laat intusschen elk zich eens beijveren om althans iets te doen. Met goeden wil is zeker door ieder wel *één nieuwe intekenaar* aan te brengen. Dat alleen reeds zou ons zeer veel verder brengen.

Krone des Heeren zegen ons werk. Zij Hij lezers en schrijvers in gunst nabij.

DE REDACTIE.

#### „ZIET HIJ KOMT!”

„Ziet, Hij komt!” Zoo weerklonk de roepstem van den laatsten profeet des Ouden Verbonds, toen hij sprak van „den Engel des verbonds, den Heere dien gijlieden zoekt.”

Veel kwaads en veel goddeloosheid was in Israel toen Maleachi in den naam des Heeren Heeren profeteerde. Een heerlijke lichtstraal in die zondige duisternis was dit woord en ook het slot er van: »*dien gijlieden zoekt!*”

Israel zocht Hem. Dat was de roeping en het bestaansrecht van Israel: Hem te zoeken, die de kroon en de heerlijkheid van het Verbondsvolk zou



zijn. Waartoe anders had God zich een volk uitverkoren, dan om de drager en bewaarder van de groote heilsbelofte te zijn?

Hij was de „Engel des verbonds”. De bode, die het verbond kwam verkondigen, kwam sluiten, kwam verzegelen.

„De Engel” en „de Heere”. Zoo, in dien zin, noemde David zijn Zoon Heere. Hij is „God, geopenbaard in het vleesch”, „het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid” en „de knecht des Heeren”.

„Hij komt!” Nog vierhonderd jaren zou het duren eer Hij aankwam. Maar Hij was onderweg; Hij was komende. Wat waren vierhonderd jaren voor Hem, wien duizend jaren als één dag zijn?

Hij kwam tot „zijn tempel”. Ook tot den tempel, dien het Israel van Maleachi's dagen zag. Maar die tempel was slechts schaduw en beeld. Zijn tempel is niet met handen gebouwd, maar groeit uit levende stenen. Hij kwam om de hoeksteen te zijn; de priester; de heerlijkheid.

Hij is gekomen. Geheel de Christenheid maakt zich weder gereed om zijn komst feestelijk te herdenken.

Maar geeft ook geheel de Christenheid zich reenschap van hetgeen zij herdenkt? Ze zingt haar kerstliederen; ze buigt voor het „Kindeken in Bethlehems kribbe”; ze ontsteekt de kaarsjes aan haar kerstboomen, en ze denkt... bijna uitsluitend aan het verledene. Ze herdenkt dat Hij gekomen is. En ze bewaart de gedachtenis aan zijn wederheengaan tot Goeden Vrijdag, Paascheest en Hemelvaartsdag. En hoe weinigen hebben den geestelijken zegen, dien de Pinksterdag brengt?

Hij is gekomen. Maar Hij is ook weer heengegaan. En toen Hij heenging, heeft Hij gezegd: „*Het is u nut dat Ik heenga!*” „Want”, voegde Hij er bij, „indien Ik niet heenging, zou de Trooster niet tot u kunnen komen.” En ook: „Ik kom weder tot u; Ik zal u geen weezen laten.”

Zijn komst was dus een *eerste* komst. Die zou zonder een *wederkomst* niet volledig zijn.

Die wederkomst is ook door Maleachi voorgevoeld en voorspeld. Wat hij van de „Zon der gerechtigheid” zegt, slaat niet alleen op de eerste komst van den Engel des verbonds.

„Hij komt!” Zoo roept ons ook de discipel, dien Jezus liefhad, toe. „Het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond, vol van genade en waarheid.” „Met onze oogen hebben wij Hem gezien en met onze handen getast.” Maar Hij is, naar zijn woord, „opgevaren tot waar Hij vandaan gekomen was.” Hij is opgevaren om „ons plaats te bereiden”. En vóór zijne opvaart heeft Hij gezegd: „Als Ik plaats zal bereid hebben, zal Ik wederkomen, opdat ook gij moogt zijn waar Ik ben.”

Die opvaart is door de nederste deelen der aarde heengegaan. Zijn eerste komst *was* een nederdalen.

En Hij daalde al dieper en dieper, tot Hij met Gods vloek beladen, eene vervloeking geworden om onzentwil, in het graf zonk. Daar begon zijn opvaart en zijn heengaan.

Indien dat waarheid, heilige, heerlijke waarheid is, hoe zou dan zijne gemeente ooit aan zijne komst kunnen denken zonder zich tevens in zijn aanstaande wederkomst te verheugen?

Half werk zou zijne komst zijn, zoo er geen wederkomst op volgde.

Want dit is de groote beteekenis van Jezus' komst, dat God alzo lief *de wereld* gehad heeft, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon heeft gezonden ter behoudenis.

Dit kroondomein zijns Vaders moest weder gered en teruggebracht worden uit de tirannie des Satans tot de zalige heerschappij des Scheppers. Hij heeft het vrijgekocht door zijn bloed. Hij komt om het geheel te verlossen en de wereld te richten met gerechtigheid.

En daarom is zijne gemeente geene gemeente, die slechts terugziet, maar een *strijdende* kerk. Strijdende tegen de vijanden, die nog op het reeds overwonnen gebied rondzwerven. Een *triumfeerende* kerk. Triumfeerende in de zegepraal, die Hij door zijn eerste komst behaald heeft en door zijn wederkomst zal bevestigen.

Dáárom kan zijne gemeente, ook in de donkerste tijden, met vreugde Kerstfeest vieren, het hoofd opheffende juist bij de zwaarste aanvechtingen des Satans, wetende dat die slechts zijn ergste stuiptrekkingen zijn.

Dáárom noemt zij Hem op het Kerstfeest in éenen adem:

„Bethlems zuigling, zwak en teeder,  
En den Hemelroonbekleeder;  
D'aardworm in Gethsémané,  
En de Rechter op de wolken.”

Leven we waarachtig in het levendige besef van zijne wederkomst?

Indien niet, dan is het Kerstfeest ons slechts een aangename, schoone gebeurtenis, die ons aandoet tot schreiens toe, maar waarvan we het doel en de beteekenis niet vermoeden. Eene geschiedenis zonder slot.

Maar indien wél: dan is deze geboorte ons het zwakke, verheerlijkte begin van een krachtig, heerlijk einde. Dan is ze ons het wolkje als eens mans hand, dat straks staat gevolgd te worden door de zegekoets van wolken, waarop Hij wederkomt. Dan vieren we Kerstfeest zooals Paul Gerhard zijn adventszang besloot:

„Nog eenmaal zal Hij komen,  
Als Rechter van 't heelal,  
Die 't moede hoofd der vromen  
Voor eeuwig kronen zal.  
Nog is die dag verborgen;  
Wacht hem geloovig af,  
Terwijl de groote morgen  
Reeds schemert boven 't graf.”

W.

## DE VERLOSSER.

Looft God, den Koning aller volken,  
 Juicht Hem ter eer, die was, die is;  
 Het licht breekt door de donkre wolken,  
 Verdwenen is de duisternis.  
 De Heilzon straalt met nieuwe glansen,  
 Het englenheir zingt blij een lied,  
 De Morgenster aan 's hemels transen  
 Getuigt: het wonder is geschied.

Wie noemt die duizenden bij namen,  
 Verlost, verzoend, gered door Hem;  
 Wie de millioenen, die er kwamen  
 Tot 't Kindeke van Bethlehem?  
 Wie telt de tranen die Hij droogde  
 Van 't zuchtend, schreiend zondaarshart?  
 Juich neêrgeboogne, nu verhoogde,  
 Getrokken uit den poel der smart!

Wie kent de schaar, die vrijgesproken,  
 Verlost zijn hemeltrou omringt;  
 In 't stof eens bukkend, gansch verbroken,  
 Die nu het Hallelujah zingt.  
 Wie noemt zoovelen die, in 't duister  
 Eens smachtend naar het eeuwig licht,  
 Hem zien thans in zijn vollen luister,  
 Voor wien de nacht des twijfels zwicht?

Wie zegt hoeveel er zijn herboren,  
 Herschapen en vernieuwd door Hem;  
 Die 't overwinningslied doen hooren  
 Ginds in het nieuw Jeruzalem?  
 Dat is een schaar, niet uit te spreken,  
 Onnoemlijk, ongeteld getal;  
 Wie Hij den heilsdag aan deed breken,  
 Die is, die was, die wezen zal.

Een arme krib heeft Hem gedragen,  
 Den God des lichts, den Held der kracht;  
 En 't vloekhout werd de zegewagen,  
 Waardoor Hij velen binnenbracht.  
 In Oost en West, in Zuid en Noorden  
 Viert 't volk deez' dag, die blijdschap geeft;  
 Gij Christenschaar, stemt vreugdaccoorden,  
 Looft God, want uw Verlosser leeft.

*De Steeg.*

A. J. G. A.

## EEN REIS OM DE WERELD.

### IV.

Omtrent de herkomst van de Maori's heerscht groote onzekerheid. Sommigen zijn van oordeel, dat de Maori's niet de oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Zeeland zijn geweest, en dat een thans uitgestorven volksstam aan hen is voorafgegaan. De gronden, waarop deze bewering rust, zijn echter onvast, en komen in hoofdzaak hierop neer, dat

men op verscheidene plaatsen zeer oude kampementen aantreft, waar, naast menselijke overblijfselen, geraamten, stookplaatsen, steenen wapenen, ook de overblijfselen van een zeer grooten, thans uitgestorven struisvogel worden gevonden.

Nu zou dit op zichzelf nog niets bewijzen, daar die overblijfselen ook van Maori's afkomstig konden zijn; maar het vreemde van de zaak is, dat de Maori's, tot kort geleden, er oogenschijnlijk geheel onkundig van waren dat zulk een vogel ooit bestaan had. In hun overleveringen en beeldspraak komen de namen van alle denkbare natuurvoorwerpen voor; alleen de Moa ontbreekt, hoewel deze vogel een zeer in het oog loopende gestalte had, en soms meer dan 14 voet hoog stond. Uit een en ander maakt men op, dat de Moa moet zijn uitgestorven, vóódat de Maori's in Nieuw-Zeeland kwamen en dat de menselijke overblijfselen, die men bij de Moa-beenderen vindt, moeten hebben toebehoord aan een bevolking, die aan de Maori's voorafging.

Daargelaten het bestaan van vroegere bewoners, is ook de herkomst van de Maori's zelve een duister vraagstuk. Het eenige, dat men met zekerheid kan zeggen, is dat hun taal groote overeenkomst heeft met die, welke gesproken wordt in verscheidene deelen van den Stillen Oceaan, bijvoorbeeld op Samoa, Tahiti en Hawai. De Maori's moeten dus in vroeger eeuwen uit het Oosten naar het Westen zijn getrokken; en deze onderstelling komt in zoverre met hun eigen overlevering overeen, dat hunne legenden verhalen, dat zij eertijds uit een eiland Hawaïki naar Nieuw-Zeeland voeren. Maar, waar dit Hawaïki ligt, weet niemand met zekerheid te zeggen.

Omtrent het tijdstip van deze volksverhuizing bestaat eenige meerdere zekerheid. De Maori's zijn er namelijk zeer op gesteld om de herinnering aan de daden van hun voorvaderen voortdurend levendig te houden; hunne priesters, tohunga geheeten, zijn belast met het doen voortleven van de overleveringen der stammen en geslachten. Daar deze overleveringen teruggaan tot het tijdstip waarop de eerste Maori's uit het legendarische Hawaïki aankwamen, kan men het aantal geslachten, die elkander sedert dien tijd zijn opgevolgd, bij benadering gissen; en men komt dan tot de slotsom, dat de Maori's omstreeks het begin van de veertiende eeuw in Nieuw-Zeeland zijn aangekomen.

Tasman, die in 1642 deze eilanden ontdekte, deelt ons zeer weinig omtrent de bewoners mede. Vreemd genoeg gewaagt hij niet van hun gewoonte om zich te tatoueren; wellicht bestond dit gebruik toen nog niet, en kwam het eerst later in eere. Tegenwoordig laten de Maori's deze kunstbewerking bijna geheel na, en het is alleen onder de oudere mannen, de vechtersbazen van dertig jaar geleden, dat men deze vreemde maskers nog in al hun kunstrijke

volmaaktheid aantreft; want, hoezeer ook het tatouereen tegen onze begrippen indruischt, deze oude krijgslieden, wier voorhoofd, wangen en kin met wiskundig juiste, blauwe figuren zijn beschreven, zien er vrij afschrikwekkend uit. Men herkent er terstond den menscheneter in, en de vreedzame kolonist gevoelt, dat hij zich wel mag verheugen, dat zijn gekleurde broeder den trek naar „long pig” geheel heeft overwonnen.

Cook was bij zijn reizen in het eind van de vorige eeuw instaat veel meer gegevens omtrent de Maori's te verzamelen, doordien hij uit Tahiti, waar hij lang verblijf had gehouden om den overgang van Venus over de zon waar te nemen, een inboorling had medegenomen, die, zooals later bleek, instaat was om op Nieuw-Zeeland als tolk dienst te doen.

Van nu af begonnen de Europeanen hoe langs hoe meer invloed op de Maori's uit te oefenen; men kan echter niet ontkennen, dat die invloed nadelig is geweest gedurende de jaren die voorafgingen aan het vestigen van een geregeld bestuur. Op tweerlei wijze deed zich die minder gunstige inwerking gevoelen. Vooreerst doordien de Maori's het gebruik van vuurwapenen leerden kennen, en hun onderlinge oorlogen daardoor veel moorddadiger werden. En bovendien door de veranderingen die zij in hunne levenswijze moesten brengen, wilden zij instaat zijn de groote hoeveelheden vlas te leveren, die de Europeesche handelaars in ruil voor hun vuurwapenen eischten. (Deze plant is niet een eigenlijk gezegde vlasplant, maar een soort lelie; de bladeren bevatten, tusschen het celweefsel in, lange, sterke vezelen, die onder den naam van Nieuw-Zeelandsch vlas in den handel worden gebracht.)

De Maori is van nature een jager, een krijgsman, een bewoner van heuvelen en bosschen, die zich zoo min mogelijk met landbouw inlaat. Hij vestigt zich dus ongaarne in laag liggende moerassige streken; maar het is juist in de moerassen dat de vlasplant groeit, en iedere stam was genoodzaakt zich met de borst toe te leggen op den vlasbouw, wilde hij niet de kans loopen van uitgemoord te worden door naburige stammen, die, zich eveneens op den vlasbouw toeleggende, instaat waren zich krijgsvoorraad te verschaffen. Het natuurlijk gevolg bleef niet uit: de moerasziekten eischten nog meer slachtoffers dan het kruit en lood. Maar de tegenwoordige kolonisten kunnen met recht zeggen: „Nous avons changé tout cela!” Oorlogen worden niet meer gevoerd, en de vlasbereiding als een inlandsche tak van nijverheid, waarbij met behulp van scherpe schulpen het vlezige gedeelte van de bladeren van rondom de vezels werd afgeschraapt, heeft geheel plaats gemaakt voor mechanische bewerkingen.

Bij het koloniseeren van Nieuw-Zeeland zijn de Engelschen uitgegaan van het beginsel dat de burgerschapsrechten der inboorlingen dezelfde waren als die der kolonisten. De Maori's beloofden trouw

aan koningin Victoria (vanwaar de eigenaardige uitdrukking: „Good man the Queen”) en wederkeerig waarborgden de Engelschen hun het onbetwistbare bezit van hun gronden; een opvatting, die vergeleken kan worden met die, welke eenigen tijd in de Vereenigde Staten opgang heeft gemaakt, toen de Amerikanen zich voornamen om den neger als een „man en broeder” te beschouwen. In Nieuw-Zeeland hebben de inboorlingen dus een geheel andere ondervinding opgedaan van den witten man dan in Tasmania, waar de inboorlingen uitgemoord zijn, of in Australië, waar de weinige overblijvenden in de binnenlanden een zwervend leven leiden. De Maori's staan dan ook op een veel hooger trap dan de Australische inboorlingen. Zij nemen met gemak westersche kundigheden op, en leerden in bijzonder korten tijd lezen en schrijven, hoewel de schrijfkunst onder hen niet bestond.

Zij gebruiken de gewone Latijnsche lettervormen, maar verscheidene letters van ons alfabet kunnen zij niet uitspreken. Vooral het ontbreken van de *l* en de *s* veroorzaakt hun veel last bij het overnemen van Engelsche woorden: een „lawyer” (notaris) bijvoorbeeld, noemen zij „roia”, en „Port Nicholson” heet bij hen „Poneke”.

Overigens moet men er aan twijfelen, of zij ooit op een voet van gelijkheid met de Europeanen zullen komen. Waarschijnlijk zullen zij uitsterven eer zij die hoogte bereiken, hoewel de Engelschen hun de behulpzame hand bieden door hen geheel als hun gelijken te behandelen. In het Hoogerhuis hebben verscheidene Maori's zitting, terwijl zij bovendien vier vertegenwoordigers naar het Lagerhuis afvaardigen.

Volgens de volkstelling van 1891 telden de Maori's bijna 42000 zielen. Op het einde van de vorige eeuw was hun aantal waarschijnlijk tweemaal zoo groot.

### Het Engelsch wereldtaal?

In een Engelsch blad wordt betoogd, dat het Engelsch weldra de taal der wereld moet en zal zijn. De schrijver verdedigt zijn meening op deze gronden:

Het Engelsch wint alom veld. In Duitschland heeft het de plaats van het Fransch ingenomen als de eerste vreemde taal, die op school moet worden geleerd. In Rusland ziet men hetzelfde. Daar en in Siberië is het reeds meer *fashionable*, Engelsch dan Fransch te spreken. Ook geven de Russen er de voorkeur aan, het Engelsch inplaats van hun eigen taal in telegrammen te gebruiken, wijl men dan met minder woorden beter zijn bedoeling kan uitdrukken. Een ander teeken des tijds aanschouwde men op de conferentie van Samoa in 1889. De beraadslagingen op die conferentie werden niet in het Fransch, maar ter wille van de Amerikaansche gedelegeerden in het Engelsch gevoerd, een taal die de Duitsche afgevaardigden allen meester waren.

In onbeschaafde streken maakt het Engelsch nog grooter vorderingen. Dr. Blyden verzekert, dat het elke andere Europeesche taal op de Afrikaansche kust heeft verdrongen. Het heeft in Afrika geen enkel gevaarlijk mededinger dan het Arabisch. Het Portugeesch was sedert jaren de meest gebruikte taal aan de Westkust van Afrika; thans wordt het Engelsch de algemeene taal van Sierra Leone tot de San Pedro Rivier, een afstand van ruim 800 mijlen. De streken aan den Nijl, den Niger en de Grootte Meren zijn reeds geheel Engelsch, en die aan den Congo en Zambesi zullen weldra volgen.

Om van Indië niet te spreken, waar het Engelsch haast overal gesproken wordt, wijst de schrijver op Japan, waar die taal langzamerhand burgerrecht verkrijgt; de opschriften op winkels zijn bijna algemeen, de namen van steden en dorpen altijd in het Engelsch, zoowel als in het Japansch geschreven. Een reiziger, die onlangs de oostelijke landen bezocht, verklaart vele Chineezzen, Maleiers, Arabieren en Fellahs ontmoet te hebben, die goed Engelsch spraken. Zelfs in de noordelijke wildernissen van Siberië, zelden door Europeanen bezocht, verzekerde luitenant Palender, van de Zweedsche expeditie van 1878, op de ruim 1000 inboorlingen, welke hij ontmoette, er niet één gevonden te hebben, die niet een paar Engelsche woorden kende.

Over een honderd jaar zullen de Vereenigde Staten waarschijnlijk evenveel bewoners tellen als China, en het is niet te denken dat in Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en de Kaap hun aantal zal afnemen, en in al deze landen is het Engelsch reeds de taal van een soms groot deel der bevolking.

Niet alleen is het Engelsch feitelijk bestemd de wereldtaal te worden, wat zijn oorsprong in toevallige omstandigheden kan vinden; maar volgens het algemeen gevoelen is zij — volgens den schrijver altijd — het meest geschikt om boven de andere te zegevieren.

Daargelaten nu of het Engelsche blad in zijn voorliefde voor het Engelsch niet al te veel belooft, dit is zeker, dat het Engelsch sterk wint en b. v. in Zuid-Afrika het Nederlandsch ernstig bedreigt, waarvan, helaas, vele Hollandsche Afrikanen zelf de schuld zijn. Ook in Noord-Amerika is bij vele verscheidenheid het Engelsch toch hoofdtal. Daarbij is en wordt het meer en meer de handelstaal en komen bij de vele millioenen, wier moedertaal het Engelsch is, ook nog zij die Engelsch spreken, verstaan of lezen. 't Getal van dezen wordt steeds grooter.

Vandaar dat het zoo dwaas is, gelijk hier in Nederland nog altijd geschiedt, de jeugd allereerst Fransch te leeren. Een eeuw geleden was daar wellicht nog reden toe. Thans diende met het Engelsch, als men een vreemde taal leert, begonnen als het *meest noodige*. Maar bovendien is het van de nieuwere talen de gemakkelijkste en is het dus ook de natuurlijke weg er meê te beginnen.

Aan dat gemakkelijke dankt het Engelsch dan ook zeker voor een groot deel zijn snelle verbreding. Het bezit de bestanddeelen der twee groote taalstammen van West Europa, de Germaansche en de Romaansche, en biedt alzoo den Duitscher zoowel als den Franschman bekende woorden. Daarbij valt het u niet lastig met veel verbuigingen, nog minder met vervoegingen. De tallooze veranderingen der woorden als in het Duitsch b. v. kent het Engelsch niet. Ook is de vorming der zinnen eenvoudig en kan men zich en kort en zeer vrij uitdrukken, want met taalregels breekt een Engelschman zijn hoofd niet en als een woord hem dienen kan neemt hij 't op, onverschillig uit welke taal. Letterlijk bijna alle talen hebben aan 't Engelsch woorden geleverd.

Zulk een taal nu leert spoedig aan. Gij vindt er altijd iets in dat ge weet en het overige kost niet veel inspanning — zoolang men in de gewone sferen blijft. Vandaar dat b. v. wij Nederlanders, wier taal naar den geest vlak bij Engelsch staat en evenzeer tot losheid neigt, deze laatste taal zeer vlug, het Fransch veel langzamer en het moeilijkst Duitsch leeren. De geest der taal, niet de uiterlijke overeenkomst beslist in dezen.

H.

## UIT HET LEVEN.

### *Trans-atlantische telegraphen.*

In 1858 werd de eerste kabel van Valentia (Ierland) naar de Trinity-bay (New-Foundland) ter verbinding van Europa en Amerika gelegd. Vóór hij in dienst werd genomen brak hij, en eerst in 1865 besloot men een nieuwe proef te wagen. Terwijl men met het leggen bezig was, brak ook deze kabel op 1000 mijlen van de Iersche kust. Doch nu zette men door en begon in 1866 met het leggen van een nieuwen, welks einde den 10<sup>ten</sup> Augustus (d. i. na een maand) op New-Foundland werd aan wal gebracht. Het tarief werd gesteld op *f* 240 per 10 woorden. Kort daarop werd de gebroken kabel van 1865 eveneens voor den dienst gereedgemaakt en de prijs op *f* 120 per 10 woorden gebracht.

Deze beide zijn thans door andere vervangen.

Een Fransche maatschappij legde er een in 1869 tusschen Brest en het eiland St. Pierre bij New-Foundland. Men betaalde *f* 25 per 20 woorden. Daarop lei in 1873 een Engelsche Maatschappij een nieuwen kabel en werd de prijs *f* 2.40 per woord, doch steeg weer tot *f* 3.60, wegens de samensmelting dezer Maatschappij met de Fransche. Toen nu een Amerikaansche maatschappij in 1878 een vijfde verbinding van Amerika met Europa tot stand bracht, werd de prijs *f* 0.60 per woord, doch na een vereeniging dier maatschappijen weer *f* 1.80. Evenzoo toen in 1879 een Fransche maatschappij een tweeden kabel van Brest naar St. Pierre had gelegd en het

tarief op *f* 1.20 kwam, werd dit na vereeniging der maatschappijen weer hooger.

De Amerikaansche millionairs Mackay en Bennett werden echter ernstige mededingers der vereenigde maatschappij. Zij richtten in 1884 een maatschappij op en legden twee kabels van Europa naar New-York en Boston. Een snellere en goedkoopere telegrafische verbinding werd alzoo bereikt. Na 18 maanden bleef de jonge maatschappij meester van het terrein en werd een prijs van *f* 0.60 per woord, die nog van kracht is, voorgoed ingevoerd. Thans wil men een derde verbindingslijn aanleggen.

De Congregationalisten in Amerika hebben reden om blij te zijn. Hun Seminarie te Chicago is dezer dagen verrijkt met \$ 580.000. Achttien maanden geleden beloofde Dr. Pearson \$ 100.000 te geven tot uitbreiding van het Seminarie, indien anderen \$ 350.000 wilden bijeenbrengen. Later verhoogde hij de beloofde som tot \$ 150.000 en 3 November voegde hij er nog \$ 30.000 bij, terwijl andere vrienden er in slaagden \$ 400.000 bijeen te krijgen. Geen wonder, dat professoren, studenten en vrienden een uur afzonderden om God te prijzen voor zijne goedertierenheid.

#### *Van New-York naar Chicago in tien uren.*

De lang besprokene electrische luchtspoorweg tuschen Chicago en New-York zal naar alle waarschijnlijkheid gebouwd worden. Dit plan is reeds meer dan twee jaren aanhangig. Men weet zooveel, dat er reeds een groot kapitaal in New-York, Chicago en St. Louis voor de zaak is beschikbaar gesteld. Volgens de beramingen zal er *honderd millioen dollars* toe noodig zijn om het plan ten uitvoer te brengen. Doch dit groot kapitaal, gelooft men, is zoo goed als verzekerd.

Het zal een dubbel spoor wezen; alles zal uit staal vervaardigd worden, behalve de dwarsleggers, welke uit hout zullen bestaan. Daar deze sporen ongeveer twintig voet boven den beganen grond zullen worden geplaatst, en de treinen op het eene spoor heen en op het andere terug zullen keeren, is er geen gevaar voor botsing. Dan heeft men aanvraag gedaan tot het patenteeren van een nieuw werktuig, waardoor men de wagens met de spoorstaven zal verbinden, teneinde alle gevaar van ontsporing te voorkomen. De treinen op dezen spoorweg zullen met een snelheid van minstens *honderd mijlen per uur* voortgedreven worden, ten einde den afstand in tien uren af te leggen!

#### *Ordelijk.*

Meer dan eens heeft men de opmerking gemaakt, dat op de tentoonstelling te Chicago alles zoo ordelijk toeging, en dit is niet ten onrechte gezegd, schrijft een bezoeker uit Boston.

De schrijver heeft een zeer geruimen tijd dag in dag uit op de terreinen verkeer, en heeft nimmer een beschonkene aangetroffen of zien in hechtenis nemen.

„Ik was,” schrijft hij verder, „tegenwoordig op „Chicago Day”, toen er niet minder dan 725,000 menschen zich binnen de omheining bevonden, en ik heb niet gezien, dat er één was die zich onwelveogelijk of luidruchtig aanstelde. De grootte massa bestond meest uit gewone burgers en den boerenstand, die er allen netjes uitzagen. Het grootst gedeelte dezer brachten hun eten mede. Men kon duidelijk bespeuren, dat het volk kwam om wat te zien, en niet om er een luidruchtig pleiziertje van te maken.”

„Al wat onze bezoeker van Boston boven heeft gezegd, is volkomen waar,” zegt een ander, „zoover wij zelf hebben ondervonden, en toch hebben er nog 1894 arrestatiën voor verschillende overtredingen plaatsgehad, nl. 24 wegens rooken binnen de gebouwen; 709 voor wanordelijk gedrag; 162 voor zakkenrollen; 156 voor beschonkenheid; 382 voor 't over de heining klimmen; 249 voor diefstal en 371 wegens „gemengde overtredingen”.

„Achttienhonderd vier en negentig arrestatiën schijnt heel wat, doch wanneer men nagaat om welke oorzaken zij hebben plaatsgehad, en dat er slechts 156 van de 22,000,000 bezoekers zich aan 't gebruiken van te veel „firewater” hebben schuldig gemaakt, dan is het geen wonder dat onze vriend van Boston, evenmin als wij, iemand heeft beschonken gezien, noch minder zien arresteeren. Ook gebeurde dit gewoonlijk eerst des avonds wanneer men naar huis gaat, of de meesten reeds naar huis zijn gegaan, dat er hier of daar een achterbleef, die door de politie in verzekerde bewaring werd gebracht.”

Meer dan drie millioen menschen werden gedurende de tentoonstelling door de stoomers en andere vaartuigen aldaar vervoerd. Niet één enkele botsing had er gedurende dit drukke verkeer plaats.

Eenige weken geleden gaf zekere Smith, van Hartford in Connecticut, aan het Historisch Genootschap een kleine, oude boekenkast of soort lessenaar ten geschenke. Dit meubelstuk is eens het eigendom geweest van een beroemd Mohegan-Indiaan, met name Samson Occum, die een vermaard en bekwaam *predikant* werd en in 1792 overleed,

Samson Occum was het middel, waardoor een groot aantal zijner stamgenooten tot den Christelijken godsdienst werden gebracht. Als zendeling onder de Shinnecook- en Montauk-Indianen had hij het voorrecht een groot aantal hunner den doof toe te dienen. Later vertrok hij naar Engeland, alwaar hij in onderscheidene steden voor groote vergaderingen optrad. Overal werd hij wegens zijne welsprekendheid met loftuitingen ontvangen. Eer hij het land

verliet, stelden zijne vrienden hem 12,000 pd. st. ter hand. Het kleine dorpje Occum, eenige mijlen noordelijk van Hartford, is naar dezen zoo terecht beroemden Indiaanschen prediker genoemd.

#### Stijbloemen.

1. De ondergeteekende heeft de eer UEd. te berichten als dat hij een zaak heeft geopend in het *Scheren en Haarsnijden* en tevens *Tabak en Sigaren*. Zoo hoopt hij door zijn zacht *scheren* en de nette prompte bediening zoo ook door zijn merken en goede kwaliteit van de Tabak en Sigaren u het vertrouwen waardig te maken, ook bij geval zeer genegen om aan huis te komen scheren, zoo hoopt hij met een bezoek van UEd. vereert te mogen worden. Hoogachtend, enz.
2. Deze chocolade is van de meest bekende fabrieken afkomstig en wordt zuiverheid en zindelijkheid gegarandeerd.

Op aanvraag wordt van deze soorten een kistje ter kennismaking toegezonden, dat franco wordt terugverwacht.

(Men mag dus zeker die chocolade eens goed bekijken.)

## V R A G E N B U S.

Onze lezer J. H. eindigde aldus zijn in 't vorig Nr. vermelden brief:

„Ik maak van deze gelegenheid tevens gebruik nog een tweede vraag te doen, hopende ook op deze een antwoord te ontvangen.

In de Openbaring meen ik, hoewel ik de juiste plaats niet heb kunnen vinden, wordt van de Apostelen gezegd, dat zij op twaalf tronen zullen zitten, oordeelende de twaalf geslachten Israels.

Nu heeft de Heere Jezus tijdens zijn omwandeling twaalf discipelen verkoren. Judas is uit deze bediening gevallen en nu moest dus een ander zijn ambt nemen. In Handelingen 1: 15 en verv. lezen wij nu, dat op initiatief van Petrus de daar vergaderde gemeente Matthias als plaatsvervanger van Judas koos. Later evenwel blijkt, dat Paulus door God geroepen wordt en deze stelt zich, vooral sterk in den brief aan de Galaten, als een door God geroepen apostel.

Hoe moeten wij nu de verkiezing van Matthias beschouwen? Als een vooruitloopen op Gods bestel? Is Matthias een apostel; dus zijn er dertien apostelen geweest; of is hij het niet?

Ook op deze vragen zou ik gaarne van de Redactie een antwoord wenschen te ontvangen.”

#### ANTWOORD.

Niet in de „Openbaringen” maar in Matth. XIX: 28 en Lukas XXII: 30 staan de bedoelde woorden van den Heere Jezus: „Voorwaar Ik zeg u, dat gij, die Mij gevolgd zijt, in de wedergeboorte, wanneer de Zoon des menschen zal gezeten zijn op den troon zijner heerlijkheid, dat gij ook zult zitten op twaalf tronen, oordeelende de twaalf geslachten Israels.” Als gelijklopende tekst wordt daarbij

in sommige uitgaven van de Staten-vertaling aangehaald Openb. III: 21, maar o. i. ten onrechte. Zij die Jezus gevolgd zijn (namelijk alleen de twaalf apostelen, op wier fundament, dat is op wier *onfeilbaar* getuigenis de kerk gebouwd is) zullen in de wedergeboorte (dat is: na de wederoprichting aller dingen, nadat uit deze hemel en aarde een nieuwe hemel en aarde geboren zijn) zitten op twaalf tronen, oordeelende (dat is: regeerende, bestierende) de twaalf geslachten Israels (Israel is eerst volledig in twaalf stammen; twaalf is het symbolisch getal voor de volheid; Israel is type van de kerk in haar geheel; „de twaalf stammen Israels” in deze beteekenis zijn de geheele kerk, die door de apostelen gebouwd is op den uitersten hoeksteen Christus Jezus.

Een apostel is een *gezant*. Een gezant ontleent *al* zijn beteekenis en waarde aan zijn *zender*. Buiten dien zender is hij niets. Maar daarentegen is zijn woord, wanneer hij zijn hoodschap overbrengt, het woord van den zender zelf. Daaruit volgt dat de gezanten niet elkaër kiezen en zenden; daartoe hebben zij niet de minste bevoegdheid. De Heere Jezus had twaalf apostelen verkoren (dat is: uitgekozen tot het apostelschap; want van de praedestinatie is in *dien* tekst geen sprake). Maar onmiddellijk toen Hij dat zeide, voegde Hij er bij: „en een uit u is een duivel”. Judas viel er af en „ging naar zijne eigene plaats,” door zelfmoord. Tusschen de Hemelvaart des Heeren en de uitstorting des Heiligen Geestes op den Pinksterdag kozen de elf overgebleven apostelen op voorstel van Petrus een medeapostel. Van 't grootste gewicht is het te letten *op den tijd*, wanneer dat geschiedde. Die tijd was het uiterste oogenblik *van de oude bedeeing*. Met de uitstorting des Heiligen Geestes begon de *nieuwe* bedeeing. Toen eerst kwam de Plaatsvervanger van den Heere Jezus, die de kerk „in alle waarheid zou leiden”. Toen eerst ging dus voor de apostelen het rechte licht op.

Van Matthias verneemt men verder geen woord. Hij was gekozen niet door den Zender, maar door de overgebleven gezanten. Die keuze gold dus niet.

We hopen dat geen onzer lezers zich aan deze beschouwing zal ergeren, alleen omdat het feit in den Bijbel vermeld en daar niet beoordeeld of afgekeurd wordt. Er staan van vele bijbelheiligen handelingen vermeld, die niet goed waren, zonder dat de Heilige Schrift ze *met zooveel woorden* afkeurt. Dat bewijst dus niets, maar wel heeft de Heere Jezus zelf een andere keus gedaan en daardoor deze voor ongeldig verklaard. De Heere Jezus riep Paulus tot twaalfden apostel.

Paulus zegt dat zelf. Vooreerst in 1 Cor. XV: 8, 9. En verder zoo duidelijk mogelijk in Gal. I: 15—25. Opmerkelijk is daar vooral dat ook Paulus, evenals de andere elf apostelen, drie jaren rechtstreeks van zijn Zender onderricht is en *niet* van hen die „vóór hem apostelen waren” het Evangelie hoorde. Drie jaren ging de Heere Jezus met de anderen om; drie jaren ook met Paulus. Wat deze te verkondigen had, kreeg hij van Jezus Christus zelf in last. Dat stempelt hem tot apostel.

Niet geheel juist is wat J. H. zegt dat Paulus zich als „een door God geroepen” apostel beschouwt. Paulus noemt zich:

(Rom. I: 1) „Een dienstknecht van Jezus Christus, een geroepen apostel, afgezonderd tot het Evangelie van God.”

(1 Cor. I: 1) „Een geroepen apostel van Jezus Christus, door den wil van God.”

(2 Cor. I: 1) „Een apostel van Jezus Christus, door den wil van God.”

(Gal. I: 1) „Een apostel, niet van menschen, noch door een mensch, maar door Jezus Christus, en God den Vader.”



(Efeze I : 1) „Een apostel van *Jezus Christus*, door den wil van God.”

(Fil. I : 1) „Dienstknecht van *Jezus Christus*.”

(Col. I : 1) „Een apostel van *Jezus Christus*, door den wil van God.”

(1 Tim. I : 1) „Een apostel van *Jezus Christus*, naar het bevel van God.”

(2 Tim. I : 1) „Een apostel van *Jezus Christus*, door den wil van God.”

(Titus I : 1) „Een dienstknecht Gods en een apostel van *Jezus Christus*”.

De uitdrukking van J. H., zonder meer, kan op een dwaalspoor leiden, en juist de opvatting van het apostelschap verzwakken. Jezus Christus is de gezondene des Vaders; de apostelen zijn de gezondenen van Jezus Christus. („Hierom, heilige broeders, die der hemelsche roeping deelachtig zijt, aanmerkt *den Apostel* en Hoogepriester onzer belijdenis Jezus Christus”, Hebr. III : 1.) Niemand dan Hij kan apostelen aanstellen. Nooit zijn er *dertien* geweest; dat zou alle symboliek onderstboven werpen. Dus van tweeën een: of de keuze van Matthias is waardeloos; of Paulus heeft zich tot zijn dood toe vergist en is eigenlijk geen apostel geweest.

B., 7 December 1893.

Onlangs bespraken wij in onze Chr. Jongelingsvereniging Gen. 47. We konden niet goed terecht met vers 21. Terwijl de tekst den indruk geeft, dat Jozef 't volk *blijvend* in de steden overzette, of 't *blijvend* b. v. van Noord naar Zuid en omgekeerd deed verhuizen, verklaart Dächsel, dat de maatregel slechts *tijdelijk* was en strekte, om 't volk gemakkelijk met de nieuwe regeling in kennis te stellen. Onze kanteekenaars achten de verhuizing weer *blijvend*, en meenen, dat zij strekte, om 't volk de verandering van bezitters in leenmannen te doen gevoelen. Nu is de vraag: hoe moet de tekst opgevat worden: zette Jozef 't *landvolk* in de *steden* over, in geheel Egypte — zoo ja, waartoe geschiedde dit? — of wel, deed hij 't van de eene streek naar de andere verhuizen — en weer: waartoe dan dit? — Is, indien onze kanteekenaars 't recht voor hebben, de maatregel niet zeer hard?

K. W.

ANTWOORD.

Uit het geheele bijbelsche verhaal blijkt, dunkt ons, duidelijk dat Jozef waarlijk met strenge hand het Egyptische volk regeerde, en er voor zorgde dat de haten, welke de verkoop van het koren gedurende den tijd des hongersnoods opracht, ten voordeele van den koning kwamen. Het volk behield het leven, maar dat was ook, om zoo te zeggen, alles. Het geheele land werd wat men noemt kroondomein; de bevolking bestond voortaan uit lijfeigenen. Zij moest en mocht het land bebouwen tegen opbrengst van een zeer zware belasting, waarvan het eenige lichtpunt was, dat ze geregeld werd naar den min of meer gunstigen uitslag van den oogst. De verplaatsing van het volk het geheele land door geschiedde met het doel om het volk afhankelijk te maken en samenrotting te voorkomen. Op dezelfde wijze verspreidden de Romeinen meermalen de overwonnen bevolkingen onder de overwinnaars, en deden de Assyriërs bijvoorbeeld Joden naar Assyrië en andere volken naar Samaria verhuizen. De kracht der bevolking werd daardoor gebroken. Men zag zich overal van vreemden

omringd, en wanneer die verschillende bestanddeelen eerst goed doormengd waren, was de eerste bitterheid van den nieuwen toestand ook min of meer gewoon geworden.

De maatregel was hard; zoo hard dat hij in onzen tijd alleen in half barbaarsche landen, als Rusland, kan toegepast worden. In beschaafde landen zou hij onmogelijk zijn. Maar men moet Jozef daarnaar niet beoordeelen, en hem er dus niet te hard over vallen. Ieder moet men beschouwen „in den lijst van zijn tijd”. Daaruit volgt dat ook in de schatting van het Egyptische volk de maatregel niet zoo pijnlijk en hard was als hij ons toeschijnt. De volken van den ouden tijd waren wel aan andere handelingen blootgesteld dan zulke als die van Jozef!

Men vindt soms Christenen, die meenen Gods Woord hoog te houden door *alle* daden der Bijbelheiligen goed te keuren voorzover ze niet door dat Woord zelf zijn afgekeurd. Dan moet men alles in allerlei bochten wringen en alles goed praten.

Daarentegen ontmoet men ook wel menschen, die den maatstaf van het Christendom den Oud-Testamentischen godvreezenden aanleggen en dan natuurlijk zien dat dezen zeer veel tekortschieten en in onze schaduw niet kunnen staan.

Beide manieren doen hun onrecht. Ware Jozef een Christen geweest, dan zou zijn handelwijze eenvoudig schandelijk te noemen zijn. Maar had Jozef God niet gevreesd en ware hij geen spruit uit het uitverkoren volk geweest, dan zou een dergelijke, *betrekkelijk* zeer zachtzinnige behandeling hem onmogelijk geweest zijn.

Jozef leefde in den tijd en de bedeling der *schaduwen*. *Duisternis* bedekte de geheele aarde. Maar daarom was het bij Israel nog niet *licht*. Daar was *schaduw*. Doch duisternis is *afwezigheid* van licht; en schaduw is zonder licht *onmogelijk*. De „Zon der gerechtigheid,” de „Opgang uit de hoogte”, was echter nog niet opgegaan. Wanneer dat eenmaal geschied was, zouden „de volken in *zijn licht* wandelen.” In de duisternis gaat ge op den tast; zoo regeerden ook de goede heidensche koningen. In de schaduw ziet ge wel iets, maar alles is grijs; zoo deed zich de maatschappelijke toestand voor aan het volk der Openbaring. In het licht heeft alles voor uw oog zijn ware afmeting, perspectief en kleur; zoo ziet de geloovige des Nieuwen Verbonds de verhoudingen van het menschelijk leven.

## ONZE LEESTAFEL.

Onder den titel: „Wat is het doel, de werkzaamheid en de beteekenis van het *Ned. Jongelingsverbond*?”, heeft de Bondsagent, de heer J. van Bommiel, een boekje geschreven, dat zeker ten volle bovenstaande vraag beantwoordt. Wie weten wil hoe dit Verbond werkt, wat het is, heeft en geeft, kan hier terecht en we moeten erkennen, dat de schrijver bijzonder gelukkig was wat de wijze van behandeling betreft. Hij boeit u. Daar, gelijk uitdrukkelijk wordt vermeld, geen winst wordt bedoeld, is de prijs — voor 70 blz. in een net gewaad — bij de 50 Ex. slechts 10 cts per stuk. Het boekje verscheen bij G. C. CALLENBACH, Nijkerk.

Druk van P. Groenendijk.